

CLAVDIO JOVAVIVÆ
P R A E P O S I T O
G E N E R A L I S O C I E -
T A T I S J E S V

BERNARDINVS Rosignolivs S.

Ibrum de disciplina Christianæ
perfectionis à me conscriptum,
ne sine ea quam è tuis manibus
accipiet luce, in lucem prodeat,
vt authoritate tua, ita & nomine illustratum
emitto. vt cui initium & quasi conceptio debita est, dicetur partus, ex qui parens consilij
fuisti, primus fructus laboris percipias. Et
licet indignum videri possit, iis adnumera-
ri me, qui te per librum adeunt, tu tamen
nō es, Pater optime, tuus humanissimis morib
us indignus. Et liber qui in manus tuas
venit, non tam meus es, quam eorum, quo-
rum

2 400 40 Safa Made in S.

18 19 20 21

R.2450

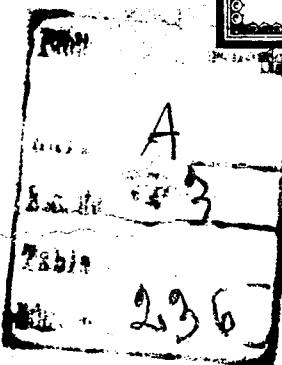
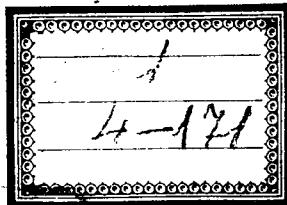

*CLAVDIO AQUAVIVÆ
PRAEPOSITO
GENERALI SOCIE-
TATIS IESV*

BERNARDINVS RosIGNOLIVS S.

*I*brum de disciplina Christianæ perfectionis à me conscriptum, ne sine ea quam è tuis manibus accipiet luce, in lucem prodeat, vt authoritate tua, ita & nomine illustratum emitto. vt cui initium & quasi conceptio debita est, dicetur partus, & qui parens consilij fuisti, primus fructum laboris percipias. Et licet indignum videri possit, iis adnumera-
ri me, qui te per librum adeunt, tu tamen nō es, Pater optime, tuis humanissimis moribus indignus. Et liber qui in manus tuas venit, non tam meus est, quam eorum, quo-

A 2 rum

22-6-6

EPISTOLA

rum sacra monumenta, quantum tute tibi ab assiduis occupationibus eripere potes, diligentissimè volutas, & verò etiam augustè veneraris. Si quidem secundùm Scripturas sacras ex sanctorum potissimum Patrum capitibus in opus hoc riuos deduximus: vt qui nobis duces sunt Catholicorū dogmatum aduersus hæreticos, quod latè ostendunt alij lucubrationibus suis, iidem Evangelicæ perfectionis simul magistri esse ex hisce nostris intelligerentur. Quæ autē nullis authoribus differuntur, quod interdum fieri necesse est; neque illa usque adeò mea sunt, quin vel sapientum hominum in hoc doctrinæ & experientiæ genere excellentiū, vel quod ingenuè fateor, magna ex parte ex tuarum Epistolarum, Tractatuum, Adhortationum, ac priuatarum congresionum fontibus hausta sint. Ut nulla commendatione scriptoris sui apud te egere possit his tibi nominibus commendatus liber. Nisi fortè multa tibi idcirco minus placent, quod tua sint. Sed in communi aliquorum

DEDICATORIA.

rum consensu ignoscet nimirum tibi modestia tua. Ego certè plurimum referre ad suscepsum opus existimauī, si intelligerent omnes me sub tuæ umbra sapientiæ, quæ quanta sit, nouit Societas Iesu vniuersa, quasi sub mystica platano collegisse, si non vberiore aquam tuam, saltem guttas, quas posui, quasque hisce scriptis ea identidem lustrans aspersi. Ut quando his refectionis aquis educatus sum, eas dum foras deriuo ad aliorum utilitatem Deique gloriam propagandam; patiendum tibi sit, non men capitis inscriptum legi.

Vale.

ADMONITIO AD LECTOREM.

Timoch. 3. Oratione in
laudem Ba-
silij. E buscung
Nasris Scripturis, sanctorūq; Patrum
libris habere nos omnia, quæ hominem ab
ipsis incunabulis Christianæ vitæ per re-
liquas omnes eius ætates perducere possunt ad per-
fectionis summum, confessores est & manifesta. Si-
quidem omnis Scriptura, ut ait Apostolus, diui-
nitùs inspirata, vtilis est ad docēdum, ad ar-
guendum, ad corripiendū, ad erudiendum
in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad om-
ne opus bonū instructus. Sanctorum etiā Pa-
trum scripta de vniuersæ Theologicæ scholæ sente-
tia quedam reconditæ venæ sunt, ex quibus quasi
pretiosissimum aurum ex copiosissimis fodinis arca-
næ perfectionis eruuntur. Certè S. Greg. Naziane-
zenus scribit, se in enarrationibus S. Basilij non
superficiem tantūm verborum spectare, sed
ex gurgite ad gurgitem adhuc pergendo, a-
byssō abyssum accersendo, lumine lumē in-
ueniendo; quiescere nunquam, donec ad
summum verticem perueniat. Quod si de qui-

buscung Sandorū monumētis hoc ipsum dici potest,
quid existimandum de iis, quæ in moribus ac perfe-
ctione explicāda propriè versantur? Mibi quidem
de omnibus sanctorum Cypriani, Athanasij, Grego-
rij Papæ, Chrysostomi, Bernardi, & Cassiani, ple-
risq; etiam S. Augustini & aliorū scriptis affirman-
dum videtur, quod idē S. Nazianzenus scripsit de
Asceticis S. Basilij. Cūm orationes, inquit, eas,
quæ de morib⁹, ac benē viuendi ratione scri-
psit, in man⁹ accipio; animo & corpore pur-
gor, templumq; Dei capax efficior, atq; in-
strumentum musicum à spiritu pulsatū, di-
uinamq; gloriam, & potentiam decantans.
Hoc reconcinnor & cōponor, atq; in aliud
virum migro, diuinitusq; immutor. Et quod
Severus asserit de S. Augustini opusculis, fauos esse
nectaris plenos, delicias animæ, ex quib⁹ ea,
quicquid in se minus inuenit, aut imbecillū
sentit, resarciat, atque suffulciat, idem in alio-
rum Patrum sacros Commentarios ac lucubratio-
nes quadrare dubitandum non est.

Optasse propterea, ut quod ego sum conatus
efficere, fecisset aliquis ante me, qui & ingenio &
facultate, multoq; magis spirituali experientia ac sa-
cra le-

Epist. 37. inter
epist. S. Augu-
stini.

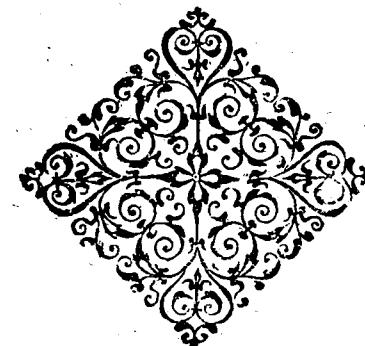
cra lectione præstaret: hoc est, è sacrarū Scriptura-
rum et Patrum fontibus doctrinā perfectionis hau-
sisset, in nosq; deriuasset: sed quoniam qui id adhuc
molitus sit, scio neminem, & res est meo iudicio uti-
lissima, ne dicā necessaria iis, qui perfectionis viam
semel ingressi, tutò ac fructuosè in ea pergere stu-
dent; non existimauit vitio dandum esse, si quod du-
ce caruerim, ipse uno diuino nixus auxilio, mihi viā
aperuerim, scrutandoq; Scripturas, ac vetera San-
ctorum monumenta, ex his ea, q; sacrosandiscripto-
res de vniuersa perfectionis ratione ac forma prodi-
derūt, eruere inchoauerim. Absoluunt fortassē alii,
quib. otium, industria, vires ingenij & spiritus ma-
iores suppetent; pingentq; suis coloribus perfectionē.
Mibi satis est qualemq; viam ad eam demon-
strasse, & prima tantæ imaginis lineamēta duxisse.
Ut hanc etiam ob causam sperāda venia sit, si multa
sint omissa, quæ præter ea q; allata sunt ex Patrib;
adhuc adferri potuisse videbantur: si aliqua nō, ut
oportebat, expensa: aliqua non optimo loco collo-
cata; aliquorum sententiam minus affecutus sim,
aut ne fortassē affecutus. Siquidem tentavi solūm,
& certè bona fide & candidè, quid in hoc genere
possem ad meam aliorumq; utilitatem.

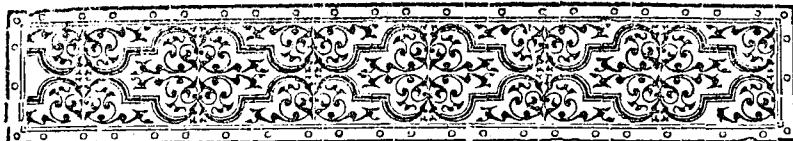
Illud

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR
EA, QVÆ SPECTANT AD STATVM
INCIPIENTIVM.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

L I B E R P R I M V S.

In quo explicantur ea, quæ spectant ad statum Incipientium.

Proœmium, quo explicatur scopus & partitio totius Operis de Disciplina Christianæ perfectionis.

- CAP.I. Ad perfectionis doctrinam percipiendā necessaria est idonei magistri opera.
- II. Quis sit idoneus magister doctrinæ perfectionis Christianæ.
- III. Status peccatoris ante conuersionem à peccato,
- IV. Conuersionis principium & auctor Deus est.
- V. Quomodo Deus excitat peccatores ad conuersionem à peccatis.
- VI. Quæ peccati cognitio ad lapsi reparationem & conuersionem requiritur.
- VII. Quis timor à peccatore concipi debeat in conuersione à peccato.
- IIX. De compunctionis dolore, amore item & spe, quæ concipi debent à peccatore, ut ritè conuertatur.
- IX. De proposito emendationis, confessionis Sacramento, & ad Christum Saluatorem conuersione in eundem finem necessaria.
- X. De satisfactione ac poenitentia operum vsu.
- XI. De coniecturis perfectæ conuersionis & poenitentia.

INDEX LIBRORVM

- XII. Quis fuerit status pœnitentium in veteri Ecclesia & deinceps.
- XIII. De pœnitentia quæ post reconciliationem cùm Deo & satisfactionem Sacramentalem persoluenda est à pœnitente reliquo vitæ tempore.
- XIV. An pœnitens post conuersionem conseruare debet memoriam peccatorum.
- XV. Qualis debeat esse oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.
- XVI. De perseverantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.
- XVII. De temptationibus quæ post conuersionem insurgunt, & de incipientium nimio ferore temperando.
- XVIII. De secunda temptatione quam Incipienti adferunt scrupuli.
- XIX. Enitendum pœnitenti, ne in pristina peccata recidat, quæ solet esse tentatio communis post conuersionem.
- XX. Ex ardua & difficulti vita spirituali tentatio quarta & quinta.
- XXI. Vniuersales causæ & remedia temptationum Incipientium.
- XXII. Usus exempla.

LIBER SECUNDVS.

In quo ponitur doctrina de Abnegatione, qua prima pars est status Proficientium.

- CAP. I. Progressus spiritualis, donum Dei est: hominis tamén studium, industriamque requirit.
- II. Proficientis animū profectus & perfectionis spiritualis maximè sicutiem esse oportet, nihilq; ei de progrediendi desiderio remittendum.

III. Pro-

Ellud monitum lectorem volo, nihil scribere me, quod Scripturæ et Patrum verbis approbatum & communatum non sit, omisssis saepenumero, ad molestiam euitandā (Inquit) et (Hæc ille): Et quanquā res easdem, quas hi quinq; libri, Theologia etiam magna ex parte tractat; hic tamen non scholastice sed simpliciter, & ad usum tantum accommodatè explicari: Usum enim res de qua agitur spectat: quare & ad usum fuit dirigēda tractatio. Ob quem etiam differui de quibusdam, ut minus ad institutū nostrum necessariis, breuiter, qualis est in primo libro peccatoris conuersio, & iustificatio, & in quinto nonnulla ad perfectionis proprietates pertinencia. De aliis fuis sic dicere oportuit, ut potè nostris, De vincendis nimirum temptationibus, de abnegatione, de spirituum discretione, oratione, & virtutibus, quæ secundo, tertio, & quarto libro continentur. Ita tamen utrumq; præstitum est, nifallor, ut nec breuitas offundat tenebras, nec explicatio fastidium adferat.

Quod si aliquando recentiores scriptores producunt; id factum est in rebus illis, quas Patres vix attigerunt, & recentiores copiose sunt prosecuti: eoque delectu, ut non nisi paucos, graues, doctos, pios vi-

*B
ros de*

ros de iis ipsis scribentes adduxerimus, quod cum de scrupulis, discretione spirituum, et preparatione ad perfectionem proxima ageretur, operæ pretiū fuit. Sandi autem Thomæ doctrinam atq; sententias, non minus frequenter, quam libenter usurpo, tum propter intelligentiam, sapientiam & auctoritatē tanti Doctoris; tum etiam ad exprimendos sanctorū Patrum sensus, quos ille pro re nata fæliciter assequitur, ut extractione de abnegatione malorum habituum, aliusq; ex locis perspicuum est.

Postremò, in quo summum est momentum, ut ad eundem usum ad quem instituitur tota tractatio, referatur; ad utilitatem eorum, qui in rebus spiritualibus exercentur, et ad magistrorum, qui in his versantur industriam quoquo modo subleuandam; adieci ad calcem ferè cuiusq; libri, qua ratione, rerum, quæ co explicantur, usus subeundus, & in consuetudinem deducendus sit, propositis exemplis, tum reducendi ad certa capitare res illas, quibus meditando potius, quam legendo, imbui, formari que hominem spiritualem oportet: tum designandi locos examinanda conscientia ad cuiusq; generis hominum proprium, & præsentem statum accommodatos.

DE DI-

ET CAPITVM.

- III. Proficiens intentionem in Deum & eius gloriam in primis dirigit, eamq; ab omni alterius propositi admitione liberam seruat.
- IV. Proficiens intentionem etiam ad Christum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertinet.
- V. Quis sit scopus proficientis & perfecti, & quæ summa perfectionis Christianæ.
- VI. De prima cura proficientis in abnegatione aduersus peccata venialia.
- VII. Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduersus eadem peccata venialia, & quomodo in eis se gerat.
- VIII. Quæ peccata venialia magis retardent progressum proficientis.
- IX. De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuīsio, deinceps pertractanda.
- X. De gulæ abnegatione, & victoria.
- XI. Quæ sint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.
- XII. Quæna regula generalis seruanda sit in corporis castigatione, & mortificatione subeunda.
- XIII. De abnegatione exercenda aduersus linguæ incontinentiam, præsertim in verbis otiosis.
- XIV. De abnegatione luxuriæ.
- XV. De remediis contra prædictum vitium, & indiciis victoriæ de eodem, simulque de sensuum abnegatione.
- XVI. De Auaritiæ abnegatione.
- XVII. De Iræ abnegatione.
- XVIII. De Acediæ abnegatione.
- XIX. De tepiditate spirituali, & de prima eius specie.
- XX. De secunda specie tepiditatis spiritus.
- XXI. De

- XXI. De pusillanimitatis abnegatione, ex eaq; enascētibus scrupulis.
- XXII. De inuidiæ abnegatione.
- XXIII. De abnegatione superbiæ.
- XXIV. De inanis gloriæ abnegatione.
- XXV. De abnegandis passionibus animi.
- XXVI. De concupiscentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.
- XXVII. De vitando errore *ἀπαθείας*, siue impassibilitatis, & de concupiscentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.
- XXIX. De abnegatione intellectus & memoriæ.
- XXIX. De abnegatione propriæ voluntatis.
- XXX. De abnegatione amoris proprij.
- XXXI. De diaboli superbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur,
- XXXII. De diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præsertim contra tyrones.
- XXXIII. De eiusdem diaboli astutis tētationibus, præsertim aduersus proficientes prouectos.
- XXXIV. De decem diaboli cogitationibus, & astutiis quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.
- XXXV. Qua demùm calliditate se Diabolus in intimum proficientis animum insinuare conetur.
- XXXVI. Quomodo gerere se debeat proficiens in diaboli temptationibus.
- XXXVII. Deum in temptationibus adesse dimicantibus, & multis magnisque præsidiis, ac præsertim diuinis consolationibus illis suppetias ferre.
- XXXIX. Quot sint genera diuinæ consolationis, qui eius effectus & causæ.
- XXXIX. De causis desolationis.
- XL. Usus exempla.

LIBER TERTIVS.

Quo explicantur virtutes Theologicae, & prudentia, maximè vero ea, quæ pertinent ad discretionem spirituum.

- CAP.I. De Virtutibus vniuersè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.
- II. Quibus gradibus cōstet progressus in virtutibus.
- III. De gradibus progressus in eadem virtute, & de quibusdam generalib. virtutis proprietatibus.
- IV. De Fide.
- V. De Spe.
- VI. De Charitate erga Deum.
- VII. De Charitate erga Proximum.
- IX. De Zelo animarum.
- IX. De Prudentia.
- X. De Electione.
- XI. De quibusdam electionis prioris exemplis.
- XII. Exempla posterioris rectè eligendi rationis.
- XIII. De Discretione spirituum.
- XIV. De spiritu Diuino & Angelico.
- XV. De spiritu Diabolico, Carnis & Mundi.
- XVI. De spiritu humano siue naturali.
- XVII. De eorūdem spirituum, Diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris scriptoris, & sanctorum Patrum.
- XIX. De comparatione eorūdem spirituum cum instinctu naturali secundūm doctrinam eiusdem Recentioris.
- XIX. De iisdem spiritibus discernendis, quānam Italicè scripsérit Seraphinus Firmatus Canonicus Regularis.
- XX. De ratione discernendi visa, & reuelationes veras à falsis, ex doctrina sanctorum Patrum & recentiorum.

INDEX LIBRORVM

- XXI. De spirituali secessu proficienti ad certum tempus aliquando necessario.
- XXII. Quomodo consilium capiendum sit ab Euangelico praeside, & qui in consilium adhibendi.
- XXIII. Quia iudicij prudentia praeditum esse oporteat Euangelicum Praesidem.
- XXIV. De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus vti debet, dum praecepit Euangelicus Praeses.

LIBER QVARTVS.

Quo reliqua virtutes morales declarantur.

Ponuntur Virtutes de quibus deinceps agendum est.

- CAP. I. De præparatione ad orationem.
- II. De Modo, quo initio orationis, qui orat, se sistere debet conspectui Maiestatis Dei.
- III. De peculiari quadam ratione præsentiae Dei orationis tempore, ex S. Augustini sententia.
- IV. De ordine in meditatione seruando.
- V. De Intellectus exercitatione orationis tempore, præsertim circa diuinas personas.
- VI. De reliquis Euangelicis personis.
- VII. De eadem intellectus exercitatione circa actiones Christi Domini.
- VIII. Exempla virtutum, quæ obseruanda sunt inter meditandum in actionibus primi generis, siue virtuosis Iesu Christi Domini.
- IX. Alia in aliis eiusdem generis actionibus exempla virtutum Christi D. N.
- X. Exempla item virtutum, & fructus spirituales ex nobilioribus quibusdam Christi D. N. actionibus colligendi.
- XI. Actionum internalium Christi Domini nonnulla virtutum exempla.

XII. Ge-

ET CAPITVM.

- XII. Generalia quædam præcepta ad eadem virtutum exēpla ex actionibus Domini facilius eruenda.
- XIII. Eiusdem generis exempla virtutum ex actionibus quibusdam personarum nonnullarum Euangelicarum erga Christum Dominum.
- XIV. De reliquis actionibus diuersarum personarum, quæ in Euangelio continentur.
- XV. De actionibus Dei externis, quæ in Euangeliis continentur.
- XVI. De reliquis actionibus, quæ similiter in Euangelo describuntur.
- XVII. Delaboriosis actionibus aut passionibus Christi Domini.
- XIX. De reliquis Christi actionibus laboriosis, iis præsertim, in quibus Passionis tempore versatus est.
- XIX. De Intellectus exercitatione circa Scripturæ sacræ verba, quæ meditationi subiiciuntur.
- XX. Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo sensu morali cum historicō.
- XXI. De exercitatione voluntatis & affectus orationis tempore.
- XXII. De impedimentis Contemplationis.
- XXIII. De pietate & obseruantia.
- XXIV. De Obedientia.
- XXV. De Gratitudine.
- XXVI. De Veritate seu Veracitate, ac Simplicitate.
- XXVII. De Amicitia & affabilitate siue comitate.
- XXIX. De Misericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemosyna.
- XXIX. De Fortitudine.
- XXX. De Magnanimitate Christiana.
- XXXI. De Patientia.
- XXXII. De Perseverantia.
- XXXIII. De Temperantia.
- XXXIV.

C 2

1816
UNIVERSITATIS
SALMANTINAE

INDEX LIBRORVM

- XXXIV. De Abstinentia, Sobrietate, & Ieiunio.
- XXXV. De Continentia, Castitate, & Virginitate.
- XXXVI. De Mansuetudine.
- XXXVII. De Modestia.
- XXXIX. De Humilitate.
- XXXIX. Usus exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

LIBER QUINTVS.

Quo ea traduntur, quæ statui Perfectorum conueniunt.

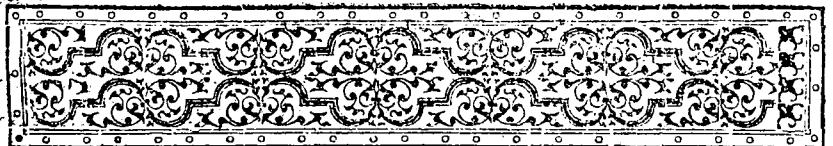
- CAP. I. *Quis sit perfectus vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda sint.*
- II. *Quibus rationibus & virtutibus ex Domini & Evangelij doctrina tollantur impedimenta proxima Perfectionis.*
- III. *Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.*
- IV. *Quæ externæ virtutum actiones conducant ad Perfectionem acquirendam, & quomodo.*
- V. *Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad charitatem.*
- VI. *Vberior quædam & subtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.*
- VII. *De duob. proximis & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.*
- VIII. *Qua via Diuinus amor deinceps indagandus est ex Canto Canticorum Salomonis.*
- IX. *Status quatuor animæ Deum diligentis, ex Canto Canticorum, & sanctis Patribus.*
- X. *Aperitur primus Amoris diuini gradus, siue primus sponsæ status, qui in primo & secundo Canticorum capite continetur.*
- XI. *Secundi diuini Amoris gradus, siue secundi sponsæ status, qui in tertio & quarto capite Canticorum describitur, breuis explicatio.*

XII. Ter.

ET CAPITVM.

- XII. *Tertius Amoris gradus, siue tertius sponsæ status, qui in quinto, sexto & septimo Canticorum capite describitur.*
- XIII. *Quarti Amoris gradus, siue quarti sponsæ status, qui in octavo Canticorum capite describitur, explicatio.*
- XIV. *Comparatio Actionis & Contemplationis.*
- XV. *De duplice genere Actionis; & de ea vita, quæ ex Actione & Contemplatione conflatur.*
- XVI. *De Contemplatione.*
- XVII. *De primo genere Contemplationis, quæ versatur circa Dei Maiestatem.*
- XIX. *De secundo & tertio genere Contemplationis coelestis gloriae, & Christi crucifixi: quibus addita sunt & alia duo, Mundi & Hominis.*
- XIX. *De iis quæ cum Contemplatione cōiuncta sunt: & quare ratione ad eam perueniatur.*
- XX. *De natura diuini Amoris, & partibus.*
- XXI. *De proprietatibus diuini Amoris.*
- XXII. *De gradibus ad diuinū Amorem per diuina Beneficia.*
- XXIII. *De gradibus amoris Dei erga homines, eiusque mirabilibus effectibus.*
- XXIV. *De Conformatitate nostræ voluntatis cum Diuina, deque proxima ad eam præparatione.*
- XXV. *Exempla quædam ex sanctis Patribus, ad usum Contemplationis & Amoris Dei.*
- XXVI. *Amor quo Christus Patrem amauit, unicum ac summum est perfectissimi Amoris exemplar.*
- XXVII. *De Tentationibus Perfectorum.*

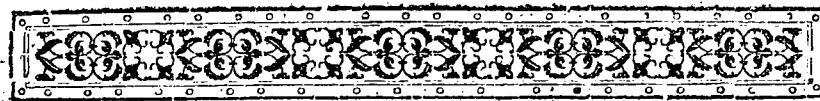

Ego CLAVDIUS AQVAVIVA, Societatis
IESV Præpositus Generalis, facultatem
cōcedo, ut opus hoc de Disciplina Chri-
stianæ Perfectionis, in quinque libros di-
stributum, à P. BERNARDINO ROSSI-
GNOLIO, nostræ Societatis Theologo cō-
positum, eiusdemque Societatis quatuor
doctissimorū virorum iudicio recogni-
tum, approbatumque; typis mandetur.
In quorum fidem has literas manu nostra
subscriptas, & sigillo nostro munitas de-
dimus, Romæ 22. Aprilis M. DC.

CLAVDIUS.

PROOE-

PROOEIVM,
QVO EXPLICATVR
SCOPVS, ET PARTITIO TOTIVS
OPERIS DE DISCIPLINA CHRI-
STIANAE PERFECTIONIS.

TATVM Perfectionis esse in Ecclesia mili-
tante, perspicuum est, & affirmant uno consensu antiqui
Patres, & Theologi recentiores: huncq; institutum, & in
altissimo dignitatis gradu in ea collocatum à Christo Domino, cuius il-
la vox est; Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus
est. Et illa: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ ha-
bes, & da pauperibus, & veni, & sequere me.

Is autem tres habet gradus: Incipientium, Proficientium, & Per-
fectorum. Ea enim est natura voluntatis humanae, ut eius conatus &
motus, quo, & ad alia omnia, & ad perfectionem etiam contendit, non
repente sit summus, sed certis progressionibus, & incrementis feratur
ad summum. Primo igitur debilis est, & quasi infans in Incipientibus:
Deinde confirmatur & adolescit in Proficientibus: Postremo, virile ro-
bur & utilitatem habet in Perfectis. Charitas etiam, quam vocat A-
postolus vinculum perfectionis, cum nata fuerit, ut S. Augustinus
scripsit, nutritur, nutrita robatur, & roborata perficitur. Et In Psal. 130. ser.
quanquam idem S. Augustinus libro de vera Religione ad similitudi-
nem exterioris hominis, per sex hominis interioris etates, spiritualem
perfectionem metiendam putat; alibi tamen huic tripartite diuisioni cap. 61.
non obscure fauet. Et ante ipsum S. Hieronymus, & postea S. Gregorius, S. Greg. lib. 24.
S. Bernardus, & alij. Atq; hac illa eadem est partitio, quare hanc mor. ca. 7. & in
S. Dionysius Areopagita per Angelorum munera dividit ex traditione Ezech. hom. 15.
Apostolica purgandi, inquam, quod est prioris gradus, illuminandi, & Bern. ser. de li-
perficiendi, que pertinent ad posteriores duos. Immo S. Gregorius iis gno, & ser. 4. ad
ipsos gradibus tribus, accommodat ea, que Dominus parabolicè dixit frates. ser. de
apud S. Greg. lib. 22, mor. cap. 29. cant. Ezechie. S. Dion. de cœ-
lesti. hier. c. 3.

Matth. 5.
Matth. 19.

Coloss. 3.
In cap. 1. Ioan:
truct. 5.
Lib. de vera Re:
lig. cap. 26.

16. & 17. de ver-
bis Apostoli.
Hieron. in Isa:

cap. 61.
S. Greg. lib. 24.
mor. ca. 7. & in
Ezech. hom. 15.
Bern. ser. de li-
gno, & ser. 4. ad
frates. ser. de
cant. Ezechie.
S. Dion. de cœ-
lesti. hier. c. 3.

s. Hieron. epistola 139. apud S. Marcum: Terra primùm fructificat herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum. Et S. Hieronymus: Ioannes Apostolus, inquit, secundùm merita filiorum suorum, profectusque operum singulorum, scribit ad parvulos, scribit ad iuuenes, scribit ad patres, ut hinc etiam intelligamus, nō solum quām elegantibus, aptisq; translationib; eosdem illustrarit S. Euangelista; sed quām grauter de iis nos existimare voluerit.

Serm. de qua- Gradus porrò hi non ita distinguuntur, ut inter se nullo modo mī-
tuor modis o- sceantur. nam lumen diuinae gratiae, quo peccatorum in Incipientibus caligo discutitur, & cuius splendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illustratur atq; perficitur; à primo & ultimo gradu non abest. Et quandiu viuitur in ergastulo corporis, ut in primis duobus propria insunt principia perfectionis; sic in perfectis etiam viris semper est aliquid quod expietur, ut sapienter à S. Bernardo scriptum sit: Sic nimirum, conseruandæ humilitatis gratia, Diuina solet pietas ordinare, ut quantò quis plus proficit; eò minus se reputet profecisse. Nam & usque ad supremum spiritualis exercitiū gradum, si quis eosque peruerterit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, ut vix sibi primum videatur adeptus. Quare distinguuntur hi gradus ex eo, quod in unoquoque proprium, & potius est, quod Incipientibus est purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.

Ordinem hunc sequar ego, Deo fauente, accommodatum ni fallor, ad doctrinam de Christiana Perfectione, quam tractandam suscipio. ut primo loco de Incipientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, & officiis. idq; ex sacris Scripturis: possumus verò de sententia sanctorum Ecclesiae Catholice Patrum, & Theologorum; maximè eorum, qui in hoc scriptioris genere inter alios excelluere. Quales sunt S. Basilius Episcopus, S. Gregorius Papa,

S. Bernardus Abbas, & Cassianus Monachus. ab aliis simul petendo, que ad eandem hanc ipsam rem pertinere videbuntur: præsertim à S. Augustino, & S. Chrysostomo, &c.

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria est idonei magistri opera.

C A P V T . I.

ER T V M est illud quod à S. Gregorio Papa scribi- *Lib. I. dialog.*
tur, Lege non constringi Spiritus sancti donum; & cap. x.
reperiri aliquando nonnullos, qui ita per magiste-
rium spiritus intrinsecus docentur, ut si eis exterius
humani magisterij disciplina desit, magistri intimi censura
non desit. Cuius tantæ gratiae (vt idem ait) propria signa sunt vir-
tutes, & humilitas, quæ si utræq; perfectè in una mente conueniunt,
liquet quod de praesentia spiritus testimonium ferat. Sic Ioannes Ba-
ptista magistrum habuisse non legitur. & Moyses in eremo edocitus
mandatum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit. Hæc
sanctus Pontifex. In hunc numerum referre possumus plerof-
que sanctissimos viros, quos elegit Deus, ut multorum filio-
rum in Christo patres, & institutores essent. nec tamen legi-
mus, eos hominis alicuius fuisse discipulos. & quidem de san-
cto Antonio narrat S. Athanasius, eum à Deo solitum fuisse
edoceri. quod idem multarum religionum fundatoribus Dei
dono accidisse, mihi probabilissimum est. immò & aliis præ-
ter eos non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè il-
litteratis spiritalem scientiam nonnunquam mirabiliter vi-
guisse, Cassianus testatus est. & S. Augustinus cœlum, inquit, *In vita S. Antonij.*
coll. 14. c. 16.
cœli Domino. qui erexit, & sublimauit quorundam Sanctorum men- *In Psal. 113.*
tes in tantum, ut nulli hominum, sed ipsis Deo suo dociles fierent.

Cæterum hæc, præcipit S. Gregorius, ut veneremur, nec *Ibidem.*
nobis putemus esse proposita ad imitandum: *V*isus enim, inquit,
rectæ conuersionis est, ut præesse, non audeat, qui subesse, non didice-
rit, nec obedientiam subiectis imperet, quam Prælati non nouit ex-
hibere. alioquin fiet, ut dum se quisq; sancto Spiritu impletum presu-
mit, discipulus hominis esse renuat, & magister erroris fiat. Ad quam
præsumptionem euitandam Deus ipse, qui Apostolum Pau-
lum

Col. 21. cap. 25.

Actor. 9.

Galat. 2.

Idem.

Deuter. 32.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Basil. ser. de inst. monast.

Hieron. ep. ad Rusticum.

Basil. Reg. fus. diff. cap. 16.

Epist. 87.

lum vocauerat, vt obseruauit Cassianus, non eum docet perfectionis viam statim, quod facilè poterat, sed mittit ad Ananiam, vt ab eo illam cognoscat, Eum, inquiens, illius prius doctrina quam sua institui volens, ne scilicet, quod rectè gestum fuisset in Paulo, posteris malum presumptionis præberet exemplum. Ob quam etiam causam affirmat idem, Apostolum postea longo interuallo ad conferendum Euangelium, quod prædicabat, quodque non ab homine didicerat, sed à Deo ipso, eiusdem Dei iussu (hoc enim significat secundum reuelationem) ascendiisse Hierosolymam ad suos antecessores, & coapostolos. Vnde vt rectè concludit Cassianus, manifestissimè comprobatur, nulli à Domino viam perfectionis ostendi, qui habens unde valeat erudiri, doctrinam seniorum, vel instituta contemplaverit. paruipendens illud, interrogat patrem tuum, & annunciat tibi, seniores tuos, & dicent tibi.

Ex quibus duæ rationes ad rem hanc confirmandam gravissimæ conficiuntur. Prima sit hæc posterior, nempe diuina voluntas, nobis satis explorata, & manifesta in Scripturis sacris, tum verbis, tum allatis exemplis, quibus alia addi adhuc possent, nisi prædicta sufficerent.

Secunda est, quam S. Gregorius exaggerat, consuetudo, & praxis in Ecclesia recepta, vt nemo viā perfectionis ingrediatur, aut perget, sine duce itineris, ac magistro. Accedunt aliæ etiam non minus firmæ.

Tertia sit constans sanctorum Patrum de hac re consensus, nam præter iam dictos idem docuerunt S. Basilius in regulis, S. Hieronymus, & idem S. Basilius cùm laudant vitam cœnobiticam, atque S. Hieronymi hæc sunt verba: *Nihi quidem placet, vt habeas Sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es, statimq; in partem alteram tibi declinandum sit, & errori pateas; plusq; aut minus ambules, quam necesse est: ne aut currens lasseris, aut moram faciens obdormias.* Præclara etiam est illa S. Bernardi ad idem pertinens vox; *Qui se sibi magistrum constituit, stulto se discipulum subdit.* Posterioribus temporibus cum Patribus quoque senserunt

runt quicunque de spirituali via tradiderunt præcepta, è quibus ne longum faciam, producam vnum S. Vincentium: *Pius, inquit, dico, Christus, sine quo nihil possumus, nunquam suam gratiam ministrabit illi, qui cum habeat, qui eum deducat in via perfectionis, negligit ductum eius. Obedientia via est viaregia, quæ homines inoffenso pede ducit ad summum scalæ, in qua Dominus apparat innixus.*

Quarto loco occurrit ipsamet necessitatis ratio. Etenim Quartaratio. (vt ait Cassianus) cùm omnes artes, ac disciplina humano ingenio Coll. 21. cap. II. reperte, quæ & nihil amplius quam vita huius commodis profunt, licet manipalpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquam sine instituentis doctrina nequeant comprehendendi; quam incepsum est credere, hanc solam non egere doctore, quæ & inuisibilis, & occulta est, & quæ non nisi corde purissimo peruidetur. cuius error non tempore damnum, nec quod facile reparetur, sed anima perditionem parit mortemq; perpetuam. Hæc ille. Cuius ratiocinatio vrget sine dubio, efficitque, vt qui de re tanti momenti rectè iudicant, nulla planè ratione dissentire queant. Quamuis enim, vt ait S. Basilius, ductore sancto & bono spiritu indiget homo, vt dirigatur in viam veritatis, & affirmat Apostolus, non esse nos sufficietes, cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis; vt tutur tamen, vt plurimum Deus hominis opera ad auxilium animalium. Et quemadmodum vult, vt fides, quæ ipsius donum est, ex auditu prædicationis percipiatur; sic sapienter etiam decernit, vt doctrina Christianæ perfectionis, quæ fide tanquam fundamento nititur, munere quidem suo, sed non nisi magistri voce in animis hominum inseratur.

Postremò persuadent idem præstantes & vberes fructus, Quintaratio. qui ex hac ipsa institutione, de qua agimus, percipiuntur. Nam Prima Epist. cùm hæc disciplina id postulet, vt non solum instituentem audiamus, sed illi etiam aperiamus omnia, quæ intus in nobis sunt; magna certè utilitas est frœnum, quod ex hoc ipso nobis iniicitur, vchementerque retrahit à peccatis. & stimulus qui admouetur ad serio, & ex animo virtutibus incumbendum. In quam sententiam S. Athanasius de B. Antonio sic scribit: *In vita* D 2 Dice- tenq;

Tract. de vita spirituali.

Reg. brev. q. 30.

2. Corintib. 30.

Dicebat, inquit, magnam esse ad virtutem viam, si singuli vel obser-
uarent quid gererent, vel vniuersas mentium cogitationes fratri-
bus referrent. non enim posse aliquem peccare, cum relatus esset ad
alium, quacumq; peccasset, & subire pudorem, in publicum turpia pro-
ferendi. Deniq; nullum peccantem coram alio audere peccare, & si pec-
cet, tamen testem vitare peccati. Igitur quasi sub oculis aiebat nostris,
& cogitatu confundimur, & actu, si omnia referenda faciamus, mul-
tò autem magis, si peccata nostra fideliter describentes, digeramus in
ordinem. hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam.

Secunda Etia-
litas.

Coll. 2. cap. II.

Altera utilitas (& hanc etiam prædicant omnes, qui de hac re scripserunt) est, instituentis curam esse necessariam, ad præ-
cauendas, & eludendas Satanæ insidias. in quas se coniiciunt
ad manifestissimam perniciem, quicumque in via perfectio-
nis aliorum consiliis repudiatis, ad sua se consilia, quasi ad nor-
mam dirigunt. Nullo namque alio vitio, ait Cassianus, tam præ-
cipitem diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quām
cum neglectis consiliis seniorum suo iudicio persuaserit, definitioniq;
confidere. Nec aliam causam habent antiquorum & recen-
tiorum lapsus grauissimi, ac vtinam non æquè frequentes,
quām mentis in propria opinione obstinationem. Hac enim
aduersario aperitur via in animam ingrediendi, eamque ad su-
am ipsius voluntatem iam illaqueatam ad interitum dedu-
cendi. præsertim deficiente feruore illo spiritus, qui primam
ad Dominum conuerzionem tanquam nutritius comitatur &
fouet. Si enim tunc deficiat institutor, nec sit qui hominem
deferuescentem excitet, atque corroboret, quid mirum sit, si
redeat ad ingenium natura, eamque languentem verset ad ar-
bitrium suum Satanas? Contra verò, si debilitatum fractum-
que spiritum, statim doctus magister, ac pius pater excipiat,
consilio, & opera iuuet aduersus præsentem temorem, & dia-
boli imminentes fraudes, ille qui iam periculi laqueis suffo-
cabatur, animum erigit, & respirat; cique in manibus est de ad-
uersario victoria. Maximè certè offensus est diabolus huius-
modi pædagogis, & curatoribus, Odit, dicebat Salomon, tutela,
& cautionis nomen malignus, quippe qui perspicuè cernit, de suis
mani-

S. Dorotheus
Jer. s. & Caf-
fianus coll. I.
cap. 20, ita le-

manibus non aliter prædam hanc eripi, quām cùm adole-
gunt secund. 70. Quid nos ha-
scens, & vt ita dicam, adhuc pupillus spiritus sub plena tutoris
sui custodia, & potestate perseuerat. in qua potestate tunc sa-
uet laqueos, se-
curus erit.

B. P. Ignatius, Societatis nostræ parens, ad hoc idem pro-
positum ita scribit: Inimicus noster morem insequitur nequissimi-
cuiuspiam amatoris, qui puellam honestorum parentum filiam, vel u-
xorem viri alicuius probi volens seducere, summopere procurat, ut
verba & consilia sua occulta sint. nihilq; reformidat magis, ac agre-
fert, quām si puella patris suo, vel uxor marito ea patefaciat: cùm sciat
hoc pacto de votis & conatibus suis actum esse. Ad eundem modum
obnoxia satagit diabolus, vt anima, quam circumuenire cupit, ac per-
dere, fraudulentas suas suggestiones teneat secretas. Indignatur verò
maximè, & grauissimè cruciatur, sicui vel confessionem audienti, vel
spirituali homini molimina sua detegantur, à quibus ita excidere se-
funditus intelligit. Hæc B. Pater. Qui plura desiderat, legat scri-
monem quintum S. Dorothei Abbatis, qui admodum piè hoc
argumentum tractat.

Accedit & illud, virtutē in medio positam refugere extre-
ma. at quām difficile est, non dicam intelligere, sed reipsa at-
tingere hoc virtutis medium, ac bonum? igitur necessaria no-
bis est magistri doctrina, & prudentia, quæ hoc ipsum medium
in actionibus nostris digito demonstratum, tuto nos amplecti
faciat, in eoque conquiescere. ne quod timebat S. Hierony-
mus, plus aut minus ambulemus, quām necesse est: aut curren-
tes defatigemur, aut moram facientes obdormiamus.

Postremò, quanti meriti apud Deum est hæc ipsa submis-
sio, qua se homo homini propter Dei amorem subiicit? quam
putamus, complacet sibi Deus, quialta à longè cognoscit, hu-
milia autem perbenignè respicit, in hac hominum liberorum
sub sibi pares homines subiectione? præsertim, si aut ex institu-
ti regula, aut præscripto maiorum id faciunt? vt propterea du-
bitandum non sit, quin eorum cogitationibus Deus adsit, ea
consilia sugerens, quæ necessaria & utilia esse intelligit iis,
quos erudiunt ad perfectionis Euāgelicæ instituta. Dixit enim;

Tertia Etia-
litas.

Epist. ad Ru-
ticum.

Quarta Etia-
litas.

Qui vos audit me audit. Positum igitur sit, necessariam esse magistri idonei operam ad viam perfectionis ingrediendam, & prosequendam.

Consequens illud etiam est, & ex antedictis conficitur, maximi momenti esse ad spiritus profectum, arcana cordis, & totum interioris hominis statum spirituali Rectori animorum penitus aperire: esseque in omnibus religiosis institutis sapientissimè, aut vsu continuo introductum, aut etiam lege sancitum, ut cogitationes mentis, & motus animi omnes ad eum finem explicentur spiritus magistro. Obseruari denique potest apud plerosque historicos, & chronographos familiarum religiosarum, in eis tamdiu primi spiritus feroarem cursum suum feliciter tenuisse, quamdiu tam salutaris consuetudo nihil spirituales Patres omnino cælandi, eisque in omnibus sese committendi retenta, corroborata, ac propagata fuit. cum primum vero intermitte negligenter cœpit, exteriori forsitan obseruantæ aliquid datum esse, ad proximorum ædificationem; solidam tamen sanctitatem vitæ, ac morum maximoperè labefactatam penè concidisse. Ideoque ad eam restituendam in statum pristinum, non alia iudicio bonorum omnium spes est, quam si interna hæc adeoque necessaria disciplina ad antiquam praxim, splendoremque restauretur. sique in eam redeatur viam, quam nobis Maiores tritam reliquerunt.

Quis sit idoneus magister doctrinae perfectionis Christianæ.

C A P V T II.

 GREGIVS perfectionis doctor S. Basilius, eiusque perfectissimum exemplar, suis coloribus magistrum Christianæ perfectionis ita depinxit, ut an se ipsum potius quam illum, licet minus cogitans, descripsit, non facile iudicari possit. Eius hic adscribo verba ex aurea illa

illa oratione de renunciatione, & abdicatione de prompta: *Simul ac, inquit, in primo congressu aduersariorum superaueris, summa vigilancia acerrimaq; in omnes partes circumspetione operam dato, ut aliquem tibi virum inuenias, quem in omnibus deinceps delecta tibi vita studiis certissimum ducem sequaris, eiusmodiq; qui rectu iter ad Deum volentibus pergere sciat monstrare: qui ornatus virtutibus sit, cuius uniuersæ totius ipsius vite actiones testimonio sint, charitatem in eo erga Deum inesse, qui diuinarum literarum scientiam habeat, virum integrum, nec ulli distractioni indulgentem, ab auaritia abhorrentem, minimè libenter gerendis se negotiis admiscentem, quietum, amantem Deum, egentium studiosum, minimè iracundum, iniuriarum immemorem, natura propensum adeos docendos, qui ad ipsum accedant, quem gloria inanis non inflet, superbia non extollat, adulatio non frangat, seuerum atque constantem, cui deniq; nihil sit prestantius honore Dei.* Et post pauca subdit: *Si te viro crediditis virtutibus multis instructo, sine dubio omnium, que in ipso bona fuerint, heros remanebis, & quæ & apud Deum, & apud homines beatissimus iudicaberis.* Si vero, quod cum corpore tuo agere mitius volueris, magistrum aliquem quiesceris, tecum se ad tua vitia demitterem, vel ut verius dicam, tecum unâ in eandem perniciem corruestrum, frustrà mundanis rebus nuntium remittendi laborem suscepisti; & cæcum tibi ducem ascivisti, cuius ductum securo in foueam tibi sit procidendum. Hæc S. Basilius.

Quæ omnia, quanquam sufficiunt ad eum, quem querimus perfectionis magistrum indagandum, videtur tamen operæ pretium, quædam adhuc eius officia, quæ ad usum plurimum iuuare possunt, in medium adducere, & breuiter explicate.

Primum officium est agnoscere vultum internum, atque *officium.* adeò totum statum animæ, quam regendam suscipit. ut enim medicus nisi ægrotantis corporis constitutionem, morbumq; ipsum quantumlibet latentem acutissimè inuestiget, frustrà in ægro curando operam ponit; sic spiritualis magister, nisi discipuli propensiones & mores intelligat, & ad ipsa etiam cordis secreta, quantum fieri potest, animique ægititudines perueniat,

ueniat, nunquam vel sanabit infirmum, vel valentem confirmabit.

Ierem. 17.

1. Ioan. 4.

Eccles. 37.

Psal. 118.

ibidem.

3. Reg. 3.

I.

2. Par. pastor.
cap. 21.

Hanc cognitionem dupli via maximè assequetur. Altera, si dono discretionis spirituum opportunè vtatur ad explorandas necessitates grauiter ægrotantis animæ, aut etiam otio languentis. Licet enim prauum sit cor hominis, & inscrutabile, & solus Deus scrutetur renes & corda, solent tamen spirituales viri diuino hoc lumine illustrati, quæ in animis hominum sunt diiudicare. quippe quibus in primis præceptum sit à Domino per S.Ioan. vt non velint omni spiritui credere, sed probent spiritus, si ex Deo sint. & de illorum numero sint, de quibus scribit Sapiens; *Anima viri sancti enunciata aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculum.* Neque in alium finem diuinitùs hoc munere donet, quam, vt quando vicarij Dei sunt in cura & auxilio animarum, eiusdem etiam quasi vicem suppleant, in perscrutandis animæ recessibus, & in lucem eruendis cogitationibus eius & affectionibus. Et quanquam donum hoc gratis à Deo datur; vix tamen, nisi in viris valde sanctis reperitur. cuiusmodi erat, qui dicebat: *Consilium meum iustificationes tuae.* Ac si diceret, ex iustè & sanctè acta vita intelligo, quid mihi consilij in actionibus tam meis, quam aliorum capiendum sit, & qua via insistendum, ne ipse errem, neque aliis sim erroris auctor. ob id etiam se intellexisse dicit, à mandatis Dei.

Quare ubi magister cum Salomone petierit à Domino cor docile, vt iudicare possit populum suum, & discernere inter bonum & malum, magna in spe sit, ab eo sibi subministrandas vires ad exercendum hoc ministerium, se sequere accingat ad opus Dei, sanctorum Patrum, qui hac de re scripserunt inhærens vestigiis. Illudque ante omnia velit, in spirituali hac & grauisima functione imitari Deum, cuius adiutor est, immunem se ab omni affectione vitiosa præstanto: *Gestabit* (inquit S. Gregorius de Scripturis sacris loquens) *sacerdos iudicium filiorum Israëlin* *conspicu Domini in pectore suo, hoc, inquam, est subiectorum causas pro sola interni iudicis intentione discutere, vt nil se in eo hu-*

manita-

manitatis admisceat, quod diuina vice dispensat (quo verbo amor omnis humanus affectusque excluditur) *ne correptionis studia priuatus dolor exasperet, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet.*

II.

Deinde, quandoquidem discretionis donum abstrusas animi latebras non retegit, sed iuuat solum doctoris ingenium, vt eas discutiat, ipse sua industria, & externorum signorum ductu aditum sibi aperiat ad ea, quæ occulta sunt, quoad poterit, cognoscēda. *Nonnulla,* (inquit idem S.Gregorius) *subtiliter & occultè sunt perscrutanda, ut quibusdam signis erumpentibus rector in subditorum mente quid clausum lateat, inueniat, & interueniente correctionis articulo ex minimis maiora cognoscat.* *Vnde recte ad Ezechiel, 8. zechielem dicitur, fodi tibi parietem. & quid est fodere parietem, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire?*

III.

Post eam oportet eundem versatum esse maximè in dignoscendis initii, & quasi seminibus primis humanarum cogitationum. de quibus inter alios legendus est S.Basilius in constitutionibus, & Cassianus in Collatione Abbatis Mosis, & sanctus Bernardus pluribus locis. Scireque inter tentationes carnis, mundi, & Satanæ, inter virtutes item & vitia certum discrimen ponere. nam, vt idem S.Pontifex confirmat, *plerumq[ue] vitia virtutes se esse mentiuntur.* Et alibi: *Portat sacerdos rationabile iudicij, quia debet rector semper subtili examine bona malaque discernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiosè cogitare.*

Basil. constitut.
*monast. c. 18.**Bernard. serm.*
*de 3. cogitatio-**num gen.**Coll. prima, ca-**pit. 19. E.c.**2.par. pastoral.*
*cap. 9.**2.par. cap. 27.*

Sed huius doni maximè necessarius est usus in excogitandis, & adhibendis remediis accommodatis ad cuiusque naturam, & ægritudines. nam neque ille laudandus est qui ad omnes morbos animi depellendos, eodem semper virtutis medicamento, & ita varia sunt hominum ingenia, & propensiones, vt certissimum sit, quod idem S.Gregorius afferit, testimonio etiam S.Nazianzeni, sape aliis officere, quæ aliis prosunt. *Plerumque, inquit, herbae que animalia nutrunt, alia occidunt, & lenis fibilia equos mitigat, canes instigat, & medicamentum quod hunc*

3.par. pastor.
in prologo.
*in amadys**ejusdem**opus.*

morbum imminuit, alteri vires iungit. denig, panis vitam fortium roboret, parvorum necat.

v.

2. par. pastor.
cap. 9.

Secundum officium.

2. par. pastor.
cap. 2.

I.

Tob. 26.

Serm. 5.

2.

3.

Capianus coll.

2. cap. 13.

Sed non minor cura ponenda est in præstolanda curatio-
nis opportunitate. nam, vt idem ait, *Secta immaturè vulnera de-
terius inferuescunt, & nisi cum tempore medicamenta cōueniant, con-
stat proculdubio quod medendi officium amittant.*

Altera via, quam sequi debet spiritualis magister, vt per-
spectam planè habeat sui alumni animam, est, (& hoc est alte-
rum eius officium) summa ope niti bonarum virtutum exem-
pto, præsertim verò charitatis, patientiæ, mansuetudinis, ho-
minem allicere, itaque sibi conciliare ac deuincire, vt ille li-
benti & alaci voluntate seipsum aperire magistro, desideret.
*Tales se se, inquit sanctus Papa, qui præsunt exhibeant, quibus subie-
cti occulta quoque sua pandere, non erubescant. vt cum tentationum
fluctus parvuli tolerant, ad pastoris mentem, quasi ad finum matris re-
currant. & hoc quod se inquinari pulsantis culpa & cordibus præudent,
exhortationis eius solatio, & lachrymis orationis lauent.*

Magistro spirituali, si is viscera matris semel induat, mi-
rum est quam multa statim suppeditent adiumenta pietatis exer-
cendæ. Aliquando enim patientia, & lenitate ita recreabit
hominem timidum, & verecundum, minusq; audientem, quid
in animo lateat explicare, vt quasi obstetricante manu eius (vt
ille dicit) educatur coluber tortuosus. quod fecisse S. Maca-
rium erga vnum illum monachum, qui solus diaboli poculum
degustarat, egregiè narrat S. Dorotheus. Aliquando quæ ille
reticet, vel pudore, vel ignoratione, vel etiam sermonis ino-
pia, ita ipse suggeret, vel Spiritu sancto adiuuante, diuinans af-
sequetur, vt magistrum discipulus animo suo præsentem, ac
quidquid in eo occultum est, veluti intuentem suspiciat. quæ
res magnum animum adfert discipulo, & via certissima est ad
spiritus sanitatem. Quod si idem pater audita alterius tenta-
tione, aut eam conjectura asscutus, possit affirmare se tenta-
tione eadem aliquando, & grauiter esse pulsatum, qua com-
municatione Abbas Apollo vsus dicitur, cum adolescenti
monacho, quem senex alias rigidè acceptum in desperatio-
nem

nem adduxerat, quam lucem veritatis, quod charitatis sola-
tium in afflitti hominis animo exoriri repente debere, puta-
mus? Apostolus certè hunc ipsum lenitatis spiritum, præser-
tim dum cum iis agitur, qui fragilitate peccarunt, apprimè cō-
mendat, cùm ait: *Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo de-
lictō, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.
considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* quo loco S. Augustinus; Galat. 6.
*Nihil, inquit, sic probat spiritualem virum, quam peccati alieni tra-
ctatio, cùm liberationem eius, potius quam insultationem, potiusq; au-
xilia, quam conuictia meditatur, & quantum facultas tribuitur, susci-
pit. pax igitur & dilectio, & communis periculi cogitatio in
corde reseruetur. modus autem sermonis siue acrius, siue bla-
dius proferatur, sicut salus eius, quem corrigis, videtur postu-
lare, moderandus est. Quod si grauiora etiā remedia ob mor-
bi sauitiam, vulnerisque atrocitatem necessaria fuerint, dubi-
tandum non est, quin à Deo abundè suppeditanda sint homi-
ni, quem vicarium suum huic muneri destinauit. præsertim, si
vir sit, vt dicebamus sanctæ charitatis zelo & spirituali pru-
dentia præditus.*

Illud verò summoperè magistro necessarium est (& hoc sit Tertium officium)
tertium eius officium) vt cum Deo maximè coniunctus viuat,
& quandoquidem habet in manibus Dei opus, oratione, piis
desideriis, ac gemitibus ad eum crebrò, & ardēter emissis com-
mittat Deo animam, quam regit. siquidem à Deo proficisci
debet quidquid in discipuli gratiam in re hac molitur magi-
ster. Et Dei est dare linguam eruditam, & verba ignita magi-
stro, discipuli autem aperire aures ad ea percipienda, quæ pro-
ponuntur, viresq; addere ad eadē fortiter, & alacriter exe-
quenda. Ita quotidiano experimento edocti intelligunt, qui
se in tam sancti muneri exercēt labore: Dei nimirum manum
præsentem esse, eumque verba eorum factaque ita moderari,
vt sāpe iis minimè cogitantibus, & fortè etiam quidlibet aliud
volentibus, in expectatus fructus repente existat, ortaque no-
ua luce in audientis animo, ea vis illi diuinitūs afferatur, vt ve-
lit, nolit, vulnus pectoris, quod antè cælauerat, cogatur ape-

rite. quod accidit Abbatii Theonæ, cum aliis quibusdam monachis, presente discipulo Serapione adhuc adolescenti de gastrimargiæ vitio & occultarum cogitationum tyrannide differenti, & earum naturam, & atrocissimam vim, quam habent, dum cælantur, exponenti. compunctus enim Serapion, cuius causa tamen ea tunc non habebatur oratio, & conscientia perterritus, prostratus in terram, magno cum lachrymarum imbre peccatum, quod diu tacuerat, patefecit, excusitque à se dæmonem, qui ad illud usque tempus os eius pernicioſa verecundia concluserat. In cuius signum, inquit Cassianus, qui haec scripsit, lampas accensa de ſimū eius procedens ita cellam repleuit odore sulphureo, ut vehementia fætoris ipsius vix homines in eareſiderere permetteret.

Tunc verò maximè requiritur oratio, quando pluribus viiis quasi feribus tentatur ægrotus, & vnius earum, aut etiam plurium cura negligenda est, ne vna, quæ cæteris est grauior interitum adferat, si nō statim aduersus illam pugnetur. certum est enim de inani gloria minus laborandum esse, si oriatur ex abstinētia ieunantis, interim dum intemperantiæ grauioris curationi incumbitur. Quæ enim pestis, inquit S. Gregorius, ardentius inſequenda est, niſi qua periculofius premit?

Multò adhuc maior patientia, feruentiorque oratio adſcendat, quando cum illis res est, qui non ſolūm non fatentur commissa delicta, ſed certis indiciis deprehensi ea etiam excusat, negant, quidlibet aliud, quām ſpem vllam veræ emēdationis pollicentur. tunc autem, inquit S. Chrysostomus, imitandi ſunt parentes, qui filiis suis grauiter ægrotantibus, licet defratis aſſident lachrymantibus, lamentantibus, exſculantibus, omnia que poſſunt admonentes ad ſupremum uſque halitum. Hoc tu, inquit, quoque facito pro fratribus. & tamen illi non poſſunt lachrymis, & lamentis, neq; morbum depellere, neque mortem imminentem abigere. Tu verò frequenter poteris animam deploratam aſſiduitate, instan- tiaq; per lamentare uocare, ac fuſcitare. Dediſti conſilium, nec perſuafisti, illachryma, punge frequenter, ac ſuſpira paululum, ut tua ſollicitudo incutiat illi verecundiam, itaque ſe conuertat ad ſalutem. Pergit præcla-

De sex alio Se- raphin. cap. 7.

præclarè in eandem ſententiam plura ſcribere S. Chrysostomus, quæ breuitatis cauſa hīc prætermittuntur. Addit S. Bonaventura, diſsimulet in hoc caſu Rector, & patientiam ſuam exerceat, & quod arguendo non valet, orando conetur obtinere, vt aut Deus citius eum corrigat, aut latentem eius malitiam detegat, vt aliiquid remedij apponatur. Sic Iudam Christus tolerauit (quam remi fuſe S. Chrysostomus) dum eius iniuitas patēter erupit, quamdiu enim latuit, nulli nocuit. *Huc, inquit, pertinet, quod dicitur de zizania, & tritico, ſinete utrag, crescere;* & in Apocalypſi, qui ſordidus eſt ſordescat adhuc. Quanquam enim qui huiusmodi ſunt, monendi generatim ſunt, vt resipificant, ſicut monuit Iudam Dominus, cùm dixit, *va homini illi; omnisque peccandi occasio ſit præcidenda; opportunius tamen tanto malo remedium adhiberi non potest, quam si cum ante dicta patientia, & orationis feruore tolerentur.* Nec plura in præſentia de ſpiritualis patris muneribus.

Si igitur, addit S. Basilius, Dei munere talem quempiam virum inuenieris (prorsus autem ſi perueſtigare volueris, inuenies,) magiſtrum bonoru operum, hoc apud te conſtanter te- neto, vt nihil omnino quidquā, præter illius ſentētiam, facias.

quidquid enim eo inſciente facis, id furtum, ac ſacrilegium eſt, tibi q; exitum, non autem utilitatē vllam apportat. Cauē, inquit, ne excantationes eorum, qui demorſi ſunt à ſerpente uelis imitari, cùm ipſe excantandi artem non teneas, niſi ad te foras ſerpentes attraxeris, illi q; ſe tibi circumſpicuerint, tuq; te ab ipſis ex- plicare non poſſis, immaniter ab illis abſumare. Sed instituti ratio-

poſtulat, vt initia, & quaſi incunabula perfectio- nis inſpiciamus. in primis autem conuerſionem hominis ad Deum.

De renunciac. & abdicat.

Status peccatoris ante conuersionem à peccato.

CAPUT III.

ON V E R S I O N I S spiritualis non vna est ratio, nam alij conuertuntur à peccato ad gratiam Dei: alij à vita communi rectè viuentium Christianorum ad perfectionem Apostolicamque viuendi normam. Et quamquam aliquando summo diuinæ misericordiæ beneficio, utraque simul contingit alicui, vt Apostolo Paulo, & S. Augustino accidisse certum est, & vt ego opinor, etiam plerisq; illis antiquæ Ecclesiæ vtriusq; sexus martyribus; prior tamen à posteriori longè distat, eamq; semper natura saltem anteuertit. quare de utraque separatim à nobis agendum est. sed prius quis ante conuersionem à peccato sit peccatoris status, consideremus. Est enim hæc meditatio nondum conuersis, & conuersis ipsis maximè salutaris, & necessaria.

Ser. de dñr-
fiss affectioni-
bus animæ.
Primus status
peccatoris.

Luc. 15.

Qua de re præclarè S. Bernardus: *Videntur mihi, inquit, qua- tuor interdum conuersionem nostram præcedere status: unus sub no- bis ipsis, tres sub principe mundi huius.* Est enim anima sub scipia cùm propriam sequitur voluntatem, libertate perniciosa gaudens. hic est filius ille prodigus, qui portionem paterna substantiæ, quæ se contingebat, accepit, ingenium scilicet, memoriam, vires corporis, cetera q; similia bona nature, quibus non addiuinam, sed ad suam uteretur voluntatem, esset q; tanquam sine Deo in hoc seculo. Est autem interim homo sub se, cùm propriæ satisfaciens voluntati, nec dum tam- men possidetur à vitiis, & peccatis. nec iam proficiscitur in regionem longinquam, separatus quidem, sed nec dum elongatus à patre. hoc au- tem tamdiu fit, dum licita quidem, sed non expedientia pro sua sequitur voluntate.

Secundus sta-
tus.

Verumtamen tripliciter, inquit, mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primum quidem, nec volentes, nec nolentes, quod conuenit his, qui nec dum habent voluntatis usum: sunt tamen vas a ira propter originale peccatum: donec alligato forti vase eius di-

ripiat

ripiat fortior per Sacramentum (Baptismi) adueniens. verus utique Moyses qui in aqua venit, nec in aqua solum, sed in aqua, & san- guine.

Secundo modo volentes, cùm iam voluntariè peccant. hic filius Tertius prodigus iam proficiscitur in regionem verè longinquam, quia ab eo qui summè, & singulariter est, nihil longius eo, quod nullo modo est: nihilq; remotum magis ab eo, à quo, & per quem, & in quo sunt omnia, quam peccatum, quod nihil est inter omnia. Porrò iustum diuina ul- tioni iudicium est, ut fugituum patris filium alter sibi usurpet in seruum. unde uni ciuium legitur adhæsse. quem ego non alium, quam unum ex malignis spiritibus intelligendum puto. qui pro eo quod ob- stinatione irreparabiliter peccant, & transferunt in affectum malitiae, & nequitiae, iam non sunt hospites & aduenæ, sed quasi ciues, & inhabi- tatores peccati. quid est autem quod ciui dicatur adhæsse pauper ado- lescens & peregrinus, nisi quod factus est subditus illi? & sequentia manifestat. misit, inquit, in villam suam pascere porcos. Et nota quod famis necessitate ciui maligno dicatur adhæsse, sicut Israël tempore famis dicitur descendisse in Aegyptum. periculosa plane & pernicio- sa esurie, quæ liberos addiccat misera & seruituti, subiicit operibus luti, & lateris, porcis associet, imò & seruos faciat esse porcorum. Unde au- tem egestas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, quæ de paterna substantia in suam acceperat portionem ex eo sine du- bio, quod præmissum est, dissipasse bona sua, viuendo luxuriosè cum meretricibus. propterea, inquit, cœpit egere. porrò meretrices istas concupiscentias carnis intellige, cum quibus luxuriosè viuendo dissi- pat bona nature, dum eis abutitur ad voluptatem. Hinc egestas suc- cedit perniciosa (teste Scriptura) quod non satietur oculus visu, nec au- ris impleatur auditu. Mittitur ergo pascere porcos, corporeos scilicet sensus, qui volutabro luti, & spurcius oblectantur.

Genes. 24.

Eccles. x.

Tertio quoque modo nolentes sunt sub principe tenebrarum ho- Quarum fia- mines, cùm iam resipiscere volentes, nisi quod peccati consuetudine misericiliter obligati, iusto Dei iudicio, qui in sorribus sunt, sorde- scunt adhuc. In quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius, & verè prodigus nimis, qui non modo dissiparat sua, sed semetipsum subiecerat misera & seruituti, infelix, venundatus sub peccato, cùm ad se reuersus

*reversus ait, quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus,
ego autem hic fame pereo, id est, insatiabilibus crucior peccatorum de-
sideriis, & affectibus vitiorum?* Hæc sanctus Doctor.

In quibus verbis intelligimus ad rem nostram facere duos posteriores peccatoris status. nam de primo qui videtur à sancto Bernardo fingi, quasi status vel naturæ per se ipsam consideratæ, vel illius, qui ad humanæ rationis normam vitam dirigit sine scelere, sed non sine periculo sceleris; & secundo item qui pertinet ad solum originale peccatum, nihil est, quod laboremus in præsentia, vt de duobus aliis, qui ut plurimum peccatoris ad Deum regressum antecedunt. In his autem pendenda maximè sunt hæc.

I. Primum est, peccatum mortale hominem à Deo alienare, ac procul facere. quod est (vt S. Chrysostomus scribit) separare Deum ab homine, & constituere illi inimicum. & hoc ideo, (vt idem ait) quia peccator peccans offendit Deum; est enim peccatum iniuria diuinæ bonitati ab homine illata, & contemptus diuini præcepti, quod impie ille trāsgreditur, eius sanctissimam voluntatem parui pendens. quod si peccator id minimè cogitat, cùm peccat, retamen ipsa prestat, cùm ab eius lege discedit, vt alter prodigus filius à paterna obedientia. quapropter à S. Ambrosio peccatum dicitur *prævaricatio legis diuinae, & cœlestium inobedientia præceptorum.*

II. Secundum est, hinc habere peccatum, vt sit nihil, quia constituit hominem sine Deo, quod est ipsum ens, & bonum, infinita ac incomprehensa perfectio, & bonum omnis boni. vt propterea à S. Chrysostomo sapienter scriptum sit, *nihil est per-
cante pauperius;* & sane si Dei gratia, quam amicis largitur Deus, maius bonum est, quam bonum naturæ totius vniuersitatis creatæ, vt docet sanctus Thomas, in qua egestate possum dicemus peccatorem, qui statim ac peccat grauiter, ea omnino priuatur?

III. Tertium est, peccatorem Dei patris amantissimo patrocino destitutum adhærere diabolo, eiusque mancipiū fieri, quod etiam præter S. Bernardum assertur à beato Augustino;

Vnus-

*Vnusquisque, inquit, peccando animam suam diabolo vendit, accepto Exposit. prope-
tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis. ex quo cōsequens sitionum Ep.
illud est, quod S. Basilius sēpe docet, peccatum, angelum vita Rom.
nostræ custodem, quantum in ipso est à nobis cūm peccatores Homil. in Psal.
perseueramus, abigere. 33. Et oratione de peccato.*

Quartum est peccati fœditatem, & graueolētiam esse maximam. quanta autem sit, non poterat fortassis clarius explicari, quām descriptione prodigi adolescentis luxuriæ in cœno volutati, ac deinde inter porcorum greges in eodem quasi se-pulti. & re vera Deo non minus, immò multò magis odiosus est peccator, quām homini intolerandus grauissimus cloacarum foetor. vt propterea, vt videtur S. Chrysostomo, dixerit Dauid: *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices mee. nihil enim, in-*

IV.

*Homil. in Io-
annem 52.
Psal. 37.*

quit, peccato fôrdidius, nihil immundius. Et hæc omnia peccatis grauioribus omnibus communia sunt.

Quintum illud sit, quod proprium est postremi, ac pessimi status, quo, in peccato perseuerat, & quasi consenescit peccator. namque verbis exprimi vix potest, quam diram tyrannidem in huiusmodi peccatorem exerceat peccatum, & per peccatum dēmon, idque ne resipiscat, etiam, si diuina adiutus gratia id aliquando desideret. *Barbarum est enim peccatum,* inquit S. Chrysostomus, & *tyrannidem exercens in animam semel captam, sed in perniciem eorum, qui ipsum suscipiunt.* Nihil est enim æquæ inconsideratum, atque peccatum, nihil adeò amens, stultum, ac violentum. omnia euertit, & confundit, & perdit, quocunque insilierit. est visu deforme, importunum, molestum, & graue. & si quis pictor ipsum depingeret, non mihi videceretur aberrare ipsum sic effingens, mulierem quandam formam belluina, barbaram, ignem spirantem, iniucundā, nigram, quales externi poëtæ depingunt Scyllas. Hanc peccati tyrannicam dominationem sibi querunt primū, post etiam ferunt peccatores, qui peccatis multo tempore addicti prauæ huius consuetudinis pondere premuntur. & mira sunt, quæ in se ipso expertum se scribit sanctus Augustinus, dum adhuc teneretur vinculis delictorum iuuentutis suæ. à quibus quod

v.

*Homil. 9. in 2.
Corinth.*

F tamen

Lib. 8 confess.
cap. 5. § 10.

tamen optabat, expedire se nulla ratione poterat. Sic enim ait: *Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constringerat me.* Et postea: *Nec plenè volebam, nec plenè nollebam, ideo mecum contendebam, & dissipabar à me ipso.*

VI.

Postremus sit treatus, quem appellant Theologi eternei supplicij, quod duas habet partes, diuinæ visionis priuationem perpetuam, & ignis ardentissimi cruciatum sempiternum. atque hic est status hominis antequam ad Dominum conuertatur. in quo peccator constitutus est Dei hostis, Dei gratia spoliatus, egentissimus, inquinatissimus, diaboli mancipium, tyrannide peccati diabolique oppressus, & hæres inferni. qua de readhuc plura cap. sexto, & decimo quinto sequenti. nunc ad conuersionem ipsam inuestigandam accedamus.

Conuersionis principium & auctor Deus est.

C A P V T I V .

ON V E R S I O N E M quamcunque ad Deum, & ad perfectiorem viuendi modum, à Deo præueniente, & iuuante proficiendi, nemo dubitare debet. *Ei,* inquit S.Bernardus, *adscribenda cuiusq; conuersio est, cui dicere necesse habent uniuersi illud de Psalmo. Conuerte nos Deus salutaris noster.* quodante S.Bernardum S.Augustinus in dictū Prophetæ; *Conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. auerſi,* inquit, *sumus à te, & nisi tu conuertas, non conuertemur. nam* vt alibi scriptum est apud eundem: *Hæc est humanae voluntatis natura, ut ad malum quidem eius prior sit, ad bonum verò eius, prior sit voluntas creatoris eius, siue ut eam faceret, que nulla erat, siue ut reficiat, que lapsa perierat.* & alibi, amentiam vocat existimare in donis Dei nos priores esse, quoniam misericordia eius præueniet me, & ipse est, cui fideliter veraciterq; cantatur, quoniam præuenisti cum in benedictionibus dulcedinis. ergo benedictio dulcedinis est

Serm. 78. in
Cant.

Psal. 84.

Psal. 79.

13. de cœnit. Dei
cap. 6.

Lib. 2. contra
2. epist. Pelag.
cap. 9.

Psal. 58.

Psal. 20.

nis est gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus, quod præcipit nobis.

Cæterū B.Bernardus hoc beneficium diuinum paulò alius repetit, & quia eius contemplatio magnum potest in nobis diuinum amorem excitare, hīc mihi videtur inferenda, non omnibus quidem verbis eius vt longitudo vitetur, verbis tamen eius omnino. Sic verò scribit in illa verba sponsæ in Canticis: *Inuenerunt me vigiles. Intuere nunc mecum in hoc tam magnifico opere nostræ salutis tria esse quædam, quæ sibi vendicat au-* Canticis 3: Serm. 78. in Cant.
ctor Deus, præuenit q; in illis omnes auxiliatores & cooperatores suos, prædestinationem, creationem, inspirationem. quarum prædestinationem ante tempora est. creatio cum tempore. inspiratio iam in tempore sit, ubi & quando vult D E V S. secundum prædestinationem nunquam Ecclesia electorum hæc est sponsa penes D E V M non fuit. Elegit nos (inquit Apostolus) ante mundi constitutionem, ut esse - Ephes. 4: mus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate. in illo tam profundo aeternitatis sinu, antequā in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorum spirituum inuenire aliquo modo valuerit, nisi cùm ipsa aeternitas, Deus voluit reuelare? sed cùm iam ad nutum creantis visa est emersisse in formas facticias, atque visibiles, non continuò tamen inuenta est à quoque hominum, vel angelorum, eo quod non agnosceretur imagine terrestris hominis adumbrata, & operta mortis caligine (hoc est peccato originali) omnes enim peccauerunt, & omnes capitum sua verecundia portant. itaque inueniri, & agnisci non poterat, miro modo latens intra gremium beatæ prædestinationis, & intra massam miserae damnationis. Cæterū quam celauerat prædestinans sapientia, & creans potentia minime proddiderat. visitans gratia suo in tempore reuelauit, secundum operacionem inspirationis, qua de sponsi spiritu infusum quippiam humanis spiritibus fuit, in preparationem Euangely pacis. frustrè vigiles labrassent in prædicando, si hec gratia non præcessisset. nunc videntes populos in omni facilitate ad Dominum conuerti, cognouerunt de diuinitatē gratiae, quæ à seculo tenebantur abdito prædestinationis aeternæ. ex quo clarum fit, non otiosum esse, quod se inuentam ab his sponsa testata est. inuenta, inquam, ab his, à Domino autem collecta, & con- Rom. 8:1

2. Tim. 2.

Afor. 9.

Afor. 10.

Ierem. 31.

Lib. 2. contra 2. epist. Pelag.

Psalm. 38.

Psalm. 22.

I. 2. q. 109. ar-

tit. 7.

uersa. non enim est inuenire Domino, sed præuenire, & inuentionem præuentio excludit. denique quid inueniat, qui nihil unquam non nouit? nouit Dominus, qui sunt eius. Benè proinde se inuentam perhibuit sponsa ab his, qui custodiunt ciuitatem, quæ à Domino ciuitatis præcognitam iam se nouerat, & præuentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuenti sunt, nam ambo præuenti erant à Domino, & preparati. quid Paulo paratus, qui supplici iam & mente, & voce clamauerat, Domine, quid me vis facere? nec minus Cornelius, qui eleemosynis & orationibus suis, Domino quidem eas sibi inspirante, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanaëlem, sed prius illum Dominus, cùm esset sub fico, iam viderat. & Andreas Simonem fraterem inuenisse refertur, sed præuisum à Domino. Legimus de Maria quod inuenta fuerit in utero habens de Spiritu sancto. Hæc ex Bernardo.

Quæ omnia in eos etiam conueniunt, qui post acceptam veritatis notitiam, lapsi in peccatum, ex eo per salutarem pœnitentiam emergunt. nam horum nomine dixit Ieremias, Postquam conuertisti me, egipanitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiae meæ. Quo loco S. Hieronymus: Ergo id ipsum, inquit, quod agimus pœnitentiam, nisi Dei ritamur auxilio, implere non possumus. confusus sum (inquit) & erubui. quod enim tempus non est confusio nosteræ, si recordemur antiqua peccata, & omnium quæ male egimus, capiamus memoriam?

Ex quibus satis intelligitur Deum suo fauore, & auxilio non solum præuenire peccatorem, antequam surgat à peccato, sed gratia etiam sua omnino illum subleuare, & quasi portare, dum surgit. quæ gratia iuuans, & subsequens appellatur, quia, ut incipiamus, inquit S. Augustinus, dictum est, misericordia eius præueniet me: & ut perficiamus, dictum est, misericordia eius subsequetur me. Hoc S. Thomas aperte demonstrat. homo enim peccato suo mortali triplex incurrit detrimentum. maculam, corruptionem boni naturalis, & reatum pœnæ. macula priuatur homo de core gratiæ, igitur cum recuperare non potest

poteſt ſine diuini luminis illustratione. bonum naturæ à peccato corrumpitur, quia obscuratur mens, & vulneratur voluntas. at quis medicus alius tanto malo mederi poſſit præter Deum, qui animam ſua gratia erigit, illuminat, & ſubiicit ſibi? deniq; reatum pœnæ remittit ille, qui offensus eſt peccati iniuria. Hic autem Deus eſt.

Innumeræ ſunt & magnæ vtilitates, quæ ex huiusmodi cogitationibus capiuntur ab his, quibus tanquam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. ex his aliquas hic breuiter attingemus. Prima ſit ex verbis S. Augustini, sensus, in qua, ^{Prima vtilitas.} timor, & maximæ ſubiectionis ſub Deum prædestinantem, ^{Lib. 83. 99.} & liberantem à peccato. Sentiat, inquit, anima, ſeipſam non ſibi ^{q. 76.} ſufficere ad extrahendum ſe de feruitate peccati, atq; hoc modo detumſcente, & extincta omni ſuperbia ſubdatur liberatori ſuo, ſinceriterg̃ homo dicat, Adhaeſit anima mea poſt te.

Secunda vtilitas ex eodem S. Augustino, vt attendamus nobis, & ne laboremus, vt inquiramus prædestinationem nostram, ſed vt obediamus diuinæ vocationi. Quos enim, inquit, prædestinavit, vocat in pœnitentiam, quia quos prædestinavit, illos & vocauit. pœnitentia te peccatorum, contumacē te fuiffe aduersus Deum, ſecutum te fuiffe vias tuas malas. Signum igitur prædestinationis noſtræ eſt pœnitentia, & dolor de peccatis noſtris.

Tertia vtilitas eſt feruor orationis ad Dominum, ſine quo ^{Tertia vtilitas.} nihil nec perficere, nec inchoare poſſumus. qua in re ſuadenda multus eſt idem S. Augustinus, vtiturque ac monet nos etiam, vt vtamur in oratione noſtra ad Deum affidue verbis illis, ^{Lib. 2. de peccat. mer. & Gre-miff. cap. 5.} Domine, da quod iubes, & iube quod viſ.

Quarta vtilitas eſt ſuauitas quædā in Spiritu sancto, quam ^{Quarta vtilitas.} percipit homo Dei munere in contemplatione amantissimæ ^{lucas.} præuentioñis huius. hanc g��abat Dauid, cùm cecinīt; Præue- ^{Psalm. 20.} niſti eum in benedictionibus dulcedinis. ſed aduertamus ea, quæ in eadē Dauidis verba ſcripsit S. Bernardus: Triplex nobis, inquit, ^{ser. par. 39.} neceſſaria eſt benedictio, præueniens, adiuuans, & coſummans. prima misericordia, ſecunda gratia, tertia gloria. præuenit misericordia conuerſionem, adiuuat gratia couerſationem, perficit gloria conuictio-

nem. Verum in his tribus non immerito dulcissipit ea, quæ non modo immeritos, sed & malemeritos præuenit, ut dum adhuc sumus filii ire, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, & ne potentibus quidem, immo & impotentibus, non inuocantibus, sed prouocantibus, non interpellantibus, sed etiam repellentibus, spiritum bonum, spiritum vita, adoptionis spiritum largiatur. quid illi animæ dulce sapiat, cui misericordia tanta non satis est? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatura ea, quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quæ consummat plenitudinis est. Legantur etiam quæ adfert S. Augustinus, explicans illud Prophetæ: Memoriam abundantia suavitatis tua eructabunt. quid est hoc? inquit, quia nostri oblitus non es, cum nos obliiti te fueramus. hec enim memoria super nos prædicanda est, enarranda est, & quia valde dulcis est, manducanda, & eructanda est.

*In Psal. 144.**Matt. II.**Epiſt. 146.*

Ad extreum hinc animaduertendum videtur, eandem præuenientem gratiam, & adiuuantem efficere nihilominus conuersionem alteram, quæ fit in nobis de gratia in virtutem, & de virtute in virtutem. propter eandem omnino rationem. Sic enim S. Bernardus intelligit verbum Domini: *Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te, & addit, tuo placo sunt, quod sunt, non suo merito. nec enim inuenis merita, sed præuenis. omnes peccavimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnosce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis, non a me qui nihil sum, sed ab illo qui me, ut de tua te salute monerem, aspirando præuenit. nam vt multum mihi tribuas, plantator sum, rigator sum, absque illo tamen qui incrementum dat, quid sum? Ipsitè in omni humilitate subicias, ipsi tota deuotione inhæreas. me vero utere eius seruo, conseruo tuo, comite in via, & cohærede futuro in patria, quæ postrema verba sancti Patris libenter adscribo, ut intelligamus etiam, quo loco apud nos esse debeant, qui nos insti-*

tuunt, & deducunt in viam spiritus.

Quo mo-

Quo modo Deus excitat peccatores ad conuerzionem à peccatis.

CAPVT V.

QVÆ reparationem lapsi, & iustificationem eius à peccato antecedunt, multa sunt; omnia tamen diuinæ gratiæ sunt beneficia, quibus Deus peccato-rem mouet, ut in se ipsum redeat, & creatori suo se omnino restituat. Et quamquam ex Scripturis & Patribus ea possunt adferri, alienum tamen est ab instituta breuitate, singula receusere. præsertim cùm à S. Prospero ferè numerentur, cùm scribit in hunc modum: *Gratia Dei, inquit, omnibus iustifi- Lib. 2. de voca- cationibus principaliter præminet, suadendo exhortationibus, mo- cap. 26.* nendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intel- lectum, inspirando consilium, cor ipsum illuminando, & fidei affectio- nibus imbuendo.

Solet Deus diuinis beneficiis hominem plerumque mulcere, ut resipiscat. *Vna ex diuinis præventionibus, inquit S. Gregorius, sunt diuina beneficia. vocat nos Deus cùm munib[us] præue- Lib. 14. mor. nit. respondemus nos vocatione eius, cùm dignè iuxta percepta mune- cap. 19.* ra, deseruimus. Adhibet interdum etiam flagella, ut S. Hieronymus & alij multi saepe testantur, ut quos non emendarunt beneficia, calamitates corrigant: estque diuinæ vltionis formidandum indicium, quod impij peccare sinantur impunè. Sed hæc & alia multa his similia externa sunt, & remotiora. Admirabilia sunt, nec explicari facile possunt illa, quæ peragit Dñs in animis peccatorum, ut ad se redeant. & ingentis miraculi loco est intelligere, quomodo excutiantur & concutiantur à Dño conscientię peccatorum, ut tandem agnoscant, & exuant immanem illam peccati seruitutem, seq; libenter dedant clementissimo patre iuocanti. Agit, inquit S. Prosper, *hoc occulta, & potens Dei gratia, quæ dimotis terrenarum opinionum, & ope- Libidem. rum mortuorum fauillis, torrem obruti cordis exagitat, & desiderio veritatis inflamat. non ut inuitum hominem subigat, sed ut subie- ctionis*

In Iean. trahit. *etionis cupidum faciat: nec ut ignorantem trahat, sed ut intelligenter, sequentemq[ue] precedat.* idcirco S. Augustinus affirmat, maius opus diuinæ potestatis extitisse, ex impio pium facere, quām mundum vniuersum condidisse.

Est igitur secretum hoc soli Deo planè cognitum, solius enim Dei donum, & partus est. possumus tamen ex his, quæ Scriptura diuina testatur, & à sanctis Patribus, ac experientia ipsa didicimus, quas nam affectiones in peccatoris quam conuersurus est, animam, Deus immittat, aliqua coniectura consequi, & ad ordinem certum reducere, simul cum iis quibus pœnitentia completur vniuersa.

Primo igitur loco statuitur commissæ culpæ cognitio.

Secundo, timor supplicij peccato debiti.

Tertio, dolor de offensione & iniuria Deo per peccatum illata.

Quarto, spes veniæ impetrandæ à diuina misericordia.

Quinto, amor erga Deum tam liberaliter condonantem iniuriam.

Sexto, propositum, firmaque voluntas secuturæ emendationis.

Septimo, confessio peccatorum.

Octauo, satisfactio per pœnitentiaz opera.

Seriem & quasi historiam horum omnium, & multorum aliorum, quæ ad tam mirandum diuinæ gratiæ opus concurrunt, describit S. Bernardus, aut quisquis est auctor, & quasi in tabella depingit in sermone quem inscripsit: Parabola d[e] filio Regis. nobis nunc agendum est de prædictis singulis capitibus breuiter. Si tamen prius monuerimus, & peccatores, & eos qui ad eorum conuersionem incumbunt, duo inter alia omnia posse plurimum ad reuocandos homines ad bonam vitam. Primum quidem est oratio Sanctorum assidua, qualis erat, quam pro charissimis filiis assidue Deo offerebant Apostoli adhuc viuentes, sed non hæc solùm, sed etiam peccatoris ipius, si constans sit, & deuota. sic enim scribit S. Augustinus: *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum.* *Magna gratia*

Primum.

In Iean. trahit. *26.*

gnagratia commendatio. nemo venit nisi trahitus. quem trahat, quem Iohann. 6. non trahat: quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare. semel accipe, & intellige. non traheris, ora vt traharis. Secundum verò est, audire verbum Dei, vel saltem *secundum* legere attentè & piè. siquidem dicit Dominus de eo: *Numquid Ierem. 29.* non verba mea sunt quasi signis, & quasi malleus conterens petram?

Quæ peccati cognitio ad lapsi reparationem & conuersationem requiritur.

C A P V T VI.

 N T E R alia quæ Dauid post lapsum in grauissima illa duo flagitia Domino proponit, ad cōmouendam pietatem, & commiserationem eius, primum locum obtinet illud: *Quoniam*, inquit, *iniquitatem psalm. 50.* meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. quo loco scribit S. Augustinus: *Ideo peto ut ignoscas, quia ego cognosco.* Et alibi: *Quo pacto, quo s[ecundu]s, Deus dignatur ignoroscere, quod in se ipse* *Homil. 50. lib. homo dignatur agnoscere?* Et S. Hieronymus: *Si ponis, ait, peccatum tuum ante te, Deus non ponit ante se.* *so. homiliar.*

Duplex autem de peccato haberipotest consideratio. vna, *In psalm. 50.* quæ ad peccatum duntaxat cognoscendum refertur: altera, quæ simul spectat eius detestationem. de priore, non est, quod multum querat peccator, nec de ea à nobis sermo instituitur hoc loco, quia pertinet ad Theologos. posterior nostra est, & hanc debet in primis comparare, qui serio conuerti ad Dominum, satagit.

Cognoscat igitur primū peccator, quomodo concipiatur, & formetur in anima peccatum, quo modo idem foras prodeat in opus, & in exemplum. qua de re sanctus Gregorius: *Lib. 4. moral.* *Quatuor modis*, inquit, *peccatum perpetratur in corde, quatuor con-* *cap. 25.* *summatur in opere.* In corde namque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur. fit enim suggestio per adver-
G G sarium,

sarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. culpa enim qua terrere mentem debuit, extollit, & deiiciendo eleuat, sed grauius eleuando supplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor iectibus frigit. nam serpens sua sit, Eua delectata est, Adam consensit. qui etiam requisitus confiteri culpam, per audaciam noluit. hoc verò in humano genere quotidie agitur. serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit. Eua delectatur, quia carnalis sensus ad verba serpentis mox se delectationi substernit. consensum verò Adam mulieri prepositus prabuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur: & requiritus Adam confiteri culpam noluit, quia videlicet spiritus, quo peccando à veritate disiungitur, eo in ruinæ sua audacia nequius obduratur. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. prius namq; latens culpa agitur, postmodū verò etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur. dehinc, & in confuetudinem ducitur. ad extremum verò, vel false spei seductionibus, vel obstinatione misera desperationis enutritur.

Secundo loco oportet, intelligat idem, quando nam peccatum sit mortiferum, quando venia dignum, & de hoc ipso idem B. Gregorius ad Augustinum Anglorum Episcopum ita docet: Necessaria est, inquit, magna discretio, ut inter suggestionem, delectationem atq; consensum index sui animus presideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est. cum verò caro delectari cōperit, tunc peccatum incipit nasci. si autem etiam ad confessionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. in suggestione igitur peccati semen est. in delectatione fit nutrimentum. in consensu perfectio. Et saxe contingit, vt hoc quod spiritus malignus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. & cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus relutans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se esse vehementer ingemiscat. Eandem rem adhuc planius

Lib. II. Regi-
stri cap. II.

planius explicat S. Bernardus. & quia res est magni momenti, ad ipsius etiam verba attendisse oportet. In nobis, inquit, est, si Ser. 5. in qua-
vinci nolumus. & nemo nostrum in hoc certamine deiicitur inuitus. dragesima.
Genes. 4.

sub te est, ô homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius. potest inimi-
cus excitare temptationis motum, sed in te est, si volueris, dare, seu nega-
re consensum. in tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere
seruum tuum, ut omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflam-
mat inimicus desiderium cibi, vanitatis, aut impatiētiae, cogitationes
ingerit, aut excitat libidinis motum, solummodo ne consenseris, et quo-
ties restiteris, toties coronaberis.

Tertio cognoscat peccator peccati dicam ne vim, & natu-
ram, an immanissimam atrocitatem. Primum enim iniuria est,
vt attigimus capite tertio, quam Deo facit, qui peccat, qua in-
dicit illi inimicitias sempiternas. derelinquit enim (vt Scriptu-
ra loquitur) Deum suum, cōtemnit, spernit. à Deo recedit cor
cius, aduersus Deum rebellis est homo, recalcitrat, apostatat,
repugnat, & quasi bellum gerit. & reipsa ita insolens in superbia
atq; barbarie, vt Deum odio prosequatur. imò apud Apostolū
peccatores accusantur, tanquam Deum facto negantes. quo
loco sanctus Hieronymus: Quotiescumq; inquit, vincimur vitiis,
et que peccatis, toties Deum negamus. quam immanitatem meri-
tò consequitur odium Dei ipsius aduersus peccatorem (odio
enim est Deo impius, & impietas, ait Salomon) & maxima abalie-
natio voluntatis eius ab homine, tanquam ab hoste nominis,
& gloriæ suæ.

Deinde, pondus grauissimum est peccati labes, quod ho-
minem ad vilia quæque deiectum non sinit dignas se, hoc est,
cœlestes cogitationes suscipere. ob quam causam iniquitas a-
pud Zachariam describitur, sedens in talentum plumbi: Omne
enim peccatum, inquit S. Gregorius, graue est, nec permittit ani-
mam ad sublimia eleuari. neque enim desertor Dei est peccator,
nisi quia animo rebus creatis, iisq; infrā se positis, adhæscit,
& colligatur, & ob amorem bonorum commutabilium, quod
sæpe & fusè docet S. Augustinus, cōtemnit summum illud in-
commutabile, ac diuinum bonum.

3.
I.

Ierem. 23.
I. Reg. 2.
Ierem. 33.
Ierem. 17.
Num. 15.
Ezech. 2.
Isa. 45.
Ephes. 1.

sapient. 14.

11.

Zachar. 5.
Hos. 2. in
Ezech.

III.

Lib. 7. moral.
cap. 13.

In Psalm. 37:

IV.

Homil. 9. in I. Corinth.

In I. Joann. tract. 4.
Homil. 2. de Lazaro.

Ioan. 8.

V.

Serm. 3. in nat-
tali Domini.

Hinc efficitur peccatorem, hac peccati quasi esca captum, non solum prosternere se, & abiicere ad ea, quibus præesse iure debet, & dominari; sed eodem ipso peccati impetu in alia, eaque plerumque grauiora scelera præcipitare; abiecta que recta ratione viuere potius pecudum ritu, quam hominum. quem propterea monstro similem ex homine belluaque conflato scripsit S. Gregorius: *Quod si quando, inquit, quasi ab obtentationis incipit, semper tamen ad irrationabiles motus tendit. Et quasi homo in bestiam definit, dum culpa per rationis imaginem inchoans usque ad irrationabilem effectum trahit.* Ex quo existit abominanda illa peccati foeditas, qua homo scelestus, & peccati filius inquinatus inuisus redditur Deo, & Angelis eius. quamvis ut scribit S. Augustinus: *Illi peccata non puteant, qui non habet olfactum anima sanum.*

Sequitur ad prædicta atrox peccati tyrannis, qua sibi peccatorem omnino subiicit, eiusque animam, ut ait S Chrysostomus direxat, lacerat, fecit. neque haec solum, sed simul etiam tyrannis Satanæ, cuius peccator per peccatum ex filio Dei filius efficitur, & vile mancipium, ut ex Scripturis ritè colligit S. Augustinus. & iam cap. tertio à nobis est explicatum. addit denique S. Chrysostomus, peccatorei non substantia quidem, voluntate tamen conuerti in dæmonem. voluntatum nimirum indiuidua conglutinatione, ut propterea à Domino dictum sit: *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere.* Quod igitur supplicium tanto sceleristatui à Deo potuit dignius, & accommodatius, quam rebelles hosce, ac desertores aeterno coeli exilio damnare, & sempiternis apud inferos flamarum incendiis adiudicare?

Hæc omnia ad peccati grauitatem intelligendam satis sunt quidem, præsertim iuncta iis quæ dicta sunt cap. tertio huius libri, & adhuc dicentur in cap. 15. sed restat adhuc quidam, quod, ni fallor, prædicta omnia ad fidem huic reificandam longè superat. idque à S. Bernardo his verbis exprimitur: *Ludebam ego foris in platea, et in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis. audiuit hoc unigenitus eius, exiit posito diade-*

diadema sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, flens, & eiulans quod morte damnatus esset seruulus eius. Intueor illum subito procedentem, stupeo nouitatem, causam pereundor, & audio. quid facturus sum? adhuc ne ludam? & deludam lachrymas eius? planè si insanus sum, & mentis inops, non sequar eum, nec simul cum lugente lugebos. Ecce unde pudor. dolor & timor unde? utique quia ex consideratione remedij, periculi mei estimo quantiam. nesciebam, sanus mihi videbar. Et ecce mittitur virginis filius, filius Dei altissimi, & iubetur occidi, ut vulneribus meis pretioso illius sanguinis balsamo medeatur. Agnosce, ô homo, quam grauia sunt vulnera, pro quibus necessæ est, Dominum Christum vulnerari. si non essent hac ad mortem, & mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur.

Ad comparandam tam necessariam, & salutarem cognitionem, ex qua oriatur deinde dolor de peccatis, ad iustificationem necessarius, faciunt in primis meditationes de peccatis, quæ à B. P. Ignatio initio primæ hebdomadæ Exercitiorum in hunc finem positæ sunt.

Quis timor à peccatore concipi debeat in conuersione à peccato.

C A P V T VII.

BÆc ipsa cōsideratio mortis Christi obitæ pro peccatorum nostrorum expiatione reducit nobis in mentem diuinam iustitiam, & aperit nobis fontem timoris Domini. nam ut dixit ipsemet Christus in mediis suæ passionis tormentis constitutus, *si in viridi ligno hoc* Luc. 23. *faciunt, in grido quid fieri? si enim proprio filio, & tali filio Deus* Roman. 9. *non pepercit, sed in eo, in quo omnis sanctitatis flos;* & quasi viriditas efflorescebat, posuit iniquitates nostras, voluitque ut per ignem tantorum tormentorum tantum germani nostri causa transiret, quid faciet nobis, nobis, inqua, arboribus per peccata penitus arefactis, rore diuinæ gratiæ destitutis, si nos, ipsos

Reg. bren. In-
ter. 209.

In Psal. 33.

Psalmo. 33.

Coll. m. cap. 6.
Eg. 13.
Ser. 1. Domin.
6. post octaua
Epiph.

Ipsos non incitauerimus ad rectè viuendum, abiecerimusque à nobis peccatorum onera? Quo loco illud in primis intelligendum est, necessariam esse nobis cognitionem & fidem diuinæ iustitiae, ac diuinorum iudiciorum momenta, quæ ex Scripturis habemus, diligentissimè examinanda. nam (ut sentit S. Basilius) ex fide hac existit timor salutaris, & ad peccatorum execrationem necessarius. explicat autem rem hanc alibi, ponitque quasi ob oculos huius timoris ortum, & incrementa, his verbis: *Si quando te senseris ad unum aliquid cieri, ac profilire peccatum, mihi ad mentem reuoca formidabile illud, nec ulli mortarium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem præsidet iudex in alto & sublimi throno. astabit porrò creatura omnis prætrepida, & contremiscens ad illius gloriosum, & illustrem aduentum. & singuli quiq; si- stentur, de his examinandi, quæ quisque gesit in viuis.* Deinde eos, qui multa perperam in vita admiserunt, horrendi quidem ac tristes circumstabunt Angeli, ignem paratum contuentes, ignem expirantes, propter propoſiti amarulentiam, vultum præferentes nocti similem, pro mærore atq; hominum odio. Subinde conspicient barathrum inimum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obscurum, causticas vires habentem, luce destitutum. Inde vermium innumerablem genus venenosum, ac carniuorum estans semper, nec tamense exsatians, intolerabiles dolores morsibus infligens. Postremò omnium durissimam pænam, probrum illud, & verecundiam sempiternam. Hac tu time, & huiusmodi timore eruditus quasi freno quopiam arce animam, & inhibe, cum propendet ad concupiscentiam vitiosam. Hic ille timor est, quem docet per fidem Deus. Venite, inquit, filij, audite me, timorem Domini docebo vos. vox, inquit sanctus Basilius, est hoc magistri suos intimo complectentis affectu, & ad condicendam disciplinam paterna commiseratione eos inuitantis.

Cætetum timor hic à Patribus, præsertim verò à Cassiano, & S. Bernardo, triplex esse dicitur. Primus timor est (inquit sanctus Bernardus) ne cruciem in gehenna. Secundus ne exclusi à visione Dei priuemur tam inestimabili gloria. Tertius replet animam omni solicitudine timidam, ne forte deseratur à gratia. prior ille metus bonus est, & salutaris, sed similis illi timori,

mori, quo anguntur famuli aduersus heros, qui eos imperio coërcent, & continent in officio adhibita sauitia. & sanè hinc inchoandum esse in exordio conuersionis tradunt omnes, illi præsertim, qui diu peccatorum laqueis irretitus, longa consuetudine depravatae vitæ thesaurizauit sibi iram, Dominumque contra se ad vindictam concitauit & armauit. Excitatur autem hic seruulis timor meditatione mortis, inferni, atque ultimi iudicij. Sed non in eo sistendum est, sed potius ex hoc timore faciens gradus est ad superiores alios, maximè verò ad tertium, qui lögè sublimior ac perfectior reliquis est. (nam ut ait Cassianus) primi duo proprii sunt hominum eorum, qui ad profectum tendentes, nondum affectum concepere virtutem. Tertius specialiter Dei est, & eorum, qui in se se imaginem Dei, ac similitudinem receperunt. ille namque solus ea quæ bona sunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia provocante, sed solo bonitatis operatur affectu. quæ doctrina aliorum etiam Patrum est, maximè S. Augustini.

Quia tamen prior ille seruulis timor maximè locum habet in prima hac, de qua loquimur, in ueterati peccatoris conuersione, libet hic adiicere praxim sancti Bernardi, quæ ad prædictum timorem, aliosque suscitandos in corde, ni fallor, valebit plurimum. Sic verò scribit: *Pensa cuius sit formidinis, & hor- roris tuum atq; omnium contempnisse factorem, offendisse Dominum Maiestatis. Maiestatis est timeri, Domini est timeri. & maximè huius Maiestatis, huiusq; Domini. Ille ille timedus est, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. pauco gehennam, pauco iudicis vultum, ipsis quoque tremendum angelicis potestatibus. Contremisco ab ira potentis, à facie frigoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate valida, à voce Archangeli, & à verbo aspero. Contremisco à dentibus bestia infernalis, à ventre inferni, à rugientibus preparatis ad escam. horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum, & vaporem, & sulphur, & spiritum procellarum. horreo tenebras exteriōres. Quis dabit capit meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: ut preueniam fletibus fletum, & stridorem dentium; & manum pedumq; dura vincula, & pondus*

Lib. 50. homil.
homil. 50.

pondus catenarum prementium, stringentium, vrentium, nec consumentum. Heu me, mater mea, ut quid me genuisti filium doloris, filium amaritudinis, indignationis, & plorationis aeternæ? Cur exceptus genibus, cur lactatus uberibus, natus in combustionem & cibum ignis? S. Augustinus breuius, & ad rem: Ascendat, inquit, homo aduersum se tribunal mentis sua, & constituto in corde iudicio adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor.

Decompunctionis dolore, amore item & spe, quæ concipi debent à peccatore, ut rite conuertatur.

C A P V T   V I I I .

Lib. 5. in 1. Reg.
cap. II.

O M P R V N C T I O N I S gratia, inquit sanctus Gregorius, menti non infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstretur. igitur ubi per cognitionem peccati diuinitus illustrata mens peccatoris est, sperandum est, facile subsecutur donum compunctionis. cognoscitur vero donum hoc præsens esse, quando in peccatorum recordatione mens & conscientia cōturbata in lachrymas saltem cordis erumpit. Sic Sanctus idē in verba illa Iob: *Occupet enī caligo, inuoluatur amaritudine, quia, inquit, caligine oculus confunditur, ipsa per pænitentiam mentis nostræ confusio caligo nominatur.* cū enim ad mentem male gesta paenitendo reducimus, grani vox mœrore confundimur. perstrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuastat, in arumnam mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. quem enim fructum ait Apostolus, habuisti tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? diem vero amaritudine inuoluimus, cū præua delectationis gaudium, que supplicia sequatur aspicimus, & asperis hoc fletibus circundamus. sed si ita est, quanta animaduersione pænitentia huius diei nox ferienda est, vide-lacet ipse consensus ad culpā: unde & aptè subiungitur, noctem illam tenebro-

Lib. 4. moral.
cap. 17.
Job 3.

Rom. 6.

tenebroſus turbo poſſideat. quasi enim quidam turbo tempeſtatis eſt concitatus ſpiritus mœroris.

Porrò compunctionis apud S. Gregorium duo ſunt genera, vt ſæpe ille docet, cui addi debet tertium ex aliis auctoribus, & præſertim S. Bernardo. De primis duobus ita ſcribit sanctus Pontifex: *Duo compunctionis genera ſunt, quia Deum ſitiens anima prius timore compungitur, poſt amore. Prius enim ſeſe in lachrymis afficit, quia dum malorum ſuorum recordatur, pro his perpeti aeterna ſupplicia pertimescit. at verò cū longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quedam iam de præumptione venia ſecuritas nascitur, & in amore cœleſtium gaudiorum animus inflammatur. & qui prius flebat, ne duceretur ad ſupplicium, poſtmodum amariſime flere incipit, quia differtur à regno.* Hæc S. Gregorius.

Lib. 3. dialog.
cap. 34. lib. 2.
super Ezech.
homil. 22. &
lib. 5. in 1. Reg.
cap. 14.

Primum compunctionis genus illud eſt quod à Theologis appellatur attritio, nec alio nomine dignum eſt, eo quod adhuc longè diſtat ab altissimo illo mœrore, & dolore cordis, qui contritio nominatur. Secundum etiam mœroris genus licet cum amore coniunctum ſit, eſt nihilominus & ipsum attritio, licet priore excellentius, vt quod ex amore proficiſtit. non autem adhuc contritio, quia nititur non amori Dei perfecto, qualem exigit contritio, ſed amori cœleſtium gaudiorum, qui non ineptè appellatus eſt amor concupiſcentiæ.

Necesse igitur eſt, vt altiorem gradum de peccatis commissis dolor teneat, itaque afficiat peccatoris animum, vt non amore aliquo ſui peccata ſua defleat, ſed præcipue ipſo amore ſoliſ Dei, in quem ſolum grauissimè iniuriosus fuit, sanctissimam eius legem violando, eiusque voluntatis placita temere reſcindendo. hanc contritionem non poterat explicatius uno verbo nominare S. Bernardus quam nomine pudoris. & hic eſt tertius compunctionis altissimusque gradus. ſic vero ſcribit: *Cogitantem quod Patrem offendim, eſt certè quod pudeat, & ſi ſerm. 16. in canic. Jacob. 1.* non quod terreat. voluntarie genuit me verbo veritatis, non ſtimulo carnalis cupiditatis excuſit, quemadmodum genitor carnis mea. Deinde etiam non pepercit unigenito pro ſic genito. ita ipſe quidem patrem ſe exhibuit mihi, ſed non ego me illi viciſſim filium. Quanam fronte

fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius
 pudet indigna gestisse genere meo, pudet tanto patri vixisse degenerem.
psalm. 118.
psalm. 68.
psalm. 30.
 Exitus aquarum deducite oculi mei : operiat confusio faciem
 meam, vultum meum pudor suffundat, occupet quod caligo. deficiat in do-
 lore vita mea, & anni mei in gemitibus. prob pudor, quem fructum
 habui, in quibus nunc erubescō? si in carne seminavi, de carne non me-
 tam nisi corruptionem, si in mundo, & ipse transit, & concupiscentia
 eius. Quid? caduca, vani, & propè nulla, & quorum finis mors est, in-
 felix & insanus preferre non erubui eterni Patris amori, & honori.
Galat. 6.
1. Ioan. 2.
 confundor, confundor audire: siego Pater, ubi est honor meus? sed & si
 pater non esset: obrueret me beneficiis. Instaurat aduersum me testes,
 (ut alia innumera taceam) huius corporis victimum, & huius temporis
 usum, & super omnia sanguinem dilecti filij clamantem de terra. pu-
 det ingratitudinis, quamquam ad confusionis cumulum arguat etiam
 reddidisse mala pro bonis, & odium pro dilectione. Minime quidem
 mihi à benefactore, sicut à patre timēdum. verus quippe beneficis est,
 dans affluerter, & non improperans. Non improperat dona, quia do-
 na sunt: & beneficia sua mihi dedit, non vendidit, deniq; sine pœni-
 tentia sunt dona eius. at quanto de illo benignius, tanto de me indi-
 gnius sentire cogor. Erubescē nihilominus, & dole anima mea, quo-
 niā et si illum non repetere, & non improperare decet: nos tamen
 omnino dedecet ingratis, immemores quod extitisse. Heu quid vel nunc
 tandem retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? hæc ille.
psal. 115.
 ex quibus etiam colligi possunt ea quæ in nobis amore hunc
 pudoremq; facile excitant.

Amorem spes comitatur, vel etiam anteit, vt causa & fons
 amoris. illa, inquam, spes, quæ tremefactam voluntatem &
 mentem peccatoris, confusionisq; tenebris obrutam erigit ad
 diuinæ, & summæ misericordiæ viscera contemplanda, liberans
 à periculo pessimæ desperationis, in quam sanè præceps rue-
 ret, si timore saucia timori habenas remitteret: eamque in sin-
 gulari supernæ gratiæ consolatione constituens. Sed libet de-
 re hac audire S.Bernardū: In pace in idipsum, inquit ex Psalmo,
Ser. 52. in Can.
et cetera.
psalm. 4.
 dormiam, & requiescam. quoniam tu Domine singulariter in spe
 constituisti me. quod equidem tale est. Donec quis premitur a spiritu
 serui-

seruitutis, parumq; habet de spe, de timore plurimum, non est ei pax,
 neg, requies, fluctuante nimirum conscientia inter spem, & timorem,
 maximeq; quod supercedente timore abundantius cruciatur. nam ti-
 mor pœnam habet, & ideo non est illi dicere, In pace in idipsum dor-
 miam, & requiescam. quando nec dum se singulariter in spe constitu-
 tum dicere potest. Cæterū, si paulatim per incrementum gratia cœ-
 perit deficere timor, & proficere spes, cùm demum ad hoc ventum fue-
 rit, ut totis viribus exurgens charitas in aduentum spei foras mittat
 timorem, non eiusmodi anima singulariter in spe constituta videbi-
 tur, ac proinde in pace in idipsum dormire iam & requiescere? Si dor-
psalm. 67.
 miatis intermedios clericos pennæ columbae deargentatae, quod propter
 ea dictum puto, quoniam est locus inter timorem & securitatem tan-
 quam inter leuam, & dexteram media videlicet spes, in qua mens &
 conscientia molli nimirum supposito charitatis stratu suauissime re-
 quiescit. & de ferculo Salomonis dicitur, media charitate constrauit
Cantic. 2.
 propter filias Hierusalem. nam qui se singulariter in spe constitutum
 sentit, non iam in timore seruit, sed in charitate requiescit.

De proposito emendationis, confessionis Sacra- mento, & ad Christum Salvatorem conuersione in eundem finem necessaria.

C A P V T I X.

 ER F E C T E conuertitur, scribit sanctus Gregorius, Lib. 3. in L. Reg. qui cùm semel quod præcepit egerat, plangit, quod rursum cap. 7. plangat, ultra non repetit. id quod ab aliis Patribus constanti consensu prædicatur. In lege positum est, Lenit. 13. in Michaeam, lere generari, & mutare colorem pilis, & ad priorem deformationem cap. 7. cicatricis nouellam accedere fœditatem. hoc propterea ne quis securus de pœnitentia peccet, & cauterio indigeat, & sanatus vulneretur. & sanè vera contritio, intimusque de peccatis commissis dolor hoc firmum propositum voluntatis, non eadem iterum,

2. Corinth. 3.

Ibid. 1efl. 3.

Moral. reg. 1.

cap. 3.

Psal. 118.

Ibidem.

nec alia denuò scelera patrandi, gignat, oportet. alioquin & dolor fictus habebitur, & contritio simulata, talis fuit tristitia Corinthiorum ab Apostolo commendata, tanquam parens perfectæ poenitentiæ, ex qua sequitur hæc constans delibera-tio in eadem non recidendi in posterum. *Id ipsum quod contri-stati est is ad pœnitentiam, quantam, inquit, in vobis operatur solici-tudinem?* hoc est, ad vitanda mala, & facienda bona, vt exponit S. Thomas, & ante illum significauit S. Basilius. in quam rem post peccatum adeò incubuit verus poenitens Dauid, vt non solum statuerit, & iurarit custodire iudicia iustitiae Dei, sed ausus sit sibi in hac re Deum, (cui soli nota erat mens eius, atque conscientia) quasi sponsorem, & fideiussorem deposcere. sic Aquila & Theodosio, à quibus non dissentit S. Chrysostomus legunt illud: *Suscipe seruum tuum in bonum, hoc est, inquiūt, ipse sponsorem te præbe promisi mei, quod scilicet leges tuas exequi studebo.*

Ad imbuendum animum hominis vitæ prioris pertæsi, adeò sanctis & necessariis affectionibus, quales illæ sunt omnes, quas proximè recēsumus, mirificè iuuat hebdomada pri-ma Exercitiorum B. P. N. Ignatij.

Cuius extrema clausula post maturam conscientiæ pro-priæ discussionem, est sacramentalis confessio, altera tabula post naufragium à Christo Domino & Saluatore nostro insti-tuta; cùm dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittetur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. de qua mihi hoc loco agendum non est vberius, quod ab aliis præcla-re præstitum est hoc officium, neque ad propositum nostrum pertinet.* Duo tamen breuiter attingenda sunt. Primum est, quod à sancto Bernardo fusè explicatur. Confessionem vt re-ctè fiat, quædam omnino requirere. Omne, inquit, quod remor-det conscientiam confitere humiliter, purè, fideliter. sunt qui glorian-tur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. hos tanquam se-culares ab hac disputatione amoueo. quanquam de his qui religiosè vestiti sunt, nonnunquam audimus aliquos reminisci, & impudenti-simè iactare mala præterita. Secularis adhuc animi indicium est hoc. nonnulli

Serm. 16. in
Cant.

Prover. 2.

nonnulli ita quæ dolendo, & pœnitendo rememorant, sed gloriam intentione captantes. hi commissa non diluunt, sed seipso illudunt. oportet confessionem esse simplicem. non intentionem (fortè quia latet homines) excusare delectet, si sit rea, nec leuigare culpā, quæ gra-uis est, nec alieno adumbrare suas, cùm inuitum nemo coegerit. Pri-mum illud non confessio est, sed defensio, nec placat, sed prouocat. se-quens monstrat ingratitudinem. & quo minor reputatur culpa, eo minuitur, & gloria indultoris. iam à postremo primi hominis dehor-tetur exemplum, nec culpam siquidem diffidens, ne tuo te ore, non tam iustifices, quæm condemnes. Iam verò sic compunctus, & certus de vita, certus quoq; nihilominus es, vacuo nequaquam nomi-ne appellari Iesum eum, qui in te talia valuit, & voluit operari.

Atque hoc ipsum alterum illud est, quod à me hoc loco afferendum est. Christum I E S V M Dominum, & Saluato-rem nostrum huius operis totius auctorem, & tanti beneficij vendicare sibi gloriam vniuersam, & hisce misericordiæ tantæ visceribus hominum corda ad sui amorē mirabiliter excitare: *Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus* (scribit sanctus Leo Papa) *hanc prepositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & con-fidentibus pœnitentia satisfactionem daret, & eadem salubris satisfa-ctione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam recon-ciliationis admitteret.* Cui utiq; operi incessanter ipse Saluator in-teruenit, nec unquam ab his abest, quæ ministris suis exequenda com-misit, dicens; *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consum-mationem seculi: ut si quid per seruitutem nostram bono ordine, & grato impletur affectu, non ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum.* Christus igitur Redemptor noster, ipse est, qui diuinam gratiam omnem, & eam præsertim, quæ facit ad pec-catorum condonationem, per passionem, & mortem suam nobis meruit. Siquidem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. ipse est, qui Sacramentum reconciliationis instituit, ipse, qui præuenit gratiæ suæ splendore, disiicitque tenebras Apocalyp. 1.

conscientiæ, ipse qui cor hominis excitat, commouet, & agitat, ipse qui infigit timorē, suscitat spem, ciet lachrymas compunctionis, ignem amoris incendit, ipse qui Sacramentalem virtutem gratiæ iustificantis productricem informat, & animat, qui in nouam creaturam hominem transfert deposito veteri homine, qui nos in amicitiam recipit, qui patri suo reconciliat. vt planè non vacuo nomine (vt ait S. Bernardus) Iesus nominetur, qui in nobis talia valuit, & voluit operari. & alibi idem sic: *Peccatum quod mors animæ est, nec compunctionis mihi sensum, nec confessionis reliquerat vocem, & eram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & virumq; restituit, & dicit animæ meæ, salus tua ego sum. Quid mirum si cedit mors, ubi vita descendit? Iam corde creditur ad iustitiam, & ore confessio fit ad salutem. iam oscitat puer, & oscitat septies, & dicit. septies in die laudem dixi tibi Domine.*

Igitur ad eandem conuersionem peccatoris concurrat necesse est, & fides in Christum Dominum, & timor venturi iudicis, & spes in sanguine ipsius, & dolor quod in nobis met ipsis crucifiximus Filiū Dei, & ostentui habuerimus, & amor erga tantum Redemptorem, & ingens ardensque studium illi eidem in omnibus obtemperandi, eius vestigia imitandi, reiecta denique mundi carnisque cura, Christo per eius Sacra menta inhærendi, Christum eiusque crucem amplectendi, Christum in omnibus, quoad fieri poterit, induendi.

De satisfactione ac pœnitentia operum usu.

C A P V T X.

Lib. 6. in 1. Reg. cap. 15.

SIGNVM vere confessionis, inquit S. Gregorius, non est in oris confessione, sed in afflictione pœnitentia. tunc namq; bene conuersum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis auctoritate delere nititur, quod loquendo cōfiteretur. Vnde Ioan. Baptista malè conuersos Iudeos ad se confluentes increpans ait, *Genimina viperarum, quis ostēdit vobis fugere à ven-*

tu

tura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentie. in fructu ergo non in foliis, aut ramis pœnitentia cognoscenda est: quasi arbor quippe bona voluntas est. confessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? non ergo folia propter se ipsa, sed propter fructum nobis expetenda sunt: quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentie subsequatur. Vnde & Dominus arborē foliis decoram, fructū sterilem maledixit, quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis. Hæc S. Gregorius.

At hic fortassis quæret quispam, cur recipienti Sacramentum confessionis necessaria sit satisfactio, non item illi qui Sacramento Baptismi initiatus est. Respondeo: Quia pœna comitatur culpam, & quanquam culpa remittitur per Sacramentum Pœnitentiæ, pœna tamen non omnino relaxatur, sed potius cùm æterna esse deberet in temporaneam commutatur. iusto sanè Dei iudicio, ut qui aduersus tam insignem Dei liberalitatem pœnam omnem omnino condonantis in Baptismo, nouis sceleribus postea patratis ingratus fuit, indignus etiam sit, cui eadem in confessione penitus remittatur. quare oportet verè pœnitentem pœnas luere, quibus diuinæ iustitiæ satisfactum facile putet. ob quam causam à S. Ambro-
sio fortè scriptum illud est: *Si peccator futuras panas gehenna Lib. ad Cirig-
in hoc paruo vita spatio compensauerit, se ipsum ab æterno iudicio nem lapsam,
liberat.* cap. 8.

Quod si adhuc quæras, vnde vim habeat nostra satisfactio. Vnde, inquam, & nostra confessio. nempe ex pretiosissimo sanguine Christi. Sanctus Bernardus cùm attulisset ex Apo-
stolo, nō relinqui nunc nobis alium Baptismum sive hostiam pro peccato, vndamque nunc exigi lachrymarum propriam, propriam baiulandam crucem, propria mortificanda membra, propriam hostiam immolandam; addit, *sola nimis secundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offensio sola prioris.* non quod propria sufficere possit cuique satisfactio quid enim est vniuersa pœnitentia nostra, nisi quòd si nō compatimur; om-
nino non possumus conregnare? quod enim in nobis minus est, ipse supplet: modicum tamen illud, quodcunque nostrum est,

*Serm. de sex
tribulat.*

est, non patitur reseruari. Quod si omnis pœnitentia hoc proprium est, multò magis illius, quam pœnitenti peccatori in confessione Sacerdos imponit. hæc enim ex iisdem Christi meritis, & sanguine adhuc vires maiores obtinet, quām alia quæuis voluntaria piorum operum exercitatio.

Homil. 22. in Euang.

Tertiò etiam quæri potest, quomodo ritè fiat satisfactio. Et vt nihil dicamus de ea, quam nunc attigimus in confessione accepta pœnitentia; Duobus modis apud sanctos Patres scriptum est satisfactionis opera exerceri. Primùm, cùm contra-ria opponimus medicamenta peccatis. (vt loquitur S. Gregorius.) ac propterea lubricis imponimus continentiam, tenaci- bus largitatem, iracundis māsuetudinem, elatis humilitatem. quo prorsus modo S. Ambrosius instituit virginem lapsam ad pœnitentiam. *Mens, inquit, ac membra singula digna castigatione punienda. amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuria prestatuerunt. defluant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non aspergerunt. pallescat facies, quæ quondam viruit impudicè. denique totum corpus incuria maceretur cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat, quia male sibi de pulchritudine placuit. cor verò sit liquefens sicut cera, ieunis inquietans scipsum, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum. sensus etiā crucie- tur, quia in membra corporis cùm haberet dominationem malo ceſit imperio.* Hæc S. Ambrosius.

Tob. 12.

Modus alter est, cùm indistinctè operibus bonis, & illis maximè quæ cum carnis castigatione coniuncta sunt, seriò o- pera datur. tribus illis præsertim, orationi, ieunio, & eleemo- synæ, à S. Angelo Raphaële Tobiae commendatis. in quibus S. Augustinus scribit, positam esse in hac vita hominis iusti- tiam. & alij plerique sancti Patres auctores sunt, iis ipsis stare fidem, constare deuotionem, manere virtutem. quare doctrinam hanc tanquam firma fide tenendam omnino amplecti, & reuereri debemus. nec in re tam certa confirmanda est diutius immorandum. legantur alij qui ex instituto in hoc argumento explicando bene se gerunt.

Lib. de perfect. inst. cap. 8. ad 17. Petrus Chrys. sol. serm. 43.

Nos quarto loco quæramus, an huiusmodi pœnitentia opera, sint ab omnibus eodem prorsus modo subeunda. Et huic quæstioni hæc est responsio. Vbi quisque Ecclesiæ, aut Sacerdotis confessarij, aut instituti proprij præceptis planè obtemperauerit, in iis sanctorum operum actionibus exercendis, si quid amplius possit vel debeat addere, vel quasi supererogare, agat cum viris prudentibus, & spiritu Dei præditis, quos omnino in consilium adhibendos initio docuimus. alioquin viæ difficillimæ ducibus spretis, aut de recto itinere discedet, aut declinabit saltem: ij ergo iudicent, quid oneris amplius in re hac sustineri possit, consideratis primùm iis omnibus, quorum ratio in graui deliberatione habenda est. Cassianus certè non solum cogitationes internas seniorum examini reseruari iubet, sed vniuersa etiam, quæ agenda sunt. Et quidem, quod attinet ad ieunia aliasque similes corporis afflictiones, cùm non omnibus possit eadem forma prescribi, idem fieri oportere demonstrat exemplo Beniamin cuiusdam monachi, qui *cap. 24.* quod obstinatione, & peruvicacia mentis suæ in abstinentia ratione seruanda definitionibus potius propriis, quām traditionibus seniorum acquieuerit, relicta eremo rursus ad vanitatē seculi sit deuolutus, *ruina, inquit, sua cunctos docens, nemine suis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem perfectionis culmen aliquando posse concendere.* Qua de re saepè S. Basilius, sed præsertim in regulis brevioribus, in quarum vna tanquam fulmen iacit aduersus huiusmodi homines dictū illud Apostoli, *Ephes. 2.* *Facientes voluntates carnis, & cogitationum, & eramus natura filij ire.* & postea adhuc copiosius plura adiungit, quæ quisque apud illum legere facile poterit: demumque concludit; *Si sit qui necessario acriore vel ieunio, vel vigilia, vel alia quavis re opus esse arbitretur, rationem is, quare id sic existimet, iis aperito, quibus credita est communis discipline procuratio. & quod illi statuerint, id obseruato.* siquidem fieri poterit, vt necessitatibus illius alia ratio ne melius consulatur. Et sanctus Bernardus cùm laudat vt vi rum sanctissimum Humbertum monachum, vita functum, minus tamen laudandum ex eo putat, quod præter voluntati-

*Serm. de obitu
Humberti.*

tem eius, nimiam aliquando sestatus est abstinentiam. *Credo*, inquit, *quia si quid triste sensit, propter hoc sensit, quod minus nobis consensit de necessitate corporis sui.* quanquam hac etiam de re sequenti libro dicturi sumus plura. hæc sufficient pœnitenti.

De coniecturis perfectæ conuersionis & pœnitentiae.

C A P V T XI.

 Vi statum conuersionis, quam hactenus descripsimus, attigerit, se Deo amicum & charum esse facile sibi persuadere potest, non tamen certus omnino esse, se cum Deo in gratiam redisse. hoc enim à Deo statutum est, vt ignoretur, ad homines etiam probos in sanctæ vigilantia & humilitatis officiis occupandos assiduè, firmiterque continendos. quare culpa non vacat, id curiosius quā par est inuestigare. quemadmodum olim respōsum fuit à sancto Gregorio nobili fœminæ ex Imperatoris aula, quæ id ex eo obnixè quæsierat. *Rem*, inquit, *inutilem postulasti, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in ultimo vite tua die plan gere eadem peccata minime valebis.* quæ dies quo usque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis flentibus lauare. Certè Paulus Apostolus iam ad tertium cœlum ascenderat, in paradisum quoque ductus fuerat, arcana verba audierat, que hominiloqui non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat: *Castigo corpus meum, & seruituti subiicio, ne forte alius prædicans ipse reprobis efficiar. adhuc timet, qui iam ad cœlum dicitur, & iam timere non vult, qui adhuc in terra conuersatur?* perpende filia, quia mater negligentia solet esse securitas. habere ergo in hac vita non debes securitatem, per quam negligens reddaris. Scriptum est enim, *beatus vir, qui semper est pauidus.* & seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Hæc Sanctus. Quod quanquam ita est, solent tamen Patres ad solatium pœnitentium, veræ conuersionis, & remissio-

Epist. 186.

2. Corin. 12.

1. Corin. 9.

Prover. 28.

Psal. 2.

remissionis peccatorum signa quædam indicare, vt ex iis quicunque coniiciat, in quo statu sit, quasi se, vt potest, comprehendat. quæ emolumentum etiam illud adferunt, vt animum pœnitentis incendant, ad id optandum, & consequendum, quod fortassis nondum adeptus est in hac cum Deo reconciliacione. hæc ex iis ipsis hic adscribimus, sancto Basilio, in qua, & sancto Bernardo.

S. Basilius sic habet: *Hac ratione persuaderi potest anima cuiuspiam, quod à peccatis libera sit, & expurgata: Si quis in se ipso affectiō nemillam, similem David inesse animaduerterit, apud quem est, ini quitatem odio habui, & abominatus sum.* Secundo, aut affectum se preceptum illud Apostoli, qui dixit; *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, vt verè dicere illud pos sit, non adhæsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscetbam.* Tertio, porro intelligit aliquis, se in huiusmodi affectione possum, si etiam aduersus peccatores admirabilem & horrore plenā san gnum. Eorum virorum misericordiam illam imitatus sit. velut David, apud quem est; *Vidi prauaricantes, & tabescabam.* Apostoli vero, qui ait, *Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* Etenim si (vt veritas credere suadet) animus nobilior est corpore, in corpore autem videmus consueisse nos, fæditatem omnem odisse, respuereque: animum item nostrum aspectu cuiusvis immanis carnificina, & infidarum quarumvis, naturaliter vehementer solere commoueri, tristarique, quomodo non tandem credibilius sit, ea quæ antè diximus, aduersus peccantes in animis eorum eueniire, in quibus Christiana, fraternaque charitas vigeat, quotiescumque animum eorum, qui peccant, veluti à feris bestiis sauciari, absunque animaduerterint, ac veluti cruento undique ac tabo opplicheri: cum scriptum sit apud David, *iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum,* & sicut onus graue grauatæ sunt super me. putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientia meæ. & apud Apostolum, stimulus mortis peccatum est. Quod docungue igitur quis, vel in suis, vel in alienis peccatis eō modo quemadmodum supra initio diximus, animo affectum se animaduerterit, tum credit se liberum esse à peccato.

Reg. brev. inter. 296.

Primum signum. Psalm. 118.

Secundum signum. Colos. 3.

Tertium signum.

Psalm. 110.

Tertium signum.

Psalm. 118.

I. Cor. 11.

Psalm. 37.

I. Cor. 15.

Ser. de quatuor
ordines modis.

Matth. 9.

Primum signū.
Secundum si-Tertium si-
gnū.

Philip. 3.

In fine lib. so.
homini.

S.Bernardus sic: *At fortassis queras, unde aut quomodo nosse poteris, utrum hanc consecutus sis indulgentiam. Sic nimirum conservanda humilitatis gratia diuina solet pietas ordinare: ut quanto quis plus proficit, eo minus se reputet profecisse.* Et post pauca: *Tunc ait Dominus paralytico, surge, tolle lectum tuum, & ambula. Et tu ergo primus signū. I. Si iam surgis desiderio supernorum. II. Si grabatum tollis, corpus scilicet à terrenis eleuans voluptatibus, ut iam non feratur anima concupiscentiis eius, sed magis ipsa, ut dignum est, regat illud, & ferat quo non vult. III. Si demum ambulas, quæ retrò sunt obliuiscens, & ad ea quæ antè sunt extendens desiderio, et proposito proficiendi, curate esse non dubites, neq; enim surgere poteras, si non aliquatenus onus esset alleuiatum, & nec grabatum tollere, nisi exoneratus magis, quia nec ambulare in feroore conuersationis cum peccatorum graui mole possibile est.*

Sed libet rem totam concludere S. Augustini præclaro sensu: *Fac incertum esse, utrum ignoscat Deus. quid perdit cum supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitanit, cum offendere Deum? quis enim certus est, quod etiam Imperator ignoscat? & tamen pecunia funditur, maria transmeantur, procellarum incerta subeuntur, & penè ut mors evitetur mors ipsa suscipitur. supplicatur deinde per homines homini, sine dubitatione fiunt ista, cùm sit dubium quo fine proueniant. & tamen certiores sunt claves Ecclesie, quām corda Regum, quibus clavis quodcumque in terra soluitur, etiam in caelo solutum promittitur. & multo est honestior humilitas, qua se quisque humiliat Ecclesia Dei: & labor minor impunitur, & nullo temporalis mortis periculo mors aeterna visitatur.*

Qui fuerit status pœnitentium in veteri Ecclesia & deinceps.

C A P V T XII.

QUANTI olim fecerit Ecclesia Christiana statum pœnitentium, quamque floruerit eadem sanctissima pœnitentiæ arctioris disciplina, fusè multi disputant. Quātum verò nunc distemus à felicissimis temporibus, & vtinam non etiam ab iis donis, quibus cumulat Deus verè pœnitentes; vident boni omnes, & ingemiscunt. cur enīc cùm sint eadem scelera, & fortassis etiam graviora, non sit eadem animaduersionis severitas? Non erit igitur alienum ab instituto attingere hic ferorem illum antiquorum pœnitentium in poenis pro flagitiis patratis subeundis, & simul etiam obligationem pœnitentiæ, qua etiam nunc tenentur peccatores, vt perfectè cōuertantur. Horum primum explicant luculenter scriptores Ecclesiastici duo. quorū unus est Tertullianus, qui sic scribit.

Is actus qui magis Graco vocabulo exprimitur, & frequentatur ex homologesis est, qua delictum Domino nostro confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaq; ex homologesis prosternendi, & humiliandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordia illicem. De ipso quoque habitu, atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deiicere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare. Ceterum pastum, & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa. plerumque verò ieuniis preces alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesq; ad Dominum Deum tuum. Presbyteris aduolui & uris Dei ad geniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hac omnia ex homologesis ut pœnitentiam commendet, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur,

& temporali afflictione aeterna supplicia non dicam frustretur, sed expungat. Cum igitur prouoluit hominem, magis relevat: cum squallidum facit, magis mundatum reddit: cum accusat, excusat: cum condemnat, absolvit. In quantum non pepercisti tibi, in tantum tibi
 D E V S , crede , parcer. plerosque tamen hoc opus , ut publicationem sui aut suffugere , aut de die in diem differre presumo , pudoris magis memores quam salutis : velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione , conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescientia sua pereunt. Hæc ille, & plura quæ ab eo in hanc sententiam tractantur. in quibus ob oculos ponit antiquum poenitentium ritum , quem postea alij adhuc copiosius explicarunt. illos nimirum iuberi solitos, indui veste nulla extra Ecclesiam , & poenitentibus designatum locum, qui intra Ecclesiam ultimus erat, & plerisq; etiam extra Ecclesiam in ipsis foribus. quo loco vestitus foccus erat atque cilicium , & cinis capitibus aspersus. cuius disciplinæ, quia initiū, & restauratio fiebat in capite quadragesimæ, quotannis, adhuc retinemus vestigium in sacrorum cinerū aspersione. primo ipso die ieuniorum, caput viris detondebatur. arcebantur à conuiuiis, à balneis, à nuptiis, à theatris & spectaculis, ab equitando in urbibus, ab omnigenere honestæ voluptatis, & recreationis non necessariæ. non patebat illis aditus in clerum , immò nec ad militiam. & quod caput est, Sacra menta quamdiu poenitentes erant, non percipiebant, nisi in paschate , & in mortis articulo. in quo etiam sacro infirmorum oleo priuabantur. huncq; viuendi modum , & ipso aspergutam miserabilem ritum sequebantur pro magnitudine, & multitudine scelerum multos annos. immò vnius solius peccati mortalis statuta poena erat trium, quinque, septem, & adhuc plurimum annorum. in quibus Sancti illi poenitentes carnem ciliciis, ieuniis, & orationibus mirificè affligebāt , & toti Ecclesiæ tremendum exhibebant spectaculū mortificationis, qua homines absterrentur à peccando, & Christianæ disciplinæ rigor quotidie magis effloresceret.

Scriptor alter, qui est huius scriptionis princeps, est Ioan. Climacus. qui poenitentium quendam carcerem refertissimum monachis, in hoc vitæ genere se exercentibus, ita describit, vt nec audiri, nec legi possit sine horrore, & lachrymis. attingo pauca. nam nimis longum facerem, si omnia: *Cum peruenisset, inquit, ad paenitentium monasterium, immò verò ad Religio nem fugientium, vidi reuera res & verba, quæ Deo vim inferre posseant, habitus & studia que ipsius clementiam celerrimè fletterent. quosdam ex reis illis vidi noctibus totis usque sub diuostare peruigiles, pedesq; immobiles tenere, contra somnum vim naturæ inferre, nullam sibi ipsis requiem indulgere, sed seipso increpare. alios in oratione in reorum morem vincit post terga manibus humi luridas facies suas inclinantes, indignos se, qui cælum aspicerent, vociferantes, nihil petentes, sed tacitam mutamq; mentem Deo offerentes confusione plenam. nonnullos in paupero strato cilicio & cinere sedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes. alios pectora iugiter tundentes, animamq; suam ac vitam suspicio ingenti renunciantes. alios lachrymantes, alios quod id non possent lamentantes. vidi nonnullos veluti ænos ex mærore effectos, & insensibiles ad omnia. alios fixis obtutibus in terram caput aspidè mouere, & leonum rugitum edere. Et paulò post cum multa eorum verba, & facta verè admirabilia retulisset, subiungit, vidisse in illis astuentes linguas instar canum ex ore procedentes. ex his alij sub ardentiſimo solis astu seipso cruciabant. alij accerrimo frigore se affligebant. quidam modicum aquæ gustantes, ne omnino siti arescerent, ita quiescebant. aliqui cum panis exiguum quid accepissent, reliquum tanquam illo indigni proiiciebant. quem locum apud illos risus habuit? quem sermo otiosus? quem iracundia? quem furor? ubi tenuis, vinicogitatio? ubi pomorum degustatio? Iugiter ad Dominum clambant, solaq; orationis vox audiebatur. qui plura desiderat, apud eundem leget, & quidem ad stuporem usque. concludit ibidem: Vidi, & feliores existimau, qui post lapsum ita lugent, quam qui nunquam lapsi sunt, & seipso non sic deflent. Sic Climacus.*

Verum secularium hominum poenitentiæ publicæ iam diu fieri desierunt. sicut & illæ quæ sollemnes appellabantur.

tur, cuius rei duas causas reperio. Prior est, quia charitas & virtutum Christianarum exercitatio in Christiano populo maximè defebuerat. ob quam causam nunc etiam publicæ pœnitentiæ vsus vix ullus est in Ecclesia. Posterior causa est, quod cùm sacerdotum esset, vt ait Origenes, iudicare, quæ peccata pœnitentium publicanda essent, aut quæ animaduersione publica digna; aliqui per imprudentiam scelera, quæ tacita tene-re, & secum ipsi habere debebant, manifestæ pœnæ impositio-ne diuulgabant, cum multorum grauissima offensione. non enim publicari oportebat, nisi quæ Ecclesiam offendissent vniuersam. qua de re S. Leo Papa acriter reprehendit Episcopos Campaniæ, iussitque ne id amplius à quoquam committere-tur. & huc spectat etiam Nestarij factum in Ecclesia Constantiopolitana, de quo scriptores Ecclesiastici multa scribunt, & illud pariter quod aduersus abusum hunc aliquando dixit sanctus Chrysostomus.

In Ecclesiæ igitur foro multum remissum est de publicæ pœnitentiæ seueritate, at non idcirco remissa culpa condonat. Deus supplicia ab ipso peccatis hominum iustissimè constitu-ta, sed ea omnino, aut hic, aut in purgatorio persoluenda sunt. quod ex his quæ nunc tractanda sunt, magis intelligetur. di-cendum enim superest, num pœnitentia sua diuturnitate cum vita pœnitentis æquari debeat. quod alterum caput ex ante propositis duobus.

*Depœnitentia quæ post reconciliationem cum Deo,
& satisfactionem Sacramentalem, persoluenda
est à pœnitente reliquo vita tempore.*

C A P V T   X I I I .

V L P A E deberi pœnam, vt diximus, eiique proportione respondere certius est, quæcumq; vt à nobis mul-tis verbis explicari debeat. idque non solum humanis legibus, sed diuinis etiam exploratissimum

vt su-

vt suprà tetigimus, simul est illud, & in Ecclesia definitum, remissa culpa per pœnitentiæ Sacramentum, temporaneam pœ-nam, quæ in Sacramento non semper, sed raro admodum tota expiatur, exolui omnino debere, eamque iuste à Deo repeti. notum enim est illud S. Gregorij: *Delinquenti Dominus non par-* Lib. 9. moral. *cit, quia delictum sine ultiōne non deserit, aut enim ipse homo in se* cap. 17. *pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit.*

Ex his efficitur à peccatore pœnitentiam fieri debere. sed perdifficilis explicatu est modus, quem sequi debet in ea per-a-genda; tam in illis pœnis, quas sacerdos minister tanti mune-ris, pro arbitratu suo, ex legibus tamen, imponit, quam in illis quas homo sua sponte suscipit. neq; enim minus verum, quæm celebre existimandum est dictum illud S. Ambrosij: *Facilius in- Lib. de Genes. ueni, qui innocentiam seruauerint, quæm qui congrue pœnitentiam panit. cap. 10.* egerint. Et quidem si dum hic viuimus, diuinæ iustitiæ non sa-tisfacimus, datus nos in Purgatorio pœnas nostris flagitiis debitas, nemo Catholicus dubitat; nec instituti nostri est, id hoc loco copiosius confirmare. Itaque hoc explicemus, an toto vitæ tempore qui peccauimus, pergere debeamus in ex-citatione pœnitentiæ, & quò modo in hac item vita in per-soluenda peccatis nostris diuinitùs cōstituta poena gerere nos debeamus; idque ex Patrum doctrina, & vt exigit dignitas per-fectionis, quam nunc inquirimus.

Probamus igitur primo loco, quod docent sancti Patres iisdem finibus pœnitentiam, quibus vitam terminari. Altera Lib. 50. homil. pœnitentia est, inquit sanctus Augustinus, *cutus attio per totam homil. Gt. c. 3.* istam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis humilitate subeunda est, primò, quia vitam aternam incorruptibilem immortalemq; nullus desiderat, nisi eum vita huius temporalis, corru-ptibilis, mortalisq; pœniteat. Deinde quamvis quisque se gloriatur sic habere corpus edomitum, ut mundo crucifixus ab omni opere malo in seruitutem redacta membrâ castiget. intelligat sibi omnia hæc præsti-ta esse, non à se existere. non solum ergo propter ipsam mutabilitatem, & ignorantiam, & propter diei malitiam; sed etiam propter ipsum puluerem mundi huius, quotidianam debemus agere pœnitentiam.

K

Vbi

Vbi S. Augustinus necessariam esse quotidianā, & perpetuam poenitentiam tradit, propter perpetuam peccatorum venialium, qua premimur, necessitatem.

Sed maiorem rationem adfert ipse alibi, & alij multi, ex ipsis nempe peccatis mortalibus iam condonatis; quæ pœnitentia est maioris momenti, quam ea, quam Deo debemus pro quotidianis & venialibus culpis. Sed audiatur primùm S. Bernardus: Exigunt à me, scribit, præterita peccata mea futuram vitam meam, vi faciam fructus dignos pœnitentia, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. circumdederunt me mala, quorum non est numerus. quod ergo sine numero est, quomodo numerabo? quomodo satisfaciā cùm cogar reddere debitum, usque ad ultimum quadrantem?

Et S. Augustinus: Si Apostolus, inquit, etiam falsa pœnitentia per Baptismum dimissa continuè plorat, nobis etiam super cap. 13.

Ioan. 8.

peccata per Baptismum dimissa continuè plorat, nobis etiam super fundatum Apostolorum positis, quid præter plorare restat? quid nisi semper dolere in vita? ubi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia? tamdiu gaudeat, & speret de venia, quamdiu sustentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus: (Vade & amplius noli peccare.) non dixit, ne pecces, sed nec voluntas peccandi in te oriatur. quod quomodo seruabitur, nisi dolor continuus in pœnitentia custodiatur? hinc semper doleat, & de dolore gaudeat. & de doloris pœnitentia, si contigerit, semper doleat: & non satis quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat. Eandem doloris huius perpetui causam,

& quasi necessitatem adfert S. Chrysostomus: Consuetudine, inquit, contemendi dum de præteritis nullus dolor est, facilius superuenientibus malis locum damus. quod si omnis ex anima stimulus auferatur, & cuncta ei securitatis fræna laxentur, quis eam post hæc tenebit, aut quis eam de precipitiis reuocabit? & S. Gregorius condemnans quosdam, qui tres annos agendæ pœnitentiæ consti- tuebant, ait: Magna est contra peccatum virtus pœnitentia, sed si quis in eadem pœnitentia perseueret.

Nec desunt huius rei exempla quæ hoc idem maximè confirmant. Dauidis: Peccatum meum, inquit, contra me est semper. Apostoli Pauli, qui oblata occasione in medium adducendi peccata vitæ anterioris, id libenter facit, tam ut culpam suam, quam

psalm. 10.

Nisepb. lib. 2. cap. 37.

quam vt misericordiam exaggeret Redemptoris. Deinde A-
postoli Petri oculi iam senescentis nonne sanguine respersi
visebantur, quod assidue plorasse dicatur? S. Augustinus libris Confessionum suarum peccata vitæ ante Baptismum transfa-
ctæ narrans, & confitens Domino: Amore, inquit, amoris tui Lib. 2. confess.
facio istud, recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogita-
tionis meæ, ut dulcescat mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix, & se-
cura, & colligens me à dispersione, in qua frustatum discessus dum ab
uno te auersus in multa euani. quem refert Possidius, dicere so-
litum, inter familiaria colloquia, post perceptum Baptismum In vita Augu-
stini cap. 31.
etiam laudatos Christianos & sacerdotes absq; digna & com-
petenti pœnitentia exire de corpore non debere. quod ipse
fecit ultima, qua defunctus est ægritudine. Carcer pœnitentia-
tum Climaci, de quo mentionem iam fecimus, locupletissi-
mus testis est perpetuæ huius valdeq; seriæ pœnitentiæ. immò
monasteria omnia tam virorum, quam mulierum, si propriè
loqui volumus, & institutionis eorum, repetamus memori-
riam, domicilia sunt pœnitentium, ut propterea sacri Cano-
nes plerosq; sceleratos homines tam clericos quam laicos ad
agendam pœnitentiam in monasteria coniiciant, tanquam in
opportunissima peccata sua lugentium diuersoria.

Secundo loco, vt certum nihilominus ponendum est, modum agendæ pœnitentiæ, quanquam non vnuus est, nec vnicuiq; idem accommodatus, cum tamen potissimum esse, quem diximus cap. 10. requiri ad pœnitentiam tempore con-
versionis, & sancti Patres explicat, in ea S. Ioan, verba, Facite fructus dignos pœnitentiæ. Sic enim scribit S. Hieronymus: Qui peccatore est, & quem remordet propria conscientia, cilicio accingatur, cubet vel dormiat in sacco, ut præteritas delitias, per quas offendit Deum, vitæ austерitate compenset. Idem ipse S. Doctor vel Origenes potius, in illa verba Iudicum: Quanto tempore seruire-
runt Baalim, tanto tempore seruant Chusar'saton, monet vnum-
quemque tantundem temporis pœnitentiæ vnicuique pecca-
to expiendo saltem dicare debere, quanto in eo perseuerauit.
vt temporis spatio etiam par culpæ sit pœna. Addit S. Grego-
Homil. 34. 10
rius Euang.

rius idque frequenter, cogitandum, inquit, sum moperè est, ut qui se illicita meminit commississe, à quibusdam etiam licitis studeat abstinerere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat. ut qui commisit prohibita, sibi met ipsi abscondere debeat etiam concessa, & se reprehendat in minimis, quæ se meminit in maximis deliquerisse. S.Basilius, vt Zacheus, inquit, commissa peccata contrariis recte factis multis compensent. Denique res hæc apud scriptores sacros atque Theologos adeò certa est, vt superuacaneum sit, eam pluribus argumentis aut testimoniis confirmare.

Quæ cùm ita sint, consequens est omnino, peccatori, etiam conuerso eam esse ineundam vitæ rationem eamq; vitam prosequendam, quæ maximè sit coniuncta cum sensuum carnisq; mortificatione.

Videtur etiam antedictis consentaneum peccatorum præteriorum à poenitente recentem memoriam aut retinendam aut renouandam, quod tamen dubitationem aliquam habet à nobis hoc loco explicandam.

An poenitens post conuersationem conseruare debet memoriam peccatorum.

C A P V T XIV.

A N C T V S Chrysostomus: Tantum boni, inquit, confert meminisse frequentius hominem peccati sui, vt etiam Paulum Apostolum videamus ea, quæ iam abolita fuerant & deleta, adducere tamen in medium. & cùm culpam de presentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum & luctum, gemitumq; sciebat animæ prodeesse, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commissa, gratia Baptismi & Confessio fidei aboleuerat. oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea, pro quibus veniam consecuti sumus, vt intuentes quod ingentem modum debiti nobis remisit Deus, & amplius eum diligere possumus, & verecundiam pudoremq; concipere, atq; ex his corde compungi. considerantes quod nisi miseratione illius nobis subuenisset, tantum illud peccatorum

catorum pōdus sine dubio in imis nos inferni pænis supplicij presisset. Hæc ille, quæ vt antè dixi, ex initiis illis, quæ tanquam fundamenta in superiori capite ponebamus, aperte consequuntur. qui enim possumus renouare dolorem de peccatis, nisi renouemus peccatorum memoriam? & hac de re idem sentiunt sanctus Augustinus & S.Bernardus, quos superiori capite præduximus.

Cassianus autem auctor grauis discrepare videtur ab hac sententia. quanquam enim ad tempus aliquod, nempe, dum agitur poenitentia, peccatorum recordationem utilem esse, & necessariam affirmat: quia tunc vtiliter clamatur; *Iniquitatem meam ego cognosco, & cogitabo pro peccato meo;* tamen exacto hoc tempore, & anima iam à criminum labo purgata, conscientiæ spina de medullis animæ gratia Dei miseratis euellitur, & peccatorum recordatio consopitur. quo in statu pernicioſa est memoria peccatorum, & eius loco procuranda omnino est corundem obliuio. Hæc est Cassiani opinio.

Ad hanc quæſtionem, vt facilius respondeamus, ponendæ prius sunt distinctiones nō nullæ, quæ aditum aperiant ad controvëriam dirimendam.

Prima distin^{tio}n^e est, memoria peccatorum potest esse cum vtilitate coniuncta, potest item cum damno. quare vtilitas & ^{Prima distin} damnum duo indices sunt viæ huius. vtilitas quidem ascensione memoriarum peccatorum, damnum verò reiiciendæ.

Secunda distin^{tio}, peccatum duplíciter commemorari ^{Secunda dis} potest ab homine. uno modo vt peccatum est, hoc est, iniuria Deo illata, propter quam inimicus Deo fuit, diaboli mancipium, & reus æterni supplicij. altero modo, vt coniunctum cum sibi subiecta materia, qualis est obſcœna, aut alia quæpiam, quæ sit seminarium verbi gratia vindictæ alicuius, aut odij.

Tertia distin^{tio}, peccatum aut sponte sese ingerit, & intrudit, aut quasi absens aduocatur.

Quarta distin^{tio}, incipientes in via Domini quales sunt poenitentes, & multi etiam quos sacra Scriptura tepidos no-

minat, non sunt planè liberi ab importuna peccati, vt est in certa aliqua materia, occurssione, & blanditia. Perfecti & ex parte etiam proficientes ipsi, ad eum virtutis gradum perueniunt, vt subtiliter habeant appetitus suos, & perfectè dominentur illis absq; culpa. pro aliquo saltem tempore aut breui, aut longiori, pro vt conceditur illis à præsentia gratiæ diuinæ id in ipsis misericorditer operantis.

His ita constitutis, explico controvërsiam per sequentes regulas.

Prima regula.

Prima regula. pœnitenti vtilis est recordatio peccati, vt peccatum est. immò, si spontè non occurrit, id adducendum est in memoriam de industria. quæ doctrina est sanctorum Patrum, præsertim Augustini & Chrysostomi. hæc siquidem ante mentis oculos ponit vim & pondus peccati; iniuriæ, inquā, qua Deum peccator offendit, & lacerriuit. ex quo existit saluberrimus timor, & dolor. hæc pudorem ruboremque parit, ex eo, quod hominem arguit delicti in Deum parentem optimum. hæc excitat & fouet incendium amoris in eundem Creatorem & Dominum benignissimum, & in condonandis criminibus clementissimum. Id verò vtile est homini non solum proximè post conuersionem, sed deinceps etiam longo interuallo.

Secunda regula.

Secunda regula. peccata adstricta materiæ præsertim turpi, aut æqualis periculi, non sunt post conuersionem in memoriam reuocanda. nisi forte confessionis causa. qui enim id facit repræsentat animo eas imagines, & historias, quarum si ne periculo delectationis prauæ meminisse minimè solemus.

In psal. 102. Non sit, inquit S. Augustinus, ante oculos tuos delectatio prateriti peccati, sed sit ante oculos tuos damnatio peccati. Et alibi: Praterita nos non delectent. quod adhuc periculosius est, quando spectra ipsa turpia non acersita recurrent, & se ingerunt importunè.

indicant enim in voluntate hominis adhuc residere reliquias vulneris, illi dum in antiquo voluptatis cœno volutaretur inflicti, propensionemq; animi ad inueteratam in malo consuetudinem tacitè suspirantis. atque hæc est sententia non solum

Cassiani,

Cassiani, sed etiam S. Bernardi, qui sic scribit: Ceterū iam & Lib. de conuerſ. voluntate mutata, & in seruitutem redacto corpore, velut siccato ali- ad Clericos, quatenus iam fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idq; grauis- cap. 23. simum restat de purganda scilicet memoria, & exhaurienda sentina. Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? membrana vilius & tenuis atramentum forte prorsus ebibit, qua deinceps arte delebitur? solus itaque sermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio an- Hebr. 4. cipiti. dimittruntur tibi peccata tua. mihi qui id loquitur Deus est. huius indulgentia delet peccatum, non quidem ut à memoria excidat, sed quod prius inesse pariter & inficere consueisset, sic de cetero insit memoria, ut eam nullatenus decoloreret. Et paulò post monet, cap. 24. si velimus, ora⁹ deo Deum pro hac eadem liberatione exaudi- re, lauandum lectum per singulas noctes, & lachrymis rigan- Psalm. 37. dum stratum in dolore & gemitu cordis contriti perseverando. cor enim sic ad Deum verè conuersum non poterit à pec- cato eiusque fœcibus non omnino auerti. atque hæc duæ regu- læ in imperfectis locum habent.

Tertia regula. quod attinet ad proficientes, & perfectos, *Tertia regula.* mihi verisimillimum est, vtile illis esse præteriorum pecca- torum memoriam etiam ad mortem usque. tum quia Apostoli Pauli, & aliorum hominum perfectorum habemus exemplum, & testimonium. tum quia hæc est sanctorum Patrum communior sententia. Denique, quia res hæc vtilitatem ha- bet nō parvam etiam in perfectis, videlicet humilitatem: sanctus Bernardus certè sic loquitur. Cùm enim attulisset illud ser. 3. in solema- Apostolor. Apostoli: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quoniam Domini Timoth. 1. Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Hoc ergo, ait, apud beatum Paulum fiducia, & consolationis accipite fra- tres, ut ad Dominum iam conuersos non nimis cruciet præteriorum conscientia delictorum, sed tantum humiliet vos, sicut & ipsum. Ego sum, inquit, minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apo- 2. Corinsh. 13. stolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. ita & nos humiliemur sub potenti manu Dei, & fiduciam habeamus, quia & nos misericordiam consecuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus. & hoc quidem omni- Rom. 5. bus nobis, quia omnes peccauimus, & egemus gloria Dei. Et S. Augu- In psalm. 73. stinus

stius alias vtilitates huius commemorationis adfert. vultque esse cogitationem quæ Domino diem festum agat; vt scribitur in Psalmo.

Quarta re-
gula.

Eccl. 9.

Cap. 9.

Quarta regula. dictum Cassiani, ni fallor, contrarium non est antedictis regulis, sed verum est in eo tempore, in quo mēs hominis perfecti, amore ita fertur in Deum, illique coniungitur, vt pro piaculo sit, amoris ardorem recordatione peccati tunc refrigerari; & (vt ait Sapiens) muscis morientibus perdere vnguenti suauitatem. quod aperte ostenditur ex ipsius Cassiani verbis. Sic enim habet: *Dum enim recolis ea, quæ secundum Principem huius seculi per ignorantiam, siue lasciviam commisisti, ut concedam tibi, quod in hac cogitatione posito cogitatio nulla subrepat, certè antiquæ putredinis vel sola contagio, neesse est, ut tetro mem- tem fætore corrumpat, & spiritalem virtutum fragrantiam, id est, suauitatem boni odoris excludat. Cùm ergo præteriorum memoria vitiorum pulsauerit sensum, ita ab easiliendum est, sicut refugit vir honestus, & grauis, si impudica ac procacis fæmine in publico, aut colloquiis, aut amplexibus appeteretur.* Plura ibidem. & nos de perfectorum statu postea.

Qualis debeat esse oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

C A P V T XV.

Luc. 23.

Luc. 7.

DE pœnitentiæ operum necessitate non est quod plura dicam, nec vniuersè, nec sigillatim. satis enim intelligimus ea, & quidem omnia sigillatim ad perfectam conuercionem requiri. idque quamdiu viuimus quoad eius fieri possit. nisi fortè charitatis feruor ea præueniens, omnem poenam peccatis debitam absorbuerit, & quasi excoferit. quod Dei singulari beneficentia, accidit latroni in cruce, & peccatri Euangelicæ, de qua dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. ac nisi quoque peccator cōuersus, & ad maiora vocatus sese Deo ac religiosa disci-*

disciplinæ in monasterio perpetuò consecrabit. siquidem vt docent Sancti, ingressus in religionem, tanquam alter Baptismus poenas etiam temporaneas omnino relaxat. & ipsamet religiosa disciplina quasi quoddam martyrij genus est, & schola pœnitentiæ, qua similiter debitorum huiusmodi solutio continetur. quod egregie, vt reliqua tractat & probat P. Hieronymus Platus in suo opere de bono status religiosi.

Lib. I. cap. 14.

Quanquam in vtroque occurrit quiddam consideratione dignum, & quod ad confirmandam doctrinam traditam de perpetua pœnitentia plurimum facit. siquidem Magdalena, quæ charitatis ardore exoluerat omnem pœnā peccatis propriis à Deo constitutam, triginta annorum vitam, qua postea vixit, mira seuerissimæ pœnitentiæ exercitatione transegit. & pleriq; homines qui Sancti in Religionibus diem ultimū obierunt, ob vitæ prioris crimina vsque ad mortem ieiuniis, orationibus & omni mortificationum genere sese acriter confecerunt. hæc est igitur via trita Sanctorum, tam eorum qui in seculo, quā qui in religione vixerunt. qua in re quia non idem est omnium humanorum corporum robur, nec eadem omnium animorum virtus, & vnicuique à Domino datur gratia ad mensuram; standum est instituti legibus, quibus tenemur, siue in monasterio, siue in seculo: & in primis audiendus spiritualis magister, quem in rebus hisce in consilium adhibere, vt iam diximus, oportet. Verum vt nihil de aliis operibus sit amplius hoc loco dicendum, de oratione certè cuius tanta vis & vtilitas est in vita spirituali vniuersa, aliquid hic attingendum est, quo saltem pœnitēs intelligat, qualem instituere eam debeat in statu pœnitentiæ, & quibus affectibus animi communire.

S. Ambrosius ad virginem lapsam, S. Chrysostomus de compunctione cordis, & ad Theodorum lapsum, S. Basilius ad Monachum itidem lapsum, S. Anselmus in libro deplorationis Virginitatis, & S. Augustinus in libris cōfessionum materiam & segetem vberem suppeditant pœnitenti ad orandum, atque ex his fontibus qui haurire volet facile poterit. Ego in hac re proponam pœnitenti illum vnum hominem, quem me-

L. ritò

ritò pœnitentium exemplar nomines, Dauidem, inquam, septem pœnitentiaæ Psalmis, quasi lugubri cantu animæ suæ interitum apud Deum deplorantis. quibus idem etiam exprimit, quibus animi motibus conformare debeat orationem suam pœnitens. iij autem totidem illi sunt, quos sigillatim paulò antè videbanus ad conuersionem peccatoris concurrere. neque enim oratio pœnitentis vestiri debet aliis affectibus quam iis, quibus constat conuersio. siue illa adhibetur ad viuandam nascentem conuersionem, siue etiam ad eandem iam habitu ipso firmatam corroborandam.

Initium autem faciendum est à diuinæ misericordiæ imploratione dicendumq; cum Dauide: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* S. Gregorius, de cuius expositione Psalmorum pœnitentiaæ quod sit affectibus plena, facilis & ad manum, accipientur orationis pœnitentis exempla omnia: *Desperarem de vulnere, si non præsumerem de omnipotente. querant parvam misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. ego autem sicut grauiter cecidi, ita etiam ignoranter peccaui. sed tu omnipotens medice & contemptores corrigis, & nescientes instruis, & confidentibus ignoscis.* *Vtinam Domine Iesu ad me misericordia motus digneris accedere, qui descendes ab Hierusalem in Hiericho, proruens de summis ad infima, de vitalibus ad infirma, in Angelos tenebrarum incidi, qui non solum gratia spiritalis mihi vestimentum abs-tulerunt, sed etiam plagiis impositis semiuiuum reliquerunt.* *Vtinam peccatorum meorum vulnera data mihi recuperanda salutis fiducia alliges, ne deterius sauviant, si sanari desperent.* *Vtinam oleum mihi remissionis adhabeas, & vinum compunctionis infundas.* quod si in instrumentum tuum me imposueris, de terra inopem, & pauperem de stercore suscitabis. Tu es enim qui peccata nostra perilustisti, qui pro nobis quæ non rapueras, exoluisti. Si in stabulum me Ecclesia tua duxeris, corporis & sanguinis tui me refectione cibabis. sicuram mei egeris, nec præcepta tua prætereo, nec frumentum rabiem bestiarum incurro. Audi ergo me Samaritane spoliatum & vulneratum, flentem & gementem, inuocantem, & cum David clamantem: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* Et secundum multitudinem misera-

miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Peccata mea magna sunt, & multa, & ideo non solum magnam misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miseracionum tuarum requireo. hinc ad affectus ipsos progrediendum est.

Cognitioni peccati debetur primus locus: *Quoniam, in Cognitione peccati.* quam, iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Adest miser, ait S. Gregorius, ad sit & misericordia. misericordiam meam ego cognosco, vulnus non dissimulo, peccatum non celo. nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem. In I. Psalm.

Secundò cognosco, mea sponte, & pessima voluntate peccasse. ideo iniustiam meam non abscondo (S. Gregorius) In 2. Psalm. mihi quia deliqui imputo, me solum in operum meorum prauitate, culpabilem clamo, nec superficie tenus peccatum meum annuncio, sed & quando, & ubi, & quomodo, & si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerim, manifesto.

Tertiò cognosco, vnde ceciderim, & quid incurrerim. Hæc mors peccati, ait idem, est quæ animam meam à Deo separauit, sensu in Psalm. 7. suum interiorum interclusit officia, diuinam deturpauit imaginem, lucis ademit claritatem. Denique sic Christo mortuus in sepulchro conscientiæ tumulatus sum, ligatus concupiscentiarum institis, à conspectu Dei proiectus, duritie opertus, lapide iniuitatis intus clausus. vt prodierit quasi ex adipe iniuitas mea. vt iam nil reliquum sit, nisi vt resusciter à clamore tuo ô bone Iesu.

Quartò cognosco, cui me mancipavi peccando, nempe diabolo omnis boni inimico. *Similis factus sum pellicano solitudinis.* Avis enim hæc, ait S. Gregorius, amans solitudinem in ea velenenatis animalibus vescitur. qualis ego infelix peccator, qui in deserto mundi corde habitans & affectu, erumnosis illius vitæ captus illecebris, delectatus sum veneno diabolice persuasions. & quia timore tuo posthabito, qui Dominus omnium es, in Psalm. 2. diabolica me potestati subieci, & animam quæ sedes sapientiæ penitus esse debuerat, fallacis Domini ditioni mancipavi, sine intellectu proculdubio (quod pessimum est) extitisti sicut equus, & sicut mulus.

v. Quintò cognosco maculam, quam contraxi peccando, & sordes, quibus me horrēdè foedaui, & idcirco dele, quæso, ini-quitatem, & amplius laua me ab iniuitate mea, & à peccato m̄co munda me. computrui enim iumentum in stercore meo. sus lotus in volutabro meo. quia putruerunt & corruptæ sunt iniuitates meæ. ita vt oculi tui à me omnino auerti sint, & fa-
cies tua me vtī ingentem putredinis cloacam prorsus abo-minetur.

vi. Sed illud in primis ante mentis oculos obuersatur, quod te Creatorem, Dominum, Patrem, & Deum meum, bonum omnis boni, & solum bonum animæ meæ tam sâpe, tam mul-tum, & tam grauiter offenderim. Tibi enim soli peccaui, & malum coram te feci, tibi Creatori. cui ego infelix creatura non seruiui, sed creaturæ potius, quâm Creatori miserabiliter adhæsi. Tibi Domino. à quo perditissimus seruus rebellaui, vt obsequerer inimicis tuis. Tibi Legislatori, cuius volunta-tem quam sequi debebam, vt viuendi normam, turpiter spre-
ui, vt irem post meas concupiscentias. cuius leges sanctissi-mas infinites, & grauissimè sum transgressus. Tibi Parenti o-ptimo, cuius beneficiis innumerabilibus, & immortalibus in-gratissimus tamdiu extiti. immò illis incrassatus & impingua-tus aduersum Patrem recalcitraui in grauissimis peccatis perseuerans. cuius amoris oblitus creaturarum & mei ipsius tur-pissimis amoribus obnoxius vixi. Denique tibi Deo m̄co o-ptimo, potentissimo, iustissimo, à quo, quantus sum, totus sum, & totus pendeo, & in quo tanquam in fine creasti me, vt tandem conquiescerem. quia peruersissimo ordine à te disce-dens per fornicationes animæ in me ipso tanquam fine con-quieui, ciuis Babylonicæ ciuitatis, & spontaneus exul cœlestis Hierusalem, quando per amorem mei ascendi ad contem-
ptum tui. quæ summa est à me tibi, & honor tuo illata Iniu-
ria. Quod si hoc in D E V M meum quid in Redemptorem meum? quid in Iesum meum, qui me sanguine suo pretiosissi-mo suum fecerat, cruens de seruitute antiqua & noua? cuius ego vitam, immò & mortem, immò & sanguinē nihil duxi,
immò

*3. Augst. 14.
de ciuit. c. 28.*

6.

immò & conculcaui, & iterum eundem in memetipso pessi-ma vitâ mea crucifixi, & ostentui habui? quo nomine satis di-gno appellabitur tam infamis, & nefaria cōtumelia? Ecce Do-mine, quoniam iniuitatē meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. & tibi soli peccaui.

Nec solùm cognosco nunc tantam iniuitatem meam, sed peccatum meum contra me est semper, vt semper hæreat in memoria, nec vnquam obliuiscar illius. siquidem audio te *1sa. 43.* in Propheta loquentem: *Ego sum, ego sum qui deleo iniuitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor, & addis, re-duc me in memoriam, & indicemur simul, quasi velis,* ait S. Grego-
rius, *non recordari iniuitatum mearum, si ego earum memor fuero.* *In psalm. 4.
penit.* cauebo ergo ne vnquā quod deliquerim à memoria mihi ex-cidat; aut aliqua obliuione peccata mea oblitem.

Sequitur timor Domini, qui Dauidem stimulabat acriter, *Timor Do-*
ac pungebat, cùm dixit: *Dominene in furore tuo arguas me, neque mini.* *in ira tua corripias me.* S. Gregorius, ac si aperte dicat, *hoc solum to-* *In psalm. 6.
ta cordis intentione efflagito, hoc indesinenter votis omnibus concu-* *niten.* *pisco, ne me in illo tremendo examine, vel cum reprobis ferias (hoc*
est enim in furore) vel cum purgandis in purgatorio igne, flammis
ultricibus affligas, & hoc est in ira. Tota die namque contristatus
ingrediebar, quia cum sollicito se timore mea mens circumspicit (sic
idem Sanctus) modo quæ egit mala enumerat: modo quæ agere ne- *In psalm. 3.
glexit ad memoriam reuocat: modo reprehensibilia esse, in quibus ver-* *penit.*
satur conspicit: modo sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia ma-
lorum tantorum in se remedium non inuenit, tristitia intolerabilis
pôdere prægrauata tabescit, & tanto se durius in cogitatione dilaniat,
quanto terribilis esse quod imminet iudicium pensat.

Sit tertius dolor. propter quem Dauid, afflictus sum, & hu-miliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. vt intelligas, ini-
quit S. Gregorius, Dauid pænitentem in anima grauissimo iniui-tatis pondere, obrutum, quem in carne vides tot miseriis & passio-nibus afflictum. rugitus autem gemitus est cordis cum dolore magno,
quia quanto vehementius pænitentis animum concutit; tanto velo-cius ad aures diuina misericordia consendit. dolorem carnis gignit
*In psalm. 3.
penit.*

In Psal. 4. pœ.
vitis. Gregorius.

2. Reg. 12.

spes.

In Psalm. 3. pœ.
nitens.

Amor Dei.

In Psalm. 1. pœ.
nitens.

Ephes. 3.

Propositum e-
mendationis.

In Psalm. 1. pœ.
nitens.

2 Cor. 6.

amissio pecunia & pignorum, cordis dolorem cōfert exterminatio vir-
tutum. Audiat igitur cordis tui gemitum medicus tuus, cui omne pa-
tet cogitationis arcanum. moueant illum lachrymæ tuae, & quadam il-
lum importunitate querendi semper ad eum alta de profundo cordis
suspiria educito. perueniat ad eum dolor tuus, ut dicatur etiam tibi.
Transtulit Dominus peccatum tuum ob id sacrificium, inquit, offero
tibi spiritum contribulatum, cor contritum, & humiliatum Deus
non despicies.

Accedit spes quarto loco. conuertere Domine, & eripe ani-
mam meam. Saluum me fac propter misericordiam tuam. quoniam
non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur
tibi? dico, inquit S. Gregorius, si non eripueris me, ait ad te anima
mea in morte me futuram. & non solū in morte futuram me prævi-
deo, sed etiam in inferno desperationis me sepieliendam cognosco. acce-
do autem ad thronum gratiae misericordie tue, non in alio fiduciam
habens, quam in illa: præsertim autē in infinita illa misericordia mis-
ericordiarum, qua ad me liberandum de cælis ad terram descendisti, vt
me à terra ad cælum sibleuares.

Ex his quinto existit amor in Deum liberatorem & paren-
tem meum. Conuertere Domine, & eripe animam meam, saluum
me fac propter misericordiam tuam. Sicut anima mea, inquit S. Gre-
gorius, conuersa est ad te per turbationem pœnitudinis, ita tu conuer-
tere ad eam per serenitatem miserationis, & conuersus eripe animam
meam. Impedient eam vepres carnalium delectationum, detinent illam
secularium illecebrae cupiditatum, sed tu qui potenes omnia fa-
cere superabundanter, quam petimus, aut intelligimus, eam eripe:
igne tui amoris terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur,
adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis
trah. vt tibi perfectè adhæream bono meo, tibiq; seruiens laudem in-
ter homines. siquidem Domine labia mea aperies, & os meum annun-
ciabit laudem tuam.

Succedit emendationis propositum sexto loco. Discedite
à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus
vocem fletus mei. Quæ societas, explicat S. Gregorius, luci ad tene-
bras? quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelium infidelum
sicut

sicut enim qui diabolum sequitur, Sanctorum collegium affectu, &
opere aspernatur; ita qui Deo perfectè adheserit, impiorum consortium
nequaquam admittit. discedite, inquam, ut amplius non communi-
sem operibus vestris. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor
meus in conspectu meo semper malo, inquam, occidi quām vinci. fla-
gella libenter patior, persecutio[n]es amplectior, visitationes desidero,
correptiones concupisco.

Deinde ad confitenda peccata septimo quasi gradu perue- Confessio. 6.
nitur. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt
peccata. si quis, inquit S. Gregorius, peccata sua tecta esse desiderat, In Psal. 2. pœ.
Deo ea per vocem confessionis offendat. preoccupemus igitur faciem
iudicis in confessione, ut qui tentationi parentes manum effugere non
possimus iudicis, per confessionem mundati clementiam experiamur
misericordis.

Postremum sit ardens satisfaciendi voluntas. Quoniam ini- satisfactio. D.
quitatem meam annunciaro, & cogitabo pro peccato meo. Qui pecca-
tum suum confitendo annunciat, inquit S. Gregorius, & pro eius In Psal. 3. pœ.
dem peccati satisfactione cogitare non cessat, & quia nullam in mun- niten.
do inuenit requiem, in conspectu suo habet dolorem. Hac enim sunt
vere humilitatis testimonia & iniquitatem suam quemq; agnoscere
& cognitam voce confessionis enunciare, & enunciata pœnitentia
satisfactione delere. & ideo oculos Deus à peccatoris peccato auertit, In Psal. 4. pœ.
quia ipse illud sine cessatione animaduertit. ob id offero tibi Deus in niten.
sacrificium cor contritum, & spiritum contribulatum, sed etiam per pœ-
nitentia perseverantiam, & satisfactionis opera humiliatum.

De perseverantia pœnitentis in oratione, & quis
ex ea fructus percipiatur.

C A P V T X V I .

ON sufficit pœnitenti, Deo gemitum cōtriti cor-
dis non abscondisse, & apud illum institisse arden-
tibus precibus ad peccatorum suorū veniam im-
petrandam. oportet adhuc, vt perseverat orans,
petens,

In psal. 6. pa-
nit.

petens, pulsans, lachrymans, clamans, imiteturque in hac sancta importunitate, sicut in cæteris omnibus, Dauidis persecutantiam. *De profundis, inquit, clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam: in quo notandum, ait S. Gregorius, quia non ait clamo, sed clamaui.* *Dans in hoc persecutantiae documentum, ut si primò non exaudiris, ab oratione non deficias, immò precibus & clamore insistas.* *vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinciri.* ideo tibi dicitur, regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. esto ergo sedulus in orationibus, esto in precibus importunus, caue ne ab oratione deficias. si dissimulat audire, esto raptor, esto violentus, ut vim etiam ipsis inferas cœlis.

Adhibeat etiam hic pœnitens deprecatores, qui sibi veniam à Deo depositant. In primis autem beatissimam Dei matrem, quam idcirco Ecclesia, & sancti Patres appellant aduocatam peccatorum. Tu es, inquit ad illam S. Augustinus, *spes unica peccatorum, per te speramus veniam delictorum.* Et sanctus Bernardus: *Sic criminum immanitatem turbatus, conscientiae fæditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitia, desperationis abyssu, cogita Mariam, Mariam inuoca.*

Deinde Angelos, & beatas Sanctorum animas, quæ in coelesti Hierusalem ad diuinæ gratiæ thronū assistunt. *Obscurandi,* inquit S. Ambrosius, *sunt Angeli pro nobis qui nobis ad præsidium dati sunt.* *Martyres obscurandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare.* possunt pro peccatis rogar eis nostris, qui proprio sanguine, etiam si que habuerunt peccata, lauerunt.

Immò de numero viuorum illi homines adiutores nobis asciscantur in re tanti momenti, quos non dubitamus apud Deum, & probatæ vitæ meritis, & sanctis orationibus plurimum posse. Sancta Monica S. Augustini bis mater dicitur, quod eum primò peperit mundo, deinde Deo, idque vi ingenitum lachrymarū, quas pro illo ante Dominum quotidie profundebat, vt propterea dictum illi aliquando fuerit à quodam sancto Episcopo: *Vade, neg, enim fieri potest, ut filius istarū lachrymarum pereat.*

Serm. 18. de
Sanctis.Homil. 2. super
missus est.Libro de Gi-
duis.Lib. 3. confess.
S. August. ca-
pit. 12.

Sacrifi-

Sacrificium etiam Missæ, quod ad pœnitentia donum à Deo impetrādum, & ad veniam peccatorum plurimum valet, curandum est, vt pro peccatis aliquando offeratur.

Sed de tota orationis incipientium ac pœnitentium ratione scribit S. Bernardus in hæc verba: *Sunt, inquit, quos adhuc peccati conscientia terret, & cruciat, nondum acceptare resistendi virtute, tunc scilicet, cùm primum ipsos in peccatorum cæno inentes spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit, & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardorem coram se gehennam expauescentes, quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliunde apprehendunt, unde tegantur, quia ergo timent, & meritò timent per seipsos accedere, student quasi per alios supplicare.* tale est illud orationis genus, quo solemus uti dicentes. *Sancte Petre ora pro nobis, & similia.* maximè vero illud obsecratio est manifesta; per passionem tuam libera nos Domine. hoc est genus obsecrationis. At vero iam continendi virtute accepta securus accedit, qui sibi conscientius fuerit, pro delictis prateritis veniam querens, & oratione utens, quæ oris nostri est ratio, quando iam ore suo loquitur cum Deo suo. Hinc illud est, quod Maria Magdalena quam non minus humilis Hamorroissa illa, non sic tamen vereatur accedere, sed rigat lachrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, osculatur ore denoto. unde satis liquet, quod iam proposuerat in corde suo, à peccato deinceps abstinere, & quasi profluum stabat. quod si iam consecutus es & tu, primum est, vt ipsi Domino in oratione loquens recognites annos tuos in amaritudine anima tua. Deinde postquam in lamentis pœnitentia aliquandiu perseverans hilaritatem quandam, & fiduciam conceperis indulgentia, accede iam ad postulationes, vt securus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conseruis tuis audeas petere, quod oportet. Hæc Sanctus.

Perseuerandum autem est pœnitenti, vt in pœnitentia operibus, sic in oratione contriti cordis: & veniam criminum à Domino expectanda simul & conscientiae tranquillitas. qua probabili firmaque conjectura assequatur se à Domino in gratiam esse receptum. hac enim persecutantia dubitandum non est, quia à Deo obtineatur quod petitur. quod aliquando qui-

M busdam

Luc. 7.

Luc. 8.

Homil. 34. in Euang.

busdam in hoc statu positis diuinitùs demonstratum est, dimissa scilicet illis esse peccata, vt quando id non aperte explicatur, quod ideo fit, vt homines in timore & humilitate contineantur, credamus tamen, & speremus idem à benignissimo Domino nobis reuera concedi. libet autem ad spem corroborandam diuinæ huius benignitatis, exemplum ex sancto Gregorio adferre, qui ita scribit: *Nostris temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoque nomine Aemilianus appellatus est, non inops substantia iuxta mediocritatem vite. sed quia plerumque regnat in rerum opulentia carnis culpa, in quodam facinore lapsus est, quod debuissest valde pertimescere, ac de sua mortis immanitate cogitare. reatus ergo sui consideratione erexit se contra se, mundi huius omnia dereliquit, monasterium petiit. In quo monasterio tantæ humilitati, tantæq; sibi distinctionis extitit, ut cuncti fratres, qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, suam cogerentur vitam despiceare, dum illius pœnitentiam viderent. studuit namque toto mentis annisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, furtivas orationes querere, quæridianis se lachrymis lauare, despectum sui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. hinc itaque nocturnas fratrum vigilias præuenire consueuerat, sub montem ex uno latere secreto monasterij. Quadam nocte Abbas monasterij vigilans hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede secutus est. quem cum in secreto montis latere cerneret in oratione prostratum, expectare voluit, quando surgeret. cum subito lux cælitus emissâ super eum fusâ est, qui in oratione prostratus iacebat, tanta claritate; ut tota pars regionis illius ex eadem luce candesceret. quam Abbas, vt vidit, intremuit, & fugit. Cumq; post longum horæ spatium idem frater ad monasterium rediisset, Abbas requirere studuit, ubi fuisset, & compulit eum dicere quid vidisset. At ille compulsus dixit, quando super me vidisti lucem de cælo descendentem, vox etiam pariter venit dicens, dimissum est tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus potuit tacendo relaxare, sed loquendo per vocem, radiando per lumen exemplo sua misericordia nostra ad pœnitentiam voluit corda conuertere.*

Ad hunc

Ad hunc statum pœnitentiæ pertinent tres modi orandi B. P. N. Ignatij. præsertim primus. & simul, vt ante dixi, omnia prima hebdomadæ exercitia.

Detentationibus quæ post conuersionem insurgunt, & de incipientium nimio fero uore temperando.

C A P V T X V I I .

DACTENVS de conuersione peccatoris ad pœnitentiam, nunc agendum nobis est, de statu, in quo illico post pœnitentiam collocatur homo, qui non est peccatoris status, sed hominis cum Deo reconciliati, & ab eo in amicitiam recepti: vt illi inseruire incipiat in sanctitate & iustitia, & iam Incipientis nomen pœnitenti rectè conueniat. Huic verò ante omnia Sapientis dictum proponendum est: *Fili accedens ad seruitutem Dei sta in timore, & Ecclesiast. 2. prepara animam tuam ad tentationem.*

Porrò tentatio ad quam se præparare debet, qui nouæ huius militiæ tyrocinium ingreditur, varia est, & multiplex. nec eadem primò quemcunque Incipientem aggreditur, sed hunc vna, illum alia^{2.}, ex occulta dispositione & consilio Dei. qui vt non permittit nos tentari supra id, quod possumus; sic quo ordine exercendi simus, sapientissimè, & amantissimè permitendo saltem prouidet. aliqui enim seipso durè puniendi nimio quodam ardore flagrantes terminos moderatæ pœnitentiæ plerumque transiliunt. alij conscientiæ scrupulis mirificè anguntur. alios ad priores voluptates reuocat memoria antea actæ vitæ. alios denique maximè perturbat, & quasi deiicit de perseuerandi spe virium corporis imbecillitas, & vitæ ac discipline Christianæ labor & difficultas, atque adeò ipsa nouitas tentationum. Et vt de singulis hisce tentationibus dicamus, exordiamur à prima, quam excitat immoderatus & impotens

Psal. 47.

Lib. 4. moral.
cap. 17.Serm. 2. super
Vid. Dominum.

Prover. 19.

Luc. 7.

3. August. lib.
50. homil. ho-
mil. 23. C. in
Psal. 140.

Act. 9.

pœnitentiæ feruor. siquidem pœnitentiæ spiritus vhemens est. quippe quod ille sit; de quo mysticè scribitur in Psalmo: *In spiritu vehementi conteres naues Tharsis.* Tharsis, inquit sanctus Gregorius, exploratio gaudij dicitur. cum enim vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea reprehensibilis gaudij explorationem perturbat, ut nihil ei iam nisi flere libeat. spiritus ergo vehemens Tharsis naues conterit, cum vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo quasi mari deditas salubri terrore confundit. dicit ergo Iob noctem illam tenebrosus turbo possebat, id est, perpetrationem culpa non blandimenta securæ quietis foueant, sed piæ sa- viens amaritudo pœnitentiæ irrumpat. his cōfectus curis animus, & carnem castigationibns macerat, & seipsum contra eam, (vt docet S. Bernardus) huiuscmodi incitationibus inflammat. quid adhuc murmuras caro misera, quid adhuc recalci- tras? & aduersum spiritum concupiscis? si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profectò in tuo genere non mi- nus tua interest, quam ipsius. ex quo nonnunquam accidit id, quod idem in parabola de filio Regis, accidere confirmat im- prudentibus & temerariis pœnitentibus. vt scilicet timore pe- riculi imminentis perculsi, & in spem veniae erecti insideant iam veluti equo sancti desiderij, feranturque magno impetu in pœnitentiæ opera, sed sine fræno prudentiæ. & propterea contingit illis, quod dicitur à Salomone: *Qui festinus est pedibus, offendit.*

Et quidem aliquid sine dubio concedi debet pio feruori huius spiritus vehementioris. propterea enim peccati fr̄ix mulier, quæ ad pedes Domini in conuiuio recumbentis accessit, rigans eos lachrymis, capillis tergens, vnguento liniens & o- sculans, à sanctis Patribus vt piè impudens, & importuna, & frontosior ad salutem, quam fuerat ad peccatum, commēda- tur. & Saulus à Domino percussus, & conuersus diuino sanè instinctu tres integros dies sine cibo potuque vigilat in ora- tione; & multi alij initia suæ conuersionis admirabili in seipsoseueritate laudabiliter consecrarunt. sed tamen pœnitentiæ modus etiam initio est adhibendus. quanquam enim præci- piunt

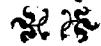
piunt diuinæ literæ, vt otium vitemus, & corpus in seruitutem ^{1. Corinib. 9.} animæ redigamus; nullo tamen modo (ait S. Basilus) id vo- ^{Conf. monasti- cus cap. 5.} lunt, vt corpus immodicis macerationibus extabefactum red- damus, ac dissolutum. Idcirco diaboli tentatio est magna se- ipsum cum sui pernicie excruciare: *Quoties*, inquit S. Bernar- ^{Ser. in Can. 33} dus, suggesit Satanus anticipare vigilias, quò ad solemnia fratrum il- luderet dormitanti? quoties produci ieunia, & diuinis obsequiis eò inutilem reddidit, quò imbecillum? *Quoties ad opus manuum plusquam opus fuerat, incitauit, & fractum viribus cateris regularibus exerci- tiis inualidum reddidit?*

Quo loco facile quiuis intelligit, Incipientibus quam non solùm vtilis, sed necessaria sit sub prudenti magistro assidua disciplina, qua instituantur tempestiuè ad dignoscendas Sata- nae fraudes easque repellendas. hoc enim spectat in hac re ad- uersarius astutissimus, vt dum pœnitentiæ opera plusquam par est, & supra vires exercemus, pœnitentia ipsa satietatem, & stomachum faciat, ab eaque paulatim eò magis abalienemur, quò maiore eam studio prius securi sumus: & si non id, illud certè assequatur, vt sub onere illo grauissimo vires corpo- ris ita debilitentur, vt quanquam animus preferendi non de- sit, deficiat tamen ipsa valetudo corporis, in qua recuperanda dum ponitur opera, languere incipiat etiam animus, & in cu- randa carne totus occupetur. Experti, inquit S. Bernardus, estis, quomodo quidam qui ante inhiberi, non poterant, (ita in spiritu vehementi ferebantur ad omnia) cum spiritu cæperint nunc carne ^{Galat. 5.} consummentur: quam turpe nunc iniere fædus cum suis corporibus, quibus crudele antè indixerant bellum? His in primis necessarium est magistri præceptum, cui omnino pareant, eiusque iudicio stent in corporū suorum castigatione, ac omnibus aliis pœni- tentiæ exercitationibus. subdit enim idem: *Scriptum est, melior 1. Reg. 15.* est obedientia quam victima, & auscultare magis, quam offerre adipè arietum, id est, abstinentiam contumacium. unde Dominus per Pro- phetam: *Nunquid manducabo, ait, carnes taurorum, aut sanguinem Psalm. 49.* hincorum potabo? significans minimè sibi accepta fore ieunia superbo- rum, & immundorum.

Illa igitur Satanæ astutia benè nota, & hic exitus hominum imprudenter se gerentium initio conuersionis, magnum momentum habebunt ad auertendum incipientem ab immoderata illa seueritate. sed non est tamen adhuc eius curatio perfecta, aut animi eius sanitas in tutò posita, nisi præterea explorrentur accuratè à magistro illi affectus, quibus ad eam stimulabatur pœnitens, & in fraudem deducebatur.

Hi autem potissimum sunt timor, desiderium, spes; timor quidem supplicij, desiderium veniae, & spes eiusdem obtinenda; magis tamen timor ne desit tempus ad opportunam satisfactionem necessarium, desiderium perfectè satisfaciendi per opera, quæ cum cruciatu animi, & corporis coniuncta sint, & spes magna, posse se voti huiuscæ sui compotem fieri, si se in consultis etiam & repugnantibus viris prudentibus voluntariis suppliciis egregiè confecerit. exemplo multorum, quos tunc pœnitens falso opinatur, in eodem stadio, eodem modo esse versatos. Quare primùm deducendus est de falsa illa opinione, docendusque neminem omnino sine aliorum consilio, aut prudentia singulari diuinitùs immissa, hoc iter pœnitentia vtiliter vñquam, & tutò, esse ingressum. Deinde cuellda ex animo eius est vana illa, & temeraria fiducia, qua sibi & suis viribus nimium confidit. siquidem pœnitentia & satisfactione Dei dona sunt, & si quid in iis ipsis de nostro est, sine Deo non est, sine quo facere possumus nihil. postea iuuandus est ad timorem, & desiderium illud moderandum: persuadendumque illi Deum intueri cor, nec eum à nobis exigere, nisi quod dare possumus, saluis animi, & corporis viribus: velle in primis vt maiorum nostrorum dictis obsequamur, nosq; in exercenda pœnitentia moderate prudenterque geramus. denique virtutem sine prudentiæ norma aut nullam esse, aut vitium potius, quam virtutem. & quia amor proprius horum affectuum dux est & parens, aduersus illum armatum esse pœnitentem maximè oportebit.

sed de hoc postea.

De secunda tentatione quam Incipienti adferunt scrupuli.

C A P V T XVIII.

LI A permolesta tentatio accedit plerumque tyronibus vitæ spiritualis, dum confessuri sunt Sacerdoti præteritæ vitæ peccata, & multò etiam magis postquam confessi sunt. eaquæ scrupulis, qui in eorum mentibus oriri solent, ex acuratissima illa diligentia, quam in cunctis iisque tam multis, magnisq; criminibus, cordis etiam intimis subtilibusq; cogitationibus, & motionibus aperiendis, adhiberi, necesse est. cruciari enim solet pœnitentis animus formidine quadam, & suspicione sit ne actio, aut cogitatio, aut affectio illa peccatum an non: dixeritne omnia, an aliquid omiserit, quod confessarium latere non oportuit: explicaritne benè, quid, quo animo, quo loco, quicum, quo tempore, quamdiu, cæteraq; omnia, quæ actionem ipsam circumstant. Satanæ enim qui vt animorum tyrannus timorem omnem excutit à peccatorum animis, dum peccat, vt in quilibet scelera liberè se dent præcipites, cū eos è cœno illo emerisse iam videt, mirum est, quantoperè laboret, ne diu de usurpata possessione deturbetur. atque ideo pœnitentium mentem flagitiorum periculosa recordatione, & spinosa quadam meditatione quasi obsidione quadam obruit. timore inprimis administro & impulsore, vt finem nunquam faciant eadem iterum, & sæpius peccata confitendi, viuantque vitam acerbam, & hisce angoribus plenam.

Huius temptationis exigua fit mentio apud antiquiores Patres. ideo fortassis quia pœnitentibus illius temporis antiquius nihil erat, quam post cōfessionem ritè peractam, operibus pœnitentiæ seuerioris, sibi Deum propitiū reddere. posterioribus verò temporibus quibus pœnitentiæ studium adeò refrixit, exerit magis aculeos diabolus aduersus cōfessionem ipsam, vt aut tantum bonum, quantum est hoc Sacramentum nobis eripiat, aut

aut confessionem odiosam, & molestā efficiat, vt potè scrupulorum spinis refertam antiquos tamen Christianos hac tentatione etiā pulsatos aliquando fuisse, ex nobis ipsis discimus, & ratione, ac naturae confessionis ipsius consentaneum est. certe *Coll. 20. cap. 9.* præceptum Cassiani huc pertinere videtur, cùm ait: *Cæterū quod dixisti, te etiam de industria præteriorum peccatorum memoria retractare, hoc fieri penitus non oportet: quin immò etiam si violenter irrepserit, protinus extrudatur.* Sanctus Bernardus etiam: *Ad Petro & Pau- lo. Ser. 3. de ss. Dominum iam conuersos non nimis cruciet præteriorum conscientia delictorum.*

*Cap. 28.**Cap. 37.**Cap. 28.**Lib. 12. Regist. missiōn. 10. ad Augustinum.**Gerson tract. de prepar. ad Missam, & de remediis 9.**pusillanim. & de diuersis tē. S. Antonin. i.p. tit. 3. cap. 10.**B. Laurent. lib. de disciplina monast. cap. 11. & 16.*

*Et verum est, scrupulos illos, qui nobis signuntur ex ignorantia tam cordis humani aut nostri, aut alterius, quam peccati ipsius, qui nō pauci sunt, nec exigui, antiquorum etiā conscientias pupugisse. quod facile intelliget, qui leget librum decimum confessionum S. Augustini, cuius sunt illæ voces: *Con-tendunt merores mei malicum gaudiis bonis, & ex qua parte stet vi-ctoria, nescio. heu mihi Domine, miserere mei. ecce vulnera mea non abscondo. Medicus es, ager sum.* Et illæ: *Eripe me ab omni tentatione. non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis.* Item illæ: *Multum timeo occultamea, quæ norunt oculi tui, mei autē non. In his omnibus periculis et laboribus vides tremorem cordis mei, & vulnera mea magis subinde à te sanari, quā mihi non infligi, sentio.* quiddam his simile habet idem in epistola sexagesima sexta. de qua re in sequenti libro. Hoc ipsum etiam confirmat celebre dictum S. Gregorij: *Bonarum mentium est etiam ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est.* qui etiam temptationem scrupulorum in moralibus indicat, vt exponemus capite 21. libri secundi.*

Postiores igitur Theologi hac de re scribunt plura. in primis Cancellarius Gerson, S. Antoninus, & B. Laurentius Iustinianus. afferuntq; hanc esse diaboli temptationem, vtilem rationibus. quidem Incipienti in ipso cōuersionis principio, & propterea à Deo permitti, eo quod obtusam alioquin hominis mentem acuat ad intelligendas res spirituales, & stimulis quasi quibusdam excitet voluntatem inexercitatam adhuc, ad certamina contra

contra peccati, & carnis insidias, purget denique animam te-nebricosis libidinibus ante refertam, & in nouum hoc lumen euocet spiritualiter iudicandi omnia, & deinceps ex virtute, & cum circumspetione viuendi. Cæterū procedente tem-pore tentatio hæc perniciosissima est, & nisi illi opportunè occursum sit, periculum homini creat & ruinam. quare quærenda, & adhibenda sunt remedia, quibus à periculis præsentibus & imminentibus, qui hoc morbo laborat, facile liberetur. Adferuntur autem à prædictis scriptoribus, & aliis, hæc quæ sequuntur, ad radices scrupulorum euellendas instituta.

Primum remedium aduersus scrupulos est recta, & pia opinio de Deo Optimo Maximo, magnaque spes de eius im-mensa bonitate, & clementia. siquidem caussa scrupulorum magna est diuini examinis ac iudicij metus. apprehendit enim, qui scrupulis angitur, Deum vt seuerissimum vindicem scelerum, & cui difficultum sit, planè satisfacere. immò intuctur illum tanquam quæstorem seuerum & acerbum, omnia ad viuum resecantem. ex quo fit, vt nunquam ad eum accedat nisi inani hac timiditate, & quasi desperatione oppressus. & sanè huc spectant, vt dicebamus Satanæ consilia, vt quem scrupulis vexat, ita perturbet, & cruciet, vt pertæsus spinosi huius & laboriosi vitæ generis, spem omnem abiiciat diutius perseverandi, conuertatque animum ad pristinas voluptates, & liberam à curis viuendi rationem. Igitur aduersus hosce Satanæ conatus instituat magister spiritualis Incipientem, efficiatque primum vt is, quidem Deum tanquam iustum iudicem, & peccati omnis acerrimum aduersarium, si bi proponat, misericordem tamen & benignum, & cui proprium magis est misereri semper, & parcere, quam poenas de-hominibus sumere. *Sentite de Domino,* inquit Salomon, *in bot. sap. 1. nitate.* Et Daud: *Quam bonus Israël Deus his, qui recte sunt corde?* *psalm. 72.* Et Ieremias: *Bonus est Dominus sperantibus in se, anima quaren-tem.* *Thren. 3.*

Ezech. 18. Præterea Dominus tantæ benignitatis est, vt si nos pœnitentiat peccatorum, ipse eorum velit obliuisci. sic enim ait apud Prophetam: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor.* Iniuriam ergo Deo quodammodo facit, qui peccata, quæ Deus obliuisci vult, superstitione recolendo, ei quasi recognoscenda proponit. quod facit qui scrupulis premitur. & cùm (vt ait Apostolus) Deum non pœnitentiat donorum, quibus nos cumulat, ipse quod iam possidet, à Deo repetere non cessat, ac si adhuc nihil obtinuisset.

3. Accedit ad solarium pœnitentis, quod scripsit Iob, cum *Deo loquens: Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parces peccatis meis.* hoc quippe quod dicit, Deum peccata, aut gressus dinumerare, non est ea ad calculos reuocare, vt nos puniat, ac si ea veluti in charta describeret, ne excidant, sed illud potius ea nobis recensenda proponere, ac de singulis dolorem, quem debemus, concipiamus. *Culpas ergo dinumerat,* inquit sanctus Gregorius, *cum nos ipsos ad singula, quæ fecimus, deflenda conuertit: quas misericorditer relaxat,* quia dum eas nos punimus, ipse nequaquam in extremo examine indicat, Paulo attestante qui ait, *si nos metipso iudicaremus, non utique iudicaremur.* Et in hanc sententiam sine dubio scribitur à Davide, dum cum Deo in oratione agit: *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?* vt igitur eximamus hunc scrupulum pœnitenti, eximendus est ex eius animo superuacaneus timor de nimia Dei seueritate, vt iste euellatur, inserenda est recta opinio de paterno in nos Dei amore, & infinita eiusdem misericordia. ad quod maximè iuuabit explicatio parabolæ filij prodigi tam amanter à Patre in gratiam recepti, postquam dissiparat substantiam in flagitiis.

Luc. 15. At dicet pœnitens, id quidem recte, si per me præstitum Deo iam esset id, quod ille à me iure suo exigit. at quis me certiorum faciet, me verè pœnituisse, peccata omnia ex diuino

præscri-

præscripto ritè esse confessum, nihilque prætermissee eorum, quæ mihi Deo in re tanti momenti exoluenda fuerant?

Sit igitur secundum remedium, à magistro spirituali pretendendum esse consilium, quod vbi ille dederit, in eo omnino quiescendum esse. sic docent prædicti Doctores, & quicunque hac de re scribunt. scrupulus enim mentem atque conscientiam ita perplexam reddit, vt non nisi perplexè, qui co laborat, iudicare possit, ideoque non rectè, aut saltem non tutò. quare docti & prudentis Patris iudicio standum est. *Ne innatris prudentia tua,* ait Salomon, significans minimè tutum esse sequi propria consilia in rebus propriis, nisi primùm probentur aliis; quod accidit, cùm nobis non defunt recta consilia. at qui scrupulorum molestiis implicati sunt, non modò non habent recta consilia, sed ne consilia quidem. quid enim consilij in tantis tenebris & cogitationum continuo tumultu esse potest? quare audiendi alij sunt. quam ad rem diuinitùs concurrit Deus & mirabiliter scrupulorum angustias tollit, statim ac magistri dicto audientes sumus.

Secundum remedium.

Proverb. 3.

Narrat Climacus monachum cùm ad viginti annos carnem suam ieuniis & vigiliis assidue discruciasset, vt nescio quam blasphemiarum tentationem abigeret. nihil tamen obtinuisse donec scripto confessus molestiam, quam sustinebat gravissimo cuidam seni, ab eo benignissime habitus est, iussusque vt manum collo suo imponeret. quod cùm fecisset, dixit illi Pater: *Super collum meum sit frater hoc peccatum, quotquot anni te oppugnauit, aut adhuc te oppugnabit, tu illud floccipende, nihilq; formida.* quo responso ita corroboratus est monachus, vt ante quām inde discederet, morbus ille prorsus euaneaseret, referunt alij S.Bernardum idem fecisse cum discipulo, quem à sacrosancti sacrificij Missarum celebratione retardabant scrupuli: *Vade, dixit, fili, & in fide mea celebres.* quod ille præstitit, & conscientiæ tranquillitatem statim adeptus est.

Gerson de pra-

par. Missa.

At, inquis, da mihi alterum Bernardum, & ego eius sententiam libentissimè amplectar. Do, inquam, tibi, (& hoc sit ter-

Tertium re-

medium.

tium remedium) non alterum Bernardum, sed eundem fiduciis forem, qui in Bernardo securum discipulum reddidit; nempe eundem Deum, qui ad huiusmodi dubitationes tollendas loquitur, & consilium præbet nobis in Patribus spiritualibus, quos curæ conscientiæ nostræ præficit. quibus idem iubet, ut ex animo, & in omnibus parcamus, illisque nos ipsos penitus submittamus. quod in primis necessarium est ad vincendam, prosternendamq; mentis humanæ superbiam, quæ altera radix, & mater est harum conscientiæ molestiarum. siquidem scrupuli, quos genuit timor ille, quem diximus, mentis tenebris quasi coniugatum, fouentur, & crescunt in animo à proprio hominis sensu, atque sententia, quæ huiusmodi hominibus ita est, ut ab ea difficilè admodum aliorum suasionibus deducantur. malunt enim sibi, quām aliis omnibus credere. hæc superbia grauius peccatum plerumque esse potest, quām culpa omnes, quas reficit scrupulus, indigetque remedium magis, quām ipsi scrupuli. Quare nulla vñquam medicina scrupulis reperietur, nisi curetur prius hæc arrogantia, & proprij iudicij amor nimius. curatur autem submissione animi, & humilitate, qua homo seipsum spirituali magistro in rebus omnibus subiicit, sententiam propriam, seipsum fortiter abnegando, prorsus abiiciens. quod adhuc magis faciendum est ab illis, quorum depravata corporis, capitisue constitutio, in animum aliquo modo redundat, & mentem à propria sanitatem abducit.

1. Curet igitur magister primum, ut huiusmodi homines illi se totos tradant, committantq; in rebus omnibus suam ipsorum conscientiam. Deinde præscribat examinandæ conscientiæ, & confessionis instituendæ leges, à quibus nihil omnino discedant. Tertiò, postquam vnam aut alteram generalem totius vitæ criminum confessionem habuerint, ne tertiam aut plures amplius cogitent, vehementer interdicat. confessiones enim huiusmodi, quæ necessariæ iam nō sunt, seges sunt & materia scrupulorum. Quartò tradat orandi modos accommodatos

modatos ægritudini, qua laborant, & præsertim ad timorem inanem deponendum, & ad optimè sperandum de diuina benignitate. oportet autē huiusmodi homines orationi esse dedicatos, ita tamen vt non inde scrupuli nutriantur. Quintò caueat ne vel in libros, vel in homines incident, qui lectione & cōsuetudine sua huiusmodi hominibus nouos scrupulos iniciant, vel impedimento sint, quo minus veteres deponant. quales sunt libri, quibus casus conscientiæ explicantur, & homines, qui vel natura timidiiores sunt, & minus prudentes, vel cum ipsis austero more viuant, omnibus hominibus idem vitæ genus suadendum existimant. Sextò, cùm obsit hominibus, qui scrupulorum angoribus implicantur, otium, & vitalabris aut occupationis expers; magister omnem adhibeat operam, ut honestis occupationibus, & quoad fieri poterit, alienis ab inanibus curis assidue distineantur. neque enim desuetus vñquam animus à cogitationibus scrupulorum, nisi consuetudine assidia aliarum rerum, quæ aptæ natura sua sint, animum ab illis abstrahere.

Supersunt adhuc causæ duæ scrupulorum, aduersus quas totidem remedia proponimus. prior est ignorantia, posterior pusillanimitas. ignorat enim Incipiens multa. ac propterea si non habet, qui eum doceat, seipsum decipit in multis. vnde originem habet cōscientia, quam appellant erroneam. de qua nobis agendum non est, quia scrupulus non est, & eius facilis est curatio, si deponatur solū, quod omnino est necessarium. sed hæc alij. Alia est ignoratio, ex qua existit interdum scrupulus admodum molestus. adsit nec ne vera & necessaria detestatio peccati, siue contritio. aliqui enim èo quod vel lachrymarum vim non profundunt, vel sensum doloris, quem requiri ad contritionem putant in se ipsis non animaduertunt, mirificè anguntur animo, existimantque se adhuc in Dei gratiam non rediisse. His utilissima est Gersonis admonitio: *Existimant, inquit, aliqui Doctores, (quibus ille assentitur,) aliquando non tam meritorum esse credere, sicut velle credere, nec velle dolere*

Psal. 10.

sensualiter de peccatis, sicut velle dolere, & non posse. & hoc probatur ex Psalmo: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, preparationem cordis eorum audiuit auris tua. & ita iudicat nos Deus secundum rationis superioris arbitrium, voluntatem & iudicium, & non secundum ea, ad quae nobis in uitio portio sensualitatis inferior adhaesit, & perducit, qualia sunt volubilitates imaginationis, & Phantasiarum. Fallitur etiam Incipiens ignoratione virium & naturae contritionis, quae, ut omnes Theologos scribunt, tantarum virium aliquando est, ob ingentem diuini amoris ardorem, quo interdum pœnitens flagrat, ut non solùm aboleat omnem culpæ maculam, sed excoquat etiam omnem illam temporaneam pœnam, quæ reliqua est ad remissionem culpæ. Quod sanè Magdalena datum est à Domino, cùm audiuist, remittuntur tibi peccata tua. & dari adhuc potest nobis, si per nos non stet, quia manus Domini abbreviata non est. Laborat denique Incipiens ignoratione multarum aliarum rerum, quibus statuendis Epikria necessaria est. Epikria, inquam, non Incipientis, cuius conscientia & mentis angustiae eam adhuc non capiunt, sed spiritualis magistri. qua de re sanctus Antoninus, qui tradit septem veluti regulas Epikriæ huius, in gratiam poenitentis, quas sibi familiares faciat spiritualis magister, & elegantur apud ipsum. nos breuitati studemus.

Quintum re-
medium.

I.

In epist. ad Gal.
lat. cap. 5.

Aduersus pusillanimitatem ea faciunt omnia, quae ad propulsandam timiditatem valent. Sunt enim haec duas affectiones quasi una animi affectio in plures distincta gradus. pusillanimitas enim timor est animum mœrore deiiciens. hac qui laborat, scrupulis maximè obnoxius est, & magis adhuc, quam is qui solo timore pungitur. quare pusillanimis curatio longè est difficilior, nec nisi magno labore, charitate, & patientia medici spiritualis efficitur. Intelligat igitur primùm Incipiens, quid sit apud sacras literas haec affectio, & quo nomine, & loco censeatur. Longanimitati, inquit S. Hieronymus, contraria est pusillanimitas, de qua scribitur. pusillanimis vehementer insipiens,

qui

*qui verò patiens est & uniuersa sustentat, vir sapiens & cum ectasi prouer. 14. se-
multum sapiens appellatur, ut in proverbiis quoque scriptum est; longa-
cundum 70. nimus, vir multum in prudentia. res hæc nō per hyperboleum di-
cta accipienda est, sed verè & propriè. faciet autem maximè, si
à pusillanimi vti debet, animo comprehendatur, ad medicinæ
cius principium. quis enim se stultum intelligens, non sealij,
qui sapiens sit, regendum libenter tradat? certè mens pusilla-
nimis hoc veluti lumine illustrata errore opinionis false quam
de se ille habuerat, purgabitur.*

Deinde, manus admouenda est ad prostratam voluntatem eius subleuandam, iisdem nimirum auxiliis, quibus erigitur ad spem. qua de re suprà dictum est. proderit autem ad eam educendam ex profunda illa deictionis fouea, si incutiatur timor certæ desperationis, nisi se exsuscitet, & ex extremo periculo extrahat. hic siquidem finis est pusillanimitatis, & scopus diaboli ad eam occultè trahentis. quod S. Bernardus: *Epiſt. 32.* Non immeritò, inquit, his, quos in anxiate positos videmus, amicis nostris compatimur, quibus utique dum exitum ignoramus, defectum metuimus. quoniam quidem sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non *Iacob. 1. 5.* confunditur. sic damnandis & reprobis tribulatio parit è contrario *Rom. 5.* pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem. & illa interimit. Quare elaboret strenuè Incipiens, vt scrupulos cùm sese ingerunt, magno animo statim tanquam pestem abigat à se, sciatque se rem non minus gratam Deo facere, si eorum importunitati initio fortiter resistat, quam cùm viriliter dimicat aduersus voluptatum illecebras, aut fidei tentationes. à quibus ita abhorreat ipse, sicut omnes veri pietatis cultores, qui antè eas extingui curant, quam exoriantur,

Denique pusillanimitas causa est & effectus scrupulorum. nescio deterior ne parens, an filia. facilius certè expugnatur antequam producat scrupulos, quam postquam ex scrupulis orta in habitum naturamque conuertitur. Ad Satanam autem cludendum cogitet poenitens eum in scrupulis immittendis abuti

2.

3.

Homil. 4. in ep. 2. ad Corinth. 2. Cor. 2. abuti contra nos poenitentia nostra. nec (vt ait S. Chrysostomus) sufficere illi inducere nos ad apertum peccatum, nisi etiam perniciem nobis afferat ex immodico mœrore ex poenitentia contracto. Perquam autem ridiculum, inquit, est, & pudendum, ut per medicamenta nostra ipse vulnera efficiat. ob id Paulus, non enim ignoramus cogitationes ipsius. De scrupulis & pusillanimitate adhuc plura secundo libro.

Enitendum pœnitentiae in pristina peccata recidat, quæ solet esse tentatio communis post conuersionem.

C A P V T X I X.

PENTATIO tertio loco explicanda est, quæ pœnitenti maximè infesta est, & periculosa. Concitatatur autem à memoria vitæ præteritæ, quam in cupiditatibus carnis explendis liberè traduxit, quam statim sequitur grauis mœstitia in voluntate, quod ab ea suauitate vitæ per pœnitentiam se perpetuò exclusum intelligat. Occurrit, inquit S. Gregorius, illa familiaris sua delectatio carnalis, que inueterata dudum quanto eum diutius tenuit, tanto arctius adstringit, atque à setardius abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuersationis inuitat, hinc vsus vetustæ perueritatis impugnat: hinc desiderio ad cœlestem patriam flagrat: & hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat? propositum est autem diabolo in hac tentatione, illa recordatione, & hoc mœrore, quasi funibus duobus, Incipientem iam ingredi viam vitæ ad antiqua flagitia retrahere. qui recidivus casus in morbum spiritualem animæ est grauissimus. cui propterea salutaria remedia quærenda sunt.

Sic

Sit igitur primum cognitio maximæ indignitatis, quæ in-
est huic rei. quid enim indignius excogitari potest, quæ pau-
lò antè ingemuisse, fleuisse, Dei misericordiam infinitam, San-
ctos omnes implorasse, obtestatum esse, omnia denique mi-
scuisse, vt peccatorum venia impetraretur: & repente mutato
consilio sui obliuisci, Dei gratiam pro nihilo putare, virtuti
nuncium remittere, quidlibet aliud cogitare, & esse, atque fue-
ras, & velle semper esse volueras? ô præclarum hominum erga
Deum fidem, quam Deo impudentius frangis, quam si tibi res
esset cum vilissimo quolibet homuncione. Cùm legimus, aut
audimus Iudeos obuiam processisse Christo Hierosolymam
ingredienti, & honorificentissimè cum appellasse filium Daui-
dis, Regem Israel, benedictum qui veniret in nomine Domini,
postea verò breui interuallo nullam prorsus ob nouam cau-
sam in contrariam partem versos, impetu quasi facto in præto-
rem exclamasse, crucifige eum, miramur merito, & exarde scimus
aduersus inconstantiam gentis, inauditamq; barbariem: quid
ergo faciendum nobis est, cùm intelligimus ita vt res est, eun-
dem pœnitentem ad Christi pedes abiectum in confessione
misericordiam postulare, quod peccarit, qui mox in eadem
grauioraque peccata relapsus, omnis immemor beneficij, bel-
lum Christo indicit, iterumque eum in semetipso crucifigit?
reos proditionis detestantur homines, & communis lucis vfu-
ra priuant; quo supplicio ac morte dignū existimabimus eum,
qui non solum salutem propriam, sed etiam Christum ipsum
cui nomen in baptismo dederat, & in confessione reddiderat,
nefariè prodit diabolo? & quem conscientiam expiendo, ho-
spitem in ea receperat, ex ea, iterum peccando turpiter eiicit?
*An (vt ait S. Chrysostomus) non sunt hac magni odij, & contem-
ptus manifesta signa?*

*Primum reme-
dium.**Iohann. 12.**Homil. 2. in e-
pist. ad eph. c. 1.**Secundum re-
medium.*

Secundum remedium est timor. siquidem cùm primum
peccamus, facilius nobis ignoscitur. cùm ad eadem sèpius pec-
cata redimus, difficilior sine dubio est redditus in Dei gratiam:
tum quia grauior est iniuria, iustiorq; Dei à nobis auersio, tum

O

quia

Hebr. 10.

Ser. 3. SS. Petri
& Pauli.

Luc. 14.

1.

2.

2. Pet. 2.

Ser. 3. super
Quishabitas.

1. Cor. 9.

Thren. 3.

qui a nosipsi in scelere callum obducimus. denique qui crescit satanæ vis, & dominatus in animum. vt propterea difficilem prædicent patres resipiscētiam ab tam graui lapsu, nec ferè possibilem. in quam sententiam scribit Apostolus: *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quedam expectatio iudicij, & ignis emulatio, quæ cōsumptua est aduersarios. Quod etiam ex multorū euentu discimus: Eorum, inq[ue]t S. Bernardus, qui peccant antequam Deū nouerint, anteq[ue] miserationes eius experti sint, anteq[ue] portauerint iugū suave, & onus leue, priusquam devotionis gratiam, & consolations acceperint Spiritus sancti, eorum in quam copiosa redemptio est, & tales omnes nos suimus. At eorum qui post conuersionem suam peccatis & vitiis occupantur, ingrati accepta gratie, & post missam manū ad aratrum retrò respiciunt, tepidi & carnales facti, aut post agnitam viam veritatis retrò eunt, eorum utique per paucos inuenias, qui post hac redeant in gradum pristinum, sed magis in sordibus positi sordescant adhuc. nec tamen si quis eiusmodi est desperamus de eo, tantum ut surgere velit cito. quanto enim diutius permanebit, tanto euaderet difficultius. Et hæc sit prima causa difficultatis huius.*

Altera causa est quia nosipsi nobiscū portamus laqueum, quo illaqueamur à Satana, vel potius quo veluti altero quodam inferni rudente (vt S. Petrus loquitur) ab eodem præcipites ducimur in noua flagitia. hæc autem caro est, & concupiscentiæ fomes nobis innatus. quam rationem exaggerat grauissimè idem S. Bernardus: *Quid ultra pauendum est? unum utiq[ue] idq[ue] grauissimum peccatum Iude, peccatum apostasia. Legimus de filio Israel, quia corde redierunt in AEgyptum. nam corpore reuerti clausum post eorū talos mare rubrum prohibebat. hoc est quod singulis quibusq[ue] vehementer timendū, ne quando fortè eatenus Deum offendant, vt manifestè abiificantur, & euomantur ab eo. neq[ue] enim sumus Apostolo sanctiores, qui tamen verebatur ne fortè cum aliis predicasset, ipse reprobus efficeretur. sed id tamdiu timendum est, donec laqueus contritus est, donec corpus istud animam deposuerit. nam & ipsum corpus laqueus quidam est, unde & oculus legitur animam depradari.*

minimè

37.

minimè ergo decet esse securum hominem, qui secum portat laqueum suum.

Tertia ratio timoris est ipsa vis & natura peccati repetitiæ quod sine dubio est longè deterius, maiusque damnum affert animo, quām febris recidiua corpori. paria sunt, quia qui in eādem febrim sāpius recidit, experitur eam grauiorem semper, magisque frangi vires corporis, quò frequentius ea vrgetur ob effervescentem in dies magis vim æstus illius interni, qui causa febris est. quare sic febricitans vt plurimū desperatur à medicis. quod idē planè accidit animæ, cùm ab æstu concupiscentiæ ad pristina peccata frequenter reuocatur. at hīc præterea aliquid grauius. nam nec febris, nec pestis vlla est quæ ita corpori interitum adferat, vt à Deo resuscitandum non sit ante extremum & generale iudicium. at peccata recidiua eam tyrannidem in animam exercent, vt eam plerumq[ue] penitus perdant. ac tunc extra spem ponant salutis æternæ vlo amplius tempore recuperandæ. siquidem dicitur, super quatuor non conuertam.

Tertium remedium est horror ab hīniusmodi peccatis. qui *tertiū remedium.*
haud scio an possit in homine excitari maior, quām quem cōmouent sacra litteræ, cum hac de re loquuntur: *Si enim, inquit 2. Pet. 2. S. Petrus, refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Iesu Christi his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. melius enim erat illis nō cognoscere viam iustitiae, quām post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. contingit enim illud veri proverbij, canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. si canis, inquit S. Augustinus, hoc faciens borret oculis tuis, tu quide- in psalm. 83: ris oculis Dei? Et alibi eadem scriptura, *Qui nutriebantur in croceis Thren. 4. amplexatis sunt stercora. Et, Computruerunt iumenta in stercore suo. Ioh. 1. Et, Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientia psalm. 37: meæ. Sed legatur casus huius deploratio apud S. Bernardum: Turpis mutatio studiorum; vt cui ante fuerat studij peregrinantem ser. 35. in Cant. & exulem animam suam sacris meditationibus tanquam cœlestibus pasceret.**

pascere bonis, Dei beneplacitum, & mysteria voluntatis eius inquirere, penetrare devotione cœlos, & mente supernas circuire mansiones, salutare patres, atq. Apostolos, & choros Prophetarum, Martyrumque admirari triumphos, ac stupere ordines Angelorum; nunc omnibus his omisis turpi se mancipet corporis seruituti, ad obediendum carni, ad satisfaciendum ventri, & gulae, ad mendicandum in vniuersa terra, unde ex ea, quæ præterit mundi figura, suam semper famelicam curiositatem aliquatenus consoletur. exitus aquarum deducant oculi mei, super huiusmodi animam, quæ cum nutritur in croceis, demum amplectatur stercora. Et paulò post: *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, puto dicerent iumenta, si loqui fas esset: Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis.* Quomodo autem coram Deo stare debeat diabolus aduersus huiusmodi residentes in iudicij die explicat S. Augustinus concione ad Catechumenos.

Sed ut hæc remedia vtilitatem afferant Incipienti, isq; iuuetur ne denuò prolabatur in familiaria peccata; instituendus est, primùm ne negligens sit in cura cogitationum, quæ stimulant ad veterem vitam replicandam. immo quo illæ magis se inculcant menti, eo celerius & fortius reiiciantur. quod præceptum omnium antiquorum patrum est, sed præsertim S. Cypriani: *Diaboli, inquit, titillationibus obuiandum est, nec coluber fueri debet, donec in serpentem formetur.* S. Hieronymi quoque & aliorum: *Nolo (inquit S. Hieronymus) sinas cogitationē crescere, nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. dum parvus est hostis interface, & nequicia elidatur insemine.* Quia de re etiam alibi nobis agendum erit. Deinde aperienda est spirituali magistro mentis turbatio cum primùm excitatur. quod antè docuimus in primis duobus capitibus huius libri, & constans est sanctorum patrum voluntas. Frequentanda etiam sunt sacramenta Confessionis & Eucharistiae, vt ex vtroque tanquam ex pretiosissimo vase hauriantur medicamenta animæ necessitati accommodata, præsertim verò robur ad resistendum diabolo, & co natibus eius. Siquidem cœlestis panis confirmat cor hominis,

& vi-

& vinum illud, vt Zacharias ait, germinat virgines. Postremò *zachar. 9.* insistendum orationi est, & crebro illa usurpanda, quæ S. Augustino familiaris est, *Da quod iubes, & iube quod vis. continetiam iubes, perseverantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.* Docet autem idem S. Augustinus aduersus recidiui peccati periculum memoriam crucifixi valere, eamque ex animo repetendam. legantur quæ apud illum scripta sunt libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesima. ad eandem rem pertinent alia quædam quæ postea & in hoc & in sequenti libro tractanda sunt.

Ex ardua & difficulti vita spirituali tentatio quarta & quinta.

CAPVT XX.

BA N C T V S Bernardus hanc tentationem primam *ser. 6. in Psal. Qui habitat.* dicit esse post cōuercionem. intelligamus nos primam, & præcipuam. est enim ex se grauissima, & sānè parum refert immorari in definiendo, quo ordine hæc tentationes insurgunt, cum S. Augustinus hanc ipsam dicat, esse secundam. Sic autem scribit S. Bernardus: *Scimus quia aduersus eos qui conuertuntur, primum esse certamē de molestis corporis consuevit, caro enim hactenus indomita castigari, & in servitatem redigi, nequaquam æquanimiter patitur, sed adhuc memor recentis perditæ libertatis acrius cōcupiscit aduersus spiritum, maximeq; in his pœnis, in quibus estis vos quotidie morientes: immo verò morte affecti tota die, quæ & suprà vires sunt, & ultra naturam, & contra conuictudinem vestram. Quid igitur mirum? turbant ista maximè eos, qui necdum consueverunt, nec dum satis in promptu habent recurrere ad orationes, resurgere ad meditationes sanctas, ut sic relevertur diei pondus & astus.* Hanc tentationem ait, nominari in *Psalmo timorem nocturnum, & non noctem, quia non tam afflictio, quæ nocte significatur, quam timor afflictionis tentatio*

O 3

est.

cst. Nam & omnes laboramus, inquit, cum tamen non omnes indentemur, & qui tentantur multò magis timore futurae pœnae, quam præsentis dolore leduntur. Idem S. Bernardus in progressu eiusdem sermonis adfert adiumenta ad hunc timorem exutendum.

Primum adiumentum continetur illis verbis: *Caminus inquit, est timor iste: sed ut examinet, non exurat, veritas facit.* Et ideo in Psalmo: *Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno.* Legimus in Iob: *territi purgabuntur, quia tertio tentationis huius animum purgat, subitque locum pœnae peccatis debitæ, ex quo fit, vt pœnitenti timor & turbatio huiuscmodi salutaris penitentia sit, ideoq; à Deo pœnitenti iniici permittitur, vt eo tanquam auri sanies igne, planè exurantur peccatorum reliquæ, quæ tam multæ post culpæ remissionem in pœnitentis animo corporeque supersunt, vt hinc etiam intelligamus, quam verum sit quod ait Apostolus: Diligentibus Deum omnia coöperantur in bonum.* quando etiam ex his tentationis spinis vua, & ex his tribulis ficus debitæ satisfactionis existit.

Secundum adiumentum est consentaneum primo, petitur autem ex consideratione peccatorum, quæ commisimus: propter quæ æternis etiam pœnis addicti eramus. ex illis igitur tanto Dei beneficio erectos, quid erit in hac vita tam molestum, & difficile quod à recte vivendo & à pœnitentia operibus deterreat? *Nocturnus* (inquit S. Bernardus) & *tenebrosus timor, sed facile hunc radius veritatis exuperat.* ingerit enim oculis cor dis nunc quidem peccata, quæ egimus, vt quemadmodum de se Propheta ait, & nos in flagella paratis annunciantes iniquitatem nostram, & cogitantes pro peccato nostro; nunc vero æterna supplicia, quæ meruimus, vt in comparatione eorum, quæ euasimus, universa, quæ patimur, delicias reputemus.

Tertiū adiumentum est ex contemplatione cœlestis beatitudinis, & præmij illius inexplicabilis quod victoribus, & perseverantibus tanquam corona certaminis à Deo donabitur. Nunc, inquit, quoq; ingerit cœlestia præmia, ad quæ tendimus:

crebrò

crebrò videlicet memorantes, quoniam non sunt condigna passiones huīus temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Rom. 2.

Sed ex meditatione passionis & mortis Domini nostri Iesu Christi existit quartum, & quidem magnum adiumentum ad timorem hunc omnino abiiciendum. Nunc etiam, inquit, ea que pro nobis pertulit Christus. ut crebrò considerantes quanta sustinuit illa maiestas pro inutilibus seruis, erubescamus non sustinere vel paruapro nobis.

4.

Alia etiam multa auxilia suppetunt ad expugnandum prædictum timorem. cum nimirum consideramus, necesse esse, virtuti operam dare, virtutem autem in difficultate arduaque versari: virtutes innumeræ, ac singulares non aliter compari, quam ferendo dura quæque & aspera, dolorem etiam, & infamiam, si opus sit: decipi falsæ opinionis errore, qui existimant, vitam sanctè traductam plenam esse angustiis, laboribus, tormentis, ita, vt omnino expers sit suavitatis & voluptatis, cum virtus non sit sine voluptate, & iugum Christi suave sit, onusque leue: non posse sufficere vires corpori delicato ad ieiunia, cilicia, vigilias; denique non perseveraturum usque in finem hominem hisce castris, aut armis minimè assuefactum; cum nihil sit difficile volenti, & ipsi cum volumus, rebus aliquoquin molestis & alienis patientia & cōsuetudine assuescamus, idque ut appetitus nostros expleamus. sed rem hanc copiosè alij. Pœnitenti hoc morbo laboranti subueniendum est exercitiis spiritualibus de gloria cœlesti, de pœnis inferni, de fructu etiam virtutis.

Plautilib. 39
cap. 16.

Ego hīc adiungam quintam temptationem, quæ incipienti in hoc stadium iam inuestito occurrere præterea solet, non sine magni damni periculo, si non reiiciatur viriliter. ea autem est cogitatio illa, se suo cum adhuc viueret ex arbitrio, & appetitu fræna relaxaret, nunquam tot, & tam multis, sed ne vnara quidem exiguum ex his curis, & molestiis expertum esse, quibus in hoc statu, hoc est in ipso virtutis aditu, & gratiæ Deidine acerbè concutitur. Cui responderi potest, maximam ceter-

Ecclesiast. 34.

Matthew. 16.

Hebre. 4.

se temptationis fructum, quo non vult Deus, eum carere, nam qui non est tentatus, quid scit? inquit Sapiens: hanc viam tenuisse sanctos omnes, tam antiquos, quam recentiores. Christum ipsum Dei filium dilectissimum huius militiae ducem esse & antesignanum: omnes adhortari ad crucem perferendam, eiusque sequenda vestigia. denique (inquit Apostolus) eum tentatum fuisse per omnia. rem hanc utriusque testamenti libris signatam, expressam, testatamque esse. ut conqueri possit nullus se, cum vocatus est ad nouam vitam, ad delicias aut voluptates vocatum, & non potius ad laborem, ad temptationem, ad crucem, immo etiam ad mortem pro Christo subeundam, si opus fuerit. iure & candidè igitur secum agi, si quod prius denunciatum est evenire, & quod prædictum est fore, iam fieri cernit, & sentit.

Prima causa.

Sunt tamen rei huius certæ quædam, & peculiares causæ. quarum prima est, tentatio exploratio quædam est, qua inuestigat Satanus, quo modo poenitens se habeat in amicitia, quantum primum cum Deo iniuit. stabilis ne illa sit, an vacillet. at quis non intelligit, hac exploratione nihil illi opus esse cum peccatoribus, quos planè videt Deo inimicitias indixisse, & ad suum ipsius arbitrium viuere?

Seconda causa.

Serm. de tempore, 85. & 93.

Altera causa est; inuadit Satanus in hominem, quem tentat, & summa vi aggreditur, ut eum loco dimoueat, & abducatur à certa viuendi ratione. Peccatorem, ut ait S. Augustinus, non est quod hanc ob causam adoriatur. nam poscidet, vitetur, eo, ut libet. attentat tunc potius hominem Deus, stimulatque conscientiam peccatoris, ut se se colligat, & resipiscat. quitem si audit, illustrat continuò gratiæ suæ splendore, conuertit & reuocat ad virtutem, & sic attentatum non deserit, nisi prius ipse deseratur. quod postremum ut fiat, ad extremam hominis perniciem summa vi eodem tempore nititur diabolus; menti tenebras obducens, conscientiæ stimulos obtundens, eamque animo tranquillitatem adferens, qua voluptariæ vite dediti existimat, maiorem esse nullam, quare diabolus tentationes arcit, non ante?

admouet, cum peccas. contra vero si vitam sanctam instituis, quidlibet mouet, vt te dimoueat. Primordia semper boni pulsat, inquit S. Chrysologus, tentat rudimenta virtutum: sancta in ipso serm. ii. ortu festinat extinguere, sciens quod ea subuertere fundata non posset.

Tertia causa est illa, quam adfert S. Gregorius, eamque copiosè prosequitur in Moralibus. summa est. semina tentationis in nobis sunt, sed occulta quandiu viuimus, aut vitiis dediti, aut negotiorum secularium cura distracti. ea caput exerunt, ac se produnt, cum primum secundum Deum viuere incipiimus. sed præstat ad illa, quæ scribit, attendere. Plerumq[ue] conuersus quisque (inquit) talibus temptationum stimulis agitatur, qualibus ante conuersionis gratiam nunquam pulsatum se esse, reminiscitur. non quatuor tunc hæc eadem radix temptationis deerat, sed quia non apparabat. humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus saepibimet ipsi aliquo modo manet incognitus, ut omnino quod tolerat, nesciat, quia dum per multa spargitur, ab interna sui cognitione removetur. si autem Deo vacare appetat, & ramos multimode cogitationis absindat, tunc liberè conspicit, quod de interna carnis radice procedit. Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus conteritur, atq[ue] ipso usu transuentium eius superficies, ne appareat, confringitur. sed quamvis de super fruticantes spine non appareant, subtus tamen radix occulta perdurat. si autem eum transuentium pede terere, & calcare cessauerint, mox in superficiem surgendo progrereditur, & per spinam prodit in publicum, quidquid in radice viuebat occultum. Ita & in corde secularium saepè occulta quedam temptationum radix non facile appetat exurgere, quia veluti in via actionum transuentium teritur pede cogitationum, & per innumeræ curas quasi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conuersionis gratiam à via cordis curarum turba remoueat, ut nulla actionum insolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscat, tunc de radice vitiorum pungit libera spina temptationum. Hæc S. Gregorius. Certum igitur est, in nobis esse malinostri principium, & domini nostræ scatere fontes temptationum, & periculorum nobis imminentium. Contra nos ipsos igitur arma

Tertia causa.
Lib. 24. moral.
cap. 7.

atima sumenda sunt, & graue bellum gerendum semper quidem, sed principio magis, cùm feruescit magis concupiscentia nostra, & furit audacia Satanæ.

Vniuersales cauſa, & remedia temptationum Incipientium.

C A P V T   X X I.

TE N T A T I O N V M antedictarum, & reliquarum omnium quatuor sunt velut capita, & cauſe, quas h̄ic vberius explicare necesse est, vt facilius, iis inspectis, quæ sint ad singulas conuellendas, & propulsandas, apta remedia, intelligamus.

Prima causā permittens temptationem Deus est. S. Gregorius in illa verba: *Spiritus Domini malus irruerat in Saul*, ait, diabolum dici spiritum Domini propter potestatem à Deo permittente acceptam, malum autem ex nocendi voluntate. temptationem autem nunquam Deus permittit, nisi ad maiorem sui gloriam, & nostram, qui tentamur, vtilitatem. interdū quidem, vt temptationibus quasi quibusdam stimulis excitemur ad appetendam quietem cælestis patriæ, & ab amore præsentis vita distrahamur. tractat id S. Gregorius: *Plerunque, inquit, in eo, quod ad requiem constructur, maior dolor temptationis inuenitur. unde rectè per Prophetam dicitur, vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. omne quod hic sibi parauit ad requiem, hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. quod pio quidem Dei consilio agitur, ut huius peregrinationis tempore electorum vita turbetur. via quippe est vita præsens qua ad paradisum tendimus. & idcirco occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus.* Nonnunquam vero, vt vnde vires nobis ad pugnandum subministrētur, intelligamus. à Deo scilicet, & non à nobis. Tentatus, inquit idem S. Gregorius, non solum vires, à quo suscipiat, disicit, sed quanta eas vigilantia seruet, intelligit. sape enim

Prima cauſa.
1. Reg. 18.

I.
Lib. 23. mor.
cap. 15.

Psal. 40.

2.

2. mor. cap. 26.

quem

quem temptationis certamē superare non valuit, sua deterius securitas stravit. nam dum lapsus quisque se in otio remittit, dissolutam mentem corruptori profituit. at si eum ex dispensatione supernæ pietatis tentatio non repente vehementer irruens, sed temperato accessu erudiens pulset, nimirum ad insidias prouidentias euigilat, vt contra hostem se in certamine cautius accingat. Aliquando vero temptatione nos affligi permittit Deus in vindictam pristinæ conuersationis. *Quem enim diligit Deus, castigat, corripit autem omnem filium,* Hebr. 12. quem recipit. documento autem nobis est hac in re David, qui à Deo percuti maluit, quām ab hominibus. melius inquiens Lib. 2. de consensu Euang. in cap. 30. esse, incidere in manus Dei, quām in manus hominum. hæc porro tentatio ad probandum est, non ad seducendum, vt auctor est S. Augustinus.

In promptu autem sunt præsidia aduersus temptationes huiusmodi. Primum autem est oratio ad Deum, quo supplices cum David dicamus: *Cesset iam manus tua, & Domine ne in furore tuo arguas me.*

Secundum spes de diuina misericordia. siquidem qui nos punit pater est, qui nunc se pro patre, ne postea pro iudice se- uerissimo gerat. porrò quantam spem facit nobis dictum illud Apostoli: *Fidelis Deus, qui non patietur nos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum temptatione prouentum, ut possitis sustinere.*

Tertium est alacriter de manu Domini pœnitentiā, quam imponit, suscipere, siquidem pro commissis sceleribus luenta pœna est & quidem æterna, ni resipiscamus. quæ igitur suauior pœna nobis vñquam accidet, quām ea quam Deus de nobis per semetipsum sumit dum viuimus? *Durus est hic sermo,* psal. Qui ha- inquit S. Bernardus, ergo ne durum est momentaneum hoc, & le- ueritatem, quod supra modum in sublimitate æternum gloria pondus operatur in nobis? durum est brevissimo ac levissimo labore truciatus illos, & tormenta redimere, quā nullus terminus finiat, nullus animus valeat cogitare?

Quartum est inuicta patientia in huiusmodi temptationi-

bus

Serm. 7. in
psal. Qui hab-
bitat.

psal. 72.

Secunda causa.
Matth. 4.

Luca 14.

I.

Serm. 3. in
psal. Qui hab-
bitat.

2. Corinth. 2.

Primum sequi
missorum con-
silia.

bus tolerandis. qua de re idem: *Glorificate dilectissimi, & porta- te Christum in corpore vestro. onus delectabile, suave pondus, sarcina salutarem, etiam si premere aliquando videtur, etiam si interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem, etiam si quando in chamo & frano maxillas constringit, & coercet omnino feliciter; esto ut iumentum. ut iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. scio aliquam similitudinem iumentorum homini commendari, non eam, que non intelligendo, & insipientie, sed patientiae imitatione cōficit.*

Secunda temptationum causa diabolus est, qui propterea aduersarius, & tentator antonomasticè nominatur. cuius propositum pessimum est. neque enim spectat aliud, quam ruinam, & interitum hominis, animæ præsertim, cuius salute restaurari ruinas, quas ille edidit in cœlis, iniquissimè fert. quidlibet propterea molitur, & agit, vt saluti hominum aduersetur, & eam quibuscumq; potest viribus & artibus impedit. qui quantum (vt Scriptura loquitur) cum viginti millibus venit ad nos, hoc est infinitis machinis, & magno robore, possumus nos tamē cum decem millibus, hoc est multo minore virtutum numero, imo cum vna Dei gratia occurrere illi, certaque nobis victoriam polliceri. At quibus id armis consequi debeamus, discamus ex his quæ propria Dæmonis sunt, quibus ipse quasi præsidiis nititur ad tentandum.

Primū quidem astutissimus est Dæmon. Sed quid sunt (inquit S. Bernardus) venatores isti? venatores utiq; peñimi, & nequissimi, calidissimi, & crudelissimi. venatores qui cornu non sonant, vt audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. ipsi rectores sunt tenebrarum, astutissimi versutia, & malitia diabolica fraudis. ita ut sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum. præter eos duntaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei sapientia datum est fraude deprehendere malignorum.

Aduersus huiusmodi dolos Dæmonis, qui sunt planè innumeri, vnicō telo nos armat idem Sanctus, cùm ait, loquens cum Incipientibus, de quibus & nos agimus. *Obsecro vos nouelli- la plan-*

la plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad dis-cretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro, ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille ve- nator decipiatis. obsecro vos humiliamini sub potentia manu Dei pastoris vestri, & acquiescite eorum consiliis, qui melius norūt venatoris illius versutias. De his fraudibus suo loco dicemus, nunc instituimus Incipientem, qui tutus ab insidiis diaboli erit, si steterit consi-lio.

Deinde est diabolus valde robustus, ac potens viribus: *Non Secundum, ba- na & ita cum* Vigilantia. *est, inquit Iob, potestas super terram, qua comparetur ei, & quātum in ipso est, vires suas exerit omnes, vt propterea à S. Petro de- scribatur, tanquam leo rugiens, qui circumeat querens quem deuo- ret. Præsertim verò aduersus eos, quos sibi eripi, & in Deigrati- am, & clientelam traduci videt. Verū postq; Christi morte & sanguine victus prostratusq; est, nobis quidem etiam nunc pugna cum illo est, tanquam cum valentiore, sed quem ligaue- rit Christus, ita vt iam non vincat nisi volentes. quod tractat S. Augustinus: Ante aduentum Christi, inquiens, solitus erat dia- bolus. venit Christus, & alligauit diabolum. sed dicit aliquis. quare ad- buct tantum præualeat? Verum est fratres, quia multum præualeat sed te- pidis & negligentibus, & Deum in veritate non diligentibus domina- tur. alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxit. quam stultus est, quem canis in catena positus mordet. tu te illi per vo- luntas & cupiditates noli coniungere, & ille ad te non præsumit ac- cedere. latrare potest, solicitare potest, mordere omnino non potest nisi volentem. non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet à no- bis consensum, sed petit. Ergo optimum remedium aduersus hanc temptationem est bona vita cum vigilantia coniuncta.*

Sed præstantissimū etiam remedium contra diaboli quam- cunque potestate est vera fides in Christum: In omnibus, in- quit Apostolus, sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela ne- quissimi ignea extinguere. Et S. Petrus, cui resistite fortes in fide, sci- licet in Christum, mirum enim est quam facile diaboli vis con- cidadat,

cidat, ad eius fidei commemorationem, qua tyrānidem suam extinctam reminiscitur.

Est denique diabolus ut immanissimus ex vna parte, sic ex altera parte timidissimus, maximè post triumphum, quem de eo tulit Christus Iesus crucifixus. ut igitur si auditur, cum tentat, assentientem in animam sœuissimus irrumpit, eamque misere labefactat, & exterminat; sic si fortiter repellitur, nihil est eo vilius, nihil fractius. quare in acie aduersus diabolum magno & alaci animo standum est: *Resistite*, inquit S. Iacobus, *diabolo, & fugiet à vobis*. Quod à S. Gregorio explicatur illis verbis: Secundūm septuaginta Myrmicaleon dicitur, leo & formica. formicis enim leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistētes debilis. si enim eius suggestionibus assensus prabetur, quasi leo tolerari nequaquam potest, si autem resistitur, quasi formica atteritur. aliis ergo leo est, aliis formica; quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spirituales vero infirmitatem illius pede virtutis calcant.

Tertia temptationum causa nos ipsi sumus. in primis concupiscentia: *Vnusquisq; enim tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus*. Aduersus hunc domesticum hostem suscipiendum bellum initio, & continenter gerendum per continuam abnegationem passionum nostrarum, omniumque prauarum propensionum, quæ in nobis sunt. Cassianus: *Non enim est nobis aduersarius extrinsecus formidandus, in nobis metip̄is hostis inclusus est, intestinum nobis quotidie geritur bellum: deuictō eo, omnia quæ fornicatus sunt reddentur infirma, ac militi Christi uniuersa pacata erunt.*

Et subdit a. nō habebimus aduersarium nobis extrinsecus metuendum, si ea quæ intra nos sunt, spiritui deuicta reddantur. Ad hoc autem est necessarium constans propositum otiique detestatio, & fuga. siquidem, vt ait S. Chrysostomus, *non lapsus & ruina causa tentatio est, sed infabilitas animi & ignavia, quæ plerung; sine tentatione homo sponte deuicitur*. Instituendus est autem Incipiens quo modo primis noxiarum cogitationib; & delectationib; stimulis statim ac excitantur, magnō studio repugnādum sit. Si quidem

ex

Quartum re-
medium ma-
gnitudo ani-
mi.

Jacob. 4.
Lib. 5. more
cap. 17.

Tertia causa
Jacob. 1.

Primum re-
medium abne-
gatio, mortifi-
catio.

Lib. 5. cap. 21.

Secundum re-
medium con-
stans proposi-
tum & otifuga.

Hom. quod ne-
mo leditur nisi
à se ipso.

Tertium cogi-
tationum &
morum subi-
carepulsa.

ex huius rei ignorantie, & neglectu vel in antiqua peccata reciditur, vel maximè retardatur vita spiritualis progressus. & quia alibi hac de re differendum est, id in præsentia indicasse sufficiat, quod nullo modo Incipientem latere debet, & plurimum etiam valet ad fugandum aduersarium. S. Bernardus: *Credo etiam, inquit, si cogitationes istas, quām cito in nobis aduertimus, orandis ser. de modo non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus aduersus illas excitatur, quoniam inimicus confusus abscedet à nobis, nec tam libenter illoco reuertetur.*

Quarta causa temptationum est, quicquid extra nos est, quod in seipso quoquomodo contineat aliquid, quod hominis appetitum fletere, allicere, & à recta ratione possit abducere. quæ temptationis causa latissimè patet, & nulla creatura ferè est, de qua dici non possit illud, quod à Salomone dicitur de iis, ex quibus conflabantur idola: *Creatura Dei in odium factæ sunt, & in muscipulam pedibus insipientium*. Quod alij legunt: *Et in temptationem animabūs*. Hoc modo Euam tentauit pomum illud pulchrū visu, Ioseph hera, Bersabee Dauidem, Iudam loculi, quos portabat. non quod creaturæ Dei bonæ non sint, quando ex ipsis iisdem viri sancti occasiones capiūt diuinæ laudis, sed quod hominis natura depravata ex iis velut aranea ex floribus succūtrahit, quem in venenum vertat. & ne longum faciam, ad hoc genus temptationum reducuntur occasionses omnes labendi in peccatum, quas offerunt creaturæ, homines præsertim, de quibus non sine causa Dominus: *Cauete, ait, ab hominibus*. Et re vera pœnitenti hæc maxima causa est non perseverandi aliquando in proposito, & operibus pœnitentiæ, quod nimirum ad pristinas occasiones oculos animumque conuertat.

Est igitur huius temptationis victoria posita in occasionibus peccati omnino tollendis. quod fusè persequitur S. Basilius his gā occasionum verbis: *Non elaborandum, inquit, in moderandis animi motionibus, & corporis affectionibus tantum, sed quoad fieri possit, ab eis etiam rerum cōgressu longissimè fugiendum est cum primis, quæcumq; in conspectum nobis adductæ, refricata libidinum memoria consilium ratio-*

nisq;

Genes. 3.
Infrā 39.
2. Reg. 11.
Ioan. 13.

Matth. 10.

Conf. monast.
cap. 4

nisiq; vim nobis perturbant, atq; confundunt; bellaq; & sollicitos in animo angores cident. etenim bellum, quod præter voluntatem incidat nobis excipere, fortasse necessarium sit: ipsum verò aliquem sibi voluntarium creare, id verò summa stultitiae est. Siquidem ignosci ei forsitan possit, qui in priore illo victus sit, (nolim autē hoc omnino Christi athletis evenire) at qui in posteriore hoc superatus discedat, is præterquam quod rem admodum ridiculam facit, non meretur etiam, cur sibi ignoratur, quocirca fugienda in primis cum mulieribus cogressiones sunt, collocutionesque, neg, ad eas unquam accedendum. Et cætera quæ ille in hanc sententiam copiosè differit. S.Bernardus etiam: Sit, inquit, vera compunctionis indicium opportunitatis fuga, subtractio occasionis.

Derefer.
Domi.
Ser. I.

Vtimum re-
medium est
perseuerantia
in pugnando.
Ser. in Psal.
Qui habilitat.

Ad extremum afferendum est remedium omnium, ni fal-lor, maximè necessarium & utile, patientissima inquam tentationis tolerantia, quandiu adest, & contra eam pugnæ perseuerantia: *Hoc enim, inquit S.Bernardus, premonitos vos esse volo, neminem super terram absque tentatione victurum, ut cui forte tollitur aliqua, alteram securus expectet. qua in re consideranda est nobis tam benigna erga nos diuina pietatis dispensatio, ut quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne forte periculosiores occurrant: ab aliquibus verò citius liberet, ut possumus in aliis, quas nobis utiliores forepraudet, exerceri. De temptationibus proficientium agendum est sequenti libro.*

Vsus Exempla.

C A P V T XXII.

VONIAM verò vsus optimus est magister, vsus autem rei quæ de agimus, consistit partim in meditatione rerum hactenus explicatarum, & in sui ipsius diligentí discussione; partim in bonarum actionum exercitatione, vt de bonis actionibus nihil hic est à nobis dicendum, sic videntur meditationis & examinis exempla alii qua

qua subiicienda, tam hīc, quam in unoquoque extremo libro sequenti: Quorum similitudinem sequi possit spiritualis magister, ad commodiorem exercitationem eorum, quorum est in spiritu educator.

Exemplum igitur sit Meditatio de Peccato, ex antecedenti capite sexto, in hac puncta distributa.

Primum Punctum. Peccatum à Deo auertit hominem, & ab homine Deum, hunc homini grauissimè infensum, & eidē hominem summè inimicum constitueas.

Secundum Punctum. Quam ob rem homo propter peccatum, intelligitur dignus qui destituatur à Deo, & suo modo nihil efficitur, ad extremam simul inopiam spiritus redactus, gratia nimirum Dei priuatus & gloria.

Tertium Punctum. Peccatum hominem facit amicū Diabolī, imò seruum eius & mācipium, ac proinde gehennæ ignis hæredem.

Quartum Punctum. Peccatum res est fædissima, & vt scriptura loquitur, volutabrum luti, fæx, putredo, corruptio.

Quintum Punctum. Peccatum est animæ Tyrannus, eam durissima seruitute premens.

Exemplum aliud Meditationis eiusdem de Peccato, ex antecedenti capite decimo quinto.

Primum Punctum. Peccatum est iniuria Deo illata à peccatore, contemptio summæ maiestatis eius, dum illius præceptum, voluntatemque spernit, præ amore sui & creaturarum: rebellio item, & quadam quasi apostasia à Deo.

Secundum Punctum. Peccatum est pondus grauissimum, hominem trahens ac deprimens ad quæque vilia, abiecta, nefaria.

Tertium Punctum. Peccatum est præcipitum, quo Peccator nisi statim resipiscat, in alia grauiora scelera continuò præcipitat.

Quartum Punctum. Peccatum est Satanæ regnum, & Tyrannis immanissima.

Q

Quin-

v

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

II.

III.

IV.

v. Quintum Punctum. Peccatum nostris viribus est omnino inexpiable, adeò ut (audet dicere S. Bernardus) necesse fuerit pro eo, filium Dei hominem factum vulnerari, hoc est, sanguinem profundere, & morte crucis ignominiosissima consumari, nec nisi diuinis eius meritis & gratia, ex eo vlla ratione sublevari possimus.

Ad hanc normam confici possunt meditationes de Beneficio conuersationis, ex capite quarto & quinto; de Timore ex capite septimo, de Compunctione ex capite octavo; de Oratione pœnitentis ex capite decimo quinto, & decimo sexto libri huius.

Vsus autem discussionis sui ipsius in hoc libro, maximè pendet ex cognitione status, in quo est homo constitutus. Si enim adhuc peccator est, seipsum recognoscat peccatorē, eum videlicet, quem describit superior meditatio: si quærerit, aut estimat se iam conuersum à peccato, examinet se ad signa perfectæ conuersationis, quæ in capite undecimo habentur: Si tentationibus pulsatur, habet omnia, quæ ad eas pertinent in capite decimo septimo & sequentibus, usque ad finem libri:

Ex his facilem feliget magister capita examinationis ad cuiusque statum accommodati.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS *LIBER SECUNDVS.*

IN QVO PONITVR DOCTRINA DE ABNEGATIONE, QVÆ PRIMA PARS EST STATVS PROFICIENTIVM.

22

Progreſſ

Progressus spiritualis donum Dei est : hominis tamen studium, industriaq; requirit.

C A P V T I.

I X I M V S initio primi libri hominum profici-
entium gradum in spirituali viuendi ratione
adolescētiæ, aut ætati mediæ comparari. Nunc
ad huius ætatis explicationem, aggredimur. ad-
sit qui incrementum dat Deus. siquidem Deus ^{1. Corinth. 3.}
gratia sua hominem vt creaturem nouam generat ad vniuer-
sam spiritualem vitam; sic animatum iam, ac formatum dein-
ceps alit, promouet, perficit, vt non sit volentis, neque curren-
tis, sed miserentis Dei, vt ait Apostolus. qui ob eandem quo-
que caussam spiritualem progressum augmentum Dei ap-
pellat. ^{Rom. 9.}

Intelligēdum igitur in primis est, progressum spiritualem ^{Colos. 2.}
non minus, quam conuersionem à peccato donum Dei esse :
in qua multus est Dauid, & Apostolus. Sanctus etiam Augusti-
nus in concionibus super Psalmos. Ex quibus adfero duo. Pri-
mū est in ea verba : *Legem pone mihi Domine viam mandatorum
tuorum : ad hoc*, inquit, *poscit sibi legem poni, quæ utiq; si non ei pos-
ta fuisset, non in via mandatorum Dei (vt ante dicit) in cordis latitu-
dine cucurisset. sed quia proficiens loquitur, & Dei donum nouit esse
quod proficit ; quid aliud petit, cùm sibi legem poni petit, nisi vt in ea
magis, magis proficiat? quæ admodum si poculum plenum teneas, &
sufficiendi dare incipias, & haurit bibendo, & poscit desiderando. Secun-
dum S. Augustini dictum est in alia Psalmi verba : *Adolescen-
tior sum ego, & contemptus. Senior, inquit, agnoscatur vetus homo,
& nouus iunior. senior, qui portat imaginem terreni hominis, iunior
qui cœlestis, quia non prius quod spirituale est, sed quod animale, po-
stea spirituale. sit ergo licet quilibet, quantum ad etatem pertinet cor-* ^{1. Corinth. 15.}*

poris, annosa vetustate decreitus, iunior erit apud Deum percepta gratia nouitate conuersus. & in hoc corrigit viam suam, in custodiendo verba eius, hoc est verbum fidei, quod prædicamus, & ipsa est fides, qua per dilectionem operatur. sed iste iunior populus gratia filius, homo nouus, cantator noui cantici, haeres testameti noui, iste iunior non Cain, sed Abel, non Ismaël, sed Isaac, non Esau, sed Israël, nō Manasses, sed Ephraim, non Heli, sed Samuel, non Saul, sed David, quid adiungat attendite, In toto corde meo exquisiu te, ne repellas me à matri tuis. Quid est enim à Deo repelliri, nisi non adiuuari mandatis quippe eius rectis, & arduis humana non contemperatur infirmitas, nisi præuenies eius adiuet caritas. indebita Dei misericordia sanatur debita miseria nostra. Inde est, quod & corrigit viam suam in custodiendo verba Dei, illo regente, illo fauente; neg, enim per se ipse posset, cùm Hieremias fateatur, & dicat: Scio Domine, quoniam non est hominis via eius, neg, viri, ut corrigat viam suam. Et iste superius optauit, utinam dirigantur via mea, & hic, In corde meo abscoди eloquia tua, ut non peccem tibi: continuò diuinum queſuit auxilium, ne in corde eius Dei eloquia sine fructu absconderentur, nisi opera iustitiae sequentur.

Hierem. 10.

In Psalmum
quintum.Philip. 2.
Ephes. 4.

Matth. 6.

Ex his illud perspicuum est, orationem ad profectum spiritus à Deo impetrandum necessariā esse. si enim donum Dei est, certè ab eo, in cuius est manu, flagitandum est, simulque petendum, ut tam difficilis itineris, quod eius instinctu ingredimur, sit ipse, si fas est dicere, comes, & dux, quod, ut explicat S. Augustinus, fecit David, cùm dixit: Deduc me, Domine, in tua iustitia propter inimicos meos. & alibi sæpe. Apostolus etiam frequens est in huiusmodi ad Deum precibus, præsertim in gratiam filiorum, quos Christo per Euangelium genuerat. Et hoc aro, inquit, ut caritas vestra magis, ac magis abundet: præcipue vero cùm scribit Ephesi: Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, ut det vobis secundum diuitias gloriae sua virtutem, corroborari per spiritum eius in interiori homine, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati. Nec desunt, qui quod Saluator docuit nos dicere inter orandum,

Fiat

Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra, intelligi velint de optatis. *Augustinus*
tibus perfectionem, quales sunt viri spirituales ibi cœli nomi- *Serm. 48. de
dinersis.*

Et quia orationis non postrema pars est gratiarum actio, eam familiarem proficienti esse debere innuunt sacræ litteræ, & Patres docent. Ob id enim Apostolus ibidem addit: Ipsa gloriæ in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes facili faculorum. Amen. Et S. Augustinus: Semper magnificetur Dominus: In Psalmū 69. peccatores, magnificetur, ut vocet: confiteris, magnificetur, ut ignoratis: iam iuste viuis: magnificetur, ut regat: perseveras usq; in finem, magnificetur, ut glorificet.

Gratiarum actioni proficientis coniuncta maxima humilitas esse debet, ad declinandum superbiæ periculū, quæ etiam recte factis insidias struit. *Quis sapiens, & custodit hac?* inquit David. *Non superbus, non inflatus,* ait S. Augustinus: *Quare? quia intelligentia miserations Domini, & non merita sua, non vires, non potentiam, sed miserations Domini: qui errantem, & egenum in viam deduxit, & pauit: qui pugnantem aduersus difficultatem peccatorum, & colligatum vinculis consuetudinis soluit, & liberavit: qui fastidientem verbum Dei, & tadio quodam penè morientem, missa medicina verbisui, recreauit: qui periclitantem inter naufragia, & procellosa mariis huius discrimina, mari placato ad portum perduxit: qui eum deniq; constituit in eo populo, ubi humilibus dat gratiam, non in illo, ubi superbis resistit. *Quis sapiens, & custodiet hac?* *Vnde custodiet?* per humilitatem intelligendo miserations Domini, quia utiq; dictum est: Confiteantur Domino miserations eius, & mirabilia eius filii. *In Psalmū 106.**

Sed Dei munus esse profectum spiritus, & quidē præstantissimum, habemus etiam ex eo, quod vel eadem res est cum perseuerantia in recta viuendi ratione, vel eius est assiduus comes. Perseuerantia autem donum Dei est, quod nullis hominis meritis, sed sola summaque Dei benignitate possidetur. Elegi enim vos, inquit Dominus, ut eatis, & fructum adferatis, *& Iohann. 15.* fructus uester maneat.

Ut vero hoc verissimum sit, postulat tamen hic progressus ingens

ingens hominis studium, & industriam: de qua re Apostolus ^{1. Timoth. 4.} cùm Timotheum instituit, sic scribit: *Exerce autem te ipsum ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia.* Et in hac antiquorum patrum, & monachorum optimus quisque totum animum, omnemque curam posuit. Quam obcaussam monachi Ascetę à Gręcis dicti sunt: & eorum professionem, quam Latini mitiore vocabulo conuersationem, & disciplinam appellant, iidem nominant exercitationem, rem sine dubio proprius attingentes. S. Basilius quoque quæ in hanc sententiam præclarè scripta reliquit, propter eandem rationem Ascetica, siue exercitamenta nuncupauit.

^{Cap. 3.} Partes huius exercitationis (est autem hæc altera conuersio ad Deum, sub initium primi lib. commemorata) diuina scriptura refert. In primis verò principes Apostolorum in epistolis, quas nos toto hoc libro explicaturi sumus. Nunc tractationi huic satis erit locus S. Petri, quo Christianos recenti adhuc conuersione feruentes magis inflammat ad viam spiritus prosequendam, cùm scribit: *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac cōcupisciēte, ut in eo crescat in salutem, si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.* Vbi quamquam Apostolus exercitationis huius pleraque omnia capita recenset, vrget tamen in primis studium, & cupiditatem progressionis spiritualis. *Concupiscite, inquit, ut crescat, si tamē gustastis:* quod sanè ad vniuersum spiritus incrementum, maximo adiumento esse, nemo non videt. Cùm igitur huius nos hoc loco generalia fundamenta ponamus, vt hactenus ipsum à Deo, tanquam à capite fluere, quod eius est principium, primum constituimus, sic nunc alterum explicemus, quod quidem ab hominis studio, non nisi tamen, Deo iuuante, na- scitur.

Prof-

Proficientis animum profectus, & perfectionis spiritualis maximè sipientem esse oportet, nihilque ei de progrediendi desiderio remittendum.

CAPVT II.

ON STANTISSIMA sententia Patrum, & Theologorum est, proficiunt necessariū esse vehementem voluntatem progrediendi in spiritu perfectionis, cui respondeat par conatus, viriumque animi, & corporis exercitatio: in hocque maximum esse momētum ad omnem virtutem. Igitur huius rei causæ nunc explicandæ sunt.

Harum prima est diuina voluntas, quæ vult omnes perfec- ^{Prima causa.}
tos: *Estote, inquit Dominus, perfecti, sicut Pater vester cœlestis* ^{Matth. 5.}
perfectus est. Et S. Iacobus: *Vt sitis perfecti, & integri in nullo defi-
cientes.* Et S. Petrus: *Vt in omni conuersatione sancti sitis, quoniam* ^{1. Pet. 1.}
scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. ad sanctitatis au-
tem diuinæ imitationem, altissimamque perfectionem mini-
mè peruenit, nisi magna animi, corporisque contentione, &
labore. ideo idem Dominus hortatur, *Contendite intrare per an-
gustum portam:* Et: *Tollite iugum meum super vos.* Quin accedit
animos ad vim cœlis ipsis adferendam: *A diebus, inquit, Ioan-
nis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* ^{Iacob. 1.}
Et S. Basilius in Ethicis ostendit, Christum Dominum in suis
actionibus exemplo nobis vt esset etiam in hac re, nulla per-
suasione, aut euentu à suscepto laborum, patientiæque propo-
fito dimoueri voluisse inquam, adeo vt Petrum eum auocan-
tent à cogitatione mortis pro nobis obeundæ, pessimè acce-
perit, dixeritque illi: *Vade post me Satana, scandalum es mihi.* & a-
libi idem S. Basilius ad Apostoli Pauli simile studium ample-
ctendum Chilonem commouet. *Huc te, inquit, suo exemplo in-
uitat Paulus inter lucta & spiritualis athletas Agonistes longè eximius:*
qui cùm acquiescere nollet, tot alioqui officiis vita retroacta, sed ulterio- <sup>Epistola ad
Chilonem.</sup>
R

riore, & quotidiana virtutum accessione progredi, ad hunc loquuntur modum: Eorum, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea, quæ priora sunt, me extendens, ad destinatum prosequor, ad brauium supernae vocationis.

Secunda causa est gratiæ diuinæ natura: est enim gratia talis animis hominum, qualis orbi terrarum solis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorem, fœcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & sterilitate vitæ superioris, in nouæ vitæ, & bonorum operum vbertatem conuersa. Hæc igitur diuina lux suas progressiones facit, vbi semel exorta est in animis hominum, & vt alter sol, quasi quodam ascensu, ad spirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux est diluculo pœnitentiæ in Incipientibus: eiusdem augumento in proficientibus illustratur animus maiore lumine, & virtutum semina mirabiliter augescunt. Demùm complebuntur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes, quod ipsum à Salomone significatum est, cùm ait: *In forsum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usq; ad perfectum diem.* & quia in Ecclesia nunquam desunt qui se ipsos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: *Quæ est ita, quæ progressitur quasi aurora consurgens, in incipientibus, pulchra ut luna, in proficientibus, electa ut sol, in perfectis.* Ad gratiam accedit natura: quæ quanquam à gratia longè, multumque superatur, vt quæ ordine inferior, & humilior est, eam tamen à communi virtusque parente, & effectore Deo capacitatem accepit, ad virtutem, pietatem, & religionem, vt gratia Dei perfusa audiissimè in res supernaturales feratur, sequaturque motionem, & ductum gratiæ in desiderio boni in dies maioris, vsque ad immensum, & infinitum bonū supernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis esse dicitur. Et verè à S. Basilio scriptum est: *Is genius est, ea humanae vita conditio, nunquam contenta acceptis, sive alitur continent, & secura præteriorum inhiat futuris.*

Sed vt ad rem proprius accedamus, tertia ratio, cur semper in desiderio proficiendi debeat esse proficiens, est ipsamet natura

tuta profectus, & desiderij. Siquidem vt adsit apta natura, & gratia Dei non parua, si velit homo languere, licet illi per naturam præsertim depravatam, & à gratia quantumlibet stimuletur ad res arduas, nunquam tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apostolus monet, ne desimus gratiæ Dei; & patrum in hoc desudat industria, vt intelligat proficiens, sibi summa voluntate, & studio in spiritus profectum incumbendum esse, & tam ardenti desiderio progrediendi incensum esse oportere, vt non solum de eo nihil remittat, sed nunquam se adeò profecisse, quin sibi adhuc magis proficiendum, putet. Siquidem progressus spiritus, cursus quidā est, de quo Daud: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Initium viæ huius est vita noua in Christo, & desiderium usque in finem perseverandi. Terminus, perfectio, & tandem beatitudine cœlestis, progressiones, & quasi passus quidam spirituales, inflammata desideria, studia que virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis assidue. Qui hoc curriculum ingressus, hæret in primo gradu benè institutæ vitæ, si eo contentus nil ultra requirit, otiosus est, si existimat virtutis perfectionem se esse adeptum, superbis. quare non proficit hic, sed deficit. Itaque patres hunc falsæ opinionis errorem conuellunt, dum aiunt, hæc esse pugnantia, currere, & resistere in via, & fieri non posse, vt progediatur qui se peruenisse iam putat, aut contrà, perueniat aliquando, cui ultra progrediendi nulla cura est. Sic S. Bernardus: *Non vis, inquit, proficere? vis ergo deficere. non, inquis, sed sic Epistola 254. vivere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio.* Hoc ergo vis, quod esse non potest. Et paulò post: *Siproficere currere est, ibi proficere, ubi & currere desinat. ubi vero non currere, ibi & deficere incipit.* Hinc planè colligitur, quia nolle proficere non nisi deficere est. Videlicet Iacob, & in scala Angelos, ubi Genes. 28. nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbantur uniuersi: quatenus palam daretur intelligi, inter profectum, & defectum in hoc statu mortalis vita nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrum continuè aut crescere constat, aut decrescere; sic necesse sit spiritum aut proficere semper,

In psalmū 69.

Philip. 3.

I. Corinth. 8.

sermone 50. de tempore.

In Psal. 83.

I.

Bernard. Ser. 2. in Vigilia Natalis Domini.

aut deficere. S. etiam Augustinus: *Quantumcunque hic vixerimus, inquit, quantumcumq; hic profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi, iustus sum: qui dixerit, remansit in via, non nouit peruenire. Vbi dixerit, sufficit, ibi habet.* Attende Apostolum, cui non sufficit, *Fratres, inquit, ego menō arbitror apprehēdīssem. Et rursum dicit: Qui seputat aliquid scire, nondum scit, quemadmodum oporteat eum scire. Vnum autem, quaretrō sunt oblitus, in ea, quae antē sunt extensis, secundum intentionem sequor ad palmam superiā vocationis. Ille ergo currit, tu habesisti? ille dicit nōdum sē perfectum, & tu iam de perfectio- ne gloriaris? Confundantur qui dicunt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicis tibi, euge, euge. Et alibi huiusmodi hominem apertē superbū appellat; & addit, *Melior est peccator hu- milis, quam iustus superbus.**

Desiderij vero humani, si desiderium est, ea est natura, vt ardens, & actuosum sit, nec antē quiescat cupiditas, quam obtineatur quod cupitur. Quare si perfectionem Incipiens desiderat, vt desiderare debet, quieta mente nō erit, nisi cūm ea frueatur in æterna felicitate. Interim igitur ferueat desiderium, vsusque virtutis, & quo in ipso cursu, & contentione procedendi accedit proprius, sentitque magis spiritus suavitatem, eo c̄tiam magis diuini amoris facibus inflammetur. Ob hanc enim causam ait S. Augustinus, sanctorum hominum desideria tam sancta differri. Desiderium, inquit, eorum differtur, vt crescat, crescit, vt capiat, non enim parum aliquid daturus est Deus desideranti, aut parum exercendus est ad capacitatē tanti boni. nō aliquid Deus quod fecit, datus est, sed se ipsum, qui fecit omnia. ad capiendū Deum exercere, quod semper habiturus es, diu desidera.

Porro ad semper, dum viuitur in hoc seculo, proficiēdum, præter tres explicatas cauſas, multa sunt, quæ hominem excitant. Primum est sanctorum animarum, & Angelorum gaudium. *O si cognosceremus,* ait S. Bernardus, & nos quomodo expe- c̄tant, & quantum desiderant aduentum nostrum, quam sollicitē que- runt, quam libenter audiunt bona de nobis? quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ passi sunt, compassionem, quando & ipsi An- geli sancti nos desiderant? nonne de vermiculis istis, & de puluere isto reſtaur-

restaurandi sunt muri cælestis Hierusalem? exultare Angelos fecimus, quando conuersi sumus ad pœnitentiam: proficiamus, & festinemus de nobis eorum implere latitiam.

Sed vrget nos magis ad progrediendum illud alterū, quod addit idem pater: *Currite, inquit, fratres, currite, non sōli Angeli, sed ipse Angelorum vos Creator expectat. nuptiæ paratae sunt, sed non dum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impletantur.* Idem auctor est alibi, Deum parentem optimum filiorum suorum profectibus pasci: *Bonus, inquit, pater familiæ, qui suorum domesticorum curam gerit, maximè in diebus malis, ut alat eos in fa- me, cibans illos pane vite, & intellectus, & sic nutriendis ad vitam æternam. at pascens nihilominus pascitur ipse, & quidem escis, quibus libenter vescitur, profectibus nostris. Etenim gaudium Domini fortitudi- nostra. Ita ergo & dum pascit, pascitur, & pascitur cum pascit, se- mul nos gaudio suo spirituali reficiens, & de nostro aque spirituali pro- gressu gaudens. cibus eius pœnitentia mea, cibus salus mea, cibus eius ego ipse.*

Exemplum autem Christi Domini quos stimulos ad currendam viam spiritus, tanto duce præunte, addere debet hominibus? Ipse, scribit S. Bernardus alio loco, *hominis, seculig, au- Epistola 25. citor, quamdiu cum hominibus conuersatus est, nunquid stetit? & qui- Ador. 10. dem, teste scriptura, pertransiit benefaciendo, & sanando omnes. per- transiit ergo sicut non infructuose, ita non remissè, non pigrè, non len- to gradu, sed quemadmodum de eo scriptum est, Exultauit vt gigas ad currendam viam. porrò currentem non apprehendit, qui & ipse parti- Psalm. 18. qui? Ideo Paulus aiebat, Sic currite, ut comprehēdatis. Ibi, Christiane, 1. Cor. 9. fuge tuicursus, profectusq; metam, ubi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens usq; ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, si us- que ad mortem non peruerteris, brauium non apprehendes. Brauium Philip. 2. Christus est.*

Huc pertinent exempla etiam sanctorum hominū, & qui- dem omnium, omnes enim inflammatis studiis rapuit chari- tas ad Christi imitationem, & suum profectum. nec enim ali- ter fieri quodammodo potest: nam, vt ait Apostolus, *charitas 1. Cor. 9.*

22.9.183 art.4

S. Athanasius
in Vita S. An-
tonij.Primum Con-
suum.
Lib. 22. mor.
cap. 20.Ephes. 4.
Psalm. 32.Alterum con-
suum.
Sermon 50. de
tempore.
Epis. 254.
Lib. 2. de consi-
deratione.Phil. 3.
I. Cor. 8.Sermon 50. de
tempore.
Serbius Apostoli.

Urget, & status proficientium libertas est quidem à peccato, sed seruitus iustitiae, vt docet S. Thomas, hoc est ex iustitiae habitu inclinans ad bonum maius. quod multò adhuc magis verum est in religiosis hominibus, qui se perpetuis votis ad perfectio- nis studium obligarunt. Ob id iis præsertim præcipiebat S. Antonius: *Hoc sit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere.* Et moriens hoc idem quasi testamento legauit: *Hodie, inquiens, vos religiosum studium arripuisse arbitramini, & capta voluntatis fortitudo succrescat.*

Sed ad hoc studium semper proficiendi plurimum iuuabunt hæc duo sanctorum Patrum consilia. Vnum est, si proficiens sibi certò persuadeat se quotidie incipere. Sic S. Gregorius: *Humana mens, inquit, dum igne amoris excoquitur, semper infatuat claritatem pulchritudinis, quotidiana innouatione feruoris. nescit enim mens per torporem veterascere, que studet per desiderium semper inchoare. hinc nempe per Paulum dicitur, Renouamini spiritu mentis vestrae. Hinc psalmista, qui ad perfectionis culmen iam peruererat, quasi inchoans dicebat, Ego dixi, nunc capi: quia videlicet si lassescere ab inchoatis bonis volumus, valde neceſſe est, ut inchoare nos quotidie, credamus.*

Alterum consilium facit, ne proficiens animo cadat, si se quantum optat, nondum profecisse cognoscit: nam scribit S. Augustinus: *Ipsa est perfectio hominis, inuenisse, se non esse perfectum.* Et S. Bernardus: *Indefessum, inquit, proficiendi studium, & iugis conatur ad perfectionem perfectio reputatur: & studere perfectioni, est esse perfectum. atq; hac, vt ait alibi, est scientia Sanctorum, scilicet cum Apostolo sentire: Ego me non arbitror apprehendisse.* Et quanquam hæc scientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior tamen est, quam illa, quæ inflat: *Ergo proficite,* inquit S. Augustinus, fratres, discutite vos semper sine dolo, sine adulacione, sine palpatiōne. Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id, quod non es: nám ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Et haec- nus explicata sint duo prima prin- cipa status proficien- tium.

Profi-

Proficiens intentionem in Deum, & eius gloriam in primis dirigit, eamque ab omni alterius propositi admitione liberam seruat.

C A P V T . III.

V N C tertium fundamentum ponamus. Tertium, inquam, explicationis ordine, primum tamen natura, & vsu; & hoc est Intentio; quæ mentis oculus à Christo domino dicitur. Quæritur ergo, quid in hac exercitatione propositum esse debeat proficienti, & quo omnes cogitationes, affectiones, & actiones, tanquam ad cy- nosuram dirigere debeant. & breuiter respondendum est. Deus, & ad Deum. Est enim profectus, vt antè attigimus, & vberius postea prosequemur, ædificij spiritualis incrementum, cursus item, & ascensio quædam. Deus autem finis ædificij huius est, & curriculi terminus. Siquidem, vt ait Apostolus, *Omnis ædifi- catio in Christo constructa crescit in templum sanctum,* hoc est in templum Deo habitatore dignum. Et Daud currentes inci- tans: *Accedite, inquit, ad eum.* Et certè in summō fastigio scalaram, quibus cœlum versus concidentes Angelos videntur. Et intelligat proficiens, se per omnes profectus sui gradus ascendere ad Deum solum, ac non nisi Deum in omni vita spectare debere. Hoc vt magis intelligatur, attente quæ sequuntur consideranda sunt.

Primum hoc sit. Deus est finis hominis, non solum quia est *primum.* finis omnium earum rerum, quæ ab ipso conditæ sunt, neque enim Deo quidquam melius est, à quo ad agendum moueatur Deus. Et ideo dicitur à Salomone: *Omnis propter semetipsum o- peratus est Dominus;* Sed etiam quia creauit hominem, vnum, qui ex omnibus animantibus Dei capax esset, vt pote qui ad imaginem ipsius formatus est, & ad ipsius gratiam, & gloriam capessendam factus. Ideo S. Augustinus. *Facisti nos, Domine, ad Lib. 1. confes- sionum cupi- te.*

*Epistola ad
Valerianum.*

te. Quod S. Eucherius copiosè declarans, Primum, inquit, insituti, atq; editi in lucem hominis officium est, proprium cognoscere auctorem, cognitumq; suscipere; vitamque, id est, diuinum donum, in diuinum officium, cultumq; conferre: ut quod Dei munere sumpsit, Dei deuotione consumetur: atque id, quod ab eodem indignus cœpit, eidem subiectus impendat. Sana quippe opinione agimur, vt eductos nos sicut ab ipso, ita ipsi arbitremur. unde ille plane, magnificeq; perspicit creatoris nostri in effingendo homine sententiam, quisquis ita intelligit, q; nos & ipse, & sibi fecit.

Secundum.

Deinde intelligendum etiam est illud, res omnes à Deo creatas ad hunc finem consequendum homini inseruire debere. Ideo enim inquit David: *Omnia subiecisti sub pedibus eius.* Et Apostolus: *Omnia vestrasunt.* Et Salomon: *Fidelis viri totus mūdus disiutorum est.*

psalm. 8.

1. Cor. 3.

Proverb. 17.

Tertium.

Actior. 17.

*Lib. 1. de do-
ctrina chris-
tiana cap. 35.
Et 10. de Trin-
aut. cap. 10.*

*10. de Trinitate
cap. 10.
Homil. 1. in
Cant. tomo 8.
& Hieronymi.*

Ex his duobus conficitur tertium, Deum finem esse actionum humanarum: Si enim Deus hominis per se finis est, hoc est, hominis, quia homo est, actionum humanarum necesse est etiam finem esse, vt hinc sapientissime ab Apostolo dictum sit. *A re opagitis, Homines à Deo in mūdo hoc positos, ut querant Deum, si forte attrahent eum, quia non longè est ab unoquoq; nostrū.* Res autem creatas non finem hominis vlo modo esse, sed admiracula solum, ad quæ admittamus, vt sumnum bonū, & finem nostrum adipiscamur. Quare perpetuò docet S. Augustinus Deo solo, quia finis est, frui nos, ceteris rebus vti. Ideo peruerse, & præpostorè agit peccator cum peccat, fruitur enim creato, & commutabili bono, in quo tanquam in ultimo fine conquiescit, rejecto interim Deo incommutabili, & summo bono, in quo solo conditus est, vt conquiescat. Nec est, inquit S. Augustinus, alia vita hominum virtuosa, atq; culpabilis, quam male utens, & male fruens. Et ante illum Origenes, Peccator rebus Dei abutitur ad ea, qua non vult Deus, nō enim Deus dilectionem horum, sed usum hominibus dedit.

Porro Deus finis hominis, & actionum eius intelligitur dupliciter. Primum quidem ad utilitatem, deinde ad honorem, & gloriam ipsius Dei. Utilitas ab homine nulla potest Deo affiri,

ferri, sed gloria solūm. Finis ergo est Deus hominis ea significazione, vt homo in rebus omnibus Dei gloriam querat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab eo fiat propter Dei laudē. Quod à Salomone luculenter explicatur in Ecclesiastico; in quo cùm *Eccles. 17.* differisset de hominis creatione, dignitate, ornamenti; cæteris tum naturæ, tum gratiæ, ad ostendendum in quem finem ea in utrumque nostri generis parentem collata essent diuinatus beneficia, addit, *Vt nomē sanctificationis collaudent, & gloriam in mirabilibus illius, ut magnalia enarrant operum eius.* Et Moyses: *Faciet te excelsiore cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & no- Dant. 26.* men, & gloriam suam. Quod in oratione dominica precari nos docuit Christus, cùm dicimus, *Sanctificetur nomen tuum.* Et a- *March. 6.* pertè Apostolus, *Omnia, inquit, in gloriam Dei facite.* Et S. Ber- *1 Cor. 10.* nardus, *Deo quodammodo insulsa nostra obedientia, seu patientia est;* *Sermone de* *vix omnium, quæ agimus, vel patimur ipse sit causa.* Huc dirigere, & *obedientia,* quasi collineare propositi sui intentionem omnem in rebus *& patientia.* omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud inter agendum mentem irrepat, quod oculi huius spiritualis animæ lumen obscurare aliquo modo possit. Legatur S. Basilius in regulis fusiis disputatis.

Maculant autem splendorem intentionis humanæ multa. Primum si ad quidlibet agendum moueat homo, ne incurrit damna tām vitæ huius, quales sunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus calamitates, quām alterius, vt æterni supplicij apud inferos, aut etiam purgatoriij ignis. Qui hanc ob caussam *In psalm. 127.* bene viuit, timore seruili ducitur, vt latè docet S. Augustinus: quod & alienum est à proficientis statu, & actionem alioquin illustrem sua nobilitate spoliat, vilemque reddit, & vulgarem. Simili modo se habent, qui ad hæc terrena, & caduca bona, tanquam ad mercedem suorum rectè factorum, aliquid rectè faciendo intuentur. Legantur quæ scribit S. Augustinus in illa *Hom. 38. lib. 5a.* verba, *Nunquid Iob gratis colit Deum?* adhuc ad hoc, inquit, prouocatur ab aduersario, vt gratis Deum colatus, quando ille querens q; obiciat, pro magno se putauit inuenisse, quia dixit, *Nunquid gratis colit? colis non gratis, ut aliquid ab ipso accipias.*

Secundò.
Matt. 6.

Lib. 1. mora-
lum cap. 20.

Thren. 2.

Psalm. 141.
Hier. 41.

Psalm. 55.

Cap. 21.

Psalm. 118.

Secundò, pestis intentionis est inanis gloria, quam tanto-
perè detestatur Dominus in Euangelio: *Attendite, inquit, ne iu-
stitiam vestram faciat is coram hominibus, ut videamini ab eis: alio-
quin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cælis est.*
Et alibi sæpe, præsertim cum præcipit de eleemosynis, de ora-
tionibus, de ieuniis. Hæc autem bonis actionibus hominis fa-
cile, & ferè semper insidiatur innumeris pperationibus, quas
S. Gregorius ad tria capita reuocat. *Bona, inquit, nostra tribus
modis antiquus hostis inseguitur, ut videlicet hoc, quod rectum co-
ram hominibus agitur in interni iudicis conspectu vitiatur. aliquan-
do namq; in bono opere intentionem polluit, ut omne quod in actione
sequitur, eò purum, mūdumq; non exeat, quòd hoc ab origine perturbat.
cum enim facilia ad decipiendum corda hominum conficit, eorum de-
sideriis auram transitorij fauoris opponit, ut in his, quæ recta faciunt
ad appetenda imatitudine intentionis inclinentur. Vnde rectè sub
Iudeæ specie de una quag; anima misera intentionis laqueo capta, per
Prophetam dicitur, Facti sunt hostes eius in capite. Cum verò hi hostes
intentionem vitiare non prævalent, in via positos laqueos tegunt, ut
in eo, quod bene agitur, cor exaltans se ex latere ad vitium deriuetur.*
*Sæpe enim bono operi, dum laus humana obuiat, mentem operantis
immutat. Vnde Psalmista, In via hac, qua ambulabam absconderunt
superbi laqueum mihi. Et Hieremias, de quibusdam, cùm venissent,
inquit, ad medium ciuitatis, interfecit eos. Cùm verò antiquus hostis
nec in exordio intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit, du-
riores in fine laqueos tendit, quos Propheta conspicerat, cùm dixit,
Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Tota ergo virtute perspiciendus
fluius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura ser-
uandus est à malitia puluere oculus cordis, ne hoc, quod in actione re-
ctum hominibus ostentat, apud semetipsum per vitium præua intentionis intorqueat. Curandum itaq; est, ne bona nostra paucasint, ne in-
ueniamur steriles, ne indiscussa, ne inueniamur vecordes. Vide etiam
D. Bernardum in tractatu de passione domini.*

S. Augustinus hoc idem argumētum tractans, dicit, David
contra inanem gloriam orando pugnare, cùm ait: *Auerte ocu-
los meos, ne videant vanitatem. Non quia, inquit, ipsa laus humana
culpan-*

culpanda sit (nam quid tam optandum est hominibus, quām vt eis pla-
ceant, quæ debent imitari?) sed propter ipsam laudem bene operari, est
vanitatem in suis operibus intueri: quandoquidem & ipsa ab homini-
bus laus homini iusto quantacumq; prouenerit, non ibi esse debet eius
finis boni, sed etiam ipsa referenda est ad laudem Dei, propter quam bo-
na faciunt verè boni. Denique in eodem sermone Dominus dixerat, sic March. 5.
luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, &
glorificant Patrem vestrum, qui in cælis est. Vbi finem posuit in gloria
Dei. Non ergo sit finis boni nostri operis in laudibus hominum, sed ipsas
laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo
nobis datur, quidquid in nobis sine laudantib; errore laudatur. Addit
idem pater alibi: *Hoc si queris, ut glorificetur Deus, noli timere, ne
videaris ab hominibus. Etiam sic intus est eleemosyna tua in absconde-
to, ubi solus ille est, cuius tu gloriam queris, te videt hoc querere.*

Sermone 27. de
dineris.

Duo igitur nobis præstanta sunt, vt intentionem puram,
integramque serueimus. Vnum est discutere diligenter nos ip-
pos initio actionis, & postea circumspicere in progressu, & ter-
mino eiusdem. Et est S. Gregorij monitum. Alterum est S. Au-
gustini, substernere diuinæ gloriæ quidquid laudis humanæ ex
recte factis nobis possit accedere.

1.

2.

3.

Restat vltimum maximi momenti, in quo summa inten-
tionis rectæ perfectio posita est, & quod eam non solùm ma-
cula, sed omni macula suspicione liberat. Ita nimur in om-
ni vitæ instituto, & actione ferri intentione in Deum, vt nihil
omnino nec ipsa coelestis beatitudo, aut quidpiam queratur
aliud, quām Deus ipse, eiusque diuinæ voluntatis beneplaci-
tum. S. Augustinus sic habet: *Cauere debemus, ne ad præmium dili-
gamus Deum. Quidquid tibi aliud dederit, minus est, quām ipse. colis
non gratis, ut aliquid ab eo accipias. gratis cole, & ipsum accipies.* Et
alibi: *Nec illud, quod tibi pro magno prestat Deus, præponas illi, qui
præstít: quod enim dulcius à Deo præmium, quām ipse Deus? S. etiam
tempore, cap. 4. Chrysostomus rem hanc grauiter, & frequenter prædicat: *Hoc
inquit, parum quod agere videmur, nec ita honeste, & emendatè ge-
punctione.**

Sermone 38.
lib. 50. homil.

rimus,

S 2

rimus, ut decet liberos, sed prius requirimus, si mercedem habeamus, an non. Inuercunda satis, & non tam libero digna vox, quam mercedario. Quid agis, o homo? quid ineptis? ad hoc creatus es, ut conditori tuo placeas, ut domino tuo seruias, & tu de mercedibus cogitas? Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, aliam abhuc præter hoc ipsum, quod placere meruisti, mercedem requiris? Verè ignoras quantum bonum sit placere Deo. Si enim scires, nūquam aliud aliquid extrinsecus mercedis, aut muneris expeteres. Nescis quia maior augeatur tibi merces, quando non spe mercedis operaris, sed studio placendi? Et alibi: Maior tibi merces, si modo citra mercedis spem feceris. Ob hoc Deus & gehennam comminatus est, & cælorum regnum promisit, ut à nobis ametur. Amemus igitur illum, ut amare quidem par est; hoc enim magna certè merces est, hoc cælorum regnum, & voluptas, & delitiae, & gloria, & honor: hoc lumen, hoc beatitudo infinita.

*Homil. 5. in
cap. 2. Rom.
Et homil. 42.
1. Cor. 6.*

*Lib. 2. mor.
cap. 27.*

*Lib. II. de Gen.
ad literam
cap. 15.*

Sed ad extremum huius dogmatis adeo præclari ratio explicanda est ad hunc modum. Vniuersum malum, malique periculum, quod intentioni humanæ in vsu virtutum occupatae imminet, creatur homini ab amore sui, qui quasi lucifer alter seipsum Deo in mente hominis opponit, exigitque (id quod soli Deo debetur) actionum eius omnium finis esse, & haberi, & quod est maximo animorum sensu deplorandum, re ipsa id à peccatoribus obtinet. quod à S. Gregorio subtiliter scribitur in hæc verba: *Nonnunquam amor suis se menti ingerit, eamq; latenti motu à rectitudine iustitiae diuertit. Et quo se totam auctori reddere negligit, eo in se iustitiae viri cōtra dicit.* Et à S. Augustino breuius, sed expressius, cùm amorem hunc proprium & priuatum appellat æmulum Deo. Hac igitur ratione recta tendentem hominis animum auertit à recto, & à Deo, efficitque ut se deflecat homo ad se ipsum, commodumque suum in rebus omnibus consestandum. Vnde originem habet atrocitas peccati, quod committitur aduersus Deum, cui, vt antè diximus, ob hanc caußam iniuriam maximam facit, qui peccat.

Amo-

Amorem hunc, quod attinet ad intentionem, frangunt quidem duo antedicta præcepta S. Gregorij, & S. Augustini, sed extinguunt penitus ea, quæ nunc attulimus ex S. Chrysostomo. nihil enim intentionem hominis ab omnicontagione terrena magis liberat, quam si nulla propriæ vtilitatis ratione habita in suscepso proposito constanter perseueret, frequente conatu, & exercitatione animum assuefaciat actionibus, & cogitationibus, quæ ilium abstrahant ab omnire, quæ Deus non est. Aduersus amorem hunc nobis est magni animi contentione certandum. Sed id quo modo, & quibus auxiliis fieri debeat, post dicemus.

Proficiens intentionem etiam ad Christum Domum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

CAPVT IV.

NIHI repugnat Deum finem esse hominis, & actionum eius, & eiusdem etiam finem constitutum esse Christum Saluatorem, & Dominum nostrum à Patre. Siquidē omnia dedit ei Pater in manus, & eum constituit hæredem vniuersorum. Quare omnia per ipsum, & propter ipsum facta, sacræ literæ tradunt, & ipse se appellat A, & Ω, principium, & finem. Est autem finis hominis Christus, quoniam caput est Ecclesiæ, quæ sub eius signis militat in terris, & in qua ipse de inimicis triumphans, regnum sibi sempiternum statuit, quod tamen, vt ait Apostolus, tradet tandem Deo, & Patri, tamquam fini omnium ultimo, & maximo dominatori. Finis igitur est sub fine, finis tamen.

Ioan. 13.

Hebr. 1.

Hebr. 2.

Apocal. 22.

1. Corinth. 15.

Sed ob aliam etiam causam finis est Christus, quia nimirum exemplar est virtutum omnium, & idea perfectionis, ad quam solum, vel maximè intueri debet quicunque virtutis, & perfectionis studiosus est, vt eius in se ipso imaginem exprimat,

mat. Donec occurramus omnes, inquit S. Paulus, in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram atatis plenitudinis Christi. Et ut intelligamus, id in primis Apostolum dictum velle proficientibus, addit: Veritatem facientes crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus comparatum, & connexum per omnem iunctarum administrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membra augmentum corporis facit in edificationem sui in charitate. Et ibidem, hoc ipsum dicit esse, Christum didicisse, & in eo edocatum esse. Hanc finis in Christo rationem affert S. Gregorius, cum exponit titulum Psalmi sexti, in finem. Id est, inquit, in Christum, qui est initium, & finis. Christus finis dicitur vel quia est consummatio Legis, & Prophetarum, vel quia bonorum omnium perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos querere, nisi studeamus ad eius agnitionem peruenire; ita eo inuento, nullus iam melior queritur: quia omnis creatura eo, sub cuius pedibus omnia à Patre sunt subiecta, inferior inuenitur.

In prologo 7.
Psalmorum panisentialium.

Lib. de fide, &
symbolo, cap. 4.
lib. 83. Qua-
stionum q. 25.
q. 42.
Const. monast.
cap. 2.

Homil. 33. 50.
bonilarum.

Sed Christum ad exemplum perfectionis homini à Patre datum esse, præterquam quod ex sacris literis intelligitur, dicunt etiam à Patribus, S. Augustino præsertim, & S. Basilio, & ita fieri, planè necesse erat. nam quanquam non deerant, qui de virtutibus differerent, & bene, beateque viuendi præcepta traderent; ij tamen primùm nō de omnibus disputabant, non de humilitate, cuius nec nouerant nomen; non de vera castitate, cuius expertes fuerant etiam Philosophi. Quare Saluator, inquit S. Augustinus, docuit primus humilitatē, docuit primus castitatem. Deinde quæ docuerunt, qua errorum labe sunt aspersa? legantur politica ipsorum, & Senecæ tractationes: quā multa, eaque præclaræ de virtutum actionibus, & vsu per ignorantiam prætermiserunt? ac, vt dicam breuiter, perfectionis rationem, & vim ne somniarunt quidem. Denique quantam cunque sanctitatem simularent Ethnici, vitam certè coram Deo, cui aperta sunt animorum penetralia, minus sanctam, ne dicam turpem, traduxerunt. Quando etiam sanctissimorum alioquin virorum, qui veram religionem ante Christum coluerunt,

luerunt, grauissimos fuisse lapsus, non ignoramus: & nullus adeo insigni virtute claruerit, qui absque mendacio diceret: *Mundus sum à peccato. solus igitur Christus liber à culpa is fuit, Proverb. 20.* à quo exemplum virtutis omnis petendū esset, solus ipse perfectionis auctor, & magister. *Omnis virtus nostra, ait S. Bernardus, tam longe est à vera virtute, quam longe est ab ea forma, quam nenuis verbo, & exemplo commendauit Christus præsens in carne.*

Sed quā multa antè incognita docuerit Christus de virtute, de moribus, testes sint Euangelistæ, qui eius cōciones accuratè describunt de timore gehennæ, de iejunio, oratione, cœleemosyna, humilitate, vero Dei cultu, fide, spe, charitate in Deum, benignitate, & beneficentia erga proximos, etiam inimicos, maledicos, necem afferentes, iniuriarum obliuione, mundi contemptu, malorum tolerantia, mortis, crucis, tormentorum quorumcunque desiderio, amore æternæ vitæ, obedientia, castimonia, virginitate, paupertate, affectionū prauarum mortificatione, abnegatione sui, octo denique illis actionibus à communi hominū sensu remotissimis, in quibus vitæ presentis beatitudinem collocavit. testes sint Christi discipuli in scriptis suis de eadem Christi disciplina subtilissimè supra humanam intelligentiam disputationes. Testes denique omnes Patres tam Latini, quā Græci, qui non in doctrina solum, sed etiam in vita Saluatoris & moribus inaudita, & admiranda virtutis exempla passim obseruant, & deducunt. Atque ad dandum huius rei specimen aliquod, affero ex uno S. Augustino locum: *Satellites, inquit, voluptatum diuicias permitiosè populi appetebant: pauper esse voluit. honoribus, & imperiis inhabant: Rex fieri noluit: carnales filios magnum bonum putabant: tale coniugium, prolemq; contempnit. contumelias superbissimè horrebant: omne genus contumeliarum sustinuit: iniurias intolerabiles esse, arbitrabantur: quæ maior iniuria, quā iustum, innocentemq; damnari? dolores corporis execrabantur: flagellatus, atq; cruciatus est. mori metuebant: morte multotatus est. ignominiosissimum mortis genus crucem putabant: crucifixus est. omnia, quæ habere cupientes non re- Etè viuebamus, carendo vilia fecit. omnia, quæ vitare cupientes à stu- dio*

Marth. 5.

Libro de Vera
religione cap.
16.

dio deniabamus veritatis, perpetiendo deiecit. Non enim ullum peccatum committi potest, nisi dum appetuntur ea, quae ille contempsit: aut fugiuntur ea, quae ille sustinuit. Tota itaque vita eius in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, disciplina morum fuit. Hæc ille.

Atque hæc cauſsa est, cur Christus sol iustitiae, lux mundi, via, veritas, & vita nominetur in Scripturis sacris. Ipſe est enim luminare illud magnum, ut S. Chrysostomus exponit, de quo apud Prophetam scriptum est: *Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam.* Ipſe, qui positus est in signum, sicut Moysis serpens, sanans omnem infirmum, & omnia ad ſe trahens. Proficientes autem in primis Apostolus iubet in eum, tanquam in exemplar, intueri, cum ſcribit: *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen respicientes in auctorem fidei, & consummato rem Iesum.* Quo loco illud ex S. Gregorio commemorandum est. cum enim dixisset, veteris testamenti Patres contemplatione mysteriorum redēptionis exultasse, addit, penſemus ita queſimenter spiritualium patrum in illo delectatae ſunt, qui nec dum venerat, ſed praeuidebatur, cuius reatus ſit eius vias, eius exempla, eius monita, poſtquam venit, & redēptionem exhibuit, non amare?

*Homil. 5. in
Matth.
Eſaiā 9.
Matth. 4.
Ioan. 3.
Inſrā 12.
Hebr. 12.*

*Homil. 12. in
Ezechielem.*

*Sermone 20. in
Canticā.*

Sed hīc non est prætermittendum id, quod ex S. Bernardi sermone quodam accepimus. Intentio motio voluntatis est. nō mouetur autem voluntas niſi ab amore boni, quod optat. Duplex autem amor voluntati erga Christum inesse potest, & utriusq; explicatio ad intentionis erga eandem perfectionem maximè pertinet. Primus amor est incipientium: secundus est proficientium. Quare quamuis initio liceat homini priore amore in Christum ferri, deinceps tamen perfectionis ætate procedente, posteriore ſequi neceſſe eſt. Sic autem ſcribit S. Bernardus: *Nota, inquit, amore cordis quoddammodo eſſe carnalem, quod magis erga carnem Christi, & que in carne Christus gemit, vel iuſſit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiusmodi amore sermonem compungitur. nihil audit libentius, nihil legit studiosius, nihil frequentius recolit, nihil ſuauius meditatur. Inde holocausta orationum tanquam ex adipe vituli ſaginari impin-*

impinguat. adſtat oranti hominis Dei ſacra imago aut naſcentis, aut laientis, aut docentis, aut morientis, aut resurgentis, aut ascendentis, & quidquid tale occurrerit, vel ſtringat neceſſe eſt animum in amorem virtutum, vel carnis exturbet vita, fuget illecebras, deſideria ſedet. Ego hanc arbitror, inuifibili Deo fuiffe cauſam, quod voluit in carne videri, & cum hominibus homo conuerti, ut carnalium, vi- delicet qui niſi carnaliter amare non poterant, cunctas primò ad ſue carnis ſalutarem amorem affectiones retraheret, atq; ita gradatim ad amorem perduceret ſpiritualē. non ne in hoc gradu adhuc ſtabant qui dicebant, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te?* solo profecto corporalis preſentia amore reliquerant omnia, adeo ut ſalutaris futura paſſionis, & mortis ne audire quidem verbum, a quanimitate *Luce 18.* ſuſtineret, ſed nec gloriam ascendentis poſtmodum niſi cum graui mærore ſuſpiceret. Itaque in ſola interim gratia preſentis ſuā carnis eos ab amore omnis carnis ſuſpenderat. Monſtrabat autem eis poſtea altiorum amoris gradum, cum diceret, ſpiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Puto hunc ascenderat iam, qui dicebat, *Etsi cognouimus Christum ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus. nam alia quidem nequaquam ſine Spiritu Sancto vel in carne diligitur Christus, et ſi non in illa plenitudine: cuius tamen menſura deuotionis hæc eſt, ut totum cor illa ſuauitas occupe, totum ſibi ab amore viuerſe carnis, ac carnalis illecebra vendicet. hoc quippe toto corde diligere eſt.* Alioquin ſi carnis mea quamlibet consanguinitatem, vel voluptatem forte prafero carni Domini mei, per quod me videlicet minus ea implere contingat, que in carne manens verbo, & exemplo me docuit, non ne liquidò conſtat, quod toto nequaquam diligo corde, cum id diuifum habens, partem impendere videar eius carni, partem intorquere ad propriam? Deniq; qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non eſt me dignus, & qui amat filium, aut filiam plusquam me, non eſt me dignus. Ergo, ut breuiter dicam, toto corde diligere eſt omne, quod blanditur de carne propria, vel aliena, ſacredote eius carnis amori poſtponere. in quo æquè mundi gloria comprehendō, quia gloria mundi gloria carnis eſt, & qui in ea delectantur, carnales eſſe non dubium eſt. Licet vero donum, & magnum donum ſpiritus ſit iſtiusmodi erga carnem Christi deuotio, carnalem tamen dixerim hunc amo-

rem, illius utiq; amoris respectu, quo non tam verbum caro iam sapit, quām verbum sapientia; verbum iustitia, verbum veritas, verbum sanctitas, pietas, virtus, & si quid aliud, quod sit huiusmodi, dici potest. Et hæc nempe omnia Christus, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. An tibi aequè & uno modo afferri videntur? is quidem, qui Christo passo pie compatitur, compungitur, & mouetur facile ad memoriam horum, quæ pertulit, atq; istius devotionis suauitate pacifit, & confortatur ad queq; salubria, honesta, & pia: item ille, qui iustitia zelo semper est accensus, qui veritatem vbiq; zelat, qui sapientia feruet studiis, cui amica sanctitas vite, & morum disciplina, cuius mores erubescunt iactantiam, abhorrent detractionem, inuidiam nesciunt, superbiam detestatur, omnem humanam gloriam non solum fugiunt, sed & fastidiunt, & contemnunt, omnem in se carnis, & cordis impuritatem vehementissimè abominantur, & persequuntur, omne deniq; tamquā naturaliter, & malum respunnt, & quod bonum est amplectūtur? nonne, si compares utriusq; affectiones, constat quodammodo illum superiorē respectu quidē huius amore quasi carnaliter? bonus tamen iste est amor carnalis, per quem vita carnalis excluditur, contemnitur, & vincitur mundus. Proficitur autem in eo, cùm fit rationalis, perficitur cùm efficitur etiam spiritualis. Hæc S. Bernardus. Qui rationalem appellat posteriorē amorem, cùm in omnibus fidei articulis ad Christum pertinentibus quod tradit fidei regula mordicus tenemus, & in usu virutum vlla superstitione aut leuitate, aut spiritus quasi feruenterioris vehementia à discretionis norma minimè discedimus. Spiritualem autem nominat eundem, cùm tantus est in homine spiritus vigor, vt nulla vi laborum, vel tormentorum, nec etiam mortis metu iustitia deseratur.

Posterior item amor ille est, quo qui incensus est, non tam Christi corpus, corporisue actiones, aut passiones amat, quām per eas spirituales virtutes eius, & dona, hoc est, ipsa virtutis omnis boniq; exemplaria, ex prioreq; illo sibi gradū facit ad hunc posteriorem, ad eum modum, quo S. Augustinus docet nos amare spiritum, & virtutes in iis hominibus, qui corpore alio-

quin

qui deformes, & fortassis monstrosi, propter illas tamen nobis carissimi, & amicissimi sunt.

Exempla amoris carnalis erga Christum Dominū, quem S. Bernardus laudat, multa sunt apud posteriores, piosque autores contemplationū de vita, & passione Christi: inter quos libros principem locum aliqui assignant illi, quem S. Bonaventura inscripsit Stimulum diuini amoris. Ceterū proficiens ne primo amori insistat, sed eo quasi fundamēto iacto, aditum sibi faciat ad secundum, dicatque cum Apostolo: *Etsi cognoscimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus.* Sunt autem huius amoris incitamenta magna apud eundem Apostolum in epistola ad Philippenses, cùm ait: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu.* Et ad Hebræos cùm scribit: *Respicentes in auctore fidei, & recognoscere eum, quia tales sustinuit à peccatoribus contradictionem.* Et alibi passim.

*Ludovicus
Granatenſis
lib. 3 Symb.
cap. 21.*

*Quis sit scopus proficientis, & perfecti, & quam
summa perfectionis Christiana.*

CAPVT V.

SN superioribus capitibus quatuor, spiritualis profectus, perfectionisque fundamenta sunt posita: nunc totius ædificij forma ante oculos statuenda est, vt partes deinde singulas facilius explicemus, id autem fieri, si vniuersæ ædificationis huius (sic enim appellatur etiam profectus ab Apostolo) scopus, qui idem est cum proximè proposito fine proficientis, declaretur. Scopus enim non idem est, ac finis: qui enim sagittam arcu iacit in signum, finem habet propositum laudem, aut cuiusq; modi præmium: scopus verò signum ipsum iaculo ferire. sic finis proficientis in virtutibus Deus est, & eius gloria, quod docuimus cap. tertio, scopus autem nunc inquirēdus est. & quidem Christi Domini imitationem scopum proficienti prefigere maximè consentaneum est, quando ad hanc ab eo omnia referenda sunt, vt

capite quarto ostensum est. Explicandum tamen adhuc est, quid nam sit illud, in quo cogitationes omnes proficientis euigilare debeant, ut Christum Dominum perfectè imitetur: hic enim propriè scopus erit profidenti propositus.

*Regula fusiōis
R. 5. & ser-
moni de ins-
titutione mona-
chorum.
Collatione
prima.*

Cap. 4.

*Cap. 5.
Rom. 6.*

Philip. 3.

*Collatione pri-
ma, cap. 7.*

Rem hanc tractant Patres, præsertim S. Basilius, & Cassianus: aliqua etiam huc spectantia tradunt alij; sed in hac re maximè versatur Cassianus, qui post multa sic habet. *Finis*, inquit, regnum Dei, seu cælorum regnum est. destinatio vero, id est scopus puritas cordis, sine qua ad illum finem impossibile est, quempiam peruenire. In hac igitur destinatione defigentes nostra intentionis obtutus, velut ad certam lineam cursum rectissimum dirigemus, ac si paululum ab hac cogitatione nostra deflexerit, ad contemplationem eius illico recurretēs rursus ea velut quadā norma rectissima corrigemus. Et paullò post: *Habentes quidem (ait Apostolus) fructum vestrum, in sanctificatione, finem verò vitam aeternam.* Scopus vero est puritas cordis, quam sanctificationem non immerito nuncupauit, sine qua predictus finis non poterit apprehendi; ac si aliis verbis dixisset: *Habentes quidem scopum vestrum in cordis puritate, finem verò vitam aeternam.* De qua destinatione alibi docens nos idē beatus Apostolus, ipsum nomen, id est scopum significanter exprimens, ita intulit: *Quæ posteriora sunt obliuiscens, ad ea verò, quæ ante sunt extendens me, ad destinatum persequor brauium supernæ vocationis Domini. tamquam si dixisset, hac destinatione, quia illa, quæ posteriora sunt obliuione transmitto, id est, anterioris hominis vitia, ad finem brauij cœlestis peruenire contendo.*

Quamquam vero Cassianus puritatem nonnunquam à charitate non separat, quia simul insunt animo; opinatur tamen, eas inter se discrepare: quod non obscurè significat cum profectus, atque adeò perfectionis diuinæ gradus enumerat. Sic enim scribit: *Principium nostræ salutis, sapientia que secundum scripturas, timor Domini est: de timore Domini nascitur compunctione salutaris: de compunctione cordis procedit abrenuntiatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum: de nuditate humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluntatum generatur: mortificatione voluntatum extirpantur, atque marce-*

marcescant vitia uniuersa: expulsione vitiorum virtutes fructificant, atq; succrescent: pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur: puritate cordis Apostolicæ caritatis perfectio possidetur.

Hæc Cassiani sententia vera est, & ideo probanda: certum namque est perfectionem esse charitatem, charitas autem scopus quidem ultimus est profidentis, sed non proximus. anteuertit enim charitatem cum infunditur à Deo, animæ præparatio. præparatur anima depulsione vitiorū, & adeptione virtutum, quæ duo puritas cordis complectitur. hęc igitur scopus est profidentis.

His porrò duabus partibus, hoc est, extractione vitiorum, & inscriptione virtutum, cōstare progressum profidentis, & perfectionem acquiri certissimum est, namque idem Cassianus alio loco perfectionis cognitionem explicans: *Actualis perfectio,* inquit, *duplici ratione subsistit: nam primus eius est modus, ut omniū natura vitiorum, & curationis ratio cognoscatur.* Secundus ut ita discernatur ordo virtutum, earumq; perfectione mens nostra formetur, ut illis non iam velut coacta, & quasi violento imperio subditafamuletur, sed tanquam naturali bono delectetur, atq; pascatur. Sed præter Cassianum, idem etiam affirmant alij Patres. S. Basilius scribit in hac re caput esse illud, *vt Christianus, qui ingreditur genusvitæ, quod est secundum philosophiam, id est, secundum virtutis perfectionem, vitiosas animi affectiones dixerat, ac varias, quibus illius anima infici solet, ab se segregat.* S. Augustinus: *Crescat, inquit, quod habemus, & implebitur quod non habemus. Ecce enim baptizati sunt homines, omnia illis peccata dimissa sunt, iustificati sunt à peccatis, negare non possumus. Restat tamen lucta cum carne, restat lucta cum diabolo, restat lucta cum mundo.* Quo loco addit etiam alteram partem profectus spiritualis positam esse in amore iustitiae, hoc est, omnium virtutum, quod idem sermone sequenti copiosius: *Amanda, inquit, iustitia est, & in ista iustitia amanda gradus sunt proficientium: quos gradus ubi persecutus est, subiungit: O amare, o ire, o sibi perire, o ad Deum peruenire.* Qui animam suam amat, Matth. 16. perdet illam, & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet illum, sic armandus est amator inuisibilis pulchritudinis. Idem ad Pau-

Epistola 20.

linum scribens, & pressius agens, sic ait: *De agenda ista temporali vita eo modo, per quem veniendum est ad aeternam, noui concupiscentias carnales esse franandas, tantumq; remittendum in delectationes sensuum corporalium, quantum sustentanda huiusmodi, agendaq; vita satis est, omnesq; molestias corporales pro veritate Dei, & salute aeterna nostra, & proximi patienter, fortiterq; tolerandas. noui etiam proximo ad hoc consulendum omni studio charitatis, ut istam vitam recte gerat propter aeternam. praeponenda etiam nobis spiritualia carnalibus, incommutabilia mutabilibus, & haec omnia tanto magis, minisue posse hominem, quanto magis, minisue adiuuatur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. cur autem ille sic, ille autem sic adiuetur, vel non adiuetur, nescio: id tamen dominum summa, si biga nota equitate facere scio.* Et S. Gregorius: *Exercitatus sum, & defecit, inquit, paulisper spiritus meus. Quid est, q; ait spiritus meus, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus electionis? & quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata de super mensura proficimus, quanto in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tanto noster spiritus deficit. qui spiritus erroris, quia non à nobis subito penitus amputatur, bono paulisper defecisse phibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, eum à nobis ipsis funditus defecerimus.*

Eib. 22 mora-
bum cap. 14.Cassianus col-
latione 14. ca. 3.

Rom. 5. 8. 12.

1. Cor. 5.

2. Cor. 7.

Galat. 5.
Ephes. 4.
Colos. 3.

Hoc idem ex sacris litteris ante etiam habebamus. *Quidam* *huc referunt verba Domini Hieremiae facta: Ecce constituit te ho-*
litione 14. ca. 3. dies super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, &
discipipes, & adfices, & plantes; euelluntur enim virtus, & plantantur virtutes. Apostolus quoque rem hanc sàpissimè repetit. Romanos ideo monet: *Vetus homo noster simut crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, hoc est, virtus, ut ultra non seruamus peccato.* Et: *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nolite conformati huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri.* Corinthios etiam sic alloquitur: *Expurgate vetus fermentum, ut sitis noua conspersio, sicut estis azymi.* Et: *Mundemus nos ab omni inqui-*
nameto carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. In eandem sententiam multa sunt ab eo scripta in epistolis ad Galatas, ad Ephesios, & Colossenses. Duo illa illustriora sunt. Primum: *Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem*
homini-

bominem, qui corruptitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestra, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate veritatis. Secundum: Expoliante vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitione secundum imaginem eius, qui creauit illum. Quid plura? Christus Dominus ipse hoc sanxit, & promulgavit, cum dixit: Qui vult venire post me, abneget se- Matth. 16. met ipsum, & tollat crucem suam (quotidie additur apud S. Lucam) Luc. 9. & sequatur me.

Est igitur puritas cordis scopus proficentis, prout ea ex his duabus partibus existit, veteris hominis depositione, & spiritus renouatione; siue abnegatione sui, crucisque complexu, & Christi domini in virtutum vsu, imitatione. Ob quam caussam vniuersæ etiam huius tractationis de proficentibus scopus erit.

Antequam autem aggrediat ad primam ex his duabus par- *Primum.*
tibus explicandam, operæ pretium existimo præmonere duo. Vnū est, & ex antedictis intelligitur, nemini ad perfectionem, etiam si religiosa vita votis non teneatur, intercludi aditum, si velit vitam veterem abiicere, & complecti nouam. Immo au-
tor est Cassianus, secularibus hominibus id aliquando conce-
di, quod religiosis tepidis eorum culpa negatur: *Facilius, inquit,*
ad salutarem conuersationem, ac perfectionis fastigium carnalis quis,
id est, secularis, vel gentilis accedit, quamvis, qui professus monachum,
nec tamen viam perfectionis arripiens secundum regulam discipline,
ab illo semel spiritualis feruoris igne discessit. Ille namque corporalibus
saltem vitiis humiliatus, atq; immundum sentiens contagione car-
nali, ad fontem verae purificationis ac perfectionis culmen quandoque
compunctus accurrit, & horrescoens illum, in quo est, gelidissimum
statum, spiritus ardore succensus, ad perfectionem facilis conuola-
bit.

Alterum est, multò magis homini desudandum in fugan- *secundum.*
dis vitiis, & se ipsum perfectè domando, quam in consestan-
dis virtutibus. Ob quam caussam scribit Cassianus à Domino *collatione 14.*
dictū fuisse Hieremiæ de vitiis euellendis, destruendis, disper-
dendis,

dendis, dissipandis, de virtutibus autem solùm plantandis, & ædificandis, quia longè, inquit, difficultius est euelli, ac destrui corporis, animæque passiones, quam spirituales extrui, plantariq; virtutes. ideo fortasse quia vitiæ plura sunt, quam virtutes, & naturæ corruptæ quasi cognata, virtutes autem extraneæ: aut etiam quia idem labor, & industria, quæ in vitiis conuellendis ponitur, virtutibus inferendis inservit. Sed ad priorē partem accedamus, in qua peculiaris scopus proficientis est sui ipsius abnegatio, aut si malimus ita loqui, mortificatio, vel suimet perfecta victoria.

De prima cura proficientis in abnegatione aduersus peccata venialia.

C A P V T VI.

Non hac parte profectus, quam abnegationem cum Euāgelo nominamus, post primum illud, & maximum, quod est peccatis mortiferis bellum perpetuum indixisse, prima cura proficientis versetur in peccatis venialibus præcauendis, ne committantur, & postea etiam declinandis. Insunt enim homini iustificato etiam peccata venialia absque iustitiae detrimento; quia si dixerimus, inquit S. Ioannes, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et ita insunt, ut quæ magna est infelicitas humani generis, & originalis peccati poena, nō possint, quamdiu hic viuimus, ex aliqua parte non inesse. Quare enitendum est, vt hæc ipsa admodum pauca sint, & ad perexiguum tempus, ac etiam non ultra punctum temporis durent.

Quamuis enim impium sit, & à catholica fide alienum, impeccantiam assérere, quod (vt auctor est S. Hieronymus) fecerunt post Origenem Euagrius, Rufinus, & quidam alij monachi, immo ipse Hæresiarcha Pelagius; est nihilominus animæ saluberrimum, & proficieni necessarium, quantum fieri potest, & quantum ad id Dei gratia adiuuatur, ab omnibus etiam leuissimis culpis vacuum se, integrumque seruare: Ob hanc causam,

Proemio 4.
commentarij
in Hieronymum,
& in epistola
ad Clesiphon-

nam, inquit S. Augustinus, multa peccata venialia occulta esse Deus Lib. 22. de civitate voluit, & ita occulta, ut periculosisimum sit de iis definire. Et fortassis, ait, propterea latent, ne studium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigrescat: quoniam sifcirentur quæ, vel qualia sint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectu vita melioris absumpsis intercessio sit inquirenda, & speranda iustorum, eis secura se obuolueret humana segnities, nec euolui talibus implicamentis ullius virtutis expeditione curaret. Et S. Bernardus blasphemiam in Spiritum sanctum ait esse, si diças: Non est magnum, si in his maneam venialibus, minimisq; peccatis. Hac est, inquit, dilectissimi, impunitentia, hac blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis, nimirum propterea quod ad illius grauissimæ blasphemiarum similitudinem qui ita diceret, loqueretur. Et peccatum veniale non remittitur quamdiu in eo persistendi propositum non mutatur. Denique S. Chrysostomus ob eandem caussam audet dicere, magis adhuc timenda parua peccata, quam magna: Magna enim, ait, ut aufersemur, ipsa peccati natura efficit; parua autem hac ipsa re, quia parva sunt, desideris redditum. Et dum contemnuntur, non potest ad eorum expulsiōnem animus generosè surgere.

Sed quanquam perfectionis amatori difficile non est, id persuadere, afferre tamen rationes quibus adductilevia peccata, quantum possumus, euitemus, perutile est.

Prima igitur ratio sit, peccatum etiam veniale esse contra Prima ratio. Dei mandatum, vt his verbis explicat S. Bernardus: Omne peccatum contra Dei mandatum presumitur. Et paulò pōst: Stultiloquium, seu vaniloquia, & quæq; otiosæ dicta, welfacta, vel cogitata huiusmodi nunquam nisi contra mandatum, & Dei mandatum usurpantur: peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur. quod intelligitur eo modo, quem Theologi aperiunt, cùm aiunt, peccatum veniale esse non tam contra, quam præter Dei voluntatem, prohibitum tamen, & malum. Denique, vt loquitur S. Paulus: Contristat Spiritum sanctum. Et quia, vt significat idē Apostolus: Non sunt facienda mala, vt veniat bona, idcirco nullum peccatum veniale committi fas est, ppter quodcūque, etiam excellentissimū bonū nanciscendum, aut quodcunq; aliud vel maximū malum depellendum.

Homil. 87. in
Matth.

Sermone 1. in
conuersione
S. Pauli.

Ephes. 4.

Rom. 3.

Secunda ratio. Secunda ratio, animam viri iusti peccata venialia sua turpitudine foedant. ideo inquit Apostolus, Christum Ecclesiam purgasse ita, ut maculam nō haberet, neq; rugam, careret, inquam, vtriusq; peccati macula. Et S. Augustinus clarissimè ait: *Nostrū decus ita exterminat, vt ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominū castissimis amplexibus separant.* Et ibidē affirmat, quamuis anima lethali vulnere nō afficiant, efficere tamē maculosam, ac velut scabie infectam. Et apertè comparantur in Euāgelio, & in Canticis sordibus pedum, quas nemo nescit, q̄ putidæ, & molestæ sint. Qui lotus est, inqt Dominus, nō indiget nisi vt pedes lauet. Et Sapiēs. Laui pedes meos, quomodo iterū coinqnabo illos?

Tertia ratio. Tertia ratio. Et si exigua, ac leuia peccata hæc sint, non inulta tamen dimitit Deus, nec impunita: *Peccata enim*, inquit S. Prosper, siue S. Augustinus, siue parua, siue magna, impunita esse non possunt, quia aut homine pænitente, aut Deo iudicante plectūtur. Et alio in loco elegantissimè explicat S. Augustinus quomodo purgatoriij flammis expientur peccata venialia, pro quibus hīc debitæ poenæ exolutæ non fuerint: *Per fluum igneum*, scribit, & vada feruentibus globis horreda transibunt: quanta fuerit peccati materia, tanta & pertransundi mora: quātum exegerit culpa, tantū sibi ex homine vindicabit quædam flamma rationabilis disciplina, & quantum stulta iniquitas suggererit, tantum sapiens pæna deseniet.

Quarta ratio. Quarta ratio. Venialia peccata quamuis à salute minimè disiungant, deteriora tamen sunt, quām fortassè putant, qui in ea nullo negotio, vel etiam data opera prolabuntur. aiūt enim patres ea tandem, si multa sint, interitum adferre: *Quid enim, inq̄t S. Augustinus, interest ad naufragium, utrum uno grandi flu-*

etu nauis operiatur, & obruatur, an paulatim subrepens aqua insentiam, & per negligentiam derelicta, atque contempta impleat nauem, atq; submerget? Et alibi: *Minutæ sunt guttæ, quæ flumina iniplent, minutæ sunt grana arena, sed si multa arena imponatur, premit, atque opprimit.* Idē afferit S. Isidorus, & alij, si quidem, vt addit S. Augustinus: *In quotidianis peccatis timenda est ruina multitudinis, & si non magnitudinis, quoniam non leuia sunt, quia plura.* Quod intellici dicunt Theologi ea ratione, quia hæc etiam simul iuncta, et si nunquam vni peccato mortali exæquentur, sternunt tamē viam

*Tract 12. in
Ioannem.*

*Lib 2. de summo bono, ca. 18.
De decē chorū, cap. II.*

viam ad illud, & prognostica sunt, eum, qui huiusmodi peccatis pascitur, non longè abesse à grauiore casu, & mortis æternæ periculo: præsertim quia peccata aliqua, etsi venialia, eius sunt naturæ, *Vt ex paruis, vt inquit S. Chrysostomus, maxima fiant negligentia nostra: nemo enim*, ait, *repentè ad extremam improbitatem insiliit.* Habet insitum quandam anima pudorem, atq; innatū, quem subito calcare, atq; proliicere non potest, sed sensim, atq; paulatim ex negligentia perit. *Quid enim est risus? orta tamen ex immoderato risu paulisper scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est.*

Sed aliud, & magnū sanè damnū adferunt animæ peccata. *Quinta.* venialia, obscurant conscientiæ lumen, minuuntq; charitatis ardorē, quod q̄ graue malū sit, intelligunt illi præsertim, qui ex animo amāt Dominū Iesum Christū. è quoq; numero S. Chrysostomus sic scripsit: *Non solum Christo adhæreamus, sed etiā Christo agglutinemur per facta, & opera.* Nam qui seruat, inqt, mandata mea, ipse in memanet. etenim p multa exempla nos unit. Considera autē. Ipse est caput, nos aut corpus, inter caput, & corpus nō potest esse ullū interflitum; ipse fundamētū, nos adficiunt. Ipse est vitis, nos palmites. Ipse est sponsus, nos spōsa. Ipse est pastor, nos oves. Ille est via, nos qui ingredimur. Nos rursus templū sumus, ipse qui inhabitat. Ipse est primogenitus, nos fratres. Ipse est hæres, nos cohæredes. Ipse est vita, nos viuētes. Ipse est resurrectio, nos resurgentes. Ipse est lux, nos qui illuminamur. Hæc omnia indicant unitatē, nec sinunt aliquid vacuum esse intermedium, ne minimum quidem: nam qui parum abscesserit, multū etiam procedens abscedet: corpus enim si ab enē accipit disjunctionem, interrabit. Quamobrem hoc parum non est parum, sed est ferē totum.

Sed ad alterius mali quod ex peccatis venialibus existit, ex-sæxtæ applicationem venio. Hoc autem est mora, & tarditas, quam adferunt proficieni, ne pergit, vt incooperat, & vt pat est, in virtutum curriculo, quod est ingressus. sunt enim peccata venialia veluti compedes quidam industi in pedes proficientium, vt vel in via resistant, vel certè ingrediātur tardissimè. sunt vincula, quibus cōstringuntur, ne ruere possint in amplexum Christi. sunt denique veluti amari quidam succi, quibus aspergit sa-

tanæ cibos mensæ Christi, vt ne gustent proficiens, quæm suavis est Dominus, & inde in salutem crescent. Quod ex his, quæ nunc subiicientur, erit etiam magis perspicuum.

Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduersus eadem peccata venialia, & quomodo in eis se gerat.

C A P V T VII.

 VI A quotidiana sunt peccata venialia, exciduntq; proficientibus etiam non cogitantibus, & quasi inuitis, postulant remedium facile, & quod semper habeatur in promptu. Idcirco clemetissimus Deus ea multis, variisque rationibus expiari sapientissime prouidit: remittuntur enim perceptione sacramentorum, & sacramentalium, quæ vocant, Episcopi benedictione, aspersione aquæ sacræ, oratione dominica, poenitentia, pia pectoris percussione, eleemosyna, & charitatis amore feruenti.

Verum vt hæc ad leuium peccatorū veniam satis sint, non sufficit tamen proficiens, peccatis, quæ commissa sunt, profigandis tantum incumberē, sed multò magis antè laborandum est, ne ea committat. Hoc vt assequatur, simulq; antedicta pericula subterfugiat, ad hæc, quæ sequuntur, multum studij adhibeat, necesse est.

Primum sit, accurate quotidie conscientiæ suæ latebras discutere, & assidue aduersus peccata, quantumlibet minima, seuera poenitentia, nouaque animi deliberatione pugnare. Est hoc ad omnia vitia conuellenda singulare remedium: nec recens inuentū, sed præceptum antiquissimorū Patrum S. Chrysostomi, & S. Basilij: quorum ille sic scribit: *Habeto codicem conscientiam tuam, & scribe quotidiana peccata. Anteq; veniat somnus, reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris cōpungimini. Et post pauca: Dicito in corde tuo,*

Primum.

Homil. 2. in
psalm. 50.

psalm. 4.

*& in anima tua, Expendimus diem, o anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati sumus? Si quid boni fecisti, gratias age; si quid mali, de cetero ne facias. Iudicium facito tibi met ipsi terribile; leuiores prepara confessionem cogitatum tuorum. Hic vero, nempe S. Basilius, numerat etiam aliqua huiusmodi peccatorum capita, quæ inquiramus, cogitationes nimirum, verba, mentis inter orandum euagationem, toedium psallendi, desiderium vitæ liberoris, & communis; denique addit delictum, quod deprehensum fuerit nullo modo occultandum esse, sed confessione etiam publica, & fratrum oratione diluendum. Vide etiam quæ scribit S. Bernardus. Quod si molestum est id quotidie agere, non ideo tamen est minus necessarium, quotidie enim peccamus, siquidem septies in die oadit iustus. Quotidie igitur mederi malis nostris debemus. Optandum sane fuerat, vitam per se miseram sine peccatis traducere, sed quando nostro malo, & primi parentis incuria in hanc calamitatem coniecti sumus, vt sine peccato non simus, necessitatibus seruendum est. Et quoniam, vt ait S. Augustinus, insidat aqua per angustas rimulas nanicule nostræ, ne impletatur sentina, & cymba mergatur, non cessetur à nautis, ambulent manus, & quotidie, quod nautæ faciunt, exhaustantur sentinae. Vti autem hic necesse est S. Chrysostomi præcepto, quo ait: *Suspendito cogitationes tuas in equuleo.* hoc est, non solum peccata tua recognoscas, sed etiam eorum radices inquiras, ex quo scilicet habitu, passione, propensione, occasione, incurras in ea peccata, vt tandem securis ad radicem ponis possit, & ea præcisâ quod ex ea oritur peccatum aliquando ex arescat.*

Secundum est illud. subinde animo recolere, in homine secundum diuinæ gratiæ donis cumulato, quales sunt proficientes, & religiosam vitam profitentes, peccata alioquin minima, maiora censi, & esse: quod enim illustrior est qui peccat, eo magis extat labes, qua aspergitur, & maculatur peccando. S. Isidorus sic habet: *Peccata, quæ incipientibus levia sunt, perfectis viris gravia reputantur: tanto enim maius cognoscitur esse peccatum, quanto maior, qui peccat, habetur. Crescit enim delicti cumulus, iuxta ordinem.*

Sermon. de In-
stit. monacho-
rum.Sermone 55. in
Cantic.

Proverb. 24.

Homil. 42. lib.
50. homil.Lib. 21 de summa
mo bono, ca. 18.

In fine lib. 1.
de Considera-
tione.

3.
Ibidem.

Historia San-
ctorum sect. 4.

In Psalmū
conciōne 3.

nem meritorum, & saepe quod minoribus ignoscitur, maioribus impunatur. S. Bernardus Eugenio Summo Pontifici, quid sentiat haec de re, explicat illo dicto iam satis celebri. Inter seculares nuga, nuga sunt: in ore sacerdotis blasphemiae. Et addit: Consecrati ostium Euangeli: talibus iam aperire illicitum, assuecere, sacrilegum est.

Tertium est, ob hanc causam viri sanctitatis studiosi gravissimè vindicant in se ipsis peccata, etiam venialia. Quid peccatores, inquit S. Isidorus, de magnis sceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quoque delicta quasi grauißima lugent? Exempla multa sanctorum hominum adferri possent, sed legantur eorum historię: admiranda enim sunt, quæ hac in re ab iis preclarare quidem ad documentum, in se ipsos tamen iniuriosè facta narrantur. Non præteribo silentio quod de Eusebio monacho refert Theodoreetus: Is, ait, dum alter quidem legeret Euāgeliorum historiam, ad contemplationem quorundam agricolarum, qui in subiecto campo terram coleret, tractus est: qui propterea suis deinceps oculis legem tulit, ut neq; campum illum unquam contemplarentur; neq; cœlesti pulchritudine, & chori astrorum aspectu fruerentur. Sed angustissima utens semita, id est, unius palmi ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non est passus. Ut autem ad ideum quoq; traheret aliqua necessitas, cum lumbos zona ferrea alligasset, & grauißimum collare collo imposuisset, alio ferro coniunxit zonam cibulari, vt hoc modo inclinatus cogeretur assidue in terram desplicere. Has ipse de se exegit pœnas, quod illos esset contemplatus agricolas, contineauit q̄ totos quadraginta annos, quibus postea vixit.

Quartum addo, magnum nimirum virtutum usum, & exercitationem orationis præsertim, humilitatis, desiderij exterioræ vitae, amoris denique in Deum, & Christum Dominum, eō in dies ardenter, quò huiusmodi necessitati, & culpæ iidem se diutius obnoxios esse cognoscunt: Quoniam, inquit S. Augustinus, tentatio est vita hominis super terram, etiam si à criminibus longè simus, non tamen deest ubi desideriis peccati, vel factō, vel dictō, vel cogitatu obediamus; quando aduersus maiora vigilantibus quedam incautis minutis subrepunt. Et propter hoc qui ambulant in viis Domini dicunt: Dimitte nobis debitā nostrā. Et S. Gregorius in illa

in illa verba: Pro hac orabit ad te omnis Sanctus, quanto, inquit, e- In 2. Psalmum lectus quisq; majori sanctitate præeminet, tanto magis de his, sine qui- penitentiale. bus hac vita nō ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis sanctior Pan- Rom. 7. lo, qui de se diffidens de corpore mortis per Dei gratiam liberari expe- citat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpa obscuritate, quod ferant. Et licet iam magna vi- ra claritatē luceant, aliquastamē peccati nebulas, velut quasdam no- etis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinæ profectō pietatis dispensa- tionē agitur, vt qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celitudinem sua melius infirmitate subleuetur, quatenus unde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde melius in iustitia virtute ro- boretur: & eō se in virtutis culmine erectum minimè sentiat, quō suis viribus etiam parua, quæ eum impediūt, non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis Sanctus, quia sine peccati macula solus inueni- tur homo I E S U S C H R I S T U S. Verum ne aliquid intelligas transito- rum appeti in oratione Sanctorum, adiungitur, Ad te, electi enim Dei orantes, ut ad Deum perueniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorant, quia & inde refectionis intimè dulcedinem sentiunt, unde vim suauissimi amoris per lachrymas emittunt.

Vt autem sciamus quām leuia sint peccata sanctorum hominum, de quibus prædicti patres verba fecerunt, libet ea ex Cassiano, qui idem sentit, & scribit, memorare. Aliud est ad- mittere peccatum mortale, & aliud est cogitatione, quæ peccato non ca- reat, præueniri, vel ignorantia, aut obliuionis errore, aut facilitate o- tiosi sermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid has- tare, aut subtili quadam cenodoxia titillatione pulsari, aut necessitate naturæ aliquantis per à summa perfectione recedere; hac enim sunt se- ptem lapsuum genera, in quibus vir sanctus licet nonnunquam cadat, tamen iustus esse non definit. Ecce qualia sint ex Cassiani senten- tia peccata venialia perfectorum: hoc est quām exigua, quām exilia, quām ferè nulla. vt nos tandem nostri met pudeat, qui re- ligiosi sumus, & perfectionis studiosi, & tamē multa, tam magna, & tam sēpe peccamus, nec tamen eas virtutes exercemus in tam vberē materia, quarum sancti viri in tam sterili segete leuissimorum peccatorum fructus vberimos assidue capiūt.

Quæ

Collat. 22. cap.
13.

Quæ peccata venialia magis retardent
progressum proficientis.

CAPVT VIII.

VIDIMVS quomodo sancti viri ex spinis peccatorū suorum, videlicet minimorum florem, fructumq; virtutis accipiunt. nunc agendum est de grauioribus illis peccatis venialibus quidem, sed quæ si non rescentur, suffocant tandem semētem diuinæ gratiæ, aut certe ne fructum ferat, impediunt. Hæc autem non sunt subreptiæ illæ, quæ nobis etiam insciis, & quodammodo nolentibus insurgunt; sed alia quædam, quæ venialia ex genere nominantur, & ab homine sponte committuntur. Ex his quædam hic exempli cauſa ponemus, vt de similibus aliis generis eiusdem idem iudicium fiat.

Sermone con-
tra ingratitu-
dinem.

Primum omnium occurrit ingratiæ animi vitium: quo fit vt post conuersionem nostram, quasi diuinorum beneficiorum immemores, non solùm animo, verbisque Deo gratias non habeamus, sed, quæ maxima est ingratitudo, ne rectè quidem factis, vt pareſſet, diuino beneficio respondeamus, sed contenti præteriorum peccatorum venia, deinceps oscitanter viuimus, tamquam de salute securi. Egregiè hoc quoque S. Bernardus: *Non sine cauſa, cùm sint eadem nobis cum patribus initia, diſpar valde conuerſationis profectus inuenitur: adeo ut, cùm eos profecisse de die in diē, & curſum conſummatiſſe legamus, apud nos magnus aſtimaretur, si quis vel ipsa conuerſationis ſua primordia conſeruaret. Ut non minus humiliſ, aut timoratus, non minus ſolicitus, & circumſpectus, non minus feruens ſpiritu, non minus patiens, ac manſuetus in medio, quam in initio videretur. Quantos enim videmus, quæſiblitos ſuī, & peccatorum ſuorum, Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, ſic nō redimere, ſed amittere tempus, ut de moribus, & affectionibus ſuis vix ultima apud ipſos mentio fiat?* Et post pauca, *Iſtos quid alius agere dixerim, quam ſecuros iam de gratia Domini ſuī,*

*sui, fiducialiter de ea, quam longo tempore promeruerunt, familiaritate preſumere? hoc nempe eſt, quod vulgari proverbio dicitur, Familiaris Dominus fatuum nutrit seruum. Sed ubi eſt, dilectissimi, quod toties canitis, *Quoniam ego aduena ſum apud te, & peregrinus ſicut psal. 38.* omnes patres mei heu heu non inueniunt qui redeat, & agat gratias *Lura 17.* Deo, niſi hic alienigena: nonne decem mundati ſunt, & noue ubi ſunt? meminifit verba Saluatoris hac eſſe, nouem illorum ingratitudinem arguentis. Bene ſiquidem oraffe, obſcraffe, poſtulaffe leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: *Iesu Fili Dauid misererere mei. Sed defuit eis quarta, quam adiecit Apoſtolus, Gratiarum actio, quando non redierunt, nec egerunt gratias Deo.* Et hoc eſt peccatum tepidorum, de quo etiam poſtea.*

Secundum peccatum eorum, qui propera festinatione duicti, cùm vix digni ſint minimis gratiæ Dei donis, aspirant ad maxima, & cùm detineri adhuc debeat poenitentiæ, aliarumque virtutum actionibus, ardenter appetunt deuotio- nis, & amoris Dei ſummum. Hi etiam audiant S. Bernardum, qui ſic eos alloquitur: *Nolo repente fieri ſummuſ, paulatim profice- re volo. Quantum diſplicet Deo impudentia peccatoris, tantum paenitentis verecundia placet. Citius placas eum, ſi mensuram tuam ſeru- ueris, & altiora te ne quaſieris. Longus saltus, & arduus eſt de pede ad os. Sed nec accessus conueniens. Quid enim? recenti adhuc conſpersus puluere, ora ſacra continges? heri de luto traetus, hodie vultui gloriae preſentaris? per manum tibi transitus ſit. Illa prius te tergat. Illate erigat. Quomodo eriget? dando unde preſumas. Quid iſtud? decor continentiae, & digni paenitentiæ fructus, quæ ſunt opera pietatis. Hac te de ſtercore erigent in ſpem audendi potiora.* His addendum, eos, qui huiusmodi ſunt, vt in proprio abundant sensu, ſunt tamē consiliij ſanioris inopes, ideoq; illis in primis necessaria eſt ma- gisti ſpiritualis cura; qua de re idem S. Bernardus sermone ſeptuagesimo ſepimo ſuper Cantica.

Serm. 4. in
Cantic.

Tertium peccatum eſt niendacium, etiam officij, aut ioci cauſa prolatum, ſi quidem lege diuina prohibetur omne mendacium. *Os enim quod mentitur, occidit animam.* Et in Proverb. 17. Psalmis laudatur: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo, & non egit psalm. 14.*

3.

*Cap. super eod.
de Sjuris, § 22.
ques. 3.*

*Lib. 5. cap. 37.
§ 39. & collat.
17. cap. 15. &
sequentia.*

Tomo 4.

*Lib. contra
mendacium,
cap. 7.*

In psalmum 4. **dolum in lingua sua.** Quia in re grauius peccamus nos, quam non dicam antiquiores Iudæi, sed aliqui etiam Christiani & antiqui Scriptores, qui existimarent, prudentem virum posse aliquando officioso mendacio vti, non secus atq; medicamento: quia res hæc ab Ecclesia temporibus illis non ita perspicuè definita erat, vt nostra hac tempestate, in qua sacris canonibus interdictum quodcumque mendacium, vitæ etiā seruandæ caussa pronunciatum. Inter illos scriptores numeratur Cassianus pluribus locis sententiam pro mendacio ferens, secutus sanè antiquiores alios, quibus idem dogma placuerat. Contra quos tamen scribit doctissimè suo more S. Augustinus duobus libris de mendacio, & contra mendacium inscriptis: cuius sunt illa verba: *Aut ergo cauenda mendacia recte agendo, aut confitenda sunt pœnitendo: non autem cum abundant infæltciter viuendo, augendasunt, & docendo.* Et alibi ait, omne mendacium à viris spiritualibus omnino alienum esse. Quod vtinam proficienibus nostri temporis diuinitus concedatur. Vereor enim ne quia multi in hoc vitio fugando negligentiores sunt, expertes quoq; sint magnorum Dei munera, quibus ad progredendum in spiritu maximè opus habent.

Pronerb. 26. Homilia 14. in proferentem superuenire. cap. 24. Lenit. Mendacio affinis est maledictio, & contumelia, quæ sunt etiam pleriq; familiarissime, & tamen scribit Salomon, *eas in & oris inquinati, consuetudinem maledicendi, etiam si voto, & animo maledico maledicta non proferantur.* Quid dicam de detractionibus, & murmurationibus, quando à verbis etiā otiosis vt abstineamus, monemur à Domino? & vt perfectiō nem assequamur, necesse sit maximam custodiā ori adhibere, quod adeo difficile, laboriosum, & diuturni temporis est, vt dicat S. Iacobus: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Longissimè igitur abest à perfectione Christiana, non solum qui verbo offendit, sed multò maximè qui maledicendi, & obtristandi licentiam sibi permittam putat, quod ipse iis vitiis careat, quæ in aliis perstringit, & si salutis aliorum caussa id se facere arbitretur.

Et

Et vt breuiter dicamus, quodlibet peccatum veniale, quantumlibet leue, moram infert, & impedimentum progradienti ad perfectionem, præsertim vero si iam in habitum euaserit. Si enim semel, atque iterum commissum retardat, quid fasturum putamus cum est diuturna consuetudine firmatum? *Omnemalum nascens, inquit ille, facile opprimitur, non item cum inueteratum est.* Quare principiis obstandum: quamquam enim peccata haec spinæ sint, quæ leuiter feriunt, cum parua sunt, cum tamen vsu robustiora fiunt, infixa magis animo, interiorem hominem, si non prosternunt, concidunt tamen, & quasi delubrant, redduntque deformiter in via spiritus claudicati. Meminerit igitur proficiens, peccatum, & si veniale, non condonari à Deo nisi eius peccatorē pœnituerit. Vix autem hominem pœnitet eorū, quæ diuturnitate callū obduxerunt, & ad quæ usu continuo repetita, voluntas quadammodo obdurescit.

Concludam tractationem hanc de peccatis, si prius monuero quorundam peccatorum proficiantium mentionem fieri à S. Augustino, cum scribit in hunc modum: *Inter flagitia, & facinora, & tam multas iniquitates sunt peccata proficiantium, quæ à bene iudicantibus, & vituperantur ex regula perfectionis, & laudantur spe frugis, scilicet herba segetis.* Hæc autem non sunt ea, de quibus hactenus locuti sumus, quæ nemo non videt, quam nullius spei sint: sed illa potius, de quibus Cassianus ait: *Incipient aliquando inanis gloria cogitationibus sustentari, ne in grauiora peccata labatur:* vel illa de quibus idem S. Augustinus alibi sic: *Animæ virtutis capaces, ac fertiles præmittunt sepe vitia, quibus hoc ipsum indicent, cui virtutis sint potissimum accommodatae, si fuerint praecepsis exculta.* Confirmat id exemplis Moysis, Petri, & Sauli: & concludit, refecandum hoc vitium, vel eradicandum, sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum. Huius generis sunt zelus salutis animarū feruidus & intemperatus, correctionis fraterne vsus int̄pestiuus, animi imbecillitas ac deiectione ex præteriorum peccatorum memoria, solicitude ex cogitatiūcula, motu animi repētino, verbo, silentio & similibus ad superstitionem usque, denique arden-

X 2

tiora

Cicerone Philip-

Collat. 5. cap. 12.

Lib. 22. contra Faustum, cap.

70.

tiora, quām par est, pœnitentia studia, quibus nō nunquam se-
se dant incipientes, aut etiam proficientum aliqui, quæ lau-
danda sunt ad eum modum, quo orationis luxuries quædam
in nouis oratoribus commendatur. Sed sicut hæc stylo postea
depascenda est, sic illa magistri spiritualis prudentia mode-
randa.

*De habenda cura abnegationis prauorum habi-
tuū: quorum etiam ponitur generalis di-
uisio, deinceps pertractanda.*

C A P V T I X.

Ec v N D A cura proficientis in abnegatione, post
illam nimirum, quam in peccatis profligandis, po-
nit, versari debet in reuellendis, abiiciendisq; illis
prauis affectionibus, aut habitibus, quibus homo
dum peccat, imbuitur. Si quidem, vt ait S. Augustinus, *cum a-*
liquibus cupiditatibus nati sumus, alias consuetudine fecimus: nam
propter illas, cum quibus nati sumus, baptizantur infantes, ut soluan-
tur à reatu propaginis malæ, quā habuerunt. Consuetudini semper re-
pugnandum est. Exemplum adfert ebriosi ante baptismū: *Qui,*
inquit, baptizatus est, dimissa sunt illi omnia, quibus inebriatus est.
Restat aduersaria consuetudo. Et concludit: *Quod dixi de ebrietate,*
de omnibus vitis intelligas. Ex quibus illud (quod etiam experi-
entia magistra discimus) compertū est. Vitia, quæ ante remis-
sionem peccatorū, siue ea per baptismū, siue per pœnitentiam
obtineatur, à peccatore contracta sunt, quod quidem ad cul-
pam attinet, aboleri, nō autem quod spectat ad affectionem,
siue habitū naturæ, si ad eum iam antè perducta fuerant. Ma-
nere igitur, deleta culpa, prauos cōsuetudinis habitus, tanquā
peccati soboles, & hominis hostes, contra quos continenterà
proficiente pugnādum est, donec eorum vis vniuersa peruer-
tatur. Atque hoc est, quod hoc loco tractandū suscipimus. Et
quamuis nō omnia vita omnibus etiā peccatoribus cōmunia-
sint,

Serm. 45. de
tempore.
Vide etiam S.
Greg. lib. 4.
moral. cap. 31.

sint, sed vt varia sunt hominū studia, varia etiē peccandi con-
ſuetudines, & causæ, alia aliis vitia insint, & singulis propriis
nobis tamen, qui disciplinam vniuersam explicamus, conuen-
tit agere de vniuersis. Et tametsi nonnulli quoque proficien-
tes reperiantur, qui vitiorum, de quibus loquimur, expertes
sunt; iis nihilominus, vt ea præcaueant, perutile futurum est,
cognoscere quæ cuiusque vis, & natura sit, & quibus rationi-
bus expugnetur.

Nulla porrò partitio prauorum habituum proposito no-
stro magis conuenit, quām illa, quæ est apud Cassianum. Cū
enim docuisset animæ vitia similiter ad corporis morbos illud
nomen accipere, quod habet ea pars, quam occupant, tres au-
tem esse partes animæ rationalem, irascibilem, concupiscibi-
lem, conuenienter huic diuisioni vitia vniuersa in tres partes
distribuit, his verbis: *Si rationabilem anima partem vitiorū pestis*
inficerit, cenodoxie, elationis, inuidiae, superbia, presumptionis, hære-
scos vitia procreabit. Si irascibilem vulnerauerit sensum, furorē, im-
patientiam, tristitia, acediam, pusillanimitatem, crudelitatemq; par-
turiet. Si concupiscibilem corruperit portionem, gastrimargiam, for-
nicationem, phalaryriam, & desideria noxia, terrenaq; germinabit.
Alibia autem idem Cassianus suprascripta vitia omnia contra-
hit ad octo capita, de quorum connexione, & curatione ita
scribit. *Sex priora, gastrimargia, fornicatio, phalaryria, ira, tristitia,*
acedia, quadā inter se cognitione, & , ut ita dixerim, concatenatione
cōnexa sunt, ita ut prioris exuperantia sequentis efficiatur exordium:
nam de abundātia gastrimargiæ fornicationē, de fornicatione philar-
gyriæ, de phalaryria iram, de ira tristitiā, de tristitia acedia necesse eß
pullulare. Ideoq; simili cōtra hac modo, atq; eadem ratione pugnandū
est, & à precedentibus semper aduersus sequētia nos oportet inire cer-
tamina. Facilius enim cuiuslibet arboris noxia latitudo, at proceritas
exarescit, si ante a radices eius, quib⁹ innititur vel nudata fuerint, vel
succise. Quamobrem vt acedia vincatur, antè tristitia superanda est,
vt tristitia propellatur, ira prius extrudenda est, vt extinguatur ira,
phalaryria calcāda est, vt euellatur phalaryria, fornicatio cōpescenda
est, vt fornicatio subruatur, gastrimargiæ vitium est castigandum.

Residua verò duo, id est, cenodoxia, & superbia, similiter illa, qua de superioribus vitiis diximus, ratione vincuntur, ita ut incrementum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxia enim exuperantia superbiae formatem parit. Sed ab illis prioribus vitiis penitus disident, nec similium eis societate fæderantur. Et contrario modo, & ordine suscitantur: nam illis euulsi, hæc vehementius fructificant, & illarum morte viuacius pullulant, atq; succrescent. Et paulo post: *Vt superbia posset excludi, cenodoxia est præfocada.* Licet autem octo vicia sibi inuicem connexa sint, specialius tamen in quatuor coniugationes, & copulas diuiduntur. Gastrimargia namq; fornicatio peculiari confortio fæderatur, pharyngia ira, tristitia accidia, cenodoxia & superbia familianter coniugatur. Nobis igitur à gastrimargia vicio incipiendū est.

Degula abnegatione, & victoria.

C A P V T X.

Ss e nobis primū certamen contra gulæ vitium (¶ alij nominant gastrimargiam) incedundum, docent Patres, in primis autem Cassianus: cuius rei hærationes sunt. Prima: *Impossibile est, inquit, saturū ventrem pugnas interioris hominis experiri: qui enim gulæ superfluos appetitus inhibere non potuit, quomodo astus carnalis cōcupiscentia valabit extinguere? & qui non quiuit passiones in propatulo sitas, paruasq; compescere, quemadmodum occultas, nulloq; hominum teste pruidentes moderatrice discretione poterit debellare?* Et S. Gregorius: *Neg, ad conflictum spiritualis agonis assurgitur si non prius intranos metipso hostis positus, gulæ videlicet appetitus, edometur.* Hæc autē ratio inde vim habet, quod militia est vita hominis, nobisque contra spiritus hostes inumeros, semper in acie versandū est: *Non enim coronabitur, ait Apostolus, nisi qui legitime certauerit.*

Ex quo etiam pendet altera eorundem scriptorum ratio: Nunquam, inquit Cassianus, robustioribus amulis collectari posse confidas eum, quem in leuiori conflictu conspexeris ab infirmioribus, paruisq; superari, spirituales enim nequitiae non nisi victoribus huius vity;

L. lib. 4 cap. 3.
11. 16. 20. &c.
Prima ratio.
Cap. 13.
Cap. 20.

Lib. 30. mora-
lium, cap. 13.

2. Tim. 2.
Secunda ratio.

Cap. 10.
Cap. 16.

vity, & his, qui merentur in spirituali agnone contendere, concertare dignantur. Insultant victis potius tanquam peccati seruis. Immo per Apostolum ironia vtentem non optantis, sed exprobrantis affectu, iisdem obiicitur: *Tentatio vos non apprehendit, nisi humana.* Ac si dicaret, nō mererim mentis robore conquisito grauiores pugnas nequitiarū cœlestium experiri, qui carnem fragilem resistentem spiritu subiugare nequierunt. Quamobrem cùm affirmat esse collectandum aduersus Ephes. 1. Cor. 10. principes, & potestates tenebrarum harum, iam victoriam de corpore reportatam esse significat, afferens antè sibi non esse collectationē cum carne, & sanguine.

Tertia ratio est S. Gregorij, qui ita scribit: *Ex uno gulæ vito Tertiaria. innumera vitiorum agmina ad conflictum anima producuntur, & cum Lib. 5. in primo idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vicia subiugamus.* Regum, cap. II.

Quarta ratio est S. Basilij ex utilitate petita sicut superior: *Ventrī, inquit, moderatio animi perturbationum compressio est, perturbationum autem compressio, animi pax est, atque tranquillitas, animi verò tranquillitas nihil aliud, quam virtutum facundissimus fons.* Quartaratio. Constitut. me-
nast. cap. 5.

Hic autē erit de vitiis tractationis ordo, vt primò naturam cuiusq; vitij inuestigemus, deinde effectus, tertio remedia, postremò indicia victoriarum de eodem vito partæ, siue in eo abnegando profectum explicemus.

Natura, & vis gulæ ex temptationibus, quibus hominem aggreditur facilè cognoscitur. Hæ autem à S. Gregorio referuntur: *Quing; nos, inquit, modis gulæ vitium tentat. Aliquando namq; indigentia tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores querit: aliquando qualibet sumenda sint, præparari accuratius expedit: aliquando autem & qualitati ciborum, & temporis congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderata refectio- nis excedit: nonnunquam verò & abiectius est quod desiderat: & tam- ipso astu immensi desiderij deterius peccat.* Mortis quippe senten- 1. Reg. 14. tiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutū edendi tempus antecepsit. Et ex AEgypto populus eductus in eremo occubuit, Num. II. quia despecto manna, cibos carnium petiit, quos lautiores putauit. Et prima

Reg. 2.

Ezech. 16.

Genes. 25.

Genes. 3.

Matth. 4.

Lib. 21. in pri-
mum Regū, c. 3.
Cap. 23.Lib. 31. mora-
lum, cap. 17.a. 2. q. 147: ar-
tculo 6.

Eccles. 2.

prima filiorum Heli culpa suborta est, quod in eorum voto Sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quereret, quas accuratius exhiberet. Et cum ad Hierusalem dicatur, hac fuit iniqüitas Sodomæ sororis tuae, superbia, saturitas panis, & abundantia, aperte ostenditur, quod idcirco salutem perdidit, cum superbia vitio mensuram moderata refectionis excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno aestu desiderij vitem cibum, scilicet lenticulam concipiuit: quā dum vendendis etiam primogenitis pratulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neg, enim cibus, sed appetitus in vito est. Vnde & laudiores cibos plerunque sine culpa sumimus, & abiectiores non sinere atu conscientia degustamus. Hic quippe, quem diximus Esau, primum per lenticulam perdidit; & Helias in Eremo per virtutem spiritus carnes edendo seruauit. Vnde antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse caussam damnationis intelligit, & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit; & secundum non carne, sed pane tentauit. Huc pertinet & idē S. Gregorius alio loco, & Cassianus in institutionibus trahunt de tribus gulæ speciebus.

Effectus autem gulæ ex his, quæ capit is initio dicebamus, ex parte manifesti sunt, & aperte recensentur ab eodem S. Gregorio nomine filiarum gulæ, his verbis: *De ventris ingluvie, inepita latitia, scurrilitas, immuditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur.* Has autem sic intelligi debere auctor est S. Thomas: *Gula, inquit, propriè consistit circa immoderata delectationem, quæ est in cibis, & potibus, & ideo illa vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus consequuntur.* Quantum ad rationem, cum animus hebetatur ex immoderatione cibi, & potus, & hinc est hebetudo sensus circa intelligentiam, propter sumofates perturbantes caput. Ob id Salomon, cogitauit abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam. Quantum ad appetitum vero, qui quasi sopito gubernaculo rationis deordinatur plurimum, ponitur inepta latitia, inordinatum verbum, hoc est, multiloquium, inordinatus actus, id est, scurrilitas, aliter iocularitas, que risum mouet aliis. denique ex parte corporis ponitur immuditia, id est, incontinentia omnis ad libidinem pertinens.

pertinens. An autem gulæ intemperatia ad Ecclesiasticos, & religiosos viros usque pertineat, intellegit, qui leget extremam apologiam S. Bernardi ad Gulielmum Abbatem. Nos ad remedia veniamus.

Primum remedium est abstinentia, & ieunium, quo quisque facilè intelligit, curari gulæ vitium tanquam contrario contrarium. Sed S. Chrysostomus scribit non solum ipsam delectationem, quæ gulæ vitij maxima pars est, abstinentia frangi, sed auferri etiam reliquam eius sobolem, quam ex S. Gregorio recensuimus. sic enim habet: *Angelorum nempè ieunium imitatione est, contemptus presentium, schola precum, almonia animæ, frumentoris, mitigat concupiscentias: sciunt qui ieunant; & mitigat voluptates, mollit furorem, compescit iram, sedat fluctus nature, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas.* Bene compositi sunt ieuanis gestus, facilis lingua, abest ritus ebriorum, recta est cogitatio, non enim effunduntur concupiscentia, hilaris est continentia, serenitas inualescit. Hoc autem remedium non tam de ieunio, quām de temperantia accipi debet: quæ sine dubio idem non est, ac ieunium, vt. etiam docet Epistola 86. S. Augustinus. si quidem ieuniorum, quæ Ecclesiæ lege iubentur, sunt stata tempora, sunt proprij ritus, quos etiam seruamus, cum ieunia sponte suscipimus: temperantia non est temporis legibus astricta: usum eius quotiescumque volumus, habemus: habere autem debemus ad singulas horas, & momenta, vt hac assiduitate abstinentia, non solum os, sed cupiditatem multò magis cohíbeamus, rationique, ac Deo obediētem reddamus.

Secundum remedium assertur ab omnibus, qui hoc argumentum tractant: vt videlicet non minus aliis vitiis omnibus, quām nocētibus cibis abstineat ille, qui gulæ cupiditatem coercere desiderat. Cuius rei hæc ratio est, quia sicut immoderata ciborum cupiditas, & usus fons est aliorum vitiorum; sic vicissim alia vitia mutuam illigratiā, gulam fouendo, referunt. Neque enim sine causa ij, quorum Deus venter est, dicuntur ab Apostolo terrena sapere: hoc est, terrestribus, & vitiosis cogitationibus delectari.

Secundum re-
medium.

Tertium remedium.
Lib. 5. in primū Regum, cap. II.

Tertium remedium est S. Gregorij, nobis ad carnis illecebros, & diaboli insidias eludendas agendum esse, contra quām faciunt qui gulæ tentationi succumbunt: *Hic enim, inquit, sepe ieiunare disponunt, sed cum consueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum.* At sancti viri, vt hosti illudant, rigorem conuersationis in præsentib[us] habent: pro illusione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt: nam sepe ingentia sunt quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, & aspera promittere non præsumunt. Tanto quidem facilius eadē durā sūstinent, quanto eorum onera sibi in perpetua promissione non vident. Sed dum optimè viuunt, & quotidie proficere, & non deficere co[n]mantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non posseunt, semper carni in futura estimatione promittunt: *Sed ei capta afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt.* Quod monitum sancti Patris eò spectat, vt dum corpus castigamus, auertamus nos ipsos ab ea perturbatione, quam immittit diabolus, non suffectoras corporis vires ad tolerandam inediā longi temporis: agamusq[ue] quod agimus, vt est in proverbio: *Sufficit enim diei malitia sua; & crastinus dies sollicitus erit sibi.* Et, *Maior est Deus corde nostro.*

*Matth. 6.
I. Ioan. 3.*

Quartum remedium.

Quartum remedium est seriò operam dare rebus spirituibus: huiusmodi enim cogitationes, & studia quām maximè animum abstrahunt à corporis cura. Ex quo sequitur corporis imbecillitas, & macies: *Gula*, ait S. Gregorius, *per abstinentiam regum, cap. 15. frangitur: sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui mentem spiritualibus cibis non replet: Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœlestium cor inflamat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit.*

Quintum remedium.

*Marci 11.
March. 23.
Ioan. 4.*

Quintum remedium est respicere ad exemplar Christi Domini, quem scimus esuriisse sæpe, & sitiisse: siquidem de eo legimus: *Cum exiret à Bethania esuriit. Et, Mane reuertens in ciuitatem esuriit. Et: Mulier, inquit, da mihi bibere.* Et post ieiunium itē esuriens tentatur à diabolo, vt conuertat lapides in panem. Sitim tamen, & famem mira patientia, & animi tranquillitate tolerat, nec etiam allatis cibis depellit, si eum vrget animarum salus.

salus. Vt cùm ad conuertendam Samaritanam int̄etus, cibum *Ioan. 4.* se alium habere ad manducandum, discipulis hortantibus, vt comedat, esuriens licet, respondeat. Sed maximè facit ad gulæ voluptatem omnem abnegandam, quod Christo Domino in medio suorum tantorum tormentorum posito accidit. Scribunt enim Euangelistæ: *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mihi stum.* Et, *Dabant ei myrratum vinum.* Deniq[ue] cùm moribundus modestissimè suam sitim insinuat Christus illa voce: *Sitio,* testatur S. Ioannes, satellites spongiam aceto plenam hysopo circumponentes, obtulisse ori eius. Et cùm accepisset Iesus acetum dixit: *Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum.*

Denique huc pertinent, quæ habet B.P. Ignatius in regulis de temperādo vietu libri suorum Exercitiorum, & illud in primis, vti proficiens se quotidie diligenter examinet, inquirat, que, quomodo se in hoc primo cum vitiositate confliktu, gerat. Quod item fit, si proficiens prius intelligat, qua tentatione ex supradictis pulsetur: quodue ex allatis remediis sibi, & suo morbo salutare magis fore putet, coque vtatur assidue.

Quæ sint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

C A P V T XI.

 LAMORE exactoris non audit. Ita legimus scriptū *Cap. 39.* apud Iob. Quo loco S. Gregorius sic habet: *Nonnulli apud Iob. Quo loco S. Gregorius sic habet: Nonnulli per exactorem intelligi ventrem volunt: ipse namq[ue] à nobis quoddam debitum exigit, quia quotidianum fructum sibi humani laboris impendi etiam per naturam querit. Inest enim edendi, & bibendi naturæ necessitas, fame, sitiq[ue], quasi quibusdam vocibus à nobis exigens quotidianum tributum cibi, & potus, à quo liber in unquam sumus, quandiu in mortali corpore viuimus.* Quare gulæ vitium ab aliis hoc discrepat, quod naturæ necessitatē potest semper prætexere, cùm inuadit hominem, quod non possunt alia; & propterea sic necesse est, ait idem, *vt artem quisq[ue] continentia*

tinentia teneat, quatenus non carnem, sed vita carnis occidat. Adiutorum quippe habemus intentionis interna hunc hominem, quem exercitus gestamus, & ipsi insunt motus lasciviae, & ipsi effectus suppetunt operationis bona. Sape vero dum in illo hostem insequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & saepe dum quasi concui parcimus, ad praeium hostem nutrimus.

Primum indicium.

Lib. 10. confes-

sionum, cap. 31.

Genes. 9.

3. Reg. 17.

Matth. 3.

Genes. 25.

2. Reg. 23.

Matth. 4.

Num. 11.

Primum igitur indicium abnegationis vitij huius, & profectus proficientis in ea, sit timor, ne rapiatur homo aliquando occasione necessitatis extra metas necessitatis. Qua de re S. Augustinus: Non ego, inquit, immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omnis carnis genus quod cibo esset usui, manducare permisum, Eliam cibo carnis refectum, Ioannem mirabili abstinentia praeditum, animalibus, hoc est, locustis in escam cedentibus non fuisse pollutum. Et scio Esau lenticula concupiscentia deceptum, & Dauid propter aquae desiderium a se ipso reprehensum, & Regem nostrum non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoq; & populum in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia esca desiderio aduersus Dominum murmuravit, improbari. In his ergo temptationibus positus certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi, & bibendi: non enim est, quod semel precidere, & ulterius non attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaq; freni gutturi temperata relaxatione, & constrictione tenendi sunt. Et quis est, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum.

Secundum indicium.

Ibidem.

Ibidem.

Secundum indicium est pugna, quam suscipit proficiens aduersus ipsammet gulæ delectationem, quam percipit eiusdem necessitatis occasione. Hæc autem duplex est ex sententia eiusdem S. Augustini. Prior est, si antequam cibum capias, ita te compares, ac si medicamentum sumere deberes. De qua recordem: Nunc autem suavis est mihi necessitas, & aduersus istam necessitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiuniis sapientis in seruitutem redicens corpus meum, & dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames, & sitiis quidam dolores sunt. Vrunt, & sicut fabris, necant, nisi alimentorum medicina succurrat: quæ quoniam pre-
sto est

sto est ex consolatione munerum tuorum, in quibus nostra infirmitate terra, & aqua, & cælum seruiunt, calamitates deliciae vocantur. Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.

Posterior est cum edacitate compressa, abnegationis prædictæ virtute, insurgit inter edendum noua voluptas, in qua iudicada acutiores nos esse oportet, quò quid in ea vitiosum sit, occultius est. Nam, vt ait S. Gregorius: Facile est deprehendere Lib. 10. mora-
cum voluptas eius necessitatem præuenit: Sed valde est difficile diser-
nere cum in ipso esu necessario se occulta subiungit: nam quia præun-
tem naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo veniens tardius vide-
tur. Eo enim tempore, quo necessitati debitum solvit, quia per eum
voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut di-
ctum est, voluptas suppetat, ignoratur. Sed redeamus ad S. Augu-
stinum, qui suo nos exemplo instituit, quomodo pugna hæc
nobis incunda sit: Sed dum ad quietem satietatis, inquit, ex indi-
gentia molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus con-
cupiscentiae: ipse enim transitus voluptas est, & non est alius, qua trans-
fatur, quam quò transfere cogit neceſitas. Et, cum salus sit causa eden-
di, & bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iucunditas,
& plerunque praire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me
facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriusq; est. Nam quod salutē
satis est, delectationi parum est. Et sepè incertum fit, vtrum adhuc ne-
cessaria corporis cura subsidium petat, an voluptaria cupiditatis falla-
cia ministerium suppetat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima,
& in eo preparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid
satis sit moderationi valetudinis, vt obtentus salutis obumbret nego-
tium voluptatis.

Aduersus hæc voluptatem adeò occultam, & implicatam
necessitati nostræ, non aliter agendum videtur S. Augustino,
quam quod in huiusmodi rebus faciendum esse scriptura nos
docet: Cum ignoremus, quid agere debeamus, ad te sunt oculi nostri
nepereamus. His, inquit S. Augustinus, temptationibus quotidie co-
nor resistere, & inuoco dexteram tuā ad salutem meam, & ad terefero
astus

Ecclesiast. 12.
Phil. 4.

Ecclesiast. 23.

Tertium indicium.

Lib. 5. in pri-
mum Regum,
cap. 11.

Quartum in-
dicium.

Lib. 5. cap. 14.

estus meos, quia consilium mihi de hac re nondum stat. Multa nobis orantibus tribuis, & quidquid boni, antequam oremus, accipimus, à te accipimus, & ut hoc postea cognoscemus, à te accipimus. Audiui vocem tuam: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluptate tua auertere. Omnia possum, inquit Apostolus, in eo, qui me confortat. Confortame, ut omnia possem. Da quod iubes, & iube quod vis. Iste se accepisse confitetur. Audiui alium rogam entem ut accipiat. Aufer à me, inquit, concupiscentias ventris. Vnde apparet, sancte Deus meus, te dare cùm fit, quod imperas fieri.

Tertium indicium est virtus, præsertim verò castitas, tūm animi, tūm corporis. vt enim ex intemperantia gulæ vitia, sic consequens est, vt ex abnegatione gulæ, abstinentiaque virtutes existant. Illæ, inquā, virtutes, quæ intemperantis vitijs sunt contrariæ. S. Gregorius in illa scripturæ verba: Reliqui verò dispersi sunt, ita ut nec relinquerentur duo pariter, sic scribit, probatio vera abstinentia non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis: nam benè serpens atteritur, si sic gula restringitur, vt libidinosi motus corporis omnis violentia minuatur. Benè ergo alijs infugiam versi perhibentur, quia cùm abstinetes quosq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obsecnatum aculeos tollit: sed eis ipsos motus naturales deserit, vt tētaris semper possint, vinci nunquam possint: dum id deserit, quod eis valde displaceat, sed sic debilitat, quod deserit, vt preualere victoribus non permittat. Ibidem plura S. Pater, sed ea pertinent ad alium locum, à nobis postea hoc eodem libro tractandum. Concludit tandem, Benè ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia dispersi sunt, vt duo pariter ex eis non sint relicti: quia per macerationem corporis instantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leviter superetur, dum conuenire in pugnam non sinitur.

Quartum indicium ex Cassiano habetur. Est autem cùm non solum non voluptati, sed etiam magnæ molestiæ est proficieni ad reficiendas corporis vires, & valetudinem sustentandam, necessitas cuiuslibet moderationis adhibendæ cibi, potionisque, Ob quod, ait, ciborum non solum superfluus appetitus vir-

virtutum contemplatione calcandus est, sed etiam ipsi naturæ necessarius, tamquam castitati contrarius, non sine cordis anxietate sumēdus est. Et ita demum vita nostra instituendus est cursus, vt nullum magis sit tempus, quo sentimus nos à spiritualibus studiis reuocari, quām quo descendere ad necessariam corporis curam eius fragilitate compellimur. Cumq; ad hanc necessitatem submittimur, usq; potius vita, quām mentis desiderio famulantes quantocius ab ea, velut à salutibus nos studiis retrahentes, subtrahi festinemus: nequaquam enim poterimus escarum presentium spernere voluptates, nisi mens cōtemplationi diuinæ defixa, amore virtutum potius, & pulchritudine rerum cœlestium delectetur. Summam totius perfectionis huius attigit Dominus illis verbis: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, Matth. 4. quod procedit de ore Dei. Et illis: Meus cibus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me. Ioan. 4.

Quenam regula generalis seruanda sit in corporis castigatione, & mortificatione subeunda.

C A P V T XII.

SE monet hic locus, vt differamus de grauissima illa cogitatione, quæ aliquando angit multos proficientes, vrgetque vt pergant sequi usque ad vitæ finem, non solum magnâ frugalitatem viëtus, sed etiam summam abstinentiam, ieunia, vigilias, aliasque afflictiones quascunque ferre potest corpus. quod hæc fuerit sanctorum hominum vita, & id illis videatur ad perfectionem iter expeditum, & vnicum.

Neque verò hîc agitur de pœnitentibus, aut de iis, quibus ad declinanda peccati pericula huiusmodi vitæ institutum, quod cum magna corporis mortificatione coniunctum sit, necessarium est (de his enim, quæ sententia patrum sit, primo libro explicauimus) nec in controversiam vocatur, sanctum ne sit ieunium, salutares vigiliae, vtilis, & necessaria castigatio carnis, id enim affirmare, & credere fide Catholica tenemur omnies.

mnes. Sed illud est, quod queritur, an quantacunque corporis vexatio sustineri possit à nobis, ea semper amplectenda sit, & tenenda mordicus; etiam si alia charitatis opera Deo gratissima ab illa nos aliquando auocent. & quidem eius generis aliqua, in quibus, ex vocationis instituto collocare nos operam debeamus: idque quoniam ita requirit ipsa perfectionis vis, atque natura. De qua tota rem mihi videtur responderi posse per capita, quæ sequuntur.

Primum caput.

Lib. cap. II.

Epistola 322.

Psalm. 40.

Reg. fusiū di-
putat. cap. 55.

Primum caput est. leges, quæ quibusdam religiosis familiis de vitæ genere austero ex earum instituto à Patribus datæ sunt, obseruādæ sunt diligenter ab iis, qui in eas adscripti sunt: non sunt tamen producendæ tanquam norma viuendi omnibus perfectionis Euangelice sectatoribus retinenda, neque enim id fieri potest. Et ne discedamus à religiosorū hominum exemplis, Cassianus sic scribit: *Apud Aegypti monachos summe reputantur deliciae, si herba sale condita, quam lapsanum vocant, aqua diluta, ad refectionem fratribus apponatur.* Et addit: *Quæ in hac prouincia, nempe Gallicana, nec aerum temperies, nec qualitas nostra fragilitatis admittit.*

S. Bernardus Cisterciensium familię maximus amplificator sic sancit de monachis ægrotis illius ordinis. *Minimè competit religioni vestre medicinas querere corporales, sed nec expedit saluti: nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid sumere tolerabile est, & hoc aliquando fieri solet: at verò species emere, querere medicos, accipere potiones, religioni indecens est, & contrarium puritati: maximeq; ordinis nostri nec honestati congruit, nec puritati: hæc enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere non possunt. Spiritualia proinde spiritualibus comparanda, & querenda potio humilitatis, & clamandum in toto corde, Sana animam meam Domine, quia peccavi tibi.*

Et nihilominus S. Basilius monachis sui temporis leges sanctissimas prescribens, quibusdam non tam artis, quæm hominum vitiis indicatis, medicinę scientiam valde commendat: appellatque munus diuinitus hominibus datum: *Neque enim*

enim, inquit, fortitudine ortæ de terra herbæ sunt ad singula morborum genera accommodatae; sed nimis haec supremi Opificis voluntate editæ sunt, eo consilio, aut iis nos ad utilitatem nostram uti possemus. Quocirca ea quidem, quæ in radicibus, floribus, aut foliis, aut fructibus, aut succis naturalis vis inest, aut quodcumque etiam ex metallis, mariue aliquid ad corporis nostri usum appositum habere inuenientum sit, ea omnia earum rerum inuentioni similia iudicari debent, quibus in cibo, potionisque uti consueuimus. Idque postquam sacrarum literarum testimoniis, & exemplis confirmasset, concludit: Mihi ad colendam continentiam hæc ars haud mediocre momentum videtur adferre. Si quidem animaduerto ab ea delicias amputari, & crapulam damnari, epularum præterea varietatem, & exquisitam nimis condimentorum præuè excogitatam soleritatem, tanquam inutilē improbari. In summa denique indigentiam ab ea sanitatis matrem appellari.

S. Augustinus etiā medicos consulendos religiosis, cùm infirma sunt valetudine, apertè scribit in regula Monachorum. Deinde aliquę religiones sanctissimè interdicunt usu carnium suis alumnis. Alię etiam lactis, casei, ouorum. Aliquę plures ieiuniorum quadragesimas celebrant singulis annis, alię pauciores. Religiosi multi interulas cilicinas induunt, lanceas alij, lineas etiam nonnulli. Cedunt se multi verberibus crebrò, alij rarius, idque ex regulæ præscripto. Non possunt sanè proficientes instituta hæc omnia simul complecti. Sed nec vocatur ple- rique omnes ad eorum aliquod vnum. Ergo non sunt hæc omnibus, aut certè non omnibus singula iter ad perfectionem necessarium: Sed iis, quibus Dei magno dono contigit ad ea aggregari.

Denique Cassianus de ieiuniis (quæ eadem est ratio de ceteris quoq; corporis afflictionibus) sic habet: *Super ieiuniorum modo haud potest facile uniformis regula custodiri, quia nec robur unum cunctis corporibus inest, nec sicut ceteræ virtutes animi solius rigore parantur: & idcirco quia non in sola fortitudine mentis, animaque consistunt, cum corporis enim possibilitate participant, talem his definitionem traditam accepimus. Diuersum quidem esse*

refectionis tempus, ac modum, & qualitatem pro impari scilicet corporum statu, vel aetate, vel sexu, unam tamen esse omnibus pro mentis continentia, atque animi virtute, castigationis regulam.

secundum cap. 23.

Lib. 5. cap. 23.

Reg. brev. cap. 128.

Ioan. 6.

Genes. 4.

2. Corinth. 10.

1. Corinth. 10.

Secundum caput. Ita religiosus quisque secundum suę religionis huiusmodi instituta viuere debet, vt ne latū quidem vnguem discedat ab eis. Hoc pertinet ad singularitatis vitium euitandum: quod in religioso quoque conuentu solet existimari grauissimum. Quicquid enim, ait Cassianus, extra consuetudinem præsumitur, usumq; communem, ut vane gloria, atq; ostentationis morbo pollutum antiquissima Patrum traditio notat: nec quenquam ex his, quos merito scientia, & discretionis enituisse peruidimus, vel quos ad imitandum gratia Christi, velut splendidissima luminaria, omnibus prælocauit, esu panis, qui apud eos viliis habetur, ac facilis, abstinuisse cognouimus: nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermisso panis usu, leguminum, vel olerum, seu pomorum refectionem sectati sunt, inter probatissimos habitum aliquando conspeximus, sed ne discretionis quidem, aut scientia graviam consecutum. Eandem sententiam ante Cassianum habuerat S. Basilius: sic enim respondet interrogationi, An in familia fratrum permitti alicui debeat, vt plusquam cæteri ieiunet, vigiletur ex proprio ipsius voluntatis arbitrio: Cùm Dominus, inquit, dixerit, Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patris: quidquid quisque ex proprie voluntatis arbitrio facit, id cùm facientis proprium sit, alienum est à cultu pietatis: metuendumq; est, ne de eo, quod videtur facere, ipsi dicatur à Domino: Ad te conuersio eius, & tu dominaberis illius: in collatione enim cum cæteris, hoc quod quis in rebus etiam bonis velit excellere, contentionis vitium est, quod ex appetitione nascitur inanis gloria: quod vitium fugiendum esse, Apostolus docens, ait: Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui se ipsos commendant. Quocirca omisis propriis voluntatibus, eoque, ut videri velimus aliquid excellentius facere, quam cæteri, parere debemus Apostolo admonenti, Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloria in Dei facite. Sibi enim placere, & inani gloria,

gloria, & contentionis studio delectari, res sunt prorsus aliena ab iis, qui bonum certamen legitime certant. Ad extremū S. Basilius ita concludit, quod etiam Incipientibus conuenire, primo libro diximus: Si verò fit, qui necessariò acriore sibi vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quavis re opus esse, arbitretur, rationem is quare id sic existimet, iis aperito, quibus credita est communis disciplinæ procuratio, & quod illi statuerint, id observato. Si quidem fieri potest plerung; ut necessitatibus ipsius alia ratione melius consulatur.

Tertium caput. Nec castigationis corporis norma, quæ ad omnes pertineat, accipienda est ab eo instinctu etiam diuino, put. quo moti secuti eam sunt aliqui sancti viri in hoc vitæ genere excellentes. Is enim instinctus varius est, & multiplex: Siquidem diuisiones gratiarum sunt: & unusquisq; proprium donum habet ex Deo. Alioquin protrahatur ieiunium sine vlo cibo, potutie vsque ad dies quadraginta, quia tale fuit ieiunium Moysis primū, deinde Eliæ, postremò Christi Domini. Expectemus à Domino dimidium panis fragmentum ad victum quotidianū, quia id S. Paulo heremitarum parenti diuinitus concessum, legimus apud S. Hieronymum. Contentissimus solo In vita Panitia sanctissimæ Eucharistiae pabulo, nec aliud præterea quicquā ad victū adhibeamus, quia hoc etiā aliquibus à Deo datū est. Toto vitæ tempore, quod reliquū est, in columna pedibus innixi viuamus, quia hoc fecit Simeon ille Stilita. Concludamus nos ad multorum sequenda vestigia in carceres, in sepulchra, in obscurissima, & angustissima ergastula: quæ sanè facta quantum dubitandum non est, à sanctis illis hominibus ex auctoritate diuina gesta esse, nullus est, qui non videat, ea admiranda quidem esse, non esse tamen scripta, vt imitationi exponerentur; sed vt in iis etiam prædicemus infinitam Dei potestatem, & sapientiam, qui mirabilis est in Sanctis suis: & quædam aliquando præcipit, quæ fieri vult quidem ab aliquibus, sed quo consilio ea fieri velit, homines interim vult latere, donec intremus in sanctuarium eius, & intelligamus in nouissimi illius. Quæ igitur, inquietes, seruanda norma est, ad quam in hoc vitæ genere seueriore nos ipsos dirigamus?

Quartum caput. Debet proficiens animo maximè affectus esse erga genus vite scuerioris, suoque corpori, ac sensui, hoc est, veteri homini eam vexationem, & mortificationem optare, quam vix, ac ne vix quidem possit efficere. Id verò necessarium est, tum vt assequatur proficiens abstinentiam, sobrietatem, & alias huius generis virtutes; sunt enim hæ propriæ virtutes animi, & quæ ne ad effectum perueniant, impediuntur aliquando grauioribus occupationibus, vel corporis infirmitate: tum vt paratus sit ad quascunque res aduersas, & ea, quæ cum corporis pœna coniuncta sunt, fortiter ferenda, quando- cunque se se occasio obtulerit. Id enim proprium est hominis Christiani, ne dum religiosi: & officium planè Apostolicum, cuius præclarissimum exemplum nobis est vel vnus Apostoli Pauli vita. *Ego, inquit, didici, in quibus sum sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare (vbiq; & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abudare, & penuria pati. Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et alibi: *In labore, & arumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in ieuniis multis, in frigore, & nuditate.* Has autē per- pessiones, & calamitates sibi cum aliis Apostolus communes esse testatur, cùm ait: *Vsg, in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudis sumus, & colaphis cædimur, & in omnibus tribulationem pa- timur; sed non angustiamur, aporiamur, sed non desituumur, persecu- tionem patimur, sed non derelinquimur, deiicimur, sed non perimus, semper mortificationem I E s v in corpore nostro circumferētes, vt & vita I E s v manifestetur in corporibus nostris.* Et sanè hanc candem fuisse vitam, hoc est, viuendi rationem I E s v intelligit, qui legit Euangeliū, in quo quam famē, & sitim, quam inediā Dominus tolerarit, quas vigilias suscepit, quanto, vt ita dicā, odio, carnem suam innocentissimam, sanctissimā habuerit propter salutem, & institutionem nostram, quam semper animo para- tissimus fuerit ad grauissima quæque mala nostri caussa expe- standa, & sustinēda, luce clarius intuemur. Hic idem igitur sit proficientis animus, hæc voluntas, vt etiam si desint huiusmodi mala, quæ ferat, non desit tamen firma deliberatio tenendi occasionem quācunque, cùm dabitur, eadē omnia subeundi.

Quintum caput. Positis supradictis rebus omnibus, non Quintū caput. mihi videtur certior regula afflictionis corporis suscipien- dæ, vel reiiciendæ, quām illa, quam adfert ad hoc idem statuen- dum, sapientissimus vir Basilius his verbis: *Ita amplectenda à no- bis continentia est, vt èam cum viribus corporis commetiamur.* Per continentiam autē intelligit omnem corporis, & animæ mor- tificationem, sed corporis præsertim. Sic autem sequitur: *Quæ solo animo cernuntur virtutes, ea omnes omnibus promiscue & quali- ter seruanda proponentur: veluti mansuetudo, morum facilitas, sum- missio animi, bonitas, amor in fratres, innocentia, studium veritatis, misericordia, lenitas, humanitas: has enim peculiares animi esse vir- tutes, dicimus: quando ad eas parandas, colendas in animo, corpus ni- hil plus adfert, quam quod ipsi quedam veluti curia est, in qua huius- cemodi res deliberantur.* Porro modum vires corporis finient, si neque leuiores quis labores suscipiet, quām quantis ferendis esse par posse: ne- que si ea item persequi voluerit, quæ sustinere se non posse, intelligat. Si quidem huius rei haberi quoque rationem arbitror, ne propterea quod in continentia cultu seruatus modus nō sit, corpus eneruauerimus, in- erentes deinde, & ad res gerendas inutiles existamus: neg, enim eo con- silio Dominus hominem finxit, vt sègnis, ac languens desideret, sed contrā potius, vt esset, qui se in laboribus honestis exerceret. Hāc sen- tentiam Basilio dignam confirmat præcepto, quod Deus ini- tio homini dedit etiam ante peccatum, vt operaretur, & mul- tò magis post lapsum, cùm dixit: *In sudore vultus tui vesceris pa- net tuo;* Deinde quia reliqua diuina oracula, præsertim S. Pauli, præcipiunt vt laboremus, & corpus actuosum, motionique ex- positum habeamus. Et Deus non cōdidit nos, vt dissoluto cor- pore, quasi spirantes mortui iaceremus. Conseruandum igitur illud est, quod Deus optimam rationem secutus fecit, cùm nos condidit: alioquin similes erimus oleribus, quæ solis ardore languescunt, & quasi beta semielix, vt est apud Prophetam: cùm tamē fœcundas arbores imitari potius debeamus, quæ & ipse copiosæ sunt, & alios fructuum, quos habēt, vbertate delectat. Nec Deo seruiemus, nisi ex diuidia tantum parte, solo videli- 2.Theffal. 3. C 4 Isaia 51. secun- dum 70. qui v- bi Vulgata edi- tio habet quas- atus, legunt, quas beta se- natura, micolta.

natura, ut dupli etiam virtute tum animi, tum corporis exercitetur.

Sc. 11. Adfert deinceps Christi Saluatoris exemplum, quod omnibus ipse met ad imitandum proponit, cùm ait: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Ac primùm quidem docet, quænam virtutum animi documenta præbuerit, lenitatis, patientiæ, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, humilitatis, prudenter, & reliquarum omnium; deinde subiungit: *Corporis vero cuiusmodi, & quanta prima sua etate parentum imperio subiectus, omnes labores corporis cum ipsis tolerauit: iisq; vietum quæsivit.* AEtate iam progressus non in angulo abiectus, & corpore viribus destituto, indiguit aliorum ministerio, sed itineribus, & quidem pedibus continentem conficiendis, discipulis ministrando, immo & eorum pedes lauando, doctrina, & longioribus sermonibus instruendo, ex locis aliis in alias se transferendo, saluti nostræ consulere non intermisit. Postea etiam recenset, quæ de se ipso narrat S. Paulus: & proponit omnium Apostolorum viuendi rationem minimè otiosam, sed laboribus omnibus obnoxiam: *Sicut etiam antiquorum Patrum veteris Testamenti tandemque concludit: Perspicuum i-*

gitur est ex legibus naturæ, doctrina diuinarum litterarum, sanctorum omnium virorum exemplis, Saluatoris ipsius vita in instituto, & illa perfectæ viuendi norma, & honestius, & vilius esse, confirmando corporis suggestere, quam adimere vires: idq; strenuum reddere obeunda bona actioni, quam ultrone aquapiam maceratione exoletum. Ex quibus perspicuum in primis est, S. Basilio loqui non solum, ut quibusdam visum est, de conseruandis corporis viribus, ad exercenda opera manuum, quæ ille monachis indixit, sed etiam, & multò magis ad labores illos grauiores subeundos, quos Apostolica vita, & Saluatoris nostri exemplum ab Evangelij ministris, & vineç Dominicitoribus suscipi oportere demonstrant.

Est igitur sententia sancti Patris hæc: sustentādum esse corpus, ut par sit oneribus Christianæ vocationis, quæcunque ea sit, ferendis: eaque in voluntariis ieiuniis, vigiliis, & aliis corporis

poris vexationibus regula seruanda, quæ nihil impedit munera rectæ, & ex Deo instituta cuiusque vitæ. Ad quod ut magna prudentia opus est, ne per caussam, ut inquit ille, necessitatibus corporis, eo impingamus, ut voluptatibus seruiamus; sic qui prudentia vsus, & ad prædictum finem suæ vocationis consequēdum, corpori necessarium cibi subsidium tribuit, nihil est, ait sanctus Pater, quamobrem eo inferior habendus sit, qui ab eo se temperarit. Quod adeò certum, verumque est, ut sectatoribus etiam solitudinis, ut finem suum consequantur, hoc idem faciendum esse, Cassianus his verbis admonecat: *Omni cautione, atque solertia collatione 22. iugis circumspecti cordis seruetur intentio, ne quo modo iudicio nostræ discretionis errante, aut inconsiderata continetia cupiditate succensi, aut desiderio nimia remissionis illecti substantiam virium nostrarum iniquæ trutinæ examinatione libremus: Sed in altera quidem lance animæ puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita vero conscientia iudicio utraq; pendamus, ut in neutram partem unius rei affectu preponderante, peruersi, vel ad immodicam distinctionem, vel ad nimiam remissionem, æqualitatis libram propensius inclinemus, & illud dicatur nobis, Nonne si rectè offeras, rectè autem non diuidas, pec- Genes. 4. casti?*

Postremum illud est, doctrinæ huius, quam ex S. Basilio at- *Sextum caput.*
tulimus ratio præcipua hæc est: ieiunia, vigiliæ, & alia huiusmodi corporis afflictiones non tam perfectio sunt, quam instrumenta perfectionis, ut docet Cassianus, & confirmat S. Thomas: non enim corpus deprimimus, quia eius demolitionem, ac interitum appetamus, sed ut eius deiectione, ac mortificatione nobis gradum ad virtutes, perfectionemque faciamus. Eatenus igitur corpus affligendum, quatenus id ad perfectiōnem consequendam confert. Qui modus non unus est, sed varius, ut variae sunt corporum humanorum constitutiones, varia valetudinis ratio, varia item ingenia, nec eadem in omnibus facilitas, quia alius alio est ad bonum aptior; non eadem etiam omnibus ad virtutes occasionses, & incitamenta: plura opposita aliquibus impedimenta, pauciora aliis, ut omnino necesse sit, etiam in corporum poenis magnas existere varietates: cuius

Collatione 21. cap. 15.

2.2.9.188. ar- ticulo 7.

Reg. 123.

cuius tamen mensura euidens est corporis robur, & valetudo
relata ad progressum in virtutibus, & perfectione faciendum,
ex propriæ cuiusque vocationis instituto. Legantur etiam quæ
hac de re idem S. Basilius scribit in regulis brevioribus.

De abnegatione exercenda aduersus lingue incon-
tinentiam, præsertim in verbis otiosis.

C A P V T XIII.

Iacob. 3.

Natura Verbi
otiosi.

Matth. 12.

Lib. 7. mora-

lium, cap. 17.

Lib. 2. cap. 12.

GINGVÆ vitia gulæ soboles esse, S. Gregorius affir-
mat; & sunt sine dubio cognata. palato quippe, &
ore omnia gignuntur. Nobis hic de lingua, vt vni-
uersitas iniquitatis est, & nominatur à S. Iacobo,
nequaquam agendum est: Siquidem proficiens, si proficiens
est, abstinet à grauibus illis, mortiferisque peccatis, quæ blas-
phemii, detractionibus, huiuscmodi que aliis linguae officiis
committuntur. Quoniam tamen in hæc ipsa vel labi per incu-
riam, vel etiam recidere proficiens potest, instituēdus est, qua
ratione securim ad radicem mittere, ipsumque omnium lin-
guæ malorum fontem siccare possit. Hoc enim ad perfectionis
studiosum maximè pertinet. Est autem id, vt à verbis etiam o-
tiosis, quantum potest, caueat. Verbum enim otiosum, vt eius
rationem, & vim explicemus, peccatum est: *Dico autem vobis,*
inquit Dominus, *quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fue-
rint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij.* Ex verbis enim
tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Sic verò descri-
bitur à S. Gregorio: *Otiosum verbum est, quod aut ratione iusta ne-
cessitatibus, aut intentione piæ utilitatis caret.* Et S. Hieronymus sic
scribit in Matthæum: *Otiosum verbum est quod sine utilitate & lo-
quentis dicitur, & audientis. Si omis sit seruus de rebus frivolis loqua-
mur, & fabulas narremus antiquas. Ceterum qui scurrilia replicat, &
cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpidinis, hic non otiosus ver-
bi, sed criminis tenebitur reus.*

Quo proponitur

Quo

Quo loco illud reticendum non est, vt otiosa verba ex ore
dicentis prodeunt, sic prodire etiam potest & oratio otiosa.
Hæc autem ea est, cùm quis dicendi genere inutili, & inani, aut
etiam offendionis aliquid habente, vtitur ad populum, & pro
concone. In qua sententia est S. Augustinus, qui cùm produ-
xisset illud Dauidis dictum: *In populo graui laudabo te, ait, nec illa tristitia christia-
na, cap. 34.* suavitas delectabilis est, quæ non quidem iniqua diliguntur, sed exigua, *psalm. 34.*
& fragilia bona sumeo verborum ambitu ornatur, quali nec magna,
atq[ue] stabilia decenter, & grauiter ornarentur. Est tale aliquid in epi-
stola beati Cypriani, quod ideo puto vel accidisse, vel consuli factum
esse, vt sciretur à posteris, quam linguam doctrinæ christianæ sanitas
ab ista redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem, mode-
stioremq[ue] restrinxerit: qualis in eius consequentibus litteris securè a-
matur, religiosè appetitur, sed difficillimè impletur. Ait ergo quodam
loco, *Petamus hanc sedem: dant scéssum vicina secreta: ubi dum erra-
ticipalmitum lapsus pendulis nexibus per arundines baiulas repunt,
viteam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicuntur ista nisi mira-
biliter affluentissima facunditate, sed profusione nimia grauitati di-
splicant. Quapropter vir sanctus & posse se ostendit, sic dicere, quoniam
dixit alicubi, & nolle, quia postmodū nusquam.* Effectus verbi otiosi
vno verbo à Salomone indicantur cùm ait: *In multiloquio non
deerit peccatum.*

Effectus Verbi
otiosi.
Prov. 10.

Duplex autem hoc peccatum est, vnum leuius, & est culpa
ipsa venialis, quæ ex verbo otiosè prolato contrahitur: alterum
est periculum grauioris peccati, quod ex multiloquio per im-
prudentiam sæpenumerò incurrit. quæ sunt omnia linguae
flagitia à S. Bernardo in hunc modum breuiter commemora-
ta: *Quis numeret, quantas modicæ linguae membrum contrahat for-
des? quæm multiplex in labiis incircumcisæ immunditia coaguletur?
quæm sit grauissimæ oris incircumpecti? Est lingua dissoluta in
sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum
prima lascivia, sequens arrogantiæ famulatur. Est etiam lingua dolo-
sa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam, & adulato-
riam subdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc
detrahit*

Sermones de
triplici ex-
fodia.

Lib. 7. mora-
lum. cap. 17.

detrahit in occulto. quād vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum? Quorum malorum ex otioso verbo deriuationem declarat S. Gregorius: *Dum enim, ait, ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoq; stulta & increpatiōnis effrenatur. Quibusdam enim sua ruinae gradibus desidiosa mens in fouea lapsus impellitur; nam dum otiosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus.* Quae ille ibidem copiosè persequitur. Ad vniuersitatem igitur iniquitatis, quam in lingua sedem collocaſſe S. Apostolus dicit, aditum primum patefaciunt hominibus otiosa verba.

ibidem.

Sed grauissimum illud damnum censeri debet, quod adferunt proficieni verba otiosa, præsertim cū multa sunt: nempe mentis euagationem, & quasi peregrinationem longius à cogitationibus vtilioribus, vix vt ad se redire deinde queat. *Humana mens*, ait sanctus Gregorius, *aqua more, & circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit, unde descendit, & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit: quot enim superuacuis verbis à silentiū sui censura dissipatur, quasi tot riuis extra se ducitur: unde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium exterius sparsa, vim intime considerationis amittit.*

Remedia cōtra
verba otiosa.
Primum reme-
diū.
Reg. brev. c. 24.

Primum remedium est ex sancto Basilio: *Adeo magnum, inquit, est otiosi verbi periculum, vt licet genere ipso de numero bonorum sit, quod dicatur, tamen nisi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam liber est à periculo, qui illud loquitur. quippe qui eo quod ad ædificationem illud non accommodauit, contristasse noscitur spiritum sanctum Dei.* Hoc enim aperte docuit Apostolus, cū ait, *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.* Et subiecit illud: *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Quād verò pernicioſa res sit contristare Spiritum sanctum, quid opus est, vt dicatur?*

Ephes. 4.

Secun-

Secundum remedium est discere vtiliter loqui, & huic rei secundum re-
assuēscere. Id autem fiet, si quæ in loquendo considerare de-
beat, Doctor Euangelicus S. Gregorius docet, ea quasi locu-
tionis suæ leges sibi seruandas, quisque existimet. Sunt autem
hæc: Pensare doctor debet, inquit, quid loquatur, cui loquatur, quan-
do loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Quid, vt iuxta
Pauli vocem sermo noster semper in gratia sit sale conditus. Cui, quia
sæpe verbum, quod hæc admittit persona, altera non admittit, sæpe ea-
dem persona secundum factum fit altera. Quando, quia sæpe etiam dif-
fertur verbum, postmodum benignè recipitur, & nonnunquam lan-
guescit; si hoc, quod ante proferri debuit, tempus amiserit. Qualiter,
quia verba, qua hunc ad salutem reuocant, alium vulnerant. Paulus
Titum monet, argue cum omni imperio. Timotheum verò, argue, obse-
cra, increpa cum omni patientia. Quid est quod vni imperium, alteri
patientiam præcipit, nisi quod unum leuiorū, alterum feruentiorū
spiritus esse conspexit? Quantum, nesciem, qui multa ferre non
valet, per verba, vel increpatiōnis, vel exhortationis longius tra-
himus, auditorem nostrum ad fastidium perducamus. Vnde præ-
dicator egregius, Obsecro vos, fratres, vt sufferatis verbum so-
latiū, etenim per paucis scripsi vobis. Hoc infirmis præcipue con-
gruit.

Tertium remedium. considerare tempus illud, quod tertium re-
frustra teritur inutiliter loquendo, pretiosum tempus esse, medium.
diuinitus nobis concessum, vt eo vtamur ad salutem semi-
piternam procurandam: Nemo, inquit sanctus Bernardus, ibidem.
parui & sum tempus, quod in verbis consumitur otiosis. Siquidem
tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irreuocabile,
volat tempus irremedabile, nec aduertit insipiens, quid amittat.
Libet, aiunt, confabulari, donec hora prætereat. Hora, quam tibi
ad agendam pænitentiā, ad obtinendam veniam, ad acquirendam
gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulget.
Donec transeat, inquis, tempus, quo diuinam tibi repropitiare de-
bueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad
amissam hereditatem, excitare remissam voluntatem, flere commis-
sam iniquitatem.

*Quaratum re-
medium.*

Quartum remedium pertinet ad eos, qui ex superiori loco cum verba faciunt, ut dicebamus, otiosè multa dicunt. Et ut nihil dicamus de iniuria, quam faciunt Dei verbo, quod tanti ponderis est, inani illud sermone eleuādo, audiant saltem eiusdem diuini verbi preclarissimum, & perfectissimum oratorem Augustinum: is enim hoc dat cōsiliū aduersus futilem illum orandi modum: *Agat, inquit, noster eloquens ut intelligenter, ut libenter, ut obedienter audiatur, & haec se posse pietate magis orationem, quam oratorum facultate non dubitet, ut orando profē, & pro illic, quos est allocuturus sit orator, antequam dictor. Ipsa hora iam ut dicat, accedens, priusquam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam sicutientem, ut eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat.* Et post aliqua: *Si loquitur in eis Spiritus sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo, cur non & in eis, qui tradunt discentibus Christum?* Et in eodem extremo libro: *In ipso sermone malit rebus placere, quam verbis, nec existimet dici melius, nisi quod discitur verius: nec doct̄or verbis seruiat, sed verba doct̄ori. Hoc est quod Apostolus ait, Non in sapientia verbi, ut non euacuetur crux Christi. Et ad hoc valet, quod ait ad Timotheum, Noli contendere verbis: non quod aduersariis oppugnantibus veritatem, nihil nos pro veritate dicamus: nam scribit, ut potens sit in doctrina sana, & contradicentes possit redarguere: Sed verbis contendere, est, non curare, quomodo error veritate vincatur, sed quomodo tua dictio dictioni preferatur alterius.*

*Lib. 4. de do-
ctrina chris-
tiana, cap. 14.
§ 15.*

cap. 28.

2. Cor. I.

2. Tim. 2.

Tit. I.

*Primum indi-
cium vtilis lo-
cationis.
Conſe. mo-
bastic. cap. 12.*

Jacob. 3.

Indicium autē sermonis vtilis, & alieni ab otiositate verborum, est, cūm proficiens ita se comparat ad loquendum, vt vtilitatem semper speget, cūm loquitur: *Verborum autem utilitas, inquit S. Basilius, ea opinor fuerit, si aut de virtute in loco differatur, aut si ad rei alicuius, qua facienda est, infestet, urgeat q̄, vsum, sermo accommodetur, aut etiam deniq̄ ad audientium edificationem referatur. Qui autem in alio quoquis genere sermones versentur, q̄ reicitur quam superuacanei, & inutiles debent. Certè non est h̄c aduersus inutilem locutionem abnegationis ratio in postremis habenda à proficiente: quia si quis in verbo non offendit, hic perfetus est vir.*

Alterum

Alterum indicium est imitatio modi loquendi, & tacen- secundum in- di, quo vsus est Dominus noster I E S U S C H R I S T U S, dum dicum. inter homines versaretur, quilibet non caruerit figuris visita- toribus ad hyperboleū usque, vt est illa: *Excolantes culi- Matth. 23. cem, Camelum autem glutientes;* fuit nihilominus simplicissi- mus, & institutus solum ad captum, vtilitatemque auditorum. Quare fuit apertus semper Dominus, & veritatis amātissimus. Si veritatem dico, ait: prudentissimus in dicendo: *Et stupebant Ioh. 8. super prudentia, & responsis eius.* Silentij in tempore cultor exi- mius, praeſertim in propria cauſa: *Et non respondit ei ad ullum Luca 2. verbum, ita ut miraretur preses vehementer:* potens verbo maxi- mè inter concionandum. *Et stupebant in doctrina eius, quia in Luca 4. potestate erat sermo ipsius:* vehemens item, & feruens spiritu: quare crebrò etiam vocem tollebat, clamans: in reprehensi- onibus peccatorum acer: Serpentes: *Genimina viperarum. Gene- Ioh. 7. § 11.* ratio mala, & adultera, inquit: suavis nihilominus, & gratiosus. *Et mirabantur, ait S. Lucas, in verbis gratiae, que procedebant de Mat. 23. § 12.* ore eius: Semper intentus ad animarum conuersionem, & salu- tem: quare etiam dum non concionaretur, omnem occasio- nem capiebat de rebus spiritualibus agendi ex quacunq; præ- senti materia: vt cūm agit de aqua cum Samaritana muliere: *Et dedisset tibi, inquit, aquam viuam.* Et cūm diceretur illi: *Do- Ioh. 4. mine semper da nobis panem hunc,* ait: *Ego sum panis vita; qui venit Ioh. 6. ad me non esuriet.*

De abnegatione luxuria.

CAPVT XIV.

SANCTVS Gregorius in illa verba primi libri Re- Lib. 6. in pri- gum: *Recensui quacunq; fecit Amalech Israëli, quomodo mum Reg. cap. 15.* refitit ei in via, cūm ascenderet de Aegypto: per Ama- lech vitium luxuriæ, siue fornicationis intelligit; per ascendentēs de Aegypto nouiter, vt ille ait, conuersos ad Dominum, qui peccatorum tenebras, & ima deserunt, & ad

Exod. 17.

Lib. 6. cap. 1.

Naturalis luxuria.
1. Reg. 15.

lumen veritatis accedunt, & montem boni operis ascendunt. In via autem, inquit, Amalech Israël restitit, quia libido ad perfectio-
nis summam tendentibus arma voluptatis obicit, & corda, quæ po-
test, gladio immundæ suggestionis ferit. Et quia valde fortis, & vio-
lenta est pugna fornicationis, restitisse perhibetur, non quomodolibet
obuiasse: resistere quidē forti expugnationi instare est. Israël de Aegy-
pto ascendit, quia electi omnes dum sanctè vinendo proficiunt, ad su-
pernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne sunt,
carnis legem mentis contrariam habent, sibi utique per validos
modos Amalech resistentem vident. Quid est autem, quod contra a-
lios solis armis pugnabat Moyses, contra Amalech autem non solis ar-
mis, sed etiam virtute orationis? sed profectò magnum certamen for-
nicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur.
Cassianus etiam affirmit aduersus spiritum fornicationis cer-
tamen esse longum præ cæteris, ac diuturnum, & per paucis ad
purum devictum. Immane bellum, & quod cùm à primo tem-
pore pubertatis impugnare incipiat hominum genus, non nisi
prius cætera vitia superentur, extinguitur.

Porrò naturam vitij huius pulchrè describit idem S. Gre-
gorius explicans illud: Non parcas ei, & non concupiscas illius ali-
quid, sed interface à viro usq; ad mulierem, & parvulum, & lactentem,
& bouem, & asinum, & ouem, & camelum. Quis est autem, inquit,
qui parcit Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne
lasciuie aliquid retinet? nam pleriq; turpitudinis opera non excent,
sed linguam à turpi locutione non cohibent: pleriq; per opus luxuriæ
vitant, per cogitationem non vitant: quidam nihil turpe agunt, sed
quod actu refugiunt, corde concupiscent. Parcit itaq; Amalech qui
blandimenta lasciuia, aut in locutione, aut per intentionem, aut per
cogitationem tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequissimo vitio
nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Non con-
cupisce ipsius aliquid, ut penitus eradicetur à cogitatione. Quis sunt
viri interficiendi, nisi suadētes motus turpitudinis? viri etenim sunt,
quia violenter suggerunt, & corruptis mentibus seminaprauitatis in-
fundunt. Mulieres sunt mentis concupiscentiae, quæ predictis moti-
bus ad fœtus impios substernuntur. Parvuli, & lactentes qui sunt, nisi
qui

qui de Amalechitarum virorum, & mulierum commissione gene-
rantur? nam si motus mala suggestionis quasi adulteri mente recip-
pitur, concupiscentia quasi meretrix impragnatur: quasi effundere
partum finitur, libidinum motus non solum in mente, sed etiam in
carne generantur: qui dum nascuntur, parvuli sunt, quia adhuc carni
violentiam mouendo non inferunt. Lactentes sunt cum tenui, & ne-
gligenti cogitatione nutriuntur. Lac ergo parvolorum est cogitatio
immunditiae, quia si motus turpis per cogitationem non pascitur, qua-
si negato sibi lacte parvuli necantur. Quod lac meretrix mater por-
rigit, quia dum ardor concupiscentie mentem preuenit, quasi ex pes-
simâ cordis uertate agitatur, ut peiores motuum soboles, in carne
nutriantur. Quid verò in bove nisi consilium fraudulentum accipi-
tur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggestit, qui inter
carnis opera omnipotenti Deo placuerūt? ouis autem nomine innocent-
um vita signatur: hoc est simulatio innocentia: quidam enim dum
formam humani corporis proprietates utriusque sexus, & insitam li-
bidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse uti li-
center putant. Quasi ergo ouis est, quando continentibus illud qua-
si bonum suggestit, quod verò bonum non esse liquido comproba-
tur. Camelus ruminat, sed non findit ungulam, & est quadam cogi-
tatioluxuria, que quasi à ratione incipit, sed per discretionem non
finitur: nonnulli etenim continentiam profici, dum à carnis concu-
piscientia superantur, in coniugali vita saluari posse confidunt.
Quid asinus nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? quosdam
enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibusdam
per fraudes illudit. Asinus etiam aliena onera portare consuevit: quo
robur coniugalis copula designatur: quia electi coniuges onera sua for-
titer portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum
remissius corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed Amalechi-
ta, quia copula coniugis in honestate thalami roboranda est, sed à tur-
pitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum sibi inui-
cem reddere, sed turpiter conuenire non debent. Omnia ergo Amalech
demoliri iubentur, quia qui castè vinere proponunt, de blandimento
carnis in se aliquid retinere non debent. Et alibi: Beatus, inquit, Iob
crimen

*Lib. 21. moral. crimen luxuriæ definiens, ait, Ignis est usq; ad perditionem deuorans: cap. 9.
quia nimur reatus huius facinoris non solum usq; ad inquinamen-
tum maculat, sed usq; ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia
fuerint bona opera, si luxuria scelus non obruitur, immensitate hu-
ius criminis obruuntur, secutus adiunxit, & omnia eradicans geni-
mina.*

*Effectus luxuriæ commemorat breuiter S. Pontifex alio
Effectus luxu. loco hisce verbis: De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, incon-
sideria.
Lib. 31. moral. horror autem, vel desperatio futuri generantur. Quos sic explicat
cap. 17.
22. q. 153. ar-
tic. 5.*

Effectus luxuriæ commemmorat breuiter S. Pontifex alio loco hisce verbis: *De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, inconsid-
eria, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus presentis sæculi,
horror autem, vel desperatio futuri generantur. Quos sic explicat S. Thomas: Per vitium luxuria maximè appetitus concupisibilis
vehementer intendit suo obiecto delectabili, propter vehementi-
am passionis, & delectationis, & ideo consequens est, quod per luxu-
riam maximè superiores vires deordinentur, scilicet ratio, & volun-
tas. Sunt enim rationis quatuor actus inagendis: primò simplex in-
telligentia, qua apprehendit aliquem finem, ut bonum, & quantum
ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus est consilium de his,
qua sunt agenda propter finē: & quantū ad hoc ponitur præcipitatio,
qua importat subtractionē consilij. Tertius actus est iudicium de agen-
dis: & quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus est præce-
ptum rationis de agendo; & quantum ad hoc ponitur inconstantia.
Ex parte autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus:
quorum unus est appetitus finis: & quantum ad hoc ponitur amor
sui, quantum ad delectationem, quam inordinate appetit, & per oppo-
situm odium Dei: aliis autem est eorum, qua sunt ad finem; & quan-
tum ad hoc ponitur affectus presentis sæculi, in quo vult frui volu-
ptate, & per oppositum desperatio futuri, quia dum nimis
detinetur carnalibus delectationibus, non cu-
rat peruenire ad spirituales, sed
fastidit.*

*De remediiis contra predictum vitium, & indiciis
victoriae de eodem, simulque de sensuum
abnegatione.*

C A P V T XV.

*R I M V M remedium, quod ab omnibus in primis
commendatur, est humilitas, & oratio. Ante om-
nia, inquit Cassianus, humilitas vera, sine qua nullius Lib. 6. cap. 1.
penitus vitij poterit triumphus acquiri. Et S. Grego-
rius: Nam si mens Deo subdi humiliter despicit, carnis sua desideria
dominando, ac præeminendo non premit. Hac humilitatis virtute
paratur cognitio in primis salutaris, qua intelligit homo ini-
micitias, quas in carne sua circum fert, hostium aduersantium
robur, audaciam, insidias, periculum denique eterni supplicij,
quod imminet, nisi viriliter, perpetuoque contra se ipsum de-
certer, carnem domando, libidinemque coercendo. Propte-
re a cum Salomone ad Deum, qui solus in tanto discrimine o-
pem ferre potest, & vult, magna humilitate mentis accurrit,
continentiam, & fortitudinem postulans. Et sciui, inquit, quia
aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapi-
entia, scire cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus sum
illum. Per continentiam quippe, ait S. Augustinus, colligimur,
& redigimur in unum, à quo in multa defluximus. Minus enim te fectionum, cap.
amat (Deum alloquitur) qui tecum aliquid amat, quod non propter 29.
te amat. O amor, qui semper ardes, & nunquam extinguieris, chari-
tas Deus meus accende me. Continentiam iubes, da quod iubes, & iu-
be quod vis.*

*Secundum remedium est abstinentia, & carnis afflictio. Secundum re-
Abstinentia ciborum, ait S. Gregorius, contra hoc vitium fortissi-
ma est. Si enim ignis libido est, subtrahis igni materiam, cùm cibos
subtrahis, & vinum præsentim, in quo, ut est apud Apostolum, luxuria
est. Qua de re S. Hieronymus. Hoc obtestor, inquit, sponsa Christi
vinum fugiat pro veneno. Hec aduersus adolescentiam prima arma
sunt damnum. Vinum, & adolescentia duplex incendium voluptatis.
b Quid*

medium.

*Lib. 5. in primū
Regum, cap. 14.*

*Ad Eustochium
de custodia
virginitatis.*

Quid oculum flāmē adiūcimūs? quid ardenti corpusculo fomentaignū ministramus?

Tertium reme-
diū.

Lib. 6. cap. 2.

Math. 15.

Proverb. 4.

Tertium remedium est interioris hominis custodia, & cura: Principaliter, ait Cassianus, vītū huius correctio de cordis perfezione descendit. Ex quo etiam huius morbi virus Domini voce prodire signatur. De corde, inquit, exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furtū, falsa testimonia. Illud ergo est primus expiandum, unde fons vita, & mortis manare cognoscitur: dicente Salomone: *Omnī custodia seruacor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.*

Porrò expiationis cordis duplex est ratio. Una est abiectione, & expulsio pruarum cogitationum statim ac in animo excitantur, quod præscribitur ab omnibus Patribus. Altera est, ut loco vitiosarum, castę, honestę cognitiones mentem occupent. Vitare, inquit S. Gregorius, turpes cognitiones non praualet, qui honestas in se non habet: quia enim semper cogitamus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Et S. Basiliius: *Illud diligenter pietatis cultor obseruato, num qua ex incuria in ipsius animo domicilium edificari prava affectio, & delituerit: nuncupi per uigil illa, ac vehemens in Deum mentis intentio oblanguerit, ne forte spiritus sanctificatio, & qua inde in animum promanat illuminatio, obscurata sit: vigentibus enim his, quae diximus, bonis, nullam prorsus rebellionis occasionem nanciscerentur haec corporis affectiones: quippe cum animus in rerum altiorum cura sit occupatus, neque corpori usquam excitandi libidines locum concedat: Si enim cogitantibus nobis sapientiō aliquid de rebus vita huius, mente acriter in aliquam cognitionem defixa, neque oculi neque aures muneribus funguntur suis, animusque relictis sensibus in ea contemplatione totus inheret, multò profectò facilius si in animis nostris diuinus amor viguerit, omnis prorsus vel leuisima à nobis de libidinibus aberit cogitatio. Quod si se hæc interdum loco paululum commoverint, exemplò eas facillimè in ordinem rediget magnanimis prudētia. Huc pertinent ea quæ de obseruatione diuinæ legis ad carnem animæ subiiciendam, prædicant Patres: maximè vero*

S. Au-

S. Augustinus: *Expedit, inquit, inferius subiici superiori, ut & ille, qui sibi subiici vult, quod est inferius, se subiiciat superiori suo. Agnosce ordinem, quare pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iustus? quid pulchrius? Tu maior, minor tibi, seruitu ei, qui fecit te, ut tibi seruat quod factum est propter te: non enim hunc ordinem nouimus, tibi caro, tu Deo: Sed tu Deo, & tibi caro. Si autem contempsis tu Deo, nunquam subiicietur tibi caro.*

Quartum remedium est custodia sensuum. Ut enim, inquit Cassianus, certa agritudine laborantibus utile est, ut cibi non medium. xyne oculorum quidem obtutibus offerantur, ne quod aspectus occasione desiderium eis lethale gignatur; ita plurimum confert ad depellendum hunc specialiter morbum quies, & solitudo. Quod de omnibus quinque sensibus intelligi, asserit S. Augustinus his verbis: *Si virginitatem animæ integrum seruare desideras, quantum potes, obserua blandimenta draconis; ne forte si incautus fueris, quinque sensus, qui in te sunt, quasi quinque virgines, permittas à serpente corrumpi. Quicquid enim pulchritudinem visu, quicquid dulcescit gustu, quicquid blanditur auditu, quicquid lenocinatur odoratu, quicquid mollescit tactu, in his omnibus si incauti fuerimus, surrepentibus concupiscentiis malis, anime virginitatem corrumpipermittimus, & impletur illud, quod per Prophetam dictum est: Intrauit mors per fenestras vestras. Eandem rem tractat sanctus Basilius cum scribit de virginitate: iubetque ita nos moderari progressum sensuum ad exteriora, ne si ad quæ velint, effundantur, supernatantem sibi interdum animam fluctibus agitent, & ad sua vitia pertrahant. Ea item quæ ab exterioribus in animam inuehuntur per sensus, angustis aditibus ita colare, ut sordidum nihil in eam penetret: idque in primis agendum censet erga tactum, gustum, & visum. Porrò tota hæc cura in abnegatione sensuum posita est, quæ tantè efficacitatis esse debet, ut Dominus de ealоquens dixerit semel, iterumque: *Si occlusus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proice abste;* expediat enim tibi, ut perceat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Idem addit de manu dextera. Illo sensum oculorum, hoc tactum significans:*

b 2

loque-

Hierem. 9.
Lib. 4. de Vera
Virginitate.

Matth. 5. § 18.

Ioquebatur autem Dominus tunc de non videnda muliere ad concupiscendum eam.

*Quintum re-
medium.*

Quintum remedium est consideratio odij infiniti, quod insitum Christo Domino fuit in luxuriæ vitium, quo iustissimè incitatus quidlibet, ut illud exterminaret, effecit. nam nō solùm leges antiquas, quibus prohibetur, renouauit; sed eas accuratè singulari opera, sermoneq; declarauit; illis grauissimas penas apposuit: remedia ad huiuscmodi peccata cuitanda, & salutaria dedit, & mirifica; ipso etiā loquēdi modo quantum ab eis abhorret significans: ut cùm ait: *Erue oculum, absconde manum, proice.* Suasit deinde virginitatem, cœlibatum, quę Christianæ perfectionis magnam partem esse voluit, auxit vtriusque laudem perpetuitatis vtriusque commendatione, cuius ipse primus auctor, & hortator extitit: nec auctor modò, sed nouum, & singulare exemplum. Quippe qui à virgine conceptus, de virgine natus, virginitatis maternæ integritate seruata, virgo ita vixit toto vitæ suæ tempore, ut nec minimam quidem, licet tentatus per omnia fuerit in aliis absque peccato, voluptatis huius titillationem experiri voluerit. Et aduersarij Iudei, qui, ut canes venatici peruestigarunt omnia dicta eius, & facta, in eius vitam curiosissimè inquirentes, ne tenuissimè quidem suspicionis maculæ huius odorem assecuti vñquam sunt, quo eum huius culpæ reum facere, se posse crediderint.

*Primum indi-
cium.*

*In primum Re-
gum lib. 5. cap.
ii.*

*Lib. 6. moral.
cap. 17.*

Primum indicium necessarium perfectæ continentia, & castitatis est, cùm homo Dei gratia, & abnegationis virtute eò peruenit, ut si experitur carnis stimulus, eos sine sua culpa patiatur. S. Gregorius hanc appellat perfectionem castitatis, & addit: *Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra non moueat, sed tamen tolli potest carni violentia motionis, ut relinquare ei motus; sed eidem motui omnis delectationis obscenitas auferatur, & simplex motus ille sit, in quo aliqua libidinis turpitudo non sit.* Et postea, cùm abstinentes quoque diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscenitatem aculeos tollit; sed eis ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper

semper possint, vinci nunquam possint, dum id deserit, quod eis valde displaceat, sed sic debilitat, quod deserit, ut praualere victoribus, non permittat. Confirmat denique id Apostoli verbis: *Video aliam Rom. 7.
legem in membris meis, repugnatem legi mentis meæ.* Item: *Quia de- Rom. 8.
bilitatos viderat, qui remanerant (motus) dicit, nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi. Quid est ergo quod deplorat, legem inesse membris legi mentis repugnantem? nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent. Vellent quippe sic manere in carne, ut contra voluntatem de carne nulla sustinerent: quod quidem quia impossibile est, premissit dicens; Velle adiacet mihi, posse autem non inuenio: nō enim quod volo bonū, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio: quasi dicat, velle
esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut Angeli Dei in cælo. Sed hoc posse non inuenio, quia quando mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me.* S. Augustinus idem Lib. contra Ia- lianū, cap. 5. 8.
lib. 2. circa fi- nem.

Secundum indicium est præuentio prauæ cogitationis, aut secundum insubita & facilis victoria eiusdem, cùm se ingerit animo. Hoc dicuum. idem affirmat S. Gregorius: *Ad Sanctorum, inquit, conflictum ali- ibidem.
quando immunda cogitatio præuenit: aliquando insurgentem sibi sen- tiunt legem carnis contra legem mentis: sed quia victores iam sunt; ho-
stes in fugam versos non timent, si ad pugnam redeunt, quia cum eis pariter pugnare non possunt; nam cùm prava cogitatio obuiat, prius eam abiiciunt, quam de eius suggestione caro moveatur.* Bene ergò de electorum perfecta vittoria dicitur, quia dispersi sunt alij, & duo pariter ex eis non sunt relicti; quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non si- nitur. Et hanc quidem victoriam de omnibus sensibus corporis electi percipiunt.

Tertium indicium est diminutio concupiscentia, quam- Tertiū indi-
uis enim haec non omnino tollitur, virtutem tamen, & frequenti- cium.
abnegationis ysu frangitur: *Desideria carnis,* inquit S. Augusti- Lib. I. de nupis-
nus, & concipi-
scens, cap. 27.

nus, sunt in aliis maiora, in aliis minora, prout quisq; in hominis interioris nouitate profecerit. Ex qua sancti Augustini doctrina, accedente simul aliqua experientia, cum studio perfectionis coniuncta, existunt aliqua alia indicia, quæ dat Cassianus, quæ nos etiam h̄c ponemus ad proficientem excitandum ad amorem castitatis, & laborem abnegationis.

Quartum in-
dicium.
Collatione 12.
cap. 7.

Quartum indicium. ad hunc amorem accendunt maximè hominis animum gradus castitatis, quos recenset idem Aucto[r] his verbis: *Primus est, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius ne fāmineo, vel tenuiter ad concupiscentiam mo- uetur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cūm memoriam generationis humanae, vel tra- ētatis ratio, vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus mentem voluptarie actionis perstringat assensus, sed velut opus quoddam sim- plex, ac ministerium humano generi necessario contributum tranquili- to, & puro cordis contempletur intuitu, nihilq; amplius de eius reor- dinatione concipiat, quam si operationem laterum mente pertractet. Sextus gradus est, ne illecebrisphantasmatis fāminarum, vel dormiens illudatur.*

cap. 10. 20. 25.
Ecc 22.

Collatione 12.
cap. 12.

Psalm. 138.

Hæc Cassiani doctrina similis est illi, quam tradidit in sexto institutionum libro: videturq; contraria sententiis sanctorum Patrum, Augustini præsertim, & Gregorij, qui asserunt motus carnis tolli non posse, & concupiscentiam non posse consumi: fauere etiam illis, qui cum Stoicis apathiam laudant, & vt finem proficientibus propositum volunt. Quare piè exponendus est Cassianus: primùm quidem, vt id velit dicere, perfectum hominem, Dei gratia id faciente, ad eum castitatis gradum posse descendere, in quo constitutus concupiscentiæ stimulos vix, ac ne vix quidem sentiat. perinde ac si eius incitamēta omnino iam essent extincta; quod ille significat, cūm ita scribit: *Magna, ac mirifica sunt, nec ulli hominum, nisi h̄s tātum, qui experti sunt nota, quæ Dominus fidelibus suis, adhuc in isto corru- ptionis vasculo constitutis ineffabili liberalitate largitur. De quibus Propheta, Mira opera tua. Et paulò post: Quis enim non obstupecat opera*

opera Dei, cūm illum ignem libidinis, quem naturalem antea, & velut inextinguibilem esse, credebat, ita refriguisse persenserit, ut ne simpli- ci quidem corporis motu sc̄ sentiat incitari? Et quidem aliquibus donum hoc diuinitūs fuisse concessum dubitat nemo, qui vel leuiter sanctorum virorum res gestas attigerit.

Deinde quanquam Cassianus videtur velle abrogare omnem motionem carnis etiam in dormientibus, nihilominus ipsem alibi significat, in perfectis etiam viris remanere sensum aliquem huiusmodi motionum, quem nō putat de castitatis perfectione quicquam detrahere: sic enim ait in ipsa mette eadem collatione, in qua adeò seuerus est aduersus carnis stimulos: *Quod autem per hoc ineuitabilem commotionem carnis af- feritis, quod urina cum vesicam iugis illatione repleuerit, quieta susci- tet membra, licet veris sectatoribus puritatis ad obtinendam eam ni- hil præjudicet ista commotio, quam hec solet interdum etiam per sopo- rem necessitas excitare: sciendum tamen est, quod ita si commota fue- rint membra ad quietem propriam reducantur castitatis imperio, vt non modo cum nullo pruritu, sed ne cum minima quidem libidinis re- cordatione sedentur.* Addit ita temperatè aquam bibendam, vt illum ineuitabilem corporis motum non solum rarissimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, vt ita dicam, ignem, & absque ullius adustionis ardore rorantem su- scitet flammam, instat Mosaicæ visionis rubi ardantis, & non *Exod. 3.* combusti: fornacis etiam Chaldaicæ: deniq; vt incipiamus in *Daniel. 3.* corpore possidere: *Cūm ambulaueris per ignem non combureris, Esaia 43.* flamma non ardebit in te. *Quod etiam in fine collationis expres- fit, cūm sic scripsit: Hæc est consummatio castitatis, vt vigilantem cap. 16. monachum oblectatio libidinis nulla perstringat, & quiescentem som- niorum non fallat illusio: sed cum dormienti tantum per sopitæ mentis incuriam commotio carnis obrepserit, quemadmodum sine ulla titilla- tione voluptatis excitata est, ita etiam sine ulla pruritu corporis con- quiescat.* Permittit igitur motum carnis, & corporis, & in vigi- lantibus, & dormientibus, sed exutum in perfectis viris oble- statione, voluptate, pruritu.

*Quintum in-
dicium.*

*Lib. 10. confe-
ssorum, cap. 30.*

Lib. 12. cap. 15.

*Sextum indi-
cum.*

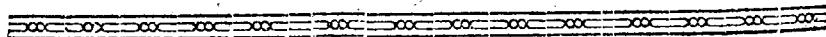
*Lib. 10. confe-
ssorum, cap. 23.*

Cap. 24.

Psalms. 120.

Quintum indicium est feruens castitatis zelus, quo optemus, liberari de corpore mortis huius, hoc est, de stimulis illis etiam naturalibus carnis, & de somniorum quoque ludibriis, & corruptionibus, quantum diuino munere nobis conceditur. Quæ fuerunt S. Augustini & aliorum vota, & preces: Num quid, ait, non potens est manus tua, Deus omnipotens, sanare omnes languores animæ meæ, atq; abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei corporis extinguere? Angebis, Domine, magis magis munera tua in me, ut anima mea sequatur me ad te concupiscentia vitio expedita, ut non sit rebellis sibi. Legantur quæ scribit etiam super Genesim.

Sextum indicium est diligentissima sensuum custodia: qua de re multa Patres: sed admirandum est vt ingenij, sic spiritus acumen in S. Augustino, quo culpas etiam leuissimas in vñ oculorum, & aurium cernit: de iisque à Domino veniam precatur. Loquens enim de sacro psalmorum cantu, sic ait: Cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quam res, quæ canitur, moueat, pœnaliiter me peccare confiteor: & tunc mallem nō audire cantantem. Commemorans item non mulierum, aut adolescentulorum pulchritudinem, & aspectum, sed colorum, & aliarum rerum creatarum formas: R. fisto, inquit, seductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, & erigo ad te inuisibles oculos, vt tu euellas de liqueo pedes meos. Tu subinde euellas eos, nam illaqueantur. Tu nō cessas euellere, ego autem crebro hereo, ubi sparsis insidis, quoniam non dormies, neq; dormitabis, qui custodis Israël.

De Avaritia abnegatione.

CAPUT XVI.

*Natura aua-
ritia.*

Col. 3.

Lib. 1 de cunctis.

Dei, cap. 25.

NON poterat Apostolus avaritiam detestabiliorem reddere, quam nominando idolorum sequitutem, & hoc ideo, quia, vt ait S. Augustinus: Peruersi, & avarifrui volunt nummo, ut autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, sed Deum propter nummum contundunt:

lunt: quia nimis, licet Deum agnoscant, & reuercantur tanquam rerum omnium parentem, immoderato tamen affectu, quo in fôrdibus pecunia inhæscunt, eum ultimum sui finem, & summum bonum esse, re, & facto negare videntur. Itaq; in pecunia conquiescunt: ac si nulla Dei cura, & prouidentia egere deberent unquam. Quod sane immane scelus est, & ab eodem patre alibi cum hæreseos criminе comparatum. Proprietas autem avaritiæ præcipua est: auditas inexhausta plura semper possidendi, quæ nulla copia, diuitiis nullis satiari possit: quam sequitur etiam crudelitas insatiabilis, quam auari in alios homines adhibent, vt eorum bonis suas libidines expleant: vt eos propterea peiores vris, & lupis, & Dæmonibus ipsis simillimos vocet S. Chrysostomus: apud *Homil. 9. 1. Cor. 3. homil. 11. 1. Cor. 4. homil. 23. 2. Cor. 11. homil. 15. cap. 5. 5. 23. cap. 10. 5. 19. 2. Cor. 9.*

Duobus autem modis avaritiæ temptationibus homines pulsantur: uno videlicet illi, qui in mundo sunt, nec de nuncio rebus terrenis remittendo cogitant: altero autem qui perfectionem Euangelicam propositam habent. Priors enim tantum deuictos, inquit S. Gregorius, quasi ex ratione solet exhortari *Prior modus. Lib. 31. mora- lium cap. 17.* cùm dicit, Valde sine culpa est, quod quædam habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed egere pertimescis, & quod male alius retinet, ipse melius expendis. Et alibi: Sæpe etiam quod avaritia ex appetitu suggerit, necessitatem putat: & cùm minora sufficient, docet maiora desesse, atq; incautus animus quandam quasi necessitatem patitur, quam parit, & cùm minima sunt, quæ desiderat, suam sibi avaritiam aliquo modo excusat. In hoc numero ponendi sunt homines illi Ecclesiastici, quos occupat avaritia: quos deplorat idem summus Pontifex: Tenet enim, inquit, captiuum cor seu a cupiditas, & licitum suadet esse malum, quod imperat. Quis igitur post hoc locus contra avaritiam tutus esse præualeat, si Dei illi à prauis sacerdotibus aperiatur Ecclesia? quando quium septa iuviolata custodiet, qui intrare lupum inuitat?

Posteriore vero nempe perfectionis studiosos homines *Alter modus. aliter aggreditur: vel ad modum, quem scribit S. Bernardus: Sermons 4. de aduentu. Vide-*

Lib. 7. In fine.
cap. 7.

Videmus, inquit, pauperes aliquot, qui si veram haberent paupertatem, non adeò pusillanimes inuenirentur, & tristes, ut pote reges, & reges caeli. Sed hi sunt, qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, ut nihil eis desit, & sic diligunt paupertatem, ut nullam in opiam patiantur: vel certè ad eum modum, quem particulatim tentationes huius generis explicans Cassianus ponit in hæc verba: *Hæc mittos quosdam, & rationabiles colores, ob quos reseruare sibi aliquid pecunia monachus debeat, vel parare, describit: nam & ea, que præbentur in monasterio queritur non esse sufficientia, & sano, robusto & corpore vix posse tolerari: quid faciendum sit, si valetudo mala carnis emergerit, monasterij præstationem esse pertenuem, & negligentiam erga agrotantes maximam: ipsum etiam vestimentum non sufficere, quod præbetur: & nisi parauerit sibi viatici sumptus, & euectionis transmarina mercedem, non posse cum voluerit transmigrare. Itaque cum huiscemodi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter unum saltem denarium acquirere posse, excogitat. Tum deinde diurna vita promittitur, senectus incurua, infirmitates diuersæ, & prolixæ, que nisi maior summa in iuuentute fuerit præparata, tolerari in senecta non possunt. Ibidem plura, quæ vtinam omnia non etiam in homines nostri temporis religiosos, & paupertatem solemni voti religione professos dici possint.*

Effectus auaritiae
Lib. 31. morali cap. 31.
2.2. q. 118. art. 8.

Effectus auaritiae recensentur à sancto Gregorio hoc modo: *De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur. S. Thomas: Quia, inquit, auaritia est superflius amor habendi diuitias, in duobus excedit; primò enim superabundat in retinendo: & ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra misericordiam, quia scilicet cor auarii non emollitur, ut de diuitiis suis subueniat miseriis. Secundò ad auaritiam pertinet superabundare in accipiendo: & secundum hoc auaritia potest considerari dupliciter: uno modo secundum quod in affectu, & sicut oritur inquietudo, in quantum ingerit homini solitudinem, & curas superfluas: alio modo potest considerari in effectu, & sic acquirendo aliena uitetur aliquando quidem vi, quod pertinet ad violentias, quandoq; autem dolo, quod si fiat verbo, fallacia erit quantum ad*

ad simplex verbum; per iurium autem, si addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus in opere committitur, sic quantum ad res erit fraus, quantum ad personas proditio, ut patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit CHRISTVM.

Primum remedium est grauitas peccati auaritiae, de qua initio capitil loquebamur: hæc enim si perpendatur, facile a- uocat hominem à cupiditate rerum terrenarum: præsertim quia scelus hoc non solum per se immane est, sed est etiam principium, & causa aliorum peccatorum: *Qui festinat ditari, Provo. 28.* inquit Sapiens, non erit innocens. Profectò enim, ait sanctus Gre- Lib. pastorat. gorius, qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit, & more a- parte 3. cap. 22. uium captus, cùm escam terrenarum rerum audiè conficit, quo stran- guletur, peccati laqueo non agnoscit. *Quam etiam ob rem scribit 1. Tim. 6.* Apostolus: *Qui volunt diuites fieri, incident in temptationem, & la- queum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt horribiles in interitum. Quare diuitiæ laquei sunt, & temptationes: ibidem.* immò radix omnium malorum, vt idem ait, *cupiditas est.* Igitur potest etiam causa esse impoenitentiae: ac tunc, *quid prodest ho- Matth. 16.* mini, si uniuersum mundum lucretur, animæ verò sua detrimentum patiatur?

Secundum remedium contentum esse paucis, vt est natu- secundum re-
ra, sique magnis molestiis liberari. S. Gregorius in illa Job medium.
verba: *Cum satiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet super Lib. 15. mora-
eum, ait, omnis dolor super eum irruit, quem & hic prius pena concu- lium, cap. 13.*
*picientia, postmodum vero cura custodia, & illic quandoq; pena ultio-
nis cremat. Mira autem est securitas cordis aliena non querere, sed
vnisciusq; diei victu contentum manere. Et hoc pertinent quæ
idem in pastorali scribit: *Quæ est illa pietas cum sufficientia, ab A- D. 3. cap. 22.*
postolo laudata, & prius à Salomone expetita. Ad quam comple-
tendam facile adducitur homo, si, vt idem Sanctus docet,
verbis admonentis, quæ fugitiua sit vita monstretur, si eorum ad
medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati
sunt, & tamen in adeptis diuitiis diu manere nequierunt: quibus fe-
stina mors repente, & simul abstulit, quicquid eorum nequitia nec si-
mul,*

mul, nec repente congregauit: qui non solum hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudicium caussas rapinae detulerunt.

Terium re-
medium.

Tertium remedium est, si abundant diuitiae, liberalitas: officiis enim virtutis vitium cōtrarium paulatim conuellitur. Ad quam rem faciunt omnia, quae de eleemosynis in scripturis, & apud sanctos Patres scripta reperiuntur. Et haec remedia sufficient mundanis hominibus, ut declinent avaritiam. Nunc aliqua dicenda, quae religiosos homines iuuent ad hanc pestem fugiendam.

Quartum re-
medium.
Lsb. 30. mora-
lum, cap. 16.
Psalms 30.

Lib. 7. cap. 1.

Quintum re-
medium.

Lib. 7. cap. 14.
4 Reg. 5.

Autor. 5.

Sextum re-
medium.

Quartum remedium. Tam sanctus Gregorius, quam Cassianus referunt caussam avaritiae religiosorum hominum in perniciossissimam tepiditatem: *Avaritia, inquit sanctus Gregorius, non solet evenire illis, qui viriliter currunt in via Domini, quibus dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, sed his maximè, qui effeminato gressu gradientes per blandimenta seculi resoluntur.* Et Cassianus ait, nasci hoc vitium ex torpidæ mentis ignauia: quare fugandus est tepor cordis, & sanandus languor animi, ut pellatur avaritia. De tenore autem postea agendum nobis est vniuersè: nunc teorem, qui avaritiam generat, persequimur.

Quintum remedium est cogitatio vtilissima peccatorum huius generis, quorum mentio fit in sacris litteris, & poenarum, quas de illis dederunt Deo, & hominibus, auctores eorum: de quibus sic Cassianus: *Giezi, inquit, ea, quae ne antè quidem possederat, volens acquirere, non modò gratiam prophetie non meruit possidere, quam per successionem velut hereditariam à suo habuit magistro suscipere; verum etiam è contrario aeterna lepra sancti Elisei maledictione perfunditur. Iudas autem volens resumere pecunias, quas ante Christum fecerat, non solum ad proditio- nem Dominilapsus, Apostolatus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam finire non meruit communi exitu, eamq; violenta morte conclu- sit. Ananias vero, & Saphira reseruantes partem quandam ex his, quae possederant, apostolico ore morte multantur.*

Sextum remedium est amor paupertatis Euangelicæ, quæ maximè nititur spe in Dei optimi, & maximi prouidentia, qui dicit:

dicit: *Non te deseram, neg, derelinquam: & de qua Dominus, cum auarum descriptsisset, concludens: Sic est qui thesaurizat, & non est in Deum dives.* Addit: *Nolite solliciti esse anima vestra quid man- duces, & corpori, quid induamini, Pater uester scit, quoniam his in- digetis.* Et post multa amantissimè dicta: *Nolite timere pusillus grec, quia complacuit PATRI uestro dare vobis regnum.*

Hebr. 13.
Deut. 31.
Luca 12.

Oportet autem, ut amori paupertatis comes sit obedientia religiosis legibus, quæ de paupertate constituta sunt, propriae in uno quoque religiosorum ordine. Si enim ab eis vel tantillum discedatur, maximam necesse est aperiri ianuam ad perniciem paupertatis, & totius disciplinæ, quæ ab ea pendet. Idcirco etiam minima quæque paupertati non congruentia abiicienda sunt, & detestanda, tanquam perfectione inimicissima. *De avaritia, inquit Cassianus, erit summa victoria, si nec ini- nuto quidem nummo conscientia monachi polluatur: impossibile namq; est, eum, qui vicitus exigua stipe concupiscentia semel in corde suo radicem suscepit, non maioris desiderij protinus incendio conflagrari.* Ideoq; non solum pecuniarum est caueda possessio, verum etiam voluntas ipsa ab animo penitus extrudenda: non enim tam effectus philargyriae vitandus est, quam affectus ipsius radicitus amputandus. Et sane monstrum similis est religiosus ille, hoc est, conflatus ex homine mundo, & religioso, qui quæ reliquise profite- tur, cum Deo se consecrat, re ipsa possidet Deo iam consecrat. Et eò deformius monstrum est, quod fortassis quis negle- ctio ampliori patrimonio, nullius momenti rebus quasi arane- arum telis musca, irretitus tenetur. Scitum est certè dictum illud S. Basili aduersus Senatorem quēdam, quem dicit Cassianus, mundo spreto, quēdam sibi de suis facultatibus reser- uasse, & Senatorem, inquit, perdidisti, & monachum non fecisti.

Septimum remedium est exemplum C H R I S T I Domini, qui avaritiae inimicissimus fuit, & verbis, & factis. Pauperrimā medium. vitam prætulit omnibus mundi huius commodis. Pauper in stabulo natus; in domo in sinu parentum pauperum educa- tus; pauperrimè vixit, immò mendicus alienis opibus susten- tatus, & longè pauperior, atque adeo nudus in cruce mortuus

Lib. Inst. cap.

Lib. 7. cap. 19.

Luca 9.

Primum indicium.

Zib. 7. cap. 5.

I. Ioann. 2.

Psalms. 106.
Isaia 26.

Secundum indicium.

Lib. 2. cap. 10.

est, in alienum sepulchrum inferendus. Ut meritò dixerit: *Vultus foveas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi reclinet caput suum.*

Primum indicium, quo cognoscitur curationi vicinus avarus, non tam in ipso avaro est, quam extra: aut si in ipso est, ab iis, quæ extra sunt, emanat. Est enim avaritia vitium, quod, ut ait Cassianus: *Sine villa præcedente naturali occasione concrevit, sed solius corruptæ, ac male voluntatis arbitrio, & cum nulla habeat in nobis de naturali instinctu principia, extrinsecus contrahitur.* Hoc est, non habet in homine eos impetus appetitus, quos habet fornicatio, gula, & ira. Ob id maiorem vim ad illud in homine progignendum habent rerum externarum species: ut propterea avaritia appelletur à S. Ioanne *concupiscentia oculorum.* Inde igitur expectandum remedium, vnde malum exortum est: ut videlicet avarus calamitatibus concutiatur, aut in fortunæ, quæ vocant, aut etiam in corporis bonis. *Clamauerunt enim ad Dominū cum tribularentur.* Et: *Vexatio dat intellectū.* Tunc enim auari si id non alia ratione obtineri potest ab huiusmodi hominibus, vel iniuiti fatentur, spinas esse diuitias, & necesse esse facere sibi amicos de maniona iniquitatis, ut cum deficiunt, recipiantur in æterna tabernacula. Et dum in labore hominū sunt, si adhuc non didicerunt bene, desinunt certè male facere, abstinentque à pauperum hominum vexationibus, & sensus ipse, metusque malorum illis salutis initium aliquod est.

Secundum Indicium recuperandæ valetudinis, & avaritiæ depellendi in homine religioso non occurrit maius, quam si magno animo obtemperet legibus sui ordinis, ac nulla mercede in vinea Domini elaboret: & gratis det, quod accedit: reliqua autem petat ex capite de renunciatione.

& quæ sint veræ diuitiæ religiosi cognoscat
ex his, quæ scribit S. Augustinus

De ciuitate Dei:

et super omnia, in aliis, quæ in pietate, in misericordia, in

De

De Ira abnegatione.

CAPVT XVII.

SANCTVS Basilius: *Indignatio, inquit, & iraplurimum inuicem differunt: est enim indignatio stimulus quidam breuis, & subitus, acutusque passionis vapor: ira vero permanens, ac diuturna tristitia, aptaque se otiosè ulcisci, veluti libido quedam se vindicandi.* *Animaduertere vero opus est, quod utroque modo, & affectu homines delinquent, vel furore subito contra irritantes commoti, vel per dolos, & insidias eos, à quibus patiuntur iniuriam circumuenientes, quæ ambo nobis omnino cauenda.*

Irae proprietates explicant S. Basilius, & S. Augustinus, & *Ibidem.* alij, sed S. Gregorius commemorat, vt solet, accuratissimè: *Lib. 5. moral.* *Exuit hominem similitudine Dei, qui cum tranquillitate iudicat, dilatavit enim mentem, ut nec sibi met ipsi congruat.* Per iram, inquit, *proverb. 22.* sapientia perdit, ut quid, quoé ordine agendum sit, omnino nesciat. Ira, ait Salomon, *in sinu stulti requiescit.* Per iram vita amittitur, etiam sapientia teneri videatur, *sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes.* Per iram iustitia relinquitur, *sicut scriptum est: Ira viri iustitiam Dei non operatur.* Per iram gratia vita socialis amittitur. Noli, inquit Sapiens, *esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuae.* Et idem: *Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum?* quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialiter solus vivat. Per iram concordia rumpitur, *sicut scriptum est: Vir animosus fuscitat rixas.* Per iram lux veritatis amittitur, *sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram:* quia cum menti iracundia confusio tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Per iram sancti Spiritus splendor excutitur: *quo contra scriptum est: Super quem requiescat spiritus meus, nisi super humilem, & quietum?* Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam S. Spiritui habitationem claudit: cuius receptione animus vacuus ad apertam mox insaniam ducitur: nam ira & stimulis accessum corporalipat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies

Esaia 66.

Facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Lingua quidem clamorem format, sed sensu quid loquatur, ignorat. In quo itaq; iste ab reptitiis longè est, qui actionis sua conscius non est? unde fit plerumq; ut usq; ad manus ira profiliat, & quò ratio longius recedit, audacior exurgat. Aliquando in maledictionis iaculum linguam vertit: Fratris namq; interitum precibus exposcit: fit q; vt voce, & voto homicidium peragat. Et paulò pòst diuersa iræ genera numerans ait: Scendum est quod nonnullos ira citius accedit, facilius deserit, nonnullos verò tardè quidem commouet, sed diutius tenet: alijs namq; accensis calamis similes dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis sua sonitus reddunt, citius quidem flammarum faciunt, sed protinus in fauilla frigescunt: alijs autem lignis gravioribus, durioribusq; non dispares, accensionem tardè suscipiunt, sed tamē accensi semel difficilis extinguntur: alijs autem, quod est nequius, & citius iracundia flamas accipiunt, & tardius deponunt: nonnulli verò has, & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò agnoscimus, quia & ad tranquillitatis bonum ultimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat.

Tentatio autem iræ est ea ipsa caussa, quam iratus se iustum putat habere suæ iracundiæ, cùm irascitur: nemo enim sine caussa irascitur, vt propterea ira semper sit cum imagine saltem rationis coniuncta; quamuis eadem initium insaniae nominetur, quia errore suæ opinionis fallitur, qui vitiosè excan-

Lib. 3i. moral.
cap. 17.

Effectus iræ sunt hi, auctore eodem S. Pontifice: Rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemie. S. Thomas sic explicat: Ira potest tripliciter considerari: uno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascuntur duo vitia: unum ex parte eius, contra quem quis irascitur, quem reputat indignum, ut sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio; aliud autem vitium est ex parte

Effectus iræ.
Ibidem.

22. q. 158. ar-
tic. 7.
Primo.

ipsius,

ipsius, in quantum scilicet excogitat diuersas vias vindictæ, & talibus cogitationibus animum suum replet, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira, secundum quod est in ore, & sic ex ira secunda duplex inordinatio procedit, una quidem, secundum hoc, quod homo in modo loquendi iram suam demonstrat, & sic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata; & confusa locutio, vt racha: alia etiam est inordinatio, secundum quod aliquis prorumpit in verba iniuriosa, quæ quidem sive sint contra Deum, erit blasphemia; si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira, secundum quod Tertie. procedit usq; ad factum, & sic ex ira oriuntur rixa, per quas intelliguntur omnia nocimenta, quæ factò proximis inferuntur ex ira. Lc. Cap. 1. ge etiam quæ Cassianus habet initio octaui libri.

Primum remedium proponitur à S. Gregorio his verbis: Mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes, quas pati potest, sibi contumelias proponat: quatenus Redemptoris sui probra cogitans ad aduersa se preparat: quæ nimis venientia tantò fortius excipit, quantò se cautius ex præscientia armavit: qui enim imprudens ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumque citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat: nam qui mala imminentia per sollicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi in insidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, unde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis sua primordia cuncta debet aduersa meditari; vt semper hac cogitans, semper contra hac thorace patientia munitus, & quicquid acciderit, prouidus superet: & quicquid accesserit, lucrum putet. Et quia hic S. Gregorius monet ut Redemptoris nostri probra interim cogitetur, affero alterum remedium ex S. Basilio. Sic Homil. de ira enim.

Si stultus, & indectus appellaberis, reminiscere eorum, quæ à Iudeis iactata sunt in veram sapientiam: Samaritanus es, & Dæmonius habes. Alapa, seu pugillo casus es? Expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus est passus: nec enim ab expuentibus, aut cedentibus facie auerit. Calumniam pateris? & Dominus. Tua laceratur uestis. & à Domino quoque uestis per vim extracta, & super eam missæ sortes. Non dum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, ut

da, ut ad eius imaginationem peruenias. Talia, & horum similia tibi succurrant, mentisq; tuae impetum, ac iram compescant. Similes namq; preparationes, & animi dispositiones morsus cordis, & impulsus facte delebunt, & animi cogitationes in tranquillum statum deducent.

Tertium remedium.

Tertium remedium ex eodem S. Gregorio petatur: *Modus, inquit, seruanda mansuetudinis est, ut cum alienos excessus inspicimus, nostra quibus in aliis excessimus delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria mala nobis excusat aliena: patienter namq; illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit, quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari; & quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi sua cuig; ad mentem culpa reuocatur: quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo sape se recusat parcenda peccasse.*

Primum indicium.

Primum indicium est alicuius irae est, cohibere saltem externos motus, si internos non ita facilè, aut citò possimus. *Si aliquid animo pateris, ait S. Basilius, saltem in te condestritiam: In me turbatum est cor meum, inquit Propheta: hoc est, non extra turbationem animi ostendi, sed veluti quandam intra littus abruptam vndam retinui. Turbatus sum, & non sum locutus, ait idem.*

Ibidem.
Psal. 142.

Psal. 76.

Secundum indicium.

Secundum indicium est cum foedum nobis videtur ira commoueri, erubescimusque, si deprehendimur irati à viris prudentibus. hic enim gradus est ad abnegados, & extinguendos irarū internos ardores, cum videlicet, iam incipimus nos ipsos erubescere, etiamsi animo solùm, non extra, iracundia concitamur. *Sedabis, inquit S. Basilius, mentem latrantem, & exacerbatam, si tecum in tui cordis recessu rationis tribunal verebere: quemadmodum pueri immodestum aliquid agentes viri venerabilis presentiam vereri solent. Itaque animus ipse sibi speculum erit, in quo quam turpis sit ira facies, intuebitur, se ipsumq; auersabitur, & corriget.*

Tertium indicium.

Tertium indicium est, cum recte factis, & dictis, male dicta, factaue alterius in nos compensamus: id enim maximo argumento est iracundia iam restinctæ. Et quia iracundia leuis esse animi, atque infirmi videtur, contrà, hoc officium magnam

gnam animi constantiam, fortitudinemque declarat. Ille male dixit, ait S. Basilius, tu benedicas. Verberauit, tu patere. Expuit, nihilique te existimauit, tu cogita quemadmodum es terra, & in terram reueteris: his namq; modis, atque rationibus te confirmans, longe leuiora quam reuera sint inuenies tibi aduersarij facta, iurgiaq; sic etiam talionem illi reddes, ostendesq; , quam sis contumelis inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientia coronam comparabis, dum alterius infaniam, occasionem philosophie, ac tuorum feceris meritorum. Hæc porrò omnia, & quicquid in hanc sententiam dicitur, requirunt in proficiente magnam animi submissionem, & voluntatis propriæ abnegationem, quandoquidem omnis nostra iracundia ex eo ortum habet, quod alij nos contemnunt, aut certè nos ab aliis contemni existimamus. Et si horum neutrum est, dolemus, & grauiter ferimus, impediri voluntatem nostram, aut id fieri, quod non fieri vlo modo, vel certe aliter fieri volumus. Quare superbiae, & voluntatis propriæ abnegatio iræ victoria est, coque gloriosior, quo illa vehementior, & fortior.

Quartum indicium est, vt cum exurgit iracundia aliqua, non enim omnis iracundia semper est repudianda, non præueniat rationem, sed sequatur: sitque non dux, sed ministrâ consilij, officiū. Ita, ait S. Basilius, iram retineamus ut equum iugalem nobis ratione ac frano quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredientem, qua mentis recto consilio dirigitur. Addit autem idem; ut miles duci, sic iracundia rationi adiutrix est contra peccatum. *Quo ex dicto fortassis Cassianus accepit, quod scribit s̄aepē, irę ministerium ad hoc nobis solum esse insertum, vt lasciuientibus motibus, ac vitiis animæ nostræ irascamur. Qua tamen in re sequenda nobis est reliquorum patrum omnium communis sententia, quæ sic à S. Gregorio explicatur. Sciendum est, inquit, quod alia est ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus iustitiae format.* Illa ex vitio, hac ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, diuinæ animadversionis impetum Phinees per gloriam non placasset. *Hanc iram quia Heli non habuit, motum Num. 25 d. 2 contra*

Psalm. 4.

Ecclesiast. 7.

Psalm. 6.

contra se implacabilis superna vltionis excitauit: nam quò contra subditorum vitia repuit, ed contra illum districtio eterni Rectoris exarbit. De hac ira per Psalmistam dicitur: Ira scimini, & nolite peccare. Quod nimis non recte intelligunt (hoc videtur scriptum aduersus Cassianum) qui irasci nos nobis tantummodo, non etiam proximi delinquentibus volunt. Si enim sic proximos, vt nos amarere precipimus, restat, vt sic eorum erratibus, sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Psalmista ait: Turbatuſ est præ ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excusat; ira autem per zelum turbat: quia cum saltem zeli emulatione concutitur, ea, que nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Sed eadem emulatio post paululum in tranquillitate largius aperit, que hic interim per commotionem claudit: & unde mens turbatur, ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clarescat. Declarat id exemplo oculi collyrio inuncti, & radij solis nube obducti, & addit id, in quo summa est huius indicij; Sed cum per zelum animus mouetur, curandum summoperè est, ut nec hac eadem, que instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur: nec quasi Dominus præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robustius contra vicia erigitur, cum subdita rationi famulatur: nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mente vicerit, rationi protinus seruire contemnit, & tanto se impudenter dilatat, quanto impatientia vitium virtutem putat. Concludit modum, tempusque in vltione peccati considerandum, retractando restringendam animi perturbationem, animositatem reprimendam, motus feruidos sub æquitate disponendos, vt fiat iustior vltor alienus, quò prius extit vltor suus. Lege etiam S. Chrysostomum in extrema homilia sexta de laudibus S. Pauli.

De

De Acedia abnegatione.

CAPVT XVIII.

ACEDIA à sancto Damasceno dicitur *tristitia aggravans, & ita hominem deprimens*, vt ait S. Thomas, *vt nihil ei agere libeat*. Ideo habet annexum, & inseparabilem comitem tedium animi, & torporem bene agendi deficientem totum hominem languore pigro, & inducentem mentis continuam amaritudinem. Hinc ait Doctor *Clesonius in Damascenū.* quidam, nascitur ex vehementiore tristitia taciturnitas, & deficitio vocis, quod adeò absorbeatur animus, & occupetur languida deiectione, vt in vocem depromendam non exeat, sed sui ipsius confusione, & obnubilatione impediatur, detineturque constricta, ne sermonem efformet. Cassianus distinguit *Lib. 9. cap. 10.* acediam à tristitia; sed S. Gregorius melius coniungit, vt ait *Lib. 1. in pri- mum Regum, cap. 14.* S. Thomas, *quia tristitia, inquit, non est vitium distinctum ab aliis.* Omne etenim vitium refugit bonum virtutis oppositæ: & tristitia, que est de priuatione quietis in corpore contra id quod *Ibidem art. 4. ad 3.* laboriosum est, secundum quod aliqui eam distinguunt ab acedia, est propria luxuriæ. Non datur igitur alia generalis tristitia, quam ea, que est de bono diuino, ad quod charitas ordinatur. Hæc autem acedia est: que idcirco est vitium capitale.

S. Augustinus de temptationibus loquens, afferit primùm *In Psalm. 105.* tentari hominem conuersum ad Deum temptatione famis cognoscendæ veritatis, quam ante ignorauit: quam cognitionem ubi Dei dono adeptus est, tentari deinde temptatione difficultatis, qua veluti compedibus retineri se dolet, ne currat viam mandatorum Domini: de quibus temptationibus scripsimus aliquia in primo libro: postremò temptatione tædij, his verbis scribens: *Quisquis talis est, & vicit illas difficultates, & probabiliter iam conuersatur inter homines sine vlla querela malorum morum, excipitur tertia temptatione tædij cuiusdam, in mora huius vite, ita ut aliquando eum nec legere, nec orare delectet.* Tertia temptatione priori contraria: prius enim periclitabatur fame, postea fastidio. unde & hoc nisi d 3 de

de quodam languore anime? iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum. Iam post periculum imperitia, & concupiscentia, de quibus duobus te euasissē letaris, vide ne tedium, fastidiumq; te necet. Non est & ista leuis tentatio.

Tractatu de
passione Do-
mini, cap. 19.

S. Bernardus in eandem sententiam scribens, addit quædam ad naturam acediae explicandam pertinentia. Sunt autem hæc: Sunt, inquit, nonnulli, qui bona quidem opera faciunt, vel coactione, vel necessitate, vel consuetudine, sed ad hac agenda nulla alacritate mouentur. Quod vitium propriè acedia dicitur. & hoc quidem vitio religiosi homines maximè affliguntur: nam seculares admodum pauci, & si hoc sit vitium, non animaduertunt: mundo enim alligati spiritualis vity vix possunt apprehendere nomen, cùm tamen hoc vitium inter septem principalia nominetur. Est autem vitium acedia quod quendam torporem incutit anime, ut ipsi omnia exercitia spiritualia quasi insipida videantur, & in graue tedium conuertantur. De quo tædio dicit Psalmus: Dormitauit anima mea pætædio. Et alibi: Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt usque ad portas mortis. Tanto quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorum, ut omnem escam, id est, omne spirituale exercitium abominetur, ut nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere: immò etiam appropinquant usq; ad portas mortis, id est, ut etiam ipsius vita fastidium habentes, morte finiri desiderent, cum sancto Job dicentes: Tædet animam meam vita mea.

Psalm. 118.

Psalm. 106.

Job 10.

Effectus ace-
diae.

2.2. q. 35. art. 4.
ad 2.

Effectus acediae sic à S. Gregorio describuntur: De tristitia, (quam vt suprà diximus, eandem censet esse cum acedia) malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. S. Thomas sic exponit: Quia, inquit, nullus diu potest manere absq; delectatione cum tristitia, necesse est, ut ex tristitia aliquid dupliciter oriatur, uno modo ut homo recedat à contristantibus, alio modo ut ad alia transeat, in quibus delectatur: ut qui non possunt gaudere in spiritualibus delectationibus, transferunt se ad corporales. In fuga autem tristitia talis processus attenditur, quia primò homo fugit contristantia, secundò etiam impugnat ea, quæ tristitiam ingerunt. Spiritualia autem bona, de quibus tristatur acedia, sunt & finis, & ea, quæ sunt ad finem. Fuga autem finis fit per desperationem;

tionem; Fuga autem bonorum, quæ sunt ad finem quantum ad ardua, quæ subsunt consiliis, fit per pusillanimitatem: quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iustitiam, fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contristantium bonorum spiritualium, quandoq; quidem est circa homines, qui ad bona spiritualia reducuntur, & hic est rancor: quandoq; autem se extendit ad ipsa spiritualia bona, in quorum detestationem aliquis adducitur, & hoc propriè est malitia: in quantum autem propter tristitiam à spiritualibus aliquis transfert se ad delectabilia exteriora, ponit filia acedia vagatio circa illicta.

Primum remedium est oratio ad Dominum. Ita docet ^{primum reme-} sanctus Augustinus: Agnosce te in illa scilicet tentatione tædi, cùm ^{dium.} adest, & exclama ad Dominum, ut de necessitatibus tuis etiam hic liberet te. Et de hac tentatione liberatus cùm fueris, confiteantur illi miserationes eius. Et paulò post idem repetit: Quedam, inquit, corruptela mentis est fastidire, quod dulce est, ergo & de hoc beneficio, sicut & de ceteris superioribus, confiteantur Domino miserationes eius. Formam orationis huius proponit sanctus Bernardus: Trahe, ^{Sermone 23. in Cantica.} inquit, me post te, in odorem unguentorum tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quia refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huins currere modo, sicut heri, & nudius tertius. Curremus autem postea, cùm reddideris latitudinem salutaris tui, cùm redierit melior temperies gratia, cùm soli iustitia iterum in caluerit, & pertransierit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atque ad leuem flatum auræ blandioris solito cuperint unguental liquefcere, & aromata fluere, & dare odorem suum. Spiritualibus unguentis curremus, quia abscedet torpor, qui nunc est, & revertetur deuotio, & iam non erit opus nobis, ut trahamur, quippe oaoe excitatis, ut sponte curramus.

Secundum remedium est. Experimento, inquit Cassianus, secundum reprobatum est acedia impugnationem non declinando fugiendam, sed medium. resistendo superandam. In quam sententiam S. Bernardus: Ergo ^{Liber 10. cap. 25. ibidem.} cùm te, ait, torpore, acedia, vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere, aut desistere à studio spirituali. Ratio huius est, quia plerunq; origo languoris huius, ac tædi est negligentia in intermissionis

dis officiis virtutum, iisq; exercitationibus, quibus nititur noster spiritualis progressus, & Dei cultus. æquū enim est, vt qui Deum per otium, aut desidiam deserit, à diuinis ipse solatiis deseratur. Atque hic est languor acediæ. Repetantur igitur eadem spiritualia munera, & augeantur potius, si fieri potest, vt hac ratione extincto acediæ languore, prioris spiritus feruor denuò excitetur.

Tertium remedium.

Tertium remedium. Non est acediæ peccatum contemnendum: est enim in sacris litteris maledictus, qui facit opus Dei negligenter. Et quanquam acedia negligentia propriè non est, quia tristitia est, & dolor, animique remissio; hoc ipsum tamen sine culpa negligentia plerunque non est, præsertim si nō præcauetur cum potest, & statim ac exoritur, non fugatur: estque negligentia, otiique parens, ac multorum grauissimorum criminum origo. De quibus in sequentibus capitibus agendum est. Quare, quia culpa est, detestanda est: quia verò coniuncta est semper cum grauioris culpæ periculo, nisi celeriter conuelatur, extimescenda. Otium igitur omnino vitandum, ne incidamus in acediam.

Quartum remedium.

Quartum remedium est CHRISTI Domini exemplum, qui tædio vsque ad mortem, non tamen acedia, vel leuiter affici voluit. vt hinc quoque intelligamus, posse hominem cum Dei gratia tædium etiam grauissimum tolerare sine culpa: nec cadamus animo, si aliquando huius generis angoribus cruciamur, nec tamen quam caussam habeant à nobis, intelligimus.

Indicium progressionis.

Quod etiam indicium alicuius progressionis in hac abnegatione acediæ meritò potest esse. Sed hæc omnia cognoscentur magis ex his, quæ adhuc dicturum sumus.

Dete-

Dete piditate spirituali, & de prima eius specie.

C A P V T X I X.

EPIDITAS vel est effectus acediæ, torpor nominatus à sancto Gregorio, vel est acedia ipsa progredivs, & ad habitum iam perducta. Quam ob causam hoc loco tractanda est. Et quia hoc vitio nullum capitaliorem hostem habet proficiens, est etiam à nobis quantum Dei gratia poterimus, accuratius explicanda.

Vniuersè autem loquendo, duplex apud Patres reperitur tepiditas: vna est affectio quædam hominis sine mortali peccato quidem, sed iam defatigati, satietate rerum spiritualium, ita ac si nūquam eas degustasset: aut certè deterriti rei magnitudine, & itineris difficultate, qui quasi de via languens resistit, nil ultra progredivs: hæc in scripturis sacris comparatur somno: *Dormitauit anima mea p. tædio;* Et apud Salomonem, & Apo- *Psalm. 118.* stolum non semel eodem nomine censemur. Eadem, penuria quædam spiritus est, contraria abundantia, de qua David: *Ego Psalm. 29. dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum.* Macies item, & sterilitas animæ, quas deprecatur idem, cùm dicit: *Sicut adipe, Psalm. 62. & pinguedine repleatur anima mea.* Et anima mea sicut terra sine a- *Psalm. 142.* qua tibi. Denique (vnde etiam nomen accepit) sanctus Ioannes in Apocalypsi de ea scribit celebratam sententiam: *Vt in am Apoc. 3. calidus, aut frigidus es, sed quoniam tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.*

Huius quæ sint proprietates, vt ex iis se quisque exploret, & cognoscat, explicandum est ex Patrum observationibus. Sanctus Bernardus igitur hominem spiritu feruentem sic describit primùm: *Aduertere potes in omnibus fere religiosis cōgregationibus, viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, iucundos semper, & hilares, feruentes spiritu, nocte, & die meditantes in lege Domini, crebro suspicentes in cælum, & puras manus in oratione levantes, sollicitos obseruatores conscientia, & denotos sectatores bonorum*

Sermone 6. de Ascensione.

rum operum: quibus amabilis disciplina, dulce ieunium, vigilia breves, labor manuum delectabilis, & vniuersa deniq; conuersationis huius austeras refrigeria videatur. Deinde vt ex hoc quasi simulachro feruētis hominis cognoscatur tepidus, descriptionem tepidi subiicit in hunc modum: *Contrā sanè, inquit, inuenire est homines:*

- I. Primò pusillanimes, & remissos.
  - II. Deficientes sub onere.
  - III. Virgæ, & calcaribus indigentes.
  - IV. Quorum remissa letitii, pusillanimis tristitia est.
  - V. Quorum breuis, & rara compunctio.
  - VI. Animalis cogitatio.
  - VII. Tepida conuersatio.
  - VIII. Obedientia sine deuotione.
  - IX. Sermo sine circumspectione.
  - X. Quoram oratio sine cordis intentione.
  - XI. Lectio sine (sui nempe) adificatione.
  - XII. Quos vix gehenna metus inhibet.
  - XIII. Vix pudor cohibet.
  - XIV. Vix frenat ratio.
  - XV. Vix disciplina coercet.
- Cassianus autem acedia spiritu occupatum hominem dicit obnoxium esse innumeris malis, in coque acediam generare hæc, quæ sequuntur omnia.*
- I. Horrorem loci, in quo habitat.
  - II. Fastidium cellæ.
  - III. Fratrum conuiuentium aspernationem, & contemptum.
  - IV. Inertiam ad operandum.
  - V. Vagationem extra cellam.
  - VI. Negligentiam sacræ lectionis.
  - VII. Suspiria, gemitusque, quod ibi nihil proficiat.
  - VIII. Opinionem quod alibi sibi, aliisque magis prodeisset.
  - IX. Desiderium in vinea Domini laborandi ad aliorum etiam utilitatem, & animarum lucrum.
  - X. Amorem monasteriorum longè positorum.

*Lib. 10. cap. 2.
3. & 4.*

Odium disciplinæ, cui est addictus.

Impatientiam inediæ, solitudinis, orationis, & cuiuslibet alterius mortificationis.

Somnum corporis diuturnum.

Visitationes, & collocutiones superuacaneas.

Peregrinationes longinquas, & inutiles.

Familiaritates periculosas.

Desiderium consanguineorum. Atque vt horum malorum omnium caussas intelligamus,

Generat idem spiritus in corde perturbationem magnam.

In mente confusionem, atque caliginem. Ex quibus duabus tanquam ex fontibus superiores omnes tam' animi, quam corporis ægritudines emanant.

Verùm hæc eadem mentis caligo, & cordis perturbatio altiore adhuc radicem habet, quæ Cassianum non latuit. Hæc autem est occulta quædam superbia, quæ in hominis animum latenter irrepit, eumque ubi occupauerit, deiicit. cuius ille signa vt internoscatur, enumerat his verbis: *Cum gloriatur de nobilitate natalium, aut alia seculi dignitate, aut pecunia, cum iugum monasterij non sustinet, cum senioris ullius disciplinam non admittit, nullam deniq; obedientiam, aut subiectionem: cum crescit in corde eius fastidium spiritualis verbi, quod cognoscitur, cum quo tempore de rebus diuinis tractatur, eius obtutus uno loco stare nescit, sed stupidus hic, & illuc circumfertur intuitus: pro suspiriis salutaribus spuma deficco gutture corradiuntur, excreationes etiam sine ulla interpellatione phlegmatis provocantur, digitæ ludunt, & in modum quiddam scribentis voluant, atq; depingunt: ita totus commouetur, ac si acutis sudibus insideret: verbum auditum, & simpliciter ad adificationem prolatum estimat dictum ad suam fugillationem: suis suspicionibus occupatur, caussas cur quidq; dicatur inquirit, & quid posse ei obiucere, tacita voluntatione coniectat. unde ex spirituali collatione non iuuatur, sed vehementiore cordis obstinatione duratur, ire stimulis acris incitatur. Post hæc, excelsa vox, sermo rigidus, amara, & turbulentæ responsio, incessus erectus, ac mobilis, lingua facilis, procax loquela, nec quicquam taciturnitat is amica, nisi cum contra fratrem rancorem quendam in-*

*Vide librum
12. cap. 25. 16.
§ 27.*

Cap. 37.

*suo corde conceperit, sit ḡ silentium eius non compunctionis, & humili-
tatis, sed superbiae, & indignationis indicium. Et ad satisfactionem le-
sis fratris semetipsum submittere de dignatur, & ab illo sibi met oblatam
despicit, atq; contemnit. Concludit Cassianus tandem huiusmo-
di hominem cùm nihil ipse didicerit, magistrum etiam aliorū
fieri, & cum huiuscmodi elatione cordis in perniciosissimum
tempore, noxiūque corruerit, & nec verus monachus, nec
sæcularis effectus sit, etiam perfectionem sibi ex hoc ipso misera-
bili statu, & conuersatione promittere.*

*Quod si adhuc inuestigemus, quæ nām sit superbiae huius
origo; idem Cassianus quodam loco ait, esse tepidum, & malè
arreptum renunciationis principium, quod hominem de pri-
stino, ac sæculari tumore ad CHRISTI humilitatem descende-
re nō permittit. Sed alio loco indicat aliquos tepefactos, quia
de perfectæ renunciationis gradu, quem tenuerant initio con-
uersionis, & deinceps aliquo temporis spatio, ad vituperabi-
lēm fidem reciderunt: quia nimirum ad sæculi mores, superbi-
amque sunt reuersi.*

*Quamquam verò nostrorum temporū consuetudini ple-
raq; ex dictis supra non planè conueniunt; tamen difficile non
est ad nos ea transferre: superbia enim eadem est etiam apud
nos, quare eiusdem erit eadem vis, & proprietas, effectus idē.
Initium etiam nos facimus à mundi contemptu, & renuncia-
tione rerum secularium. Hæc si tepida sit, & imperfecta, vt vti-
nam non esset in multis, quid mirum si tepida sequatur, aut
nulla virtutum exercitatio? qualia enim initia posita sunt, talia
cætera omnia sequi necesse est.*

*Quoniam tamen tractatio hæc vtilissima est, afferam ad-
huc rei huius explicationem aliam, nobis, nostrisque tempori-
bus accommodatam. Indicia igitur hominis tepidi vt plurimū
hæc esse censemur.*

Orare sine attentione, & feruore spiritus.

Meditari res diuinæ sine animi sensu, affectu, fructu.

*Difficulter se expedire ab hominum frequenti, nec vtili
congregatione, & colloquio.*

Ægrē

*Ægrē redire ad se ipsum, & numquam, aut raro admodum
in cor suum dissipatum animum cogere.*

*Examinare conscientiam, & se ipsum inspicere quasi per
transennam, & strictim absque compunctione, proposito, &
emendatione.*

*Late, libenterque sese diffundere in omnes res exteriores,
non hominum salutis procurandæ, sed tædij sui mitigandi
caussa.*

*Consolari se quæsitis solatiis, ex rebus creatis, aut ex cogita-
tionibus inanibꝫs.*

*Liberè de aliis loqui, & eadem libertate aliorum facta, di-
ctaue obseruare, & reprehendere.*

*Grauitate ferre disciplinam religiosam, si religiosus sis, & o-
mnem admonitionem, aut correctionem, quæ olim iucundis-
sima fuisset, insuauem, intempestiuam, intolerabilem existi-
mare.*

*Ad otiosam vitam aspirare, & subterfugere labores ad ani-
marum auxilium fructuosos, & necessarios, permettereque, vt
earundem zelus omnino languescat; quæ grauis est culpa iis,
quibus animarum cura aliqua commissa est.*

*Obedire maioribus, patribus spiritualibus, aut etiam legi-
bus, quibus tenetur, sine vlla animi contentione, immò cum
fastidio, lente, frigidè, inuitè.*

*Optare sibi ab hominibus honorē haberī, & ab illis se mul-
tum amari, hominum blanditiis, & fortè etiam assentationi-
bus deleñari.*

*Existimare vacationem laborum suis meritis iam deberi, &
immunitatem, qua careant alij, dandam sibi. Et si hæc fortè a-
licui minima videantur, illa sine dubio maiora sunt, videlicet.*

*Frigere iam sacramentorum vsum, nec ea amplius frequen-
tare, vt inceperas.*

*Sacras conciones non audire, spirituales, & vtiles libros
non euoluere, vel certè rarò, & fastidiosius.*

*Occasiones peccatorum minimè vitare, vt antea, idcirco,
quia tibi multum, tuisque viribus fidis: quæ temeritas est ma-*

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

xima, atque occultior superbia, ita enim tepidus imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum, fitque quo minus secum reputat, eò magis periculo propior.

xvii.

Indulgere tibi, tuoque corpori deseruire, & paulatim quicquid salutari poenitentia astrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione.

xviii.

Memoria replicare pristinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoque mentis cæcitate induci, vt mundi voluptates, & deliciæ, quæ prius somnia, ludibriaque, vti sunt, videbantur, non displiceant, vt antea, arridere incipient potius, ac præclara quædam bona videantur.

xix.

Diuinos instinctus, quibus ad seueritatem vitæ, & christianam disciplinam subinde excitaris, & impelleris, vel non aduertere, vel dissimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrium est tepiditatis genus, etiam negligere.

xx.

Spiritualibus patribus non auscultare, vti consueueras, & quanquam eorum consilia præsens probas, absentem facto ab eis discrepare, clam te subtrahere, & ab eorum magisterio, curaque refugere.

xxi.

Denique hac tepiditate tenentur hi, qui cum perfectioni ex instituti, & professionis obligatione operam dare debeant, in hoc studio negligentissimè se gesserunt, occupati nimirum vel literarum, etiam sacrarum studiis, vel aliis ecclesiasticis, & religiosis muneribus obeundis, quæ speciosa sunt, & gloriolæ se ges. Hi quanquam aduertunt, se ad summum perfectionis gradum iam peruenisse oportere, aut ab eo certè nō longè distare, & in primo gradu adhuc hærere, hoc est, non vrgeri se mortiferi peccati conscientia, optant quidem se ipsos corrigeare, & excitare è somno desidiæ ad laborem abnegationis, & virtutis; differunt tamen, & procrastinant, nec adhibent quæ necessaria sunt, ad tam præclarum finem consequendum: immo, quæ malitiosa tepiditas est, cùm se ipsos animosè vincendo, ac veterem hominem, cuius nō exigua partem retinent, exuendo, diuinæ voluntati subiictere omnino deberent, toti sunt in conquirendis rationibus, quibus diuinam voluntatem

ad

ad sua studia reuocare possint: & ij esse sine conscientiæ scrupulo, qui esse nequeunt sine tepiditatis nota.

Sed iam proponamus remedia tanto malo opportuna.

Primum sit diligens consideratio periculi, in quo positus ^{Primum re-}
est nesciens homo tepidus: quod non vnum est, nec parvum
^{medium.} menti, sed multiplex, atque grauissimum.

Primum est periculum recidendi in peccata, quibus olim ^{Primum peri-}
ante conuersionem detinebatur. nam si praui habitus, qui post
conuersionem, vt diximus, remanent in homine, percontinuam
abnegationem non extrahantur radicibus, intermortua
vitia refundunt, & hominem in actiones, quæ ex iis oriuntur,
inducunt.

Secundum est periculum, si non redeundi ad pristina flagitia, ^{Secundum pe-}
perdendi certè omnem fructum vitæ benè institutæ. Si e-
nim, inquit S. Gregorius, quod videtur gerendum, sollicita inten- ^{Tertia partis}
tione non crescit, etiam quod fuerat benè gestū, de crescit. In hoc quip- ^{Pastoral. cap.}
pe mundo humana anima quasi more nauis est contra iustum fluminis ^{35.}
condecentis, uno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad
ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis o-
perantis manus ad perfectionem non subleuat, ipsa operandi remissio
contra hoc, quod operatum est, pugnat. Hinc est enim quod per Salo-
monem dicitur: Qui mollis, & dissolutus in opere suo fuerit, frater est ^{Proverb. 18.}
sua opera dissipantis: quia videlicet qui bona cæpta districtè non exe-
quitur, dissolutione negligentia manum destruentis imitatur. Hinc
Sardis Ecclesia ab Angelo dicitur: Esto vigilans, & confirmacetera,
qua moritura erant, nō inuenio operatua plena coram Deo meo. Quia
ergo plena coram Deo eius opera inuentano fuerant, moritura reliqua
etiam quæ erant gesta, predicebat: Si enim quod mortuum in nobis
est, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi ad-
huc viuum tenetur.

Tertium est periculum maioris alicuius ruinæ, quæ quan- ^{Tertium peri-}
quam non impendere fortè videtur, est tamen certa, ni te por-
iste excutiatur ex animo. Lapsus, inquit Cassianus, quispiam ne- ^{Collat. 6. cap.}
quaquam subita ruina corruisse credendus est, sed aut praua institutio-
nis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam palatim virtu-
teani-

Proverb. 16.
Sec. 70.

te animi decidente, & per hoc sensim vitiis increbrescentibus, casu miserabilis concidisse. Ante contritionem enim præcedit incuria, & ante ruinam mala cogitatio: quemadmodum domus nunquam ad ruinam subitaneo procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti aut longa inhabitantium desidia stillicidius primùm paucissimis penetratibus corrupta sensim fuerint munimenta tectorum, quibus per vetustam negligentiam in maiorem modum patefactis, atq; collapsis riuitim posthac influit pluviarum, imbriumq; tempestas. In pigritiis enim humiliabitur contignatio, & insegnitie manuum stillabit domus. Et Salomon aliis verbis: Stillicidia eiiciunt hominem in die hiemali de domo sua. Quo loco Cassianus pergens ibidem pluribus verbis, ait stillicidia esse minuta passionum irritamenta, quæ initio negligita, & non mortificata corrumpunt paulatim tigna virtutum, & introducunt imbres vitiorum, vt tempore hiemis, hoc est, tentationis diabolicae mens de sua possessione deturbetur.

Quaratum periculum.

Tertia pars
Pastoral. cap.
35.Collat. 4. cap.
39.

Apocal. 3.

Quartum est periculum maximum omnium, numquam emergendi ex gurgite tepiditatis: eius enim hæc vis est, & impotentia, vt quem semel absorbit, retineat semper. Sicut ante tempore, ait S. Gregorius, frigus sub spe est, ita post frigus temporis desperatione: qui enim adhuc in peccatis est, conuersio fiduciam non amisit: qui verò post conuersationem teputit, & spernit, quæ esse potuit, de peccatore, substraxit. Quod dictum nemo non videt, quāmis sit planè formidandum. Hoc idem Cassianus ita exaggerat: Repletissimè pronunciatur esse deterior (qui tepidus est) quia facilius ad salutarem conuersationem, ac perfectionis fastigium carnalis quis accedit, quāmis, qui professus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens secundum regulam disciplinae, ab illo semel spiritalis ignis feruore discessit. Ille namq; corporalibus saltē vitiis humiliatus, atq; immundus se sentiens contagione carnali ad fontem verae purificationis, ac perfectionis culmen quandoq; compunctus accurrit. Nam qui semel tepido exorsus initio, non ea humilitate, ac feruore, quo debuit iter huius professionis arripuit, infectus semel hac miserabilis lue, & in ea quodammodo resolutus, nec ex se se vltierius perfecta sapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim quia diues sum, & nescit,

scit, quia miser est, & miserabilis. In eo factus seculari deterior, quod nec miserum se, nec cæcum, nec monitis indigere cognoscit.

Secundum remedium est: quamuis non subessent teperi suprascripta pericula, status ipse hominis tepidi infelicissimus medium. est, in quo tepidus quietus esse non potest longo tempore, quin agitetur cogitationibus, & scrupulis, & tedium ipsum, quo tenetur, etiamsi desint alia, non potest non eum angere, atque conficere. Quæ singularis est Dei prouidentia, vt se cognoscat infelix, & proprio coactus malo morbo suo remedium quærat. S. Bernardus sic depingit huiusmodianimæ quasi *Ibidem* sectionem, & in contrarias partes distractionem. Utinam hæc, inquit, vt intellectum admonent, moueant & affectum, ne sit intus amariſima contradictione, & diuīſio moleſtiſima, dum hinc quidem ſursum trahimur, ſcilicet intellectu, & cognitione; ſed retrahimur inde deorsum, ſcilicet affectu, & tepiditate. Subiicit deinde descriptiones feruentis, & tepidi initio capit is positas, & addit: Non tibi horum tepidorum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectu repugnante, neceſſe habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè ſuſtantur, ſocij planè tribulationis, ſed non consolationis. Exurgamus obſcro, quicungq; huiusmodi ſumus, refarciamus animam, ſpiritum recolligamus, abuſientes pernicioſam tepiditatem, et ſi non quia periculosa eſt, & Deo ſolet etiam vomitum prouocare, certè quia moleſtiſima, plena miseria, & doloris, & inferno planè proxima, umbras mortis iure cefetur. Et ſi querimus, quæ ſursum ſunt, etiam ſapere, & prelibare interim ſtudeamus. Quod ſi fastidij huius ſenſus non percipitur à tepido, hoc ſignum eſt, cum planè ſomniculosum eſſe, & in eas tenebras iam corruiffe, quæ veterno propiores ſunt, iamque carere ſtimulo ad eum excutiendum, quod ſolum ex maioribus Dei donis illi reliquum erat, vt illi durum eſſet contra ſtimulum calcitrare, haberetque vel inuitus, quo ſe iſipsum excitaret.

Tertium remedium eſt, vt qui ſe eò præcipitem actū intelligit, ſi tamē intelligit, intelligat etiam Dei ſibi irā imminere; ac proinde præoccupet faciē eius in confessione. Adeat ſpiritu-

Tertium remedium.

lēm medicum, & magistrum, eique se totum recognoscēdum, & regendum tradat: reputetque secum non aliam ad se ipsum recuperandum, superesse rationem, quām si cum maxima humilitate, & simplicitate patri, & magistro sui spiritus se tanquam puerum erudiendum, & gubernādum in omnibus præbeat. nam feroarem spiritus, quem languentem, & sopitum reddidit tepidas, & superbia, non exuscitabit, aut restituet, nisi sui ipsius efficax abnegatio, atque humilitas. Et hæc de prima tepiditate.

De secunda specie tepiditatis spiritus.

C A P V T   X X .

LT E R A tepidas spiritus, superiore hac tenus explicata multò tetricior, & detestabilior est, quippe quæcum peccato mortifero ut plurimū coniuncta sit: quamobrem frigus potius, quām tepor nominari debuerat; à Patribus tamen tepidas dicitur, vel quia est effectus superioris, vel quia illam refert, vt imago quædam ipsius. Neque enim qui hac ratione tepidus est, ita perfectæ frontis est, vt sanctimoniac alicuius speciem non præse ferat: sed decipitur potius errore opinionis suæ, aut cæca aliqua, & inani cupiditate rerum terrenarum.

Primum genus
horum tepido-
rum.

Lib. 7. moral.
cap. 14.

Duo igitur sunt genera tepidorum hominum, hac videlicet posteriore tepiditate laborantium. Aliqui enim sunt, qui amant quidem, & eligunt meliorem, & fortè etiam perfectam viuendi rationem, non se tamen expediunt ab iis negotiis, & occasionibus, quæ eos, vel in peccatis detinent, vel ne progressantur in virtutis studio, remorantur. De his S. Gregorius in illa verba Job: *Considerate semitas Theman, itinera Saba; Theman ait, austera rete interpretatur. Quid hic per austrum, qui afflatat temporibus membra dissoluit, nisi fluxa viuendi remissio: quid per rete nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim dissolutamente ea, quæ terrena sunt, appetunt, nec gressu libero ad Deum pergunt, ipsi se suis inordinatis conatus ligant, cumq; se fluxis conuersationis sua actibus*

bus implicant, quasi remansuros in retis vinculis pedes ponunt. Ut enim paulò superius quosdam ad deuictas iam culpas retrahi per aperta quædam, & non deuicta vitia, diximus; ita nonnulli ad ea, quæ reliquerant, redeunt per quædam, quæ vel honestatis nomine, vel laudis honore palliantur.

Ad hoc genus reducit S. Gregorius eos, qui vocati ad perfectionē, animo respondent, non facto: cùm non relinquant bona temporalia, quorum peruerso desiderio tenentur. *Dissolutis itaque, inquit, gressibus in rete ambulant, qui dum mundum perfectè non deserunt, semetipso gradiendo obligant, negrariantur. Item illos, qui abnegato amore bonorum terrenorum, cùm plusquam necesse est, carnis propinquos diligent, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. Quò itaque, ait, isti nisi in rete ambulant, quos à præsenti sæculo inchoata iam vita perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrena cognationis ligat?* S. Bernardus etiam de hoc eodem tempore scribens sic ait: *Tepescimus processu temporis à feroore conuersationis nostræ: paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, ut consumemur carne, qui spiritu cæperamus: inde enim est, ut minus easciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, indeutri pariter, & ingrati. Timorem Domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem: verbosi, curiosi, faceti etiam detractores, & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores disciplina, quoties sine nota id licet, quasi verò confessim sit etiam sine noxa. De iisdem alibi dicit, eos esse, qui scurrilitates, detractiones, iactantiae, & impatientiae verba non reputant: facile contristant proximos, pusillorum scandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut dormitant, aut irascuntur, psallunt cum aliis, sed ineptias meditando, & ne ipso quidem tremendo Angelis participare verentur Dominicis corporis Sacramento.*

Alij verò homines tepidi reperiuntur, qui teapore languefacti, in ea peccata labuntur, quæ nulla ratione possint excusare. Hec autem multa sunt, & magna.

Primum est cogitatio, & oblectatio libidinosa, & turpis, *primum peccatum*. *Sunt nonnulli, inquit S. Gregorius, qui mundi quidem actiones* *fugi-* *bus* *secundum genus tepidorum.* *Lib. 5. moral. cap. 22.*

Thren. I.

fugiunt, sed nullis virtutibus excentur, hi nimirum torpore, non studio dormiunt: quibus plerumq; continxit, ut quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. Vnde sub Iudææ specie per Prophetam torpens otio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbathæ eius. Hostes enim Sabbathæ videntes irrident, cùm maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: ut unaquæq; reproba anima quo remota ab externis actionibus seruire Deo creditur, è magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.

Secundum peccatum.

Lib. 10. cap. 3.

2. Tim. 2.

Tertium peccatum.

In Psalm. 106.

Lib. 9. cap. 9.

Primum remedium.

Psalm. 76.

Secundum peccatum post illa, quæ ante retulimus ex S. Bernardo, detractiones nimirū, murmurationes, disciplinæ fugam, & scandala, est apostasia à religione. Scribit enim Cassianus huiusmodi animam, inimicorum machinis impetitam, acedix spiritu fatigari, ita vt postquam non repugnādo, sed fugiendo, & varia solatia, quibus distrahatur quærendo, locū dederit tentationi, tandem è hominē impellat, vt militiæ suæ fugitiuus, ac desertor C H R I S T I miles effectus, implicet se negotiis secularibus, ei, cui se probauit, minimè placitus. quam rem, turpissimum saltum appellat S. Bernardus: cuius locum postea proferemus in tractatione de temptationibus.

Tertium est peccatum desperationis: de quo S. Augustinus: *Iam fastidium patiuntur, fastidio languent, fastidio periclitantur: nisi fortè putas, occidi eos fame potuisse, & non posse fastidio. Vide quid sequatur, cùm dixisset: Omne escam abominata est anima eorum, ne quasi eos putares de satietate securos, nō magis videres de fastidio morituros, & appropinquauerunt, inquit, usq; ad portas mortis.* Quod exprimit adhuc apertius Cassianus allatis exemplis Cain, & Iudæ. Quanquā verò priores tepidi, non ita malè videtur habere sicut posteriores, oēs tamen remediis indigent nō vulgaribus.

Primum remedium est, propositū, & deliberatio similis illi, in qua Dauid erat, cùm dixit: *Ego dixi, nunc cœpi. Qui enim hoc tempore lāguet, gratia Dei destitutus est, hoc est, peccator est, Dei desertor, & inimicus, non minus Dei auxilio supernaturali, & multo indigens, quām quilibet aliis peccator, qui diuinæ gratiæ particeps non sit: immo fortasse magis. grauior enim casus*

huius

huius est, quo ex altiore sanctitatis gradu delapsus est. Quare intelligat, sibi planè deliberandū esse, de nouo vitæ genere instituēdo, & inchoandū ab anteactæ vitæ pœnitentia nō aliter, ac faciunt meretrices, & publicani, cùm ad Dominū conuerterūtur. Ideo iisdem prorsus rationibus iuuari velit, quibus prædicti peccatores vtuntur, cùm emergunt ex peccatorum cœno: iis nimirū, quæ generent, nutriantq; spiritum veræ contritionis: deinde hoīminem rapiant ad integrè, & ex animo cōfitenda, & per pœnitentiæ sacramentum superioris vitæ peccata eluenda magna cum humilitate, & lachrymis: oportere deniq; exerceri se strenuè in corporis, & animæ mortificatiōne, & orationibus ad Deum, superosq; omnes, & omni cautione prouidendum, vt sese abstrahat quām maximè ab omnibus otij, & peccati occasionibus, & incitamentis, dedatque se ex animo virtutū studiis, & spiritualibus exercitationibus sub prudentis, & pij magistri seuera disciplina. ad quod præter prædicta, & omnia illa, quæ cùm institueremus Incipientem, primo libro diximus, necessaria est aliqua saltem ad tempus secessio in locum aliquem secretiorem, & à seculi strepitu remotiorem, in quo se mens planè colligat, & ad vitam deinceps melius traducendam comparet. Si enim hoc faciunt sancti viri, vt se conseruent, vt latè docet S. Gregorius, quid faciendum erit peccatoribus cùm resipiscūt, vt se recuperent, & ad pristinum statum reducant? ad hoc autem sequentia monita non parum iuuare posse videntur.

Secundum remedium est mortis, & aliorum nouissimorū meditatio: *Monet horror in exitu, inquit S. Bernardus, dolor in transitu, pudor in conspectu gloria magni Dei. Vnde nobis ista disimulatio est fratres mei? Vnde tam pernicioſa tepiditas? Vnde hac securitas maledicta? Quid seducimus miseri nosmetipſos? Forſitan iam diuites facti ſumus, forſitan iam regnamus? nonne oſtium domus noſtræ horribiles illi ſpiritus obſident? nonne exitus noſtros laruales illæ facies preſtolantur? quis ille paup erit, ô anima mea, cum dimiſis omnibus, quorum tibi est tam iucunda praesentia, tam gratus aspectus, coabitatio ipsa tam familiaris, ſola ingrediens incognitam penitus regio-*

f 3

Lib. 5. moratorium, cap. 22.

Secundum remedium.
Sermone in sex tribulationibus.

nem, occurfantia tibi ceteruatum ruere tetrica illa monstra videbis? quid tibi in die tanta necessitatibus occurret? quis tuebitur à rugientibus preparatis ad escam? quis consolabitur? quis deducet? Reuocanda etiam in memoriam sunt exempla diuinæ animaduersonis in huiusmodi homines, qui vel tepidè vixerunt, vel tepiditate acti sunt in immania illa præcipitia peccatorum, quæ recensimus: sunt enim multa, manifesta, & planè horribilia. principē locum tenent exempla Cain, Iudæ, Ananias, & vxoris, sed plenæ sunt historiæ & antiquæ, & recentiores.

Tertium remedium.

Sermones 2. de
alititudine cor-
dis.

Prov. 3.
Jacob. 1.
Euseb. 8.

Matth. 6.

Proverb. 26.
2. Pet. 2.

Hierem. 17.
Mark. 16.

Quartum re-
medium.

Ibidem.

Tertium remedium est, considerare Deo maximè odiosam esse hypocrisim, & duplicitatem. Euangelia abundant cōcōnibus, & minis Domini nostri IESU CHRISTI aduersus hypocritas. Et S. Bernardus sic scribit: *Simplex natura simplicitatem cordis exquirit. Denique, Et cum simplicibus sermocinatio eius: vir duplex animo inconstans est. Non potest quem queritis inueniri ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Aeternitas est, quæ nisi perseveranter quaesita non inuenitur.* Vnde peccatori terram ingredienti duabus viis: nemo enim duobus dominis seruire potest. Ne hanc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo, indignum est enim ei, ut inueniendam se præbeat, nisi perfecto eam quæsieris corde. Ceterum si odibilis est canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in voluntabro luti, sed & ipsum quoque, quem inuenierit tepidum, ex ore suo euomere incipit Deus, simulator, & proditor ubi parebunt? si maledictus, qui facit opus Dei negligenter, qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugamus hanc duplicitatem, carissimi, & à fermento Pharisæorum omnimodis caueamus. Si nolumus frustra quarere Dominum, queramus veraciter, queramus frequenter, queramus perseveranter: ut nec pro illo queramus aliud, nec cum illo aliud, nec ab illo ad aliud conuertamur.

Quartum remedium est intueri vitam tepidorum: fieri enim non potest, ut ea cognita, nobis non maximè displiceat. Quod ergo displicet nobis in aliis, emendemus in nobis. Idcirco inquit sanctus Gregorius: *Scribitur in Job, Considerate semitas Theman, austri inquam, siue teporis: quia quæ, inquit, in nobis minus diuidicanda credimus, quam sint turpia in aliorum actibus cognoscimur.*

scimus. Sic q̄ fit ut ad semetipsam mens redeat, & agere quod reprehendit, erubescat: quasi enim à speculo fœda facies displices, cū mens à vita simili, in se ipsa quod auersetur, videt.

Depusillanimitatis abnegatione, ex eaq; enascientibus scrupulis.

C A P V T   XXI.

De pusillanimitate hīc agimus, quia à sancto Gregorio tribuitur acediæ, tanquam eius partus. Et in E- Matt. 25. uangelio seruus, qui Domini seueritatem reformi- dans fatetur se pecuniam eius abscondisse, ne in ea negotiaretur, appellatur à Domino malus, & piger. Et est utilis proficieni hæc tractatio, quia pusillanimitate non raro impeditur multorū spiritus progressus: nam multi, vt idem sanctus Gregorius explicat, in miseriis per pusillanimitatem non sub- In primum ca- sistunt: animo enim cadunt tentationis tempore, minusque se posse putant, quām reuera cum Dei gratia possunt. quæpusil- lib. 23. mora- lanimitas est, planè cōtraria animi magnitudini, qua nixi cum Apostolo dicere audemus: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Phil. 4. Qua de re sāpe scribit idem S. Pater in moralibus, quodam lo- Lib. 23. mora- co sic: *Tunc nempe tempore tentationis, omne bonorum nostrorum liam, cap. 37. gaudium vertitur in paurem pœnarum. Tunc iniquos nos esse depre- bendimus, qui sanctos paulò antè credebamus. Tabescit mens, stupent oculi, omne, quod prius prosperum arridebat, evanescit, lux ipsa fasti- dio est: sola se in animo tenebra & mœroris effundūt, nihil, quod delectet, apicitur, tristis est quidquid occurrit.* Et alio loco: *Dum se, inquit, homo in perturbatione conspicit, penè amississe quod fuerat, fluctus in luum, cap. 28. se innumeros, tumultusq; coaceruat, modo tranquillitatem suam, quia perdidit, dolet, modo ne usq; ad praua opera corrut, pertimescit: modo in quo culmine steterat, meminit: modo in quo vitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modo ad resumendas vires se reparat; modo se eas posse refusare, quasi virtus iam fractusq; desperat.*

De Dei prouidencia, lib. 2.

Lib. 24. moratorium, cap. 7.

Lib. 32. moratorium, cap. 17.
Iob 40.

Primum exemplum.

Secundum.

Tertium.

Præter prædictas tenebras mentis, & animi perturbationes ex pusillanimitate, existit mœror quidam euentuum futurorum minimè necessarius, & valde noxius. De quo S. Chrysostomus: *Pusillanimitatis, inquit, maxima est, eorum gratia, que nec dum contigerunt, incertum ēst, an euentura sint, mœrore iam nos, ac dolore conficere.*

Sed ex pusillanimitate maximè oriuntur in proficiensibus angustiæ conscientiæ, quibus in via spirituali nonnunquam, Deo permittente, probantur. De quibus idem S. Gregorius nonnulla scribit: *Conuersi animum, inquit, ita spina temptationis conturbat, ut sāpe percusione subita penè superari se sentiat, eiusq; vulneris medullitus inflictum exitialiter pertimescat.* Plerunque verò ipsi temptationum stimuli dum in usum veniunt, dilatantur, & nō quidem acriores, sed longiores existunt: minus dolent, sed magis inficiunt, quia dum menti diutius adharent, tanto sunt minus pauendi, quanto magis assueti. Inter ergo hac, depressa mens hoc, illucq; distenditur, & multiplicibus temptationum astibus dissipatur, & sāpe hinc inde dissipata cui tentanti vitio obuiet, vel quod primum impugnet, ignorat. Vnde plerunque euerit, ut dum nimis insurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animū iam iamq; in lapsum desperationis inclinant, conuersus quisque hanc ipsam sublimitatis viam, quam sibi ad remedium elegit, expanescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidius stabat. Vnde abominabilis ei fit in vita sua panis. In illa autem verba Iob: *Neruit testiculorum eius perplexi sunt. Hoc ideo, inquit, quia suggestionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur, ut plerosq; ita peccare faciant, quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab una soluere valeant, nisi in alia consentiant ligari.* Profert sanctus Pontifex exemplaria, primum mundani hominis, qui iureiurando astrictus secretò habiturus se dicta, factauè amici, resciens deinde illum velle mortem afferre marito adulteræ, nescit quid agat. Secundum hominis religiosi, qui cum obtemperare spirituali magistro studio perfectionis statuerit, perplexus est, cū videt; eum aliquid cōtra Dei præcepta iubere. Tertium hominis Ecclesiastici, qui perso-

persoluto pretio sacerdotium obtinuit, & officium animarum regendarum, cuius culpæ cùm postea pœnitit, veretur ne gravius peccet, si se abdicet eo munere cum animarum sibi commissarum detrimento.

Ad idem quoque propositum habet quædam sanctus Augustinus in epistola ad sanctum Paulinum sic scribens: *Omnis Epistola 240. questio, quæ agentes, querentesq; conturbat homines, qualis ego sum, illa est, quoniam modo viuendum sit, vel inter eos, vel propter eos, qui nondum vivere moriendo nouerunt. Plerunque enim videtur nobis, quod nō si eis aliquantulum congruamus ade ipsa, unde illos extrahi cupimus, nihil cum eis salubriter agere poterimus: quod cùm facimus, talium delectatio subrepit & nobis, ut sāpe etiam loqui vana delectet, auremq; præbere loquentibus, nec arridere tantum, sed etiam risu vivi, ac solui: ita pulucreis quibusdam, vel etiam luteis affectibus nostras animas aggrauantibus, laboriosius, & pigrius leuamus ad Deum, ut viuamus euangelicam vitam, moriendo euangelicam mortem. Quod si aliquando successerit, statim subiicitur euge euge non ab hominibus, sed in quodam iunctus silentio. Quid dicam de vindicando, vel non vindicando, cùm sāpe accidat, ut si in quempiam vindicaueris, ipse perireat, si inultum reliqueris, alter pereat? Et post multa: Qui, inquit, in his omnibus timor, mi Pauline sancte homo Dei? quis tremor? quæ tenebra? nonne putamus de his esse dictum, Timor, & tremor venerūt psalm. 54. super me, & contexerunt me tenebra. Ecce elongauit fugiens, & mansit in deserto. Veruntamen in deserto ipso fortassis expertus est, quod adiungit, Expectabameum, qui saluum me fecit à pusillanimitate, & tempestate. Quid? ipsa diuina eloquia nonne palpantur potius, quam tractantur à nobis? nonne in multis si non secundum carnem homosapiat, quam mortem dicit esse Apostolus, magno scandalo erit ei, qui adhuc secundum carnem sapit? ubi & dicere quid sentias, periculosisimum, & non dicere, laboriosissimum, & aliud quam sentis dicere, perniciosissimum est. Et post alia concludit: Quis mihi dabit pennas sicut columbe, & volabo, & requiescam? siue quia pericula, in quibus quisque versatur, grauiora sunt, quam inexperta, siue quiareuera ita est, qualibet pusillanimitas, tempestasq; deserti mihi videtur minus semifolesta, quam ea, quæ vel patimur, vel timemus in turbis.*

Alij etiam sunt superioribus similes affectionis huius effectus: & præsertim varia scrupulorum genera, quæ sane longum esset numerare, nec necesse est. Attingamus tamen pauca: hinc enim magna ex parte ortum habent tentationes contra fidem, quæ aliquando molestissimæ sunt: curiositates, & dubitationes de prædestinatione propria, de diuina præscientia, diffidentia, & metus salutis consequendæ, vel ob occulta peccata, vel ob magnas difficultates, quibus obstructa cernitur via: impotentia passionum animi, & carnis, ob quas etiam Apostolus infelicem se nominat: turba, & importunitas prævarum cogitationum, motionum animi, affectionum, quibus sæpen numero an voluntate consentiamus, grauiter ambigimus: vanæ gloriæ stimuli, suspiciones, odia, temeraria iudicia, formido dati scandali, aut verbo, aut facto, famæ ablatae, & aliorum similium. Spiritus denique blasphemiae, quo aliquando, Deo permittente, pulsantur etiam viri valde pij, ac religiosi.

Rom. 7.

Primum remedium.

Lib. 27. moralium, cap. 28.
Psalm. 17.

Primum remedium est spes de diuina prouidentia, ad quam tempore, quo configimus cum pusillanimiatis angoribus, magnoperè nos erigere debemus: *Quos populos cogitationum, ait sanctus Gregorius, non perse, sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumperat, cum dicebat, Protector meus, & in ipso sperabo, qui subiicit populos sub me.* Sanctis quippe mentibus populis subiguntur, cum ab eis per distractæ severitatis presentiam, cogitationes stultæ dissiliunt, ut non per abrupta phantasmatum rapiant. Atque hoc est

Secundum remedium.

Ibidem.

Lib. 2. de prouidentia Dei.

Secundum remedium, Magno nimirum animo repugnare, & sese obiicere turbæ illi phantasmatum, diuino auxilio cōfidendo: *In tentatione, inquit idem S. Gregorius, deprehensu te nebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoq; deterius cogitationum caligine te confundas.* Id autem maiori à nobis animi contentionе præstandum est, quo hæc perturbatio mœroris, pluribus nos incommodis afficit, quam aliæ, vt monuit S. Chrysostomus.

Ter-

Tertium remedium, non paruo solatio est pusillanimi humiliatis studium, & consideratio utilitatis, quæ percipi potest ex hac tentatione, ob quam à Deo viris etiam probis permittitur. Hæc autem duplex est: prior est humilitas, qua prosternitur occultior quædam superbia, quæ sanctis viris, & bonis actionibus insidiatur: qua de re postea: posterior est animæ purgatio quædam, qua absumitur amoris proprij affectio illa, qua sibi nonnūquam placent plusquam par est, boni viri, seque seip̄sis, suisque moribus oblectant: quod non abest etiam à superbia: *Et quia sæpe anima, inquit S. Gregorius, alicuius boni sibi conscientia, cùm virtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione passitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulsante marcescunt ossa, quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoscitur, omnis illa nostra rerum virium, velut pinguis, viridis, gratulatio, subito anxietatis mœrore, siccatur: & qui nos alicuius esse momenti, bona nostra pensando, credidimus, pulsati paulò amplius, perituros nos iam iamque formidamus.* Humilitati igitur operam det qui vexatur à scrupulis, & hi euangeliscent sensim.

Quartum remedium est S. Chrysostomi: *Certum est, inquit, christianum, si quando tristatur, duas tantum habere mœroris causas, vel cùm ipse, vel cùm proximus offendit Deum.* Dices, hoc ipsum est quod me excruciat, vereor enim, ne Deum offendierim, cogitatione, aut voluntate, cùm id minus volo, aut cogito. Ergo afferendæ sunt aliquæ veluti regulæ, ad quas se ipsum dirigat, qui spinosis hisce cogitationibus pungitur.

Prima regula est omnium sanctorum Patrum, sed S. Augustini maximè: *Peccatum si voluntarium non est, peccatum non est.* Quandocunq; igitur certum nobis est, voluntate peccato non consensisse nos, certum etiam est, peccatum à nobis commissum non esse. Quæ regula præsentaneum remedium est aduersus scrupulos, qui insurgunt in animo de culpa mortifera: neq; enim mens de sua salute solicita facile huiusmodi peccatum admittit: quippe cui planè deliberatum est quidlibet, mortem etiam ipsam potius subire, quam Deum grauiter offendere.

g. 2

Secun-

Quartum remedium.

Lib. 2. de pro-

videntia Dei.

Primæ regula.

Lib. de Verare-

lig. cap. 14. Et

1. Retract. c. 13.

*Secunda regula.
Lib. 3. mora-
lum. cap. 17.*

1 Cor. 7.

Secunda regula est sancti Gregorij, & eo pertinet, vt quando scrupuli plerūq; videntur potius, quām sint peccata, præponamus minora maioribus repudiatis: *Dum mens, inquit, in-
terminora, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine
peccato euadendi aditus patet, minora semper elegantur: quia qui mu-
torum undiq; aditu ne fugiat, clauditur, ibi se infugam præcipitat, v-
bi brevior murus inuenitur.* Affert autem exemplum Apostoli,
qui per indulgentiam permittit, vt ad euitandam fornicationem, vxor ducatur. Ex quibus intelligitur sanctum Gregorium
loqui de peccatis mortalibus, & venialibus, vt videlicet ad illa
declinanda, si non aliter possumus, potius in hæc incidamus:
quod explicat cùm addit: *Cum in dubiis constringimur, utiliter
minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus, quæ omnia sic
accipienda sunt, vt primò intelligas, Deum permissurum nun-
quam, vt ita perplexus sis, vt in alterutrum peccatorum mor-
talium tibi sit incurrendum omnino: hoc enim alienum est ab
infinita bonitate Dei. Mors subeunda est, si ita necesse est, ne
vel minimum mortale peccatum committatur, atque hæc est
voluntas Dei in sacris litteris quām maximè clara, atque testa-
ta. Permittit igitur sanctus Gregorius, vt ad declinandum
mortale, si aliter nulla ratione fieri potest, eligatur veniale.*

Acto. 23.

Infra.

Atque addendum est ad hanc regulam, sperandum esse de
diuina prouidentia, affuturum semper Deum viris bonis, &
singulari ope illis in huiusmodi discrimine subuenturum, vt
nec etiam in veniale peccatum inuiti trahantur, nam vt te per-
plexum esse non permittit Deus in mortalibus peccatis, sic nec
in venialibus. Et S. Gregorius intelligendus est, quando homo
se sponte coniicit in angustias peccandi, si tamen de veris pec-
catis loquitur. Cæterūm tunc etiam non desunt effugia, quale
illud est, aliquid tacere quod ad rem facit, sed non ad caussam:
vt cùm S. Paulus se de resurrectione mortuorum iudicari, verè
dixit, & sapienter interim tacuit, quod vrgebant aduersarij, se
de Christo loqui, & Resurrectionis eius assertorem esse. Et
cùm ne corrumperet pecunia iudicem, qui id expectabat, vt
cum

ēum dimitteret, & forte licuisset Apostolo in caussa tam iusta,
Cæsarem potius appellauit. Sed hæc perfectorum sunt. S. Gre-
gorius de illis loquitur, quibus nil suppetit aliud ad vitandum
mortale, quām veniale peccatum vel sua culpā, vel ob mentis
tenebras & perplexitatem à Diabolo iniecta, & regula adhi-
benda est in illis scrupulis, qui licet videantur, non sunt tamen
peccata.

Tertia regula est consulere sapientes, & sanctos viros, *Tertia regula.
Epistola 250.*
quod exemplo suo in primis docet sanctus Augustinus, scribit
enim S. Paulino in hunc modum: *Sin & te ita, vt me mouēt ista,
confer ea cum aliquo mansueto cordis medico, siue illic inuenieris, ubi
degitis, siue cum Romam toto anniuersario pergitis; & quod per illum
tibi loquentem, seu vobis colloquentibus Dominus aperuerit, scribe
mihi.* Oportet autem scrupulis anxium hominem stare huius
spiritualis medici consilio. Et quando, vt diximus primo li-
bro, scrupuli aliquando originem ex ea superbia ducunt, qua
sibi quis nimium credit, aliorum iudiciis repudiatis; necessa-
ria est magna submissio animi, qua illi se subiiciat, non minus
tractabilem, quām puerum magistro, eiusque arbitrium se-
quatur in omnibus.

Quarta regula est S. Bernardi, & ad sanandum mœtore, & *Quarta regula.
la.*
pusillanimitate animum, quæ radix altera est scrupulorum, plurimum potest. *Omnino, inquit, quantum in se est, parum hono-
rat eum, à quo vocatus est, quisquis ei seruit in tristitia, & rancore.* *Sermone de se-
cord.*
Hoc autem facit qui omnem industriam suam, operamq; non
collocat in exuendo hoc mœtore, quo animo deiecto viuit,
assidue se ipsum pascens scrupulorum agitationibus amarissi-
mis. Ad quam rem proderit legisse quæ scribuntur quidam de
consolatione pusillanimum, & habere ad manum paraclesim *Ludonicus
diuinam ex sacris Scripturis depromptam, eiusque dicta rumi-
natione frequenti sic repetere, ac recondere, vt illis animus re-
creetur à mœtore.* Ut exempli caussa: *Consolamini, consolamini Esaia 55.
popule meus, confortamini pusillanimes, quia ego Deus uester. Ego
scio cogitationes, quas ego cogito super vos, cogitationes pacis, & non
afflictionis, vt deo vobis finem, & patientiam. Quomodo si cui mater* *Hierem. 29.*
8 3 blan-

Ierem. 30.
Isaia 54.
March. 13.

In psalmū 85.

blandiatur, ita ego consolabor vos. Ego, ego ipse consolabor vos. Ego ser-
ram, ego portabo, & saluabo, quoniam ego sum Deus. Obducam cica-
tricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te. Ad punctionum in modico
dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Quid timidi-
estis modicæ fidei? non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in ca-
lis est, ut pereat unus de pusillis istis. Hoc affectu inflammatus S.
Augustinus sic scripsit contra vanas cogitationes, quæ oranti
subrepunt. *Nobis*, inquit, magna spes in misericordia Dei, & ideo
dicamus ei, Iucunda anima serui tui, quoniam ad te Domine animam
meam leuaui. Et quomodo leuaui? quomodo potui, & quomodo tu vi-
res dedisti. *Suaus es Domine, ac mitis: mitis es tolerans me.* Ex acri-
tudine diffluo, cura, & stabo, confirma, & firmus ero. Donec autem fa-
cies, toleras me, quia tu suauis es, & mitis, & multum misericors.

Quinta regula est eiusdem S. Augustini. In libro tuo omnes
In psalmū 138. scribentur, inquit, non solum perfecti, sed etiam imperfecti. Non ti-
meant imperfecti, tantum proficiant. Hæc regula eò spectat, vt
cùm insurget scrupulosa formido, statim fortiter repellatur,
appliceturque animus ad cogitationem vnam, vnamque cu-
ram proficiendi in via spiritus: pessimum enim est formido-
losis illis scrupulorum suspicionibus immorari, vt paulò ante
dictum est. Et hæc quidem ex antiquioribus Patribus. Ex re-
centioribus præter eos, quos attulimus, unus Didacus Perez
in quarta parte suarum obseruationum spiritualium Hispani-
cè scriptarum excellit. Hic primùm distinguit inter dubitatio-
nem, & scrupulum. Dubitamus num Deo grata sit actio, & hæc
dubitatio tollitur, cōsulto viro docto: & huiusmodi sunt
pleraque ex illis, quæ angebant S. Augustinum, & de quibus
etiam S. Gregorius aliqua scribit, vt diximus paulò antè. Scrup-
ulus autem est timor ille, qui dubitationi adiungitur, num
videlicet peccatum committatur, aut commissum sit, idque
non graui aliqua ratione, sed inani coniectura. Finis, propter
quem Deus permittit huiusmodi scrupulos viris spiritualibus,
vt plurimum, inquit, est vt se demittant, aut vt peccata diligē-
ter vitent, aut denique se ipsos verè cognoscant. Et ideo indi-
cium sunt futurae salutis, dummodo qui cisis angit, dirigi se si-

*Espiro decimo
annuo, libr. I.*

Didacus Pe-

nat

nat à spirituali patre: nam quos diligit Dominus castigat: &
nemo seriò timet offendere Deum, nisi amet Deum. Quare
qui negligunt seruire Deo, non affliguntur scrupulis, sicut illi,
qui se Deo ex animo deuouent.

Causæ efficientes scrupulorum sunt varie. prima est du- *primæ causæ*
bitatio, num quis peccauerit, aut peccet. Remediū omnium
præstantissimum est spiritualis patris consilium, cui omnino
standum, quod est etiam maximè generale aduersus omnes a-
lios scrupulos. Secunda causa est atra bilis, quæ si est grauis non *secunda.*
aliter curatur, quæm amentia; si non adeò vehemens, eius me-
dicina est supradictum consilium, & discussio, qua inuestiget
is, qui ealaborat, eius effectus, qui figmēta sunt, & somnia, ho-
mine prorsus indigna. Tertia causa est superbia, qua nimium *Tertia.*
nobis, nostroque iudicio tribuimus. Ob quam causam per-
mittit Deus, vt in cogitationes plerumque pueriles, & ridicu-
las delabamur. Curatio est insignis humilitas, & obtempera-
tio patri, etiam tunc, cùm nullam rationem reddit sui consilij.
Quarta causa est, vt occupemur in exercitatione virtutū hu- *Quarta.*
militatis, patientiæ, mansuetudinis, amoris. Quinta causa est *Quinta.*
pœna peccatorū, quæ alioquin cōmittimus, præsertim in ob-
seruandis aliorum factis, & dictis. Affligit igitur nos Deus scrupul-
lis, vt ad nos redeamus, & notemus in nobis ea peccata, quæ
curiositate impediti præterieram⁹. Sexta causa est exigua, aut *sexta.*
nulla mortificatio passionū. Hæ enim cùm ſepe insurget, affli-
gunt animū, etiamſi ipſi minus cogitemus: quæ scrupulorū ra-
tio vtilissima est: nec eos nobis eximi optare debemus, niſi eā
mortificationē consecuti ſimus, ob quam diuino beneficio à
Deo immittitur: quandoquidē huiusmodi scrupuli acerrimi
ſtimuli ſint, quibus excitamur ad strenuè excolendā animę vi-
neā, eamq; à vitiosis omnibus, morbosisque affectibus purgā-
dam. Est contrà quasi quoddā Dei flagellū, & vindicta non par-
ua, viuere cū magna tranquillitate cōscientiæ, in tanta incuria
coercēdi noſtras affectiones, & nosipſos ſeriò abnegādi. Qua-
re ſi scrupulis cruciamur, vt expurgiscamur, & nosipſos incite-
mus ad virtutum ysum, Dei beneficium est singulare. Abnega-
tio

tio igitur querenda est, in quamque summo studio incumbendum: sicque sensim dilabentur per se animorum angores, quibus nos subiicit Deus tanquam homines ignauos, & qui ad perfectionis exercitationem huiusmodi stimulis concitandis simus.

Indicia. Indicia, quibus cognoscamus ex qua nam predictarum caussarum scrupuli orientur in nobis, facilia sunt, & perua, si scrupulorum causa sit, aut dubitatio, aut bilis. Si vero aliquam causam ex aliis posterioribus habeant nostri scrupuli, difficulter est intelligere, vtraheret ex illis, an superbia, an exigua mortificatio, an quia probet ita nos Deus, estque ad id inuestigandum necessaria exquisita diligentia, vixque ea sufficit. Quare nitendum maximè est, non tam ut scrupulos abigamus, quam ut in mortificatione, & studio virtutum egregie quotidie magis proficiamus, submisseque nos geramus sub spiritualis magistri disciplina tanquam modò geniti infantes: resistentes interim scrupulorum suggestionibus cum presentes adsunt, tanquam temptationibus valde periculosis. Hec auctor ille.

De Inuidia abnegatione.

CAPVT XXII.

Natura, & vis
inuidia.
Homil. de inui-
dia.

INUIDIA, inquit S. Basilius, est dolor de proximi prosperitate, & rerum successu conceptus: quapropter animo inuido nunquam tristitia, nunquam mæstitia defit. Huius vitij ha sunt proprietates. Inuidum feriunt omnia proximi sui bona, tam terrena, quam corporis, & animi, spiritualia quoq, & supernaturalia: immò bonum successum eorum suam calamitatem ducit. Inuidia tam fædum malum est, vt inuidus ipse se prodere non audeat. Simulat propterea gaudium, & tacite secum rumpitur. Ob quam causam nec medium, nec medicinam sui mali facile inuenit. Haec S. Basilius.

Est vero ita impotens vitium inuidia, vt quanquam inuidus quantum potest, dissimulet, non possit tamen omnino se occul-

occultare: Nam cum deuictum cor, ait S. Gregorius, luxuris putredo corruperit, ipsa quoq, exteriora indicant, quam grauiter animum cap. 32. vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt: fit in cogitatione rabies, & in dentibus stridor, cumq, in latebris cordis crescens absconditur odio, dolore cordis terebrat conscientiam vulnus inclusum.

Spirituales etiam viros conficit aliquando morbus hic. Exemplum est apud Cassianum inuidi cuiusdam monachi, Collat. 18. cap. 15. qui Paphnutij adolescentis sanctitatem non ferens, inuidie sti- mulis actus furti notam illi inurere cogitauit: & codicem propterea quandam in eius plectas, quas de palmarum foliis solebat intexere, latenter abscondit, eumque sceleris accusauit: quod cum Paphnutius pro sua excellenti humilitate, & patiētia, quamvis non confiteretur, non negaret tamen, poenas impositas magna cum submissione subiuit, donec à Dæmone arreptus calumniæ artifex, peccatum inuidiae, vel inuitus confessus est. Quod si non ausint tantum nefas hi, qui habentur potius, quam sint spirituales viri; illud certè faciunt. *Sicut vulnera*, inquit S. Basilius, permulta quidem prata, multa etiam amœna, & odorata loca circumvolantes ad tabida, & faeculenta loca feruntur: muscæ quoq, salubre si quod offendunt, prætereunt, ad ulceræ vero properant: sic hi vite splendorem, ac rerum benè gestarum magnitudinem non respiciunt, inania vero, & fragilia, & si quid erratum, ut quandoq, in rebus accedit humanis, tantum obseruant, hac huiusmodi diuulgant, & per hæc tantum homines cognosci volunt. Est & alia horum hominum proprietas, virtutem nimirum ex vicinitate vitij calumniari. Sic addit idem Pater: Fortitudinem audaciam potius appellant: modestum sine sensu hominem: iustum, immitem, & nimium seuerum: prudentem, astutum: magnificent, vastum: liberalem ut prodigum taxant, domesticè frugalem auarum dicunt. Deniq, omnis virtutis species in vicina virtiorum nomina conuertunt, nusquam calumnia rebus laudatis deficiente. S. Chrysostomus ait, Homil. 31. Corinth. 12. hoc vitium non inesse Dæmoni in Dæmonem, vt est in homine aduersus alium hominem.

Effectus inuidie à S. Gregorio numerati sunt: Odium, susur-
dio, Lib. 31. moral. cap. 17.

22 q. 36. art. 4. ad 3. ratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis. S. Thomas ita ait: Numerus filiarum inuidiae sic potest sumi: quia in conatu inuidiae est aliquid tanquam principium, & aliquid tanquam terminus: principium quidem est, ut aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & sic est susurratio, vel manifeste, & sic est detractio: medium autem est, quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut potest, & sic est exultatio in aduersis, aut non potest, & sic est afflictio in prosperis. Terminus autem est in ipso odio, quia sicut bonum delectat, & causat amorem, ita tristitia causat odium.

Primum re-
medium. Primum remedium ex S. Basilio est, si nihil rerum humana- rum magnum, aut supra naturam existimemus: non potentiam, non gloriam, non opes, non corporis habitudinem pro- speram: non enim in rebus fluxis bonum constituimus, sed ad sempiternorum, ac verorum bonorum participationem vocati sumus. Qui ita fuerit animatus, vt nihil vsquam humanū admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Tu autem, frater, omne desiderium, honoremque tuum in actione, quæ ex virtute est, constitue.

Secundum re-
medium.
Lib. 5. moral.
cap. 32. Secundum remedium superius consequitur proximè: affertur autem à S. Gregorio: Qui liuoris, inquit, peste carere def- derat, illam hereditatem diligit, quam coheredum numerus non an- gustat, quæ & omnibus una est, & singulis tota, que tantò largior esse ostenditur, quantò ab hac percipientium multitudo dilatatur.

Tertium reme-
diu.
Sap. 2.
Genes. 4.
1. Ioan. 3.
Genes. 37.
1. Reg. 38. Ec.
Matth. 27. Tertium remedium est consideratio malorum, quæ ex inuidia, tamquam ex fonte, emanarunt. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Inuidia Cain primum in mundo homi- cidiūm perpetratum est. Inuidia inflammauit Patriarchas ad tradendum fratrem in miseram seruitutem, & Saulem ad per- sequendum Dauidem. Sed ad magnam illam inuidiam, inquit S. Basilius, transeamus, quam Iudei per insaniam aduersus S A L V A T O R E M nostrum ostenderunt. Quamobrem tantis est petitus insidiis? ob magna eius prodigia. Quenam hæc erant? salus supplicum, ac miserorum: pascebant resurientes, & qui pascebat, oppugnabatur. Reuiuscabant mortui, & auctor vita inuidiam sustinebat. Demones fugabantur, & qui eis imperabat, insidiis petebatur. Leprosi cura- tur,

sur, claudi ambulabant, surdi audiebant, cæci videbant, & is, qui haec beneficia conferebat, fugabatur: & demum vita munus tribuentem, supplicio affecerunt, liberatorem Dominum flagellis ceciderunt, mun- di Iudicem condemnauerunt.

Quatum remedium est grauitas peccati inuidiae, quæ ex Quarum re-
medicium. antedictis cernitur: & præterea difficilis curationis eius con- sideratio: nam Cassianus affirmat difficilius ad medelam, Collat. 18. cap. quam cætera vitia perduci: 17. Nam cum, inquit, quem semel vene- ni sui peste corruperit, penè dixerim carere remedio, ipsa namq. est lu- es, de qua figuraliter dicitur per Prophetam: Ecce ego mittam vobis Isaia 14. serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos. Ra- tio verò cur id proprium sit vitij huius, eadem est cum illa, quam S. Basilius significat: Inuidi enim, inquit, erubescentes ipsam prodere veritatem, extrinsecus quasdam superfluas, & ineptas caussas offensionis inquirunt: quarum quia falsæ sunt, vana est cura- zio, cum mortiferum virus lateat in medullis. Et alia vitia virtuti- bus contrariis curantur, at inuidia crescit virtutibus aliorum. Vide- antur reliqua apud eundem.

Indicium curationis inuidiae est quod à S. Gregorio ponit- Indicium.
Ibidem. tur his verbis: Imminutio liuoris est affectus surgens interna dulce- dinis, & plena mors eius est perfectus amor æternitatis. Detractio- Serm. 24. in
Cantic.nes autem, quæ soboles est inuidiae, vt adhuc maiore odio pro- sequatur proficiens, legat S. Bernardum.

De abnegatione superbiae.

CAPVT XXIII.

NOBIS superbia, inquit Cassianus, licet ultimus sit Lib. 12. cap. 1. in conflictu vitiorum, origine tamen, & tempore primus est. Sauissima, & superioribus cunctis immanior bestia, Natura, & cæsis superbia. perfectos maxime tentans. A S. Augustino defini- Lib. II. de Gen. tur superbia, amor propriae excellentiæ, sicut inuidia odium felici- ad literam,
citatris alienæ. Hæc à Salomone dicitur initium omnis peccati. cap. 14. A S. Gregorio appellatur Regina vitiorum. Horribilia planè Ecclesiast. 10.
Lib. 31. moral. sunt, cap. 17.

sunt, quæ de superbia à Patribus, & Scripturis dicuntur. Nos, prætermisis multis, institutum ordinem sequemur.

Superbia igitur omnibus virtutibus contraria est; *Quia*
tùm radix sit omnium vitiorū, inquit S. Gregorius, vnius virtutis
extinctione non est contenta, contra cuncta animæ membra se erigit,
& quasi generalis, ac pestifer morbus corpus omne corrumpit.

Lib. 34. moral. cap. 18. *Quisquis verò eius in se ty- rannidem captiuā mente suscepit, hoc primum damnum patitur, quod clauso cordis organo, iudicij aequitatem perdit: nam cuncta, que ab aliis benè geruntur, displicant, & sola ei, que ipse vel praeuè egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur, que ipse facit, quia & quicquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo, quod exhibet per gloria cupiditatem, sibi metipsi fauet per cogitationem, & cùm se in cunctis transcendere ceteros estimat, per lata cogitationum spatio secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunquam verò ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo, quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrænetur. Hæc aliter præpositos tentat, aliter subditos. Pralato suggestit quia vita merito super ceteros excreuit: viles, qui subiecti sunt, ostendit, ita ut nullum respiciat, cui equanimiter loquatur. Vnde & mentis tranquillitas in iram vertitur. Subiectorum cor superbia instigat, ut sua acta considerare funditus negligant, & semper tacitis cogitationibus sui rectoris iudices fiant: & dum eius facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usque insaniam deuoluuntur, ut Deum res humanas curare non effient, quia ei, qui quasi iure reprehendit, esse se commissos dolent. Sic qdum contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescent; & dum pastoris sui vitam dijudicant, ipsam quoq; sapientiam omnia disponentis impugnant. Sepe etiam rectoris sui dictis proterue obuiant, & eandem vocis superbiam libertatem vocant: sicut pleriq; reticent ex timore, & tamen tacere se estimant ex humilitate.*

Et paulò pòst: *Quis bene ab intimis prodimus, si paucis in exterio- ribus ostendamus, cunctis namq; superba apud se cogitatione tumenti- bus inest clamor in locutione, amaritudo in silētio, dissolutio in hilari- tate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, ere- tio in incessu, rancor in responsione.* Horū mens semper est ad irrogā- das

das cōtumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendū pigra, ad laceſſendos verò alios importuna, ad ea, que facere debet, & præualet, ignaua, ad ea autē, que facere nō debet, nec præualet, parata. Hæc in eo quod ſpontē non appetit, nulla exhortatione flectitur, ad hoc autē, quod latenter defiderat, querit, vt cogatur: quia dum metuit ex defiderio ſuo vilescere, optat vim in ipſa ſua voluntate tolerare.

Alio loco quatuor species superbiæ statuit: cùm arrogan- *Lib. 25. mora- lium, cap. 4.*
tes bonum, aut à ſemetiſis habere ſe aſtimant, aut ſi ſibi da- tum deſuper credunt, pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant: aut certè cùm iаſtant ſe habere quod non habent, aut, deſpectis cæteris, ſingulariter videri appetunt habere, quod non habent. Sed hæc ſpecies ſunt ſuperbiæ cordis, præter quas tres alias ad fert S. Bernardus, oris videlicet, operis, & habitus.

De ſuperbiæ effectibus vniuersè ſcribens S. Gregorius ſic
ait: *Vitiorum regina ſuperbia, cùm deuictum plenè cor caperit, mox il- lud ſeptem principalibus vitiis, quaſi quibusdam ſuis ducibus deuafa- dum tradit: quos videlicet duces exercitus ſequitur, quia ex eis pro- cul dubio importuna vitiorum multitudines oriuntur.* Deinde ſigil- latim addit: *Prima ſuperbia ſoboles ſunt ſeptem principalia vitiæ, que de hac virulenta radice proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inui- dia, ira, triftitia, auaritia, ventris ingluies, luxuria.* S. Thomas ſic *2. q. 162. ar. 8.* habet: *Superbia dupliciter conſiderari potest: uno modo ut eſt ſpeciale peccatum: alio modo ut habet quandam influentiam in omnia peccata.* Quidam conſiderantes ſuperbiam, ut eſt ſpeciale peccatum, connume- rauerunt eam cum vitiis capitalibus, hæc enim ſunt ſpecialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur. S. Gregorius verò conſiderans vniuersalem eius influentiam, quam habet in omnia vitiæ, non connumerauit eam cum aliis vitiis, ſed posuit eam reginam omnium vitiorum, & matrem. S. Augustinus idem ſentire videtur, & ad- dit ex ſuperbia naſci hærefes.

Primum remedium eſt conſideratio peccati Luciferi, quæ ſuperbia fuit, & poenę, quam Deus de tanto peccatore ſumfit. deinde perpendendi ſuperborum caſus varij in ſcripturis ſacris com memorati: vt extruētum turrim Babel, vt Core, Dathan, & Abiron, vt Nabucodonoforis, Antiochi, Herodis.

*Dé Gen. ad lit- teram lib. II.
cap. 14.
Primum reme- dium.*

*Genes. II.
Num. 16.*

*Daniel 4.
2. Machab. 9.*

Acto. II.

secundum re-
medium.
Lib. 32 cap. 7.
Jacob. 4.

Secundum remedium: Tantum malum est superbia, ait Casianus, ut ipsum Deum aduersarium habere mereatur: nam Deus superbis resistit, non ait fornicariis, iracundis: illa namq; vitia vel in vnum quenque delinquentium tantummodo retorquentur, vel in suis participes, id est, in alios homines videntur admitti. Hæc verò propriè pertinet ad Deum, & idcirco eum specialiter digna est habere contrarium.

Tertium re-
medium.
Lib. 34 mora-
litas, cap. 18.

Tertium remedium est vitæ, & mortis Christi meditatio: Ad hoc, inquit S. Gregorius, unigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit: ad hoc inuisibilis non solum visibilis, sed etiam de spectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irrisiorum opprobria, passionumq; tormenta tolerauit, ut superbū non esse hominem doceret humilius Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam, is, qui sine astimatione magnus est, usque ad passionem factus est parvus? S. Basilus: Vniuersam, inquit, Domini dispensationem ad humilitatem nos instruere deprehēdimus. Cum infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præsepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, & Matris pauperculæ enutritur subditus Matri, & illius sposo. Docetur audiens quorum non egebat, subditur Ioanni Baptista, baptismum suscipit Dominus à seruo. Nemini aduersariorum resisteat, nec inenarrabilem suam potestatem in quenquam vibrat, sed quasi poterioribus cedit. Principibus sacerdotum in forma rei suffit, ad presidem ducitur, iudicium illius sustinet: & cum posset calumniatores arguere, silentio tolerat illorum calumnias. Consputur à seruis, ac vilissimis famulis, morti traditur, eis hominum iudicio turpisima.

Homil. de hu-
militate.

Quartum re-
medium.
Ibidem.

Quartum remedium. Superbia signum est reprobationis, vt humilitas electionis diuinæ. S. Gregorius postquam pulcherrima, & longa contrapositione ostendisset ex sacris litteris infinitos quasi gradus superbiæ Luciferi, & totidem humilitatis CHRISTI Domini, concludit: Quia igitur Redemptor noster cor da regit humilium, & Leuiathan iste Rex dicitur superborum, aperte cognoscimus, quod evidentissimum reproborum signum superbia est, & contra humilitas electorum. Cum ergo quam quisq; habeat, cognoscitur, sub quo rege militet, inuenitur. Vnusquisq; enim quasi quandam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestatæ electoris.

Quin-

Quintum remedium est abnegatio amoris proprij, præser- Quintum re-
tim illius, qui vel patens est superbiæ, ob quam etiam caussam medium.

superbiæ in sacris litteris sibi placentes appellantur, vel certè qui est ipsamet superbia, quæ sine dubio amor est naturæ depravata valde familiaris, & intimus: de qua abnegatione postea dicendum est.

Indicium alicuius curationis vitij huius est timor Domini Indicium pri-
sanctus, & cautio diligens, quæ se ipsum proficiens in rebus o- mum.

mniibus prudenter circumspicit: Qui sub rege humilitatis mili- tant, ait S. Gregorius, semper prouidi, atq; ex omni latere circumspe- ibidem.

Et aduersum iacula elationis pugnant, & quasi contrauenientes ictus

solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipſis prin- cipaliter humilitatem tuentur.

Alterum Indicium est sui contemptus. si quidem amor Indicium se-
sui usque ad Dei contemptum progrediens, parens est super- cundum.

biæ: contemptus igitur & abnegatio sui superbiæ interitum ut

ad fert, sic nunciat. præsertim si de nobis ipsis rebusque nostris

humiliter sentiamus, loquamurque, & cum Paulo gloriemur

in infirmitatibus, & cum Apostolis gaudeamus, si quando ma-

gno Dei munere digni sumus pro nomine IESV contumeliam pati.

De inanis gloria abnegatione.

C A P V T XXIV.

NANIS gloria est illa superbia, de qua scribit S. Au- Natura, & via
gustinus: Superbia non est aliud nisi deserto secreto con- inanis gloria.

scientiae, foris videri velle, quod non est. Proprietates

huius vitij copiosè describuntur apud Cassianum.

Est hoc vitium multiplex, & varium, vndique bellatori, & ex omni parte victori occursens: nam & in habitu, & in forma, in incessu, in voce, in opere, in vigiliis, in ieuniis, in oratione, in remotione, in lectione, in scientia, in taciturnitate, in obe- dientia,

Lib. 2. de Gen.

contra Mani-

cheum, cap. 5.

Lib. II. cap. 1. 2.

3. 4. &c.

dientia, in humilitate, in longanimitate militem Christi vulnerare conatur. Aliquando, cui sub specie nitida vestis diabolus cenodoxiam, id est, inanem gloriam non potuit generare, pro squalida conatur inferere. Quem non potuit per honorem deiicere; humilitate supplantat. Si ieiunet palam, vanitatis gloria pulsatur; si illud contemnenda gloria causa contererit, eodem vitio elationis obtunditur: vnde meritò cepæ, & bulbis comparatur à senioribus, quæ vno decorticata tegmine, alio rursum inueniuntur induita. Cætera vita superata marcescunt, hoc verò deiecitum acrius resurgit ad luctam; & cùm putatur extinctum, sua morte viuacius conualescit. Cætera impugnant eos, quos superarint, hoc suos viatores acrius insectantur. Alia vita vel locorum, vel temporis beneficio deferuerunt, hoc verò minimè: nam omni loco, & tempore virtutū eius, quem impedit, successibus animatur. Denique reliqua vita palam aggrediuntur hominem, hoc verò quasi nocte dimicat, non solum in parte carnali, sed etiam in spirituali, struens insidias: immo virtutibus ipsis insertum, & quasi aciei permixtum clanculum quidem, sed ideò atrocius inopinatos decipit, & incautos, & quod est etiam detestabilius, in externis actionibus virtutes ipsas imitatur, & refert: Ponite, inquit S. Augustinus, in corde, facit similia, & quasi paria charitati: pascit esurientem charitas, pascit & superbia: charitas ut Deus laudetur, superbia ut ipsa laudetur: vestit nudum charitas, vestit & superbia; ieiunat charitas, ieiunat & superbia: sepelit mortuos charitas, sepelit & superbia. omnia opera, quæ vult facere charitas, facit & superbia.

S. Gregorius saepè diuidit inanem gloriam ex actionis bonæ serie: siquidem vel ea tentamur initio actionis, vel in progressu, vel in exitu. Vide quæ ex eo attulimus hoc libro capite tertio.

Effectus inanis gloriae.

Effectus inanis gloriae numerantur à S. Gregorio his verbis: De inanis gloria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinacie, discordia, & nouitatum presumptiones oriuntur. S. Thomas sic explicat: Finis inanis gloriae est manifestatio proprieæ excellentie: ad quod homo potest tendere duplicitate: uno modo directe, siue per

Trot. 8. in pri-
ori episo-
dem Ioan.

Lib. 22. mora-
lum, cap. 5.

Lib. 9. cap. 13.

22. q. 132. art. 5.

per verba, & sic est iactantia: siue per facta, & sic, si sint verba habentia aliquam admirationem, est presumptio nouitarum, quas homines solent magis admirari: si autem per facta sit, sic est hypocrisis: alio autem modo nititur aliquis manifestare suam excellentiam indirecte, ostendendo se non esse alio minorem: & hoc quadrupliciter: primo quantum ad intellectum, & sic est pertinacia, per quam homo nimis innititur sua sententia, nolens credere sententia meliori: secundo, quantum ad voluntatem, & sic est discordia, dum non vult à propria voluntate discedere, ut aliis concordet: tertio quantum ad locutionem, & sic est contentio, cùm aliquis verbis clamore contra alium litigat: quartò quantum ad factum, & sic est inobedientia, dum scilicet aliquis non vult exequi superioris praeceptum.

S. Basilius dicit inanem gloriam esse dulcem spiritualium o-
perum expoliatricem, incundum animarum nostrarum hostem, blan-
disimam bonorum nostrorum depredatricem, candemq[ue] mellis illitu,
fraudis sue coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi por-
rectricem: quod ea de causa facit, ut vitio se illi auditus ingurgitent
homines, nec villa illius expleantur satietate: dulce enim quid est im-
peritis humana gloria.

Primum remedium. ex predictis satis intelliguntur inanis gloriae damna: priuat enim hominem fructu suorum laborum, & Deum sua laude. Facit hominem reum eius sceleris, vt qui huiusmodi sunt, teste S. Basilio, à Domino appellantur operarij ini-
quitatis: Qui enim, inquit, non ritè appellantur operarij ini-
quitatis, qui Dei donis ad mercaturam suarum voluptatū abutuntur? Sed quod maximè à viris spiritualibus est ponderandum, inanis gloria est impedimentum magnum, ne Deus influat in ani-
mam, eamque suis supernaturalibus donis cumulet: Quomodo, Ioan. 5.
ait Dominus, potestis credere, qui gloriam ab iniuicem accipitis, &
gloriam quæ à solo Deo est, non queritis? Igitur sicut tunc ne Deus fidem infunderet Pharisæis, inanis gloria ob sistebat; sic eadem nunc etiam ne Deus gratiae suæ munera nobis instillet, efficit.

Secundum remedium. Vna ex præcipuis, propriisque causis tepiditatis est inanis gloria, adeò vt dicat S. Gregorius: Quo-
dam v[er]gine ad summam virtutum peruenire, qui ad antiquum torporem lib. 29. mora-
lum, cap. 15.
miser-

Lib. 5. de Sa-
cerdotio.
Tertium re-
medium.

Lib. 5. mora-
lum, cap. 8.

Quartum re-
medium.

I. Cor. 14.
Homil. 35.
I. Cor. 14.

Quintum re-
medium.
I. Cor. 8.

Luc. 10.

Matth. 20.
Primum in-
dicium.

Lib. 26. mora-
lum, cap. 23.

miserando casu redeunt, quia sibi ab inanis gloria blandimentis caue-
re, aut nesciunt, aut negligunt. Idem antea dixerat S. Chrysostomus.

Tertium remedium est. Opera nostra, siue etiam dicta, &
cogitata non talia sunt plerunque in oculis Dei, qualia viden-
tur hominibus: *Sæpe enim, inquit S. Gregorius, ipsa iustitia nostra
ad examen diuina iustitiae deducta iniustitia est, & sordet in distri-
bitione iudicis, que in estimatione fulget operantis.*

Quartum remedium est occasionis declinatio. Quare &
exercenda sunt ex animo officia humilitatis, si sunt ad manum,
& verò etiam accersenda cum absunt. In primis autem debet
abstinere proficiens à speciosis munieribus, & cōflectari utilia,
exemplo Apostoli, qui cum possideret donum linguarum, eo tamen
non usus est. Cur? inquit S. Chrysostomus, non quod non haberet,
sed quod quereret quae sunt utiliora: erat enim liber ab omni inanis glo-
ria, & unum spectabat, ut meliores redderet auditores: & hoc ipsum
poterat videre: nam qui in seruitutem inanis gloria redactus est, non
poterit videre non solum quod aliis, sed etiam quod sibi utile est.

Quintum remedium est exemplum CHRISTI Domini, qui
professus est toto vitæ genere id, quod etiam dixit: *Ego non qua-
ro gloriam meam.* Vixit ut fabri filius mundi fabricator. Ignor-
miniosissimum mortis genus elegit ipse gloria splendor, & An-
gelorum, & hominum glorificator. Et cum ad eum reuersi Di-
scipuli cum gaudio renunciarent, *Domine etiam Daemonia subi-
ciuntur nobis,* eorum alacritatem compescuit horribili dicto, &
exemplo simul: *Videbam, ait, Satanam sicut fulgur de cælo cadentem.*
Et indignabundis propter spiritum ambitionis: *Qui, inquit,
voluerit inter vos primus esse, erit uester seruus.*

Primum indicium alicuius profectus in abnegatione vanæ
gloriae est animi dolor animo cōceptus à proficiente, cum lau-
datur: *Laus sua, inquit S. Gregorius, iustos cruciat, iniquos exaltat:
sed iustos cum cruciat, purgat, iniquos dum latifat, reprobos mōstrat:*
*isti enim sua laude pascuntur, quia auctoris sui gloriam non requirunt,
illi autem, qui auctoris gloriam querunt, sua laude cruciantur, ne non
sit intus, quod foris dicitur, ne si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos
ipsiſ favoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis emolliat, eamq;
in suis*

*in sui delectatione prosternat, & que adiumentum esse debet augendi
operis, iam retributio sit laboris. Cām verò sua præconia in Dei laudem
tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Exemplum
clarissimum se nobis exhibit in hac re S. Augustinus, qui de se
ipso scripta reliquit ad hoc propositum verba hæc: Quotidiana sonum, cap. 37.
fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere con-
tinentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te ge-
mitum cordis mei, & flumina oculorum meorum: neq; enim facile col-
ligo, quām sim ab ista peste mundatior, & multum itmeo occulta mea,
quaerorunt oculi tui, mei autem non. Est enim qualiscunq; in aliis ge-
neribus tentationum mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla
est.*

Secundum indicium est quod addit idem S. Augustinus: *Secundum in-
dicium. Ibidem.* delectari quidem laudibus (quando bene viuere necesse est, &
bonam vitam laus comitatur) sed amplius ipsa veritate, quām
laudibus: *Contristor, inquit, aliquando laudibus meis, cum vel ea lau-
dantur in me, in quibus ipse mihi displaceo, vel etiam bona minora, &
levia pluris estimantur, quām estimanda sunt.*

Indicium tertium fit, gaudere, aut certè optare gaudere cū *Tertium indi-
cium.* Apostolis in contumeliis, in iniuriis pro CHRISTO: quod al-
tissimum est genus imitandi Domini nostri, qui propterea op-
probriis saturatus dicitur, ut nō puderet, aut tēderet nos, igno-
miniam aliquam pro eius amore subire. Ad quod etiam pro-
derit cogitare quod ait S. Chrysostomus, & quidem sapienter: *Homil. 23. in
Fieri non potest, ut qui virtutibus dediti sunt, ab omnibus benè audiāt Genesim.
semper: & illud præterea, ne virtutis curam agentibus viris multi u-
big, detractores insurgant: bona enim apud omnes fama, signum certè
vel maximum est, haud multam sanè virtutis haberi rationem.*

*Vt igitur amatur sine peccato gloria, quæ rectè facta co-
mitatur, sic feratur aquo animo, & ametur e-
tiam ignominia, quæ eandem homi-
num culpa, vitioue aliquan-
do consequitur.*

De abnegandis passionibus animi.

CAPUT XXV.

ACTENVS docuimus habitus prauos abnegandos esse: hi tamen non planè tolluntur, nisi radices eorum euellantur. Hæ sunt perturbationes, & affectiones animi, dictæ passiones, quia cùm excitantur in animo, afficiunt aliquo modo etiam sensus corporis. Ex his existunt boni, & mali habitus, virtutes, & vitia: si enim ratione moueantur, virtutes generant; vitia, si præter, vel contra rationem. Quare hæ non natura sua, sed hominum vsu recto, prauouè laudabiles sunt, aut vituperatione dignæ. Numerantur autem à Philosophis vndecim, amor, odium, desiderium, fuga, gaudium, tristitia, quæ sunt in appetitu concupiscibili. In irascibili verò spes, desperatio, timor, audacia, & ira: quarum omnium fontes, & principes sunt illæ quatuor, amor, lætitia, timor, tristitia. Oportere autem has abnegari, vt vitia perfèctè abnegata sint, facile ostenditur. ipsa enim vitia vix quidquam aliud sunt, quæ passiones immoderatæ, & corroboratæ, eò grauiora, quo vsu, & consuetudine magis diuturna sunt. Quid enim est superbia, nisi immoderatus amor sui? quid inanis gloria, nisi cupiditas effrænata popularis auræ? inuidia verò tristitia est de bonis proximi vehementer aucta. Acedia tristitia item nimia animum deiiciens. Ira desiderium impotens obtinendi quod volumus. Luxuria amor, & appetitus libidinosus. Amor argenti philargyria, & esculentorum, poculentorumq; gula. Ut igitur mali habitus radicitus conuellantur; securis abnegationis ad passiones immodicas, quæ eorum radices sunt, admouenda est. Legatur S. Augustinus, qui pluribus locis id apertere testatur.

Lib. 12. deciuit.
Dei, cap. 8 &
lib. 22. cap. 22.

Non fit autem id, nisi longi temporis labore, & Dei misericordia in primis adiuuante, vt sæpe docet idem S. Augustinus, præsertim verò cùm agit de renouatione hominis interioris, de qua sic scribit: Renouatio ista non momento uno fit ipsius conuer-

uerionis, sicut momento uno fit illa in baptismo renouatio remissione omnium peccatorum; neq; enim vel unum quantulumcunque remanet, quod non remittatur, sed quemadmodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate reualescere; ita prima curatio est causam remouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: secunda ipsum sanari languorem, quod fit paulatim profiendo in renouatione huius imaginis. Et paulò post: Qui de die in diem proficiendo, renouatur, transfert amorem à temporalibus ad æterna, à visibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad spiritualia, atq; ab istis cupiditatibus frenare, atq; minuere, illisq; se charitate alligare, vehementer insistit: tantum autem facit, quantum diuinitus adiuuatur. DE ISEN-
tientia est: Sine me nihil potestis facere.

Est nihilominus maximum studium proficieni adhibendum, & maximè vigilandum, vt passiones coërcantur, primò quidem initio antequam ad habitus firmitatem perueniant. Beatus enim, ait Dauid, qui tenuerit, & alliserit paruulos ad petram. Psalm. 136. Narrat S. Dorotheus, Senem quandam monachorū patrem, sermone II. cùm in cupressorum sylua cum discipulis consideret, imperauisse vni ex illis, vt paruulam cupressum euelleret, quæ statim vna admota manu euulsa est. Maiuscule deinde ostendit, quam duabus manibus ille apprehensam euulsit. Tertiò adhuc maiorem iussit educi, quæ nō nisi maiore labore conuulsa est. Ita deinceps quarta. Cùm ad quintam aliarum maximam ventum esset, ea reuelli ab uno minimè potuit. Ad hunc modum dixit tunc senex, sunt passiones, & affectus nostri. Dum paruuli sunt, & recentes, summa facilitate, & quiete, modo velimus, excindere eos, & extirpare poterim⁹: si verò eos vti paruulos, & exiguos neglexerimus, paulatim obdurecent, conualescentque, & quò magis conualuerint, & obdurerint; eò maiore conatu opus erit, & labore. Quod si vires suas acquirere, & eas contra nos exercere sruerimus, actum est de nobis: neque enim eas amplius vel summo studio à nobis expellere poterimus, nisi virum aliquem sanctum, & minimè ignavum habuerimus, qui post Dei adiutorium, consiliis, monitis, & orationibus suis opem nobis ferre non grauetur. Hæc S. Doro-

theus. Legatur etiam S. Chrysostomus in epistolam primam ad Corinthios.

Et sanè permirum est, quantas vires habeat ad præpedienda vita efficax abnegatio passionis cuiuscunque in ipso primo eius exortu, siue amor sit Dei vel hominis alicuius, siue letitia, cupiditas, spes, dolor, & mœror, siue alia quæcunque animi passionum.

secunda.

Sermone 58. in
Caecis.

Sed nec cum initio huic abnegationi institerimus, deinde otio languendum est, sed assiduè amputandi rami cupiditatū malarum in animo vitio hæreditario, ut post videbimus, succrescētes. Nam, ut scribit S. Bernard. in illa Salomonis verba: *Tempus putationis aduenit, Credite mihi, inquit, & putata repululant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & sopita de-nud excitantur. Parùm est ergo semel putasse, sèpe putandum est, immò si fieri posse, semper, quia semper quod putari oporteat, si non dis-simulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vicia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis, intra finestros habitat Iebusaurus, subiugari potest, sed non exterminari. Vnum in tanto discrimine consilium est, obseruare diligenter, & mox, ut renascentium capita apparebunt, prompta severitate succidere. Non potest virtus cum viciis pariter crescere. Ergo ut illa vigeat, ista crescere non sinantur. Tolle superflua, & salubria surgunt: utilitati accedit, quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, ut virtus roboretur. Concludit tandem S. Doctor; Scrutemur, iuxta Prophetam vias nostras, & studia nostra. Et in eose quisq; iudicet profecisse, non cùm inuenierit, quod reprehèdat, sed cùm quod inuenierit, reprehendet: tunc enim te non frustra scrutatus es, si sursum opus esse scrutinio aduertisti. Et toties non te fefellit inquisitio tua, quoties iterandum putaueris.*

tertia.

Tertio loco intelligat proficiens, non solū sibi dandam diligentissimè operam in amputandis malarum passionum ramulis, sed contrà etiam in inferendis bonarum affectionum surculis, illorumque in locum subrogandis: vacat enim numquam animus motibus, aut turbidis, & malis, aut serenis, & bonis. Occupetur igitur bonis, ne malis obruatur: immò ut purge-

purgetur malis, bonis compleatur. *Non possunt, inquit Cassianus, desideria presentium rerum reprimi, vel auelli, nisi pro istis affectibus noxiis, quos cupimus amputari, alijs salutares fuerint intromisi: nullatenus enim valet vivacitas mentis, absq; alicuius desiderij, vel timoris; gaudij, vel mœroris affectione subsistere, nisi hac eadem in bonam partem fuerint immutata. Et idcirco si carnales concupiscentias de cordibus nostris desideramus extrudere, spirituales earum locis plantemus protinus voluntates, ut his noster animus semper in-nexus & habeat quibus iugiter immoretur, & illecebras presentium, ac temporalium respuat gaudiorum.*

S. Bernardus in eandem sententiam ita scribit: *Totum cor in serm. 2. in cap. quatuor affectionibus est: & de his accipiendam puto, quod dicitur, Ieiuny. ut in toto corde tuo conuertaris ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, ut nihil omnino diligas nisi ipsum, aut certè propter ipsum. Conuertatur etiam ad ipsum timor tuus, quia peruersus est timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum: sic & gaudiū tuum, & tristitia è quæ conuertantur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si non nisi secundum eum doleas, & lateris. Et alia, quæ ibidem sequuntur. Sed plura habet alio loco, in quo docet, quomodo af-sermon. par-tus, Serm. 6. fectiones hæ purgandę primū, deinde ordinandę sint. Pur-gantur autem, inquit, sic: si amantur, quæ amanda sunt, si magis a-mantur, quæ magis amanda sunt, amor purgatus erit. Et sic de ceteris. Ordinantur autem sic: in initio timor, deinde latitia, post tristitia, in consummatione amor. Compositio harum talis est. De timore, & latitia nascitur prudentia, & est timor causa prudentie, latitia fructus. De latitia, & tristitia nascitur temperantia, cuius est tristitia causa, latitia fructus. De tristitia, & amore nascitur fortitudo, & est tristitia causa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore, & timore nascitur iustitia, & est timor causa iustitiae, amor fructus. Considera ergo, quomodo ista affectiones ordinatae virtutes sunt, inordinatae perturbationes. Si timorem sequatur tristitia, desperationem generat, si amorem latitia dissolu-tionem. Sequatur ergo timorem latitia, qua timor futura cauet, latitia de praesenti gaudet, prudentis cautela finem latitia possidet. Probet ergo latitia timorem: probatustimor nihil aliud, quam prudentia est.*

Comi-

Comitetur latitiam tristitia, quia moderatè lata amplectitur, qui tristitia reminiscitur. Temperet ergo latitiam tristitia; temperata latititia nihil aliud quam temperantia est. Iungatur amor tristitiae, quia fortiter sustinet tristitia, qui per amorem, que sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiam. Confortata verò tristitia nihil aliud, quam fortitudo est. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inharet, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timore, ordinatus timor nihil aliud quam iustitia est. Hæc omittenda nō erant, quia tanti Patris meditationes sunt: non ideò tamen quia obscuriora sunt hæc posteriora, priora paruipendenda sunt, & minus diligenter in usum reuocanda.

Sed audiamus S. Augustinū, qui non minus egregiè, quam breuiter modum corrigendarum passionum, easque bonas efficiendi tradit his verbis: *Apud nos, inquit, iuxta scripturas sanctate Dei, cap. 9. Etas, sanamq; doctrinam, ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vita peregrinatione secundum Deum viuentes metunt, cupiuntq; dolent, gaudentq;. Et qui a rectis est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent.* Quod hic dicit de amore, antè dixerat de voluntate. *Et alio loco docet de scripturæ sententia, Deo mentem hominis subiici regendam, & iuuandam, menti verò passiones ita moderandas, atque frenandas, vt in usum iustitiae conuentantur.*

Quarto. Quartò. Facit maximè ad moderandas passiones occupatio mentis in rebus spiritualibus, diuinisue: tunc enim hominis interioris labor otium est hominis exterioris, & spiritus fervor algor est carnis, & sensus. Vera perturbatio, atq; confusio, inquit S. Chrysostomus, non in rerum est motu, sed in animo ita affectio, qui quamvis ceterarum rerum aptam descriptionem habet, usque dum confusionem; ac perturbationem in se ipso coercuerit, nullum illi ex aliarum rerum apta descriptione praedium erit; sed quemadmodum oculus agrotus etiam clarissimo meridie tenebras obtuetur, atque alia pro aliis, nullumq; radiorum solis fructum habet: sanus verò, & firmus etiam vespere poterit corpus quasi manu ducere sine ulla offensione: sic & mentis nostræ oculus quandiu firmus est, multa quamvis confusa, clare tamen videbit, deprauatus autem quamvis in ipsum cœlum:

*Oratione de
prudentia.
Dei..*

Ium attollas, multam ibi esse perturbationem, & confusionem rerum indicabit. Itaque si menti cultum diligentem adhiberemus, nulla confusio, nulla molestia inueheretur, quamvis Euripo quovis turbulentius sursum, & deorsum vita nostra iactaretur.

Rem hanc copiosè tractat S. Basilius: scribit autem inter cætera & hæc: *Animus, qui mentem suam peruigilem, & in actionibus rectis perpetuò occupatam detinuerit, is, & in his, quas dixi, contemplationibus versabitur, & eiusmodi exercitatione, consuetudineque mores suos ad aequitatem, ad iustitiam, modestiamque, ac tranquillitatem componet, atque perpoliet. Idem verò ubi mentem agitare desliterit, & in recognitione dignas extendere, extemplo velut importuni, & proterui canes, absente moderatore, ex diuersis partibus libidines corporis foras se dant, & vehementer in ipsum oblatrati, & variis modis dilacerare conantur: quippe cum earum singulae vitalis ad se vim quæque rapiant. Si quidem duplex est animi vis, quarum altera corpus attingit, vitalis scilicet, altera, qua tota in perspicienda veritate versatur, quam rationalem appellamus. Vitalis in corpore agit naturaliter, rationalis voluntarie. Animus, qui vim rationalem instituerit, ut perpetuò peruigil sit, dupliciter vitiosos corporis motus consopit, atque tranquillat: siquidem & se in rebus posterioribus, si hique affinibus occupat, & motus corporis sui confusaneos obseruatos cohabet, atq; cōpescit. Si verò ignavia deditus otiosam vim contemplatricem reliquerit, tunc torpentem vitalem vim natæ libidines corporis, partitæq; nullo moderante, prohibenteve, animum ad suum appetitum, & functiones pertrahunt.* Hæc S. Basilius, & alia, quæ hic scribere, minimè necessarium est.

Quintò, post mentis occupationem prædictam, est adhuc *Quinto.* in curandis passionibus ulterior gradus: cum videlicet animus ipse, & vultus hominis planè auertitur ab amore rerum omnium creatarum, nec ab amore solùm, sed ab omni etiam honesta voluptate, quæ ex eis percipi potest, & tota soli Deo applicata, coniungitur, & quasi conglutinatur. Hæc res à S. Gregorio sic describitur: *Nonnulli iustorum ad comprehendendum Lib. 8. moralculmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquent: qui rebus se habitis nudant: gloria bona-*

Coloff. 3.
Psal. 38.
Psal. 118.
Matth. 16.
Luca 14.

honoris expoliant: qui internorum desiderio per assiduitatem se amici mæroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolant, qui internis gaudis dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. De his Paulus: Mortui enim es sis, & vita vestra abscondita est cum C H R I S T O in Deo. Et Psalmista: Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Et deficit in salutari tuo anima mea. Et Dominus: Si quis vult venire post me, abnegaget semetipsum. Et rursum: Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ posse fit, non potest meus esse discipulus. Horum numero sanctus vir diuina à terrenis desideriis mente se inserit, qui ait: Desperavi, nequaquam ultra iam viuam. Iusti quippe desperare, est presentis vita bona aterritatis electione deserere, mansura querere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquam ultra se viuere afferit, quia videlicet viuificatrix morte quotidie à vita se passionis occidit. Sed hæc ex sequentibus capitibus planius intelligentur.

Et quidem de plerisque singulis passionibus separatim agere, esset operæ pretium, sunt enim in multis actionibus & fortasse in omnibus, animi administræ; sed quæ dicta sigillatim sunt aduersos prauos habitus, ea passiones simul iugulat, si rectè & ad hactenus descriptæ Abnegationis norma in usum à proficiente deducantur. & fortassis alio tempore de his disseremus etiam particulatim.

De concupiscentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.

CAPVT XXVI.

Si c v t prauos habitus vitiosæ passiones, sic vitiosas passiones generat concupiscentiæ fomes; qui etiam post baptismum in regeneratis manet, sine culpa quidem, quando hæc sacramento deletur, culpæ tamen poena hereditaria ex primorum parentum peccato. Est autem fomes, appetitus, qui natura sua, dicam ne, an vitio, inclinat hominem ad peccatum: in quod etiam nullo negotio deuol-

deuoluitur si Dei gratia, & hominis industria, Dei item gratia adiuta non impeditur. Atque hæc est prima eius motio à S. Iacob. &c. Rom. 7.

*Vnusquisq; tentatur à concupi-
scientia sua. Quæ etiam est cauſa ut peccatum dicatur ab Aposto-
lo, & à quibusdam Patribus: quamuis reuera peccatum non sit
amplius, sed solùm peccati effectus, poena item, & fons.*

Porro concupiscentia hæc non est eadem cum passione illa, quæ desiderium dicitur: sed est generalior quidam *appetitus conspersus, & innatus carni*, vt ait S. Augustinus, hoc est toti homini, qui in scripturis aliquando nomine carnis intelligitur, vt idem alibi docet. Quare non solùm hic appetitus est in facultate animæ sentiente, & in corporis membris, quibus illa vtitur, sed redundat etiam in appetitum rationis. nam, vt idem S. Augustinus est auctor: *Anima peccatrix fecit corruptibilem carnem* (corruptione scilicet peccati, & fomitis) *ex qua corruptio- nec carnis licet existant quedam incitamenta vitiorum, & ipsa desi- deria vitiosa; non tamen omnia vita iniquæ vitia tribuenda sunt carni.* Et alibi ait: *Mala voluntas precepsit omnia opera mala in homine, velut arbor mala fructuum malorum.* Quare inest etiam animæ rationali sua concupiscentia, & quasi fomes: quod S. Paulus non obscurè significat cum fomitem vniuersè acceptum, carnis nomine appellans, numerat inter eius opera, non solùm quæ carnis opera sunt, vt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria; sed etiam quæ rationis sunt, vt auaritia, beneficia, inimicitia, contentiones, & quæ sequuntur alia, quæ communia sunt vtrique, & totius hominis opera. Sicut igitur ex primo peccato omnia peccata ducunt originem; sic ex peruersa hac appetitus generali propensione deriuantur omnes aliæ peruersæ hominis inclinationes, & propterea sicut antecedit illa in homine omnes prauos habitus, & omnes passiones; sic eisdem antecidunt illæ inclinationes. Hæc igitur cognoscendæ sunt à proficiente, & summa diligentia curandæ.

Ponimus igitur primò in homine generalem inclinationem ad malum, quam experti fatemur omnes, accusando nosmetipso ad malum quam ad bonum propensiores, tam ratio-

Genes. 7.

Genes. 6.

Hierem. 17.

Sapiens. 9.

Rom. 7.

Lib. 24. moral.
cap. 7.

ne animę, quam ratione corporis ex Adam progeniti. De hoc sermo est, cùm asseritur in Genesi non solum sensus hominis, sed etiam cogitatio cordis humani ab adolescentia ad malum prona. Et cùm antē etiam scribitur: *Videns autem Deus, quod multa malitia hominis esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore.* Et apud Hieremiam: *Prauum est cor omnium.* Hæc autem inclinatio sicut oritur, sic vehementer augetur ex coniunctione animæ cum corpore antiqua labo infecto: nam scriptum est: *Corpus, quod corruptitur, aggrauat animam.* Et S. Paulus asserit legem membrorum captiuare se, hoc est, suo pondere deprimere ad legem peccati.

Inclinationis huius sunt incitamenta omnia, quę insurgunt in homine ad vitia, quę Cassianus, & alij vitia spiritualia nominant: ad superbiam videlicet, ad dominandilibidinem, ad difficultatem seruendi iustis etiam dominis, obtemperandi maioribus, legibus, religiosæ disciplinæ, & Ecclesiasticæ, ad inanem gloriam, ad detestationē iniuriarum omnium etiam pro C H R I S T I nomine illatarum, omnis deiectionis, paupertatis: ad suspiciones, iudicia temeraria, odia, auersiones animorum, inuidiam: ad acediam mētis, cordis languorem, profusam latitiam, audaciam, obstinationem, desperationem, & alia his similia complura: quales sunt tentationes interiores contra Fidem, spiritus blasphemiae, immensa humanæ mentis curiositas, cordis humani obscuritas, astutia, fallacia, & malitia. Denique inconstantia, mutabilitas mentis, & vicissitudo tam multarū cogitationum, quę animum hominis continenter, & importunè subeunt, huius inclinationis effectus est, & non exigua poena peccati. de qua sic habet S. Gregorius: *Humana anima semel aeternitatis statum deferens, ad fluxum temporalitatis delapsa, hanc mutabilitatem alternantium motum, quam dum caderet, volens appetit, dum conatur surgere, cogitur inuita tolerare: inde quippe punita est, unde delectata.* Quod de predictis aliis penitus similiter dici ob eandem rationem, nō est difficile intelligere.

Secunda inclinatio.

Secundò ponenda est in homine inclinatio ad malum propria

pria sentientis appetitus, quę propriè concupiscētia, & fomes dicitur: cuius proprietates numerat Apostolus ita accuratè, vt nos pigere minimè debeat, in iis intelligēdis non nihil immorari. Primò sedem habet in carne: ideo ait: *Non est in carne mea bonum:* accipitur autem carnis nomine corpus subiectum viribus animæ sentiētis; & addit esse in membris, & appellans cum peccati nomine ob caussam iam explicatam, simulque significans fomitis labo totum hominem affici, ait: *Quod habitat in me peccatum.* Secundò, fomes præuenit aliquando subitaneo suo motu rationem hominis, quod etiam vi eius faciunt passiones, & ideo Apostolus: *Quod enim, ait, operor, nō intelligo.* Tertiò fomes facit, vt non comprimatur aliquando motus compressione dignus; ideo Apostolus: *Non enim, inquit, quod volo bonum, hoc ago.* Et alibi: *Vt non quæcumq; vultis, illa faciat.* Quartò efficit, vt insurgat ille motus, quem nos minimè vellemus: Sed, ait, *quod odi malum, illud facio.* Quintò lex est membrorum, sensusque, quia sine rationis, & gratiæ Dei fræno si sint hæc, non ad aliam normam dirigunt se se, quam ad fomitis propensionem, quę inclinatio est ad omne malum. Sextò opponit se rationi: *Repugnantem, ait, legi mentis meæ.* Septimò, propterea subiicit hominem seruituti: *Et captiuantem me, inquit, in legem peccati.* Octauò, ex quibus consequitur infelicitas non parua: *In felix, ait, ego homo: immò corruptela quædam carnis, & sensus, quam mortis nomine ibidem nominat Apostolus. Hæc porrò omnia vera sunt, & à Patribus dum explicat Apostolum allata.*

Vt autem intelligatur infelicitatis illa ratio, cuius Apostolus meminit, legatur S. Thomas, qui sic scribit: *Corruptio sensuallatis intelligenda est quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita, transit enim peccatum originale reatu, sed manet actu, id est, effectu. Sed talis corruptio fomitis non impedit, quin homo rationabili voluntate posse reprimere singulos motus inordinatos sensualitatis, si presentiat, puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad alia diuertit, potest etiam circa illud inordinatus motus exurgere; sicut cùm aliquis transfert cogitationem suam & delectationibus carnis, volens concupiscentia motus vitare, ad specu-*

4.

5.

6.

7.

8.

ad 2.

1.2. q. 74. art. 3.

Iationem scientia, insurgit quandoque aliquis motus inanis gloriae impræmeditatus. Et idè non potest homo vitare omnes huiusmodi motus propter corruptionem prædictam: sed hoc sufficit ad rationem peccati voluntarij, quod potest vitare singulos. Quo loco S. Doctor habet quatuor egregia principia Theologiæ huius. Primum est, fontem nunquam tolli in hac vita. Secundum est, singulos motus sensualitatis posse nos præcavere ex liberi arbitrij facultate. Tertium est, idcirco motus sensualitatis imputari ad peccatum. Quartum est, omnes motus eiusdem sensualitatis simul non posse nos coercere. Et hic est ille infelicitatis humanæ cumulus, quem deplorat Apostolus, quandoquidem fomes iustos etiam viros, hisce quasi compedibus quamdiu viuunt, irretitos tenet. Sed quod eos maximè angit, est necessitas illa peccandi, quam S. Thomas verè affirmat, inesse nobis ex somnis corruptela: nam etsi ea non cogamur ad peccata mortifera; magna tamen calamitas est ea induc nos ad aliqua vel minima venialia. Vnde de ea loquens S. Augustinus ait: *Fides clamat, de necessitatibus meis educ me.* Quia verò peccavi, voluntas secuta est peccantem, peccatum habendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est, permaneat bene viuendi voluntas, ita ut sit etiam bene viuendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixq; necesse estas.

*Libro de perfectione inestitia,
resp. 9.*

Psalms. 24.

Tertia inclinatio.

Tertiò præter prædictas inclinationes, sunt in homine aliae multæ, quæ sequuntur naturam individui humani, & corporis constitutionem certam; quæ quoniam ita multiplex, & varia est, multas quoque, easque discrepantes inter se inclinationes hominum singulorum esse, necesse est. Sunt igitur in unoquoque homine inclinationes prauæ, quæ temperamentum singulorum sequuntur: vt exempli causa, calidum quidem vehementes, acres, quas celerrimè expleri velimus, mirabiles, mutabiles, variæ: Frigidum autem pauciores, & segniores, sed pertinaces, animum non in multa distrahentes, sed coarctantes ad unam, aut alteram rem, in qua totus sit. Ob eadem causam alia placent adolescentibus, viris alia, senibus saltē disipli-

cent,

cent, quæ alij probant. Ægro corpore cùm sumus, expetimus aliqua, quæ sani repudiamus, & contrà.

Et quia inclinationes hæ bonæ etiam possunt esse, ad supradicta addendum est, præter eas in vno quoque esse inclinationes ad peccatum proprias, & singulares, quas propterea sanctus Thomas afferit sequi naturæ corruptionem, & præterea duplē habere originem: nam proficiuntur vel ex habitu aliquo acquisito consuetudine, qui in naturam sit quodammodo conuersus: vel ex depravata corporis affectione, siue ægritudine. Prioris generis exempla sunt omnes illæ cupiditates, quæ educatione quasi seminātur, & deinceps consuetudine adolescent & corroborantur, qualia sunt in perditis hominibus nefaria flagitia, & in quibusdam barbaris comediones humanæ carnis. quæ sceleræ quanquam sunt omnino naturæ contraria; vsu tamen familiaria fiunt. Posterioris verò exempla cernuntur in febricitantibus, quibus sapor dulcis sentitur amarus, & in aliis multis, qui ob palati ægritudinem esitant aliquando aliqua, quæ ne feræ quidem ipsæ auderent attingere.

S. Gregorius huiusmodi corporum constitutionem inclinantem ad familiaria, & singularia vitia vocat consersionem: secutus fortassis S. Augustinum, qui vt suprà retulimus, concupiscentiam conspersam carni affirmat, ex Apostoli loquendi forma, qua usus est, cùm præcipit Corinthiis, vt abiificant vetus fermentum, hoc est, veterem consersionem, vt essent noua conspersio: Nonnulli, inquit S. Gregorius, leti, vel tristes non rebus fiunt, sed quibusdam conspersionibus existunt: & hanc consersionem obseruari attentè à Diabolo antequam laqueos tentationis apponat, affirmat: quod à nobis post etiam affordendum est. Sed res postulat, vt aduersus turbam tantarum cupiditatum proficentem armemus, vt possumus.

De vitando errore ἀπάθειας, siue impassibilitatis,
Et de concupiscentia, Et propriarum inclinationum abnegatione.

CAPUT XXVII.

NTIQVIRES quidam Ecclesiastici scriptores inani perfectionis studio in eum errorem lapsi sūt, vt dicerent, proficientem in victoria sui, suarumq; passionum, eousque progredi posse, & debere, donec ad statum quendam perueniret, in quo ἀπάθης, siue impassibilis esset. In quo videlicet constitutus, vitiis omnibus superatis, expers omnino humanæ cuiuscunque perturbationis, & affectionis vitam deinceps in solo virtutum vsu, fructuē iucundissimam viueret. Hunc errorem tribuit Origeni S. Hieronymus illis verbis: *Doctrina; inquit, tua Origenis ramusculus est. In eo enim Psalmo ubi scriptum est (ut de ceteris taceam) insuper & usq; ad noctem erudierunt me renes mei, afferit virum sanctum, cum ad virtutum venerit summitem, ne in nocte quidem capati, quæ hominum sunt, nec cogitatione vitiorū aliquat illari.* Sed erroris propagator insignis fuit Euagrius Ponticus, & post eum discipulus eius Palladius, & Rufinus, vt idem afferit: quibus aggregat etiam alios Monachos illius ætatis, Ammonium videlicet, Eusebium, Euthymium, Or quoque, & Isidorum, quos omnes vt Origenistas ab Episcopis esse damnatos, confirmat. Detestabiliorem adhuc reddiderunt hanc impassibilitatem, qui eam nō multò post complexi sunt hæresiarchæ Pelagius, Iouinianus, & Priscillianus.

Epif. ad Cresphontem aduersus Pelagianos.
Psalms. 15.

Idem.

Lib. 14. decin-
tat. Dei, cap. 9.

Disputant contra hunc errorem S. Hieronymus, & S. Augustinus: & hic quidem adferit exemplum SALVATORIS nostri. Scribit autem sic: *Cum rectam rationem sequuntur ista affectiones, quando, ubi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos, seu vitiisas passiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipse Dominus in forma ferui agere vitam dignatus humanam, sed nullum habens omnino peccatum;*

Liber II. Caput XXVII.

catum, adhibuit eas, ubi adhibendas esse iudicauit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Cum ergo eius in Euangelio ista referuntur, quod super duritia cordis Iudeorum cum ira contristatus sit: quod dixerit, *Gaudeo propter vos, ut credatis: quod Lazarum suscitatus, etiam lachrymas fuderit: quod concupierit cum discipulis suis manducare pasccham: quod propinquante passione tristis fuerit anima eius usq; ad mortem, non falsò utique referuntur: verum ille hos motus certa dispensationis gratia ita cum voluit, suscepit animo humano, ut cum voluit factus est homo.* Commemorat etiam easdem affectiones in Apostolo Paulo: cum enim eum laudasset infinitis nominibus, & præsertim vt à CHRISTO edoctum, producit illum gaudentem cum gaudentibus, flentem cum flentibus, foris habentem pugnas, intus timores, cupientem dissolui, & esse cum CHRISTO, desiderantem videre Romanos, Corinthios & mulantem, magnam tristitiam, & contumulum dolorem cordis de Israelitis habentem, luctum suum denunciantem de quibusdam peccatoribus. Et concludit: *Hi motus, hi affectus de amore boni, & de sancta charitate venientes, si virtus vocanda sunt, sinamus, ut ea, quæ vera virtus sunt, virtutes vocentur.* Idem copiosè docet, quomodo idem affectus in viris sanctis sint, dum metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam, & alia, quæ longum esset hinc adscribere, & apud ipsum legi possunt: *Ita autem fieri necesse est, inquit S. Doctor, ex humana conditionis infirmitate: immò dum vivimus, ex vita huius infirmitate, non recte vivimus, si eas nullo modo habeamus.* Itaq; aliquando quamvis non culpabili cupiditate, sed laudabili charitate moueamur, etiam dum nolumus, flemus. Vituperabat etiam Apostolus quosdam, quos dixit esse sine affectione. Et sacer psalmus, *Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit.* Nam omnino non dolere dum sumus in hoc loco miseria, sicut quidam etiam apud seculi huius litteratos sensit, & dixit, non sine magna mercede contingit, immanitatis in animo, stuporis in corpore.

Ideim confirmat S. Hieronymus neruis suis, vt sōlet, sapientiaque præclarè: *Hoc est, inquit, hominem ex homine tollere, & in corpore constitutum esse sine corpore, dicente Apostolo, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Unde illud Virgilium: *Hinc-*

Rom. 12.

2. Cor. 7.

Philip. 1.

Rom. 1.

2. Cor. 11.

Rom. 9.

Rom. 10.

2. Cor. 15.

Rom. 13.

Psalm. 68.

Canton ex Ci-

cerone lib. 3.

Tusculan. qua-

Rom. 7.

Hinc:

Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque:

Et grauiſimus poēta Flaccus:

Nam vitius nemo sine nascitur. Optimus ille est,

Qui minimis urgetur.

Tertull. lib.
Aduers. Hera-
mogenem.

Et quia hæc de Stoicorum fonte manauit, ἀπάθεια, pulchrè qui-
dam nostrorum, ait, philosophi patriarchæ hereticorum Ecclesiæ puri-
tatem peruersa maculauere doctrina.

Ioannes Climacus Euagrium Ponticum hoc nomine e-
tiam reprehendit: notans eius ἀπάθειαν nomine alacritatis sen-
sus: quia fortassis hoc eam ipse nomine appellabat, vt facilius
simplicibus illuderet; vnde effectum quoq; est, vt quidam san-
ctus vir, qui notationes in Climacum edidit, sententiam eius
minimè affecutus præferat sensum Euagrij dicto Climaci: non
ita doctissimus atque illustrissimus Cardinalis Cesar Baronius,
is enim historiam ἀπάθειας narrans planè sensum Climaci affe-
cutus eum commendat, & Euagrium, vt dignus est, damnat.
Apud ipsum qui velit, plura de re hac legere poterit.

Ex hoc catholico dogmate, quo ἀπάθεια in hac vita asseri-
tur impossibilis, sequitur dogma aliud non minus verum, dum
hīc viuimus, nō vinci passiones vitiosas, inclinationes prauas,
& ipsam fomitis concupiscentiam, quia abnegationis vi planè
extinguantur: id enim hīc à nobis obtainere non possumus, nisi
velimus recidere in errorem ἀπάθειας, nec vñquam in homine
puro factum est, nisi extraordinario miraculo in sanctissima
Dei M A T R E, cuius fomes, aut nullus fuit, aut ita Dei gratia co-
piosissima sopitus est, ac si nullus esset. Afferendæ igitur sunt
aliæ rationes, quibus prædicta omnia, quantum fieri potest, ex-
pugnentur, aut certè redundantur à nobis, vt nec noceant, & si
fieri possit, etiam profint: quandoquidem, vt ait Apostolus, di-
lignantibus Deum omnia cooperantur in bonum. Sunt autem hæc, quæ
sequuntur.

Prima ratio est perseverantia, siue progressus in virtutum
vñsu, & exercitatione: qua de re sic S. Augustinus: Non enim, in-
quit, talia sunt vitia, quæ iam peccata dicendasint: nec tamen extra
nos sunt, quibus vincendis cùm in hoc certamine proficeretur labora-
mus,

Dionysius Car-
thusianus.

Tomo 4. Anna-
lium, anno
Christi 388.

Rom. 8.

Primaria ratio.
Initio libri 2.
contra Iulianum.

mus, instantum est: nostra sunt, passiones sunt, vitia sunt, frænanda,
cohinda, sananda sunt, sed dum curantur, infesta sunt. et si nobis ad
meliora proficiens magis, magisq; minuantur, tamen dum hīc vi-
uitur, esse non desinunt, discedente hac anima pia peribunt, insurgente
corpo non redibunt. Igitur profectu in virtutibus continuo, cō-
tinuè etiam minuentur. cuius rei hæc est ratio, quia habitus
virtutis quasi claus fortissimus trudit habitum concupiscentiæ;
aliarumq; vitiosarum affectionum, armatq; ac corrobo-
rat facultates animæ, quibus insunt morbosæ affectiones
aduersus ipsasmet affectiones, illisque impedimento est, ne in-
surgent, sed nec insurgere nisi furtim possint, dum assiduo vir-
tutum vñsu in virtutum actionibus vires animæ occupantur.

Quod si quæratur, quibus potissimum virtutibus frangan-
tur prædictæ cupiditates, idem S. Augustinus significat id fieri Lib. I. de nū-
trienti. & concur-
piscens. cap. 25.
virtutibus, quæ vitiis illis directò se se opponunt: Concupisen-
tia, inquit, quotidie minuitur in proficiens, & continentibus. Vt
igitur cohibaas inclinationes prauas, siue communes, siue proprias, iis
te virtutibus exerceas, quæ illis maximè contrariæ sunt, vt autē com-
pecas concupiscentiam, contine. Continentiæ porrò nomine in-
telligit S. Augustinus generalem abnegationis vim, qua omni-
bus vitiis, quæ à concupiscentia excitantur, fortiter resistatur.
Alicubi tamen docet idem Sanctus, amorem Dei gratuitum, Homil. de Cer-
tis Apostoli.
cùmflammam dignissimam, & amplissimam fecerit, consu-
mere cupiditates.

Secunda ratio posita est in ipsa contentione resistendi con-
cupiscentiæ, & motionibus eius: nam vt tradunt Patres, con-
cupiscentia relicta est ad certamen, certādum est igitur: Pugna, De verbis A-
inquit S. Augustinus, resiste, noli consentire, & impletur hīc, post post. Serm. 6.
concupiscentias tuas non eas, quia etsi quando surrepunt, & v-
surpant sibi oculum, aurem, lingüam, volaticam cogitationē, Eccles. 18.
nec sic desperemus de salute nostra: ideo quotidie dicimus: Di-
mitte nobis debita nostra.

Addunt autem animum ad hoc certamen multa: primum
quidem vis, & dominatus, quem in carnem obtinet mens Dei
1. 2. gratia

ibidem.

Genes. 4.

Rom. 6.

2.

Rom. 3.

Rom. 7.

3.

Psalm. 90.

Ioan. 7.

4.

Lib. 4. in Ioan. cap. 17.

5.

2. Cor. 12.

In Psalm. 118.

gratia cōfirmata: *Plus, inquit idem S. Augustinus, habet virium mens ad tenenda membra carnis, ne dentur in arma iniquitatis, quam ipsa concupiscentia carnis ad mouenda membra carnis, si tamen Dei gratia adiunetur. Ob id scriptum est, Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Apostolus hortatur. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis eius.*

Deinde ad idem certamen fortiter sustinendum incitant **CHRISTI** sanguinis merita, eius præsens auxilium, & apud **PATREM** assidua deprecatio: *Nulla enim condemnatio*, ait Apostolus, *iis, qui sunt in CHRISTO IESU*, cuius merito culpa relaxata est, & additæ vires ad inimicam carnem cohibendam. Ob id idem liberationem suam, atq; victoriam gratiæ Dei tribuit per **IESVM CHRISTVM**.

Tertium incitamentum, & solatium certaminis, est spes in Deum, de quo scribit Daud: *Scapulis suis obumbrabit tibi: in Spiritum sanctum præsertim, cuius est haec obumbratio, & refrigeratio, est enim, ut canit Ecclesia, in astu temperies, & à Domino eius charismata fluminibus aquæ viue comparata sunt.*

Quartum solatium est, sacramentorum frequens usus, maxime verò Eucharistiæ: nam, vt ait S. Cyrillus Alexandrinus: *Sedat cum in nobis maneat CHRISTVS, seuientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.*

Quintum adiumentum certaminis huius est humilis, & feraens oratio ad Deum: *Datus est mihi, inquit Apostolus, simulus carnis meæ, angelus satanae, qui me colaphizet: propter quod tecum Dominum rogaui ut discederet a me.* Et S. Augustinus ad idem propositum: *Da quod iubes, & iube quod vis.* Et cum ait Daud: *Adhæsit pavimento anima mea, viuifica me, dicit idem, petere eum, ut concupiscentia carnis magis, magisq; minuatur; nam quantum quisque proficiat, habet mortalis carnis affectum circa terram, pavimento corporis animam agrauante. Quod si dieas, huiusmodi preces non exaudiiri, quandoquidem non extinguitur fomes, nisi morte, & Apostolus ipse responsum accipit a Domino, sufficere illi gratiam: haec quidem ita se habent, si quidem*

dem radices concupiscentiæ non conuelluntur omnino, dum viuimus, nec datur *ἀπάθεια*: sedantur tamen suprapositis rationibus vires fomitis, & minuuntur plurimum; & quæ remanent eius reliquiæ, non ad perniciem relinquuntur, sed ad meritum hominis, atque coronam, si se, vt debet, in hoc conflitu gesserit. Et nonnunquam accidit, vt auctores sunt viri graves, & huius discipline, quam tractamus, peritissimi, magis aliquando proficere quempiam continuè pugnæ labore sustinendo, quām si, certaminis omnis occasione sublata, rebellionem carnis experiretur nullam. Hoc est enim: *Sufficit tibi gratia mea. Et: virtus in infirmitate perficitur.*

Tertia ratio dominandi appetitui concupiscentiæ, est, dum *Tertiaria ratio.* homini insurgunt motus eius, nihil animo moueri, sed ita immobilem perseverare in suscepta deliberatione Deo placendi, ac si extra ipsum perturbationes existarent, nec ipse ageret in ea re quicquam, sed pateretur potius. *Ceterum, inquit S. Augustinus, qui tanguntur huiusmodi motibus, & immobiles, & in maiore charitate consistunt, non solum non eis exhibentes membrorum corporis ad malè operandum, sed neg. nutu consensionis ad exhibendum consentientes, non haec agunt, & ideo regnum Dei possidebunt.* Et S. Bernardus: *An forte, inquit, iam non ago illa, sed patior? aguntur quidem in me, sed à me non aguntur, si non consentio: mea dixerim, non quia facio, sed quia sustineo.*

Quo loco à Theologis motus duplices hominis ex natura depravata proficiscentes obseruantur: quidam primò primi, *Motus primi primi.* quidam verò non primò primi, sed primi solum. Piores illi sunt, qui rationem ita præueniunt, vt præueniri ipsi à ratione non possint, & hi sunt qui sustinetur potius à viris iustis, quām excitentur, nec in eis culpa vla est. Postiores illi sunt, qui à ratione præueniri potuerunt, sed negligentia factum est, vt illi in tempore occursum non sit, ac proinde cum excitantur, culpa non vacant, & multò magis si iam non primi, sed secundi, & tertij sint, quanquam nobis adhuc primi esse videantur. Quamobrem, quod saepe dicendum est, primis resistendum est summa diligentia, & propterea vigilansimè obseruandum

est, si sint primi secundi: primo verò primi patienter ferendi sunt, curandumque summoperè, ne qui primi sunt, & culpa carent, perseverantia, & negligentia secundi primi euadant, & culpæ obnoxij. Atque quod hīc dicitur de motibus concupiscentiæ, intelligi debet etiam de motibus omnium cupiditatum, & prauarum hominis propensionum, de quibus verba fecimus capite superiori: contra quas nihilominus sunt etiam propria certamina, de quibus nunc est agendum paucis.

Quarta ratio. Quarta ratio prauas inclinationes coercendi est earum exploratio, & deprehensio: neque enim si hostem non videamus, expugnamus, inuestigantur autem his indiciis. primum est corporis constitutio, cuius variam qualitatem, vt diximus, variæ sequuntur inclinationes.

Secundum frequens, & non accersita cogitatio de re quam signum est propensionis animi ad eam. *Vis nosse quid ames?* inquit S. Fulgentius, attende quid cogites: necesse enim est, familiaria, & domestica esse, quæ vtrò, ac sèpe nullo nostro studio, mentem, ac memoriam subeunt.

Homil. 5. de Confessione. Tertium est replicare pueritiae, & adolescentiae studia: *Ex studiis enim suis intelligitur puer.* Ergo ex iisdem vir.

Proverb. 20. Quartum indicium est facile, nulloque negotio commoueri animo ac sensu ad aspectum, vocem, aut famam rei aliquius: etiam exiguae, nam vt docet S. Thomas: *Multùm passibilia patiuntur etiam à paruis actiuis.*

1. 2. q. 22. articulo 3. ad 2. Quintum indicium est experientia propria eorū, quæ habentus vel ad virtutem nobis profuerint, vel obfuerint ad vitium: quod accidit etiam dum perquirimus corporis valetudinem, ac statum: iis enim, quibus læsi sumus olim in exercitatione virtutum, cur non lædemur in posterum, nisi ea diligenter preceauerimus? & cur iisdem rebus, quibus habentus feli citer vsi sumus ad animi sanitatem acquirendam, ad eandem tuendam non vtamur? denique cui dubium sit, quæ iuuerunt antè, non debere etiam posthac prodesse, vt illa propterea nobis familiaria reddamus, sicut quæ habentus nocuerunt, adhuc esse nocitura, nisi repudientur?

Acce-

Accedat vltimo loco non tam indicium, quam auxilium ad nos ipsos cognoscendos, nostrisque inclinationes corrigendas, amici alicuius, viri præsertim spiritualis, & prudentis iudicium, qui quid ipse sentiat de nobis, quidque opinentur alij, liberè, & sine fallacia pronunciet. difficultum est enim, nos ipsos nosse, difficultum, inquā, nobis, non item aliis. amor namque prudens etiam quantum caliginis nobis offundit, ne nos ipsos intueamur, tantum lucis afferit aliis, vt ipsi nos penitus introspiciant. *Quomodo, inquit Salomon, in aquis splendet proverb. 27. vultus prōpicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Et: *Pauper prudens scrutatur diuitem, qui sibi videtur sapiens.* Proverb. 28.

Quinta ratio. Quinta ratio qua vti debemus aduersus prauas inclinationes, est ipsum abnegationis studiū, earum præsertim, quæ propriæ sunt, & singulares: si quidem eæ nos aliquando ad turpores certè, & ad frequentiores lapsus impellunt, & iis vt administris vtitur diabolus ad nos perdendos. *Prius, inquit S. Gregorius, consperionem vniuscuiusq; antiquis aduersariis perspicit,* & tunc tentationis laqueos apponit. *Alius namque latit, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus, existit.* Quo ergo occultus aduersarius facile capiat, vicinas consperionibus deceptiones parat: quia etenim latitiae voluptas iuxta est, latit moribus luxuriam proponit: & quia tristitia in iram facile labitur, tristibus poculum discordie porrigit: quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat: & quia elatos extollit laudibus conspicit, eos ad quæque voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis conuenientibus insidiatur: neque enim facile captiuarerit, si aut luxuriosis præmia, aut auaris scorta proponeret. Et alibi: *Vnde, inquit, necesse est, vt non solùm quisque consideret, quod ex consperione sustinet,* *Tertia pars. pastoral. cap. 4.*

Sed etiam quod ex vicino deterius est, purget: ne dum nequam pugnat contra id quod tolerat, ei à quo se liberum existimat, vicio suc cumbat.

De abnegatione intellectus, & memoria.

C A P V T XXVIII.

NI M A rationalis reliqua est, quæ abnegationis armis aduersus vitia instruatur: ut enim hæc facultates alias omnes regit, sic eius abnegatio fundamen-
tum, & robur est aliarum abnegationum omnium. Eius sunt tres illæ præstantissimæ virtutes, memoria, intellectus, voluntas. Intellectus fons est perpetuus infinitarum cogitationum, quas omnes quasi apud se depositas memoria suscipit, atque conseruat. Hæ videntur ad quatuor capita reuocari posse. Triacolligit S. Bernardus: *Sunt, inquit, nonnullæ cogitationes penitus otiosæ, & ad rem non pertinentes: quas tamen facile abiicere, quæam recipere possit anima, dummodo sit secum habitans in corde suo.* De his dicendum idem quod de otiosis verbis antè à nobis dictum est: si enim peccatum est otiosum verbum, cur non & otiosa cogitatio?

Ratio abnegationis harum est, vt ibidem innuit S. Bernardus, in mentem reducere assistere nos semper dominatori universæ terræ, qui cor intuens reprehendit tacitus eius otium, & inertiam. Adfert alibi aliam rationem abnegationis harum, cùm enim recitasset ex Psalmo: *Memor fui Dei & delectatus sum, ait, ne à memoria repellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, que solent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen est recordatio propria professio- nis, & cùm se in illis cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? cultor iustitiae debet ne quoiquam in se ini- quam admittere?*

Sunt & aliæ, ait, cogitationes violentæ magis, & fortius adhærentes, quæ videlicet ad necessitates naturæ pertinent: & quasi ex eodem assumptæ limo, de quo nos facti sumus, si pauculum infederint, auelli nequeunt sine læsione, & difficultate, vt cogitatio de cibo, de potu, de vestimento...

Serm. de tripl. genere cogitationum.
Primum gen.

Sermone de
triplici iudicio.
Psalm. 37.

Secundum ge-
num.

Modus:

Modus abnegationis harum cogitationum est admouere securim ad radicem delectationis, quæ ex huiusmodi cogitationibus voluntatem incipit afficere, & exclamare cum Iacob: *Ruben primogenitus meus non crescas. Hic est appetitus ille carnalis, Genes. 49.* qui initio vita pullulat in nobis, ait Sanctus, oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitū, & quæam citò cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur.

Tertiò loco sunt aliæ cogitationes, quas malignus hostis offerre, vel afferre præsumit. Dico autem, inquit, cogitationes illæ immundas penitus, ac fætidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam, & ad vanam gloriam pertinent, catenaq; vitia detestanda.

Ratio abnegationis harum adfertur ab eodem in hæc verba: *Oportet, si mundas conseruare volumus animas nostras, adhuc longè agentibus cogitationibus huiuscmodi multa cum indignatione occurrere, & exuflare à nobis, ut nullus eis detur accessus.* Et quia cogitationes hæ originem aliquando ex voluntate ducunt, quæ huiusmodi cupiditatibus facile titillatur, idē doctor alibi: *Ad portam, inquit, voluntatis in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domesticâ familia, statuatur ostiarius, qui vocatur recordatio cœlestis patriæ.* Hic enim potest prauum desiderium quasi canthus cuneum expellere, & ipsum, qui ait: *Ego sto ad ostium, & pulso, Apocal. 3.* sine cunctatione recipere. Deniq; ad thalamum rationis talis, & tam ferox adhibendus est custos, qui nemini parcat, sed quicunq; hostis siue clam, siue palam ingredi præsumperit, proculeum arceat, & hic sit recordatio gehenna. Hæc ex S. Bernardo.

Restat quartum cogitationum genus, quas curiosas nominare possumus. Has mirificè insecuntur S. Chrysostomus, S. Augustinus, & idem S. Bernardus. Et quidem S. Augustinus ait: *Hanc esse tentationis formam multiplicius periculosam: & est, Lib. 10. confess. cap. 35.* cupiditas non se oblectandi in carne, sed experiendi per carnem, *Tract. de gra-* hoc est, per sensus corporis vanas, & curiosas nomine cognitionis, & sci- *tric.* entia palliata. Hæc quæam sit detestanda, ostendit idem his rationibus: *Nam non solum instigat curiositas ad cognoscenda suauia, pulchra, & similia, sed his etiam contraria, non ad subeundam molestiam, sed ad experiendi, noscendi, libidinem: quid enim voluptatis habet*

habet videre in laniato cadavere, quod exhorrescas, & tamen sicut iaceat, concurrunt, ut contristentur, & palleant. Ex quo morbo inspectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perscrutanda naturæ secreta, quæ præter nos est operata, perducitur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quam scire homines cupiunt. Hinc etiam, si quid eodem peruersæ scientiæ fine per artes magicas queritur. Hinc in ipsa religione Deus tentatur, cum signa, & miracula flagitantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata. Et paulò post: *Venerum tamen in quam multis minutissimis, & contemptibilibus rebus curiositas nostra quotidie tentatur, & quam saepe labamur, quis ennumeret? & tandem cum in huinmodi rebus conceptaculum sit cor nostrum, & portat copiose vanitatis cateruas, hinc & orationes nostræ saepe interrumpuntur, atq; turbantur.*

Ad hoc caput reducuntur curiosæ rerum absconditarum, tam Dei, quam hominum inquisitiones: arcanorum perconationes, occultorum, & latentium scelerum inuestigationes, aliaque permulta: quæ omnia aliorum multorum criminum sunt seminaria. Ut id solùm sufficiat ad persuadendum hominibus, ut curiositatem omnem coercent, & refescant.

Rationes tamen alias proprias abnegationis, & curatio-
nis morbi huius proponit S. Bernardus. Prima est, si vitetur in-
curia se ipsum indagandi. *Anima enim, ait, dum à sui circumspe-
ctione torpescit incuria sui, curiosæ fit in alios, quia enim seipsam igno-
rat, foras mittitur, ut pascat hædos: id est, oculos, & aures. Quo loco
multa de oculorum custodia, ut custodiatur cor, quæ altera
est abnegationis curiositatis ratio. Duabus, inquit, causis incul-
pabiliter oculos leuas, vel ut petas auxilium, vel impendas: alioquin
non Prophetæ, non Domini, sed Dinae, & Euæ, & ipsius Satanae imita-
torem te dixerim. Quæ omnia ibidem latè prosequitur. Huc
pertinet abnegatio non solùm sensuum omnium externo-
rum, sed etiam internorum, phantasie præsertim, quæ tantam
imaginum turbam menti offert, atque adeo tam multa mon-
stra, ut si non compescatur, & purgetur fortia abnegatione, ani-
mum vniuersum sola per se obrutura videatur.*

Sed castigat egregiè S. Chrysostomus curiositatem, cùm e-
nim

nim ostendisset multa in rerum natura à Deo facta, quorum ratio ab homine nulla reddi potest, addit, multò minus debere hominem curiosum esse de rebus humanis. Quoniam, inquit, homo est his omnibus præstator, & honorabilior, & hac propter illum facta sunt, non ille propter hæc. Indicat etiam voluntatem Dei esse, ut intellectum hac in parte abnegemus, quando ipse Deus apes, formicas, & alia animalcula admirabilia, ea quæ videtur naturam eorum superare, operari voluit, quæ tamen ab homine intelligi noluit, ut vel sic disceret, non esse curiosus. Denique non semper sapientiæ ascribi scientiæ professionem, sed aliquando potius ignorantiam confiteri. Sapientior enim reputabitur, qui negauerit se scire, quantum distet cœlum à terra, quotque aquæ ciathos mare contineat, quam qui horum, similiumque rerum scientiam iactitet. Denique ad retunden-
dam curiositatis libidinem plurimum valet meminisse respo-
sionum, quas C H R I S T V s Dominus aliquando dedit Apo-
stolis hoc vitio laborantibus: *Quid ad te? tu me sequere. Non est
vestrum nosse tempora, vel momenta, que P A T E R posuit in sua po-
testate.*

Hic autem quæri potest ad quam regulam cogitationes no-
stræ dirigenda sint, ut sint laudabiles: & S. Basilus his verbis Reg. brev. 274.
respondet: *Si quis formidauerit iudicium Domini dicentis, Va qui Isaia cap. 5:
sapientes estis in oculis vestris, & coram vobis metipsis prudentes; &
illum fuerit imitatus, qui dixit: Ut iumentum factus sum apud te: at-
psal. 72:
que abiecta (ecce abnegationem) omni cassa opinione prudentie
sue, de iis, quæ cogitauerit, nihil antea tanquam rectum approbarit,
immòne initio quidem prorsus quicquam cogitauerit, priusquam
ab ipso Domini mandato scire didicerit, quid placeat Deo,
sue in opere, sue in verbo, sue in cogitatione.*

Legatur etiam collatio Cas-
siani prima.

De abnegatione proprie voluntatis.

CAPVT XXIX.

VOLVENTA est animæ facultas, quæ in alias omnes suo modo exercet imperium: eas enim mouet, & agit, ut libet. Quare à voluntate vis, bonitas, & maliitia actionum humanarum existit. Ut igitur boni eius principium est, sese Deo subiicere, ac committere regendam; sic eius pernicies originem habet ex eo, quod suo illa se nutu, atque consilio dirigat. Et quia tunc voluntas seipsum querit, scilicet delectatur, & neglegetis aliis omnibus amore sui quasi capta tota est intenta in proprium commodum, nomine iam trito voluntas propria appellata est: cui morbo nullum remedium opportunius diuinitus paratum est, quam abnegatio. Describitur sic voluntas hæc à S. Bernardo: *Voluntatem dico propriam, que non est communis cum Deo, & hominibus, sed nostratantum: quando quod volumus non ad honorem Dei, non ad utilitatem fratrum, sed propter nosmet ipsos facimus, non intendentis placere Deo, & prodeesse fratribus, sed satisfacere propriis motibus animorum.* Eandem detectans S. Basilius affirmat: *Vt propria voluntate, arbitrioue non solum esse alienum à recta ratione, sed esse etiam contumacia, ac peruvicacia periculum.*

Verum in voluntatis abnegatione res mira accidit: abnegatio enim actio est voluntatis, qua contra se ipsam insurgit, & quasi capit arma. quis enim abneget voluntatem malum amplectentem iam, aut ad illud accendentem proprius, nisi voluntas reiiciens malum, & bonum eligens? Igitur voluntas contra seipsum conuertitur, cum se ipsam abnegat: quod quidem opus est diuinæ gratiæ maximum, cum abnegatio propter virtutis bonum, Deumq; exercetur: attingit enim tunc Dei gratia à fine actionis prauæ ad finem bonæ fortiter, conuertens cor à voluptatibus propriis ad virtutis seueram soliditatem: non quidem cogens, sed alliciens voluntatem, omniaque disponens suauiter. Maxima autem suavitatis cius pars posita est in in-

serm. 3. de
refur.Reg. brev. cap.
123.

in intellectus illustratione: is enim certior factus de pernicie proprie voluntatis, eam excitat, efficitque ut quam primùm pestem illam à se radicis excutiat, viriliterque se se abneget. Nobis igitur ad iuuandam abnegationem hanc eadem via insistendum est: ut videlicet proponamus intellectui statum proprie voluntatis, & quæ ex ea proficiuntur mala, ut hac cognitione instructa mens voluntatem erigat, atque confirmet ad se ipsam abnegandam.

Statum hunc nullus est qui describat, & quasi ponat ob o-
culos melius quam S. Bernardus: *Primò, ait, propriam voluntatem Dominum maiestatis proprio furore impugnare. nam seipsum pri-
mò subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tanquam auctori seruire debuerat, dum efficit sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? o-
mnia deinde quæ Dei sunt, quod in se est, tollit, & diripit. Quem enim
modum sibi ponit humana cupiditas? Mundus uniuersus proprie vo-
luntati non sufficit. Sed utinam (horribile dictu) ne in ipsum defau-
ret auctorem: nunc autem (quantum in ipsa est) Deum perimit volun-
tas propria: omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire: vult enim cum non esse Deum, quæ quantu-
m in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse. propter
hanc causam directò contraria est Deo propria voluntas. Ve
idcirco eam Deus acriter persecutatur: Quid enim, inquit, odit,
& punit Deus præter propriam voluntatem? cest propria voluntas,
& infernus non erit. In quem enim ignis ille defeniet nisi in propriam voluntatem?*

Secundò dicit alio loco, Nos qui peccatores nascimur pcc-
cato aliena voluntate, id est, Adami contracto, eo expiari per
baptismum, & liberari ea ratione à seruitute diaboli, in quam post baptismum iterum nos reducit nil aliud, quam propria voluntas, qua peccatum actuale complectimur: idque quam multis accidat, nemo est qui nesciat: & (quod peius est) reddit ad nos diabolus, duce peccato, non solus, sed cum aliis septem spiritibus illo nequioribus: *At quis, inquit S. Bernardus, illum admisit, nisi propria voluntas? ipsa est, quæ in potestate tenebrarum denuò rediit, quæ nos iterum subdidit mortis imperio. Quod si prioris*

secundò.
Ser. de dupli-
baptismo &
relinquenda
propria vo-
luntate.

sceleris dira cupiditas paucorum est, certe multorum, & pœnè omnium est posterior ratione diaboli mancipium aliquando propria voluntate fieri.

Tertia.

In Psalm. 100.

Psalm. 100.

In Psalm. 123.

Tertio est etiam voluntatis propriæ illud, ut non se subiicit diuinæ voluntati, Sed diuinam volūtatem flestere potius, & suæ coniungere maximè conetur. S. Augustinus scribit, hanc voluntatem esse illud cor prauum, de quo Dauid: *Non adhæsit mihi cor prauum.* Et alio loco: *Qui sunt, inquit, recti corde? qui non reprehendunt Deum, qui voluntatem suam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad suam curuare conantur.* Legantur quæ habet B. Pater Ignatius de tribus hominum classibus, in libro suorum exercitiorum.

Quarto.

Lib. 4. in primū

Regum, cap. 2.

Quartò S. Basilius, vt suprà retuli, *peruicaciam, & contumaciam propriæ voluntatis* sboleme esse, ait. Hoc autem quantum malum sit, docet S. Gregorius quodam loco sic scribens de Israëlitis, qui ius regis audierunt, & id propter quod exponebatur, detestabantur: *Vt, inquit, reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, & inconuertibilitas voluntatis.*

Initio lib. 1. de

considerat.

Hoc porro malum adeò graue non ita mundanorum hominum est, vt ad spirituales viros nūquam pertineat: nam sanctus Bernardus docet Eugenium Papam, quam viam teneat hoc peccatum, vt in hominem ingrediatur: cùm videlicet vir religiosus, & alioquin proficiens occasione accepta vel ab officio, vel aliunde, ita se se in occupationes externas immergit, vt vix & raro ad se ipsum colligendum redeat: quod initio quidem inuitus, & gemens sustinet, consuetudine tamen paulatim ita obdurescit, vt priora planè oblitus huic posteriori vita generi sit totus addictus: *Vereor inquam, ait S. Pater, ne in mediis occupationibus, quoniam multæ sunt, dum diffidis finem, frontem dures, & ita sensim te ipsum quodammodo sensu priues insti, utilisq; doloris.* multo prudentius te illis subtrahas vel ad tempus, quam patiare trahi ab ipsis, & duci certè paulatim, quo tu non vis. Queris quo? ad eorū durum? ne pergas querere quid illud sit, si non expanisti, tuum hoc est. Quid ergo cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur.

ne

nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia insidum, ad iudicia sæcum, inuercundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura nō prævidens. Ipsum est, cui præteriorum præter solas iniurias nihil omnino non præterit, præsentium nihil perit, futurorum nulla nisi forte ad ulciscendum prospectio, seu preparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reveretur. En quo trahere te habent haec occupationes maledicta, si tamen pergis, ut cœpisti, ita te dare totum illis, nilt tui tibi relinquens. Postremò qui plura de hac foedissima propriæ voluntatis imagine cognoscere desiderat, euoluat librum eiusdem Patris de conuersione ad clericos.

Cap. 7. § 3.

Ex his certè omnibus intelligitur, propriam voluntatem maxima abnegatione indigere, quippe quæ non solum antedictorum, sed etiam aliorum omnium peccatorum, & scelerum mater est, & sentina. Huic accepta referenda sunt omnia, quæ à mundanis hominibus crima committuntur: huius partus sunt omnia proficiunt delicta: ex ea profluit tarditas progrediendi; fouet illa tepiditatem, gignit desperationem, creat apostasiā, interitum parat animæ sempiternum.

Est & aliud incitamentum abnegandæ propriæ voluntatis, nempe submissio, & humilitas: si quidem eius obstinatio ex superbia proficiscitur. Abnegatio etiam intellectus viam sternit abnegationi voluntatis: quandoquidem nihil voluntas appetit, quod ei ab intellectu non fuerit ante propositum. Ergo vt se voluntas abneget, intellectum impellat ipsa ad se ipsum abnegandum. Intellectus enim abnegatus vicissim voluntatis abnegationi subsidio est.

Sed quantum momenti positum sit oportet in CHRISTI Domini exemplo, vt nos ad imitationem eius nostras voluntates abnegemus. voluntates, inquam, non solum malas, sed bonas etiam: neque enim in CHRISTO fuerunt nisi bona, & nihilominus eum illas abnegasse legimus: *Quia non queror, inquit, voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Et cum, positis

104n.5.

Buc. 12.

Ser. 3. de Resur.

Cap. 4.

Reg. brev.
Cap. 269.
Ephes. 2.
Galat. 5.

2 Cor. 10.

Psalms. 118.

positis genibus orabat dicens: *PATER, si vis transfer calicem istum à me; veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Immo & intellectum abnegauit, vt se matri Iosephque subiiceret. si creditus S. Bernardo. Quæ omnia obseruat sanctus Basilius in moralibus.

Ad extremum alibi explicans idem, quid sibi velit Apostolus, cùm nominat voluntates carnis, & cogitationum: dicit voluntates carnis esse carnis opera, quæ numerat in epistola ad Galatas: *Voluntates autem cogitationum, inquit, opinor, ea consilia appellari quæ scriptura testimonium non habent. veluti sunt illa, de quibus dictum est, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & intellectus, qua non rediguntur in captivitatem in obsequium CHRISTI.* Præscribit deinde regulam generalem cogitationum, & voluntatum nostrarum: quæ simul intelligimus illas omnes abnegandas esse, de quibus dici non possit illud: *Consilium meum iustificationes tuae.*

De abnegatione amoris proprij.

CAPUT XXX.

BNEGATIONIS summa, & fastigium est amoris proprij abnegatio: abnegationes enim quas hactenus explicauimus, imperfectæ, & inanes sunt, nisi amoris proprij abnegatione compleantur. Hæc per omnes alias permeans illis quasi spiritum, vitamque largitur, & ideo continet hæc alias omnes, eminentque inter omnes. Ut propterea qui amorem proprium impugnat, singula virtutia insequatur: sicut qui amorem proprium, singula similitudine infingit. Multum autem interest ad amorem hunc profligandum, vtrum contra singulas cupiditates sigillatim repugnes, vtrum ipsum per se amorem proprium adoriare. nam priore conflictu quasi membratim conciditur; posteriore vniuersus extinguitur. Atque hoc est quod nobis faciendum restat, vt videlicet postquam contra partes vitij desudatum est, aut certè codem:

codem ipso tempore, amorem proprium per se quantum nobis diuinitus datur, iugulemus. Quod tractandum superest extremo hoc capite de abnegatione.

Duplex est amor sui: naturalis unus, alter non naturalis, nisi forte naturæ corruptæ. Prior vitiosus non est, & est regula amoris proximi: nam iubemur sicut nos ipsos proximos diligere. & de hoc amore in præsentia agendum nobis non est, nisi ea ratione, qua, vt post dicemus, sit illi necessaria ad perfectionem aliqua abnegatio. posterior autem describitur à sancto Basilio Reg. brev. c. 54. in homine sui ipsius amante: *Amans, inquit, sui ipsius est, qui se ipsum amat priuato, & immodico amore, cuius amoris signum subiungit: Talem se esse quis cognoscit, si qua facit, ea commodi sui causa facit, licet quod fiat ex mandato sit. nam illud, quietis sue causa aliquid omittere eorum, quæ ad utilitatem fratribus pertineant, siue animi illa quies sit, siue corporis, iam hoc quibusvis etiam aliis perspicuum est, vi- tium esse amoris sui ipsum, cuius finis perditio.* Et alibi: *Nam sui ipsius Reg. brev. causa sollicitum esse, hoc crimen est hominis se ipsum amantis: contraq[ue] cap. 272. propter mandatum sollicitudinem suscipere, ac laborem, hac laus est hominis CHRISTI amantis, & affectionis animi, fraternalm charitatem diligentis.* his similia habet S. Gregorius Papa. De vtro- Homil. 4. in que amore sanctus Bernardus sic: *Est amor carnalis, quo ante omnia homo diligit seipsum propter seipsum. nondum quippe sapit nisi seipsum, sicut scriptum est, prius quod animale, deinde quod spirituale.* Nec præcepto indicitur, sed naturæ inseritur. *Quis nempe carnem suam odio habuit?* At vero si cœperit amor idem (vt afolet) proclivior esse, siue profusior, & necessitatibus alveo minime contentus campos etiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare, statim superfluitas obuiante mandato cohibetur, cùm dicitur, *diliges proximum tuum si- cut te ipsum.*

Potissima, & pessima amoris huius vitiosi proprietas est esse contrarium charitati: qua de re sanctus Augustinus, qui Lib. II. de Gen. eius reliquias proprietates ex illa tanquam ex fonte manantes ad literam, elegantissime commemorat, sicut autem habet: *Merito initium omnis peccati superbiam scriptura definit dices, Initium omnis pec- cati superbiam: cui testimonio non inconuenienter aptatur etiam illud,* Eccles. 10. *n quod*

1.Tim.6.

quod Apostolus ait, Radix omnium malorum est avaritia: si avaritiam generalem intelligamus, qua quisque appetit aliquid amplius, quam oportet, propter excellentiam suam, & quendam propriæ rei amorem: cui sapienter nomen latina lingua indidit, cum appellavit priuatum, quod potius à detimento, quam ab incremento dictum elucet: omnis enim priuatio minuit. Vnde ergo vult eminere superbia, inde inter angustias, egestatemq; concluditur, cum ex communi ad proprium damnosö sui amore redigitur. Specialis autem avaritia est, quæ usitatius appellatur amor pecunie: cuius nomine Apostolus per speciem genus significans uniuersalem avaritiam volebat intelligi, dicendo, Radix omnium malorum est avaritia. Hinc enim & Diabolus cecidit, qui utiq; non amauit pecuniam, sed propriam potestatem. Proinde peruersus sui amor priuat sancta societate turgidum spiritum, eumq; coarctat miseria iam per iniuriam satiari cupientem: hinc alio loco cum dixisset, Erunt enim homines seipso amantes: continuò subiecit amatores pecunie, ab illa generali avaritia, cuius superbia caput est, ad hanc specialem descendens quæ propria hominum est. nec enim essent homines amatores pecunie, nisi eo se putarent excellentiores, quò ditiones. Cui morbo contraria charitas non querit, que sua sunt, id est, non priuata excellentia letatur: merito ergo & non inflatur. Hi duo amores, quorum alter sanctus est, nempe charitas; alter immundus (nempe amor sui) alter socialis, alter priuatus: alter communi utilitati consulens propter supernam societatem, alter etiam rem communem in potestatem propriam redigens propter arroganter dominationem: alter subditus, alter emulus Deo: alter tranquillus, alter turbulentus: alter pacificus, alter seditus: alter veritatem laudibus errantium præferens, alter quoquomo do laudis avidus, alter amicabilis, alter inuidus: alter hoc volens proximo quod sibi, alter subiicere proximum sibi, alter propter proximi utilitatem regens proximum, alter propter suam, præcesserunt in Angelis, alter in bonis, alter in malis, & distinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas, sub admirabili, & ineffabili prouidentia Dei cuncta, quæ creata sunt, administrantis, & ordinantis, alteram iustorum, alteram iniquorum, quarum etiam quadam temporali commissione peragit seculum, donec ultimo iudicio separantur: & alera

coniun-

coniuncta bonis Angelis in rege suo vitam consequatur eternam, altera coniuncta Angelis malis, in ignem cum rege suo mittatur eternum. De quibus duabus ciuitatibus latius fortasse alio loco, si Dominus voluerit, differemus. Hæc sanctus Augustinus. Porro duas ciuitates quas pollicetur h̄ic, explicat in diuino illo opere de ciuitate Dei, in quo ad idem propositum scribit egregium illud dictū: Fecerunt ciuitates duas amores duo: terrenam scilicet amor sui usq; ad contemptum Dei: cœlestem vero amor Dei usq; ad contemptum sui. Et alia, quæ ibidem adiungit superioribus similia. Quo loco indicat sapientissimus Pater amore proprio pestem nullā detectabiliorē esse, quandōquidem hominem pertrahit usque ad contemptum Dei: quod in luciferi casu perspicuum est, & in plerisque sui perditè amantissimis hominibus, quos scriptura diuina in eādem voraginem per superbiam præcipitasse commemorat.

Hic est ille amor, qui ut diximus in extremo capite tertio huius libri, inquinat intentionem proficientis, nec solum inquinat, sed, quantum est in se omnino peruerit, & deflexit ad se ipsum: efficitque nonnunquam, ut quanquam nobis quod facimus, propter Deum facere videmur, re tamen ipsa non ad Deum, sed ad nos ipsos intueamur, nihil aliud in eo proposito, actionēue quarentes, quam nos ipsos solum. et si quidem etiam Deum ut finem, eiusque gloriam propositam habeamus, non tam eius honoris, quam vel utilitatis, vel gloriæ nostræ caussa id fiat à nobis. quare amor proprius de honore summo, & ut ita dicam de primatu finis cum Deo maximo contendit. et si non assequitur, ut intentionis, & actionum hominis finis sit, eas certè ut potest, quod plerunque viris etiam spiritualibus accedit, subtilissima sui contagione contaminat.

Est etiam huius mali alia proprietas, quæ illud reddit similiter execrandum. Si enim semel obtinet ab homine vel aper-
tè, vel quasi ex insidijs, ut finis sit studiorum, & actionum eius, infinitus est, immensus, insatiabilis (legatur S. Thomas cum 1.2. q. 30, art. 4.

loquitur de concupiscentia) sicut enim si quis valetudinem corporis ut finem expeteret, quantumcumq; posset maximam expeteret, sin autem ut ea ad Deo seruendum vteretur, finem faceret expetendi, & ea contentus esset, quæ proposito fini es-
ser accommodata; sic qui nihil aliud, quam seipsum, hoc est, commodum, & gloriam suam per amorem proprium querit, eius semper est appetentior, illiusque cupiditati inexplebili nihil sufficit. ut tunc nominari possit homo planè par igni, & in-
prouerb. 30. ferno, de quo scriptum est, *nunquam dicit sufficit.*

Quamuis autem, quæ ex vitiioso amore sui tanquam ex pri-
*Lib. 22. de ciui-
tat. Dei, ca. 22.* mo fonte mala deruantur, ex iam dictis intelligamus; operæ pretium tamen est, ea ut recensentur à S. Augustino anīthad-
uertere: *Quid amor ipse*, inquit, *tot rerum vanarum, atq; noxiarum?* & ex hoc mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, insana gaudia, discordiae, lites, bella, insidia, iracundiae, inimicitia, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, superbia, ambitio, inuidentia, homicidia, parricidia, crudelitas, sauitia, nequitia, luxuria, petulan-
tia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, incesta, & contra naturam vtriusq; sexus tot stupra, atq; immundicie, quæ turpe est etiam dicere, sacrilegia, hæreses, blasphemia, periuria, oppressiones, in-
nocentium calumniae, circumuentiones, prævaricationes, falsa testi-
monia, iniqua iudicia, violentia, latrocinia, & quicquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita ista hominum non re-
cidit? verum hæc hominum sunt malorum, ab illa tamen erroris, & per-
uersi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam nascitur.

Antidotus contra venenum amoris proprij ardens abne-
gatio est. Fönti enim illi omnium malorum exsiccādo, minor æstus par non est. hanc igitur sapientissimè paravit nobis Christus Dominus, ut scelerum omnium capiti, virtutum omnium matrem opponeremus. & qui perieramus amando nos, reui-
*Serm. 47. de di-
uersis in cap.
17. Matth.* uisceremus abnegando nos: *Si enim*, inquit S. Augustinus, *perit homo amando se*, profecto inuenitur negando se. Et addit id explicās copiosius: *Prima hominis perditio fuit amor sui. Si enim se non ama-
ret, & Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus vellet: non au-*
tem

tem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem suam. præpone his voluntatem Dei, disce amare te, non amādo te. ostendit deinde, quomodo amore sui deducatur homo ad ea etiam diligenda, quæ extra ipsum sunt: & similiter fi-
Luca 15. lio prodigo, egressus è paterna domo; substantiam quæ illi integra apud patrem seruabatur, habere voluerit in arbitrio suo, effuderitque eam, & inops factus sit. *Quid, ait, de illo dicitur? & reuersus est ad seipsum. si ergo reuersus est ad se, exierat à se. quia ceciderat à se, & exierat ad se, redit prius ad se, ut redeat in illo, unde ce-
ciderat à se. sicut enim cadendo à se remansit in se, sic redeundo ad se, non debet remanere in se, ne iterū exeat à se. surgam, & ibo ad patrē meū,* ecce unde ceciderat à se, ceciderat à patre suo. *redit ad se, & pergit ad patrē, ubi tutissime seruet se. si ergo exierat à se, redeundo ad se, ut eat ad patrem, neget se. subducat se sibi, ut haret Deo. Deus quod in illo malum est, non fecit, perdat quod fecit, qui inde defecit, abneget in-
quit se, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

Matth. 16.

Sed vim abnegationis vniuersæ, eius inquam quæ radici-
tus conuelliit amorem proprium, S. Basilius explicatè tradens,
omnia, quæ ad eam pertinēt, ad capita quinque reuocat, & ab-
negationis, & renunciationis nomine, ut est in Euangeliō, ap-
*Reg. fusus di-
spur. cap. 8.* pellantur. Primùm nuncium remittere facultatibus, posse-
fitionibus, & bonis externis omnibus. Secundò parentibus, cō-
sanguineis, omnibusque secularibus amicis. Tertiò affectioni-
bus omnibus erga prædicta, & quibuscumque aliis affectioni-
bus, quæ humanæ sint, & terrenæ. Quartò honori, & gloriæ pro-
priae. Quintò amori etiam vitæ. *Perfecta igitur renunciatio, in-
quit, in eo cōsistit, si quis id affecitus fuerit, ut ne de vita quidem sua
quicquā affecetus sit omnino, esto habeat mortis responsum.* his quin-
que gradibus cœlum versus paratur ascensus proficienti, quasi per alteram scalam Iacob: ut appositè explicat eruditissimus Magister meus P. Benedictus Pererius in mystica sua eiusdem scale expositione. Plura de his renūciationibus dicenda etiam sunt à nobis libro quinto.

Indicia porrò abnegationis amoris proprij sunt hæc. Pri-
*Primum indi-
cium.* cum: *Quo quis accedit proprius ad prædictas renunciations,*

2. eò abest longius ab amore sui. Secundum: Abnegatio vitiorum & sensuum omnium, præsertim verò gastrimargiæ, philargyriæ, acediæ, & maximè omnium inanis gloriæ, satis magno argumento est, de amore proprio non exiguam victoriam partam esse. Vide S. Augustinum 10. lib. Confessionum. Tertium est, peccata propriæ grauissimè ferre & accusare, aliorum autem leuissimè agnoscere, vel etiam excusare. Siquidem vt scribit S. Gregorius: *Valde claudit oculum cordis amor priuatus.* Ex quo fit, vt hoc quod nos agimus, & graue non esse existimamus, plerunque agatur à proximo, & nimis nobis detestabile esse videatur. Quartum est odium & contemptus sui. Siquidem Dominus: *Qui non odit animam suam, non potest meus esse discipulus.* & sui amantes dicuntur in Scripturis *sibi placentes.* sibi igitur ipsi displicere, seipsum demittere, occultare, contēnere, minorē se existimare cunctis Dei miserationibus, & seruum omnino inutilem, potiora deferre aliis, sibi vnam confusione faciei reseruare, indicant, quasi vultus, animum amore sui penitus exutum, aut proximè exuendum. sed legatur in dictum omnium maximum libro quinto, capite sexto.

De Diaboli superbia, & duabus generalibus tentationibus, quibus ille utitur.

CAPVT XXXI.

 Nspirituali militia, qua contra vitia decertamus, foli non sumus, nam foedere cum carne, & mundo primùm initio, cōtra nos acerrimè dimicat diabolus. nec parcit proficiētibūs. immò vt exponit S. Hieronymus, *Esa ei⁹ eius elect⁹;* & quod omnes Patres affirmant, contra eos præcipue furore, ac rabie totus exarescit, quos in primis consiliis suis aduersari intelligit, vita probitate, & Euagelicæ perfectionis studio. Oppugnatores nostri igitur sunt noster homo vetus, mundus, & diabolus. Contrà verò propugnatores sunt Deus optimus maximus, qui nos in acie constitutos

Cap. 39.

3-

Homil. 4. in Ezech.

4.
Inca. 14

5-

In 19. Ezech.
Abacuc 1.

tutos mirificè recreat, Angeli eius, & omnes Sancti, qui partes nostras studiosissimè tuentur, & iuuant.

Quare antequam finem imponamus tractationi de veteri homine exuendo, de diaboli, & mundi temptationibus aliqua dicenda primùm sunt, deinde nonnulla etiam de Dei præsentia ope, & misericordia, auxilioque Sanctorum, quibus milites suos Dominus aduersus tam immanes, & callidos hostes communis, & roborat. vt enim Deus melius iudicauit (teste Augustino) de malis bona facere, quām nulla mala permettere, sic utilius nobis fore putauit, si temptationes nobis afferri permetteret ab aduersariis, quam si nos ab illis omnino immunes seruaret. Quamobrem inquit idem Sanctus: *Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine temptatione: quia profectus noster per temptationem nostram fit, nec sibi quisq; innotescit nisi tentatus, nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certauerit, nec potest certare, nisi inimicum, & temptationes habuerit.* quam ob causam addit idem, fuisse tanti estimatam à Christo, vt voluerit temptationes admittere ob hoc ipsum, vt nos ad eas superandas instrueret. Poterat, inquit, à se diabolum prohibere: *Sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non praberet.*

De Diabolo autem possent huc multa adferri, sed ea magna ex parte aliena sunt ab instituto, & satis nota sunt: mentis tamen eius, Luciferi præsertim, & aliorum illi similium superbiam, & arrogantiam cognouisse operæ pretium est, quam scitè depingit S. Gregorius in moralibus: *Qui factus est* (inquit Scriptura) *ut nullum timeret. Factus est* (ait sanctus Pater) *per naturam, ut conditorem suum castè timere debuisset. sed sua peruersitate factus est, ut nullum timeret.* ei quippe à quo conditus est, subesse despexit. ita enim Deus super omnia est, ut ipse sub nullo sit. Leuthianus verò iste eius celitudinis culmen aspiciens, ius peruersæ libertatis appetiit, ut & præfasset ceteris, & nulli suberset, dicens: *Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. cuius eo ipso similitudinem perdidit, quo esse ei superbè similis in celitudine concipiuit.* Et paulò post: *Factus est, ut nullum timeret, quia nec Deum, Sed neg, hoc quod passurus est, metuit. cui multò felicius fuerat, timēdo vi-*

In Enchirid.
cap. 17.Lib. 34. cap. 70
Job 41.

Gaias 14.

do vitare supplicia, quām non timendo tolerare. appetitum itaq; celsitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam se malè egisse non sentiat, qui præesse per gloriam quærebat, nam quia ius quæsitæ potestatis non obtinuit, quasi quoddam superbiae sua remedium insaniam insensibilitatis inuenit, & quia proœctu transgredi cuncta non potuit, despectus contra cuncta preparauit, cuius adhuc superbia studiosè describitur, cùm protinus subinfertur, omne sublime videt. id est, cunctos velut infra se positos quasi de sublimi respicit: qui dum per intentionem contra auctorem nittitur, estimare sibi quemlibet similem dignatur. A mente adeò auersa à vero, à voluntate tanta superbia capta quid mali timendum non sit, si accedat par potestas? Diaboli autem potestas magna certè est, quia scriptum est: *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei.* est tamē voluntate eius peruersa longè inferior, & hæc ipsa Christi Domini sanguine diminuta, & vincta.

tab. 42.

*Lib. 3. moral.
cap. 6.
Habacuc 1.
Kulgata, cibus
eius electus.*

Ex illa adeò magna, & intoleranda superbia, ac malitia voluntatis obstinatae existit in diabolo odium par superbiae aduersus Deum, & homines, & studium adimendi Deo gloriam, & hominibus salutem. vnde officium tentatoris sibi sumens: *Pro magno habet* (ait S. Gregorius) *quod sub ire sua tyrannidis terrena quarentes tenet.* In primis tamen ardet cupiditate possidendi viros bonos, Propheta, inquit idem, attestante qui ait, *esca eius electa.* neg, enim mirum deputat, si eos absorbeat, quos superbia erigit, anaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflamat, discordia separat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans siccitat. absorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia non pro magno estimat, cùm eos deuorat, qui per ipsa sue vita studia deorsum currunt: sed eos magnopere curat, quos despectis terrenis cursus iungi iam caelestibus contemplatur.

Modus porrò quo insurgit Diabolus aduersus bonos duplex est, unus manifestus, alter occultus. manifestum sequitur cùm palam sœvit per apertas persecutiones, quibus exerit vniuersas suas, suorumque vires, vt bonos, vel fidei confessione, vel vita priuet, quod præstitit hastenus per tyrannos, idem adhuc facturus in Antichristo. Occultum verò modum aggre-

aggregedi bonos vt plurimum exequitur pacis tempore per dolos, & fraudes, vt propterea de eo scripsiterit S. Cyprianus: *Sermone de zelo.* *In pace subdolus, in persecutione violentus.*

De apertis persecutionibus Satanæ & ministrorum eius nihil est quod agamus in præsentia. monendus solūm proficiens est, vt intelligat, persecutionis tempore non solūm vocari se à Domino ad profitendam Fidem, cùm ait: *Qui confitebitur Mathe. 10. me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo,* sed etiam animari ad ferendas alacriter iniurias, contumelias, flagella, mortem denique ipsam ex Dei amore, & ad Christi Domini imitationem. *Maiorem enim charitatem nemo habet, quām ut animam suam ponat quis pro amicū.* quod sanè egregiè præstiterūt ferè in oculis nostris martyres huius sæculi apud Hæreticos in diuersis Europæ locis, & apud Ethnicos in Indiis, Brasilia, & Nouo orbe quamplurimi. De altero igitur modo quia astutiis nittitur, plura dicamus. hunc enim ferè tenet diabolus aduersus proficientes.

De Diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præsertim contra tyrones.

C A P V T . XXXII.

 C O P V S Diabolo propositus in tentandis profici-
entibus est, eos de suo ipsorum statu deturbare, ac omnino peruertere. Et ascenderunt satrapæ Philisti-
norum ad Israël. quo loco S. Gregorius: *Cum, in-
quit, altiori vita proficiimus, maligni spiritus, qui semper bene agètibus
inuidet, nobis infestiores sunt.* & quia de innocentis vita sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur. ascendere quippe malignis spiritibus, est se ad expugnanda alta per cælestè desiderium corda subleuare. Quia etiam contra perfectiores Christi milites non quorūlibet malorum spirituum, sed fortiorum Demonum prælia excitantur, non Philistim contra Israël ascendere, sed Philistinorum satrapæ prohibentur, quia ad probandam electorum patientiam, nec unus spi-
L. Reg. cap. 17.
ritus

ritus malorum electorum singulis, sed innumeri deputantur: ut de consuta eorum victoria tanto sit copiosior fidelium gloria, quanto eis irrogata fuerint prælia grauiora. Quo loco illud obiter obseruandum, S. Gregorium aduersus Cassianum & alios qui putant, Angelum unum malum vnicuique hominum datum ad pugnam, sicut datur unus bonus ad custodiam, afferere falsum esse, electis singulis esse deputatum Angelum malum. Et quamdiabolum per turbatè omnia facit, & sine ordine, in perniciem tamen nostram quidlibet molitur, & tentat, & ad ea etiam se accommodat, ad quæ minus propensus est. ideoquæ ordinatè agit nonnunquam, si ea nos ratione facilius decipere se posse, arbitratur.

sermone de
zelo.

1. Petr. 5.

Iob 1.

Primò.

Collat. 7. cap.
15.

S. Cyprianus comparat Diabolum hosti, qui ut ciuitatem expugnet, iuстрat eius moenia accurate, antequam admoueat tormenta bellica, vel cuniculos instruat. Et sanè S. Petrus ait: *Diabolum tamquam rugientem leonem circuire querendo, quem devoret.* Et apud Iob describitur tanquam qui terram circumeat. Est igitur hic ordo certus tentationis diaboli, ut primò exploret, deinde aggrediatur quem tentat.

Explorat igitur primò diabolus statum hominis internum vniuersum. neque enim scrutatur corda, aut videt quæ intus in homine sunt, cum sit id Dei munus proprium. Sed ex externis indiciis obseruando colligit id, quod naturaliter non potest per se cognoscere. Qua de re Cassianus multa, de quibus adfero pauca. quid igitur intus lateat malignos spiritus assequi dicit, ex nostris dispositionibus, aut verbis, aut studiis. quod etiam viri prudentes faciunt. ipsas quoque cogitationes, quas ingerunt, utrum suscepτæ, vel quemadmodum suscepτæ sint, ex motibus atque indiciis exterioris hominis reprehendunt. ut gastrimargiam, cum viderint monachum ad fenestram oculos, aut ad solem curiosius erexisse, vel de hora sollicitius inquisisse, cognoscunt, desiderium gulæ fuisse susceptum. si fornicationem ingerentes senserint, eum patienter telum libidinis suscepisse, seu viderint carne commotum, aut certè non ut oportuit, aduersus suggestionis immude suspirasse lasciuia, si in-

si incitamenta tristitia, si ire, si furoris admouerint, utrum cor-di insederint, gestu corporis, & sensibili commotione dignoscunt, scilicet cum vel infremuisse tacitum, vel cum aliqua indignatione suspirasse, vel vultum considerauerint quodam pallore, aut rubore mutasse.

Deinde ut S. Cyprianus affirmat: *Similiter hosti muros vribis cuiuspiam obſidentis explorat Diabolus, & tentat, an sit pars aliqua murorum minus stabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur, eam enim partem animæ quam infirmiorem conspicit fraudulentus, magis quam generosus inimicus aggreditur.* huiusmodi solent esse præui habitus, & consuetudines longi temporis vsu confirmatae: passiones item animi vehementes, cupiditates & desideria inflamata rerum terrenarum, opiniones deinde aliquæ propriæ, & inueteratae.

Tertiò explorat Diabolus proprias cuiusque, & singularēs ^{Secundū.} ^{Ibidem.} propensiones. Existunt etiam, inquit S. Gregorius, qualitates ^{Lib. 14. moral. cap. 7.} morum, quæ certis vitiis sunt vicina, ut mores asperi crudelitati, & superbia, blandi, & plusquam decet latiores, luxuria, & dissolutio nis sunt coniuncti. Intuetur ergo inimicus generis humani unius cuiusque mores, cui vitiis sint propinquai, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoscit inclinari mentem, ut blandis, ac latibus moribus sapientiam, nonnunquam vanam gloriam: asperis vero mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponat. Vide etiam quæ suprà posita sunt extremo capite 27.

Nec omittit in hac inquisitione Diabolus occasiones externas, quas se ad id quod spectat, iuuare posse, putet. si quidem per Euam tentauit Adamum, & per vxorem Iob, & alios inumeros per domesticos, & amicos, ut propterea etiam à Domino inimici hominis dicti sint domestici eius. obseruat igitur *Marth. 10.* qui illi sint, qui sibi contra nos adiutores esse possint.

Postremò considerat diabolus, quis nam ille sit, quem ^{Quinto.} vult tentare, sit ne peccator, an qui iam peccato nuncium remiserit. sitne proficiens in primo adhuc profectus habuisse constitutus, an qui longo iam vsu, & exercitatione virtutum in iis magnos progressus habeat. *Eos enim*, ait sanctus Grego-

^{Lib. 23. moral. cap. 7.}

nius, pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. contra nos vero eo vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propria habitationis expellitur.

Vbi prædicta omnia diabolo perspecta, & explorata sunt, venit quasi ad arma, ad clandestina cōsilia: illisque hominem aggreditur eo demum ordine, quem suo proposito magis accommodatum intelligit. hic autem ille est, qui ad quemque illaqueandum est opportunior, prout ex moribus, & propensionibus vniuscuiusq; deprehensum est à diabolo. qui ideo incomprehensibilis est, quia multiplices, immò infiniti sunt animorum humanorum motus, quos ille obseruat, & similiter variæ, ac multæ rationes, quas excogitat ad homines decipiendos. connumeranda nihilominus hīc sunt, quæ à Patribus de diaboli versutiis obseruata sunt, & continentur his capitibus.

Primū caput. Primum caput est. proficientes qui adhuc primum gradum non multum, aut nihil excesserunt, non pulsat acriter 1. Corinth. 10. diabolus, Deo ita volente: *Non enim, vt ait Apostolus, permittit nos tentari supra id quod possumus, ut possimus sustinere. nullo enim modo,* ait Cassianus, *quilibet Sanctorum sufficeret talium, tantorumq; hostium sufferre nequitiam, vel insidiis eorum posset occurrere, sed nec crudelitatem quidem, ac sauitiam sustinere, si non certamini nostro clementissimus arbiter, atq; agonotheta prædens Christus, & ex æquaret collectantium vires, & immoderatos eorum refranaret incursus.*

Collat. 2. cap. 13. In hunc numerum sine dubio referendi sunt illi, qui multis iam annis viam spiritus ingressi eam quidem sequuntur, sed cum exiguo, aut nullo fructu. *Sunt enim nonnulli,* inquit Cassianus, *quorum etiam quod est lugubrius, maior est multitudo, qui in tempore suo quem ab adolescentia conceperunt, atq; ignavia senescentes, auctoritatem sibi non maturitate morum, sed annorum numerositate cōquirunt. de quibus exprobratio illa Domini propriètatis dicitur per Prophetam, & comedenter alieni robur eius, & ipse nesciuit. Sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. ex horum grege ille erat, qui quod ipse nunquam in se ipso graues carnis tentationes animaduerterat,*

eum

zum qui eas patiebatur, non solum humaniter consolatus non est, sed etiam severitate sua à se abegit, vt ad seculum ille potius redire deliberaret, quām in proposito monachi perseverare. quod ubi resciuit Abbas Apollo, à Deo obtinuit, vt is ad tempus experiretur tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat. quod cūm euenisset, & ille accepto vulnera tētationis, huc illucq; discurreret, nec quo se verteret, inueniret, dixit illi sanctus Abbas, reuertere ad cellam, tandemq; te intellige vel ignorantum hactenus à diabolo, vel despectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie configere, & collectari, profecti, us eorum, ac studiis instigatur, qui unum eius in te directum iaculum, ne uno quidem die post tantam annorum numerositatem sufferre quinisti. quo te idcirco dominus passus est sauciari, vt saltem in senecta disceres compati infirmitatibus alienis. qui huiusmodi sunt, non est quod inani gloria inflentur, quia fortasse non tentantur. nam hoc non est virtutis indicium semper, sed plerunque teoris, & ignauie.

Secundum caput. Secundum caput est. Tyrones militiæ proficientium multis modis diabolus aggreditur, vt tentet. Primus modus est, ipso deliberationis tempore, quo tyro statuit non solum vitam sine peccato traducere, quod iam inchoauit, sed sese strenue in virtutibus exercere. tunc enim contendit omnes ingenij sui nerois diabolus, vt quando nō potest hominem ad peccatum apertè reuocare, efficiat saltem, vt in instituenda vita à peccati occasionibus non longè recedat. quam rem fusè tractat S. Gregorius. ego contraham in pauca: *Ecce, inquit, quidam rebus contentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis sua commoda perdere, & valde despiciens cum peccatis lucra cumulare. hunc callidus hostis aggreditur, subministrans utile consilium, his inquit deficientibus quid acturus est? parandas sunt, quæ seruentur filiis. an non potest actio terrena peragi, & declinari culpa? hæc interim blandiens insinuat, & iam seorsum in negocio terreno quod prouidet, laqueos occultat. Alius decreuit terrenis omnibus renunciare, vt CHRIS TVM sequatur expeditior. Hunc aggreditur hostis, unde hac audacia, vt credas, quod omnia relinquendo subsistas? valentiorem viribus te Deus creasset, si te sequi sua vestigia in inopia necessitate voluisset. quām multi mercantur cælum per bona, non*

na, non deferentes sua patrimonia? hæc blandiens. seorsum verò in iisdem rebus pestiferas delectationes abscondit. Alius non solum renunciat bonis terrenis, sed statuit etiam sibi renunciare, & voluntates suas frangere sub alterius arbitrio ad perfectionis cumulum. ad hunc hostis mollius adhuc blandiens, ô quanta inquit, per temetipsum miranda agere poteris, si nequaquam te iudicio alterius subdis? cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? cur intetionis tuae bonum, dum ultra quam necesse est, extenderis niteris, frangis? qua enim dum voluntate propria usus es, peruersa perpetrasti? Seorsum autem in voluntatibus eius propriis exercet & superbie causas parat. Alius fractis iam voluntatibus propriis, multa veteris hominis vitia correxit. hic zelo acceditur animas lucrandi. hunc callidus hostis aggreditur dicens: quid te ad aliena curada dilatas? utinam tua considerare valeas. dum ad aliena extenderis, ad tua minor inueniri. sic zelum charitatis admittit, & omne bonum, quod ex charitate prodire poterat, gladio subintroducti torporis extinguit. hæc ex S. Gregorio.

alter modus.

Alter modus est, quo deliberatione iam facta proficiendi in via perfectionis, diabolus ipsi profectui impedimenta conatur adferre variis temptationibus, & ad hoc tempus pertinet quartum exemplum S. Gregorij nunc allatum, quod ab aliis separandum non erat. & ea sit vna ex temptationibus proficientis in statu iam constituti.

Altera est illa tentatio, quam infert tyronibus ex memoria facili, qua eos reuocet ad amorem Ægypti, aut saltem ad perniciosam voluptatem ex carnium Ægyptiarum commemo ratione capiendam. de qua alio loco S. Gregorius sic scribit:

Lib. 7. Registri,
cap. 53.

Antiquus hostis mox ut otiosam mentem inuenierit, ad eam sub quibusdam occasionibus locuturus venit, & quadam ei de gestis præteritis ad memoriam reducit, audita quoddam verba indecenter cogitationi resonat, & si qua dudum turpiter acta sunt, eorum species oculis cordis apponit: ut que de presentibus non valet inquinare, de malis transactis violet, & decepta mens sape inde delectationem reparat, unde iam diuse per pænitentiam afflxit. ita ut verè cum Psalmista dicat, computruerunt, & deteriorata sunt cicatrices meæ à facie insipientie meæ. cicatrix quippe figura est vulneris, sed sanati. cicatrix ergo ad putre-

psalm. 37.

putredinem reddit, quando peccati vulnus, quod iam per pænitentiam sanatum est, in delectatione sui animum concutit. Sæpe quod nūquam fecimus, per hostis callidi insidias cordis oculis videmus, cùm in hoc insensibiliter delectatio surrepit, & quamvis iam plangat, quæ fecerat, tædet tamen infælicem animum, quedam non fecisse, qua plangat. hæc sunt cordis nostri tenebrae, quas in hac vita volentes, nolentesq; sustinemus.

Est & alia tentatio grauissima, qua solet Diabolus, si non omnes, aliquos saltem Christi milites initio profectus, & tyrocinij acerrimè diuexare, ac verò etiam nonnunquam peruertere. Cum enim eos minus repugnantes cogitationibus sœculi, quas immittit in eorum mētes, animaduertit, aditum aper tum ad ingerendam de vocatione dubitationem inueniens hominem inermen, & inertem adoritur ita vehementer aliquando, vt eum de tam sublimi gradu nullo negotio deiiciat.

De qua re audiamus S. Bernardum diuinè scribentem: *Aquilo*, ser. 63. in Cæt.

inquit, mihi suspectus est, & frigora matutina, quæ intempestuos flores solent perdere, fructus præripere, ab Aquilone pandit vestrum malum. à facie frigoris eius quis sustinebit? hoc frigus si semel animam, anima & quidem (ut assolet) incuria spiritu dormitante, peruerserit, ac nemine inhibente ad interiora eius peruerterit, descenderit in viscera cordis, & sinum mentis, concusserit affectiones, occupauerit consilij semitas, perturbauerit indicij lumen, libertatem addixerit spiritus, mox sicut in corpore euenire solet febricitantibus, subit quidam animi rigor, & vigor lentescit, languor fingitur virium, horror austritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vita, sopiturn ratio, spiritus extinguitur, deferuescit nouitus fero, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, reuocat consuetudo. quid plura? dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscriptitur, derelinquitur timor Domini, dantur postremo impudentia manus, præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpisimus, plenus ille ignominia, & confusione saltus de excuso in abyssum, de pavimento in sterquilinum, de solio in cloacam, de cælo in cænū, de claustro in seculum, de paradiiso in infernum. Aduerant igitur Incipientes initio conuersio-

Hierem. I.

Psalm. 147.

uerisionis ne per negligentiam cogitationes hæ pessimæ, quæ temporem olen, & frigus spirant, immoren tur in animo: aperiant statim: quærant inhibentem Dominum & Patrem.

De eiusdem Diaboli astutis temptationibus, præfertim aduersus proficientes prouectos.

C A P V T XXXIII.

Tertiū caput.
Lib. 7. Regist.
cap. 126.

ER T I V M caput est ex S. Gregorio de promptum: *Antiquus, inquit, hostis, quanto maiora in hominibus dona conspicit, tāto hac auferre subtilioribus insidiis exquirit. neq; enim viatores in via capere viatores vacuos expetunt, sed eos, qui auri vascula, vel argenti ferunt. via quippe est vita præfens. & tantō quisq; necesse est, ut insidiantes spiritus caueat, quanto maiora sunt dona, que portat.* Exempla nō desunt in Adam primū, deinde in multis aliis vtriusque testamenti sanctissimis hominibus Abraham, Jacob, Ioseph, Dauid, Tobia, Apostolis, primis illi Eremi ciuibus, Paulo, Antonio, Hilarione, Macariis, & aliis innumeris, quos totis collectis viribus suis lucifer dux cum vniuerso exercitu immundorum spirituum tam sāpe vexauit, affixit, vicit tamen nunquam, & si Deo ita permittente acerbissimum prælium aliquando committeretur etiam apertè inter sanctos illos viros, & dæmones ipsos, vt eò gloriōsior esset Sanctorum victoria, maiusq; meritum, quo virtute, & oratione tām multi, tām immanes, terribilesq; spiritus fugabantur, & sternebantur ab homuncionibus inermibus, & debilissimis.

Cæterū pauci nunc sunt, qui grauiissimis hisce temptationibus vrgeantur. cuius rei duæ possunt esse caussæ, quas in simili proposito ad fert Cassianus: *Aut enim, inquit, virtute crucis etiam deserta penetrante, & ubiq; eius gratia coruscante retusa est nequitia demonum, aut negligentia nostra illos ab impugnatione priuata reddidit lentiores, dum dediantur aduersum nos illa intentio ne configere, qua tunc contra illos probatissimos Christimilites seriebant.*

Coll. 7. cap. 28.

bant, hac scilicet fraudulentia visibilium temptationum cessatione di-
rius elidentes. In tantum enim temporem videmus corruisse nonnullos,
vt necesse sit, eos etiam remissoribus monitis appalpari. Et alia quæ i-
bidem addit vitiis nostrorum temporum satis accommodata.
In quibus sine dubio nos crudelius accipit, & tractat diabolus,
quò internis temptationibus deiicit in crima maiore detesta-
tione, & horrore digna, quām sit quilibet vel teterimus dæ-
monum aspectus, aut etiam cruciatus corporis ab ipsis allatus.

Producamus igitur alias fraudulentii hostis insidias, & tem-
tationes, quibus eos, qui voluntate saltem proficientium iter
arripuerunt, aggreditur. Quosdam ita addicit externæ discipli-
næ orandi, psallendi, aliosq; ceremoniarum ritus accurate
seruandi, siue eas ipsi sibi imposuerint, siue ex illis sint, quæ
aut Ecclesiæ vsu, aut religiosi alicuius instituti regula, appro-
bantur: *Vt quidam, inquit S. Bonaventura, pro una inclinatione in choro neglecta plus accendantur, quām pro longa detractione de alio religioso excitata; grauius indignentur pro versiculo, & rubricula ne-
glecta, quām pro magna perturbatione cum scandalo procurata.* Ex his
aliqui sunt, qui totos dies ita precantur, aut externum aliquod
pietatis opus exercent, etiam cum valetudinis detramento, vt
nihil interim cogitent de animi interiori cultu, deque pietatis
illius exercitatione, quam S. Paulus *ad omnia utilem adfirmat,* *cum corporalis ad modicum, vt idem ait, utilis sit.*

His coniungendi sunt alij, quos sāpe reprehendit S. Ber-
nardus, qui licet mundo renunciaerint, ex sapientia tamen
huius seculi adhuc tenētur sollicitudine maiore temporalium
terum, quām vel oportet, vel decet: *Videas eos, inquit, tam au-
de lucra captare presentia, tam seculariter transitoriis utilitatibus
adgaudere, ad terrenarum damna, vel minima tam pusillanimiter
turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere tam impuden-
ter, tam irreligiosè secularibus se implicare negotiis, ac si hoc esset tota:
eorum portio, hec vniuersa substantia.*

Prioribus dicit S. Bonaventura: *Intelligent se dolere debere
principaliter de transgressione diuinorum mandatorum, deinde Ec-
clesie præceptorum, postea illorum, que sub voto voluntario sibimet*

Secunde.
Ser. 7. in Psal.
Qui habitat.
E homil. 4.
Super missio-
est.

quisq; fecit necessaria, ut sunt regulares obseruantiæ, maximè quæ sub præcepto sunt statuta. debere simul dare operam, ne scandalum vñnum detur proximis, in his quæ possunt habere speciem avaritiae, superbie, inuidiae & aliorum vñtorum. Deinde, ait, cauenda est perturbatio studij deuotionis, ex qua fulcitur omnis vera religio. postremò cauenda est negligentia exterioris disciplinae. hæc ille.

Vtrisque autem prioribus inquam illis, & posterioribus hisce dicit S.Bernardus, vt intelligent primam sibi curam animi, eiusque cultus habendam esse: *Tu, inquit, quid ita extremæ huic paupertati, & quidem proprij malè prodigus laboris, incubis? est & alia tibi posseßio, & si forte remota erras, nihil tam propè nos, quam quod intra nos est. ibi quam maximè quæ seminauerit homo, hæc & metet.* Sed & qui parcè seminat, parcè & metet: qui verò in benedictionibus seminauerit, de benedictionibus & metet. habes thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. puto enim iam amissi, puto sublatus est, puto iam comedenter alieni robore eius, & ignorasti, nec potest thesauro tuo cor apponere, quippe qui thesaurum ipsum non habeas. alioquin quæso te, si tamen sollicitus es, si nec minima spērnis, si tamen prudenter seruas paleas tuas, etiam horreum tuum seruare memento. immò verò non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Fortè enim tibi illum inuident mille, sed istum obseruent decem millia, nec minus superabundantes astutia, quam numero. carent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. verte illuc oculos fidei, fortè enim iam irruperunt aditus, forte iam liberè diripiunt omnia, forte iam spolia ipsa distribuunt.

Contrà verò tentat alios diabolus, vt non curēt, vel etiam negligent exteriorem disciplinam: diligentiam adhibendam in excolenda vinea animæ: quæ extra nos sunt, aut fiunt, facilia esse, nec magni momenti: quædam etiam forte à religioso viro aliena esse debere, vt sunt silentij cultus, modestia exquisita, & aliquæ sui demissiones, quædam indigna, vt sunt, culinæ ministeria. His respondet S.Basilius: *Vita, inquit, genus diligere Euangelio conueniens, hoc quidem cuiuslibet facile est. quod autem quis vel minutissima quæ, quæ in eo descripta sunt, consilia conseruet, neq; eorū quiduis neglectim transmittat, hoc verò rari quos quidem ego nouerim,*

rim, opere ipso præstiterunt. vt videlicet lingua vñsi continentis silentio obuincta, oculis etiam eam moderationem adhiberent, quam requirit euangelice perfectionis tenor, manibus insuper indicent intentum laborem ex suscep̄to incunda Dei gratia consilio, motum itidem præscriberent pedibus, deniq; & reliqui totius corporis membris eo modo uterentur, quem & eorum suscep̄ta vita propositum, & ipsa initio officiis nostris fabrica ratio requireret, qui in vestitu p decoro modestiam, in congregacione cum ceteris circumspetionem, in cibis illud modo quod natura desideraret, teneret, in rebus ad vitæ usum parandis unitantum necessitatibus consulenter. hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur, leuia videntur, ac nullius pñne difficultatis; eiusmodi sunt tamen, in quibus seruandis magna opus esse contentionem, ipse nos usus docuerit. Idem non solum omnia humilitatis signa in tempore exhiberi vult à proficiente, sed præcipit etiam, vt viliora munera magno cum studio, & alacritate suscipiat, etiam si sarcinaria iumenta mulionum more sequi oporteat: *Hoc fecerunt,* inquit, *Apostoli, qui iussi à domino pullum ad se alacriter adduxerunt.* demumque concludit; *si de muneribus iis, quæ abiectiora sunt, aliiquid exercendum sit, scire conuenit, Saluatorem quoq; ipsum discipulis ministrasse, & abiectiora opera facere non recusasse: magnumq; homini esse, si Dei imitator existat, cum per hæc quæ humilia sunt, ad altitudinem illam, quod illum est imitatus, ascendat. quanquam quis iam humile ausit quipiam appellare, quod Deus ipse attingere non recusat?*

Et quidem quod attinet ad ipsa etiam culinæ humilia officia, antiquorum religiosorum morem fuisse ea diligenter obire, nō dubitat, qui legit veterum heremitarum instituta, sed & occidentis monasteriorum hæc fuit consuetudo. ad quod confirmandum sufficit, quod scribit S. Bernardus de S. Malachia Episcopo Hiberniæ. quem collocatum iam in Episcopalis dignitatis gradu, ait aliquando consueuisse ad tempus secedere ad cœnobia monachorum, sese colligēdi gratia: *Vbi, inquit, velut de nouo inchoans legem, & disciplinam quam alius imponebat, magis ipse portabat Episcopus, & magister. ipse in ordine viciis sue coquina ministerio in seruiebat, ipse fratribus cū recumberent, ministrabat.*

Denique præter morem iam receptum in omnibus religiosis institutis, in quibus disciplinæ studia florent, demissionis sui exercitationes externæ in oculis etiam sacerdotalium si ita videatur maioribus, tanti aestimantur à proficiensibus, quanti fieri debet opprobrium Christi, quod Moyses ipse, ut ait Apostolus: *Prætulit Aegyptiorum Thesauris.* Qua etiam de re multa S. Bernardus in epistola ad Ogerium Canonicum regularem, cuius tādem ea clausula est: *Ludam & vilioriam, ut dixit David. Ludam, scilicet, ut illudar. bonus ludus, quo Michol irascitur, & Deus delectatur. bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculum præbet. bonus, inquit, ludus, quo efficiuntur opprobrium abundantibus, & despectio superbis. nam reuera quid aliud sacerdotalibus quam ludere videmur, cum quod ipsi appetunt in hoc seculo nos per contrarium fugimus, & quod ipsi fugiunt, nos appetimus?* more scilicet ioculatorum, & saltatorum, qui capite missa deorsum, pedibusq; sursum erectis, præter humanum usum stant manibus, vel incedunt, & sic in se omnium oculos defigunt. non est hic ludus perniciosus: non est de theatro, qui fæmineis, fædisq; anfractibus prouocet libidinem, actus sordidos repræsentet: Sed est ludus, iucundus, honestus, grauis, spectabilis: qui cœlestium spectatorum delectare posset asperitus. hoc casto, & religioso ludo ludebat, qui dicebat, *spectaculum factum sumus Angelis, & hominibus. hoc ludo & nos interim ludamus, ut il ludamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponet, & exaltat humiles: qui nos latifacet, glorificet, in aeternum exaltet.*

Regulas autem religiosæ disciplinæ diligenter seruandas esse, & ex eis magnas utilitates percipi, idem S. Bernardus breui sententia demonstrat, cum ait quibusdam: *Soliciti circa custodiæ ordinis, ut ordo ipse custodiat vos.*

Alios præterea Diabolus instigat, ut in cultu vtriusque disciplinæ interioris nimirum, & exterioris mediocritate contenti non sint, sed feruore spiritus rapi se sinant ad ea agenda, vel ferenda, quæ vires eorum excedant. hi similes sunt quibusdam incipientibus, de quibus primo libro nonnulla diximus, & castigandi sunt scripturaræ sacræ verbis. sicut enim legimus: *Quia plus*

plus fecit, quam potuit, idcirco perierunt. Et: *Interrogate desemitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris.* legantur quæ scribit S. Gregorius contra præcipites.

Tertia pars
Pastoral. cap.
13.

Sermon 64. in
Cantic.

Ex his illi erant, in quos inuehitur S. Bernardus: *Quid il lud, inquit, quod nos quoq; toties in domo ista tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam, qui inter nos sunt, superstitionisq; abstinentiam, ex qua se omnibus fibig, omnes molestos reddunt? quomodo non & ipsa discordia tam generalis, & sua illis conscientia dissipatio est, & quantum in ipsis est, grandis vinea huius, quam plantauit dextera Domini, vestra scilicet omnium unanimitatris demolitio.*

De decem Diaboli cogitationibus, & astutiis quibus ad decipiendum utitur, cum tentat.

CAPVT XXXIV.

DE iam res postulat, ut ipsas diaboli versutias, & dolos, quibus multis illudit, omnes autem tentat, proprius inuestigemus. Sit igitur quartum caput. Diabolum decem iis, maximè astutiis nixum proficientes adoriri, ut capiat, si potest, si non potest, vexet saltem, & perturbet.

Quartum cap.
pus.

Prima est, diabolum à tentandis hominibus etiam pliis de industria aliquando desistere: existimans hac se ratione maius lucrum facere, quam si eos tentationibus excitet à tempore, quo tenentur. Quod sæpe docet Cassianus, in primis autem cum narrat (id quod nos iam antè retulimus, sed nunc etiam prætermitti non potest sine culpa) imprudens scilicet factum senisillius, quidurus extiterat, & asper aduersus adolescentem monachum grauiter carnis tentatione vexatum. & ut dicebamus capite superiore, cum de potestate dæmonum imminuta

Prima.
Collat. 2. cap.
13.

Collat. 7. ca. 23.

dissertit, eius diminutionis duas caussas adfert, quarum haec una est, ut non tentando dirius elidat.

^{2o.}
^{Lib. 5. in pris.}
^{Reg. cap. 13.}

Secunda est à S. Gregorio patefacta. Maligni, inquit, spiritus eisdem vitiis electos Christi athletas impugnant, quibus negligentes superant. haec è spectat, vt diligenter caueamus illa vita, quibus aliquando dediti fuimus; nam vt in eadem recidamus, nobis facilius esse putat diabolus, nec fallitur. spectat & illud, vt intelligamus, diabolum quantumcunque occultet se ipsum; dum tentat, semper tamen vitiosum aliquid moliri, atque proponere.

^{3.}
^{Iustia 61.}
^{Ibidem.}

Tertia est. præparat diabolus animos, ad sua, vt ita dicam, semina accipienda, immittendo in eos si potest, amorem rerum terrenarum, aut eos ad illum prouocando. est hoc idem ex S. Gregorio acceptum: Dicunt, ait Propheta, anima tua, incuruare ut transcamus, quia si hanc ad agenda vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis persuasionibus penetrant, nec vitiorum bello perturbant. hinc ergo colligere possumus, quantum à seculo actu, verbo, & cogitatione longè fieri debeamus. verba quippe nostra, cogitationes & opera planæ sunt, & humilia, quando sunt secularia.

^{4.}
^{Homil. 7. in Ezech.}
^{2. Corinth. 2.}

Quarta est. impugnat proficientes diabolus omnibus quidem vitiis pro occasione, & tempore, in primis tamen iis, quibus humilitati, patientia, & charitati detrimentum maius affertur, maximè verò post actionis finē. Idem S. Gregorius exponens illa verba S. Pauli: Ut non circumueniamur à Satana, non enim ignoramus cogitationes eius, huiusmodi dicit esse cogitationes Satanae, scilicet charitatem, humilitatem, patientiam, aliasque similes virtutes contrariis cogitationibus oppugnare. sigillatim autem quomodo Satanas proficientem hoc genere tentationis urget, explicat in hunc modum: Callidus, inquit, hostis bellum contra duos mouet, unum videlicet inflammans, ut contumelias prior inferat, alterum prouocans, ut contumelias lessus reddat. Sed quia eius iam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit, contra illum acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. unde fit, vt tota se virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse considerat. quem quia commoue-

re in ipsa iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens in secreta cogitatione deceptionis tempus inquirit. & qui in publico bello perdidit, ad exhibetas occultè insidias exardescit. quietus namq; iam tempore ad victoris animum reddit, & vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit. cunctaque que sibi illata sunt, vehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit, & quiescentis animum tanto furore conturbat, vt plerumque vir patiens illa se equanimiter tolerasse, etiam post victoriam captiuus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio detur, querat. quibus isti sunt similes, nisi his qui per fortitudinem in campo victores, sed per negligentiam postmodum intra urbis clausa capiuntur? quibus sunt similes, nisi quos irruens grauis languor à vita non subtrahit, sed leuiter veniens recidiua febris occidit? Ille ergo veraciter patientia seruat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hac eadē retractans pertulisse se talia, exultat. ne bonū patientiae quietis tempore pereat, quod in perturbationibus custoditur.

^{Lib. 7. Registri.}
^{cap. 126.}

Alias diaboli insidias quas instruit contra humilitatem, sic describit idem S. Gregorius: Sepe, inquit, malignus spiritus, ut bona destruat, quibus ante aduersari non valuit, ad operantis mentem post peractam operationem venit, eamq; tacitis cogitationibus in quibusdam sui laudibus excutit, ita vt decepta mens admiretur ipsa, quam sint magna, quæ fecit. quæ dum per occultum tumorem apud se metipsum extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Vnde per Prophetam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata Ezech. cap. 16. es in nomine tuo. Et alibi: Quo pulchrior es, descende. anima enim Ezech. cap. 32. vnde est pulchrior, inde descendit, quando ex virtutis decore, quo ex altari apud Deum debuit, ab eius gratia per elationē cadit. Quid ergo in his agendum est? nisi vt malignus spiritus, cum nobis ad eleuandam mentem, reducit bona, quæ egimus, nos semper ad memoriam mala nostra reuocemus. quatenus & nostra cognoscamus esse, quæ peccando fecimus, & solius omnipotentis Dei munera, cum peccata declinamus. Ex quibus dictis, & exemplis illud etiam intelligimus, maius periculum à Diabolo proficientibus imminere post opera bona, quæ faciunt, quam velantè, vel in ipso operis progressu. vt propterea cum ea animo retractant, omnem aditum diaboli sugge-

suggestionibus curent intercludere. est autē de aliis virtutibus
cadem ratio, vt neceſſe non sit, alia de illis exempla proferre.

5.
En. Psalm. 140. Quinta astutia diaboli est ex S. Hieronymo & eodem S.
Lsb. 3. moral. Gregorio accepta: *Diabolus*, ait S. Gregorius, à minimis incipiēs,
cap. 16. atque usq; ad maiora peruenies, quasi omne corpus mentis illatis ten-
tationibus lacerando transfigit. quod intulit corporis sancti Iob, idem
contra animas ad earum perniciem machinatur, & eodem prorsus or-
dine. quare curandum est diligenter, ne vel minimarimula ad anima
recessus diabolo pateat. patet autem per venialia peccata, per quę
irrumpens in animas hostis, mirum est, quas strages bonarum
cogitationum, & affectionum faciat.

6.
Eib. 32. moral. Sexta astutia detegitur à multis, sed in primis à S. Grego-
rio, & S. Bernardo, & est illa eadem, de qua Apostolus: *Ipse e-*
cap. 17. *Serm. in Can-* nim *Satanas transfiguratus in Angelum lucis. hostis nostri malitia,*
tic. 64. *inquit S. Gregorius, tanta se arte palliat, ut plerunque antè dece-*
z. Corinth. 11. *ptam mentis culpas virtutes fingat. cartilago eius quasi lamina ferrea.*
lab. cap. 40. *cartilago enim ossis similitudinem habet. ex quo sequitur in proficien-*
tis anima illa deceptio, quae illusio nominatur. inde enim, ait Sanctus,
quisque expectat premia, unde dignus est aeterna inuenire tormenta,
plerunque enim in vlciscendis vitiis crudelitas agitur, & iustitia pu-
ratur: atque immoderata ira iusti zeli meritum creditur. plerunque
dissoluta remissio quasi mansuetudo, ac pietas habetur, effusio miseri-
cordia, tenacia parcitas, pertinacia constantia, inconstantia tractabi-
litas, timor incompetens humilitas, vocis superbia libertas veri, lo-
quendi procacitas veritatis defensio, pigritia continentia, inquietudo
spiritus vigilans sollicitudo, incauta precipitatio laudandi studij fer-
uer, accelerandi boni tarditas consilium, quorum omnium vbe-
riorem explicationem, qui volet, apud ipsum sanctum Grego-
rium leget.

Ex hac deceptione quot mala in proficientis animam de-
riuentur, idem Sanctus latè docet. primum malum est, nullum
sensem, ac ruborem habere tantarum culparum, quales sunt
prædictæ.

Secundum malum est difficultas emendationis, *Facile e-*
nim, ait, culpa corrigitur, quae & erubescit, quia esse culpæ sentitur.
qui&

quia itaq; error cùm virtus creditur, difficilius emendatur, rectè di-
citur cartilago eius quasi lamina ferrea.

Tertium malum est obstinatio. Behemoth enim iste, quo
sub prætextu boni calliditatem suam fraudulentius exhibet,
eò in culpa mentem durius tenet.

Quartum malum est emendationis tarditas, si tamen e-
mendantur aliquando. Nonnunquam enim, ait, hi, qui viam san-
ctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. rectum quip-
pe astimant esse quod agunt, & sicut excolende virtuti, sic vitio perse-
uerantiam iungunt. Vnde benè Hieremias cùm diceret, candidiores Thren. 4.
Nazarei eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo
Sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, &
non sunt cogniti in plateis, illico adianxit, adhaesit cutis eorum ossibus,
aruit, & facta est quasi lignū. quorum verborum diuinam planè
explicationem ibidem ad hoc propositum sanctus Papa per-
sequitur.

S. Bernardus: Proficientium, inquit, sanctioribus studiis mini-
mè quidem se opponere contrarie virtutes aperte audent, sed solent
ex occulto insidiari quasi quedam fraudulentæ vulpecula: specie qui-
dem virtutes, re autem vicia. ponit autem ibidem varios multo-
rum casus. primus est eorum, qui cùm benè proficerent in vo- *primus casus.*
catione, in qua extra seculum à Domino positi fuerant, studio
lucrandi amicorum, & cognatorum animas ad patriam sunt
reuersi. It, inquit, is, & perit miser, non tam exul ad patriam, quam
canis reuersus ad vomitum. & se perdidit infelix, & suorum acquisi-
uit neminem. en vna vulpecula.

Secundus casus cuiuspiam proficientis item, qui minimè secundus casus
vocatus ad concionandi munus, incenditur tamen desideriosus.
illud obcundi, vt multorum aliorum saluti, non suæ tantum
consulat. Hec est altera vulpes. quia, inquit, monachi officium est
non docere, sed lugere, & publicè prædicare nec monacho conuenit, nec
nouitio expedit, nec non missilicet.

Tertius casus est eius, qui ad coenobiticam vitam in mo- *tertius casus.*
nasterium ingressus, inde se educiamore solitudinis permittit,
cum magno vita, & conscientia hominis detimento. S. Gre-
gorius

gorius indicat ibidem, huiusmodi hominibus saluberrimum remedium afferri posse, si à maioribus, si quos habent, eorum voluntates frangantur. S. Bernardus, cui etiā consentit S. Gregorius, adfirmat remediū opportunius inueniri nullum tanto malo, quām si fraus diaboli semel patefiat. hoc est enim, quod ait Salomon: *Capite vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas. iubet, inquit, deprehendi, conuinci, prodi. alia via quæ aperte se ingerunt, coercenda sunt, ha verò subtile hostis astutia, vt declinentur, satis est, si cognoscantur. quis enim nisi demens comperta decipula sciens, & prudens pedem mittit in illam?* modus autem cognoscendi est consilium Scripturarum, sanctorum Patrum, & spiritualium magistrorum. ad consiliū porrò impellit animi demissio sancto timori coniuncta, humilis oratio adiuuat, maximè verò nulla de se existimatio.

Septima astutia est ex eodem S. Gregorio petita. ait enim (& nos retulimus extremo cap. 27. huius libri) diabolum maximè ad illaqueandum proficientem abuti vitiis naturæ ipsius conuentibus. sunt enim hi veluti stipendiarij eius satellites, eò magis idonei ad quilibet hostis suggestiones, & quasi mandata ad animum hominis preferenda, quò sunt illis magis familiares, & intimi. quare Prophetæ dictum memoria repetendum, & re ipsa perficiendum est: *Solicite custodite ab ea, quæ dormit in sinu tuo.* Lege D. Bernardum.

Octaua astutia est. *Diabolus*, ait S. Gregorius, *si usque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet. ut cum turbare bona mentis agnoscitur, ea quasi funditus abstulisse videatur.* Scopus igitur diaboli est, si potest ad peccandum hominem deducere. si id non potest, cogitationes, & motus animi agitando tenere, & suspicionem peccati, quæ scrupulus dicitur, in proficiente generare.

Quatuor autem sunt affectiones, quas potissimum suscitat diabolus in mente hominis proficientis, & ab eodem S. Gregorio alibi numerantur. Primò: Rerum desideria, vt affectiones ad eas res, à quibus nos iam abdicauimus, vel quibus

Cantic. 2.

7-

Mich. 7.
Serm. 3. de 7.
panibus.Lib. 2. moral.
cap. 25.

8.

Lib. 10. Regist.
cap. 38.
Primo.

bus quia occasiones sint aut peccati, aut temporis, nos carere, necesse est. Secundò: Terrores. spectris enim obiectis animum concutit, aut certè difficultatem longi itineris, & arcta viæ, quæ ducit ad salutem, proponit, vt terreat. Tertiò: Blandimenta. nam vel nobis in mentem reuocat antiquas, & contemptas voluptates, vel nouarum delectationum etiam spiritualium specie animum detinet. Quartò: Seductiones. seducere autem conatur diabolus suadendo, vt à bono proposito tanquam intempestiue aut temerè inito declinemus, vel in maius bonum illud conuertamus. his quædam similia habet S. Bernardus in Psalmum, *Qui habitat, &c.*

*Nona diaboli astutia est, vt si suas cogitationes, & affectiones in animo proficientis ingerere non possit, nec efficere, vt bonas, quas iam conceperamus, abiiciamus, ipsas saltē, quæ bonæ sunt, deprauet, excitando in animo, vel amorem nostri nimium, quippe qui ijs simus, qui serio, & constanter suscep̄tas semel cogitationes, retineamus, vel inanē gloriam, quod eadem nostra cogitata præclara sint, nec omnibus communia. hoc idem obseruandum monuit S. Gregorius. Hostis, inquit, Lib. 2. Moral. cap. 25. *callidus cum graues cogitationes in corde conspicit, subintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit: hæc complacentia vulgo dicitur* & dum motus cordis simplices videt, subtilia inuentionum acumina ostendit, vt dum laus de subtilitate queritur, puritatis simplicitas amittatur. Si verò horum neutrum à proficiente obtineat, quod celeriter vtrique suggestioni resistit, turbat certè non nihil eiusdem animum. qui scopus erat astutiae superioris.*

Decima diaboli astutia est in animum hominis per sensum, & sensus appetitum irrepere. quod magnopere querit diabolus. nam animo dominari ipse non potest, præsertim voluntati, sine cuius consensu nullum peccatum ab homine committitur. quare administris fraudis suæ designat primùm, deinde etiam capit, & conciliat sibi, vt potest, hi autem præcipue sunt phantasias, & appetitus sentiens. phantasiam agitat imaq. 2. q. 2. ginibus,

*Epist. 115. &
lib. 22. decisi-
tate Det. cap.
22.*

ginibus, & speciebus, quæ cum sanguine, spirituque mouentur, quibus intellectui tenebras obducit. idque vel dormientibus, vel vigilantibus nobis. quare reperiuntur etiam somnia fraudulentia, vtpotè diabolica, quod sàpè tradunt Patres, & cogitationes vigilantium somniis persimiles, quas sàpè numerò opera diaboli commoueri, & formari nullus sanctorum Doctorum dubitat, & affirmat S. Augustinus, & S. Gregorius.

Quare caueant sibi qui calore sanguinis feruescentem constitutionem corporis nauci sunt, iis enim facilius illudit Diabolus, quàm tardioribus, & frigidioribus. & mirum est quàm multa ipsi etiam vigiles somnia fingant sibi, & quàm multa sibi persuadeant vera esse, quæ plerunq; verisimilia, aut etiam falsa sunt. appetitum autem sensus concitat diabolus motione cordis, & spirituum agitatione, qua eum iis perturbationibus compleat, quæ motionibus illis affines sunt. proficiens igitur acutè discernat oportet idola phantasiar, & cordis sui motiones. Dei enim gratia adiutus id potest: nec id solù, sed & imagines illas inanes abigere, & has motiones comprehendere, atque sedare.

Quare si à concupiscentia propter eandem caussam, cùm tamen ea nobis innata sit: *Nihil damnationis est iis, qui sunt in CHRISTO IESU*, vt ait Apostolus, propterea quod eius titillationibus obuiam eunt, eamque coércent, cur damnationem timeamus ab iis, quæ nobis contradicentibus, & inuitis suscitat Diabolus in sensibus nostris? timeant illi, qui non solum ad hunc primum congressum diabolum admittunt, sed eius suggestiones, & affectiones omnes imbibunt audè, & arripunt de quibus scriptum est apud S. Augustinum: *Falsus mediator, id est, diabolus non traiicit ad superiora, sed potius obsidens intercludit viam per affectus, quos tanto maligniores, quanto superbiores sua societati inspirat*. qui nempe affectus non possunt ad euolandum pennas nutritre virtutum, sed potius ad demergendum pondera exagerare vitiorum, tantò grauius anima ruitur, quantò sibi videtur eucta sublimius.

Quibus autem indiciis hædiaboli præstigiæ inuestigentur, pòst

pòst docebimus. nunc illud tantùm monitum lectorem volo, egregium doctorem Theologum præcipere, vt hæc astutia diabolus diligenter obseruetur in eoru gratiam, qui visis abundant, siue viri, siue foeminæ sint.

Qua demùm calliditate se Diabolus in intimum proficientis animum insinuare conetur.

C A P V T XXXV.

 RAVDES diabolicæ, de quibus hactenus ex patrum sententia differuimus, aduersarij scopum magna ex parte aperiunt. nunc explicandus est ex iisdem patribus modus, seu ratio, quam sequitur Diabolus, cùm ad virum iustum cominus accedit. sitque hoc postremum caput ad eius dolos pertinens.

Afferunt igitur sancti Patres, initio Diabolum præstolari tempus, quo otio aliquo etiam modico distentam animam videt: *Si semel animam*, ait S. Bernardus, *spiritu dormiente peruaserit, descenderit in viscera cordis, &c.* Et S. Gregorius: *Quiescit tempore ad victoris animum reddit*. Ob id sancti viri non minus bellum otio, quàm Satanæ indicunt. legantur quæ habet S. Bernardus ad fratres de monte Dei, quos non solum monet, vt otium vivent, sed docet etiam quibus in rebus ad illud fugandum occupari utiliter debeant: *Queris, inquit, quid agas, vel in quo te occupes?* primum extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quotidiana discussioni conscientie, emendationi, morum compositioni pars sua diei neganda non est: deinde operandum est aliquid manibus, quod iniungitur, non tam quod animum delectando ad horam detineat, quàm quod spiritualibus studiis delectationem consuet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non resoluatur.

Quanquam vero diabolus otij tempus expectat, vt tenter, non ideo tamen vigilantibus, & diligentibus parcit. cum enim sibi per otium non aperiri aditum in hominis mentem aduerit, obseruat si quæ sit pars, quæ vel in internis, vel in externis

Lib. 9. Registr. cap. 8.

fensisibus minus diligenter custodiatur, & in eam repente inuolutat: *Quatum se, inquit S. Gregorius, aduersarius noster ex omni parte prae caueri cognoscit, tanto per occulta querit irrumperet, & reputantem sibi callida arte noscitur decipere. quoties quod non per oculos, per aures, per phantasiam, per commemorationem rerum alienissimarum obtinet? quoties quod nec à dormientibus, nec à vigilantibus extorquet, constitutis nobis inter vigiliam, & somnum sensim obtrudit, & impetrat?*

Lib. 32. moral. cap. 17.

Porrò modus proximè se in animum hominis insinuandi, & eum paulatim sibi conciliandi, si credimus S. Gregorio, diabolo familiaris est per voluptates potius, quam per terrores. voluptates autem hīc nominto quascunque animi delectationes, eius opera in hominis anima excitatas. sic autem scribit S. Pater in illa Iob verba: *Offa eius, sicut fistula aeris. quippe fistule, ait, sonoris aptari canibus solent, quæ admota auribus dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce est, quod in auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumque auditus ad delectationem trahitur, sensus ab statu sua fortitudinis eneruatur. Ita quoque astuta eius consilia dum quasi blanda prouisione consulunt, cor à forti intentione inuertunt, & dum dulcia resonant, ad noxia inclinant.*

Lib. 32. moral. cap. 17.

Has autem voluptates dupliciter diabolus elicit ex anima, primum quidem contrectando affectus quosdam animæ, eosque variis suggestionibus versando, vt exploret, quo eorum quisque sit ad vitium proclivior, ad similitudinem eius, qui cytharae chordas prætentans manu, admota aure quis cuiusq; sonus sit, diligenter obseruat. Sic enim ait S. Gregorius: *Dum laudat cor de intestina rectitudine, inuestigat callide, ubi subruat in prauitate. Et quia eiusmodi affectus propterea quod facile deprauantur, sunt veluti esea apta ad arripiendum ignem tentationis diabolicae, propter similitudinem corruptionis, quæ illos est cum ipsa tentatione, S. Augustinus, de diabolo differens ait: Non seducit ille, aut trahit aliquem, nisi quem inuenerit ex aliqua parte iam similem sibi. Inuenit enim eum aliquid cupientem, & cupido*

De dñmfris ser. 20. cap. 11.

ditas

ditas aperit ianuam intrati suggestioni diaboli. inuenit illum aliquid timentem, monet, vt fugiat, quod illum inuenit timere: monet, vt adipiscatur, quod illum inuenit cupere, & per has duas ianuas timoris, & cupiditatis intrat. clade illas, & impletus illud Apostoli, non detis locum diabolo. Huiusmodi affectus illi sunt ut plurimum, qui prædominium aliquod super alios obtinent, qualis est ira iniuridis, mœror in tristibus, in calidioribus libido: illi etiam habitus in quibus diuturna consuetudine obduruimus: denique perturbationes quæcumque immoderatae, quas pro tempore nobis inesse, diabolo compertum est.

Deinde easdem voluptates suscitat diabolus per se animo repræsentando, prout vitium ipsum comitantur, una quæque suum. neque enim vitium persequeretur homo, si iucundum non videretur, & commodum. quod copiose ostendit quomodo fiat S. Gregorius in illa verba Iob: *Dulcis fuit gla. reis cocyti. aliis, inquit, gustum sua dulcedinis per superbiam, aliis per amaritatem, aliis per inuidiam, aliis per fallaciam, aliis per luxuriam, porrigit. & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot sua dulcedinis potus propinat. nam cum aliquid superbum in mentem persuadet, fit dulce quod dicit, quia videri prælatus cateris hominibus peruersus appetit, & cætera.*

Sed quia frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, vt scriptura testatur, & proficientibus hæc satietatem potius, & fastidium adferunt quā desiderium, iis suggerere consuevit diabolus, vitia quidem, sed specie virtutis, & vtilitatis conuestita, ea que vtilitate eos allicere, & demulcere. sic habet idem S. Gregorius alibi: *Behemoth iste magnoperè ad exequendam deceptionem satagit, ut dum peruersitat is sua consilium quasi utile ostèdit, suauiter valeat sonare, quod dicit: quatenus & ostensa vtilitate mentem mulcent, & absconsa iniquitate corrumpat. Superiori porrò loco Sanguis idem habet hoc dictum memoria dignum: Dulcis, inquit, fuit glareis cocyti, quia amarus electis, & suavis est reprobis. illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad geometum (videlicet inferni, in quo est gemitus, & stridor) impellit. Quib' verbis hæc, ni fallor, sententia subest, electos temptationibus hisce*

Lib. 32. moral. cap. 37. cap. 21.

Lib. 32. moral. cap. 17.

*Lib. 4. dialog.
cap. 48.*

*Lib. 6. Confess.
cap. 13.*

Coll. 7. cap. 19.

hisce voluptariis non capi, sed ob sistere illis potius, & eas auer-
sari, non aliter quam si iniucundæ essent, & amaræ: nec solum
illas, quæ primo aspectu vitiositatem suam præferunt, & o-
stant, sed etiam illas, quæ cùm virtia sint, virtutis tamen, &
vtilitatis spiritualis imaginem referunt. id autem euenit non
ingenij subtilitate, aut alia qualibet hominis industria, sed Dei
gratia, & munere singulari, quo solet Deus optimus, & libera-
lissimus hominū benè viuentium, sibiq; amore charitatis de-
uinctorum animos cumulare. de quo dono idem S. Pater alio
loco sic scribit: *Sancti viri inter illusiones, atq; reuelationes ipsas vi-
sionū voces, aut imagines quodam intimo sapore discernunt, vt sciant
vel quid à bono spiritu percipient, vel quid ab illusore patientur.* De
quæ etiam S. Augustinus in libris confessionum.

Repulsus à proficiente Diabolus, vel ad uocatum quasi
auxiliarium militēm, qui sibi in tentando Vicarius succedat, q
adfirmat Cassianus, aliquando fieri; vel vt S. Gregorius est au-
tor, abscedit quidem, sed redditurus: *Sepe antiquis hostiis, inquit,
postquam menti nostræ temptationum certamen inflixerit, ab ipso suo
certamine ad tempus recedit, non ut illatæ malitia finem præbeat, sed
vt corda quæ per quietem secura reddiderit, repente rediens, facilius
inopinatus irrumpat.* Idcirco sit semper in speculis proficiens,
obseruetque se diligenter, & simul quid diabolus meditetur,
cùm nihil gerit. nec vnquam disciplinæ internæ, & virtutum
perfectiarum usum dimittat, vt illi nullo tempore improuisus,
ac repentinus accidat aduentus diaboli.

Quomodo gerere se debeat proficiens in Dia- bolitentationibus.

C A P V T XXXVI.

IXIMVS sanè iam multa de ratione ineundi certa-
minis cum diabolo superioribus capitibus, sunt tam-
en ea mista iis, quæ de tentationibus traduntur. vt
non inutile propterea futurum sit, si separatim quæ
dicunt

dicunt de eadem ipsa dimicandi ratione patres, in medium ad-
ducamus.

Sunt autem arma proficientis exercitationes virtutum. Fi-
dei quidem ante omnia: *Cui, inquit S. Petrus, resistite fortis in fi-
de.* Præcipue verò quia hoc in primis diabolo propositum est,
vt fidei vires in proficiente debilitet. neque enim sibi ipse dis-
similis est. primos quippe parentes hoc exordio deduxit in
fraudem. persuasit enim falsum esse id, quod interminabatur,
qui non mentitur Deus, morituros eos, si pomum vetitum de-
gustassent: *Nequaquam, inquit, morte moriemini, sed eritis sicut dij,* *Genes. 3.*
scientes bonum, & malum. Denique ait S. Gregorius: *Quod in pa-
radiso egit, hoc quotidie antiquis hostiis agere non desistit, verba quip-
pe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atq; in eis facta promis-
sionis sue blandimenta radicare, quotidie quod Deus minatur, leuitat,
& ad hoc credendum quod falsum promittit, inuitat.* Quare & for-
tes simus oportet, & diuinæ scripturæ sententiis, quibus ille a-
liquādo abutitur ad nostrā perniciem, nos ipsi ut amur ad eum
à nobis fugandum. quemadmodum fecit Dominus, cùm ad
eum tentandum accessit Satanus.

Sunt enim scripturæ sacræ verba (quod de psalmis præser-
tim dicunt plerique omnes patres) incantamenta quædam di-
uina, quibus nō solum abigitur dæmon, sed quasi in stuporem
vertitur. hoc armorum genere vtiliter semper utimur, maxi-
mè verò aduersus illas tentationes: *Quid si non sim prædesti-
natus? At sine pœnitentia sunt dona Dei, & vocatio.* Et: *Fidelis Deus,* *Rom. ix.
per quem vocati estis.* *Quot ante me hoc iter ingressi, vel decli-
narunt, vel ceciderunt? at quot contrà vsque ad vię terminum
peruenerūt?* *Vidi, inquit, turbam magnam, quam dinumerare nemo
poterat.* *Qui fieri potest vt continentiam vsq; ad vitę finem reti-
neam?* crux etiam grauis est, arcta via salutis, angusta vita por-
ta, ego verò infelix homo malæ consuetudinis, & peccatorum
magnorum pondere oppressus. *At: Venite ad me omnes qui labo-
ratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, tollite iugum meum super Hebr. 13.
vos.* Denique quis fide iubet me perseueraturum? *Ego, inquit* *apoc. 2.
Dominus, non te deseram, nego derelinquam.* Et: *Esto fidelis usq; ad
mortem.*

Luc. 8.

Lib. 2. moral.
cap. 6.

1. Cor. 4.

Psal. 90.

Lib. 16. moral.
cap. 18.Lib. 34. moral.
cap. 7.Lib. 2. moral.
cap. 25.

Proxima fidei spes est, quam in proficiente magnam esse oportet. hanc autem alunt, & augent multa. diabolus enim nihil aduersus hominem molitur, aut agit, nisi fiat ei à Deo potestas. quod latè probant multa, sed in primis illud, quod in Evangelio narratur, ne in porcos quidem eum ingredi potuisse, nisi permisum. legatur S. Gregorius, & alij. & Deus Pater est, nec plus mali quām ferre possimus, nobis permittit à Diabolo adferri. quæ caussa fuit, vt multi sancti viri non solum diaboli congressum non pertimuerint, sed eum iam propinquum, & horribilia atrociter minitantem etiam prouocauerint ad certamen; aggredientem verò gloriose vicerint, & fugarint turpiter.

Quare cogitet proficiens, pro se quidem certare se, magis autem Deum, superosque omnes, qui spectatores pugnæ non modò, sed adiutores etiam sunt. hoc est enim quod ait Apostolus: Spectaculum facti sumus Angelis. Et q̄ scribit David, Cum ipso sum in tribulatione. qui etiam diuino planè artificio insidias diaboli in hominis emolumenta contra omnem illius voluntatem conuertit: Apostatae Angeli, ait S. Gregorius, peruersa voluntas est, sed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, ut ipse quoque eius insidiae utilitati bonorum seruant, quos purgant, dum tentant.

Accedit ad spem hanc corroborandam illa consideratio. hominem iustum diabolo quantumcunq; superbo, & violento dignitate, & viribus supernaturalibus superiorē esse, fide nimirum, gratia, aliisque virtutibus omnibus, quarum in diabolo ne scintilla quidem reperitur, quamuis sit in Dæmone natura præstantior: Naturæ, inquit S. Gregorius, viribus superat diabolus humana omnia, licet sanctis hominibus meritorum suorū deiectione subiaceat. unde & eisdem sanctis contra eum decertantibus eo retributionis sue meritum crescit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potentiam quasi iure se hominibus superesse gloriatur. Cuius tamen naturæ vi, & subtilitate nunquam tentando eò usque pertingit, vt si nolit homo, ad cor pertineat, extorqueatque ab inuitio consensum. vt propterea quasi foris vagari ab eodem sancto Gregorio describatur, quia videlicet, et si virtutem mentis plerun-

plerunque turbat, eo ipso foris est, quia resistente domino, usque ad interitum bonorum corda non vulnerat. præterquam quod extra etiam vagari cum, necesse est, quandiu cordis nostri cogitationes quas minimè cernit, aliunde non didicerit. nec verò hominem deiicit, ac sternit, nisi prius bonis cogitationibus exuat. quæ sententia fuit magni illius Antonij apud Cassianum: Nullatenus enim, aiebat, posse demonem mentem cuiusquam, vel corpus inuadere, nec habere facultatem cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primò destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam, nudamq; reddiderit. Id autem qua ratione consequi vñquam poterit, si nos ipsi nostri proditores prius facti, quæ intus sunt non aperucriimus, similius que aditum dederimus, quoad cor ipsum penetrare queat? quanquam tunc etiam intrare quidem mentes in fororum potest, inquit S. Gregorius, sed in eis morari non potest. quia licet illicita suggerere possit, & temptationibus mentem fatigare, resistente diuino adiutorio præualere non potest. & S. Chrysostomus est auctor, nos ne ad luctam quidem cum diabolo cogi, nisi per socordiam, nam virtute gratia possumus calcare super serpentes, & scorpiones.

Sed fidem, spemque sequatur oratio: Fortiores, inquit sanctus Chrysostomus, nos tentamenta faciunt, persuadentq; familiares Deo fieri. qui enim imminere sibi cernit inimicum, maiori ad illum currit desiderio, qui se tueri possit. ita ferè infantes pueri cū quid horrendum viderint, ad matrum sinus, protinus fugiunt, illarumq; prændentes vestes, eis se tuentur, & protegunt, atq; ita vt sapientis retrahentibus plurimis inde auelli non possint. & tuidem cum Deo facito: Videntes se filij Israel in arcto positos abscondent se. Quo loco sanctus Gregorius: Blanda & lata nobis appetenda aduersarii suggestit, qui nunquam melius vincitur, quam sit tentati ad deuotæ orationis lamenta curramus. Legatur Cassianus, qui commendans orationis vim, persuaderet, vt ea ad omnia adhibeatur; illoque versiculo utramur in primis: Deus in adiutorium meum intende, Domine psalm. 69 ad adiuuandum me festina. Hunc enim aduersus tentationes mirum quiddam valere significans ait: Hic versiculos omnibus insestatione

Statione dæmonum laborantibus in expugnabilis murus est, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clypeus.

Prædictis omnibus virtutibus adiungat proficiens constiam, atque patientiam, perseveretque viriliter resistendo, ita ut ne latum quidem vnguem diabolo vnguam concedat. Si quidem scribit S. Gregorius, *cum diabolicis anima subesse suasionibus cœperit, quantò se hosti callido crebrius subiicit, tanto cum sibi intolerabiliorem facit, vt ei iam in nullo resistere valeat, cui in uno sui oblitera assensum præstat.* S. autem Basilius monet, non solùm nos constantes esse debere, & fortes in iis, quæ sola voluntate, & animi deliberatione efficiuntur, sed etiam in illis, quæ indigent præterea opera corporis, & externis adiumentis, quæ Satanus impedire aliquando potest, vt ait Apostolus, accidisse sibi cùm scribit Thessalonicensibus. & imitandus tūc maximè est idem S. Paulus, qui cùm Romam sæpe petere decreuisset, & prohibitus esset, vt ipse fassus est, tamen eatenus in ea voluntate permanere non destitit, quoad etiam effecit, quod statuerat. & etiam confirmat exemplo inuictæ tolerantiae sancti Job.

Denique in hoc tam graui, periculosoq; conflictu, est valde necessaria proficieni spiritualis prudentia. nam diabolus, vt auctor est S. Augustinus, *magis timendus est, cùm fallit, quam cum fauit.* infinitæ enim sunt eius astutiæ, nec mortalium quispiam intuentus est vnguam, qui eas explicare, aut recensere potuerit. Ob id contra Serpentis tortuosos anfractus proponit dominus serpentis item prudentiam, sed cum christiana simplicitate coniunctam. quamquam prudentia hæc nō tam quid diabolus cogitet, aut machinetur, inquirit, quād quid nos ipsi cogitare, & agere debeamus, ne diaboli fraudulentis periculis illaqueamur.

Huius igitur prudentiæ duæ sunt præcipue partes: prior est displicere seipsum diligentissimè, quatenus se proficiens cognoscat, & penitus introspiciat. cognoscet autem non solùm si intellexerit, qualis status eius sit, quoad illa quæ diximus omnibus communia, amorem proprium, pronitatem ad malum,

fomi-

In Psalm. 3.
Penitent.

Reg. brev.
cap. 275.

I. Thessal. 2.
Rom. L.

In Psalm. 39.

Matth. 10.

Prior pars spi-
rit. p. 2.

formitem, passiones, habitus vitiosos, sed multò magis quod pertinet ad proprias, & singulares propensiones, eas inuestigando accurate, siue ex naturæ, siue ex prauo consuetudinis habitu promanent. quod in primis à Deo flagitandum est assida precum contentione. donum enim ipsius est.

Deinde ad eandem rem vnicuique conferet, quæ sequuntur aduertere. primum quibus in rebus olim vel imprudentia, vel vitio frequentius lapsus sit: quæ illi occasions, quæ consuetudines, & familiaritates profuerint ad virtutem magis, quæ obfuerint ad perniciem.

Deinde quibus in culpis, prolapsionibus, debilitatibus ha-
ctenus sæpius notatus, & accusatus fuerit ab amicis. in qui-
bus nam rebus, actionibus uè apud alios magis offenderit: quid
sentiant homines de se, quid taciti loquantur, qui illum a-
mant, quid in eo desiderare se dicant eo præsertim absente
(quanquam & ab inimicis vtilitas etiam in hoc genere non
parua percipitur) vix enim fieri potest, vt verum non sit aliqua
saltem ex parte, quod tam multi opinantur, & dictitant. in
summa prudenter dixit S. Gregorius: *Ex anteacta vita se quisq;
inueniat.* quid ipse præterea in sui similibus hominibus optet.
quæ enim nos minus probamus in aliis, eadem si sint in nobis,
aliis displicere, consentaneum est.

Postremò, quis ipse sibi videatur, cum defixa in vnu Deum
mente se ipsum coram Deo recognoscit, & contemplatur.
cùm Christi Domini res gestas, mores, vitam, & mortem me-
ditatur, cùm se ipsum viris sanctis comparat, aut etiam mortali-
bus prudentibus, & vitæ sanctitate claris, cùm scripturas, li-
broisque sacros, & pios lectoris, se quasi in speculo quis sit, in-
tuetur, sine vlla erroris, aut amoris proprij nebula. omnem e-
nim obscuritatem, & dubitationem tollit tam magna, certa-
que lux, quæ ex tam multis locis, & rebus nobis effulget. nec
fieri potest, vt verissimum non sit, nos tales esse, quales tam
multis consentientibus testibus, immò etiam nostræmet con-
scientiæ tacita confessione, esse conuincimur.

Posterior prudentiæ pars pertinet ad præcipuum illudeius Posterior pars
offici-

Prima pars.
Pastoral. cap. 9.

3.

officium, quo illa in omnes animi, corporisque vires imperium gerens, ea efficacitate voluntati imperat eligere, quæ ad finem proficieni propositum necessaria sunt, vt voluntas non possit non arripere; mordicusque tenere remedia, quæ opportuna iudicantur ad affectiones omnes animi coercendas, quas vitiositatis alicuius labo aspersas eadem prudentia docente, proficiens in se ipso antè deprehenderit.

Collat. 5. cap. 16.

Quod autem vitium in primis impugnandum sit, sapienter docet Cassianus, cuius sunt hæc verba: *Ita nobis, inquit, aduersus vitia corripienda sunt prælia, ut unusquisque vitium, quo maxime infestatur, explorans aduersus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis, ac solicitudinem erga illius impugnationem, obseruationemq; desigens, aduersus illud quotidiana dirigen^s spicula, contra illud cunctis momentis cordis suspiria, crebraq; gemituum tela contorques, aduersus illud vigiliarum labores ac meditationes sui cordis impendens, inde sinentes quoq; orationum fontes ad Dominum fundens.* Et paulò post: *Cumq; se ab ea passione senserit absolutū, rursum latebras sui cordis simili intentione perlustrat, & excipiat sibi, quam inter reliquias perspexerit diriorem, atq; aduersus eam specialius spiritus arma commoueat, & ita semper validioribus superatis celestem de residuis babebit, facilemq; victoriam, ut fieri solet ab his, qui coram regibus mundi huins omnigenis congredi bestiis præmiorum contemplatione consuerunt, quod spectaculi genus vulgo pancarpum nuncupatur. hi inquam feras quascunq; fortiores robore, vel feritatis rabie confixerint diriores, aduersus eas prima congreßionis certamen arripuit, quibus extinctis reliquias, qua minus terribiles, minusque vehementes sunt, exitu faciliori prosterunt.*

Collat. 19. cap. 16.

Afferit autem idem Cassianus (id quod ad proutientiam pertinet quæ prudentiae pars est, & qua prouidentes imminentia mala aduersus ea nos armamus) vt cum irritationū fomes, atque materia ab hominibus non possit exurgere, earundem incitamenta de industria retractemus, vt aduersus ea iugi cogitationum colluctatione pugnantibus nobis medela promptior conferatur. hoc autem ait contra omnia vitia opportum esse præludium, animi enim prouisio, & præparatio multum

tum potest ad retardandum omnem impetum tentationum, quæ à vitiis, & affectionibus prauis subinde concitantur, periculorum tamen esse ægrotis, adhuc, & infirmis pectoribus id agere contra spiritum fornicationis, cuius nefas est, vel tenuissimam cogitationem admittere, nisi viris cōsumatissimis, qui super hac passione se similiter probare possunt.

Hoc monitum Cassiani duplice accipi potest. uno modo vt comparemus nos ipsos ad resistendum vitiis, & occasionibus, etiam si præsentes non sint, renouando nimis propositum iam firmatum Deo fideliter seruandi, & ob id eas cogitationes suscipiendo, & in memoriam adducendo, quæ ad id necessariae sunt, & hoc quidem utilissimum est. est enim Spiritus sancti præceptum; *Præpara animam tuam ad temptationem, & in die bonorum ne immemoris malorum.*

Ecclesiast. 2.
Ecclesiast. 11.

Altero modo vt de industria fingamus animo, nos in acie ac pugna versari, habereque qui nos, verbi gratia, contumelia affiant, cædant, aliaque faciant, quibus viriliter nobis repugnandum sit, reque ipsa cogitatione repugnemus exardescentes etiam animo, vt benevolentia aduersus virtutes, sic odio, & ira aduersus vitia, quod prælium est phantasie. & in hoc certamen non nisi valde cautè descendendum est. si quidem cogitatio vehemens, qualis ea tunc esset, sensim titillat, & mouet affectum, concitatque animum, vt ad libidinem, si libidinosa est, sic ad iram, odium, mœrorem, & alias huiusmodi affectiones, quibus illa cognata est, & affinis, quare monent Theologi, delectationem morosam non solùm cauendam in libidinis, sed in omniū aliorū vitiorum materia, vt in esculetis, pululentis, in iniuriis, offenditionibus, in adulacionibus, blâditiis, laudationibus etiam iustis, in curiosis adinuetis, & ingeniosè tractatis, & innumeris aliis in rebus, in quibus si non ita tarpiditer, vt in obscenis labimur, labimur tamen animo graviter, si cogitationem vel non abigamus subito, vel quod

est difficilis, non ita sustineamus, vt

appetitum non at-

tingat, imbibitq; effigie, ac ostenditq;

Deum

Deum in temptationibus adesse dimicantibus, & multis, magnisq[ue] præsihiis, ac præsertim diuinis consolationibus illis suppetias ferre.

CAPVT XXXVII.

Nturbationibus patienter ferendis, & fortiter propulsandis nemo dubitat, proficiens præsentem esse opem Dei, sine quo nihil boni facere, nec cogitare possumus. viris autem sanctis id etiam est exploratus, quod de se demissius sentiunt, & quotidie experuntur diuino præsidio temptationis tempore se non solum munis, ^{2. Corinth. 7.} tos, sed tutos esse. *Foris*, inquit Apostolus, *pugnæ, intus timores, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus.* propter quod gratias agens ait: *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri IESU CHRISTI, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, quib[us] consolatur nos in omni tribulatione nostra.* immò Deum esse, qui hominem gratiæ, & virium propriarum ponderibus examinans, statuit quatenus progredi in temptatione possit, indicat idem Apostolus cùm ait: *Non patietur vos tentari supra id, quod potestis.*

Adest autem Deus iis, qui tentantur, auxilio gratiæ suæ, qua mentem eorum illustrat, ut videant temptationes Satanae, eiusque insidias detegant, ut non circumueniantur ab eo. adest ad spem excitando, quia momentaneum, & leue est tribulationis nostra pondus. adest proponendo præmium sempiternum, & immarcescibilem gloriæ coronam legitimè certantibus. adest denique animum recreando, vires corroborando, admirabileque consolatione mulcendo, ut possint illi, qui in hac aie versantur, sustinere, & facere etiam cum temptatione prouenitum.

Nec adest ipse solus, sed iubet etiam Angelos, custodes præsertim, presto esse dimicantibus. *Angelis enim suis*, ait Dauid,

uid, mandauit de te, ut custodian te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, superaspiderem, & basiliscum ambulabis, & concutabis leonem, & draconem.

Angelis adiungit socios Sanctos, qui eius præsentia fruuntur in cœlis, & pios homines qui in terris, & corpore adhuc positi orationibus, & votis diuinum eius numē pro afflictis omnibus placant. sociat denique ad hominis qui tentatur auxilium, triumphantis & militantis Ecclesiae suffragia, quibus subsidiis non solum animat pugnantes, sed certantibus viriliter victoriam ipsam præparat, & adornat.

Sed præcipua ratio, qua Deus succurrit saluti militum suorum, est internum animi solatium, ac robur, quo illos assidue reficit, recreat, confirmat. ob id Apostolus: *Consolatur nos, ait, in omni tribulatione nostra.* Et alibi: *Gaudeo in passionibus.* Et alio loco: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et Dauid: *Qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum super excelsa statuens me, qui docet manus meas ad prælium, & posuisti ut arcum æreum brachia mea.* Et paulò post: *Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea. præcinxisti me virtute ad bellum, & superplasti insurgentes in me subtus me.* Et antè præmiserat: *In te eripiar à temptatione, & in Deo meo transgrediar murum.*

Hanc consolationem virtute, & viribus superioribus esse quolibet alio armorum genere, testatur S. Chrysostomus ^{Homil. 1. in 2o epist. ad Corin-} his verbis: *Quibusvis armis firmior, ac valentior est voluptas ea, rinth.* quæ secundum Deum percipitur. nec quicquam est quod huiusmodi virum in tristitiam, ac mærorem posset coniucere, omnia enim fortis, ac generoso animo perfert. quid enim igne grauius? nam ut etiam opes, & liberos, & deniq[ue] quidam amittat, hoc tamen ad ciendum dolorem est omnibus violentius. at si à ligno, vel à fartagine nonnihil adhuc spirantem martyrem eduxeris, tantum gaudium in eo situm complices, quantum ne verbis quidem ullis exprimi posse. confirmat dictum suum exemplis adductis Abrahæ, Pauli Apostoli, & Iob.

Et idem sine dubio accedit omnibus iis, qui ex animo se Deo dedicant, & rebus omnibus posthabitatis vnam eius voluntatem, ac nutum sequuntur. *Habitan enim in adiutorio Altissimi.* ^{psal. 90.} mi, vt

mi, vt ait David, & in protectione Dei cœli commorantur, dicuntque
Dominus, susceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus. & alia
multa, quæ passim in Psalmis legentibus occurrunt. hęc enim
consolatio est merces laborum, qua Deus in hac vita prægu-
stādam proponit cœlestē illam voluptatem, de cuius tor-
rentis haustu Sanctorum sitis planè extinguetur. vt propterea
sanctus Bernardus contendat probare, gaudium hoc esse cen-
tuplum illud, quod etiam in tempore hoc percipiendum Do-
minus in Euangelio pollicetur, immò hoc ipsum illud cen-
tuplum longè antecellere. Longè plusquam centuplum est, inquit,
visitatio Paracleti spiritus, & presentia Christi, quam magna, inquit,
multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te,
perfecisti eis, qui sperant in te. vides, quomodo abundantiam suaui-
tatis huius eructet, quomodo exprimere gestiens verba multiplicet?
quām magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum
est, libertas, & primitus spiritus, delicia charitatis, gloria conscientie,
regnum Dei quod intra nos est, non utique esca, vel potus, sed iustitia,
& pax, & gaudium in Spiritu sancto. gaudium sanè non modo in spe
gloria, sed etiam in tribulationibus. hic est ignis quem voluit Chri-
stus vehementer accendi. hęc virtus ex alto, quae Andream fecit am-
pliceti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapi-
dantibus flectere genua adorationem.

Quoniam verò in hoc auxilio diuini solatij positum est
maximum momentum ad victoriam temptationum, ideo hoc
tanti putare debet proficiens (dico proficiens, nam quid per-
fecto magis conueniat, libro quinto capite sexto declaratur)
quanti audeo dicere victoriam ipsam. ac propterea longè ab-
esse debet ab opinione eorum, qui affirmant consolationes
huiusmodi non desiderandas esse, cùm absunt, sed admitten-
das cum gratiarum actione cùm adsunt. si quidem, vt verum
sit, virtutis vim in consolationibus hisce minimè consistere,
quippe quæ constans per se esse debeat, & fortis aduersus quas-
cunque terribiles, cum summa etiam afflictione animi,
qualis in Christo Saluatore fuit, cùm dixit: Tristis est anima
mea usq; ad mortem. Et: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me.
nihilo-

In declama-
tionibus, Ecce
nos relsq; infi-
ne.

Matth. 19.

Psal. 30.

Luca 15.

Rom. 14.

Matth. 26.
Matth. 27.

nihilominus virtus ipsa sine delectatione non est, cuius pro-
ptium est cum delectatione agere, & tanta est hominis natura
imbecillitas, vt ei succumbendum deniq; sit, si præter virtutis
auxilium nō recreetur, ac roboretur interdum diuinæ consola-
tionis sustentatione. natura enim fragilis, & depravata pu-
gnando laborat, & fatigatur, & quō sèpius resistit tentationi,
propius eo nihil est, quām vt exanimetur, & concidat, prorsus,
ad Samsonis illius similitudinem, qui cùm sèpius pernegasset
vixori, quod illa pertinaciter postulabat, virorum fortissimus
importunitate victus cessit fœminę. scribitur autem de eo sic:
Cumq; molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhaereret, nullum
adquietem spatiū tribuens, defecit anima eius, & ad mortem usque
lassata est.

Qua in re expressam videmus natura imbecillitatem, &
intelligimus, quantum necesse sit, vt diuinitus subleuetur, non
solum vt non deficiat in certamine; sed vt ita se ipsam aduer-
sariosque vincat, vt eos in admirationem traducat. quæ causa
est, vt à sanctis Patribus diuina consolatio tanti aestimetur, vt
à Deo, tanquam pretiosissimum donum requiratur. Defece-
runt, inquit David, oculi mei in eloquium tuum, dicentes (in oratio-
ne, scilicet, vt ait S. Augustinus) quando consolaberis me? Et quo
eiusdem Psalmi versiculo nos legimus: Bonitatem, & disciplinā,
& scientiam doce me. Idem S. Augustinus legit: Suavitatem, &
disciplinam, vbi, postquam dixisset suavitatem hanc spiritus ma-
gnum bonum ex Deo esse, & hanc orationem, cantionem esse
propriam proficientium, addit: Cum quo ergo facit Deus suavitatem, id est, cui propitius inspirat boni delectationem, atque vt aperi-
tius id explicem; Cui donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum
charitas proximi: profectò instanter orare debet, quo tantum sibi au-
geatur hoc donum, vt non solum pro illo contemnat delectationes cœ-
teras, sed etiam pro illo quilibet perferat passiones. Ita suavitati salu-
briter additur disciplina: non enim quantulcumque suavitati, vel bo-
nitati, hoc est, charitatis sancta poscenda, & optanda est, sed tam ma-
gna, vt sub eius pressura non possit extingui. Sed sicut ingens flamma
sub impetu venti, quanto magis reprimitur, tanto ardentius excitari
solet;

folet; Ideo parum fuit dicere, suavitatem fecisti cum seruo tuo, nisi versus repeteret, ut eum doceat suavitatem, tantam utique, ut disciplinam posse patientissimè sustinere.

*Concione 8. in
Psalms. 118.*

Quamquam verò imbecillitas tanta, quantam dicebamus suprà, & corpus, & animum, ipsam, videlicet, naturam hominis vniuersam peruidat, occupat tamen in primis volūtatem. hæc enim adeò infirma viribus est, ut aliquando p̄ecurrētem intellectum, vel minimè, vel tardissimè sequatur. quod p̄æclarè, ut omnia, S. Augustinus explicans verba Psalmi: *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. Sæpe enim, ait, quid agendum sit, videmus, nec agimus, quia non delectat, ut agamus, & concupiscimus, ut delectet, præuolat intellectus, & tandem sequitur, & aliquando non sequitur humanus, & infirmus affectus. Ideo ergo desiderare concupisebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationē, quorum potuit videre rationem.* Et paulò p̄òst scribit, Prophetam docere, quibus gradibus ad iustificationes Domini perueniatur, cùm dicit, *se cupiuisse desiderare*. Prius est enim, inquit, ut videatur, quām sint utiles & honestæ: deinde, ut eorum desiderium concupiscatur: postremò ut proficiente lumine, atque sanitate delectet earum & operatio, quarum sola ratio delectabat. operæ pretium igitur erit de tota hac re breuiter hoc loco Patrum sententiam explicare.

Quot sint genera diuina consolationis, qui eius effectus, & causa.

CAPVT XXXVIII.

DIXIT PLE X est diuina consolatio. prior est incipientium, similis puerorum alimentis, quale lac est, & esculentia faciliora, dulcioraue. Solidior altera est proficientium, & perfectorum, quæ vt plurimū gratiæ, virtutis que iam adultæ, & confirmatæ comes est. Primum illam non magni fieri ab his, qui, iter virtutis iamdiu ingressi, feliciter pergūt in via mandatorū Domini, nec nouum, nec

nec mirum est: & indicium est virilis spiritus ac robusti: alteram verò proficientes optant, si careant, & elaborant gnaüter, ut, cùm adest, eam apud se omnino retineant.

De vtraque S. Bernardus sic scribit: *Est bona consolatio de spe Ser. de Cant. salutis æternæ, in quam, sublati peccatis, qua separabant inter hominem, & Deum, per Dei gratiam reuiniscit, & hilarescit. In quo, cùm cœperit proficere, hoc est, piè viuere in Christo, necesse est, teste Scriptura, persecutionem patiatur, ut recens gaudium vertatur in mærem, & dulcedo boni vix summis labiis attacta in amaritudinem commutetur: ita ut libeat dicere: Versa est cythara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem. plorat ergo amarius amissam dulcedinem quām prius fleuerat admissam peccatorū amaritudinem.* Et hoc tandem facit, donec, Deo miserante, consolatio reddit. Hæc pertinent ad primum consolationis genus.

Paulò p̄òst idem S. Pater secundum adfert in hæc verba: *Crebris itaq; huiusmodi vicißitudinibus inter gratia visitationem, & tentationis probationem in virtutum schola proficiens, faciente utrig; visitatione ne deficiat, tentatione ne superbiat, & tali tandem exercitio mundato oculo interiori statim adest lux, cui fideliter inhærere cupiens, sed corpore pressus non præualens, ad se ipsum nolens dolensq; resilit. Gustato tamen aliquatenus quām dulcis est Dominus, eius etiam cùm ad sua redierit, in cordis palato retinet saporem, quo fit, ut iam ipsum, non ipsius quecunque bona desideret; & hæc est caritas non querens, quæ sua sunt: hæc facit filium non quarentem sua, sed Patrem diligenter.*

De hac loquebatur Dauid, quando dixit: *Quam dulcia fatus mei eloquia tua? Quo loco S. Augustinus: Hæc est illa suauitas, quam Deus dat, ut terra nostra det fructum suum. ut bonum verè bene, non mali carnalis formidine, sed boni spiritalis delectatione faciamus. Prima igitur consolationis huius proprietas est, eam esse veræ caritatis comitem.*

Secunda verò est, eadem augeri caritatem. Sic enim habet idem S. Augustinus: *Necesse est, inquit, ut oderit omnem iniquitatem amor iustitiae: qui tanto maior est, quanto eum inflamat amplius in fine.* 2. *Concione 22. in Psalm. 118.*

dulcedo sapientiae, quæ præbetur ei, qui obtinet per amandatam eius intelligit.

Tertia est hoc differre delectationem hanc à terrenis aliis oblectamentis, quod animæ sitim ita explet, ut licet extinguat nunquam, non tamen fastidium ullum adferat hominai, sed solatium potius, siue desiderium. quod S. Gregorius explicat: *Spirituales deliciae, cum non habentur, in fastidio sunt, cum vero habentur in desiderio, tantoque à comedente amplius esuriuntur, quanto ab esuriente amplius comeduntur. in corporalibus deliciis appetitus placet, experientia displacebit. in istis appetitus viles est, & experientia magis placet. in illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat. in istis autem appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit: agent enim spirituales deliciae appetitum in mente, dum satiant; quia quanto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur, quod auidius ametur.*

Quarta proprietas est consolationem spiritualem in hac vita esse principium quoddam & pignus felicitatis æternæ, ac voluptatis. quæ de re S. Augustinus: *Neg, in his omnibus, inquit, que percurro, confutens te, inuenio totum locum animæ meæ nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me; & aliquando intromittit me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, que si perficiatur in me, nescio quiderit, scio quod vita ista non erit.*

Quinta proprietas est, vt hæc delectatio non solum nos a terrenis affectionibus abstrahat, & excitet ad amorem virtutis omnis, & perfectionis: sed aliquando etiam nos ipsos extra nos ipsos rapiat, mentemque a sensibus ab alienatam in Deum totam conuertat. Sic enim habet Cassianus: *Quæ gratia, inquit, nunquam negligentes ac resolutos inspiratione hac sancta, & exuberantia spiritualium cogitationum visitare nō despicit, sed inspirat indignos, exfuscat dormientes, & illuminat ignorantia & cætitate possessos, clementerq; nos arguit, atq; castigat, infundens se cordibus nostris, ut vel sic de inertia somno, compunctione ipsius castigati, surgere provocemur. deniq; frequenter etiam odoribus ultra omnem compositio-*

*Homil. 36 in
Euangel.*

*Liber 10. Cap.
fess. cap. 40.*

Coll. 4 cap. 5.

mem suavitatis humanae, in ipsis subito visitationibus adimplemur; ita ut mens hac visitatione resoluta, in quendam spiritus rapiatur excessum: seq; commorari obliuiscatur in carne.

Ad priorem partem proprietatis huius pertinet illud quod ait sanctus Bernardus: *Delicata esse diuinam consolationem, nec dari admittentibus alienam. Et alibi: Quomodo ignis, & aqua simul Epis. 1. esse non possunt; sic carnales, & spirituales deliciae in eodem se non patiuntur.*

Quoniam autem hæc consolatio, et si suavitatem habeat adiunctam, plus tamen nerorum ac roboris spiritualis habet quam voluptatis, inquiramus oportet, quæ indicia sint praesentiae eius in anima. qua de re S. Bernardus post multa sic scribit: *Queris igitur, inquit, cum sint inuestigabiles viae verbi in anima, ser. 74. in Cœ. unde adesse norim? viuum, & efficax est, moxq; ut intus venit, expergefecit dormitatem animam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumq; erat, & male sanum. caput quoque euellere, & destruere, adificare, & plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa reserare, frigida inflammare: nec non & mittere præaua in directa, & aspera in vias planas: ita ut benediceret anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Et paulò post: Tantum ex motu cordis intellexi presentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnalium compressione affectuum aduerti potentiam virtutis eius, & ex discussione, siue ex redargutione occulorum meorum admiratus sum eius profunditatem sapientie, & ex quantulacunge, commendatione morum meorum, expertus sum bonitatem mansuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione spiritus mentis mee, id est, interioris hominis mei percepi utramq; speciem decoris eius: & ex constituta horum omnium simul ex pauci multitudinem magnitudinis eius. Sed hæc fusus explicata ponentur sequenti libro cum agetur de praesentia diuini spiritus.*

Cæterum hæc Verbi praesentia, & gratia singularis, vt ad sit viris sanctis semper, consolatione tamen, quæ ex ea deriuatur, nō semper percipitur, quæ propterea appellatur verbi aut gratiarum absentia, & re vera desolatio quædam animæ est, & afflictio nō parua.

parua. Et consentaneum est ad ea, quæ iam dicta sunt, querere, ex quibus causis oriatur in anima. In qua re conueniunt Sancti omnes in duobus: quorum vnum est, id accidere aliquando ex inconstantia humanæ mentis, quæ diuino solatio posthabito, recidit ad terrenas delectationes conquirendas. Et quia peccando Deum deserit, à diuinis consolationibus meritò de-
stituitur.

Alterum est, si desint alia peccata, plerunque non deesse superbiam, quæ diuinis donis omnibus inimicissima est. & ferè semper vel ob præteritam superbiam, vel ob imminentem priuari animam diuinæ præsentiae suavitatem.

Sed legendus est in primis idem S. Bernardus, qui copio-
ser. 54 in Cat.
sissimè hoc argumentum tractat: *Superbia, inquit, inuenta est in me, & Dominus declinavit in ira à seruo suo. hinc ista sterilitas anima mea, & deuotionis inopia, quam patior, non compungi ad lachrymas queo, non sapit psalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes solitæ non inuenio: ubi est illa inebriatio spiritus? ubi mentis serenitas, & gaudium, & pax in Spiritu sancto?* Post hæc sic rursum scribit: *In veritate didici nihil aque efficax esse ad gratiam prome- rendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere: beatus homo, qui semper est pauidus. Time ergo, cum amiseris gratiam; time, cum abierit; time, cum denuo reuertetur: & hoc est semper pauidum esse.* Succedant vi- cissim sibi in animo tres isti timores, secundum quod gratia vel adeesse dignatur, vel offensa recedere: seu iterū placata redire sentietur. Cum adeat time, ne non dignè opereris ex ea. Videte, inquit Apostolus, ne in vacuum gratiam Dei recipias. quid si recesserit? num multò magis tunc timendum? planè multò magis: quia ubi defecit tibi gratia, deficiat tu. time ergo subtracta gratia; tanquam mox casurus: time, & con- tremisce Deo, tibi ut sentis, irato. time, quia reliquit te custodia tua: nec dubites causam esse superbiam, etiam si non appareat, etiam si nihil tibi conscius sis. quod enim tu nescis, scit Deus, & qui te iudicat, ipse est. Nunquid, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum superbia priuatio est gratia. quanquam interdum sub- trahitur
et seq.

trahitur gratia, siue retrahitur non pro superbia, qua iam est, sed que futura est, nisi subtrahatur. habes huius rei eidens documentum in Apostolo, qui stimulos carnis siue sustinebat in iustis, non quia extolle-
2. Cor. 12.
retur, sed ne extolleretur. Sed siue iam existens, siue nondum, superbia tamen semper causa erit subtractæ gratia. Iam si gratia repropitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne forte contingat reciduum pati, iuxta illud in Euangelio: Ecce sanus factus es, vade, & iam am-
Ioann. 5.
plius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere, quām incidere esse deterius. proinde inualecente periculo, inualescat & metus. Beatus es, si cor tuum triplici isto timore repleueris, ut ti- meas quidem pro accepta gratia, amplius pro amissa, longè plus pro re-
cuperata.

Decausis desolationis.

C A P V T XXXIX.

VA M V I S attigerimus superiore capite causas de-
solationis, quæ aliquando inuadit, & occupat profi-
cientes, supersunt nihilominus multa, & apud Pa-
tres scripta reperiuntur, quæ operæ pretium sit, hīc
ex parte saltem referre.

Scribit igitur sic Cassianus: *Tripartita à maioribus ratio no-
bis super hac, quam dicitis sterilitate anime est tradita, aut enim de-
negligentia nostra, aut de impugnatione diaboli, aut de dispensatione
Domini, ac probatione descendit, & de negligentia quidem, cum vitio
nostro tempore precedente indifferenter nosmetipsos, & remissus exhibentes, & per ignauam desidiam noxiis cogitationibus passi terram
cordis nostri spinas, & tribulos facimus germinare, quibus in ea pullu-
lantibus consequenter efficiuntur steriles, atq; ab omni reddimur spiri-
tuali fructu, & contemplatione deserti. De impugnatione vero diaboli,
cum etiam bonis nonnunquam studiis dediti callida subtilitate men-
tem nostram aduersario penetrante, vel ignorantes ab optimis inten-
tionibus*

3.
Cap. 4.
Prima causa.

tionibus abstrahimus, vel inuiti. Dispensationis autem ac probationis duplex est causa. Prima, ut paulisper à Domino derelicti, & mentis nostra infirmitatem humiliter intuentes, super præcedente puritate cordis, quæ nobis est illius visitatione donata; nullatenus extollamur, probantesq; nos ab eo derelictos gemitis nostris, & industria illum latitiae, ac puritatis statum recuperari non posse intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non nostro studio, sed illius dignatione nobis fuisse collatam, & præsentē de ipsius rursum gratia, & illuminatio secunda causa. Secunda vero probationis est causa, ut perseverantia nostra, vel mentis constantia, & desiderium comprobetur, & qua intentione cordis, vel orationum instantia deserentem nos visitationem sancti Spiritus requiramus, manifestetur in nobis, ac pariter agnoscētes quanto labore amissum istud spirituale gaudium, & puritatis latitia conqueratur, sollicitius insuentum custodire, ac tenere intentius studiamus.

Et quidem si à tempore nostro desolatio nascitur, adhibitis remediis, quæ iam scripsimus contrā tepiditatem, facile excutietur. Si vero ex diaboli impugnatione proficiscitur, aut interuenit culpa aliqua nostra, aut nulla. Si culpa interuenit, ea examinanda est diligenter, & contra eam arma sumantur ex ijs, quæ de temptationibus propulsandis dicta iam sunt: si vero nulla apertè se prodit culpa, verendum adhuc est, ne lateat aliquod occultum delictum, in quo explorando maior adhuc diligentia ponenda sit. ideoque rursum examini conscientiæ, & orationi summa cura incumbendum est. quod si demum manifestò, aut probabiliter comperiatur desolationem à solo Deo infligi; tūc docent sancti Patres, & post illos disertè B.P.N. Ignatius, magna opus esse patientia, qua fortiter toleretur diuina animaduersio: retinendamque tunc propositorum bonorum constantiam, nihil in eis immutando, certa cum spe affore propediem diuinū solatium, quo discussa caligine præsentis moeroris illucescat nouus latitiae spiritualis splendor in animo.

Reg. 8. prima-
rum regularium

Est

Est autem desolatione laboranti non exiguum alleuanem-
tum illa consideratio, à Deo immitti de solationes ad eam ip-
sam utilitatem procreandam, ob quam expetit homo conso-
lationem ad mentis, videlicet, illustrationem, scientiam spiri-
tualem ampliorem, humilitatem, constantiam factorum, for-
titudinem, perseverantiam. omnes denique virtutes, quas vix
aut ne vix quidem sine desolatione vñquam consequeremur.
quod explicat S. Gregorius, cùm sic scribit: *Fit, ut aliquando, se Lib. 2. morat.*
hac eadem gratia utiliter subtrahat, & presumenti menti quantum cap. 27.
in se infirmetur, ostendat. Tunc enim vere cognoscimus bona nostra
vnde sint, quando hac, quasi amittendo, sentimus; quia à nobis seruari
non possunt. ad hoc itaque intimanda humilitatis magisterium, fit ple-
rung, ut irruente temptationis articulo, tanta stultitia sapientiam no-
stram feriat, ut turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet,
vel contra temptationem quomodo se preparet, ignoret. Sed hac ipsa stul-
titia cor prudenter eruditur: quia vnde ad momentum desipit, eo post
verius, quòd & humilius sapit, & sapientia vnde quasi amittitur, inde
certius possidetur. aliquando dum sublimia intelligendo in relatione se
animus erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebetudine pigrescit. ut
sibi etiam repente imia clausa videat, qui pernix summa penetrabat.
Sed hac ipsa hebetudo intellectum nobis dum subtrahit, seruat: quia
dum ad momentum cor humiliat, verius ad sublimia intelligenda con-
firmat. Aliquando dum cuncta nos agere consilijs grauitate gaudemus,
pulsante cause emergentis articulo, præcipitatione subita rapimur, &
qui nos semper dispositè vixisse credidimus, repente intima confusione
vastamur: Sed tamen eiusdem confusionis eruditio discimus, ne vi-
ribus nostris nostra consilia tribuamus, & tanto maturius ad grauita-
tem restringimur; quanto ad hanc quasi amissam redimus. Aliquando
dum mens fortiter aduersa contemnit, subortis aduersitatibus euentibus,
hanc metus vehemens percutit: sed per hunc concussa discit, cui tri-
buat; quod in quibusdam fortiter stetit: & tanto post validius retinet
fortitudinem, quanto hanc repente irruente formidine sibi quasi
clausam videt. Aliquando, dum magna nos scire gaudemus, repente
ignorantia cecitate torpescimus: sed quòd ignorantia mentis oculus ad

t. 2

mome-

momentum clauditur, eò post adscientiam verius aperitur, ut nimirum flagello sua cætitatis eruditus, scire ipsum, à quo habeat, sciat. Aliquando, dum religiosè cuncta disponimus, dum pietatis viscera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente, percutimur. Sed quasi obdurati cognoscimus, cui pietatis habita bona tribuamus, & pietas velut extincta recipitur, dum quasi amissa plenius amat. Aliquando dum subiectum se diuina formidini animus gaudet, repente superbia tentante rigescit: sed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem se iterum festinus inflectit, & tantò hanc solidius recipit, quanto eius virtutis pondus quasi amittendo pensauit.

Coll. 4. cap. 6.

Psalms. 113.

Et adeò verum est desolationem huiusmodi prædictas nobis vtilitates & virtutes adferre, vt asserat Cassianus, Dauidem orasse, amoueri à se Dei hanc quasi desertionem, non tamen amoueri omnino: Non me derelinquas, inquit, vsquequaque. ac si diceret: scio quod derelinquere soleas vtiliter Sanctos tuos, vt probes eos: aliter enim ab aduersario tentari non possunt, nisi à te paulisper fuerint derelicti: & ideo non rogo, vt nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, vt non vel infirmitatem meam sentiens, dicam, bonum mihi, quia humiliasti me. vel exercitium non habeam præliandi, quod sine dubio habere non potero, si mihi semper & indiruptè cohæserit diuina protectio: sed magis peto, ne me vsquequaque deseras. quod Græcè dicitur vsque ad nimietatem. quantum enim mihi vtile est, si me paululum subrelinquas, vt desiderij mei constantia comprobetur, tantum noxiū est, si pro meritis, ac delictis meis nimium me deserit patiaris. Sed de vniuerso hoc genere rerum copiosius differemus in sequenti libro, cùm de prudenter tractabitur.

Vſus

Vſus Exempla.

CAPVT XL.

EDITATIO de peccato veniali, ex capite sexto libri huius petenda est.

Primum Punctum. Peccatum veniale displaceat Deo, adeò vt dicant aliqui Patres, esse contra Dei mandatum, quia est præter eius voluntatem.

Secundum Punctum. Continet in se talē turpitudinem, vt animam foedam reddat, atque deformem perfectum spiritualem eius decorum exterminando, & Deum ab eius amplexu, & singularibus quibusdam fauoribus auertendo.

Tertium Punctum. Hæc macula talis est, vt si in præsenti vita non expiatur, non nisi purgatorij flammis deleri, ac abstergi possit.

Quartum Punctum. Sternit viam ad peccatum mortale.

Examen de venialibus peccatis haberi debet exquisitum, tam de surreptitiis, quām de iis, quæ sunt ex suo genere talia, de quibus capite octauo, idque circa cogitationes, desideria, verba, actiones, & omissiones, non sistendo in iis inueniendis & numerandis solūm, sed ulterius etiam indagando passiones, inclinationes proprias, habitus prauos, ex quibus peccata venialia, tanquam ex stirpe & truncorum procreantur, occurrent facilè de iis propria capita in hoc eodem libro.

Meditatio de prauis habitibus, ex capitibus singulis quæ de iis sunt, excerpti potest, de unoquoque vna, quæ tria puncta complectatur. Primum sit natura vitij eiusque proprietates. Secundum sit effectus eiusdem vitij. Tertium remedia contra vitium. Consimilis de abnegatione sensuum & lingue ex capite decimoquinto eruitur.

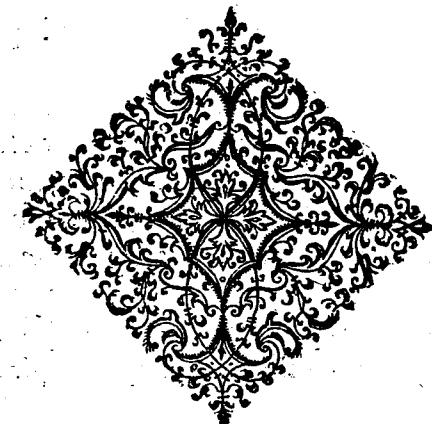
Examen verò versabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiusque vitij subiiciuntur.

Materia etiam examinis copiosa sunt Passiones, propensiones, & tentationes, de quibus differit à capite vigesimo quinto usque ad trigesimum sextum. In primis autem indicia utriusque tepiditatis, quæ numerantur capite decimo nono, & vigesimo; Indicia denique profectus in spiritu, & bonæ intentionis in Deum, & in CHRISTVM

Dominum, accipiantur, ex primis
capitibus huius libri.

- 66 -

FINIS LIBRI SECUNDI.

Examen verò versabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiusque vitij subiiciuntur.

DE

De

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER TERTIVS

QVO EXPLICANTVR
VIRTUTES THEOLOGICÆ ET PRV-
DENTIA, MAXIME VERO EA QVÆ PER-
TINENT AD DISCRETIONEM SPIRITVVM,

Quod initium est secundæ partis sta-
tus proficientium.

De virtutibus uniuersè, & de iis qua requiriuntur ad earum exercitationem.

C A P V T I.

X D V A B V S partibus profectum spiritualem constare, suprà docuimus; prior, quæ est de veteri homine exuendo, secundo libro explica ta est; posterior quæ posita est in induendo nouū, hoc tertio, quæ scribere incipimus, & quanto quæ huic subiicimus, tractāda est. asserunt autem Patres, præsertim S. Chrysostomus, nihil aliud esse nouum hominem; Homil. 13. ad Ephes. & hom. ad Colos. quam virtutem, iustitiam, optimamque vitæ institutionem, ad Colos. 19. quare nunc de virtutibus est agendum.

Est verò virtus, vt Theologi ex S. Augustino colligunt, Ex lib. 2. de qualitas siue habitus bonus mentis, quarectè viuitur, qua nullus malè vtitur, & quam Deus operatur in nobis, sine nobis, cuius effectus proprius, vt idem alibi docet, est optimam facere animam, vel vt ait sanctus Chrysostomus pulchram, & re floresentem. lib. arb. cap. 18. & 19. Lib. 2. de moribus Ecclesiæ. cap. 6. Ibidem;

Duo sunt genera virtutum, aliæ enim dicuntur Theologicæ, aliæ morales. Theologicæ sunt tres, Fides, Spes, Charitas, Morales sunt quamplurime, quæ tamen omnes reuocantur ad quatuor illas celeberrimas, quæ quia sunt capita, & quasi cardines reliquarum, cardinales dictæ sunt: & sunt Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia.

Morales quanquam aliqua ex parte vsu, & industria acquireti possent ab homine; tanta tamen est Dei benignitas, & liberalitas, vt hominis Christiani animo cum eum sibi adoptat filium, nō solùm Theologicas virtutes infundat, sed etiam morales omnes.

Et quidem theologicas largiri Deum homini nemō dūbitat, cùm enim sint omnino supernaturales virtutes, cœlestē 2 Pet. ii. 11. Philippi ii. 13.

Rom. 5.
Tit. 3.
Ioan. 5.
Ioan. 15.
Sapient. 8.
Rom. 8.

S. ap. 8.

Lib. 22. moral. cap. 1. *hac enim coniunctione gaudent: vel quia vt aiunt S. Gregorius & S. Augustinus: Prudentia vera non est, quæ iusta, temperans, & fortis non est. Et idem dicitur de reliquis; vel quia vt docet*

1. 2. q. 65. art. 1. S. Thomas: Virtus, si est perfecta, incitat, & iuuat hominem non solum ad agendum bonum, sed etiam ad bene agendum. Id autem fieri nequit sine Prudentia, & animo composito vi reliquarum omnium virtutum, quare animus ita constitutus, quamuis oculis cerni non possit, pulcherrimus tamen est, & admirabili luce circumfusus, ita vt scripserit S. Chrysostomus: Eum ita clarum resulgere, ac si ipso sole circundatus esset, nec in terram solummodo radios propriae virtutis emittere, sed supra ipsum Cælum proprio splendoreradiare.

*Lib. 19. de ci-
vit. Dei, capi-
t. 25.
Et lib. 4. con-
tra Julian. cap.
3. & lib. 19. de
Civit. cap. 4.
Rom. 10.* *Hinc illud est, quod S. Augustinus perpetuò docet, veram virtutem non esse, vbi non est vera religio, quia, vt ait scriptura: Iustus ex fide viuit. Quamlibet enim, inquit, videatur animus corpori, & ratio vitiis laudabiliter imperare, si tamen Deo animus, & ratio ipsa non seruit, sicut sibi seruendum esse, ipse Deus præcepit, nullo modo corpori vitiis, rectè imperat, nam qualis corporis atq; vitiorum potest esse mens domina veri Dei nescia, nec eius imperio subiugata, sed vitiosissimis demonibus corruptilibus prostituta? proinde virtutes, quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitiis, ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsæ virtus sunt potius, quam virtutes: nam licet à quibusdam tunc ve-
ra, &*

ra, & honesta putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatae ac superbae sunt, & ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. sicut enim non est à carne, sed super carnem, quod carnem facit vivere, sic non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit beatè vivere, nec solum hominem, sed etiam quamlibet potestatem, virtutemq; cœlestem, quæ omnia ferè quadrant in hominem, etiam fidem, & Christianum, sed peccatorem, & improbum. in eo enim, quamvis fides sit, & spes, quas minimè tollit peccatum mortale, nisi id sit infidelitas, & desperatio, sint etiam virtutes morales aliquæ, non enim qui incontinentis est, illico illiberalis est, aut qui continentis, liberalis; nihilominus virtutes huiusmodi imperfectæ sunt, & virtutis nomine, cuius est hominem optimum facere penè indigneæ.

*Ex his etiam efficitur primùm, virtutem, quæ tantum homini bonum est, per se maximè expetendam esse: Deinde eandem, quia Dei donum est preciosissimum, ab eo summis votis, & precibus postulandam; postremò gratias maximas Deo agendas, si quando coniectura consequimur, ab eo nostanto bono cumulatos esse, quæ omnia obseruant Patres in sacris litteris creberimè inculcata, præsertim verò in Psalmis, non quidem sub virtutis nomine, id enim parui refert, sed appellatio ne legis, & mandatorum, diuinorum propterea quòd legi subiecta materia virtutes sunt, quas imperet, & vitia, quæ prohibeat: Quam dulcia, inquit Dauid, fauibus meis eloquia tua? desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel, & fauum, quæ optantis vota sunt. illa verò postulantis: *psalm. 12.* Utinā dirigantur via mea ad custodiendas iustificationes tuas. In toto *psalm. 118.* corde meo exquisiri te, ne repellas me à mandatis tuis. doce me iustificationes tuas. & his similia sexcenta. Illa verò gratiarum actionis incitamenta. *Benedic anima mea Domino,* & noli obliuisci omnes retributiones eius, & alia, in quibus omnibus officiis versari strenuè proficiens debet: præsertim verò in petendis virtutum donis à Deo: *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat,* vt S. Iacobus testatur: atque hoc sit veluti principium virtutis ca- *Iacob. 1.**

Prima indu-
stria.

Secunda indu-
stria.

Prima ratio.

Luce II.

Secundaria ratio.

Homil. I⁴
I. Cor.

a. Corinth. II.

Tertia ratio.

Cantic. 8.

Homil. I. ad
Philip.

Epistola Basili
II⁷. ad Eudo-
nsum.

pessendæ, & prima industria, quam in hac exercitatione pone-re debet proficiens.

Secunda verò industria est adhibenda à proficiente ad vir-tutem conseruandam, & hoc ipsum magna virtus est, videlicet parta tueri, quod quidem his rationibus consequetur. prima ratio est, frequens orationis vsus, vt dictū est: Deus enim dat, & auget spiritum bonum, hoc est, virtutes & dona, sed petenti-bus se, vt S. Lucas scripsit.

Secunda ratio est magnus animus, quem ad hanc exerci-tationem afferre maximè necesse est: virtus enim per se labo-riosa est: natura verò hominis nisi sustineatur, continenter ad malum procliuis. quare animosè, & fortiter ad virtutem acce-dendum est, & eadem fortitudine in eius exercitatione, ac pa-lestra perseverandum. *Aspera*, inquit S. Chrysostomus, *virtus est, si ad imbecillitatem nostram comparetur: nam quod facilis, & le-uis sit, audi Christum testantem, iugum meum suave est, & onus meum leue. quod si non intelligis, nulla te admiratio teneat: non enim fortis animo es. ut enim cum animi vis adest, grauia, leuia fiunt, sic cum ab-est, leuia grauia. quid quo se, manna suauius? quid magis in promptu? agrè tamen Iudei tulerunt, cum eo in delitiis vescerentur. quid fame, & ceteris, quos Paulus est perpessus, laboribus grauius?* Gaudebat ta-men ille, & exultabat dicens, nunc glorior in infirmitatibus meis. quæ igitur horum causa? animi diuersitas, quem si quallem esse oportet in-stitueres, facilitatem virtutis dignosceres.

Tertia ratio est ardens virtutis Amor: vincit enim amor omnia, & fortis, inquit Sapiens, est, ut mors, dilectio. quæ frangi-tur nunquam, quiescit nunquam, donec mortalium vitas sibi subegerit, talis virtutis amor esse debet in proficiente, hoc est, vt scribit S. Chrysostomus: *Adeò violentus, atq; vt ita loquar, ty-rannicus, ut nulli cedat occasioni, sed continenter inhæreat amantis animo, neg. committat, ut illa afflictio, aut illus dolor superet ani-mum.* quare non tam ad virtutis laboriosa certamina conuer-tat oculos proficiens, quām ad diuinum præmium, quod illi proponitur. est autem vt scribit S. Gregorius Nazianzenus: *Non aliud, quām Deus ipse, & purissime lucis illustratio, que intrin-illa*

illa unitate conspicitur. Deniq; hæc est illa æmulatio boni, quam suadet S. Petrus, cùm ait: *Et quid est, quod vobis noceat, si boni e-æmulatores fueritis?* hoc est, virtutis vehemētes amatores. & san-ctus Paulus: *Æmulamini, inquit, charismata meliora, charitatem nimirum, & virtutes alias, quæ charitatem comitantur. quam-obrem virtus est preiosissima posseßio*, vt S. Basilus scribit, *ad quam Epist. 42. ad obtinendam, nulli sumptui, laborei nulli parcendum est.* *Maxim.*

Quarta ratio conseruandæ virtutis est eius perpetuus vsus, *Quarta ratio.* & exercitatio: est enim virtus talentum illud Euangelicum, q; nullo modo otiosum relinquì permittit Deus. Quare vt obe-antur virtutum officia, summoperè vigilandum est, omnisque, quæ offertur occasio, audie arripienda. si quidem in virtutis curriculo, qui non pergit, regreditur, adeò vt vel mihi per negligentiam peccato mortali commisso, vniuersa hæc virtutum structura dissoluatur, amittanturque, si fidem, & spem ex-cipias, ad vnam virtutes omnes, quas Deus infuderat. ob quā etiam causam, quam maximè detestandum sit peccatum mor-tale, planè cernitur.

Addo & aliud, quod proficiens semper infixum sit animo, necesse est, virtutes acquisitas humano studio facilliniè euane-scere hoc solo nomine, quod earum officia non exerceantur, quæ cessatio ab actu dicitur à Theologis, sic enim habet san-ctus Thomas: *Manifestum est, quod habitus virtutis moralis facit hominem promptum ad eligendum medium in operationibus, & pa-sionibus;* cùm autem aliquis non utitur habitu virtutis ad moderan-das passiones vel operationes proprias, necesse est, q; prouenant multæ passiones, & operationes præter modum virtutis, ex inclinatione ap-petitus sensitui, & aliorum, quæ exterius mouent, unde corruptitur virtus per cessationem ab actu.

Nec desunt, qui asserant virtutes illas acquisitas, quibus contrarij actus, non sunt peccata mortalia, sed solùm venialia, per ea ipsa venialia assidue frequentata extingui. vt verbigrati-a, tollatur abstinentiæ seu sobrietatis habitus, etiam si in crapula, & ebrietate non pecces, sat est tamen, si frequenter,

vel leuiter intemperans sis. idem de inani gloria, & iracundia, aduersus modestiam, & mansuetudinem dicendum est.

Adhibenda igitur in re hac est diligentia ab omnibus quidem, magis tamen à proficiens, qui remissiores aliquando ipsa longitudine laboriosæ viæ reddi possunt. propterea vt ait S. Chrysostomus: *Vbi maior via pars nobis peracta est, iamq; alacritatis vigor emarcuit, viresq; nostra defecerunt, nec aliud superest, quā ut decidamus, tunc nobis in tempore adest.* Propheta veluti pro baculo alloquium suum nobis porrigenus, ac dicens, *in fine ne corrumpas. tunc enim Diabolus spirat vehementius.* & quemadmodum Pirata, qui male nauigis infestant, nō tum ubi confixerint naues è portu exentes inuadunt, (quid enim hinc fructus caperent, si scapham inanem demergent?) sed ubi redierunt onusta, plenaq; sarcinis, tum demùm omnes expediūt artes; ita sceleratus ille Demon simul atq; videt aliquos multa collegisse, videlicet Ieiunia, preces, eleemosynam, castitatem, reliquasq; virtutes omnes, ubi videt nauigium nostrum esse plenum pietatis lapidibus, tūc irrumpit undiq; thesaurum perfodiens, ut in ipsis portus offiis scapham demergat, iamq; nudos nos ad eum portum ericiat. ob id Propheta eunctas admonet in fine ne corrumpas. quod ab eiusmodi ruinâ non facile se quis reflexerit, propterea quod, qui in profundum malorum venerit, contemnit. tum in principio venia datur lapsis ab omnibus ob imperitiam, sed eum, qui post multos cursus conciderit, nemo venia dignum iudicauerit, eo quod tunc cadere non tribuitur imperitiae, sed negligentia. Sed nec id solum hic est mali, verum etiam, quod cōplures talium ruinis offenduntur, & ad lapsum sollicitantur, ut rursus hoc quoq; peccatum nomine redditur irremissibile. hec cum sciamus, auscultemus Propheta, & in fine ne corrumpamus.

Tertia industria magna cura ponenda est, similiter in exercendis officiis virtutum infusarum siue Theologicæ sint, siue morales. quamuis enim hi actus incrementum virtutibus illis non adferunt ad modum causæ efficientis eas augendo; afferrunt tamen eas amplificando ad modum meriti. qui namque huiusmodi virtutibus prædictus est, dum actiones edit, quæ ab illis profiscuntur, dignus redditur virtute diuinæ gratiæ, cum qua semper iunctæ sunt, vt Deus earum auctor, fiat etiam amplifica-

Homil. 3. de
verbis Isaiae.Psalms. 74. in
tristis.

Ecclesiasticus. 18.

Tertia indu-
stria.

plificator. Quo circa elaborandum est proficiens, vt ex actiones tales sint, quales exigit merendi ratio, hoc est, ditigantur in primis ad vñā Dei gloriam, & castæ sint, ac puræ, ab omni peccati venialis quantum fieri possit, admistione liberæ. præsertim cùm verum sit, quod pro certo traditur à plerisque Theologis actionem moralem cum peccato veniali, verbi gratia, inanis gloriæ, aut indiligentiæ coniunctā, etiam si adsint reliqua, quæ eam alioquin bonam efficiant, meritoriam nō esse diuinæ gratiæ, nec æternæ vitæ, cauendumque, vt dictum est de aliarū virtutum actionibus, ne per negligentiam, & inexercitationem accidat tandem nobis id, quod seruo pigro contigit summo *Luc. 19.* suo malo, vt quia ex accepta Domini pecunia lucrum facere neglexit, lucro simul & nummis exutus sit.

Quarta industria est, vt curet proficiens in vsu virtutum, q; *Quarta indu-
stria.* proximè poterit ad Christi Domini virtutes imitādes accede-re. quare in perfectissimum illud vitæ & mortis eius exemplar, vt secūdo libro docuimus assidue intueatur, eiusq; imaginem in semetipso exprimat: ad quam, vt ait Apostolus: *Conditus est Rom. 8.
conformis fieri.* æquum enim est, vt quādo (auctore S. Gregorio) *Prima paro
in carne Christus apparuit, ut non solum nos per passionem redimeret,
sed etiam conuersatione diceret, habeat nos ut redemptio seruos, sic
conuersatione discipulos.* *Quod quomodo facile assequamur, cū
de virtutibus sigillatim agemus, indicabimus.*

Quinta industria est, vt eas virtutes potissimum exerceamus, *Quinta indu-
stria.* ad quas vel natura, vel gratia promptiores sumus. eam enim promptitudinem, vel naturæ inseruit Deus, vel gratuitò donauit ad hunc finem, vt iis ipsis virtutibus excellamus. & ideo verisimile est, ad earum perfectionem in primis vocare nos Deum, vt iis bene confirmati, quicquid difficultatis, & laboris aliarum virtutū vsus habiturus est, facilius deinde superemus. Quod etiam de virtutibus cuiusq; status, & vocationis propriis intelligendum est. eas enim virtutes colere nos Deus vult, quibus nititur, quibusq; perficitur munus vocationis, in qua ab eo constituti sumus. qua ex re facilè cognoscitur, quo in errore versentur illi, qui ad vitam actuosa vocati cùm sint à Deo, se totos

totos contemplationi addicere conantur, ad contemplandum, ut ferè accidit, minimè idonei. & contrà, qui ad solitudinem diuinum inuitantur, negotiis implicant se se, & qui ad concionandum minimè apti sunt, semper sunt in suggestis, & sine frumento, quem tamē copiosissimum colligerent ex aliis pietatis exercitationibus, ad quas non sunt inepti, si se ad eas accommodarent. Deniq; spiritus diuidit non pro vt volumus, sed pro vt vult, & qui eius voluntatem, & instinctum non sequitur, in vocationi, quod ab eo accepit, casurus tentat, vt S. Gregorius loquitur, *donum, quod non accepit.*

*1. Cor. 12.
Lsb. 1. Dial.
app. 4.*

Quibus gradibus constet progressus in virtutibus.

C A P V T I I .

psalm. 83.

in Psalm. 83.

DE progressu in virtutibus, vt testantur Psalmorum omnes interpretes, loquitur David, cùm ait: *Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum in loco quem posuit, etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Syon.* Si enim consideretur progressus is, vt refertur ad ea vitia, à quibus hominem abducit, tot habet gradus, quot per eum à nobis vitia superantur: *Ascensus in corde,* inquit Cassiodorus, *utiq. illi beato cui est auxilium à Domino, ascensus est in corde, quia semper proficit, semper ascendit, & quantum Dominus praefat auxilium, tanto altius eleuatur ad Cælum.* tale est enim verbi causa, quod dicimus, cū vicerit quis auxilio Domini libidinem, ascendit primum gradum, cùm dominatus fuerit superbie, salit alterum, dum superauerit avaritiam, subit tertium, & tot gradibus euehitur, quot vitiis fuerit absolutus.

Si verò consideretur idem progressus, vt intuetur virtutes, ex quibus quasi conflatur, tot eius sunt gradus, quot sunt illæ virtutes. Sunt verò præcipua tres, Fides, Spes, Charitas. aliae enim quas morales nominamus harum sunt comites & admixtræ. S. Augustinus explicans verba Prophetæ *huc spectantia,*

Querite

Querite faciem eius semper, sic scribit: An semper dixit in tota vita ista, qua h̄ic viuitur, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuenitus querendus est? Iam quippe illum inuenit fides, sed adhuc eum querit spes, Charitas autē, & inuenit eum per fidem, & eum querit habere per speciem, ubi tunc inuenietur, vt sufficiat nobis, & ultius non queratur. Et in eum ipsum Psalmum, qui hac de re scriptus est ait: Ambulabūt de virtutibus in virtutem: h̄ic enim per gratiam multæ virtutes dantur. Et enumeratis quibusdam gratuitis donis Dei, addit: Virtutes agendæ vita nostræ quatuor describuntur à multis, Prudentia videlicet, iustitia, fortitudo, temperantia. ab his virtutibus ibimus in illam virtutem, & quæ erit illa virtus, nisi solius contemplationis Dei?

Denique si progressum hunc accipiamus, vt à charitate ex qua tota vis eius est, pendet, totidem sunt progressus gradus, quot amoris Dei: *Vbi illi facit gradus Deus?* inquit S. Augustinus, *in corde respondet, quanto ergo plus amueris, tanto plus ascendas. Ascensus in corde dispositus. vbi ergo dispositus? in conuale plorationis.* Ecce habet is torcular conuale plorationis, ipsæ lacryma pia contribulatorum mystum sunt amantium.

Sed vt intelligat proficiens modum exercendæ virtutis, & actionum eius, res hæc est vberius explicanda. sunt igitur obseruandi hi quatuor gradus, qui oriuntur ex ipsa virtutum natura, & varietate:

Virtutes morales acquisitæ informant hominem ad bene *primus gradus.* viuendū ex rationis humanæ præscripto, & hic est primus gradus studiosæ actionis, sequi videlicet rationē, & prudentiam, & bene agere virtutis amore. virtutes verò morales infusæ diuinus dirigunt hominem ad recte agendū ex rationis quidē imperio, sed vt ea est supernaturali lumine fidei illustrata, & hic est secundus gradus gradus superiore longè præstantior, quo homo bene agit non solum amore virtutis, sed multò magis propter Deum:

Primo gradu efficitur homo bonus, sed intra terminos humanæ prudentiæ solum, quales fuerūt boni viri, quos instituit etiam gētilium Philosophia, in qua tam multa præclarè de virtutibus differuntur, & cuius disciplina informati extitere non

pauci, qui suæ virtutis illustria exempla posteris reliquerunt: vt Socrates, Platones, Fabij, Fabritij, Scipiones & alij. has tamen virtutes sæpe monet S. Augustinus tam abfuisse à germana ratione virtutis, quām aberant à vera religione, quod superiore capite retulimus. Idcirco magno Dei beneficio additus est primo secundus gradus, quo ad actiones virtuti congruentes homo dicitur non à prudentia solū, sed simul à Deo, qui singulari auxilio, & fidei splendore hominem subleuat ad agendum ex virtute morali, sed ob finem nobilissimū, qui est vita æterna. quam ob causam de huiusmodi virtutibus loquens, Daud ascensiones in corde quæ ex his etiam virtutibus conficiuntur, vt suprà dictum est, auxilio diuino adscribit. Immo & ipsam omnium virtutum imperatricem Prudētiam, cùm ait: *Qui docet hominem scientiam. Et: Beatus homo, quem tu erudieris Domine.*

Quare actiones virtutū moralium infusarum imperantur quidem à prudentia, sed multò magis à fide, spe, & charitate, prout actionis cuiusq; ratio postulat, & per virtutes Theologicas à Deo ipso. qui propterea quòd virtutes acquisitæ hominem in statu admodum humili & imperfecto ponerēt, adiecit illis has virtutes infusas multò nobiliores, & perfectiores, quibus quasi mutuò sibi respondentibus vteretur ad permouendum hominem ad actiones cōsentaneas virtutibus hisce præstantissimis. quod vt fieret, postulat Daud, cùm sic precabatur: *Manus tua fecerunt me, & plasmaverunt me, da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Et: Deduc me Domine in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.* Atq; hi duo gradus ad actiones hominis, quia homo est, pertinent, perficiuntq; actiones humanas, quia humanæ sunt.

Cæterūm homo ad imaginem Dei factus ad finem homine multò superiorē institutus est, & quē propriis viribus consequi nullo modo posset, ac propterea ad eum esset subleuandus nō modò ope virtutum moralium, sed etiam virtutibus supra humanis, quales sunt Theologicæ tres. quarū actiones supernaturales sunt, nec à prudentia naturali imperantur, quamuis si ne prudentia exerceri non debeant. & hic est tertius gradus exercenda

psalm. 83.

psalm. 93.

psalm. 118.

Tertius gra-
du.

ercendę virtutis non ppter Deum solū, sed etiam circa Deum. vt cum fide credimus Deo, & iis quæ alioquin incognita, nec naturæ vi cognosci possunt, ipse per se in sacris monumētis explicauit: cùm speramus laborum nostrorum præmia nos ab eo in æterna vita accepturos: cùm denique eum super omnia, hoc est, etiam plusquam nos ipsos diligimus.

Supereft quartus virtutis gradus omniū perfectissimus, ac *Quartus gra-
du.* planè diuinus, quo non solum propter Deum officia virtutis obimus, sed id diuinè quodāmodo facimus. quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus est. mouet enim tūc Deus solus per se ipsum animū hominis, non solum per virtutes Theologicas & morales infusas, sed etiam per Spiritus sancti dona, quæ in Isaiae libro numerantur: *Sapientia, Intellectus, Consilium, Forti-
tudo, Scientia, Pietas, Timor Domini.* qui sunt supernaturales habitus excellentissimi, semperq; charitatem comitātur. quamvis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animū per virtutes infusas, siue Theologicas, siue morales, ad quædam tam altissima virtutis officia exercēda, immittit in hominem illa dona, quibus quasi vinculis sibi maximè colligatū verset in omnem partem animū. vt igitur ad miracula & similia munera explenda vtitur Deus gratuitis illis charismatibus, quæ dona gratis data nominantur, sic actiones humanas præstantissimas dirigit per dona Spiritus sancti.

Appellarūt forsan huiusmodi actiones Philosophi heroicas & purgati animi. Sancti Patres Spirituales, Deificas, & diuinas dixerunt. qui enim hoc diuino spiritu afflantur, nō tam homines, q; quasi Di sunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & viri Apostolici tam multi, qui præstantissimorū hominum munera beneficio, à mortalibus, & plusq; homines, & tanquam celestes viri suspiciuntur. Itaq; ad virtutes proprio consilio, & deliberatione, adiutus tamen à Deo vt suprà dictū est, se se incitat homo. ad actiones autē has supernaturales impellitur à Deo, quod expressit Apostolus cùm dixit: *Quicunq; spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Mouentur vero non lege, aut ordine communī, sed instinctu diuino singulari, & extraordinario.

- Primus gradus** nominamus. Primus; cùm exercetur virtus propter virtutem.
2. Secundus cùm exercetur virtus propter Deum supernaturaliter
  3. cognitum. Tertius cùm exercetur per se virtus Theologica propter Deū, hoc est, versamur circa Deum propter Deū per illius virtutis actiones. Quartus est cùm diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones super humanas inducimur, quales sunt rerū humanaū contēptus, perpetua castitas, iniuriarū obliuio, inimicorū amor, mortis deniq; appetitio propter Deū, q̄ est diuinè agere.

**Lib. i. Dial.
cap. 4.
Prima regula.** Ad praxim , & vsum trium priorū graduum pertinet dictū S. Gregorij, quod tanquam regulam proficieni proponimus : *Ex subsequenti, inquit, opere etiam dona succrescunt.* vt intelligamus quantumcunq; dona Dei sint virtutes infusæ, vsu tamen & exercitatione continua postea indigere, non vt infundātur, quādoquidem id à Deo fit liberaliter, quo tempore recipit nos in gratiam suā, sed ne amittantur per otiū, & desidiam, & augeantur etiam simul cùm ipsa Dei gratia merito actionis , per quā exercentur.ad q̄ etiam pertinet quicquid iuuat ad incrementum acquisitarum virtutum , vt verbigratia, oratio similis illi, quæ est in Euangeliō: *Domine adauge nobis fidem.* Et multis versiculis Psalmorum, vt illis : *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.* *Exaudi Domine iustitiam meam. Ad hanc testimonii tuis Domine,* noli me confundere, & aliis.

**Luc. 17.
Psalm. 17.
Psalm. 118.**

Secunda regula. Ad exercitationem verò actionum diuinorum quarti gradus regula proficieni sit Isaiae dictum : *Dominus adaperuit mihi aurem, ego autem non contradico.* Cui subest hæc sententia, vt Deum loquētem in nobis audiamus, eius voluntati vt pareamus, voluntatem nostram parenti optimo promptissimam reseruemus. quod si quid ille velit à nobis , minus intelligamus, dabit ipse intellectum, dummodo rogetur vt par est. mittet etiam fortè ad amicos suos viros bonos, quibus cum consilia sua cōmunicat, à quibus , quæ sit voluntas eius, accipiēmus. augebit deniq; in nobis amorem suum , quo illi coniunctiores effecti, consilium eius per nos ipsos cognoscamus. Siquidem vt idem S. Gregorius ait: *Sancti inquantum cum Deo unum sunt, sensum Domini*

**Lib. 2. Dial.
cap. 16.**

mini non ignorant. quod verò idem alibi docet, *lege nō constrigi Spiritus sancti donum*, ita accipere debemus , sicut illud quod dixit S. Ioannes: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Et illud Domini: *Spiritus, ubi vult spirat.* aliquos enim etiam rudes euehit Deus ad altissimum rerum spiritualium gradum, & cognitionem , & quædam in aliquibus aliquando agit, quorum ipse solus, qui auctor est, rationem intelligit. nobis certè admiranda, non imitanda proponuntur. in quorum numerum refert S. Augustinus imperasse Deum Abrahæ, vt filium mactaret, & Samsoni inspirasse, vt se cum Philisteis occideret. de quibus inspirationibus aliqua post dicenda sunt.

**Lib. i. Dialog.
cap. 1.
Matt. 4.
Ioan. 4.
Lib. i. contra
Gaudentium,
cap. 31.
Et lib. i. deci-
nitate Det.,
cap. 21.**

Degradibus progressus in eadem virtute, & de quibusdam generalibus virtutis proprietatibus.

C A P V T I I I .

N T E Q V A M de virtutibus singulis, dicendum est adhuc de gradibus ascensionis in eadem virtute , id enim pertinet ad omnes , & quædam præterea expoundeda, quæ spectant ad virtutis proprietates.

De gradibus igitur eiusdem virtutis, sic scribit S. Gregorius : *Virtutis gradus non magni laboris est prehendere, cùm ab una in alteram transitur, sed subtilissima disputatione res indiget, cùm mens pensare nititur in una, eademque virtute, quibus profectus sui gradibus eleuetur.* vt enim prima elementa virtutum fidem scilicet, & sapientiam loquar, obtineri singula perfectè nequeunt , nisi ad hæc distinctis ordinatisq; modis , quasi quibusdam gradibus ascendamus. ipsa enim fides, quæ ad bona alia capessenda nos imbutit , plerumque in exordiis suis, & nutat, & solida est , & iam certissimè habetur, & tamē de eius fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namque eius prius accipitur, vt in nobis postmodum perfectè compleatur. si enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requisitus in Euāgelio pater sanandi pueri nondixisset, credo Domine, adiuua incredulitatem

Ezech. 47. litatem meam. adhuc ergo ascendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui uno eodemq; tempore clamabat, se etiam credere, & ad hunc incredulitatem dubitare. Hinc est etiam, quod redemptori nostro a discipulis dicitur, auge nobis fidem, ut que iam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipsa quoq; sapientia, qua bonorum operum solet esse magistra, anhelanti meti per incremeta tribuitur, ut ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendatur. Deinde S. Gregorius adfert illud ex Ezechiele de viro, quem ille viderat, qui mensus est cubitos mille, & duxit illum per aquam usque ad talos, deinde mensus est adhuc mille, & traduxit per aquam usque ad genua, & post mensuram aliorum mille usque ad renes, & denique post alios mille, per torrentem, quem non potuit pertransire. Aquam, inquit, usque ad talos venire, est iam nos per acceptam sapientiam desiderata rectitudinis vestigia tenere. usque ad genua per aquam ducitur, quia cum boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc usque nostra sapientia augetur, ut in prauis iam actibus minimè flectatur. *Hinc namq; per Paulum dicitur: Remissas manus, & dissoluta genua erigit, & gressus rectos facite pedibus vestris.* aqua ergo ad genua peruenit, cum nos percepta sapientia perfecte ad boni operis rectitudinem stringit. qui iterum metitur mille, & Propheta per aquas usque adrenes ducitur, quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis percepta sapientia omnem quoq; in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit, aqua ergo ad renes venit, cum dulcedo sapientiae etiam incentiva carnis intermit. Percepta perfectione operis ad contemplationem venitur ad torrentem, qui pertransiri non potuit, quia dum mens in altera ducitur sublevata videt in Deo, quia non potest penetrare, quod videt, & quasi tangit aquam torrentis, quam pertransire non valet, quia & intuetur speculando, quod libeat, & tamen hoc ipsum perfecte non valet intrueri quod libet.

Prima proprie-

du. Expræclara hac sanctissimi Patris doctrina intelligimus generatim tres statui debere in singulis virtutibus gradus. Primus est cum vestigium in primo limine virtutis cuiuslibet figitur, firmo nimirum voluntatis proposito virtutis amplecten-

dæ, &

dæ, & ad omnem occasionem vsu ipso exercendæ; appelletur primum propositum, primaque virtutis exercitatio.

Secundus gradus est, cum ita firmiter in illo proposito, ac *secundus gra-* vsu virtutis perseveramus, ut nullis temptationibus nos ab eo *dus.* villo modo deduci sinamus, & nominetur hic robur, aut fortitudo exercitationis virtutis.

Tertius gradus est, cum virtutis species alioquin secura, & *tertius gra-* fortè etiam depravata naturæ nostræ aspera, & amara, ita iam *dus.* incipit dulcescere, ut non solum nihil nos ab ea possit auellere, sed omnia etiam eius officia magna cum alacritate, ac desiderio a nobis expleantur. & sit hæc virtutis exercitationis alacritas. primo igitur gradu iacto in firmo proposito & primo vsu virtutis, roboratur virtus aduersus tentationes sicq; condescendit eius fortitudo, ex qua deinde vsu perseverante peruenitur ad tertium, quæ est alacritas in eodem vsu.

Huic sententiæ S. Gregorij affinis est doctrina illa quorūdam Theologorum, qui vt ostendant, quid sit diseriminis interactionē virtutis, doni sancti Spiritus, & beatitudinis illius, cuius octo partes Dominus in Euangeliō recenset, dicunt virtutem, verbi gratia, fortitudinis efficere, ut patiēter res aduersæ tolerentur, donum vero fortitudinis, ut alacriter, beatitudinē vero, quæ de persecutionibus est, ut etiam appetantur propter Deum, hos gradus in singulis virtutibus, quoad poterimus, inuestigabimus.

Ex prædictis colligitur Christianam virtutem magnum Dei munus esse, insignemque hominis perfectionem: pendere autem virtutes infusas ex gratia Dei gratum faciente omnes (si fidem, & spem, quæ in peccatore remanent demas) ad eum modum, quo animi facultates ex ipsa anima deriuantur. quare abundante gratia per peccatum mortale, vniuersæ virtutes simul ruunt. quam igitur ianuam in hominis anima habet apertam Dei gratia, eadē virtutibus, quæ eius comites sunt, patet: quare ratione consruatur, & augetur gratia, eadem virtutes, exitus denique gratiæ, finis virtutum est. quare vt peccatum gratiæ est inimicissimum, sic virtuti. & hæc est prima proprietas virtutum Christianarum.

Secun-

Secunda pro-
prietas.

Secunda proprietas earundem est, inter virtutes, & gratiā hoc interesse maximē, quod gratia actuosa per se non est, sed per virtutes. Itaque virtutes adiutrices sunt gratiæ ad rectè agendum, ex quo fit, vt gratia non crescat in anima, nec augementetur à Deo, cuius est hoc incrementū dare, nisi ad virtutū exercitationem. quare virtutum exercitatio dupli nomine necessaria est, & proficiēti propterea familiarissima esse debet, tum vt sibi virtutes per eam, tum vt gratiæ ipsi incrementum afferant, eaque ratione radici, à qua vires habent, fructum actionis retribuant.

Tertia proprie-
tas.

Tertia proprietas est, virtus vitam cœlestē homini tribuit: & vt vitium hominem Dæmoni, sic virtus Angelo similem efficit: vtque natura corrupta hominem ad humilia quæque terrenaque appetenda deprimit, sic virtus excitat, & confirmat hominis animam ad res superas amandas. quo inditio deprehenditur, quæ vera virtus sit, quæ verò fucata specie externa. qualis est, quam sæpe suadet Sathanas, cùm se transfigurat in Angelum lucis, & verum vitium, virtutem autem mentitam obtrudit. quæ enim hominis animum ad amorē, vel sui, vel mundi quantumlibet remotè alliciunt, virtutes non sunt. nam vt ait S. Chrysostomus: *Virtus est omnia humana desplicere, & per omnes horas futura cogitare, nulli inhibere presentium, sed sciare, quod omnia humana umbrasunt, & somnium, & si quid his vilius. Virtus hominem quasi mortuum ad huius vitæ res efficit, & ad nocentia quidem animæ salutit tamquam mortuum operatione carere, ad spiritualia verò sola vivere, & operari.*

Homil. 3. ad
populum An-
toch.Quarta pro-
prietas.

1.

2.

Quarta proprietas est: Virtus Christiana solida est, quo uno verbo multa dicuntur. Primò virtutem non esse rem aliquam extrinsecus splendidam solum, sed multo magis insita, & innata soliditate robustam, vt quæ hominē roboret aduersis tentationes & occasiones omnes vitiosas. est enim habitus animi, hoc est animi fortitudo, & munimentum. quare in scripturis, scuto comparatur, & thoraci. Secundò, qui ex virtute agit ita mentem in Deum vnum fixam habere, vt ab eo, quod aeterna lege, & voluntate Dei iuberi intelligit, nullo vñquam tempore.

tempore, aut loco, nullius, aut periculi, aut emolumenti occasione oblata, ne latum vnguem discedendum putet. Tertiò ob id non in hominem intueri, non allici præmio ad virtutis officia, non terreri difficultatibus, nec vlla vi dimoueri à proposito colendæ virtutis; sed etiam si immineat rei familiaris inopia, corporis infirmitas, mors ipsa, infamia quoq; & ignoratio, acri tamen animo tendere ad id, ad quod virtus vocat, facit ad huius rei explicationem, id, quod postea affertur cap. quarti lib. 19. cùm declarantur verba Domini, attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Quartò, non exercere virtutem voluptate consolationis, qua in piis actionibus plerunque mens perfunditur, sed & si ardua, laboriosa, molesta sit virtutis via, spinis inquā potius, quām floribus strata, in ea constanter ad mortem usque pergere.

Serm. 19.

Hæc omnia, & pleraque alia similia continet hæc vna vox soliditas, quam Christianæ virtuti, quæ virtus est solida, inesse dicimus. Legatur S. Augustinus de verbis Apostoli: multæ nim habet, quæ ad rem hanc pertinent. inter alia hæc: *Interrogate, quisquis vis indicare, & vide si tunc non facis male, quando potes facere, & ab homine non puniri.* Et paulò post: *Probat te Deus, quasistib⁹ dicat, ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quidquid libuerit, licitum puta, non hinc te punio, non in gehennas mitto, faciem meam tantum tibi negabo. Si expauisti, amasti; si ad hoc, quod dictum est, faciem suam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, & in non videndo Deum tuum, magnam pœnam putas.* gratis amasti. Adfert etiam exemplū duorum hominum obseruatione dignissimum: *Homo, inquit, pauperimus nobis apud Mediolanum constitutus, sed planè Christianus, pro scholis cuiusdam Grammatici, inuenit sacculum cum solidis fermè ducentis. memor legis proposuit pitaciū publicè: reddendū enim sciebat, sed cui redderet ignorabat, proposuit pitaciū publicè; q; solidos perdidit, veniat ad locum illum. Ille, qui plangens circumquag; vagabatur, inuento, & lecto pitacio venit ad hominem. & ne forè querareret alienum, quæsivit signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum, & cùm omnia fideliter respondisset, reddidit, quod inuenierat. Ille autem repletus gaudio, & volens vicem repende-*

retamquam decimas, obtulit solidos viginti, qui noluit accipere, obtulit vel decē, noluit accipere, saltem rogauit vel quinq^u, accipere, noluit ille. Stomachabundus homo proiecit sacculū: nihil perdidi, ait, si non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamē, fratres mei, quale certamē, qualis pugna, qualis conflictus? Theatru mundus, spectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur, accepit, cōtinuò totū pauperibus erogauit, vnu solidum in domum suā non dimisit.

Quinta pro-
prietas.

Quinta proprietas est. Virtus est moderatrix affectionum hominis. hæc ad omnes virtutes pertinet, sed præcipue ad eas, quæ in coercendis passionib^{us} animi versantur, qualis est fortitudo, & tēperantia, quare cùm dicitur virt^{us} hominis perfectio, idèo dicitur, non quia radicitus passiones euellat, aut prorsus extinguat, sed quia earum vim, & potentiam frangit, & corrigit quicquid est in illis exuperantia. Quæ causa est, vt afferrunt Theologi, virtutem non inesse homini, nisi cum passione moderata. Legatur S. Thomas & S. Augustinus.

1.2. q. 59. art. 2.

¶ 3.

Lib. 2. de ci-
r. 8.

rate Dei, cap. 8.

Lib. 22. cap. 22.

¶ lib. 29. ca. 4.

Ex qua re intelligimus illos, qui affectiones animi vitiosas non domuerunt, & ex occasione qualibet perturbationibus facilè concitantur, ita vt impetum earum non facilè sedent, aut non habere virtutes, aut non longè abesse à periculo eas amittendi, simul ac earundem passionum impulsu, quod facilè fit, se à Dei gratia deturbari permiserint. Quod si quandoque perturbatio excitetur in animo ita vehemens, vt à virtutis mediocritate abesse videatur, siquidem ratione comprimitur, quam primū id fieri potest, virtuti nullū inde creatur dānum. Sin autem adhibita etiam rationis moderatione, idem animi motus, & angor manet, vel id accidit diuinitūs, ad exercitationem virtutis diurniorem, si quidem vt ait Apostolus loquens de stimulo carnis sibi relieto; *Virtus in infirmitate perficitur;* tuncque dummodo voluntas non consentiat, sed resistat quantum ei à Deo conceditur, peccatum non committitur: vel accidit, quia Deus eius passionis sensum expedit tamquam virtuti alteri consentaneum, quamuis specie ipsa repugnare videatur illi, cuius est eum cohibere: qualis est magnus doloris, & mœroris sensus in peccatore ad pœnitentiam, & con-

2. Corinth. 12.

contritionem adaugendā, sine ullo fortitudinis detrimento, quale item est tedium ipsum vitæ huius, quo maximè affecti sunt sanctissimi etiam viri, vt Dauid, & Paulus ad ascendendū in eorum animis ignem desiderij cœlestis patriæ, qualis in Beataissima virginis Dei Matre fuit ingēs ille animi corporisque do-
tor, quo proximè accessit ad eum, quem in cruce omnium o-
mnino acerbissimum tolerabat Christus eius amantissimus fi-
lius; qualis denique ille idem mœror pauorque, quem ultrò Christus accessit in horto, crucem, quo nullus grauior in hac vita excogitari potuit vñquam: tuncque has affectiones, vt imperauit charitas, sic eadem excitauit, & fuit sine detri-
mento ullo virtutum earum, quarū est mediocritatem in hu-
iusmodi affectionibus constituere.

Idem dicendum est de iis, & aliis eiusdem generis passionib^{us}, si quando in proficientibus, & sanctis viris, diutius exupe-
rare videantur magis, quām requirat ratio virtutis, quæ eas moderatur. neque enim tunc virtus illa, aut amittitur, aut minuitur, sed potius extrinsecus diuino auxilio supernaturali corroboratur, vt possit sustinere.

Sexta proprietas est. Virtus non ita perficit animū, vt sen-
tiendi doloris vim corpori adimat, quamvis eum ita tempe- *Sexta proprie-
ret,* vt non permittat hominem doloris sensu abripi ultra pa-¹⁴⁴
tientiæ, modestiæ terminos. Qua de re sic scribit S. Grego-
rius: *Non nulli, inquit, magna constantia Philosophiam putant, si Lib. 2. moral.
disciplina aperitatem correpti ictus verberum, doloremq^{ue} non sentiant.* ^{cap. II.}
nonnulli verò tam nimis percussionum flagella sentiunt, vt immoder-
ato dolore commotici etiam in excessu linguae dilabantur: Sed quisquis
veram Philosophiam nititur tenere, necesse est, vt inter utraq^{ue} gradii-
atur: non est enim pondus verae virtutis insensibilitas cordis, quia &
valde insana per stuporem membra sunt, quæ & incisa sentire dolo-
rem nequaquam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolo-
rem verberū ultra quām necesse est, sentit; quia dum nimia afflictio-
ne cor tangitur, usque ad impatientia contumelias excitatur, & qui
per flagella corrigere male facta debuerat, agit, vt nequitiæ per flagel-
lum crescat. *Contra insensibilitatem quidem percussorum per Pro-
phetam*

Hierem. 5. p̄hetam dicitur: Percusſisti eos, nec doluerunt; attriuiſti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Contra puſſil animitatem percusſorum per Psalmistam dicitur: In miseriis non ſubſiſtent.

Pſalm. 139. His quaſi fundamentis iactis, de ſingulis virtutibus, quibus spiritualis ædificij structura conflat, & conſtat, agendū eſt.

De Fide.

C A P V T I V .

ID E S eſt virtus Theologica, ideò de Deo eſt, rebusque à Deo reuelatione traditis, eidemque vni Deo nititur tamquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia eſt lux infinita, & prima, princepsque veritas. magnum Dei donum, & primum, quod infundit Deus animæ fides eſt. Definitur autem ab Apostolo: *Sperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, hoc eſt, fundamentum omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatae, & promiſſæ ſunt, adeoque ipsius æternæ vitæ quaſi principium, pignus, & via. *Argumentum*, hoc eſt, vt ait S. Bernardus, certitudo eorum, que non videntur. actus igitur fidei eſt credere, quia Deus dicit: ideo eſt habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio, obſcura tamen, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, ſed ita efficax, & potens, vt, teſte Apoſtolo, *in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequiu Chriſti*. ad hanc autem captiuitatem ſtabiliendam vtitur quidem Deus miraculis, aliisq; argumentis, & rationibus, quæ à Theologis motiua fidei dicuntur, precepū tamen voluntate ipsius met hominis, qua intellectū mouet, & flectit ad aſſentiendum iis rebus, quæ fide proponuntur. ad quam rem adfert Deus voluntati ſingulare auxiliū ſupernaturale, quo eam ad id ſuauiter impellit, ſiue id faciat virtute charitatis, & religionis, vt quidam putat, ſiue peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in ipsam voluntatem diuinitus immittit, vt ad id præſtantum, eam iuuet, quod existimant alij.

Suarez. 3. part. queſt. 7. artic. 3. Hinc extiterunt fidei laudes innumeræ, quæ & in scripturis, & apud sanctos Patres leguntur. nam à S. Auguſtino dicitur bonorum

bonorum omnium fundaſtum, & humana ſalutis initium, ſine qua nemo ad filiorum Dei conſortium poſt peruenire, quia ſine ipſa, nec in hoc ſeculo quisquam iuſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſſidebit æternam. & à S. Cyrillo Hiero-
casch. 5. folymitano appellatur oculus illuminans conſcientiam, & intelligentiam efficiens. Et ab altero Cyrillo: Ianua & via in vitam, & re-
Lib. 4. in Ioan. cap. 9. cursus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem.

Vt autem intelligamus quantum in hac re, ſicut in reliquis omnibus, Christo Domino & Saluatori optimo debeamus, nō infundit nobis fidem Deus niſi per ipsum, & ex ipſius preciosi ſanguinis merito. eſt enim ipſe fundamentum, quod poſitum eſt, & cui fidei noſtræ fundamentum nititur. Qua de re S. Au-
Lib. 2. deciſi- gustinus de fide diſſerēs ſic ait: Loquitur Deus ipſa veritate, ſi quis ſit idoneus ad audiendum mente non corpore. Ad illud enim hominiſ ſit ita loquitur, quod in homine ceteris, quibus homo conſtat, eſt melius, & quo ipſe Deus ſolus eſt melior. Cū enim homo rectiſimè intelligatur, & ſi hoc non poſteſt, credatur factus ad imaginem Dei, profecto ea ſuī parte eſt propinquior ſuperiori Deo, quo ſuperat inferiores partes suas, quas etiam cum pecoribus communes habet. Sed quia ipſa mens, cui ratio naturaliter in eſt vitiis quibusdam tenebroſis & veteribus inualida eſt; non ſolū ad inhārendum fruendo, verū etiam ad per- ferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renouata, atque ſanata ſiat tant & felicitatis capax, fide primum fuerat imbuenda, atq; purgāda, in qua ut fidentius ambularet ad veritatē, ipſa veritas Deus, Dei filius, homine aſſumpto, non tamen Deo conſumpto, eandem con- ſtituit, atq; fundauit fidem, vt ad Deum iter eſſet homini per hominem Deum. hic eſt enim mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Ieſus. per hoc enim mediator per quod & homo, per hoc & via, quia ſi inter eum qui tendit, & illud quo tendit, via media eſt, ſpes eſt perueniendi: ſi autem deſit, aut ignoretur, qua eundum ſit, quid prodeſt noſſe, quò eundum ſit? ſola eſt autem aduersus omnes errores viam unitiſima, vt idem ipſe ſit Deus & homo, quò itur Deus, quā itur homo.

Est igitur cauſa efficiens fidei Chriſtus: eſt item cauſa me- ritoria, cauſa etiam finalis, exemplar denique & regula. quod hic libentius ſcribimus, initio videlicet tractationis de virtuti-

bus, quod omnium aliarum virtutum similiter parens, & fons est Christus. quanquam interest inter exemplum, quod à Christo accipimus in aliis virtutibus, & id, quod in fide, & spe ipse nobis reliquit. alias enim virtutes ferè habuit omnes (excipias oportet eas, quæ summæ perfectioni eius repugnant, vt pœnitentiam) ideo non solùm dictis quid vnaquæq; requireret, sed multò magis exemplo demonstrauit. at fidem non exemplo docuit, quia cùm beatissimus perspicua Dei visione esset, ea earuit, sed prædicauit, & vt ad eam prædicationem, resque ab ipso gestas fidem nostram dirigeremus, instituit, præsertim verò ad ea, quæ sponsæ suæ Ecclesiæ Catholice tradidit, quam voluit, vt audiremus, ac sequeremur sicut ipsum.

Fides est duplex, vna dicitur informis, vt est illa, quæ sine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata nominatur. Informatur autem Dei gratia, & charitate: & ab Apostolo propterea per charitatem operari dicitur, & hæc est fides proficiens. de qua multa Patres, quæ breuitatis causa omittuntur.

Primus gradus. Fidei progressus ex tribus illis gradibus conflatur, quos super dictum est auctore S. Gregorio in singulis virtutibus inueniri: proposito videlicet, fortitudine & alacritate, in quibus proprij sunt singulorum actus, & officia fidei exercēda. Et quidem q; ad propositum attinet, intelligendum est, initio quamvis infundatur à Deo virtus, esse tamen necessariam deliberationem animi ad eam in vsum deducendam.

In fidei ergo exercenda proposito prima actio fidei est credere, quia Deus dicit. quā exercere debet proficiens, vt ea corroboretur fides. accedit enim plerunque, vt rebus fidei assensum præbeat homo, non quia Deus dicit, sed aliis multis de causis, tuncque vt actio bona sit, fidei tamen diuinæ actio non est. Ob idque non tam confirmatur, & roboratur habitus fidei diuinæ tunc in animo, quām gignitur crescitq; alius habitus fidei cuiusdā acquisitæ. qualis illa est, quæ cernitur in hæreticis. quicq; cùm fidem non habent vni articulo, diuina fide priuantur, retinent tamen fidem aliam humanam, quæ reliquis articulis acquiescent.

Secun-

Secunda actio est mente ita adhærere rebus à fide propositiis, vt nihil homo dubitet, nihil omnino hæsitet: *Huic unitati,* inquit S. Leo, *inconcusis mentibus inhærete.* Et S. Basilius: *Fides Serm. 4. Nat. est eorum, quæ dicta sunt assentientis approbatio sine vila hesitatione,* *Christi. Serm. de fidei cum animi persuasione de eorum veritate, quæ Dei munere sunt prædicta confessata.* Et S. Bernardus: *Audis substantiam Hernandarum rerum? sub- Epist. 190. stantia nomine aliquid tibi certum, fixumq; præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris.* Non est fides estimatio, sed certitudo. Quod si tentatio contra fidem insurgat, nullum est magis præsentaneum remedium, quām huius, & superioris actionis frequentatio. proderit tamen tentationē quamlibet quasi proprio iaculo ferire, & frangere dictis quibusdā celebriorib⁹, tum scripturarū, tum sanctorum Patrū, quæ paulo post subiiciētur.

Tertia est actio. summa animi simplicitate, & humilitate se *Tertius adam.* fidei, & per fidem Deo & Ecclesiæ tanquā idiotam, puerumq; instituendum subiicere omni prorsus curiositate abiecta. sic enim habet S. Chrysostomus: *Vt, inquit, ille, qui aliquid mali dedit, Homil. 10. cetur, nisi totum abiiciat, & preparet animum, & purum reddat, ut in 1. Cor. 3. posterum inscribi possit, nihil profecto sanum didicerit, sic in hac exte- riori sapientia nisi omnia abiicias, nisi mentem tuam purges, & a quo iure cum idiotate ipsum fidei præbeas, nihil sane generosum intelliges.* Tentationes contra fidem Incipientibus initio solent esse molestæ. Sed si detegantur Patri spirituali, illico euancescunt. Aduersus verò superfluam curiositatē habeat Proficiens in promptu hæc quasi tela. quibus etiam instrui debent pro captu Incipientes.

Primum sit Salomonis præceptum: *Altiora te ne quæseris, & primū telum fortiora te, ne scrutatus fueris; sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita Eccles. 3. semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.* Secundum sit *secundum.* illud, quod septuaginta interpretes legūt apud Isaiam: *Nisi cre- Iiae 7. dideritis, non intelligetis.* Tertium ex S. Gregorio: *Fides non ha- Tertium. bet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Quartum *Quartum.* S. Bernardi: *Quid magis contra rationem, quām ratione rationem co- Euang. nari transcedere?* & *quid magis contra fidem, quā credere nolle quid- Quartum. quid non posse ratione attingere?* Quintum ex S. Basilio: *In quocun- Epist. 190. que in Psalm. 110.*

*Sextum.
Lib. 21. deciuia.
Dei, cap. 7.
Epist. 3.*

que humanarum artium exercitio, impossibile est primarum propositionum inquirere demonstrationes. Sextum ex S. Augustino: *In rebus miris, summa credendi ratio est omnipotentia Creatoris.* Item: *Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse.* Et illud: *Tota ratio facti est potentia facientis.* Ostendit etiam idem copiosè, quām plurima in rebus naturalibus fieri, cerniq; quotidie, quorum nulla ratio reddi possit, quæ tamen non nisi temerè negantur, quodadē sint certa atque testata. quid igitur mirum, si rerum diuinarum pleræque causæ incognitæ mortaliibus sint? legatur vigesimus primus eius liber de Ciuitate Dei.

Exempla etiam non exiguum vim habent aduersus fidei tentationes curiosas; quale illud quod habent sacræ litteræ de fide Abraham Patriarchæ, cùm iussus est mactare filium, per quem propagandam sobolem, ad similitudinem stellarum innumerabilium pollicitus erat Deus.

Referunt etiam aliqui, cùm ad moribundum S. Ludouicū Francorum regem, delatum esset sanctissimum Sacramētum, quæreretque ex eo sacerdos de more, num crederet ibi esse filium Dei? respondisse, id apud se minus habere dubij, quām si videret Christum in ea forma, qua ascendit in cœlos.

Secundus gradus.
1. Pet. 5.

Fidei secundus gradus continet fortitudinem eius, de qua S. Petrus: *Cui resistite fortes in fide: sicut contraria, qui imbecillæ sunt fidei, modicæ fidei arguuntur.* Hæc dupli ratione acquiritur: prior est supra dicta exercitationis ratio, præsertim qua infringuntur tentationes. Posterior est humilis oratio ad Deum, qua incrementum fidei ab eo postulatur, cum illis, qui, in Euangeliō idem precantur, cùm aiunt: *Adauge nobis fidem.*

Porrò Deus dupli item modo fidem auget, & roborat, vel augēdo ad usum nostrum, habitum infusum fidei: vel eum nouo dono locupletādo. hoc autem est donum gratis datum, quod inter alia eiusdem generis recenset Apostolus, cùm ait: *Alteri fides in eodem spiritu. hoc enim fides, ait Thomas, est constanza quadam, & robur in credendo.*

Ad hunc gradum potissimum spectat confessio fidei etiam cum vita discrimine, qua hominem teneri vult Dominus, cū ait:

ait: *Qui confitebitur me corā hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et Apostolus: *Ore confessio fit ad salutem.* Ad quæ omnia benignissimus Saluator noster Christus prouidentissimè instituit Sacramentum Confirmationis, quo homini, per meritā ipsius cōfertur animi robur ingens ad eas tempestates, quæ cōtra fidem commoueri possunt sustinendas & propulsandas, & ad ea omnia officia præstanta, quæ fide præcipiuntur. atque ad hunc gradum pertinent illustrissima, & propè infinita Martyrum exempla.

Tertius gradus.
Hebr. 10.
Philip. 1.

Tertius gradus fidei est alacritas, vt dictum est, quā fortassis Apostolus appellat plenitudinem fidei. Certè Philippensis bus ita scribit: *Manebo, & permanebo, ad profectum vestrum, & gaudium fidei.* Alacritatis effectus ille est, quem idem Apostolus commemorat Hebræis, cùm sic ait: *Vincitis compati estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes (per fidem nempe) vos habere meliore, & manentem substantiam.* Ad eandem igitur suo modo pertinent actiones omnes heroi- cæ, quæ ob bona inuisibilia ab hominibus excentur: præser- tim autem, mundi contemptus, & humanarum diuinitarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio. si quidē ita scribit de Moy- se Apostolus: *Fide reliquit AEgyptum, non veritus animositatem regis, inuisibilem enim tanquam videns sustinuit.* Et paulo ante: *Moy- ses grandis factus negavit se esse filium, filia Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quām temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuinitas estimans thesāuro AEgyptiorum improprium Chri- sti. aspiciebat enim in remunerationem.*

Ad hūc gradum peruenit eadem via, qua ad superiorem, exercitatione nimirū & oratione, maximè verò oratione, quia hæc alacritas, plerumque est fructus Spiritus sancti, numeratus ab eodem Apostolo inter duodecim illos, quos ponit in epistola ad Galatas, & appellat fidem: *delectationem, inquit S. Thoma- mas, quam ex fidei certitudine percepit fidelis,* oppositam illi carnis operi, quæ sectæ nominantur: quæ mirum in modum secat & lacerant animos hominum schismaticorum & hæreticorum. Signum fidei perfectæ ponitur à S. Hieronymo in dialogo

aduersus Luciferianos feroꝝ operis, & puritas intentionis: Adorationem assiſto. nō orarem, si non crederem: sed si verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mundarem, manibus tunderem peccatum, genas lachrymis rigarem. corpore inhorrescerem. ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosq; fletu perfunderem, crine tergerem. Et paulo pòst: Conueniat unus quisq; cor suum, & in omni vita inueniet, quā rarum sit, fidem animam inueniri, ut nihil ob gloriam cupiditatem, nihil ob rumulos hominum faciat. Difficile est Deo tantum iudice esse contentum.

De Spe.

C A P T V.

LTERA Theologica virtus spes est, quæ propterea de Deo est, & æternæ vitæ bonis, quæ Deus pollicetur sperantibus in se, conuenit cum fide, quia de iis est, quæ non videntur: Spes autem, ait Apostolus, quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem, quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus. Differt vero, quia ut scribit S. Augustinus: Fides est malorum rerum, & bonarū, quia bona creduntur, & mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & presentium, & futurarum. Item fides & suarum rerum est, & alienarum. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere prohibetur.

Præcipua spei laus, qua virtutibus etiam aliis antecellit, est, esse beatitudinem vitæ mortalis, si qua hinc beatitudo esse potest. quam si cognouissent Philosophi, non tam diu frustrâ laborasset in inuestigando summo hominis bono. legatur sanctus Augustinus, qui post quam non minus acutè quam copiosè, errores eorum coarguisset, concludit his verbis: Vita igitur quæ istorum tam magnorum, tamque grauium malorum aut premitur oneribus, aut subiacet casibus, nullo modo beata diceretur, si homines, qui hoc dicunt, sicut victi malis ingrauescentibus, dum sibi ingerunt mortem, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus, cum querunt beatam

Rom. 8.

In Enchir. c. 8.

Lib. 19 de ciui-

tat. Dei, cap. 4.

beatam vitam, dignarentur cedere veritati, & non sibi putarent in ista mortalitate fine summi esse boni gaudendum, ubi virtutes ipsæ quibus hinc certè nihil melius atq; utilius in homine reperitur, quanto maiora sunt adiutoria contra vim periculorum, laborum, dolorum, tanto sunt fideliora testimonia misericordiarum. Si enim verae virtutes sunt, que nisi in eis, quibus vera inest pietas, esse non possunt, non se proficiunt hoc posse, ut nullas miseras patiantur homines, in quibus sunt, neq; enim mendaces sunt verae virtutes, ut hoc profiteantur, sed ut vita humana, quæ tot, & tantis huius facili malis esse cogitur misera, spes futuri facili sit beata, sicut & salua. quomodo enim beata est, quæ nondum salua est? unde & Apostolus Paulus, non de hominibus imprudentibus, impatientibus, intemperantibus, & iniquis; sed de iis, qui secundum veram pietatem viueret, & ideo virtutes, quas haberent, veras habebant, ait, spes salui facti sumus. Spes autem, quæ videtur, nō est spes, sicut Rom. 8. ergo spes salui, ita spes beatificati sumus. & sicut salutem, ita beatitudinem non iam tenemus presentem, sed expectamus futuram. & hoc per patientiam, quia in malis sumus, quæ patienter tolerare debemus, donec ad illa veniam bona, ubi omnia erunt, quibus ineffabiliter delectemur, nihil erit autem, quod iam tolerare debeamus. talis salus, quæ in futuro erit seculo, ipsa erit etiam finalis beatitudo.

Spes duplex est, & ipsa sicut fides; informis, sine Dei gratia & charitate, qualem habet peccator, & eadē Dei gratia & charitate formata, qualis est in viris probis, & præsertim in proficiensibus.

Primus gradus spei est propositum firmū sperandi ea, quæ primus gradus sub spem cadunt, quæ paulo pòst numerabuntur. quo autem modo ad primum hunc gradum ascendatur, docet S. Bernardus his verbis: Septem ego in me video misericordias Domini. Prima misericordia est, quod à multis peccatis adhuc in seculo positum custodivit: quis panum, Ser. 2. in alia poteram cœcordia Domini cedisse peccata, nisi omnipotens pietas conseruasset. & hæc quanta dignatio pietatis, quod in gratum, & parviperdente sic gratia conseruabat, quod in multis contrarium, & contemnentem nihilominus ab aliis benignissime protegebat? At secunda misericordia super me Domine quonam poterit explicari sermone? quælibet benigna, quælibet libera-

psalm. 49.
Tertia.

Quarta.

psalm. 31.
Quinta.

psalm. 36.

Sexta & Se-
ptima.Prima actio.
Secunda.

Tertia.

lis, quām gratuita fuerit? ego peccabam, & tu disimus labas, non continebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. Sed qd prodest expectatio, nisi sequeretur paenitudo? cumulus esset damnationis dicente Domino; hac fecisti & tacui. Tertia proinde miserationis fuit, quod visitauit cor meum & immutauit, ut amara fierent, quae male dulcia prius erant, qui latabar cùm male facerem, & exultabam in rebus pessimis, inciperem demum recognoscere ei annos meos, in amaritudine animæ meæ. & nunc Domine commouisti terram cordis mei, & conturbasti eam; sancti contritiones eius, quia commota est, multi enim paenitentia ducti sunt, sed in fructuosa. quoniam paenitentia eorum reprobata est, sicut & prior culpa. Itaque & hac miserationis quarta fuit, quod paenitentem misericorditer suscepisti, ut in eorum numero inuenires, de quibus Psalmista: Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniquitates. Sequitur misericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius viuendi præstigiis virtutem, ne reciduum paterrer, & esset nouissimus error peior priore. omnino enim manifestè tua est Domine Deus, & non humana virtutis, susceptum semel peccati ingum à ceruicibus excutere, quoniam omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, nec est liberari nisi in manu fortis. Iam vero postquam in his quinque miserationibus, à malo liberaueris, ut fiat quod scriptum est, declina à malo, & fac bonum, in duabus aliis bona largiris, hæc duæ sunt gratia promerendi, qua videlicet munus bonæ conuersationis indulges, & spes obtinēdi, qua donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate usq; ad cælestia speranda præsumere. Hæc sanctus Bernardus, ex quibus intelligimus, quām multa sint, quæ vere spei actum primum antecedunt, & quibus adminiculis ad eum in nobis excitandum, opus sit.

Ad primum hoc propositum omnes istæ spes, siue spei actiones spectant. Prima actio est spes beatitudinis æternæ. Secunda actio est spes eorum omnium, quæ nobis necessaria, & utilia sunt ad beatissimam illam felicitatem obtinēdam, quæ sunt Dei gratia, supernaturalia auxilia, & merita. Tertia actio est firma opinio prædestinationis, & electionis diuinæ, quæ dominus misericordia sua infinita elegerit nos in Christo, vt esse-

mus.

mus sancti, & immaculati, ac demum æternæ salutis in conspectu eius participes. Quarta actio firma item animi conceptio, *Quarta.* hæc omnia per Christum Saluatorem nostrum à Deo in nobis fieri, si quidem vt ait Apostolus: *Predestinavit nos in adoptionem Ephes. 1.* filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ. Et alibi: *Qui liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra; sed secundum propositum suum, & gratiam,* quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia; manifestata est autem nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi. qui *Coloss. 1.* propterea ab eodem dicitur: *Christus in nobis spes gloriae, & abs. 1. Timoth. 1.* solutæ spes nostra, & in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.

Aduersus desperationis spiritum, sic pugnandum est. Primo replicandæ sunt diligenter septem misericordiæ Dei, quas retulimus paulò antè ex S. Bernardo: nam qui tam multa, tam magna beneficia contulit in homines inimicos & rebelles, quem sperare debemus fore, erga seruos, amicos, filios? Deinde abiicienda est, statim ac incurrit in animum omnis suspicio, aut inanis metus, quod non simus prædestinati, aut electi: est enim huiusmodi cogitatio vt plurimum perniciosa, & à Diabolo iniici solita. res enim hæc hominibus occultissima est, & soli Deo cognita, ideo, vt nobis interim nulla alia incumbat cura, quam rectè viuendi, agendiue. Certum est, Deum non irridere nos, ac ideo nō vocasse nos vocatione sua sancta ad perniciem; sed ad salutem hortatur ipse, præcipit, vt præceptis eius obtemperemus, pollicetur bonis actionibus præmiū semipiternum: hoc est, se ipsum: quis ausit suspicari Deum aliter velle, aut decernere, quām prædicet, aut iubeat? Queramus, *Tertia.* petamus gratiam, & vitam æternam. nam quæ iam à Deo acceptimus, ad ea, quæ adhuc expectamus postulanda, donata sunt: *Quamvis enim, inquit S. Ambrosius, omnia bona dona sunt Dei, à Deo tamen quedam etiam non petitæ tribuuntur, ut per ipsa, quæ accetatione gentium,* pta sunt, ea, quæ nondum sunt donata querantur. Denique nemo speravit in Deo, & confusus est. In te Domine speravi, non confundar in eternum. *Non enim quæ corporaliter possunt, sed quæ spiritualiter, ut eterna.*

Lib. 2. de Voca-
cap. 2.
Ecclesiast. 2.
Psal. 30.

<sup>z. Theſſal. 5.
z. Corinθ. 1.
Hebr. 6.
Sermones 3. de 7.
z. Xanthus.</sup> Secundus spei gradus est fortitudo spei, quę idcirco ab Apostolo comparatur galeę & alibi nominatur anchora tutę, & firma. de quo robore, simulque de rationibus, quibus homo id possit adipisci, sic scribit S. Bernardus: *Tria sunt, quae sic corroborant, & confirmant cor meum, ut nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propria vilitatis, nulla estimatio cœlestis beatitudinis ab altitudine spei deiicere posse in ea firmiter radicatum.* Tria igitur considero, in quibus tota spes mea conficitur, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. murmuret iam, quātum voluerit inspiens cogitatio mea dicens: quis enim es? aut quanta est gloria illa, quibusue meritis obtinere speras hanc? & ego fiducialiter respondebo, scio cui credidi, & certus sum, quia in charitate nimia adoptauit me; quia verax in promissione, quia potens in exhibitione. licet enim ei facere quod voluerit. hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quem nobis à patria nostra in hunc carcerem usq[ue] demissum, firmiter obsecro teneamus, ut ipse nos subleuet, ipse nostrahat, & pertrahat usque ad conspectum magni Dei. Denique occurrentum desperationi, vt supra dicebamus, adiunctis iis quę 2. lib. dicta sunt contra pusillanimitatem.

<sup>Territoria gra-
dus.
Rom. 15.</sup> Tertius gradus est alacritas, de qua S. Paulus: *Deus autem spei repleat vos omni gaudio in credendo, ut abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.* hac perfusus dicebat David: *Quoniam tu es Dominus spes mea.* in quæ verba idem S. Bernardus, qui post multa sic: *Saluabit eos, quare? quibus meritis? audi, quid sequitur, quia sperauerunt in eo.* dulcis causa, attamen efficax, attamen inrefragabilis. *De qua cum tribulatione clamauerint ad me, exaudiem eos.* Ecce numera tribulationes, secundum multitudinem earum consolationes eius latificabunt animam tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo speres in eum, nec humile aliquod vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum.

Ego vero opinor, quemadmodum fides, ut diximus, efficit actiones illas heroicas, quibus propter Dei gloriam homo se ipsum, resque humanas omnes animosè, fortiterque contemnit, sic spem maximè iuuare proficiem ad perseverandum constantissimè in eodem suscepto proposito usque ad finem.

De Charitate erga D E V M.

C A P V T VI.

HA R I T A s tertia Theologica virtus est maior reliquarum, ut ait Apostolus: nam Deus, quem fides cognoscendū habebis proponit in ænigmate; & spes desiderandum, ut summum nostrum bonum, charitas affert, & dat amandum, ut summum bonum per se & in se ipso. quare mandatum de ea dicitur à Domino *primum & ma-* ^{Matth. 22.} *ximum, & ipsa à S. Augustino appellatur arx virtutum, ab Apo-* ^{Sermone 53. de tempore.} *stolo verò plenitudo legis, & vinculum perfectionis.* Sed egregiè S. Prosper eius vim, proprietates, & effectus describit in hunc modum: *Charitas, inquit, est recta, ut mihi videtur, voluntas ab omnibus terrenis, ac presentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter & unita, igne quadam sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur incensa, inquinamenti omnis extranea, corrupti neficia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia, quæ carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, diuina contemplationis auxilia, in omnibus semper inuicta, summa actionū bonarum, salus mortuum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctorum mentiū, causam eritorum bonorum, premium perfectorum, in peccatis suis mortuos suscitat, languentes sanat, perditos instaurat, spem desperatis inspirat pacificas mentes in habitat, fructuosa in patientibus, leta in proficientibus, gloriosa in perseverantibus, victoriosa in martyrib⁹, operosa in omnibus fidelibus, quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium seruit, ex qua quicquid est boni operis vivit, sub qua obedientia crescit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religiosa contemnit, sine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit. Hæc Prosper.*

Adde his fide Christianos esse nos, bonos autem, hoc est, Dei amicos; gratia & charitate: *Cum enim queritur, inquit S. Augustinus, utrum quis sit homo bonus, non queritur quid credit, aut speret, sed quid amet.* Et alibi idem docet: *Nihil esse isto Dei donec excellentius.*

I.
Deut. 6.
Math. 22.
2.

Lib. 3 de do-
ctrina Christi.
cap. 10.

Primus gra-
dus.
Prima actio.

Psalm. 17.

De diligendo.
Deum.

Duplex est charitatis ratio, prior qua Deus diligitur, super omnia amabilia, etiam plus quam nos ipsi, de qua præcipitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota fortitudine tua*: posterior qua diligitur proximus sicut nos ipsi: sic enim iubetur: *Diliges proximum sicut te ipsum*. utramque complexus est S. Augustinus vna definitione: *Charitatem, inquit, voco, motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum*. nunc de priore tantum loquimur.

Primus gradus amandi Deum est propositum amandi. cui coniunctus est ipsemet amor. prima actio huius gradus est, amare Deum quidem, sed propter beneficia accepta, vel sperata. *Diligam te Domine*, inquit David, *fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus*. ad hanc actionem quomodo perueniat homo, docuit S. Bernardus: *Quia carnales sumus, & de carnis concupiscentia nascimur, necesse est ut cupiditas nostra vel amor noster a carne incipiat. quæ si recte ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consumabitur, quia non prius quod spirituale, sed quod animal, Deinde quod spirituale. & prius necesse est portemus imaginem terrestris, deinde cœlestis*. In primis ergo diligit se ipsum homo propter se; caro quippe est, & nihil sapere valet præter se, cum se videt perse non posse subsistere. Deum quasi necessarium incipit per fidem inquirere, atque diligere, diligit itaq. in secundo gradu Deum, sed propter se, non propter Deum.

Secunda actio est amare Deum propter se ipsum, & haec superiore est longè perfectior. sic habet S. Augustinus: *Amicitia amor, inquit, debet esse gratuitus: non enim propterea debes habere amicum, vel amare, ut aliquid tibi præstet. Si propterea illum amas, ut præstet tibi vel pecuniam, vel aliquid commodum temporale, non illū amas, sed illud, quod præstat. amicus gratis amandus est propter se, non propter aliud. si hominem te hortatur amicitiae regula, ut gratis diligas; quam gratis amandus est Deus, qui iubet, ut hominem diligas? nihil delectabilius Deo: nam in homine sunt, quæ offendunt, per amicitiam tamen cogitare, ut etiam illa, quæ offendunt, in homine tolerares propter amicitiam. Si ergo non debes propter quædam tolerandas dissoluere amicitiam*.

dissoluere amicitiam; Dei amicitia; quibus rebus debet cogi, ut dissoluatur, à te? Sanctus autem Bernardus tradit modum, quo ad posteriorem hanc actionem peruenitur: *Cum Deum cœperit homo occasione propriæ necessitatis colere, & frequentare cogitando, legendendo, orando, obediendo quadam huiuscmodi familiaritate, paulatim, sensimq. Deus innotescit, consequenter, & dulcescit, & sic gustato, quam suauis est Dominus, transit ad illum gradum, ut diligat Deum, non iam propter se, sed propter ipsum. sanè in hoc gradu diu statuerit.* Addit verò S. Augustinus: *Sed dicturus es mihi, non Deum vi- ibidem: deo, quomodo sum amatus, quem non video. Modo ostendo, ecce amas amicum gratis. Sed forte homo senex est amicus iste tuus. Quid amas in sene; incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contraria maxillam? Corpus, quod vides, non amas, quia deforme est, unde vides, quod amas? responsurus es te amare, quia homo est fidelis. ergo fidem amas. quibus oculis videtur fides, ipsis oculis videtur Deus. ex quibus intelligimus cognitionem Dei viam sternere ad amorem Dei: cognosce autem Deum cogitando, orando, legendendo, obediendo.*

Tertia actio charitatis in Deum est imperare officia, & a- *Tertia officiis: etus omnium aliarum virtutum, efficereque ut exerceantur propter Deum solum: est enim charitas arx & regina virtutum. hæc autem actio si recteobeatur, gratissima Deo est, & homini utilissima, quippe quæ totum hominem Deo dicat, & compleat innumeris magnisque meritis bonorum operum.*

Secundus charitatis gradus est fortitudo, quæ sanè par est *Secundus gradus.* dignitati eius, hoc est, maxima. Audiatur S. Augustinus, & *In Psal. 47.* Scriptura sacra: *Intellige, inquit, vim charitatis: ipsa est virtus, quam nemo vincit. huius ignem nulli fluctus facili, nulla fluminata extinguit. de hac dictum est: valida est, ut mors dilectio. Quomodo enim mors quando venit, resisti ei non potest, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare non potes, quia mortalis natus es; sic contra violentiam charitatis mundus nihil potest; à contrario enim similitudo data est de morte, quomodo enim mors ad auferendum violentissima est, sic charitas violentissima est ad saluandum.*

Ad hunc gradum maximè spectat nobilissima omnium actionem, quæ propter Deum obiri possunt ab homine mortali, nempe martyrum, de quo Dominus dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* & qua proximè Christum imitamus, qui postquam de sua morte, & passione locutus esset, addidit: *Qui mihi ministrat, me sequatur.* Et: *Qui perdidit animam suam, inueniet eam.* nec martyrum solum, sed etiā spiritualis mors, qua homo moritur mundo, ut Christo viuat in perfectionis statu. Ob id pergit S. Augustinus: *Per charitatem multi mortui sunt seculo, ut vinerent Deo. hac charitate accensi martyres, non simulati, non vana gloria ventilati, sed tales, quos verè Christi charitas perduceret ad passionem.* Legenduntur quæ sequuntur.

Tertius gradus est alacritas: copulatur enim ab Apostolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, imo ipse met de se testatur: *Gaudeo in passionibus, sine dubio Dei amore toleratis.* propter quem etiam ibant Apostoli gaudentes à confessu conciliij, quoniam digni habitu sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. & martyres in tormentis lætitia summa, & inexplicabili perfusi, se numquam laetius affirmabant epulatos esse. quod etiam accedit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter Christum deligentes, posthabuerunt omnia mundi gaudia deliciasque, *omnia ut stercore arbitrantes, ut Christum lucri facerent.*

De charitate erga proximum.

C A P V T VII.

1. Corin. 13.

ADEM est Theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum. utriusq; enim amoris Deus unus ratio est & causa. Hęc propriis laudibus laudatur ab Apostolo, cùm ait: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum; charitatem autem non habeā, factus sum velut assonans, aut cymbalū tinniēs, & si habuero Prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnē fidem,* ita

Teritus gra-

duis.

Galat. 5.

1. Corinth. 13.

Colof. 1.

Actor. 5.

Philip. 3.

ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradi- dero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, ni- hil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non emulatur, non agit perperā, non inflatur non est ambitiosa, non querit qua sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniqui- tate, congaudet autem veritati. omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Non emulatur, idem est ac non inuidet, non agit perperam, ac non est procax, non est ambitiosa, vertunt alij, non agit in honeste, vel non est fastidiosa. id est, nihil sibi in decorum putat, quantumlibet vile officium, modò prosit.

De charitatis ordine scriptum est: *Ordinavit in me charita-* Cantic. 2. *tem, qua de re sic S. Prosper: Iste, inquit, nobis dilectionis ordo ser-* Lib. 3. de vita uandus est, ut sicut ordinata charitas poscit, Deum principaliter dili- contemplat. *gamus, & propter ipsum in ipso ea, quæ diligenda sunt, tantum, quan-* cap. 15. *tum ipse præcepit, diligamus, ipse enim præcipit, ut corpora nostra pro- pter nos, proximum, sicut nos, & ipsum plus diligere quam nos debea- mus: Ita sane ut eis, quos nobis coniunctiores familiaritas facit, si eos fama non reprobat, & vita commendat, nos amplius impendamus, o- mnium profectus nostros esse credamus, & de aliorum peccatis, tam- quam de nostris misericorditer lugeamus.*

Primus gradus charitatis erga proximum est propositum *primus gra-* firmum diligendi gratis & propter Deum proximos omnes. *dus charitatis.* gratis, inquam, quia ut ait S. Bernardus: *Licet vera charitas va-* Lib. de diligen- *cua esse non posit, non est tamē mercenaria.* & indignares est chari- do Deo. *tati alium finem, quam Deum cōstituere.* hęc autem dilectio, *Ibidem.* qualis sit, indicat S. Prosper: *Secundū nos, inquit, proximos om- nes diligimus, quando ad mores bonos, & ad aeternā vitā consequendā,* *sicut nobis saluti eorum consulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & sicut nobis subueniri optamus, ita eis pro virib⁹ subuenimus, aut si facultas defuerit, voluntatē subueniendi tenemus.*

Prima charitatis actio est, amando non aliud, quam proximi bonum propter Deum querere: *Nam charitas, inquit A. prima actio.* postolus, nō querit, quæ sua sunt. Et alibi præcipit: *Nemo quod suū est querat, sed quod alterius.* quæ pertinent ad auertendum amo- *1. Corinth. 13.* *1. Corinth. 10.*

rem propriū, qui se se facillimē ingerit in huiusmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, sed mercenariā.

Secunda actio. Secunda actio est amare proximi spirituale bonū, ad quam spectant omnia misericordiæ spiritualia opera, de quibus Apostolus: *Estate in uicem benigni, misericordes, donantes in uicem sicut Deus in Christo donauit vobis, & corripite inquietos, cōsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estate ad omnes.*

Tertia actio. Tertia actio est opitulari proximo, in iis omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, siue corporis siue externa bona sint. & huc referenda sunt omnia misericordiæ opera, quæ corporalia nominamus. *Filioli mei, inquit S. Ioannes, non diligamus verbo, neg, lingua; sed opere, & veritate.*

Quarta actio. Quarta actio est ædificatio spiritualis. *Vnusquisque, inquit S. Paulus, proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.*

Secundus gradus. Secundus gradus est fortiter constanterque proximum diligere, ad quem gradum pertinent Apostoli verba: *Charitas omnia suffert, animo videlicet, & omnia sustinet, etiam corpore, si opus sit. & quamuis ad primum etiam gradum spectet dilectio inimicorum; maximē propria tamen est huius secundi, qui facit ut homo vim sibi afferat aduersus tentationes odij & vindictæ, si quæ insurgunt nobis in eos, qui nos persecuntur, aut iniurias nobis damnaque afferunt, hinc est, quod S. Augustinus.*

*Serm. 25 de
verbis Domini.* *Stino auctore: Charitas oleo comparatur in Euangeliō decem virginum, est enim illa via supereminentior, quam nominat Apostolus, omnibus enim, inquit, humoribus oleū supereminet. Mitte aquam, & superinfunde oleum, supereminet oleum. Mitte oleum, superinfunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem seruaueris, vincit, si ordinem mutaueris, vincit. Charitas nunquā cadit. Ratio autem diligendi inimicum explicatur ab eodem S. Augustino: Sic, inquit, diligendus est inimicus, non in quantum inimicus, sed in quantum homo est ut ei hoc velis prouenire, quod tibi, id est, ut ad regnum correctus renocatusq; perueniat.*

Rom. 15. Huius actus est tolerantia imbecillitatū erratorumq; proximi nostri. *Debemus enim, inquit S. Paulus, nos firmiores imbecillitatē infirmorū sustinere, & non nobis placere. Et: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi.*

Ter-

Tertius gradus est charitas erga proximum iuncta gaudio, *Tertius gradus* prout etiam coniungitur ab Apostolo, cùm numerat fructus *Galat. 5.* spiritus dicens: *Charitas, gaudium, pax, ac si charitatē perfectam consequatur illico gaudium. Certè idem valde vult, vt charitatem exerceamus alacriter: Qui miseretur, inquit, in hilaritate. Rom. 12.* Et alibi: *Non ex tristitia, bilarem enim datorem diligit Deus. Indicium vtriusque charitatis, est in primis zelus animarum.*

De zelo animarum.

C A P V T VIII.

 El vrs effectus amoris est, vt scribit sanctus Augustinus. Quare cùm charitas sit amor, & amicitia quædam excellens, ex ea etiam existet zelus. & quia duplex est charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiam zelus est, alter, quo bonum proximi procuratur, & eiusdē malum auertitur, alter, quo Dei gloria queritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius est. Qua de re sic S. Thomas: Amor, inquit, amicitie querit bonum amici, unde quando est intensus, facit hominem moueri contra omne illud, quod repugnat bono amici, & secundum hoc, aliquis dicitur zelare pro amico, quando si qua dicuntur, vel fuit contra bonum amici, homo repellere studet. & per hunc etiam modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea, quæ sunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere secundum posse conatur, secundum illud: Zelatus sum pro Domino exercituum.

Proficiens vtroque zelo munitum pectus gerere debet: eo tamen maximē, quo incendi solent veri Deiamatores ad omni studio procurandam salutem animarum, tanquam Deo summè gratam, præsertim si id vitæ ab eo institutæ consentaneum sit. ad quam rem proderit legisse, quæ scribit S. Chrysostomus: *Nihil, inquit, ita gratum est Deo, & ita curæ, ut animarum salus, sicut Genes. clamat Paulus dicens, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnationem veritatis venire, & iterum Deus ipse ait, nolo mortem peccatoris,*

toris, sed ut convertatur, & vivat. & propter hoc etiam creaturā hanc omnem producit, & nos formauit, non ut percamus, neq; ut suppliciis nos torqueat, sed ut saluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat. talem igitur habentes Dominum, tām misericordem, tām benignum, tām mansuetum, tum nostrā, tum fratrum nostrorum curam geramus. nam & hoc nostra salutis argumentum erit, & occasio, si non solum pro nobis ipsis solliciti; sed & proximo utiles fuerimus, ipsum ad viam veritatis manu ducentes. & ut sciat, quantum bonum sit, cum salute nostra, & alios lucrari, audi Prophetam ex persona Dei dicētem, qui educit preciosum, à vili, quasi os meum erit. Quid hoc? Qui ab errore ad veritatem, ait, manu duxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit pro virili humano, me imitatur. etenim ipse cū Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, & omnia alia humana sustinuit, & crucem quoq; suscepit, nisi ut nos peccato obnoxios à maledicto liberaret, & hoc quoq; Paulus clamat dicens; Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse, qui Deus est ineffabilis essentia, ob misericordiam ineffabilem hęc omnia propter nos, & salutem nostram suscepit; cur non & nos erga fratres iustis sumus, agnoscentesq; eos, ut membra nostra, & eripientes ex Diabolifaucibus in viam virtutis inducimus? Concludit autem præ omnibus aliis huius vitæ curis de salute animarum agendum cū proximis. Et alibi: Nihil, inquit, est, quod anima possit & equiparari, ne vniuersus quidem mundus. Ita q; immensas pecunias pauperibus eroges; plus tamen effeceris, si unam conuerteris animam.

S. Gregorius verò sic scribit: O quam utilis est peccatorum remissio, quæ conuersos non solum à peccatis liberos efficit, sed etiam alios à via impietatis, & iniustiae retrahit, flamman charitatis accendit? hec est enim charitatis euidens probatio, & cui per gratiam Dei contingit à peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo studeat ad spem venie, delinquentes hortari. nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quam zelus animarum, exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, & exemplo suo peccatores quoq; ad pénitentia confugere medium admoneat.

Repetendum est. etiam memoria sāpe, Christum, pro salute animarum vitam sanguinemque profundisse: idque in cruce. respon-

Hierem. 15.

Galat. 3.

Homil. 9. in
1. Cor.In psalm. pa-
nitentia.In psalm. mi-
serere.

respondisseque Carpo Episcopo (vt auctor est S. Dionysius) Se Epist. ad Deiam in Caelis triumphantem si opus esset, iterum pro salute hominum, mophilum. mortem obitum.

Primus igitur zeli animarum gradus sit propositū hoc tam *Primus gradus* insigne Charitatis officium obeundi, quacunq; occasione oblata. quis enim est qui tātum beneficium, cūm possit proximo conferre, aut grauetur, aut nolit? Prima igitur actio zeli huius *Prima actio.* timor est, hac de re reddendæ rationis Deo, si id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento, præstare potuerimus, negligamus: Nemo dicat, inquit S. Gregorius, admonere non suffici, *Homil. 6. in Matt.* adhortari idoneus non sum: quantum potes, exhibe, ne male seruatum talentum quod acceperas, in tormentis pendere exigaris.

Secunda actio est tantū industrie in re hac collocare, *Secunda actio.* quantum suggestur gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuentos, corroboratosque esse, intelligimus. neque enim eadē ab omnibus expectanda sunt, satisque est, si se quisq; pro acceptæ gratiæ viribus exerceat: In quantum, ait S. Gregorius, vos proficisse pensatis, etiam vobis cum alios trahite, in via Domini socios habere desiderate, si ad Deum tenditis, curate, ne ad eum soli veniatis. hinc in Apocalypsi scriptum est, Qui audit, dicat veni, ut qui iam in corde vocem superni amoris acceperit, foras etiam proximis, vocem exhortationis reddit. & fortasse panem, ut indigenti porrigat, non habet, sed maius est, quod tribuere valeat, qui linguam habet: plus enim est verbipabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quam ventrem moritura carnis terreno pane satiare.

Tertia actio est oratio pro iis, quos ope nostra spirituali indigere cognoscimus: Orate, inquit S. Iacobus, pro inuicem, ut salvemini. Et paulò post: Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis cum, scire debet, quoniam, qui conuersti fecerit peccatum ab errore via sue, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Quarta actio est ædificatio sanctæ cōuersationis: hac enim plerunque magis quam verbo peccatores incitantur ad poenitentiam:

452 De disciplina Christianæ perfectionis
1 Cor. 7.
1 Pet. 2.
Quinta actio. tentiam: Sanctificatur, ait Apostolus, vir infidelis per mulierem si-
delem. Et S. Petrus: Conuersationem vestram inter gentes habentes
bonam.

Quinta actio est Correctio. de qua Dominus in Euangeliō
præcepit, & post præceptum ait: Si te audierit, lucratus eris fratre
tuum. Quo loco monendus est proficiens, vt operam det huic
Domini mādato, eo ordine, & modo, quem charitas requirit,
ne fortè remissior sit in corrigendo, quām res exigit, aut etiam
ita præceps, vt offendat potius fratrem, perdatue, quām lucre-
tur: Zelus, inquit S. Bernardus, absgscientia minus efficax minusq;
utilis inuenitur. plerung, autem & perniciosus valde sentitur. quo igi-
tur zelus feruidior ac. vehementior spiritus, profusorque charitas, eo
vigilantior opus scientia est, que zelum supprimat, spiritum tempe-
ret, ordinet charitatem.

Secundus gra-
dus. Secundus gradus est fortitudo, & constantia zeli, qualis
fuit in Apostolo cūm ait: Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis
erat. Qualis in S. Ioanne Baptista, cūm dicebat Herodi: Non licet
tibi habere uxore fratris tui. Quod si accidat, vt labori nostro fru-
ctus, quem optamus, non respondeat, hincque in animo exo-
riatur mōror, & gemitus; id non tām detrimentum zeli est, q
indictum fortitudinis, & constantis charitatis, cuius est, vt di-
ximus, omnia sufferre. hoc enim est, quod ait Dauid: Zelus do-
mus tua comedit me, id est, exedit me. Et alibi: Tabescere me fecit
zelus meus, quia oblitus sunt verba tua inimici mei. Et: Vidi prævari-
cantes, & tabescbam. Quem discipuli etiam in Domino Iesu
Christo in Euāgelio agnouerunt. quo loco S. Augustinus: Quis
comeditur zelo Domus Dei? qui omnia quā fortè ibi videt peruersa, sa-
tagit emendare, cupit corrigere, non quiescit, si emendare non potest,
tolerat, gemit. Ibidem multa hac de re S. Pater, & ad extremum
sic habet: Quomodo dat Deus aditum, quo modo aperit ianuam ver-
bo suo, nolite quiescere lucrari Christo, quia lucrat estis à Christo.

Tertius gra-
dus. Tertius zeli gradus est alacritas, quā in Apostolo Paulo ex-
cellentissima fuit: Optabam, inquit, anathema esse à Christo profra-
tribus meis. Et: Ego libentissimè impendam, & super impendar ipse-
pro animabus vestris, licet plus vos diligens minus diligar. Ad hunc
gradum

gradum pertinet oratio Moysis ad Dominum: Aut dimitte illis Exod. 32.
hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti; Et fa-
cinus admirandum S. Paulini, qui se vendi voluit, pro filio vi- Lib. 3. Dial.
duæ redimendo, vt narrat S. Gregorius. & hæc sunt zeli aperti- cap. 1.
ora indicia.

De Prudentia.

C A P V T I X.

PE virtutibus Theologicis dicta hæc tenus sunt, quā
proficieni sufficiūt ad eārum exercitationem am-
plectēdam. qui plura de his adhuc intelliget ex his
quā tractabuntur sequētibus libris, quinto præser-
tim. Deinceps de virtutibus Cardinalibus, & aliis, quā ex eis
deriuantur, agendum est. Harum princēps est Prudentia, quam
hīc tractamus, non alia ratione, quā ea, qua spiritualis est, &
proficiēt iuuat ad progrediendū in via spiritus, prout po-
stulat ratio diuino spiritu informata. Hæc autē sic describitur
à S. Augustino: Prudentia est amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, Lib. de morib.
ab his, quibus impeditur, sagaciter eligens, & hunc amorem, non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est, summi boni, summa sapientia, summaq; concordia. Non describit autem S. Augustinus prudētiā
per amorem, quod existimet, eam nō esse intellectus habitum:
nam eodem libro sic habet: Ad prudentiam, pertinet dignoscen- Cap. 24.
tia appetendorum, & vitandorum, sed potius vt significet eam ab
amore, quem summi Dei appellat, hoc est, à charitate profici-
sci, vel ad prudētiā spiritus pertinere, ex amore agere, cha-
ritateque ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum.

Prudentia non solum virtus est, ad proprias actiones ritē
obeyendas instituta, sed maxima ideo virtus est, quia aliarum e-
tiam virtutum officiis ita præest, vt eorum norma sit, ad quam
ipsa omnia dirigantur. Ideo S. Gregorius sic scribit: Ceteræ vir- Lib. 2. moral.
tures, nisi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes esse nequaquam cap. 25.
possunt. Et S. Bernardus: Discretio, inquit, omni virtuti ordinem ser. 49. in Cāt.

psalm.ii.8.

ponit, ordo modum tribuit, & decorum, etiam & perpetuitatem. Deniq[ue] ait. ordinatione tua perseverat dies, diem virtutem appellans. Est ergo discretio non tam virtus, quam quadam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrinæ; tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaq[ue] affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminium q[ue] naturæ.

Coll. 2. cap. I.

Ad prudentiam spectant pleraque, quæ à Patribus differuntur de discretione, à Cassiano præsertim, qui ita scribit inter multa: *Est discretio non mediocris quedam virtus, nec quæ humana passim valeat industria comprehendendi, nisi diuina fuerit largitate collata.*

Homil. 12. § 4.
siorum argu-
mentorum in
principium
Proverbiorū.

Rom. 8.

In indice libro-
rum probibito-
rum c. de corre-
ctione librorū.

Prudentiæ partitio varia est: nam alia prudentia carnis. alia spiritus. de vtraque S. Basilius: *Vna, inquit, est prudentia proprij commodi custos, & alieni dolis obseruatrix, qualem serpens habet. ille si quid periculi imminere viderit, caput super omnia custodit. ea videatur esse versutia illa, quæ prona est ad proprium commodum, & simpliciores defraudandos, quali prudentia fuit ille seculi prudens, & iniustiæ & economus apud Euangeliū. vera autem prudentia eorum, quæ agenda sunt, & non agenda, cognitio est, quam si quis recte sectatus fuerit, nunquam ab officio, virtuteq[ue] discedet, nunquam vitiorum peccatum incurret.* Hæc eadem diuisia prudentiæ est apud Apostolum, qui ait: *Prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita & pax: quoniam Sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei nō est subiecta.* Et ad depravatam quidem prudentiam illam pertinent omnia præcepta tyrannidis illius, quæ nunc ratio status à quibusdam dicitur, melius ab Ecclesia tyrannica politia nominatur, cuius sine dubio finis mors est, quia nihil sapit nisi terrenum atque mortale, *commodum, inquam, proprium*, vt ait S. Basilius. quanquam etiam mors, hoc est peccatum mortale finis eius est, vt plurimum: dummodo enim bene rebus suis cōsultum sit, proximi damnum, & Dei præpotentis offenditum nihil curat, prorsus quæ sua sunt, quaren[t]s, non quæ Iesu Christi. quare prudentia non est, sed fraus, versutia, & tyrannis.

2. 2. q. 47. ar. II.

Vera porro prudentia triplex est, vt auctore est S. Thomas: *Vna, inquit, simpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium; alia*

lia æconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familiæ. & tertio politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel Regni. Et hæc postrema adhuc duplex est, vt idem docet: *Alia q. 50. ar. 1. § 4. Regia in Principe, qui custos est iustitia, & boni publici procurator, alia militaris præsertim in exercitus duce, cuius consilio insultantes hostes comprimuntur.* Cæterum gradus in prudentia aliter accipiendii sunt, atque in virtutibus aliis, quæ vel in appetitu sunt tam rationis, quam sensus, vel ab eo magis pendent, quam prudentia, quæ habitus intellectus est. ideo penes actiones mentis, quæ propriæ prudentiæ sunt, considerantur. hæc autem sunt tres, consilium, iudicium, præceptio, siue imperium.

Primus igitur prudentiæ gradus est consilium de re agenda, vel non agenda, cum videlicet nos per nos ipsos id cogitamus, vel adhibitis consiliariis inquirimus idem. huic prudentiæ parti adiungit Deus pro infinita sua misericordia, Spiritus sancti donum, quod idcirco consilium etiam dicitur, quod nobis à Deo tanquam Consiliario datur in iis rebus, quas humana ratione consequi non possumus. quæ sanè innumeræ esse possunt, ut potè singulares, & ut aiunt contingentes. vt propterea dictum sit à Sapiente: *Timidas esse cogitationes mortalium, & sapientia in certas prouidentias nostras.*

Prima Confiliij huius regula est diuina lex, ad quam cōgiratione & deliberatio omnis proficientis dirigenda est: *Et consilium meum, ait Dauid, iustificationes tue.* Et Apostolus: *Contendimus placere illi.* Quicquid igitur peccatum est, aut speciem peccati præsefert, nec Dei gloriam spectat, alienum omnino sit à consultatione proficientis.

Secunda regula est oratio ad Deum, qua impetretur auxilium eius ad ea cogitanda, & constituenda, quæ eius voluntati, legiue confona sint: *Dirige me, ait idem, in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.* Et: *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*

Primus gradus

Primaria regula
Confiliij.
Psalms. 118.
2. Cor. 5.

Tertia regula.

Tertia regula est diligens inquisitio, & meditatio eorum, de quibus consilium capit: hāc enim industria exigit à nobis ille, de quo scriptum est: *Posui adiutorium super potente.* Et Salomon quanquam nō nisi Deo placita cogitare iustum virum asserit, ea tamen ipsa, ab eo considerari pronūciat, cūm ait: *Labbia iusti considerant placita.* Et Dauid beatum cūm dixisset hominem, qui non abiit in consilio impiorum, subiungit: *Sed in lege Domini meditatur die ac nocte.* Et alibi: *Et meditabar in mandatis tuis.* Et: *Lex tua meditatio mea est.*

Quarta regula

Quarta regula est sibi, suisq; cogitatis non multūm tribuere: *Ne innitaris, inquit Sapiens, prudentia tua.* Quod maximē faciendum est, cūm de rebus propriis agitur, in huiusmodi enim deliberationibus, & facilius, & periculosius erratur, pr̄sertim, cūm obstinatē in sententia persistitur, quod vitium insectatur acerrimē S. Bernardus his verbis: *Lepra, inquit, proprij consilij è pernicioseior est, quò magis occulta, & quantò plus abundat, tantò sibi quisque sanior esse videtur.* hāc illorum est, qui zelum habent Dei, sed non secundum scientiam, sequentes errorem suum, & obstinati in eo, ita ut nullis velint consiliis acquiescere. hi sunt unitatis diuisores, iniicipacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituer, & qua maior superbia, quam ut unus homo toti congregacione iudicium suum praferat, tanquam ipse solus Spiritum Dei habeat? Idololatria scelus est non acquiescere, & quasi peccatum ariandi repugnare. Eant nūc, qui se faciunt religiosores aliis, qui non sunt sicut ceteri hominum, ecce arioli, & idololatræ facti sunt.

1. Reg. 15.

Quinta regula

Quinta regula in rebus grauibus adhibendi sunt in consilium alij. siquidem sapientia de se ait apud Salomonem: *Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.* Magna autem cura ponenda est in consiliariis diligendis: Multi, inquit Sapiens, sint tibi amici, unus autem sit tibi consiliarius de mille. Qua de re S. Bernardus sic præcipit: *Ad consilium soli elegantur, qui & prudentes esse videantur, & benevoli.* absq; prudentia, & benevolentia non sunt perfecta consilia. propterea Dominus, & imprudens discipuli,

Eccles. 6.

Epist. 42.

puli, & fratrum infidele consilium refutabat, respondens improviso; non sapis, quæ Dei sunt, & malevolis; vos ascendite ad diem festum hunc. quo loco etiam illud obiter aduertendum. S. Bernardo eundem esse benevolum, qui fideliis sit, & contrà. Quād alia multa, ex hisce consilij regulis consequantur facile intelliget per se proficiens. nobis ad reliqua pergendum est, cap. 22. plura dicturis.

Secundus gradus prudentiæ spiritualis est rechè de iis omnibus, quæ in consilium allata fuerint diiudicare. quæ propriè discretio est, qua discernuntur vera à falsis, certa à dubiis, inutilia ab utilibus, intempestiuia ab opportunis, honesta ab in honestis, iucunda à tristibus, bona denique à malis, & inter hæc, quæ magis, minusue bona, & quæ loco, tēpori, personæ, rei a gendæ magis minusue conueniant: nec quid solūm, sed quantum, & quatenus in vnaquaque re statuendum, & progredendum sit. Quam rem amplè Albertus Magnus prosecutus est. In paradiſo a Discretio, inquit, vera est prudenter iudicare inter creatorē & creaturam, quid sit creator, & quid creatura. Item quid sit bonum, quid melius, quid optimum, quid malum, quid peius, quid pessimum. quantum bonum sit appetendum, quantum malum detestandū. Item quantum reverentiam debeat homo superiori, quantum clementiam inferiori & compassionem, qualēm societatem & quali: qualiter debeat se habere ad mortuos, qualiter ad viuos, qualiter ad prædecessores, qualiter ad successores, qualiter ad amicos, ut diligentur in Deo, qualiter ad inimicos, ut diligentur propter Deum, qualiter coram Deo occulte, qualiter corā homine manifeste: quæ refectio carni, quæ spiritui impēdenda sit: quibus vestibus induendum: quando comedendum, quando bibendum, quando abstinentium, & quantum, & à quibus cibis: quando vigilandum, quando dormiendum, & quantum, & quandiu: quando orandum, quando flendum, quando aliquod opus faciendum: quomodo se habendum ad laudem, quomodo ad reprehensionem, quomodo loquendum, quomodo tacendum, & quando, quantum, & de quibus causis, cum quibus, quo loco, quo tempore: quando accipiendum, quando retinendum, quando largiendum, & quantum, & quibus, & quo tempore. De omnibus his ordinatè & prudenter diiudicare est ve-

Marc. 6.
Ioan. 7.

radiscretio. Hec virtus est magistra omnium virtutum, statuens omnibus modum & ordinem. ubi autem discretio non est, ibi charitas non seruat ordinem, nec modum.

Collat. 2. cap. 4.

Discretionis autem necessitatem, & utilitatem maximam esse, Patres docent: Tam beati Antonij, quam uniuersorum, ait Cassianus, sententia definitum est, discretionem esse, quæ fixo gradus intrepidum hominem perducat ad Deum, prædictasq; virtutes iugiter conseruet illas, cum qua ad consumationis excelsa fastigia minore posset fatigacione conscendi, & sine qua multi etiam propensius laborantes perfectionis nequierint culmen attingere. omniū namq; virtutum generatrix, custos, moderatrixq; discretio est. antè verò dixerat monachum si non possederit discretionem, necesse esse velut in nocte cœca oberrantem, non solum in perniciiosis fœtueis, præruptisque concidere; sed etiam in planis, ac directis frequenter offendere. Quare rectè concludant omnes, discretionem magnum Deidonum esse, quod non nisi Dei gratia, & magna humilitate acquiritur. proinde difficillimam esse eius adeptionem. præcepta autem, quæ de ea traduntur, sunt huiusmodi, & quidem communia omnibus, qualia sunt hæc.

Primum praecptum.

Collat. 2. 4. cap. 8.

Primum est Cassiani: Mensuram virium suarum conuenit vnumquemq; nostrum diligentius antè pensare, atq; ad eius modulum arripare quamlibuerit, disciplinam. quia quamvis omnes utiles sint, tamen aptæ cunctis cunctæ esse non possunt.

Secundum praecptum.

Serm. 19. in Canic. Rom. 12.

Serm. 23. in Cant.

Tertium praecptum.

Lib. 30. moral. cap. 14.

Secundū praecptū est S. Bernardi: Sapientia est Deus, & vult se amari non solum dulciter, sed & sapiēter. unde Apostolus rationabile, inquit, obsequium vestrum. alioquin facillimè zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiā negligas, nec habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionē, quam si efficere posset, ut in ea incantè, & nō cum ratione ambuletur. Et alibi: Virtus discretionis, absq; charitatis seruore iacet. vt postea capite ultimo huius libri.

Tertium praecptū S. Gregorij: Necesse est, vt artē quisquis continentia teneat, quatenus non carnē, sed virtua carnis occidat. nam plerumq; dum plus iusto caro restringitur etiā ab exercitatione boni operis enervatur: unde necesse est, vt interior homo noster aequus quidam arbitr̄ profideat interfē & eum, quē exterioris gestat: quatenus ei homo

suis

funis exterior, & semper ad debitū ministeriū seruire sufficiat, & nunq; superbè libera ceruice contradicat: nec moueat si quid suggesto submurmurat, dummodo eum semp superposito calce dominationis premat. sicq; fit, vt dum repressa vitia reniti quidē nobis patimur, & tamē hac nobiscum cōgredi ex aequo phibemus, nec vitia cōtra virtutē praualeant, nec rursum virtus, cū vitiorum omnimoda extinctione succubat.

Quartū est Cassiani: Sicut festinandū nobis est, ne appetitu corporeo voluptatis in dissolutionē noxiā delabamur; ita est esca somniq; refectio hora legitima etiā si horreat, ingerenda. vtrūq; enim bellum ad uersarij factione cōsurgit, & pronicio sius continētia immoderata, quam saturitas remissa supplat, ab hac namq; ad mensurā distinctionis intercedente salutari compunctione conscendi potest, ab illa non potest.

Quintū praeceptum est S. Gregorij: Plerumq; virtus cum indiscretè tenetur, amittitur, cumq; discrete intermititur, plus tenetur: nec mirū si in incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex studio namq; arcus distenditur, vt in suo tēpore cum utilitate tendatur. Quod si otium relaxationis non accipit feriendi virtutem, ipso usu tensionis perdit. sic aliquando in exercitatione virtus cū per discretionē pratermittitur, referuatur, vt tantò post vitia valenter feriat quanto à percussione interim prudenter cessat. & his similia plura. hæc exempli causa adferuntur.

Sextū praeceptū est S. Bernardi, & pertinet maximè ad incipientes, & religiosos. Ne incurrat, qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, qua mater virtutū est, & consumatio prefectionis, hæc nimur docet, ne quid nimis. at verò quia omnino rara est avis in terris, huius discretionis locum in vobis fratres suppleat virtus obediētia, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quam imperatum sit faciat, & hoc quidem eorum est, qui aliorum imperio parent, id, quod sequitur ad illos, qui imperant, spectat.

Septimum praeceptum est S. Chrysostomi: Non temerè ad delictorum modum & mulctam ipsam adhibere oportet, sed tamquam proprium. connectur is quibusdam explorandus est delinqūtum animus, cauerendumq; ne dum consuere vis, quod interruptum est, scissuram deteriorem facias: ac dum eum, qui lapsus est, erigere, atque emendare studes, casus ipse maior per te reddatur. hic lector repetat illa, quæ

quæ scripsimus superiore libro ad extremum caput trigesimum quintum. & recurrat ad ea quæ post dicuntur de discretione spirituum, & de iudicij vsu, cap. 23.

Tertius gra-
dus.22. q. 51. artic.
3. ad 3.

Tertius gradus prudentiæ est præceptio, siue imperiū, quo magna vi, & efficacitate imperat animus sibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quæ post consiliū, ad rem agendā necessaria, & opportuna censemuntur. Accidere enim solet, vt ait S. Thomas, ut quod recte iudicatum est, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinate: & ideo post virtutem, quæ est bene iudicativa, necessaria est finalis virtus principalis, quæ est bene præceptiva, scilicet prudentia. Ex quibus intelligitur præcipere vi & potestate efficaci esse primam prudentis hominis actionē, munusque præcipuum. Ad quam rem necessariū est magnum animi robur, quo superentur omnia, quæ quo minus exequamimur, quod prudentia præcipit, quodque intelligimus esse faciendum, impediunt.

Brauerb. 24.

• Vir sapiens, fortis est, & vir doctus, robustus, & validus, ait Salomon. Hac videlicet fortitudine, quia mens prudenti consilio, rectoque iudicio instructa, voluntatem prorsus adgit ad parendum. neque enim præceptio hæc tam suasio est, quam vis, & actio, qua intellectus voluntate mouet, vt accipiat, exequaturque mandatum, quod ipse proponit. ad quam formandam, quia maximi momenti, & difficillima est, comparatum & institutum diuinitus videtur vniuersum illud donorum Spiritus sancti præsidium, quo proficientis mens adiuta, & roborta concipiatur primum proprium hominis bonum, deinde ipsa perfici magna efficacitate iubeat. ita sentire videtur S. Gregorius, cum sic scribit: Est timor Domini in mente, sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? qui enim misereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus dissimulat, huius timor ante omnipotens Dei oculos, nullus est. quia non subleuat ad pietatem. sed saepe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si fortasse percferit, quæ parcenda non sunt. peccata enim, quæ feriri gehenna ignibus possunt, discipline verbere sunt corrigenda: sed inordinata pietas, cum temporaliter parcit, ad aeternum supplicium pertrahit. ut ergo vera;

Homil. 19. in
Ezechiel.

vera; & ordinata sit pietas, ad gradum est alium subleuanda, id est, ad scientiā, ut sciat, vel quid ex misericordia puniat, vel quid ex pietate dimitat. sed quid si sciat, id agere, quis debeat, virtutem vero a gendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cum videt, quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem posset, ne timore trepidet, & paurore collapsa, non valeat bona defendere, quæ sentit. sed saepe fortitudo si imprudentia fuerit, & minus circa vitia circumspecta, ipsa sui presumptione in casum ruit. ascendat ergo ad consilium, ut prouidendo præmunit omne, quod agere fortiter potest. sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quomodo potest bonum solidare, quod adiuuat? itaque a consilio ascendamus ad intellectum. sed quid? si intellectus magno acumine vigilet, & moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam, ut hoc, quod acutè intellectus inuenit, sapientia mature disponat.

De electione.

C A P V T X.

ELECTIO actio quidem voluntatis est, sed Prudentiæ proles, eiusque actionibus ita complicata, vt sine bona electione nulla sit Prudentia, & sine prudenti consilio rectoque iudicio, nulla sit electio. Quare in syllogismo, quem appellant prudentiæ, principia sunt consilium, & iudicium. quorum priore inuenimus, quæ nobis ad prestitutum finem adipiscendum conferunt, posteriore vero iudicamus, quæ ex multis propositis eligi debeant. Clausula verò, & conclusio est voluntatis electio, qua volumus, & appetimus ea, quæ certa ratione didicimus usui nostro inseruita. quibus accedens rationis, & prudentiæ præceptum, ultimam quasi manum imponit actioni humanæ. vt nihil super sit aliud quam executio. quare actionis humanæ anima electio est. hæc autem libera est: propterea ut recte sancteque exerceatur, magnoperè proficiunt laborandum est, idque in omnibus,

Cc

mnibus, quæ sub electionem cadere possunt. quæ in primis sunt illa, quæ dubia sunt, & in certa, & in quibus videlicet ambigimus, quid à nobis fieri velit Deus.

De hac re B. Pater Ignatius, ante quem, nullus, quod sciā, ex instituto argumentum hoc tractauit. Eius ego vestigiis insistens colligam, quæ apud Patres sparsa, disiecta reperero.

Ponatur autem tamquam fundamentum, nihil aliud proficienti propositum esse debere, dum deliberat, quam vnam Dei voluntatem, & gloriam, ad quam cognoscendam se omni studio, præsertim verò bonis actionibus, inter quæ sint etiam aliqua seuerioris pœnitentia opera comparare debet. *Obsecro vos, inquit Apostolus, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vincentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum, & nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Ex quibus simul intelligitur illud, proficieni voluntatem quidem Dei quærendam esse, sed perfectam, semperque illi in optatis esse debere Dei gloriam maiorem, ad quam tamquam ad vnum scopum dirigit omnem consultationem & deliberationem suam.

Ad hunc præclarissimum, & omnium optabilissimum finem consequendum præparandus in primis est animus expiatione peccatorum, & conscientię munditia. nam non solum non illustrat Deus supernaturali lumine mentem peccatis obnoxiam, sed auersatur, nec se illi docendo coniungit, sed eam potius prosequitur odio, & vt indignam gratiæ suæ donis, crassis illis peccatorum tenebris obuolutam relinquit. Et si quod aliquando ex infinita misericordia Dei accidit, hominis peccatoris anima, ita diuinæ voluntatis cognitione completetur, vt perspicue videat, quid sibi sit agendum, eadem peccatorum laqueis irretita tenetur, ne possit, quod intelligit re ipsa præstare. Quod copiosè tractans S. Gregorius sic ait: *Vocat, sed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis adiuuari non possumus: plerumq; enim videmus quæ agenda sunt, sed opere, non implemus. nitimur, & infirmamur. mentis iudicium*

Rom. 12.

Homil. 31. in
Enangel.

*cium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit. quia nimis iam de pena peccati est, vt ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo, quod aspicitur, contingat per meritum repellere. Quoddamnum ex quocumque peccato quidem, sed ex eo maxime proficitur, quod aliqua consuetudine iam inuenterauit. Ob id subiungit idem sanctus Gregorius: *Visitata etenim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. conatur, & labitur, quia ubi sponte diu perficit, ibi, & cum voluerit, coacta cadit. bene de hac nostra incuruatione, ex typo humani generis per Psalmistam dicitur, incuruatus sum, & humiliatus sum usquequaque. Psalm. 112. contemplatus namq; quod ad supernam lucem intuendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus mentis suæ tenebras secum portat, superna non appetit, infirmis intendit; cælestia nequaquam disiderat, terrena semper in animo versat, hoc quod de suo genere doluit, in se ipso exclamauit, dicens, incuruatus sum, & humiliatus sum usquequaque: contemplationem namq; cælestium perdens, si sola carnis homo necessaria cogitaret, incuruatus, & humiliatus esset, sed tamen usquequaque, nō esset. quem ergo à supernis cogitationibus non solum necessitas deuicit, sed etiam voluptas illicita sternit, non solum incuruatus, sed usquequaque, incuruatus est.**

Hanc ob causam ante omnem de re graui consultationem, consultissimum homini est, confessionem peccatorū magna animi contritione, & firmo emendationis sue proposito instituere, purumq; se ac integrum, quoad fieri poterit sistere præsentię Dei, quem consulturus est. Ad hęc porrò omnia nulla expeditior via est, quām in secretiore aliquam, priuatumq; locum secedere sub disciplina spiritualis alicuius Patris, multoque magis in eundem secessum afferre animum vacuum ab omni cura, terrenaque solitudine, quod etiam scriptum reliquit ex parte aliqua S. Gregorius, cùm ait: *Dum ad ea, quæ foris Lib. 2. in 1. lib. sunt per sollicitudinem vigilamus, interna & spiritualia non sentimus. Repulso itaq; terrenæ cure, preparatio est nostra ad perceptiōnem superne gratiæ: quia in electis, eo fit vberior infusio diuinimunēris, quo mens fuerit purior per custodiā internæ meditationis.* Et alio loco: *Intentioni, inquit, anima si exterior euagatio clauditur, cap. 9. lib. 10. moral. intentio-*

interior secessus aperitur: nam quò extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eò supersetendere per prospectum potest. quia & in altum crescere arbor cogitur, que per ramos diffundi prohibetur, & cùm riuos fontis obstruimus, fluenta surgere ad superiora prouocamus.

Nihil est autem magis necessarium ad deliberationem sancte instituendam, quam si presertim eo tempore, quo deliberatio habetur, deliberantis animus ab omni perturbatione sit liber, & quantum fieri potest solutus & quietus. Quare, inquit idem S. Gregorius, restringenda subratione potestas, siue mens est, nec quicquam agendum priusquam concitata ad tranquillitatē mens redeat: nam commotionis tempore, iustum omne putat, quod fecerit. Lib. 8. registri, epist. 12. ob quam rem, scribit Mediolanensibus Clericis, vt in designando Antistite, nullus neglecta utilitate communis suo lucro prospiciat; ne si quisquam propria commoda appetit, friuola estimatione fallatur, quia nec libero iudicio præferendam sibi personam examinas mens, quam cupiditas ligat. Supercecidit, ait Propheta, ignis, scilicet passionis animum incendentis, & non viderunt solem, cœcata enim cupiditatibus mens, præsentem lucem veritatis minimè in-tuetur.

Electioni proficiens subiecta materia, vel est ipse totius vitæ status, vel alia aliqua res, quæ digna sit, vt in consultatione eius véniat, qualis fuit, quam aliquando apud se habebat S. Hieronymus, an monachum professus Romæ, vel in Patria, vel Bethlehem potius vitam traduceret, & plerique sancti viri creati Episcopi, an Episcopatum suscipere & inire deberent, relicta priuata viuendi ratione, denique vitæ certo statu stabilito, quas nam debeat proficiens sibi leges ponere, vt ex Dei voluntate, & perfectionis norma eundem perpetuò teneat.

Vniuersè autem loquendo, duplex est electionis ratio. prior est, quando voluntatem hominis diuina virtus sic impellit, vt tollatur omnis dubitatio, quò minus sequatur impulsus illum, siue id repente fiat, siue antecedente spirituali aliqua, internaque motione spirituum diuersorum, de quibus post loquemur. quod accidisse, certum est, sanctis Matthœo, & Paulῳ

Apo-

psalm. 57.
Lib. 2. registri,
epist. 68.

Apostolis, cùm ad Christi Apostolatum vocati diuinis sunt. & aliis quotidie contingit, qui à mundi periculis in tranquillū alicuius religiosæ familiæ portum à Deo hoc modo perducuntur.

Posterior electionis ratio est, cùm vacuo ab omni perturbatione animo homo vires mentis liberè exercet, & solius Dei gloriae, propriæque salutis ratione habita, rem, de qua deliberat suis ponderibus, in utramque partem diligenter examinat. tandemque rebus omnibus accuratè discussis, & oratione ad Deum religiosè facta, statuit quid sibi in ea re faciendum sit: vel etiam omissa longiore disputatione, via compendiaria ad idem peruenit, attentè primùm cogitans, quid in ea re, mortis in articulo positus, aut ante Dei tribunal constitutus fecisse se vellet, deinde mox decernens, se illud ipsum omnino facturu: quæ omnia exemplis quibusdam ab antiquitate petitis explicanda nunc breuiter sunt.

De quibusdam electionis prioris exemplis.

C A P V T . XI.

L E C T I O N I S illius, quæ repente fit, præter Apostolicas vocationes exempla perspicua sunt vocatio S. Antonij, & S. Hilarionis apud S. Hieronymum, & fortassis etiam S. Francisci apud S. Bonaventuram, & aliæ multæ, quæ in historiis sacris passim legentibus occurserunt. ad quod genus spectant etiam electiones aliæ repentinæ non ad vitæ statum pertinentes, sed ad graues alias alias actiones obeundas, ad quas suo instinctu Deus hominem aliquando mouet, vt Danielem ad innocentis Susannæ defensionem. Daniel. 13. Paulum ad Hierosolymam adeundam, etiam cum vitæ discrimine, ad Caesarem appellandum, & aliæ multæ.

Electioni autem, quam antecedunt, & pariunt experientia spirituum diuersorum cum magna animi commotione, & furore, nullum haud scio, an inueniatur exemplum magis co-

gruens, quām quod de sua conuersione, ad Deum, & vitā statutū perfectiorem narrat S. Augustinus per multa capita suarū confessionum: ex quibus, quæ ad id pertinēt verba, sic desum-
psimus: *Sed ubi*, inquit, *homo tuus Simplicianus de Victorino ista narrauit, exarsi ad imitandum. Et pōst: Cui rei (hoc est, va&e;andi tibi) suspirabam ligatus non ferro, sed mea ferrea voluntate: veile enim meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constringe-
rat me. voluntas autem noua, qua mihi esse cōperat, ut te gratis cole-
rem, fruiq; te vellem Deus sola certè iucunditas, nondum erat idonea
ad superandam priorem vetustate roboretur. Ita duas voluntates, una
vetus, alia noua, illa carnalis, alia spiritualis, confligebant inter se, atque
discordando dissipabant animam meam. sic intelligebam meo ipso ex-
perimento id, quod legebam: quomodo caro concupisceret aduersus spi-
ritum, & spiritus aduersus carnem. ego quidem in utroque, sed magis
in eo, quod in me approbabam, quām in eo, quod in me improbabam. ibi
enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar inuitus, &
faciebam volens. sed tamen consuetudo aduersus me pugnacior ex me
facta erat, quoniam volens, quō nollempreueneram, & quis iure con-
tradiceret, cum peccantem iusta pœna sequeretur? & non erat iamulla
excusatio, qua videri mihi solebam, propterea nondum me contempto
sacculo seruire tibi, quia incerta mihi esset perceptio veritatis: iā enim
& ipsa certa erat, ego autem adhuc terra obligatus, militare tibi recu-
sabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediti, quemadmo-
dum impediri timēdum est. Ita sarcina sculpi veluti somno affolet dul-
citer premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant
conatibus expurgisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine
remerguntur. & sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumq;
sano iudicio vigilare prestat, differt tamen plerumque homo somnum
excutere, cūm grauis torpor in membris est, eumque iam dispergientem
carpit libentius, quamvis surgendi tempus aduenerit; ita certum habe-
bam esse melius tua charitati me dedere, quām mea cupiditatē cedere,
sed illud placebat, & vincebat; hoc libebat, & vinciebat. non enim era-
rat, quod tibi responderem, dicenti mihi surge, qui dormis, & exurge à
mortuis, & illuminabit te Christus. & undiq; ostendenti veritate dice-
re non erat, quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba
lenta,*

Lib. 8. confes-
sionum, cap. 5.
6. 7. 8. 9. 10. 11.
E. 12.

Galat. 5.

Ephes. 5.

*lenta, & somnolenta. modò ecce modò, sine paululum. Sed modò & mo-
dò non habebant modum, & sine paululum in longum ibat. Frustrà cō-
delectabat legi tua, secundum interiorem hominem, cùm lex alia in
membris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuum me duceret in
lege peccati, quæ in membris meis erat. lex enim peccati est violentia
consuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo meri-
to, quo in eam volens illabitur.*

Hæc S. Augustinus scribit de pugna interiori, quam in se
ipso experiebatur: cùm non dum solutus esset cura carnis, & v-
xoris ducendæ: cui se maximè deuinctum propter inueteratam
consuetudinem peccati ingemiscebatur. nec tamen ea se expedi-
re, aut volebat, aut poterat. narrat deinceps, qua occasione illa
etiam vincula reuulserit Deus, eamque fuisse rerum à S. Anto-
nio præclarè, & sanctè gestarū narrationem à Potitiano in ser-
monem adductam: Deinde commemorationem Monasteriorum,
& multorum Dei seruorum in illis castissimè degentium,
quorum adhuc notitiam habebat nullam ea tempestate Au-
gustinus. postremò conuersationem; quorundam Imperatoris
familiarium, qui antedictis exemplis, ad continentiam, & per-
fectionem vehementer incitati, nuncium illico mundo spon-
sis etiam, quibuscum iam fecerant sponsalia, remiserunt. Per-
git tūc ille sic: *Narrabat hæc Potitianus, tu autem Domine inter ver-
ba eius retorquebas me ad meipsum, auferens me à dorso: meo, ubi me
posueram, dum nollempreuenderem, & constituebas me ante faciem
meam, ut viderē quām turpis essem, quām distortus, & sordidus, ma-
culosus, & ulcerosus. & videbam & horrebā, & quō à me fugerem, nō
erat. & venerat dies in quo nudarer mihi, & increparet me conscientia
mea. ubi es lingua? nempe tu dicebas, propter incertū verum nolle
te abiicere sarcinam vanitatis. Ecce iam certum est, & illa te adhuc
premit, humerisq; liberoribus pennas accipiunt, qui neq; ita inquiren-
do attriti sunt, nec decennio, & amplius ista meditari. ita rodebar in-
tus, & confundebar pudore horribili vehementer, cùm Potitianus ta-
lia loqueretur. terminato autem sermone & causa, qua venerat, abiit
ille, & ego ad me, quæ non in me dixi? quibus sententiarum querberibus
non flagellari animam meam, ut sequeretur me conantem post te ire?
& reni-*

Lib. 8. cap. 7.

& renitebatur, recusabat, & non se excusabat. consumpta erant, & conuicta argumenta omnia, remanserat muta trepidatio, & quasi mortem reformidabat restringi a fluxu consuetudinis, quo tabescerat in mortem.

cap. 8.

Tum in illa grandioria anterioris domus mee inuado Alipium, & exclamo, quid patimur? quid est hoc, quod audisti? surgunt indocti, & Cælum rapiunt, & nos cum nostris doctrinis sine corde, ecce ubi voluntur in carne, & sanguine, an quia precesserunt, pudet sequi? & non pudet nec saltem sequi? Dixi nescio quatalia, & abripuit me ab illo aestus meus, cum taceret attonitus intuens me: neque enim solita sonabam: plusq[ue] loquebantur animum meum frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quam verba, que promebam. Hortus quidam erat hospitij nostri, quo nos utebamur, sicut tota domo. illuc me abstulerat tumultus pectoris, ubi nemo impediret ardenter litem, quam mecum aggressus eram, donec exiret, quatu sciebas. Ego autem non, sed tantum insaniebam fabuliter, & moriebatur taliter, gnarus quid malis essem, & ignarus qd boni post paubulum futurus essem. abscessi ergo in hortum, & Alipius pedem post pedem. Sedimus quando potuimus remoti ab edibus. Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod non irem in placitum & pactum tecum Deus meus, in quo eundum esse, omnia offa mea clamabant.

cap. 11.

Sic agrotabam, & excruciarbat accusans memet ipsum solito acerbis nimis ac volvens, & versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo iam exiguo tenebar, sed tenebar tamen. & instabas tu in occultis meis Domine secura misericordia, flagella ingeminasti moris, & pudoris. dicebam apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat, & cum verbo iam ibam in placitum, iam penè faciebam, & no faciebam: nec relabebat tamē in pristina, sed de proximo stabam, & respirabam, & iter aconabar, & paulò minus ibi eram, & paulominus iam attingebam, nec tenebam, hesitans mori morti, & vita viuere. punctum ipsum temporis quo aliud futurus eram, quanto propius admovebatur, tanto ampliorem incutiebat horrorem, sed non recutiebat retro, nec auertebat, sed suspendebat. retinebant me nuga nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amica, & succutiebat vestem meam carnem, & murmurabant, dimitis nos? & a momento isto non erimus tecum ultra

ultra in aeternum. quas fordes suggerebant? qua dedecora? & audiabam eas longè minus, quam dimidiis à dorso musitantes, & discedentes furtim vellicantes, ut respicerem, cum diceret mihi consuetudo violenta, putas sine istis poteris? Sed iam tepidissem hoc dicebat. Aperiabatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò transire trepidabam casta dignitas continentia honestè blandiens, ut venirem, neq[ue] dubitarem, & extendens ad me suscipiendum, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. ibi tot pueri & puella, ibi iuuentus multa, & omnis aetas, & graues viduae, & virgines anus. irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret, tu no poteris, quodisti, & ista? an verò isti, & ista in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Quid in testas, & non stas? proice te securus in eum, noli metuere, non se subtrahet, ut cadas, proice te securius, excipiet te, & sanabit te. Ita controuersia in corde meo, & Alipius affixus latert meo.

Vbi verò à fundo arcano alta consideratio contraxit, & congesit cap. 11. totam miseriam meam in conspectum cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbreu lachrymarum, & ut totum effundebam cum vocibus suis, surrexi ab Alipio, & successi remotius, quam ut posset mihi onerosa esse etiam eius presentia. mansit ille ubi sedebamus nimis stupens. Ego sub quadam fici arbore stravi me nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum acceptabile sacrificium tuum, & non quidem his verbis, sed in hac sententia multa dixi tibi, & tu Domine usq[ue] quò? usq[ue] quò Domine irasceris in finem, ne memor fueris iniuratum nostrarum antiquarum; quandiu, quandiu Cras, cras. Quare no modo? Quare non hac hora finis turpitudinis mea? Dicebam haec, & flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, tolle, legge. tolle lege. Ita concitus redi ad eum locum, ubi sedebat Alipius: ibi enim posueram codicem Apostoli, cùm inde surrexeram. Arripui, aperui, & legi in silentio capitulum, quò primum coniecti sunt oculi mei: Non in commessionibus, & ebrietatisibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis prouidentiam nefeceritis in desideriis: nec ultra: volui legere, nec opus erat. Statim quippe cum fine huius senten-

tia, quasi luce securitatis infusa cordi meo, omnis dubitationis tenebrae diffugerunt. Hanc deliberationem paulò post Deo acceptam refert Augustinus, se ipsum Deo in holocaustum offerēs adhibitis verbis Psalmi: *Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

Huic conuersioni S. Augustini similis extitit Conuersio B. Patris Ignatij Fundatoris ordinis nostri, quod attinet præser-tim ad diuersorum spirituum antecedentem commotionem, vt latè prosequuntur eius vitæ scriptores. Alia possent non dis-similia exempla proferri, & verò quotidie accidentunt huiusmodi conuersiones: sed ad alia producēda veniendum est, quibus illustretur posterior electionis ratio.

Non est tamen prætermittendum illud, quod in historia conuersionis S. Augustini obseruatione etiam dignum vide-tur. Alipium Augustino veluti magistrum spiritus assistentem, illum non deserere, quod est benevolentia, non tamen urge-re, quod est prudentia. sinere Deum cum Augustino agere per se ipsum, quod scientia huius spiritualis primum principium est, obseruare tamen perturbationum eius motus, vt in tem-pore consilium dare possit, denique quod postea sequitur, infirmum in fide suscipere, quod est maximæ charitatis, & caput ad certam victoriam.

Exempla posterioris rectè eligendi rationis.

C A P V T X I I .

OSTERIOR eligendi ratio est ea, vt diximus, quæ vtriusque partis argumentis examinatis adhæret il-li, quam diuino lumine illustrata mens intelligit, diuinæ gloriæ, ac saluti propriæ magis consentaneam esse. Huius generis illa fuit qua Theodorus Monachus lapsus S. Chrysostomo hortatore, sanitati, & Monasticæ exercitatio-ni restitutus est. ita enim scribit Sozomenus: *Erat Theodorus scriptura sacra, ac reliqua tum Oratorum, tum Philosophorum disciplina*

pliæ satis peritus. & ab initio quidem cùm in sacras leges incidisset, & cum sanctis viris conuersaretur, hoc vita genus approbabat, ac secu-lare damnabat. sed in eodem hoc proposito non persistit: verū pæni-tentia ductus, ad aliam vitæ consuetudinem perductus fuit. Et quod est consentaneum, contrariis argumentis propositum suum ornans ex veterum exemplis (erat enim varia lectionis) in urbem reuersus est, conducibilius id sibi fore, sua opinione statuens, quo ipse potiri concu-piscebat. Ioannes Chrysostomus igitur, intellecto quod ille negotiis mū-danis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus es-set, epistolam tum verbis, tum sententiis diuiniorem, quam ut eam humana capiat, ad illum conscriptam transmisit. Ille verò, ubi in eam incidisset, pænitentia ductus fuit. ac rursus facultatibus relictis, & nup-tiis abdicatis Ioannis consilio saluatus, ad Philosophicam vitam re-gressus est.

Hæc ea Epistola est, quæ secunda inscribitur ad Theodorum lapsum, cuius hoc est argumentum.

Primum S. Pater flagitijs grauitatem proponit, idq; tribus rationi-bus. quod se ex fratrum numero sponte deleuerit, quod negligendo cal-eauerit quidquid ante de peccatore Christo sponderat, quod militiam spiritualem deseruisset. Deinde quasi leuiorem reddens hanc culparum lapsus præ obstinata voluntate non respiscendi, illum pulcherrimi si-militudinibus animat, vt resurgat, athlete, militis, nauta: nam neque tam graue est athletæ cecidisse, quam iacere deiectum; nec tam repre-henditur miles, qui de prælio reuertitur vulneratus, quam qui turpi-ter arma depositus, ne amplius vulneretur: nec tam irrisione dignus est nauta, qui semel naufragio facto, nauis & mercibus sit spoliatus, quam qui ob id desperatione concepta, nauigare desisset. addit exemplum e-tiam martyrum quorundam, quibus non tam turpe fuit semel Christum negasse, quam postmodum mutato consilio, se se tormentis obiecisse glo-riosum. Posthac quasi causam reddens eius lapsus, ex ea, & vires ad-dendi, & cohortandi argumentum sumit. nam nihil sane mirum est, ipsum dum pugnaret, vulneratum fuisse, proprium enim est fortissimi cuiusq; militis, dum pertinacius hostes inseguitur, aut cadere, aut vin-cere. neg, verò illi valde vitio verti debere, si dum subiit serpentem oc-eisurus aggreditur, minimè mortuum tatri dentis euaserit. nam si con-

stantior redeat, & paululum corde confidat, nō modo posse impresi vulneris vestigia repente delere, sed etiam caput scelerati anguis extinguere. Postea cogitationem quandam, qua illum retardare posse videbatur, amouet. terreri enim poterat Theodorus, quominus pugnam repeteret, quod in initio, quando & animus videtur esse maior, & audacia promptior, cecidisset: ait enim id astutissimi hostis consilio factum, qui inuitum debellatorem sibi increscere sentiens, occupare festinavit. quo loco ei reuocat in memoriam admirabilium signa virtutum, quæ suæ conuersionis initio ediderat: verū nihil profecisse Diabolum, immo etiam tanquam inexpertum magnopere, male negotium suum gesisse. nam si redire ad pugnam velit, id tantum effectum priore casu, ut fortior resurgeret. etenim ut è portu soluenti mercatori ad merces emendas occurrens pirata, id tantum efficit ut è commerciis reuertens, tutus euadat. ac sicut qui leonem ad pugnam prouocationem leuiter feriit, efficit sauiorem in sui perniciem, sic Diabolus priore illo casu Theodorum magis ad certamen animarit, quam debilitarit.

His addit egregium dictum è media Philosophia, atque hominum natura petitum, lubricum esse natura genus mortalium; verū, ut facile cadit, ita & velociter surgere. ad quod confert Davidis exemplum. qui tametsi duplex ab hoste vulnus acceperat: nam & adulterij & homicidij crimen perpetrauit, non tamen ideo tertio se ipse percussit, sed mox, ad medicum conuolauit, oportuna medicamenta plagiis imposuit, lacrymas, preces, peccatorum confessionem. quibus rebus efficit non solum, ut ad prijsinam dignitatem rediret, verū etiam Salomonis via obumbraret, quem spoliari omni dignum imperio suorum contemplatione meritorum texit.

Hunc in modum, priore impedimento amoto, & aliud maius carentium, aggreditur. nam cùm se & eloquentia studiis Theodorus dedisset, magnamq; in iis laudem consecutus esset, durum videbatur omnes illos labores inanes reddere: & cùm fructus colligendus esset, alio animum vocare: praeclaram esse speciem tribunalium, illustrem fori gloriam, immensifructus & pretij coronas & palmas, quæ ex illa arena reportarentur, sed quis se hac cogitatione decipi sinat, cùm sibi ponit oculos Christi iudicium, atq; tribunal? iste, qui nunc à nobis contemnitur, nos sine dubio indicabit. deinde coram hoc Indice, atq; ante hoc tribunal

bunal excusationes omnes illas, quibus se tueri posset Theodorus examinans, quām inanes sint, & futilis, ostendit. Tum nihil in hoc saculo beatum, nihil optabile demonstrans, immò misera potius omnia, & fugienda, nihil excelsius docet humilitate, in qua, quoniam requiescit Deus, ideo omnibus rebus dominatur.

Hinc ad religiosæ vita laudes conuersus, eam instar rupis excelsæ ait esse, è quatuoribus mundi fluctus, fæda naufragia, extinctorum caduera securi ipsi prospiciamus.

Ad extremum nullum esse post hanc vitam paenitentia locum egregio athletarum exemplo declarans, quibus egressis è stadio, ac spectaculis ex more finitis, nullus datur luctam repetendi locus; quandiu vero in stadio sunt, semper licet sperare palmam; docet, quanto in pretio vita hac sit habenda, non alia de causa, nisi, ut maligni Daemonis gladium eiusq; violentos impetus retundamus, atque in hunc modum nobis victoria palmam gloriose comparemus.

Nuptiarum igitur & religiosæ vita rationibus diligenter collatis, Theodorus mortificationem prætulit voluptati, & repudiato seculo, & thalamo, claustrum repetit, in quo ita religiosè, & sanctè vixit, ut Mopsuestia postea in Cilicia Episcopus creatus sit.

Eiusdem electionis exemplum suppeditat nobis S. Hieronymus, cùm deliberationem seruandæ virginitatis nobilitatis puellæ Demetriadi describit: Refert primum vtriusque testamenti exempla, quibus ad id inflammabatur Demetrias. Contrà deinde quomodo à tam sancto proposito eam remouerent, & quasi retraherent (quod multis accidit) mundani quidam timores, suspicionesue. Metuebat enim, ait, ne Auiam, matremq; offenderet, quarum cùm incitaretur exemplo, voluntate, & studiis terrebatur. non quod displacebat eis sanctum propositum, sed quod pro rei magnitudine optare id, & appetere non audenter. Sic tandem eam apud semetipsam cogitantem & statuentem inducit: Quid ultra differo? cùm iam nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, secretò, & absque arbitris, noctem habens pro solatio, talibus se fertur armasse consiliis: Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pudore defendis? libertate odus est, & audacia. quæ sic in pacem metuis, quid

Epist. ad Demetriadem de Virgin. seruan.

saceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum vultum ferre non potes; quomodo sustineres tribunalia persecutorum? Et paulò post: *Rumpere omnes moras, perfecta Dei dilectio foras mittit timorem, assume scutum fidei, loricam iustitiae, galeam salutis. procede ad prælium. habet & pudicitia seruata martyrium suum.* Quid metuis auiam? Quid formidas parentem? forsitan & ipse velint, quod te velle non credunt. His & aliis compluribus inflammata stimulis omnem corporis cultum & habitum secularem, quasi propositi sui impedimenta proiecit. Alia his affinia multa possent afferri, quæ studio breuitatis omittuntur. & hæc satis sunt ad electio-
nis formulas explicandas.

Cæterū quod attigimus aliquos breuiore compendio eodem peruenisse, adducto videlicet ante mētis oculos mortis articulo, & postremi iudicij die, exemplis etiam antiquitatis illustratur. Si quidem S. Gregorius Nyssenus est auctor, Ephrem adolescentem, cùm de iudicio, cogitationibus semper occuparetur; mundum, & quæcunque in eo sunt, effugisse.

Iosaphat Regis Indorum filius (scribit S. Damascenus) cognita mortis necessitate, quæ omnibus ex æquo hominibus immineret, ita permotus est, vt accedēte postea Barlaami sanctissimi monachi persuasione non solūm sit ad Christi fidem conuersus, sed etiam rege patre, regia, regnoque contempto.

Amoenus lib. 4. cap. 60. in Sylvas ac antra se abdiderit, ubi sanctissimè, seuerissimeque vixit. Nec aliter Carolus Mannus, Caroli Martelli Francorum Regis filius adductus est ad regnum fratri denunciandum, vi-

Zonaras 3. par. annal. Sabellicus. Fr. 4. Picus. tamque monachi traducendam. Michaël item Paphlagō-

nus Constantinopolitanus Imperator, & posteriori-

bus seculis Vitalis Candianus Venetorum

Dux, & Ioannes Picus comes Mi-

randulanus, & alij.

De discretionis spirituum.

CAPVT XIII.

NE MINIT spirituum discretionis Apostolus, cùm recenset gratias gratis datas. ex quo intelligitur, re- *1. Corinth. 12.* periri etiam posse in peccatoribus. nec mirum. nam consolatio ipsa, quæ à diuino spiritu in men- tem immittitur, peccatoribus etiam communicatur. qua de resic scriptum est apud Richardum de sancto Victore: *Impy. psal. 80.* quibus erit in futuro vae, hic quandoq; etiam intimis donis reficiuntur. Inimici Domini ait, mentiti sunt ei, & cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. inimici ergo dicuntur, & tamen, non tam ex frumento, quæ ex adipe frumenti saturantur etiam mystica, & interna percipientes. Et quidem Deus, quod amoris est, quod a- micitię etiam indignis facit, sed qui gratiam ab eo percipit, & non se versa vice amicū exhibet respondendo gratiæ, & dignè ex hoc operando, inimicum se facit, & ad cumulum damna-
tionis hanc sibi vertit. id, quod etiam S. Bernardus sentire vi- *Serm. 74. in Cantic.* detur, eodem adhuius rei confirmationem adhibito scriptu- ræ loco. Quod quamquam ita est, vt plurimum tamen donum hoc discretionis spirituum in sanctis viris inuenitur tantum, quāuis, non in omnibus, quia spiritus diuidit singulis prout vult; cùm enim scribit Apostolus: *Spiritualis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur,* de viro iusto loquitur, & mundis corde potis- simū promittitur lux spiritualis, & visio à Dei Christo Do- *Matth. 5.* mino.

Prudentiam certè requirit discretionis spirituum donum; quippe prudentia quædam spiritualis est, & diuina, institutum vt docet S. Thomas, sicut aliæ gratiæ gratis datae ad hoc, vt ho- *prim. 1. 2. q. 111.* mo instituatur in rebus diuinis, quæ humanam rationem su- *artic. 4.* perant: propriè autem ad explicāda cordium occulta. de quo sic scribit S. Chrysostomus: *Discretio spirituum significat cogni- tionem, quis nam spiritualis sit, quis non: quis Propheta, & quis dece- Hom. 29. in 1. Corinth. ptor. quod & Theffalonicensibus dicebat Apostolus: Prophetias noli- 1. Theffal. 5. tene-*

^{2. Corin. 12.} ^{et negligere; omnia autem probate, quod bonum est tenete. etenim tunc nulla falsorum Prophetarum differentia erat, cum Diabolus cum veritate mendacium confundere niteretur.} Quare à S. Anselmo Discretio hęc difficillima appellatur, cùm inquit: *Et spiritus malignus, quasi tranquillus agit, ac sine vexatione aliqua corporis assumpto humano spiritu dicit, quod potest. quando etiam vera dicit, & utilia prædicat ad hoc, ut cùm illi in manifestis bonis creditum fuerit, seducat ad sua: iste quippe discerni non potest, nisi dono Spiritus sancti, non enim magnū est, tunc cum dignoscere, cùm ad aliqua deuenerit, vel perduxerit, quæ sunt contra bonos mores, vel regulam fidei: tunc enim à multis discernitur.* dono autem Spiritus sancti in ipso primordio, quo multis adhuc bonus apparet, continuò diuidicatur an malus sit. sed & spiritus hominum, id est, voluntates, hoc dono Dei discernuntur bona, à malis.

^{Serm. de sept. 8. Porro auctore S. Bernardo sex sunt spiritus quos discerne-}
^{spiritus qui de sex spiritibus in scribi debet, nō de septem. Psalm. 84. Zachar. 1. Psalm. 77. 1. Corin. 2. Coloff. 2.} re oportet: Primus est diuinus, de quo David: *Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.* Secundus est Angelicus, quem Zacharias Propheta cōmemorans, ait: *Angelus, qui loquebatur in me.* Tertius est Diabolicus, de quo in Psalmis scribitur: *Immissiones per Angelos malos.* Quartus est humanus: *Quis enim hominū, ait Apostolus, scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* Quintus est spiritus carnis, cuius meminit idem Apostolus, cùm scribens Colossensibus testatur quosdam inflatos spiritu carnis sua. Sextus est spiritus mundi huius, quem S. Paulus negat Apostolos accepisse, accepisse autem spiritum, qui ex Deo est. Ex his spiritibus tres perspicue falsi & malis sunt. Diabolicus, carnalis, & mundanus: tres autem veraces & boni. Diuinus, Angelicus, humanus. quamuis humanus indifferens potius est dicendus, utrisque enim, bonis inquam, & malis adh̄eret, & seruit.

In unoquoque autem spiritu duo vt plurimum consideranda sunt: primum est lux aliqua menti illata, quæ propriè dicitur instinctus: secundum est motio voluntatis ad aliquid, & hęc affectio aliqua si oportet, sicut sit amor, & gaudium, sicut gaudium, mœror, & similes affectus, qui in animo gigni consueuerunt,

uerunt, cùm præsens adest instinctus. à quibusdam, vt à B. Patre Ignatio huiusmodi omnes animi affectiones cōmuni nomine consolationis, & desolationis appellantur. de unoquoque nunc est sigillatim agendum.

Despiritu Diuino, & Angelico.

C A P V T . X I V .

I V I N V s spiritus, à sanctis Patribus appellatur etiā locutio Dei, &, inspiratio aduētus sponsi, verbi visitatio, & alijs nominibus, quibus in multis scripturarum sanctorum locis idem spiritus significatur. Est igitur hic spiritus locutio Dei interna; cum aliqua animi commotione, & affectione erga bonum suum coniuncta: de qua S. Bernardus: *Felix, inquit, & beata anima, quæ venas susurrat, diuinus percipit in silentio, frequenter iterans illud Samuelis, loquere Domine, quia audit seruus tuus.*

^{1 Reg. 3.}

De hoc spiritu primam hanc regulam tradit B. Pater Ignatius his verbis: *Solus est Dic consolari animam nulla precedente consolationis causa, cùm sit hoc proprium Creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere & mutare: causam verò precedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectui, neque voluntati nostra quicquam obiectum est, quod eiusmodi consolationem causare, ex se possit.* Qua de re sic S. Bernardus: ^{Serm. 74 in Cantic.} *Fateor & mihi aduēt ase verbum, in insipientia dico, & pluries: cum q[uod] sepius intrauerit ad me, non sensi. aliquoties cùm intrauit, adesse sensi. adfuisse recordor, interdum & praesentire potui introitum eius, sentire nunquam, sed nec exitum quidem. nam unde in animam meas venerit, quoque abierit denudo dimittens, sed & quæ vel introierit vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor, secundum illud: nescis unde veniat, aut quò vadat. nec mirum tamen, quia ipse est, cui dictum est; & vestigia tua non cognoscuntur.* Et paulò post: *Queris igitur cùm ita sint omnino inuestigabiles viæ eius, unde adesse norim? Viuu & efficax est, moxq[ue] ut intus venit expergescit dormitante animam* ^{Ioan. 3. Psalm. 76.} ^{Cantic. 4.}

E e: meam.

Isaia 42. meam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum lapideumque erat, & male sanum. & cetera, que supra retulimus capite 38. libri 2. post que pergit: *Ita igitur intrans ad me aliquoties verbum sponsus, nullis unquam introitum suum indicis innotescere fecit, non voce, non specie, non incessu, nullis denique suis motibus compertum est mihi, nullis meis sensibus illapsum penetralibus meis, tantum ex motu cordis, sicut præfatus sum, intellexi presentia eius, & ex fuga vitiorum. Ex quibus etiam intelligimus, quæ sint signa presentiae Domini animam commouentis, & qui effectus, quantiu[m] huius diuinæ inspirationis, etiam cum præterierit.*

Secunda regula. Secunda regula est. Huiusmodi diuinam inspirationem diuturnam non esse, sic enim habet S. Gregorius in illa verba Iob: *Et cum spiritus me presente transiret, inhoruerunt pili carnis meæ. Nobis, inquit, præsentibus spiritus transit, quando inuisibilita cognoscimus, & tamen hæc non solidè, sed raptim videmus. neque enim in suauitate contemplationis intima diu mens figitur, quia ad semetipsum immensitate luminis reuocerata reuocatur. cumque internam dulcedinem degustat, amore & suauitate, ire super se ipsam nititur, sed ad infirmitatis sue tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non posse, quod ardenter diligit, nec tam ardenter diligeret, nisi aliquatenus videret. non ergo stat, sed transit spiritus, quia supernam lucem nostra nobis contemplatio, & in hiantibus aperit, & mox infirmantibus abscondit.*

Tertia regula. Tertia regula. Licet diuina spiritus visitatio breuis sit, frequenstamen esse potest. Sic enim sanctus Bernardus: *Prateriens teneri vult, abiens reuocari. neque enim hoc irrevocabile verbum. it & credit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subito probans, & ire quidem illi quodammodo dispensatorium, redire verò semper voluntarium est, utrumque autem plenum iudicij, & penes ipsum horum ratio, nunc verò constat in anima fieri huicmodi vicissitudines euntis & redeuntis verbi, sicut ait: vado, & venio ad vos. reuocatur autem, ut idem ante docuerat, desiderio animæ, sed eius animæ, cui semel indulserit suauitatem sui. numquid non desiderium vox? & quidem valida: Denique desiderium pauperum exaudiuit Dominus. verbo igitur abeunte una interim & continua antimæ vox*

*Secunda regula.
Lib. 5. moral.
cap. 23.
Iob cap. 4.*

*Tertia regula.
Serm. 74. in
Canticis.*

Iean. 14.

Psal. 10.

ma vox, continuum desiderium eius tamquam unum continuum,
reuertere, donec veniat.

Quarta regula est. Diuinum spiritum non eodem modo omnines homines afficere, sed prout quisque animo est minus, magisue præparato, atque capaci: *Spiritus enim sanctus, ait Richardus de S. Victore, unicus dicitur & multiplex, quia cum unus part. 2. in Can-*
*sit, diuersis tamen modis mentes visitat, & afficit. audire ergo debet anima quid, & quomodo loquatur in ea Dominus Deus. Duplex igitur est diuinis spiritus visitatio, vniuersè loquendo, quia duplex est animorum præparatio, & dispositio, prout quisque similior illi, aut minus similis est. Similibus enim, hoc est, verè spiritualibus illabitur diuinus spiritus, suauiter admodum, & placidè. dissimilibus autem, id est, minus spiritualibus, perturbatè primum, & cum terrore, deinde etiam placidus, & cum magno simul consolationis sensu. Aliquando, inquit S. Gregorius, nos amore, aliquando terrore compungit, aliquando presentia, quam nulla sint ostendit, & ad aeterna deligenda desiderium erigit. aliquando prius aeterna indicat, ut post temporalia vilescant, aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos usque, ut alienis etiam malis condoleamus, extendit. Et S. Bernardus: *Vides, ait, in Serm. 57. in Canticis.* tuitum Domini, cum in se semper maneat idem, non tamen eiusdem semper efficacie esse, sed conformari meritis singulorum, quos respicit, & aliis quidem incutere metum, aliis verò magis consolationem, & securitatem afferre. denique respicit terram, & facit eam tremere, cum Psalm. 103. è regione respexerit Mariam, & infuderit gratiam. respexit ait, hunc militatem ancillæ sue, quæ verba non plorantis, aut trepidantis sunt, sed gaudentis.*

Quinta regula. Peccatores, tepidos, & minus spirituales viros Diuinus spiritus cum visitat, conturbat primum, post etiam consolatur. hæc sequitur ex ante dictis. quia videlicet cum sibi dissimilibus occurrat, concutit, & frangit, ut similes effectos postea consoletur. Primum quidem, ait sanctus Bernardus, sonans in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, diuidatque, sed continuò si bene aduteris viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Quid est illud, ait S. Augustinus, quod inter lumen. cōfess. cap. 9.

cet mihi, & percutit cor meum sine leſione: in horreſco, & in ardeſco, in horreſco in quantum diſimilis ei ſum, in ardeſco in quantum ſimilis ei ſum. Sapientia ipſa eſt, qua interlucet mihi diſcindens nubilum meum, quo me rurſus coöperit defiſcentem ab ea caligine & aggere paenarum mearum.

Sexta regula.

Sexta regula eſt. Proprium eſt diuini ſpiritus conſolari, non autem conturbare, aut terrere, hoc enim nō facit niſi per accidens, prout quisque ab eo alienior eſt. quare terror, qui conſolationem antecedit, præparatio eſt, & ſignum ſpiritus aduentantis. conſolatio autem aduentus ipſe & preſentia. Sic enim S. Bernardo: *Sin non ſolum compungeris in ſermone illo, ſed & conuerteris totus ad Dominum iurans, & ſtatuens cuſtodire iudicia iuſtitiae eius, etiam ad eſſe iipſum iam noueris, praefertim ſi te in ardeſcenſtias amore eius, etenim utrumque de illo legis, & ignem videlicet ante iipſum præcedere, & iipſum nihil ominus ignem eſſe. Moyses ſi quidem de illo dicit: quia Deus ignis consumens eſt. Differunt autem, quod is qui præmittitur ignis ardore habet, ſed nō amore, coquens, ſed non excoquens, mouens, nec pmouens. tanū ad excitandū præmittitur, & præparandū, ſimulq; ad cōmouendum, quid ex teſiſ, quō dulcius ſapiat poſtmodum, quod ex Deo mox eris. At verò ignis, qui Deus eſt, & cōſumit quidē, ſed non afflit, ardet ſauiter, deſolatur feliciter. eſt enim verè carbo deſolatorius, ſed qſic in vitia exerceat vim ignis, ut in anima vice exhibeat uincionis. ergo in virtute, qua immutaris, & in amore, quo inflāmaris, Dominū preſentē intellige: nam dextera Domini facit virtutē. non aut̄ fit hæc mutatio dexteræ excelsi, niſi in feruores ſpiritus, & in charitate non ficta, ita ut dicat qui huiusmodi eſt. concaluit cor meum intrame, & in meditatione mea exardecet ignis.*

Pſal. 33.
Dent. 4.

Pſal. 117.

Pſalm. 38.

Septima regu-

la.

Serm. 57. in

Cantic.

Primo.

Pſal. 84.

Pſal. 88.

Secundo.

Septima regula. Signa antecedentia diuinam hanc inspirationem multa ſunt, pleraque autem, ab eodem S. Bernardo re-cenſentur. Primò: *Si admonitus, inquit, fuero vel foris ab homine, vel intus à ſpiritu, de tuenda iuſtitia, & ſeruanda aequitate, iſtiusmodi ſalutaris uia ſoſio erit mihi profectò pñnuncia imminentis aduētus ſponsi. & præparatio quadā ad dignè ſuſcipiendū ſupernum visitatōrē: iuſtitia enim ante eum ambulabit. Iuſtitia, & iudicium Præparatio ſedis, ſedis tuae. Secundò: Nihilominus ſpes eadē arridebit, ſi ſermo inſonue-*

rit

rit de humilitate, vel patientia, ſeu etiam de fraterna charitatē, & obedientia deferenda Prælatis: maximè autem de ſeclāda ſanctimonia, & pace, & cordis puritate querenda. Quoniam quidem ſcriptura ait: *Pſalm. 92. Domum Domini decet ſanctitudo, & factus eſt in pace locus eius, & Pſalm. 75. mundi corde Deum videbunt. Idem de aliis virtutibus dicendum eſt. Matth. 5.*

Tertiò: *Sed & ſi corripterit me iuſtus in misericordia, & increpat me, id iipſum ſentiam, ſciens, quia emulatio iuſti, & benevolentia iter faciunt ei, qui ascendit ſuper occaſum. bonus occaſus cum ad correctiōnem iuſti ſtat homo, & corruit vitium, & Dominus ascendit ſuper illud, conculcans hoc pedibus, & conterēs, ne refurgat. Quartò: Quod si quartò. ſermo gratus venit, & placidus, quatenus pulſo faſtidio cum deſiderio audiatur, iam non modō venire ſponsus, ſed accelerare, id eſt, cum deſiderio venire credendus eſt: illius namq; deſiderium tuum creat. Quinto: Iam et ſi ignitum eloquium ſentis, atq; ex eo conſcientiam uiri in recordatione peccati, recordare tunc, de quo ſcriptura dicit, quia ignis Pſalm. 96. ante iipſum præcedet, & iipſum prope eſſe non dubites. denique iuxta eſt Pſalm. 33. Dominus hiſ, qui tribulatoſi ſunt corde.*

Ottava regula. Signa preſentiæ diuini ſpiritus, ex eodem *Ottana regula.* S. Bernardo locis antè adductis ſunt excitatio animæ, motio, & emollitio, vulneratio cordis, euulſio, deſtructione vitiorum, & diſtatio, & plantatio virtutum, roris deuotionis inſuſio ad ariditatē mentis tollendam, illuminatio tenebrarum, reſeratio occultorum cordis, frigoris exterminium, inſtammatio charitatis, & perfecta anima, & facultatum eius omnium in Deum reductio, atq; conuersio. Quod aliis verbis idem Pater ſic explicat: *Fuga vitiorum, compreſſio carnalium affectuum, Diſcuſſio, ſue redargutio occultorum noſtrorum, emendatio morum, Deniq; renouatio, & reformatio ſpiritus mentis, id eſt, interioris hominis, praefertim verò amor Dei. Ad hæc addit idem hæc verba: Porro hoc igne conſumpta omni labo peccati, & rubigine vitiorum, ſi iam emundata ac ſerenata conſcientia, ſequatur ſubita quadam atq; inſolita latitudine mentis, & in ſuſio luminis illuminantis intellectū vel ad ſcientiam ſcripturarum, vel ad mysteriorum notitiam: quorum alterum propter nos oblectandos, alterum propter adificandos proximos, reor dari, oculus reſipientis proculdubio eſt iſte, educens quafi lu-men iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem.*

Ee 3

Nona

Ser. 57. in Cār.

nona regula.

Nona regula. Diuina visitatio non intelligitur perfecta, & plena, nisi ad instinctum, & lucem mentis accedat voluntatis motio, & conuersio in Deum. quod idem S.Bernardus egregie colligit ex proprietatibus sponsi cœlestis duabus: Comparatur enim caprea & ceruorum hinnulo: *Quia, inquit, caprea oculos habet veritas, & gratia hinnuli hilaritate, ut raga res necessaria mibi. & veritas quidem, cui abscondi non possum; gratia autem, cui nolim, alioquin sine alterutra visitatio plena non erit, cum & illius severitas absq; hac onerosa, & huius hilaritas absq; illa dissoluta videri possit. amara est veritas sine condimento gratiae, sicut absq; veritatis frano leuis & nesciens modum, plerumq; & insolens ipsa deuotio.*

Quæ hactenus diximus de spiritu diuino suo modo conueniunt ex parte spiritui, siue inspirationi Angelicæ: sic enim scribit idem S.Bernardus: Horum duorum spirituum quis loquatur, nec discernere facile est, nec ignorare periculosum. præsertim cum certus sit Angelum bonū nunq; loqui ex semetipso, sed Deū esse, qui loquitur in ipso.

Decima regula. Quanq; diuina inspiratio gratis fit, est tamē ingentibus desideriis, & votis expetenda. rogandusq; sponsus est, ut descendat in hortū suum. Et in primis diligentissimè est excolenda anima virtutū optimarū exercitatione: Arguit nos pro certo, ait S.Bernardus, negligentia & incuria ipsa inopia nostra. nam si quis nostrū integrè & perfectè iuxta verbū Sapientis, cor suū tradat ad vigilandū diluculo ad Dominū, qui fecit illū, & in conspectu altissimi deprecetur, simulq; votis omnibus studeat secundū Isaiam Prophetā, parare vias Domini, rectas facere semitas Dei sui, cui cū Propheta sit dicere: oculi mei semper ad Dominū, & quia prouidebam Dominum in conspectu meo semper, nonne hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo? visitabitur profectò frequenter, nee unq; ignorabit tempus visitationis sua, quantumlibet is, qui in spiritu visitat, clandestinus veniat, & furtiuus, ut potè verecundus amator.

Sed non solum anteq; veniat, rogādus est Dominus, ut veniat, sed postq; ad est summo studio retinēdus iisdē virtutibus, & precibus, ut qui instituere, & dirigere incepit, ipse perficiat, edoceatq; quibus exercitationibus pergendum sit proficienti, vt ei indies magis placeat, & obsequatur: Et cū loquitur spiritus, in Canticis.

ait

ait Richardus de S.Victore, inter audiendū, rogandus est, ut audiēt ducat, & qualiter meditationes dirigēda sint, doceat: offerunt enim se tūc meditationes spirituales, ita ut mens sedeat, quasi rex, circumstante se harū exercitu. Regere itaq; has debet, & discernere, quam potissimū admittat, in quæ magis exerceat, & quandiu unicuiq; inkareat, quādo de ista ad istā transeat. Ferculū enim est qualibet meditatio, quia pascit mentē, sed ut deuotio ipsa accendatur, cū sapor cessare iā ceperit, utiliter aliud assumitur, ad aliā ergo meditationē conuertere, quæ vicinus se obtulerit, & q; præcedenti simile, & nō diversam noveris. Et paulò pōst: Cordis cōsolatio, & spiritualis refectione Dei qdem donū est, sed cooperari te oportet hinc dono, & prudēter in eo exerceri.

Despiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

C A P V T XV.

*E*tribus spiritibus Diabolico nimirum Carnali, & Mundano, sic scriptum apud S.Bernardum: *H*ī duo ser.de septem spiritus carnis scilicet, & mundi sunt satellites magni il-spirit. lius Principis tenebrarum, ut dominetur spiritus nequitia, hoc est, Diabolicus spiritui Carnis, & spiritui huius Mundi. Quisquis ergo ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur, ne credamus ei, quoniam sanguinem sitiunt, non quidem corporū, sed quod grauius est, animalium. Sed quoniam spiritualis omnium natura est, à sermonibus eorum cognoscemus eos, & quis spiritus sit, qui loquatur, ipsa suggestio declarabit. semper enim spiritus carnis mollia, spiritus Mundi vana, spiritus malitia semper amara loquitur. Quoties ergo importunè, ut affolet carnalis cogitatio mentem pulsat, verbi gratia, cū de potu, de cibo, de somno, ceterisq; similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes humano quodam in ardescimus desiderio, certum sit nobis, spiritum carnis esse, qui loquitur, & tanquam aduersarium repellamus eum, dicentes, vade retrò satana, quoniam non sapiis, quæ sunt Dei, sed magis sapientia tua inimica est Deo. Cū autem non de illebris carnis, sed de ambitione faculi, de iactantia, & arrogantia, ceterisq; similibus cogitatio vana versatur in cordibus nostris, spiritus mundi est, qui loquitur, longè perniciosior hostis, & maiori solicitudine repellens.

Luc. 21.
pellendus. Interdum vero satellitibus istis terga vertentibus, Princeps ipse habens iram magnam tanquam leo rugiens insurget aduersus nos, cum videlicet non ad voluptatem carnis, aut seculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur, importunè ingerenda, si quid minus amicabiliter, minusue discrètè factum videtur, aut dictum, si qua denique aut in signo, aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspicionis. huic ergo cogitationi non aliter, quam ipsi Diabolo resistendum est, nec aliter ab ea, quam ab ipsa perditione caudendum. scriptum est enim; in patientia vestra possidebitis animas vestras.

*Prima part.
in Psalm. 90.*
Quot modis vero, aut quibus malignus spiritus hominem aggrediatur, satis iam diximus duobus superioribus libris. Ad di tamen adhuc possunt ad ante dicta ea, quæ affert Richardus de S. Victore de variis temptationibus: De quibus sic scribit: Septem sunt genera temptationum. Prima est importuna, Secunda dubia, Tertia subita, Quarta occulta, Quinta violenta, Sexta fraudulenta, Septima perplexa. Importuna est quæ procaciter insiftit; dubia, quæ animū ambiguitatis nubilo inuoluit, subita, quæ iudicium rationis preuenit, occulta, quæ deliberationis considerationem præterfugit, Violenta, quæ vires mentis transcendit, fraudulenta, quæ animum seducit, perplexa, quæ variis impedit vitiis. Et hi septem temptationum modi possunt esse simplices, & impermixti, & composti, atq; permixti, ita autem se habent, ut secunda sit grauior tentatio, quam prima, tertia quam secunda, & ita deinceps, quæ sequitur, quam ea, quæ anteit. Importuna temptationis est animum semper inquietare, & nunquam quietum permettere. dubia autem tentatio animum exagitare consuevit, & vagum semper, & profugum facit: quid enim aliud timorem nocturnum putamus efficere, quam animum timidum, & trepidum reddere, & ubi nihil timeri oporteret, summo horrore concutere? fugit enim eiusmodi anima nemine persequente, & cum pax sit, semper suspicatur bellum. subita temptationis est animum sauciare, delectationisq; iaculo affectum transfigere. & quid aliud expectari oportet à sagitta volante? Occulta tentatio ex ea parte qua præualeat, animum semper excacare solet, in tenebris semper perambulans. & omne negotium suum in tenebris explicans. Violenta temptationis est animum semper violenter opprimere, & fun-

& funditus eneruare. Fraudulenta tentatio animum infatuare solet. Quid namque aliud Daemonium meridianum faceret, quam animum infatuare, vel in furorem vertere? Perplexa temptationis est animum semper dilaniare, dissipare, distrahere. Prima itaq; tentatio inquietat, secunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excacat, quinta eneruat, sexta infatuat, septima dilaniat.

Spiritus porrò diabolici est his omnibus temptationum rationibus vti aduersus profcientem, maximè vero fraudulenta, qua vt solet, transfigurat se in Angelum lucis, & virtutis speciem obiiciens, clam vitij alicuius iaculo, cor trāsfigit. & quia secundo libro astutias decē diabolici spiritus aperiūmus, nunc vnam tantùm recensem putauī, q̄ S. Chrysostomus expli- *Homil. 28. in
1. ad Cor.*

cat eleganter. ea autem est, qua vtitur aduersus animos valde pios, & in virtutibus exercitatos: hos enim si in calamitate sint, non statim initio adorit, sed cùm eos fractos iam vexationibus, & tormentis finem tantarum miseriarum audiè expectare cognoscit. accedit enim tunc, vt suo impulsu homines penè cadentes, omnino præcipit. sic itaque scribit: Diabolus aduersus Iob non perditis bobus neg, a finis, neque camelis, neg, domo diruta, neg, filii ruina obrutis, hac uſus est fallacia: sed tacet adhuc, & cessat, considerata athleta fortitudine: sed cùm vermum fons scaturiebat, & putrida cutis decidebat, & consumptæ carnes saniem grauiter fætentem efflabant, & sartagine & fornacibus, & omni flamma miserius eum Diaboli manus consumebat, fera omni crudelius undiq; eius corporis deuorans; Cùm diutius is esset hac calamitate confessus, tunc uxorem subornat. nam si in calamitatib; principio accessisset, non sanè eum inuenisset ita eneruatum, neque ita posset exprobrare calamitatem, & sancta loqui audacia. nunc autē cùm videret, ob temporis longitudinem, & sanitatis, quam cupidissimum, & malorum finem maiorem in modum desiderantem, tunc accedit, & ait; quo usq; con- fumeris? Grauis rhetor ad decipiendum eos, qui inconsultiores sunt. Quid igitur hic beatus? adamante fortior.

Despiritu humano, siue naturali.

C A P V T XVI.

DE humano siue nostro spiritu, sic scriptum est apud prædictum Richardum: *Habet etiam cibum homo ab ipsa natura, quia hæc iucundior pascit cibo dulcedinis, habet & à causis accidentibus, reficiunt enim prospéra, dum succedunt. non est cibus iste spiritualis, quo reficit Christus, attamen plerumq[ue] cibus est imperfectorum, & olus infirmorum. & saepe utiliter pascit hoc olus infirmos, sicut dicit Paulus: qui infirmus est olus manducet, leuitat enim, & curat ex parte morbum accidie, quam patitur mens ex inopia gratiae. O quām frequenter imperfecti, & ignari gratie mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, & moueri se putant spirituali consolatione? quām saepe ab inimico, vel à proprio corde aliquid sentit homo, & à spiritu sancto hoc esse credit? Et quid mirum si in deuotione se misceat inimicus, & falsa loquatur, qui in ipsis etiam Prophetis loquebatur? qui etiam à suo spiritu aliquando dixerunt, quod à spiritu sancto se dicere crediderunt? non ergo debet homo sequi cordis sui cogitationem, vel experimentum, cum in huiusmodi quosdam Prophetas nouerit interdum fuisse deceptos. nec solum hæc pericula caueri oportet in statu peccati, sed etiam in ipsa gratia prudenter quid gerendum fuerit, est attendendum. Cū Sapiētia bibe vinum ait Salomon, vino gratiam significans. & item legitur, quod Spiritus sanctus aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu.*

De eodem Spiritu loquens S. Bernardus: *Fit aliquando, ait, ut Spiritus noster, à quolibet horum trium crebro superatus & additus illi in suam ipsius perniciem (heu) vices illius agat, ut iam sine omni alterius Spiritus suggestione, ipsa ex se anima, aut voluptuosas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. iam vero non facile arbitror posse discerni, quando noster ipse loquitur Spiritus, quando ne loquentem alterum audiat quemlibet ex tribus illis. Sed quid refert, qui cung loquatur, dum unum, & idem sit, quod loquuntur? quid refert loquentis nosse personam, dum constat perniciosum esse, quod loquitur? si inimicus est, resistere viriliter inimico. situus ipse Spiritus est, argue eum, &*

Prima part. in
cant. cap. 33.

Rom. 14.

Eccles. 31.
sap. 1.

Bidem.

um, & miserabiliter plange, quod in tantam miseriam, & tam misera- bilem deuenerit seruitutem. Obseruetur igitur finis inspirationis, quo nimis modo terminetur, & quem quasi sonum referat eadendo. inde enim intelligitur, qualis sit. si enim sonat mol- lia, caro, si vana, mundus, si amara, diabolus est. qui quantum- libet caput suæ suggestionis abscondat, exitu ipso quasi cauda serpens agnoscitur.

De eorundem spirituum, diuini, Angelici, & dia-
bolici comparatione ex doctrina recentioris
scriptoris, & sanctorum Patrum.

C A P V T XVII.

DICIDI ego ante viginti annos in librum quēdam manu scriptū Bibliothecæ Genuensis Collegij nostri, quem nunquam postea etiam diu quæsumum videre licuit. huius erat inscriptio Liber de instinctibus Magistri Wilhelmi de Vrimaria. Eius summas rerum atq[ue] sententias iam tunc collectas, vt ad rem præsentem pertinentes visum est hic adscribere verbis eius expressas, & alicubi eam & scripturarum, & sanctorū Patrum auctoritatibus à nobis adductis confirmatas. sic igitur habent:

Quadruplex est instinctus, Diuinus, Angelicus, Diabolicus, naturalis.

Diuinus instinctus quadruplici signo cognoscitur, si inuitet Primò, ad exemplum Christi, & Sanctorum. Secundò si ad humilitatem. Tertiò si ab exterioribus vocet ad interiora, & colligat cor, vt sic magis sit dispositum ad unionem cum Deo. Quartò si id, ad quod inuitat, sit eius virtutis & roboris, vt animam maiorem virtutum opulentia reficiat, & compleat.

Angelicus instinctus quadruplici quoque signo dignosci-
tur. Primò quidem initio terrefacit, post in fine cōfolationem
ad fert. Quod perspicuè cernitur in congressu, Angeli cum Bea-
nissima Virgine Deigenitricē Maria, quæ primū cōturbata est,
Luc. 1.

in sermone Angeli, sed tandem ait: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Secundò initio abscondit se, in fine vero se ostendit, & prodit. id quod ex historia Tobiæ aperte intelligitur. Tertiò inuitat semper ad bonum, quod si aliquando Abraham inuitauit ad mortem Isaac innocentis, & ea tunc non fuisset mala, quia à Deo fuisset, qui auctor est, & Dominus vita; nec ad eam inuitauit, ita vt vellet eam patrari, vt postea patrata non est, sed vt illustrior esset Abrahæ obedientia, quæ magnum bonum est. Quartò excitat bonam voluntatem in incipientibus quidem ad dolorem peccatorum, efficitque vt illis cadant peccatorum catenæ, vt beato Petro, cùm tenebatur in vinculis: in proficiensibus autem ad ferorem. perfectos vero reficit internæ dulcedinis prægustatione, quorum vtrumque accidit Eliæ Prophetæ, quem Angelus prius excitat, postea passit.

Diabolicus instinctus discernitur à diuino quadruplici signo. Primò quia id ad quod Diabolus instigat, semper est contrarium exemplis Christi, & Sanctorum. ratio est, quia Diabolus est Christi hostis, & ex directo aduersarius. est enim Christus speculum diuinæ veritatis, cædor paternæ claritatis, & fons æternæ fælicitatis. Diabolus pater mendacij, princeps tenebrarum, & auctor mortis æternæ. qua de re S. Gregorius in moralibus.

Secundò id, ad quod diabolus instigat, eleuat hominem ad animi magnitudinem, siue tumorem mentis: *Ille*, inquit S. Gregorius, nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta aequalia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac se, & contrapotentiam conditoris erigere. siquidem iniquitatem in excelso loquuntur sunt, ex quo inquit, Wilhelmus, tres defectus existunt: Primò enim, qui huiusmodi sunt facile rixantur. Secundò ægrè ferunt reprehensiones. Tertiò defectus ita firmiter horum animis defiguntur, vix vt euelli possint.

Adhæc Tertiò id, ad quod Diabolus instigat hominem, à corde proprio, magis abstrahit, & elongat. Quod idcirco ab eo fit,

fit, vt homo debilior fiat, facilius in tentationes ruat, denique minus sentiat diuinam præsentiam, nam cùm Deus, vt ait S. Augustinus, sit magis vicinus animæ, quam anima sibi, qui magis elongatur, à corde, minus sentit Deum. Ideo dicit scriptura: *Redite præuaricatores ad cor*, & hoc ipsum est, quod dixit Dominus Iosephus 46. Luke 22. Petro: *Ecce Satan aspettiuit vos, ut cribraret, sicut triticum. Ob hanc causam docet S. Chrysostomus, vt Deum semper præ oculis habeamus. Si Deum, iuquit, assidue in oculis feremus, Diabolus nos non adorietur: scit enim se frustra laboraturum, sed si aberrantes, ac sine freno palantes viderit, sumpto à nobis exordio, poterit nos, tamquam oves scabiosas, à grege summotos depellere.*

Quartò. id ad quod Diabolus instigat hominem in virtutibus magis extenuat, & Dei donis quasi exuit, abiicitque ad creaturas, & terram. Si quidem diuinus instinctus, vt dictum est, mentem humiliorem reddit, accedit in ea diuini amoris ignem, & reficit diuinæ dulcedinis deuotione. Contrà vero instinctus diabolicus mentem reddit superbiorem, eamque ab amore Dei deprimit, & priuatam gustu diuinæ dulcedinis abiit, re facit post amorem, & consolationem creaturarum. quam obrem idem S. Chrysostomus alludens ad id, quod legitur in scripturis de serpente: *Terram comedes, & super peccatum tuum gradiaris*, sic scribit de Diabolo: *Ab inferiori loco nobiscum depugnat Diabolus, & tamen, vel sic vicit euadit, cuius rei causa est, quod nullum studium adhibemus, quo ipsi illius plagiis nos altiores collocemus: neq; enim ille potis est admodum se sursum attollere, sed deorsum trahitur serpentis formam gerens. Quid est autem ab inferiori loco depugnare? nempe à rebus, que intra nos sunt digladiari, à voluptate, à diuitiis, deniq; à secularibus quibusvis rebus.*

Diabolicus instinctus differt ab Angelico, & diuino quadruplici item signo, Primò enim consolatur, & delectatione animi complet: post verò afflit, & cruciat, hoc est primo asperitu, & ingressu lætitiat animam, vt oculos rosa, sed in progressu cùm iam tangitur, pungit. quod sanè intelligendum est de instinctu Diablico, cùm incidit in hominem segnem, & sibi similem, vt docet B. P. Ignatius: tunc enim ingreditur Dæmon Reg. 7. posteriorum discernendis spiritibus.

in talem animum, tamquam in propriam, & apertam domum cum quiete. posteà vero ita exagitat hominem quem possidet, vt etiam laqueum desperationis illi iniiciat. quod accidit Iudeo Proditori, quem sine dubio primo blandè accepit Diabolus, & intravit. Deinde vero mirè vexauit, & ad ultimam usq; perniciem deduxit.

Secundò. initio securitatem affert, in fine diffidentiam diuini auxilij: quemadmodum visum est in eodem Iuda. ex qua re duo illi insignes defectus existunt, præsumptio malum non cauendi, & torpor, & diffidentia in melius proficiendi. legatur Epistola S. Chrysostomi, qua conatur reuocare Theodorum lapsum, docet enim multis verbis, Diabolum nihil magis appetere, quam post indulgentiam hominem in desperationis præcipitum trahere, in eoque retinere. Solet autem diffidentiae coniuncta esse pusillanimitas, tristitia, & mœror, mentis obscuritas, & tenebrae, quod idem S. Chrysostomus elicit, ex illis Psalmi verbis: *Collocavit me in obscuris sicut mortuos fasculi. illa omnia dicens à Diabolo in animo creari.* Et alibi scribit idem: *Omni actione diabolica, potentiorē esse ad nocendum mœroris magnitudinem: nam è demonem, quoscunq; superat per mœrorē superare. quare si mœrorē auferamus, nihil à Dæmonē quemquam ledi posse.*

Tertiò. instinctus in specie, & fortassis re ipsa bonus nunquam securus est, an bonum exitū sortiri debeat propter Diaboli dolos, quare dispiciendum est diligēter initio, in progressu & in fine ipsius instinctus, an dolus aliquis diabolicus lateat. *Potest enim fieri,* vt S. Bernardus aiebat, *vt infide humilitatis instinctus diabolicus efficiatur Angelicus.* quare sicut apis dulcedinem à flore fugit, vbi vero terrestreitatem eius sentit, discedit, sic Dei seruus quicquid boni reperitur in Diaboli instinctu discernit, terrestreitatem Diabolo relinquit.

Quartò. instinctus Diabolicus extinguit bonam voluntatem, quare refert S. Antoninus, S. Franciscum, Ruffino, qui consenserat diabolicę illusioni, dixisse: *Ad hoc debes recognoscere hostem, seu aduersarium humani generis quisceum, qui tibi apparuit.*

*Epistola priore.**Psalms. 135.**Lib. 3. de pro-
vid. paulo ante
finem.**Terzio.**2 p. hist. titulo
24. cap. 2. §. 2.*

ruit, quia cor tuum ad omne opus bonum indurauerat. quod est proprium eius officium. Extinguit autem Diabolus in primis charitatē, qui est oculus dexter, quem Naas volebat eruere iis, qui erant in labes. sicut enim venenum statim ad cor dirigitur, sic diabolicus instinctus statim ad necandam charitatem, & voluntatem: & sicut carens oculo dextro est inutilis ad bellum, quia sinistrum Clypeo tegit, sic qui bona voluntate & charitate spoliatus est, bello spirituali nullo modo idoneus est. oculum autem hunc diabolus eruit in cautis patenter, & sine fraudis integumento, cautoribus vero latenter, vt verbigratia, amorem carnalem vestiens amore spirituali. nam vt ait S. Augustinus: *Amor spiritualis generat affectuosum, affectuosus obsequiosum, obsequiosus familiarē, & familiaris sēpē generat carnalem.* quo casu accidit illud Apostoli, *vt cum spiritu cōperit quis, carne deinde consumatur.*

*I. Reg. 18.**Galat. 3.*

De comparatione eorumdem spirituum cum instinctu naturali secundum doctrinam eiusdem Recentioris.

CAPT. XVIII.

ER G I T idem Wilhelmus, confertque naturalem instinctum cum reliquis in hæc verba: *Homo inquit proficiens, vel proficit in augmento scientiæ, & cognitione veritatis, vel in augmento sanctitatis, & gratiæ. utrobique bene considerandus est instinctus.* nam qui proficit in cognitione veritatis, aliquando à vero abducitur ob lumen naturale, putans esse gratiæ, quod est naturæ: utrūque enim lumen dictat Deum super omnia diligendū. quare cum elicetur actus dilectionis, non potest esse certus homo, hoc ne sit instinctu gratiæ, an instinctu naturæ. Vnde est, vt nemō sciat amore ne, an odio dignus sit. Discernendus est igitur motus naturæ à motu gratiæ triplici signo.

Primum signum est, cum natura mouet ad cognitionem *Primum signum.*
Verita-

Ecclesiast. 9.

veritatis ea cognitio est talis, vt spargatur per multa phantasmata, nec recolligatur ad mentis vnitatem, at conatus gratiae tendit ad hoc, vt mens vniatur cum Deo. ex quo sequitur, vt homo naturali ductus instinctu, studeat loqui verba rara, grandia, subtilia, & quæ stuporem inducant, instinctus autem gratiae spiritu illud solum vult, & loquitur, quod illum iuuet ad hoc, vt mens magis cum Deo coniungatur. ex quo etiam efficitur, vt verba, quæ dicuntur ex instinctu naturali, licet magna sint in se ipsis, fructu tamen exigua sint, contrà verò illa, quæ à diuino spiritu profiscuntur. & hoc illud est, quod ait Apostolus: *Scientia inflat, charitas autem edificat*, qua de re S. Chrysostomus sic habet: *Omnia verba diuina, quāvis rusticās sint, & incomposita, viua sunt, quia intus in sensibus suis habent positam veritatem Dei, quasi sanguinem in venis inclusum, & ideo viuificant audientem, sicut testatur B. Petrus, dicens: Quō ibimus? verba viua habes. omnia autem verba secularia, quoniam non habent in se virtutem Dei, quamvis composita sint, & ingeniosa, mortua sunt.*

Secundum signum est proximè positiratio. Instinctus naturæ distrahit & spargit mentem ad multa phantasmata, quia querit gloriam hominum, qua infletur: amat enim sciri, qui talis est, nec eius scire aliquid est, nisi eum scire hoc sciat alter. at scientia, quæ est ab instinctu diuino querit gloriam solius Dei, & placere illi. ideo est quasi lux splendens, & crescens usque ad perfectam diem. quæ prorsus est differentia scientiæ Sanctorum, & Philosophorum.

Tertium signum. instinctus naturalis facit hominem temptescere in voluntate proficiendi, & minuit diuinum ardorem. Instinctus autem diuinus auget omnes conatus diuinæ gratiæ. Quare qui naturali ducantur instinctu, si aliquem sensum, siue conceptum à Deo recipiunt, ita illum per divisiones extenuant, vix ut eius saporem percipient: Contrà verò qui instinctu diuino sensum bonum aliquem concipiunt, eo inflammantur toti ad vniōnem cum Deo. ex his intelligitur diuersitas motuum, à quibus impulsū Philosophi & Sancti libros suos scripsere. hi nempe ex pleno feroore deuotionis, illi ex proprio sensu.

*2. Corinth. 8.**Homil. 46. in
Matth.**Iean. 6.**Secundum signum.**Proverb. 4.**Tertium signum.*

sensu. vnde verba sanctorum sunt sapida, non item Philosophorum; ex quo etiam efficitur, vt si quis ponderaret verba sanctorum secundum plenitudinem deuotionis, à qua emanarunt, si esset tentatus, refrigeraretur, si indeuotus accendetur, si feroens, effervesceret adhuc magis, quæ omnia longè absunt à lectione scriptorum profanorum.

Homo autem proficiens in augumento gratiæ & sanctitatis, impugnat à natura. primum quantum ad dona gratuita interiora, in quibus sanctitas consistit: secundò quantum ad exercitia exteriora, in quibus actus virtutū effectu exercetur.

Circa primum tria sunt dona gratuita interiora. Primum, vt homo meditetur beneficia diuina sibi iugiter concessa. Secundum, vt in virtuosis exercitiis dulciter delectetur. Tertiū *Primum donum*, vt in mentalibus delitiis diuinæ contemplationis, & vniōnis voluptetur.

Porrò meditatio diuinorum beneficiorum consistit in tribus. Primò quidem in meditatione acerbitatis passionis Dominicæ: Secundò in meditatione diuinæ prouidentiæ, & pietatis, qua toties à malis liberamur: Tertiò in meditatione virtutatis diuinorum charismatum, tam in praesenti, quam in futura vita.

Naturalis igitur instinctus impugnat in meditatione hoc ferè modo, contingit enim aliquando, vt diuinus instinctus illabatur homini, simulque subrepatur ac subintret naturalis, vt hominem auertat ab ipsa meditatione suggestus aliquam rem bonam cum propria cōplacentia. diuini enim instinctus proprium est suggestere mortificationē omnium affectuum, & abstractionem ab amore terrenarum rerum, & sui ipsius, & ad id magnoperè vrgere. Quare si homo sequitur hunc instinctum, defatigantur, & debilitantur valde naturalia impura, immò & ipsa natura, quod egregie docet S. Gregorius in illa verba Iob: *Liber 4. moral. cap. 30.* Requieverunt fessi robore. Qui enim, ait, in auctoris sui amore roborantur, quod magis in cōcupita Dei fortitudine conualescunt, eo à propria virtute deficiunt, & quo robustius aeterna appetunt, eo à temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc Psalmista amore sui robore fessus dicit: *Psalm. 118.* cebat:

Cantic. 5. cebat: Deficit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum superberauit. Et paulò post: Qui ad appetenda aeternitatis atria acceditur, dignum profecto est, ut ab hoc temporali amore lassetur, ut tanto frigescat ab studio seculi, quanto surgit ardenter in amorem Dei: quem scilicet, si perfectè arripit mundum etiam planè derelinquit, & eundem temporalibus moritur quod ad supernam vitam altius afflatus aeternitatis animatur. & vt intelligamus defectum hunc diuino instinctui adscribendum esse, addit idem: An non robore suo fessam se inuenierat, quæ dicebat, anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est? Quia nimis mens dum occultæ locutionis aspiratione tangitur, a statu sue fortitudinis infirmata ipso, quo absorbetur desiderio liquatur, inde se apud semet ipsam fessam inuenit.

Ezechiel. 1. Cum haec ergo ita se habeant, naturalis instinctus sua propensione & motu repugnat effectui diuini instinctus tamquam sibi laborioso, & noxio, & abducit mentem a cogitationibus illis mortificatiis naturæ, ad alia meditanda, in quibus natura refrigeretur, ex quo existunt duo defectus: prior est diminutio ferooris, & desiderij proficiendi: posterior est extinctio dulcedinis veræ deuotionis, quæ causa est, ut perfecti viri pauci sint, quia pauci sunt qui non laborent hoc fluxu volubilium cogitationum. Oporteret igitur, ut ubi est instinctus diuinus, aut quo inclinat, illuc concurrerent cogitationes mentis, iuxta Ezechielis dictum: Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur animalia, hoc est vires inferiores, & rotæ pariter sequentes ea, id est, cogitationes volubiles, & vires animæ omnes, præsertim omnium volubilissima voluntas. attendendus est ergo maximè diuinus instinctus, & sequendus quam diligentissimè & coabeunte humilissimè Deo agendæ gratiæ, ut unde exeunt flumina, revertantur.

Secundum do-
num. *I.* Secundum vero donum quod diximus positum esse in iungi delectatione actuum virtuosorum, perficitur ex tribus: Primo, ex vigore deuotæ orationis, per quam mens in Deum eleuatur: est enim oratio mētis in Deum eleuatio. nec solum eleuatur, sed quasi suspenditur per eleuationis continuationem, propter quod à Dionysio oratio aurea catena comparatur. Secundò

tundò ex ferore internæ deuotionis, in qua se mens exercet, quam homo assequitur feruido conatu, quia secundum S. Augustinum magnitudini doni respondere debet magnitudo desiderij. Tertiò ex vigore gratificæ refusionis, qua mens Deum laudat de acceptis. Instinctus naturalis impugnat tria prædicta, immittendo curiosa, circa quæ mens vagetur, & priuet vigore orationis, & ferore deuotionis & consequenter Dei laudatione.

Tertium verò, quod est in diuinis deliciis delectari, asse-
Tertium do-
num. *I.* quiritur homo ex tribus, primò abstractione à sensibili, & ex-
terioribus rebus, & erectione mentis in Deum, qua eum quasi complectitur, & in eo quiescit. sicque impletur illud, quod scriptum est: Intrans in domum meam conquiescam.

Secundò assequitur homo idem donum per sui ipsius intimatam recollectionem & perfectam mentis simplificationem. nam secundum S. Augustinum, solo purissimo, & simplicissimo mentis oculo attingitur gustus diuinæ pietatis. ratio est quia simplicitas animæ est quasi quedam imago exemplata, & educta ex simplicitate diuina, vnde habet conuenientiam cum suo exemplari. similitudo autem est causa unionis. Vnde idem S. Augustinus: Dimittam foris sufflantes in puluerem, & excitantes terram in oculos suos, & intrem in cubile meum, & cantem tibi a-
Lib. 12. Com-
fess. cap. 16. matoria, & non auertar donec in eius pacem colligas totum, quod sum, à dispersione, & deformitate hac, & conformes in aeternum.

Postremò assequitur idem homo per ignitæ charitatis trans-
formationem. amor enim Dei mentem eō dicit, ut Deo omni modo velit se conformari, nec ab eo vlo modo deficere. Vnde S. Bernardus: Oculus amorosus sine intermissione intuetur speculum diuinæ claritatis, & summoperè cauet, ne vel leniter unquam aliquid faciat, vel concipiatur, quod oculos diuinæ Maiestatis offendat. Quare mirum non est, si diuina præsentia tales mentem pacat interno gusto.

Naturalis autem instinctus impedit delectationem diu-
næ præsentiae, ingerendo aliquid cogitandum vel appeten-
dum, quod quidem spirituale sit, sed non ita Deiforme. Qua-

Hierem. 17.

Apocal. 20.

1.

2.

3.

Contra primū.

Contra secun-
dum.

re licet nō abstrahat animam, à Deo, separat tamen ab immēdiata coniunctione cum diuina prēsentia, & ideo est eius motus diligenter obseruandus: nam non caret sagacitate sua, & quidem multa, siquidem *prauum est cor hominis, & quis cognoscit illud? ego Dominus.* quia videlicet solus Deus scrutatur istas cordis humani prauitates, & solus eius instinctus discernit eas, cum residet in mente sancta, & pura à delectationibus. ob id etiam dicitur in Apocalypsi: *Qui vicerit, dabo ei calculum nouum, hoc est, in fluxum diuini luminis, & in calculo nomen nouum, hoc est, nouam cognitionem: quod nemo nouit, nisi qui accipit.* atque hæc est vera causa cur tam pauci sint perfecti: quia videlicet pauci sunt, qui cum peruerint ad aliquam coniunctionem immediatam animę cum Deo, non auertant cor ad alia, & si spiritualia, impulsu sagacitatis, & prauitatis cordis, siue naturalis instinctus. quod ideo est, quia pauci sunt, qui permittant se abstrahi, & annihilari in suis desideriis, & totum suum affectum transformari in Deum, ab amore etenim naturali recuruatur homo ad se ipsum, & naturalis instinctus quærat vias, quibus hanc annihilationem refugiat.

Quod verò attinet ad exercitia exteriora. Notandum est, exercitationem virtutum positam esse in tribus, in feruenti desiderio omne virtutis bonum, quod Deus dederit, pro eius gloria libere exercendi. In sui dciectione, qua putat, se nihil adhuc esse adeptum, respectu eorum, quæ sibi adipiscenda super sunt, & quæ sperat se adepturum. In feruenti denique desiderio ferendi omne malum, quod Deus immiserit.

Instinctus naturalis aduersus hæc omnia pugnat suo modo. aduersus primum quidem per bonorum operum modicam appretiationem. si quidem hæc appretiatio nascitur ex lumine supernaturali, quod facile repellit, aut negligit saltem facto, natura.

Aduersus secundum pugnat faciendo hominem desidiosum, & negligentem in bono, ex quo existunt tria magna mala. Primum obtenebratio luminis rationis, quo fit, vt qui huiusmodi sunt, semper querant quæ sua sunt. Secundum est relu-

ctatio

statio diuinis inspirationibus: Tertium denique impugnationis aduersus animæ bonum præcipuum, quod est virtus. Eos qui huiusmodi in statu sunt, superfluum est diabolicis suggestionibus fatigari: ipsi enim se ipsos impugnant, & contra se ipsos vice Diaboli funguntur. est igitur perpetuò fouendus feroe desiderij exercendę virtutis, & in via spiritus semper proficiendi, quod etiam Dominus optare se ostendit, *cum dixit: Hec locu- Ioan. 17. tus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit,* id est, ut cum tanto feroe possitis elicere opera vestra, ut de vobis gaudeam.

Postremum autem illud, quod est de malorum perpeccitione, naturalis instinctus impugnat per allegationem innocentiae propriæ, aut iam peractæ sufficientis satisfactionis de praeteriti peccatis. est enim naturæ proprium nil velle pati, aut certè, quam minimè potest. Verus autem proficiens contrarium fouet desiderium, quod est, à diuino instinctu, nimis pati velle, etiam si esset innocens, & planè iam satisfecisset pro antiquis culpis (quamuis quis est hic?) hoc saltem nomine, vt se Christo conformet, qui pro nobis passus, *nobis reliquit exemplum, ut sequamur vestigia eius.* In hoc enim summa dignitas est hominis, & more Mardochæi sic honoratur, *quem cœlestis rex Ether. 6. voluerit honorari, induiturnimirū vestibus regiis, hoc est, Christi assimilatione, deinde imponitur equo de sella regis, hoc est, Christi mansuetudini, humilitati, & abiectioni, cui assimilatur per imitationem passionis, etiam iniurarum, & probrorum, si sit opus ea, pro eius amore tolerare, denique coronatur diadema æterni gaudij.*

Ex quo intelligimus rem dignissimam considerationem naturalis instinctum semper depravare meditationes nostras tum suadendo, vt eligamus materiam à vitæ, & mortis Christi Domini mysteriis remotam, vt ita nos abducat ab iis, quæ ad patiendum alliciunt, tum efficiendo, vt si Christi mysteria meditamus, in illis quæramus quidlibet aliud, quam hunc spiritū conformandi nos ipsos Christo in passionibus & ignominiis. Caveat ergo proficiens, ne se permittat seduci ab hoc terreno, & animali instinctu, sed erigat se potius, quantum diuina gra-

ria iuuatur ad intelligendam, & sequendum instinctum diuinum in Christi Domini cruce cum Christo, & post Christum semper ferenda.

*De iisdem spiritibus discernendis, quæ nam Italice
scripsérunt Seraphinus Firmanus Ca-
nonicus Regularis.*

C A P V T X I X.

SUPERIORIBVS temporibus floruit in scribendis rebus spiritualibus Seraphinus Firmanus egregius sui temporis Concionator ex Canonorum Regularium familia. is multa præclara scripta reliquit de discernendis spiritibus, Italice tamen, quæ latine versa, quāvis nō ad verbum expressa hic adscribere ad yberiorem totius rei huius explicationem visum est pertinere.

Primum hoc quasi fundamentum totius disputationis iacet. Spiritus sanctus nō solet eligere homines, vt in iis magnas res edat, in quibus est exigua intelligentia, aut iudicandi vis, sed plerunque solentes, & acutos, etiam si interdum non ita videantur. deinde ad regulas venit, quas ita hic digessimus:

Primò Deus paulatim, ab intro ad summum, & ab imperfetto, ad perfectum perducit. solet etiam ætatis, & personarum habere rationem. aliam enim sapientiam seni, aliam adolescēti, aliam tyroni, aliam in rebus spiritualibus exercitato, aliam ei, qui aliis præest, aliam ei, qui paret, & ab alterius imperio pēdet, impertit. Dæmonis contrà nullum eiusmodi ordinem feruare, sed suis feruores intempestuos immittere, & vnius fere mensis spatio, ad mentis excessus prophetias, miracula, alia que eiusmodi admiranda perducere. in quibus tamen virus consuetæ falsitatis abscondit. huius discriminis ratio illa est, quia quod Deus non tribuit suis, nisi post diuturnum rerū spiritualium visum, & postquam multis, ac variis exerciti fuerint tribulationibus, ac tentationibus, neque id temere, sed ad ecclesiæ

clesiæ duntaxat ædificationem; hoc dæmon & statim in ipso quidē initio sine ulla causa dat, vel potius dare se simulat suis, partim vt illos rerum nouarū studio capiat, partim vt aliis admirationi sint, ad eum finem, vt illos ita inescatos ad superbiam barathrum pertrahat.

Secundò spiritus diuini indicium est, nullam à Deo certam rem beneficij loco nisi ad id peculiarem à Deo motum homo experiat, petere, sed se totum eius voluntati permittere, id solum, ab eo petendo, vt nos doceat ea petere, quæ sint maxime nobis p̄futura. Quod si aliquid nominatim petimus, eam adiicere conditionem, modo nobis expediat hoc tempore, argumentum est diuini spiritus. nam in petendis à Deo beneficiis, s̄p̄e erramus, nec in hisce rebus Deo quasvis precum est adferenda, sed liberum illi permittendum, vt nos quo libuerit maximè impellat fieri enim s̄p̄e solet, vt Deus iis, qui hac animi dispositione carent, quod petunt, impertiatur, quod tamen ipsis ruinæ postea sit occasio. quare Diaboli videtur esse ad certarum eiusmodi rerum intempestiuas efflagitationes incitare.

Signum à Deo permotæ animæ est ea maximè sensa, & intelligentias sequi, quæ sacris scripturis maximè consentaneæ sint: contra ab iis abhorrentia, vel iis non valde consentanea amplecti euidens est indicium mali spiritus. nam sacra scriptura regula est diuinorum instinctuum, non contraria.

Mentis, quæ Deum habet sui motus auctorem, est deprimere se semper, & miro quodam modo, quo maiores efficiunt in virtute p̄gressus, clarissim se peccatis oneratam agnoscere, semperq; magis ad proprium bonum peruidendum cœcutire. Dæmonis contrà est non ubi est opus, sed in externis quibusdam, & quæ hominibus patent, humilitatem querere.

Spiritus diuini effectus est, cum ingenti quadam fiducia magnum timorem in animum inducere. illa quidem de Deo concipitur, hic vero ex propria infirmitate ortum habet. Diabolus contrà, semper hominem, ad magna de se sentiendum, & multum in suis meritis fidendum, inducit.

6.

Ad multa toleranda promptum, & cupidum esse indicium est boni spiritus, immo hic est quasi lapis lydius, ad quem probari potest, quis bonus sit, quis malus, quis incipiens, quis proficiens, quis perfectus. malus enim cum aduersa incurrit, deterior efficitur, Deumq[ue] incusat. Incipiens primò quidem angitur animo, quod illa patiatur: Post tamen & huius quoque in animum admissi angoris poenitentia ducitur. Proficiens ægre quidem tolerat, cum primùm se res aduersa offert, sed quot aduersa secum adferant emolumenta considerans, acquiescit animo, Deum collaudat. Perfectus ad res aduersas, & calamitates tanquam ad copulandas nuptias adspirat, immo se tāto bono indignum putat.

7.

Qui Spiritu Dei aguntur experimentum quoddam habet diuinæ erga se prouidentiæ. nam tantū sibi imponi à Deo pondus intelligunt, quantum est virium ad preferendum. Itaque cum in modum se hodie tentari vident ac superiores euadere, quo si alio tempore tentati fuissent, victi sine dubio dedissent manus, ac rursus ea se hodie ratione ad aliquod rectè factū permotus, quam rationem si alio tempore tenuisset Deus, nihil vitiique fuisset effecturus, non ipsius, sed nostro vitio. Contrà qui in suis viribus positam spem habent, quod sine dubio malus est spiritus, maiorem, quām pro viribus experiuntur pugnam, & acriorem conflictum. huius rei ratio est, quod sanctorum vita etiam per singula rerum ac temporum momenta, à Deo temperatur, & regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Contrà ferè vsu venit in prauis hominibus, qui hoc peculiari Dei auxilio destituuntur.

8.

Spiritus diuini indicium est misericordia, & pietas erga proximum, etiam eo tempore, quo in eum iustitiae vis est exercenda. Contrà malus spiritus ferociam semper in animo quandam ingenerat, quam etiam cum se homo quietum & tranquillum ostendit, præsefert.

9.

Spiritus qui à Deo est, proprium videtur prop̄sum quoddam studium, & animi deuotionem erga sanctos habere, eorum rebus libenter adhærere, eorum quæ fecerunt vestigiis insistere, res

re, res gestas non parui æstimare, sed tanquā magnas sibi complectendas obiicere, interno quodam sensu erga eorum reliquias, & ossa commoueri, nec solum hunc animi sensum experiri erga sanctos vita functos, sed etiam superstites omnes Dei seruos magno pietatis, & reuerentiæ affectu colere. Contrà is, qui ab Aquilone flat spiritus, proteruum efficit hominem, sanctorumque virorum contemptum parit, vel neglectum.

Spiritus diuini indicium est iis, qui se ad Deum conuertūt, non tam terrores, & difficultates intentare in initio, quām Dei facilitatem, atque expeditum virtutis iter ostendere. Benignus est enim Deus, & omnibus, qui se ad eum adducunt, non terrores iniicit, vt resiliant, sed vires addit, vt confirmentur. itaque eos blandis pollicitationibus inuitat, cœlestibus etiam consolationibus reficit, ac nutricis quodammodo morem imitatur, quæ infantem suum lacte primum infuso, deinde pane sicco, ad extremum & solidiori cibo alit. quem ordinem si perturbet illa, tantum abest, vt nutriat infantem, vt etiam, ad manifestum interitum vocet. Contrà Diabolus difficillima quæque virtutis initio proponit, Dei Iustitiam, ac vindicandi voluntatem, quantum potest exaggerat, magis quæ admisit homo peccatorum memoriam, quām Dei facilitatis inculcat: non enim alios potest sensus suggestere, quā quos sibi ipse suggestit desperationis. Itaque sicut antequam admittatur peccatum, prolixam & effusam Dei misericordiam ostentat, ita postea exactam, & absolutam iustitiam proponit. hic est timor ille nocturnus, quem si contemnamus, re ipsa experiemur, nihil æque in procliui, ac Dei familiaritatemi, virtutisque derelictum iter arripere.

Occulta hominum intelligere, & quæ procul à nobis remota sunt, præuidere non semper indicium est diuini spiritus, sed tunc solum cum de hominis charitate & humilitate non dubitatur. fieri enim potest, vt à malo spiritu sæpe illa pandantur, sed tunc ex fine cognoscitur, cum nimirum ea re curiositatem & inanem gloriam foueri cognoscimus. Secretas vero hominum cogitationes antequam fiant intelligere omnino certum est, à Dei Spiritu nasci, si tamen ex liberæ in animum a-

scenderint: non aliquid prius initium, vnde fluxerint, habuerint.

12.

Vera miracula, quibus, non tam doctrina, quam vita sanctitas consecratur, atque in admirationem venit apud homines, indicio sunt, eum a quo eduntur Deo charum, & amicum esse. *huc pertinet eorum miraculorum editio, quae non oculis subiicitur, sed in animis, & occultis hominum mentibus patrantur.* inter quae principem locum obtinet vera, & constans ad Deum conuersio. non enim solet Deus aliquem ad tantum opus, quale est conuersio peccatoris, tanquam instrumentum arripere, qui sibi non sit charus. *Quare vsu compertum est, eos, qui hypocritae hominis suasu se ad Deum adiunixerunt, nunq ad virtutis maturitatē peruenisse. ac tametsi illustria quædam, & magna dent signa virtutum, ipsa tamen die marcescunt, & veluti fumus in auras dilabuntur.*

13.

Arcana Dei aut auocato a sensibus animo, aut alia aliqua ratione cognoscere, signum est Dei charæ mentis. *hæc est enim perfectæ amicitiæ lex eorundem esse arcanorum, secretorumque participes.* verum hæc maximè lubrica res est, & iudicatu difficillima. diabolo Dei similitudinem imitante, vt dictum est. Itaque indiciis hic vel in primis est opus; quæ omnia perspecta habere nemo potest; nisi qui singulari ad id fuerit a Deo donatus munere. Pauca tamen hic vsu ipso comperta adfereamus.

Primum indi-
cium.

Primum est a Deo huiusmodi reuelationes & mentis excessus esse, si is cui accidunt non insolitis motibus quaeratur, & quasi exstans iactetur. Spiritus enim Dei moderationis, ac tranquillitatis est artifex. quod si aliquando ardenti animo omnino imperari non possit, ita se temperare, ac fingere, vt nihil admirabile, nihil nouum iniiciat astutum oculis, magnum est argumentum diuini spiritus. contraria malus spiritus, magnos quoq; quædam, & insolitos motus, eosque vel maximè oculis hominum patentes, & expositos efficit, vt in Flaminiae quodam sanctimonialium Cœnobio compertū est, quæ cum stridoribus, ac vocum strepitu magnam hominum turbam conciuissent;

tametsi

tametsi de diuinis rebus, magno quodam vt videbatur, amoris sensu loquerentur, ad extreum tamē patuit, à deceptore spiritu fuisse agitatas, cui semper nouæ res, & insolite cordi fuerunt.

Alterum indicium si de se omnino parcè loquatur, neque *secundum* identidem verba illa usurpet: *Hæc mihi Deus significauit. hæc per me Deus loquitur: Dei iussu hoc, aut illud facias, ab hoc vel ab illo abstineas: Spiritus sancti nutu, aut impulsu id feci, & alia eiusmodi.* *huc etiam pertinet suas omnibus ingerere reuelationes, neque in illis enarrādis necessitatis aut animorum utilitatis rationem habere, sed palam venditare, atque iactare.*

Tertium est si in omni verborum vsu, homo moderatus *Tertium.* sit, seu de diuinis seu de aliis quas indifferētes vocamus, rebus, sermo suboriatur.

Quartum est, si cum de aliorum, aut in corpore accepto *Quartum.* detimento, aut, quod maius est in animo sermo incidit, non id quasi plenis buccis, sed modestè omnino, & cum miseratione quadam enarret.

Quintum, si cum de Deo miscentur colloquia, verba quædam, vt ita dicam ardentera non conquerat, immo ab iis abstineat, qualia sunt, *Bone Iesu, mi Domine, mi amor.* Huc spectat ex imo corde identidem ductis suspiriis non delectari, & in rebus externis nimio plus quæsita humilitate, ab omni denique re, quæ hominem notabilem faciat, & insignem abhorrere. *Quintum.*

Sextum est si sibi parūm, aut nihil tribuat, immo vt multis *Sextum.* abundet reuelationibus, nihil tamen, vt rectum probet, aut sequatur, nisi quod aliis ita visum fuerit, quibus se regēdum permisit. Dei enim Spiritus, obedientiam in primis, & ad alterius nutum cōformationem amat, quippe ordinis, & pacis auctōr. contra deceptor spiritus ante omnia contumacia, & perturbationem querit. huc omnia dirigit consilia, & conatus princeps super omnes filios superbia. denique obedientia & spiritualis prudentia regula est intelligendæ diuinæ voluntatis extra scripturas reuelata. non contraria reuelatio, nisi sit manifesta.

Spiritus diuini indicium est, cum eas maximè ex rebus spiritualibus amplectimur, quæ illi ætati, in qua degimus, sunt maximè accommodatae. nullum verò ætatum, ac rerum deletum habere magnum est indicium, & argumentum mali spiritus. scire autem oportet à Deo aliam in aliis ætatibus, obseruatam esse rationem perducendi homines ad salutem: nā ipsis mundi primordiis in ipso rationis instinctu, quod lumen appellant naturale plurimum momenti erat. Itaq; vt illius maximè ductum, & normam sequerentur homines, Deus volebat. Secuta est circumcisionis & ceremoniarum ætas, quibus religiosè insisteret, & non ad alienos ritus defleteret, plurimum erat Deo charum. nouissimè à Christo Domino Euāgelij lux affulgit, quo tempore charitatem, & eximias quasq; virtutes amplecti, non modò Deus optauit, sed etiam iussit. In ipsa porro tota Euangelij ætate minorum aliarum quasi ætatu discrimina fure: nam cum primum Ecclesia fundari cæpta est, palam Spiritū sanctum Deus in suos immittebat è cœlo. Postea hoc subtraetō munere, martyrum successit, pro Christo patiendi ardor, & ad extremum vsq; constantia incredibilis. Hoc imminuto beneficio doctorum eluxit ingenium in exponēdis sacris scripturis, & pugnis aduersus hæreticos suscipiendis. quo etiam tempore Anachoretarum, & monachorum examina omni se vitæ asperitate afflistarunt. aliæ deinceps ætates quasi nexæ, & colligatae inter se hanc demum nostram induxerunt. in qua etiam Deus rationem propriam hominis ad salutem perducendi tenet. ea autem videtur esse eiusmodi.

Primo.

Primùm, quoniam minus quam antea absimus ab Antichristo, qui mira multa & insolita efficiet, quibus fidem nostrā oppugnet, à miris omnibus, & insolitis rebus quam maximè abhorrete: ita enim minorem in nobis ansam habebit decipiendi nos, versutus ille. Deinde in tota victus, & vitæ asperitate modum tenere, non extremam illam veterum formam ad unguem æmulari: non enim id est huius ætatis, quò fractis hominum corporibus tantum pondus intolerabile esset. permittitur tamen res hæc, & si de modo dubitetur, ad seueritatem ma-

gis,

gis quam ad remissionem inclinādum est. Denique sacramen-
tis sincerè & frequenter vti. sincerè dixi vt id solum in eis que-
ratur, cum Deo coniungi, & illi quotidie arctius colligari. Ad Quarto.
hanc extremam ætatem pertinet sanctorum inuocatio, & ma-
gna de ipsorum meritis apud Deum cōcepta fiducia. cuius rei
hæc ratio est, quoniam eo nunc maximè suos conatus per Hæ-
reticorum hominum vesaniam destinat Dæmon, vt hæc duo
nobis præsidia labefactet, ac demoliat, frequentem Sacra-
mentorum usum, & piam Sanctorum inuocationē quod cer-
tum est argumentum, vtraque nobis à Deo tamquā certa no-
stræ salutis instrumenta comparata esse.

His itaque expositis patet diuini spiritus proprium esse, ad
ea, quæ in singulis ætatibus constituta sunt instrumenta salutis,
hominum destinare, contrà maligni spiritus esse inuentū hunc
ordinem peruertere. atque non exigua pars prudentiæ spiri-
tualis est hoc intelligere.

15.

Argumentum est magnum diuini spiritus tranquillitas
quædam, & quasi seruitus voluntatis ex eo orta, quod se homo
prorsus ad Dei arbitriū fingit, & accommodat, & quia ex corde tamquam ex vase quodam totum suum velle penitus ex-
traxit, eiusque loco diuinum nutum voluntatemq; reposuit.
itaque cum in rerum faciem mentis oculos figit, etiam si vide-
at multa turbari, nihil tamen inde ipse turbatur, sed in Dei nu-
tu, ac voluntate tamquam in altissimo otio conquiescit. Con-
trà Diabolus tempestates inducit in animum, & quasi nubes
cogitationum offundit, quibus, qui agitatur, modo vnā rem,
modo aliam tamquam vitiosas accusat: omnia suopre arbitrio disponere vellet, & in meliorem formam redigere. multa
habet in quæ impingat, & offendat, facile in animum inducit
de aliis obloqui. magnum indicium vigentis adhuc in animo
propriæ voluntatis, nondum in Christo obsequio maestatæ.
quæ cum seminarium sit, & fons omnium perturbationū, quid
mirum si eiusmodi fructus ferat?

16.

Diuini spiritus est non solum in eo, quod semel arreptum
est & probatum virtutis consilio constantem esse, & firmum,
H h 3 sed

sed etiam in singulis atque adeo minimis quibusque pietatis studiis. exempli gratia, si cui Sanctorum nominatim adheseris, expertusque ipsius fueris opem, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto, ad alium te conferas. nam tametsi inter Sanctos zelotypie mortis certū est nullum esse, nihilominus tamen hæc subita vnius desertio ostendit, quām exiguae in te radices eius egerit amor, & quām pari temeritate alterum etiam, ad quem accessisti, sis postea derelicturus. idem dico de animi proposito certæ alicuius virtutis acquirendæ, aut vitij expugnandi. Spiritus enim diuinus constantiam in eiusmodi rebus omnibus, & tenorem suggerit. Contrà inimici Demonis astutia est hominem temerè per omnia circumferre, vt omnibus delibatis nullo prorsus degustato, inanis & iejunus recedat.

37.

Dei spiritus indicium est nullam ex mirabilibus rebus, quæ in nobis præsertim fiant, quibus subesse posset aliqua dubitatio, pro certa & explorata habere. alias enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus, & deceptionis periculo nos exponimus. Contrà verò procluem esse, & faciem ad eiusmodi rebus fidem adhibendam, magnum est indicium maligni spiritus, qui semper deceptionis laqueos intendit, quibus, vt quisque incautior est, hoc facilius capit. Id præsertim intelligitur in spiritualibus rebus & iis, quæ naturæ ordinem superare videntur, de quibus S. Petrus Chrysologus dixisse videtur; *Quo quis altius credit, hoc etiam altius dubitat.* huius rei causa est, quoniam dubitationem hanc vera humilitas in animum inducit, qua se homo indignum putat, eiusmodi rerum, quæ communem ordinem superant, participem fieri. ita contrarium à superbia ortum habere certius videtur.

18.

Diuinus spiritus ita in vnius comparatione virtutis hominem excitat, vt non segnem efficiat in aliis, & incurium. contrà diabolus.

19.

Item boni spiritus argumentum est, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem, & pacem nihil impedire. contrà anxieties & molestias iniicere, diabolicum est.

Illud

20.

Illud etiam non obscurum indicium est diuini spiritus, cum intentio recta semper & nitida est, cui vt mentis oculo semper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur.

21.

Denique effectus est boni & sancti Spiritus sibi videri interna quadam aure excipere coelestes susurros. Contrà vero strepitum quendam & quasi deforis venientem vocem videri sibi audire, signum est mali spiritus. nam Dei proprium est intimè in animum illabi, diaboli extrinsecus aduentare.

Has omnes ille regulas præterquā q̄ rationibus & argumentis confirmat, vsu etiam ipso rerū magistro se cōperisse, dicit.

Deratione discernendi visa, & reuelationes veras à falsis ex doctrina sanctorū Patrum, & recentiorum,

CAPVT XX.

 D extremum, vt nihil huic tractationi desit addenda existimauit ea, quæ de discernendis visis, & reuelationibus veris à falsis scripta sunt apud sanctos Patres & recentiores Theologos.

*Homil. 28.**1. Corinth. 12.*

Et primum quidem S. Chrysostomus tradit regulam cognoscendi spiritus diuini in iis, quibus supernaturale aliquod & extraordinarium lumen inesse videtur. *Dæmonis, inquit, est proprium, perturbationem, furorem & multam caliginem infundere: Dei autem illuminare, & prudenter edocere ea, quæ opus sunt.* cui addit & alteram huic consentaneam: eos, qui dæmonem suggerente vaticinantur, non intelligere, quæ loquuntur, qui autem diuino spiritu afflati prædicunt futura, omnia, vt decet nouerunt. illi serui diaboli sunt, ostentum, non autem intelligentiam rebus, quas promunt accommodantis: hi autem dominisunt dicendorum, & tacendorum: illi mentem communentur, & necessariò compelluntur, & trahuntur tamquam furiis perciti. quod confirmat in primis Apostoli testimonio, qui obscurè quidem, verè tamen hoc ex-
primit, cùm ait: *De spiritualibus autem nolo vos ignorare fratres, scitis enim cum gentes essetis ad simulachra muta prout ducebamini euntes, arrepti tamen enim homines trahebantur ad Idola, quæ iam obmu-*
tuerant

tuerant ob Christi Domini aduentum, & illis colligabantur, ut opera & dicta eorum Idolis ascriberentur, sicq; in honore apud eorum cultores haberentur Idola. Hi autem veri videlicet Prophetæ non eiusmodi sunt, sed sobriamente, modesta, & firma, non necessitate detenti, sed potestate in honore habitæ. propterea Ionas fugit, propterea Ezechiel reiectus est, propterea Hieremias relictus. Deus autem non necessariò eos impellit, sed consilio, admonitione, minus, neg, mentem obscurat. quibus omnibus tamquam certis indicis discernitur spiritus diabolicus prophetarum falsorum à spiritu divino, qui residet in Prophetis sanctis, ipso initio Prophetæ, & ante omnem eventum. ad hoc enim datur donum discretionis spirituum. non enim est necessarium huiusmodi donum ad dijudicandum spiritū, postquam res, quæ futura prænunciabatur, evenit, vel non evenit.

Hæc S. Chrysostomi doctrina videbitur fortassis alicui in suspicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quosdam, & exanimationes aliquorū, qui quo tempore vel visum aliquod supernaturale patiuntur, vel beneficium aliquod aut animæ, aut corpori salutare diuinitùs accipiunt, quasi numine correpti in terram corruunt semimortui, præsertim cum id multis arreptitiis accidere solere constet ex Euangeliō, & quotidiana experientia. Verum non ita est, & S. Chrysostomus loquitur de discrimine vatum, & Prophetarum. in Scripturis autem sacris passim legimus ad aspectum Angelorum turbari sanctos viros, & trementes cadere super terram, ut accidit Tobiae: Non remanere in homine fortitudinem, marcescere, nec habere quicquam virium, ut de se testatur Daniel, sanctus etiam Ioannes scribit: Cum vidissim Angelum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.

Obseruaci etiam in historiis Ecclesiasticis ante vera miracula sanitatis diuinitùs tributæ tremores, & exanimationes aliquando contingere. affero vnum dumtaxat exemplum ex scriptis S. Augustini de promptum, scribit enim sibi à quodam oblatum libellum recuperate sanitatis per miraculum, in quo ille sic loquebatur: Orabam ego quotidie cum magnis lachrymis in loco, ubi est memoria glorioissimi martyris Stephani. Die autem Dominicæ Pasche, sicut alij, qui presentes erant, viderunt, dum orans cum magno

Iacob. 1.
Exod. 3.
Iona. 1.

Tob. 12.

Daniel. 10.
Apocal. 1.

Sermon de diuersis 31.

magno fletu cancellos teneo, subito cecidi, alienatus autem à sensu, ubi fuerim, nescio. post paululum assurrexi. Si igitur accidit aliquando dubitatio, an ex Deo sit aliquid, quod eiusmodi sit, non ex uno sed ex multis indiciis, quod physionomi faciunt, de re vniuersa, cognoscendum est. eandem historiam refert S. Augustinus ^{Lib. 22. de Causa. 11. de Causa. 8.}

alibi. & meminit prolapsionis in terram, & exanimationis tam huius ipsius, quam sororis eius ante acceptum sanitatis beneficium.

Idem etiam S. Chrysostomus auctor est Deum nonnunquam magno strepitu excitato homines esse alloquutum. Nam ideo, inquit, in caligine cum terroribus Deus Hebreis legem tulit, quia illis ut potè ferocioribus, & effrænioribus humano quodam terrore opus fuerat. Contrà verò Apostolis, ut virtute sublimioribus, & docerifacilibus se placidissime infudit in die Pentecostes, in quo sonum quidem exaudiri Deus voluit, sed propter Iudeos, qui si post illa prodigia dicebant adhuc Apostolos musto plenos, quid dicturi fuissent si nihil huiusmodi accidisset?

Sanctus Gregorius preclarum, & ipse in huiusmodi rebus ^{Lib. 1. dialog.} pronunciatum scriptum reliquit. Sunt eius hæc verba: Mens cap. 10. quæ diuino spiritu impletur, habet evidentissima signa sua, virtutes scilicet, & humilitatem. quæ si utraque perfectè in una mente conueniunt, liquet, quod de presentia sancti Spiritus testimonium ferat.

Addatur humilitati charitas, de qua sic scribit S. Chrysostomus: ^{Incertus in Matth. 4. in 4. Homil. 4. in 4.} Omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem & diabolus introducit ad seditionem: ut inter bonum et bonum simulatum confusio fiat. solam autem charitatem sancti Spiritus non potest Diabolus imitari.

Sanctus Bernardus preceptum utilissimum tradit eadem ^{Sermon de} hac de re: Sapientia, quæ à Deo est, (ait S. Iacobus) primum quidem ^{multipli} ^{litate verbe} pudica est, deinde pacifica. omnem ergo cogitationem, in qua hac duo non concurrunt, à Dei sapientia alienari esse, ne dubites. eam ergo quæ Iacob. 3. pudica videtur, nec ad vitia trahit apertè, sed virtutis pratèdit imaginem, tum demum à Deo esse noueris, si pacifica sit, si Prelati tui atque spiritualium fratrum approbatur iudicio, quoniam non faciet Dominus verbum, quod non reuelauerit seipius suis.

^{Amos 3.}

Duo etiam scriptores inter Theologos nobiles hac de re scribunt, Ioannes Gerson libro de probatione spirituum, & in altero de distinguendis veris à falsis visionibus, & Ioannes de Turrecremata in prologo defensionis revelationū S. Birgittę. Prior hæc habet: Multis rationibus vtuntur SS. Patres, ad probandum spiritus, si ex Deo sint.

prima ratio. Prima ratio est Scriptura sacra, cui quæ consona sunt, eadem vera sunt, & à Deo.

2. Secunda ratio est interna inspiratio, qua certior fit anima, *Lib. 6. Confess.* utrum ex Deo sit aliquid, an ex Diabolo. de qua S. Augustinus scribit, sanctam matrem Monicam dixisse solitam: *Se necio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, discernere, quid interesset inter Deum revelantem & animam suam somniantem.*

3. Tertiaratio pertinet ad officium hierarchicum, est enim in Ecclesia donum discernendorum spirituum. & qui Ecclesiam eiusque pastores legitimos adeunt, præsertim vero pastorum Principem Romanum Pontificem Christi Vicarium, sine dubio, qui nam spiritus ex Deo sint, certissime cognoscunt.

4. Quarta ratio est eruditio Theologica, & exercitatio assidue in spirituali pugna, & virtutum actionibus. qui enim visu proprio cum doctrina coniuncto didicit ex his, quæ passus est, facile & in semetipso, & in aliis, qui nam spiritus excitetur intelligit.

5. Quinta ratio est ipsa vita eius, qui spiritu aliquo impellitur. à fructibus enim, ait Dominus, cognoscetis eos. ad quam utilia præcepta præscribit. quæ hoc carmine indicantur.

Quis, quid, cui, quare, tum qualiter, unde, require.

Quis. considerandum est, an qui visum aliquod patitur sit fani, & integri sensus, atque iudicij. ob id minimè audiendi sunt phrenetici, cardiaci, zelotypi, iracundi, inuidi, & his similes, qui aut mente quasi capti, aut animo sunt perturbato. prouidendum simul, an qui loquitur, sit nouitus infidei zelo. nouitus enim feruor facile errori obnoxius est, si rectore caret. quod maximè accedit adolescentibus, & foeminis, quarum est ardor nimius, varius, præcep. obseruanda personæ conditio, erudi-

eruditio, mores, quibus rebus assueta sit, quorum vtatur familiaritate: diues ne sit, an pauper, nam diues latentis superbiæ, & voluptatis suspecta est. simulationis, & fallaciæ pauper. In primis autem prouidendum, ne lateat interna superbia, quæ etiam ex humilitate, ciliciis rebusque omnino contrariis existit. dominatur porro hæc vel rationi vel voluntati: rationi quidem, quando mordicus hæret quis suæ sententiæ, voluntati vero, quando difficulter obtemperat. & hæc posterior facilius curatur.

Quid. vera ne sint omnia, quæ dicuntur spiritus impulsu, nihil enim falsi subesse potest rebus, aut enunciationibus omni ex parte veris. & spiritus Diabolicus ita tec̄tus est, & fallax, vt aliquando falsitatem vnam, qua hominem in fraudem impellat, sexcentis & amplius veris rebus contegat. Ideo *CHRISTVS* Dominus Dæmonibus etiam cum testimonium veritati dabant, & phytonissis Apostolus silentium indixit. num in viso illo, quod ostenditur, insit sapientia, *Quæ defensum est, quæ vt docet sanctus Iacobus, est pudica, pacifica modesta suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, iudicans sine simulatione.* An item visum illud atque doctrina superet communem intelligendi modum sacra Scriptura traditum, aut ratione morali, vel naturali comprehensum. si enim non superat, superuacaneum videtur. adsit denique rei, quæ reuelatione explicatur testis *Moyses & Helias, hoc est, Lex & Prophetæ.*

Cui. obseruandum etiam est, cui namaperiat visa, & reuelationes suas is, qui illas accipit. & magnoperè cauendum est illi, qui consulitur, ne laudet, multò magis ne exalteat consultantē arguat potius, increpet, efficiatque, vt ingrediatur communē viam, moneat, ne altum sapiat. producat sanctorū exempla, qui huiusmodi visa contempserunt, qualis fuit S. Augustinus, S. Bonaventura, & alij multi. quod si dicas cum Apostolo: *Spiritum nolite extinguere, aio, hac ratione non extingui spiritū,* ^{1. Thessal. 5.} sed probari, & Spiritum sanctum, qui se se humilibus hominibus libenter adiungit exercitatione humilitatis non fugari.

Quare. obseruandus est etiam visionis finis proximus, remotus, apertus, occultus. nam initia aliquando bona infeliciissimos exitus habent. cognoscenda est mens aperientis vi-
sum, quid nimirum spectet, num gloriolam aucupari, an accipere consilium in re dubia, alterius saluti consulere, an quare-
re quæ sua sunt. & si quidem consilij capiendi causa moueatur, an adeat virum peritum huiusmodi rerum, an sit facilis ad obtemperandum, & in ore, & conscientia patris spiritualis acquies-
cendum. non enim est diuisionis auctor Deus, vt consilenti ostendat, & consultori contraria. Adhibetur igitur duplex
cautela. prior est vt moneatur consultor, non solū suspensum tenere iudicium exemplo Ambrosij & Luciani presbyteri, sed etiam cum Petro dicere: *Exi à me Domine*, quia homo peccator sum. posterior est, quemadmodum de somniis facimus, vt vi-
fa nec reiiciantur omnino, nec admittantur, sed recognoscantur, & examinentur.

Qualiter. hoc est, quæ sit vitæ ratio eiusmodi hominis, priuata an publica, secreta an aperta, actuosa, an contemplationi dedita, sit ne amans externæ cuiusdam pietatis potius, quam solidæ religionis. si fœmina est, quomodo agat cum spirituali patre, an nesciat ab eius latere vñquam discedere, delectetur ne sermocinationibus & nugis, denique sit ne ex illis, quæ semper discunt, nec vñquam ad scientiam veritatis perueniunt.

Vnde. obserua vnde nam veniat spiritus, aut quo vadat. nam Bernardus adeo in rebus spiritualibus expertus se id nescire testatur, cum tamen ex motu cordis sancti spiritus præsentiam s̄epe cognouerit. planè in diuersis spiritibus multa inspiracionum similitudo reperitur. spiritus est Deus, Angelus, Diabolus, spiritus humanus etiam spiritus est, tam rationis, quæ sensus. *Quare* difficillimū est, tam multos discernere, præsertim cum tam difficile sensum à consensu distinguamus.

Idem Gerson in altero libro adfert similitudinem monetæ aureæ quam quinque indicii diiudicandam censet: *Pondere*. inquit, *flexibilitate, durabilitate, configuratione, colore.* reuelatio-
ni aut visioni humilitas dat pondus, discretio flexibilitatem,

pati-

patientia durabilitatem, veritas configurationem, charitas co-
lorem. multa in hanc sententiam habet Cassianus collatione
prima, vbi etiam adfert dictū Domini, quo nos iubet esse pro-
Cap. 20.
bos trapezitas.

Ioannes autem Turrecremata sic breuiter scripsit de diuinis reuelationibus, eas firmas censeri, & veras: Primò quando iudicio magnorum virorum approbantur. Secundò ex parte effectus, quando nimirum in animo eius, cui reuelatio fit, augetur deuotio, humilitas, charitas, & aliæ virtutes. Tertiò ex parte materiæ, cum in omnibus dictis eius veritas reperitur. Quartò ex parte formæ, cum adest conformitas cum sacra scrip-
tura. Quintò ex parte personæ, cum cernitur approbata san-
ctitas.

Hæc de vniuersa prudentiæ, & discretionis spirituum ma-
teria dixisse satis sit.

His adiungendum restat vnum, quod inter spiritualis pru-
dentiarum præcepta non postremum locū habet: viro proficien-
tium occupato pernecessarium esse aliquem aliquando se-
cessum, & à negociis vacationem aliquo temporis spatio, quo ab omnibus curis vacuus, & absolutus sibi vni rebusque suis in
otio recognoscendis, corrigendis, & ad diuinę voluntatis nor-
mam ordinandis diligenter incumbat: *Fieri enim non potest*, vt
scribit S. Leo, *ut de mundo puluere non etiam religiosa corda for- Ser. 4. de Qua- drages.*

De spirituali secessu proficieni ad certum tempus aliquando necessario.

C A P V T . XXI.

N Euangelio S. Marci scriptum est, Dominum di-
xisse discipulis: *Venite seorsum in desertum locum, &*
requiescite pauxillū, quo loco Euthymius sic habet:
Docemur hinc, oportere Ecclesia magistros non semper
exponere se ipso multitudini, sed cum datur opportunitas, retrahi, ac
solitarios esse, mentemq; ab exteriori distractione renovare.

In Euangelio S. Lucæ Dominus inter cætera hæc parabolæ dicit: *Quis vesterum habens seruum arantem, aut boves pascendem, qui regresso de agro dicat illi; Statim transi hinc, & recumbere: & non dicat, Para quod cænem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes?* Venerabilis Beda in hæc verba sic scribit: *Seruus arans, aut pascens est doctoꝝ Ecclesiæ, de quo dicitur, Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò aptus est regno Dei.* Et Dominus Petro dicit: *Pasce oves meas.* Qui seruus de agro regreditur, cum intermissio opere prædicandi, quasi ad curiam conscientia rediens sua dicta, vel facta pertransitat. cui Dominus non statim iubet ab hac vita transire, & aeterna quiete refoueri, sed domi parare quod cænet; id est, post laborem aperta locutionis humilitatem proprie conuersationis exhibere. in tali enim conscientia Deus cœnat, unde & cœnabo cum illo, & ipse mecum. & Præcinge te, id est, fluctuantum cogitationum sinus, quibus gressus operum impedito solet, constringe. Huius Curie meminerunt etiam alii Patres, sed in primis S. Basilius. Secessionis etiam profani scriptores, vt Seneca qui Lucilio scribens ait: *Opto tibi facultatem tui.* Et Tacitus narrat, Agrippinam insumpſisse componendo animo dies plures Brundusij. Et sanè non solum, qui mundanis, sed etiam qui spiritualibus rebus, & vitæ, quæ posita est in actionibus hierarchicis, quales sunt prædicationes, & alia Ecclesiæ functiones, operam nauant, huiusmodi secessione eò magis indigent, quò illa munera grauiora sunt, & cum maiore animarum periculo si non recte fiant, coniuncta: *A rectoribus ergo,* ait S. Gregorius, *summè cogitandum, ut scilicet oculum, qui præuidendis gressibus præminet cura pulueris non obscureret.* Idem etiam hoc refert id, quod à Mose factitatum legimus, cum tam sæpe intrabat in tabernaculum: id quoq; quod siebat à Christo Domino, *Cum in monte solus orabat:* denique quod de se ipso scribit Apostolus, *Sive mente excedimus Deo.* Animus enim viri boni in huiusmodi solitudine, vt plurimùm ex diuinæ præsentiae contemplatione ea solet consolatione compleri, qua superior rebus caduis omnibus factus extra se quodammodo ponitur: *Hoc me delectat,* ait S. Augustinus, *& ab omnibus actionibus necessitatis quantum*

rum relaxari possum, ad istam voluptatem refugio, neque in his omnibus, quæ præcurso consulentes, inuenio totum locum animæ meæ nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me.

Quod si ad has spirituales delicias non omnibus pateat auditus, patet certè ad explorandam, & cognoscendam diuinam voluntatem. id, quod in primis propositum semper esse debet proficienti in omnibus vitæ suæ actionibus. Sic enim S. Gregorius Lib. 29. moral. scribit: *Sancti viri, qui exterioribus ministeriis deferire officijs necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt, ibi cogitationis intimæ cacumen ascendunt, & legem quasi in monte percipiunt, dum post positis tumultibus actionum temporalium in contemplationis suæ vertice supernæ voluntatis sententiam perscrutantur.*

Sed rem hanc vniuersam latè S. Bernardus persecutus est in libris de consideratione, ex quibus non omnia nobis hoc loco producenda sunt, sed ex tam multis, quæ in illis legi possunt, pauca, quæ magis ad institutum nostrum pertinent. in primis illud: *Quoniam, inquit, dies mali sunt; sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui & cordis, & temporis sequestrare.* Et infrà: *Tam pio otio, tamque utili nullam in vita operam dare, non ne vitam perdere est?* Hanc considerationem tanti facit S. Bernardus, vt appellet pietatem vacare considerationi, quia scriptum est: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Utilitates etiam numerat ad hunc modum: *Et primum quidem ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur purificat consideratio, Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postrem diuinaru pariter, & humanarum rerum scientiam confert.* Hac est, quæ confusa distinguit, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. *Hac est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resident, aut incorrectum, aut correctione egens.* Hac est quæ in prosperis aduersa præsentit, in aduersis, quasi non sentit, quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiae est.

Porrò potissima omnium consideratio est cōsideratio suæ. quæ à S. Bernardo in tria diuiditur: *Si consideres, ait, quid, quis,*

quis, & qualis sis. quid in natura, quis in persona, qualis in moribus. Secessioni autē, & otio de quo loquimur nulla oportuna magis, quām qualis quisq; sit in moribus. qua de re sic idem Pater: *Sane inter considerationē, qualis sis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocandum. conferenda posteriora prioribus, profeceris ne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum; an ab his fortè, quod absit defeceris, patientior sis, an impatientior solito. iracundior, leniore, in solētior, an humilior, affabilior, an austrior, exorabilior, an difficilior, pusillior animo, an magnanimior, serius magis, an plusculum dissolutus, timoratior, an forte fidētior, quām oportet.* Et paulò pōst: *Oportet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua; discretio quoque moderatrix earundem virtutum. qualis videlicet in donandis iniuriis, qualis sis in vlciscendis, quām in utroq; prouidus modi, loci, temporis obseruator.* Ibidem adfert discretionis oculi caliginis causas duas. iram & molliorem affectum: *Is, ait, iudicij censuram eneruat, illa præcipitat, quomodo enim ab altero non periclitetur aut pietas clementia, aut zeli rectitudo? turbatus preira oculus clementer nihil intuetur, suffusus fluxa quadam, & muliebri mollitie animus rectum non videt. In tribulationibus quoq; qualem te inueneris nolo dissimiles. si constantem in tuis, condolentem in alienis, gaude, recti cordis hoc est, è regione peruersissimi, si cum in propriis deprehendaris fortasse impatiens, minimè in alienis tamen compatiens sentiaris. Quid in prospere? preferendus ille, & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolentior; aut immoderatior cura vestis, vel corporis non irrepsit. Et si recte sapiēs testatur. Sapientiam scribe in otio, cauendum & in otio otium est. fugienda proinde otiositas mater nungarum, nouerca virtutū. Inter seculares nuge nuge sunt, in ore sacerdotis blasphemie. Interdum tamen si incident ferenda, referenda nūquam.*

Huc spectant reliqua, quæ considerationi huic tanquā materiali subiectam deinceps tractat S. Bernardus, quæ videlicet subitus nos sint, aut circa familiam nimirum, & ea omnia, quæ ad domesticam rem faciunt: maximè vero quæ supra nos sunt, quæ considerare ad orationem pertinet, quam in huiusmodi secessu in primis exercere debet proficiens ad se ipsum, & Dei volunt-

voluntatem perfectè intelligendam. Sicut & conscientiæ examen, & regulas discretionis spirituum ad seipsum recognoscēdum, & quatenus opus est, renouandum. Sed de oratione postulat institutum, vt separatim agamus. quod faciendum est libro sequenti. in quo etiam tractationem reliquarum virtutum prosequemur. hoc quæ supersunt de prudentia spirituali breuiter absoluenda sunt.

---

*Quomodo Consilium capiendum sit à Præside
Euangelico, & qui in consilium
adhibendi.*

C A P V T   XXII.

 VONIAM vt Aristoteles scripsit: *Prudentia eorum, qui Lib. 6. Eib. presunt, propria magis est, quām eorum, qui parent; ope- cap. II.* ræ pretium me facturum puto, si antequam huic de prudentia spiritus tractationi finem imponam, de perfectione prudentiæ, quam exigit à Christianis Præsidibus, quicunque illi sint, Christi doctrina, patrum sententiam paucis explicem. atque vt ordine proprio res pertexatur, ordiamur à prima actione prudentiæ, quæ consilium est, deinde ad alias duas iudicium nempe, atque præceptum progrediamur:

Et quidem necessarium esse consilium homini, cui administratio aliquā commissa est, perspicuum est ex eo, quod nullus, quāvis doctissimus, & maximè expertus inuentus aliquando est, qui ad omnia præstanda, quæ prudentia præcipit, se parrem adferre posse vim ingenij, atq; industriam adfirmarit. immo quò quisque sapientior fortunatorue, eorum magis indiguit. Augustum Césarem, cum quidpiam fecisset, cuius deinde Lib. 6. de be- pœniteret cum sensit damna, scribit Seneca saepè exclamasse: nef. cap. 32. *Horum mihi nihil accidisset, si aut Agrippa, aut Mæcenas vixisset.* Horum quippe consiliis vtebatur, dum viuerent. Et sapienter illud à S. Thomā dictum est: *Nullus in his, que subsunt prudentie, z.z.g. 49; arr. p. Kk fibi ad 3r.*

sibi quantum ad omnia sufficit. Sanè scriptura diuina vtrumque vult, & ne nobis nimium tribuamus, & vt aliorum cōsiliis in rebus agendis locum demus: *Ne innitaris, inquit, prudentia tua.* *Nes sis sapiens apud temetipsum.* Et alibi: *Si dilexeris audire, sapiens eris.* Apostolus etiam: *Nolite, ait, esse prudentes apud vos metipos.*

Sapientissimus fuit Moyses, Deoque coniunctissimus, vt potè qui ab eo, vt à magistro discipulus ad omnem disciplinam institueretur, hic tamen audire & sequi consilia Iethro socri sui ab eodem ipso Deo iussus est. Sapientissimus Salomon diuinitus & ipse omnem sapientiam edoctus, prudentes tamen viros in cogitationum suarum cōsillum semper adhibuit. Audeo dicere Christum Dominum magni consilij Angelum, & omnium diuinorum arbitrum consiliorum, vt in hac etiam re virtutis prudētiae exemplum relinqueret, consilium quasi coepisse à suis: *Vnde, inquit, ememus panes ut manducent hi?* Et iterū: *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis an ab alienis?* Et ille dixit: *Ab alienis.*

Sit hoc ad virtutis specimen. illud certè ad necessitatem alios consulendi nobis adferendum; quòd Apostoli *sal terræ à Christo destinati, & lux mundi*, quamvis omnia à Spiritu sancto docti, inter sece consilia sèpius ineunt. S. Paulus consilij gratia Petrum adit, & Iacobum Hierosolymam vsque: quòd in Ecclesia concilia indici certis temporibus, & causis voluerit Deus, idque sanctis Patribus, vt sancirent, inspirauerit: quòd Christi Vicarium summum Romanum Pontificem, de rebus quibusque grauibus consuluerint semper tam Græci, quam latini Episcopi, Doctores, Populi, orbis totus. Denique: *Ego Sapientia, inquit, habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.* Nec id solum prudentia postulat à nobis, sed humilitas. planè superbus est, qui se submittere aut nequit, aut negligit sapientiori, à quo consilio iuuari se posse, non dubitat: nec suorum saluti bene consultū vult ille, qui eius procurandę socios quos cunque habere potest, sibi non adiungit.

Quales autem consiliarij eligi debeant, docent omnes, in primis, fidèles, & benevolos. addūt sancti Patres, etiam bonos viros,

Proverb. 3.
Eccl. 6.
Rom. 12.

Matth. 17.

Matth. 5.

Proverb. 8.

viros, Deumque timentes. egregiè S. Ambrosius: *Talis debet es- Lib. 2. off. 6. 17.* *se, qui consilium alteri det, vt se ipsum formam aliis prabeat ad exem- plum honorū operū in doctrina, in integritate, in grauitate. vt sit eius sermo salubris, atq; irreprehensibilis, consilium utile, vita honesta, sen- tētia decora.* Et paulò pòst: *Qui nihil nebulosum habeat, nihil fallax, ni- hil fabulosum, nihil simulatum quod vitam eius ac mores refellat, ni- hil improbum ac malevolum, quod auertat cōsulentes.* Alia enim sunt, quæ fugiuntur, alia, quæ contemnuntur. fugimus ea, quæ possunt nocere, quæ malitiosè possunt in noxam serpere: *vt si is, qui cōsulitur dubia sit fide, & pecunia avidus, ut possit p̄tio mutari, si iniuriosus, hic fugitur, & declinatur.* Qui verò voluptarius, intēperās, & si alienus à fraude, tamē auarus, & cupidior lucri turpis, hic contemnitur. Rationē rediderat alibi S. Ambrosius: *Quis utilem (dixerat) cause aliena iu- cap. 12.* *dicit, quē videt inutilem vitæ sua?* *Quis è turbida aqua potum petat?*

Illud verò maximè à consiliario exigitur, vt nō solum bonus vir ipse sit, sed consultorem suum bonum similiter redde- re studeat. non blandiatur, non aduletur, sed arguat, & corrigat amicē, cū res exigit, vrgeat, pungat etiam, si opus est: *Nam me- Proverb. 27.* *liora sunt vulnera diligentis.* Potius, vt cum sancto Ambrosio lo- *quar, periclitetur sicut Daniel pro lege Domini, quam pro gratia ho- cap. II.* *minis inflectatur.* Talem consiliarium se obtulit & præstitit Ve- *Daniel. 14.* *nantio Italię Cancellario S. Gregorius, ad quem cùm scribit ne Lib. I. epist. 1.* *vtatur consiliis eorum, qui non ipsum, sed res suas diligenter,* *ne cloquerentur, nisi quæ ad tempus placerent, attulissetq; de- epist. 33.* *seculari auctore: Cum amicis omnia tractāda sunt, sed prius de ipsiis;* Adiungit: *Cōsiliarium rogo me suscipe, si in causa tua consiliariū qua- ris, nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quam qui non tua, sed te diligit.* omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quāto te amore, *quantaq; charitate amplectitur, in quantum tamen diuina gratia non offendatur.* Nam sic culpam tuam insechor, vt te diligam. sic personam diligo, vt culpæ vitium non amplectar.

Nec omittendum est, consultorem si bonus ipse vir fuerit, facile inuenturum consiliarium bonum; nam hāc mercedem probitati tribuit in hac vita Deus: vt non obscurè indicat Salomon: *Amicus fidelis medicamentum vita, & immortalitatis; & quō Eccles. 6.* *metunt*

metuunt Dominum, inuenient illum. Qui timet Deum, aquæ habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.

Ecclesiast. 6.

Porrò consiliarios non solum bonos, & integros viros esse oportet; sed etiam prudentes, maximeq; peritos eius rei, quæ in deliberationem vocatur. Ad huiusmodienim consiliarios mittit nos Scriptura diuina. *In multitudine presbyterorum prudentium sta, & prudentia illorum ex corde coniungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.* Et si videris sensatū, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pestuus. horum autem dictis standum esse, ac si demonstraciones adferrent, iubet Aristoteles his verbis: *Peritorum hominum, & seniorum seu prudentium pronunciationibus & opinionibus absque demonstratione non minus quam demonstrationibus attendendum est. Quia namq; ex ipsa experientia visum habent, principia intuētur.*

Lib. 6. Eth. cap. II.

A iuuenibus autem potissimum seniores adeundos, & audiendos maximè esse, docet Cassianus, & latè explicat S. Ambrosius allatis exemplis Iosue erga Moysen, Loth erga Abraham, Helisei erga Heliam, Marci erga Barnabam, Silę, Timothei, Titi erga Paulum.

Collat. 2. Cap. 10.

Lib. 2. off. cap. 20.

Lib. 4. de con- fid. cap. 6.

Sed egregiè S. Bernardus colligit bonorum consiliariorum, eorum videlicet, qui principibus præsertim Ecclesiasticis assistunt proprietates, ex quibus, quæ reliquis eiusdem generis hominibus conueniant, facile intelligitur: *In talibus* (scribit Eugenio Papæ) *ut opinor requiescat spiritus tuus, qui non sint attrite frontis, sed verecundi, sed timorati: qui preter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à Deo.* Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in equitate pro mansuetis terra. qui sint composti ad mores, probati ad sanctimoniam. parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam: subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram. Catholici ad fidem, fideles ad dispensationem: concordes ad pacem, conformes ad unitatem. Quis sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrij, in agendo strenui, in loquendo modesti, in adversitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conniuicio non effusi,

effusi, in curarei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, ubiq; & in omnibus circumspecti. Hæc Bernardus.

Quod si desint homines (vt accidit nonnunquam) qui nobis consilium dent, non deest historia testis temporum, vt inquit ille, *nuncia vetustatis, magistra vite.* non desunt libri, quos euoluamus, & in quibus hærentes à mortuis, qui eos ediderunt ad hominum utilitatem, hauriamus, quæ non licet à viuis propter eorum aut penuriam, aut absentiam audire. nec contemnenda virtus est Docilitas, assidua prudentiæ comes, non ea quidem, quæ homini à natura inest, sed illa, quæ exercitatione perficitur, & humano studio: quando nimis, vt ait S. Thomas: *Homo sollicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum suum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter superbiam.* Inter omnes autem libros ad sana consilia capienda in rebus omnibus tenent principem locum libri sacri. Secundum hos legendæ sacræ historiæ, auctoresque sacri, ij præsertim, qui de Christianis officiis scripsere. quibus adiungendi libri Ethnicorum, à quibus, vt docent S. Basilus & S. Hieronymus *magna ad omnes humanae vite partes emanare potest utilitas.*

22. q. 49. artic.

3. ad 2.

Serm. de legen-
dis lib. genitil.
Epist. ad Ma-
gnorato-rem.

Partes autem consultoris, quicunque ille est, sunt vicissim benevolentia, & fide prosequi consiliarium suum: maximè vero se se illi docilem præbere, dum consultit, nec quantumcunque sibi ipse sapiens doctusque videatur, ita sententiæ suæ addictus esse debet, vt si perspicuè vera non est, ex ea se deduci nunquam sinat. nam vt ait S. Iacobus: *Quæ desursum est sapientia, suadibilis est.* & sæpe monet Apostolus, vt acquiescamus in aliorum consilio, & voluntate; *Non alta sapientes, ait, sed humili- libus consentientes.* Vnanimes id ipsum sentientes. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. immò S. Chrysostomus suos reprehensores etiam ipse laudat, benignèque illis gratias agendas existimat.

Rom. 12.
Philip. 2. § 3.

Quod vero initio dictum est, prudentiam virtutem esse eorū, qui imperant, non ideo dicitur, quod ad eos, qui parent, non pertineat etiam prudentia. sed quia præcipua prudentiæ

Tom. 3. homil.

deferendis re-
prehensioni-
bus, & conuer-
sione Pauli.

K k 3 actio,

actio, quæ est præceptio, dum erga alios exercetur, non sit eorum, qui aliorum reguntur imperio. Cæterū hi etiam prudentes sint, oportet, consilio saltem atque iudicio. Consilio quidem, quia quomodo se gerere debeant, in humanæ vite officiis siue publicis, siue priuatis, siue externis & corporis, siue ad internam curam animi spectantibus à maioribus discunt. Copiosè id Cassianus explicat. *Humilitatis*, inquit, *hæc erit prima probatio, si vniuersa, non solum, qua agenda, sed etiam quæ cogitantur, seniorum referuentur examini, ut nihil quis suo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquiescat, & quid malum vel bonum debeat iudicare, eorum traditione cognoscat. Quæ institutio non solum per veram discretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verum etiam à cunctis fraudibus, & insidiis inimici seruabit illas.*

Huc pertinent quod Patres omnes docent, & ratio demonstrat, si præceptū, quod à præside imponitur cum peccato cunctum sit, nullo modo implendum esse. nec enim imprudens est obedientiæ virtus, quamvis si peccatum in præcepto non manifestè deprehēditur, resque dubia sit, dicto potius audiendum est quam repugnandum. sed de obedientia sequenti libro.

Qua iudicij prudentia pruditum esse oporteat Prasidem Euangelicum.

CAPVT XXIII.

AGNA vii prudētiæ est posita in iudicio, aut quo^d perinde est, in ea virtute, quæ à recte iudicando synesis dicitur, vel in ea, quæ ex diuinis principiis iudicans statuit, quid agendum sit in iis rebus, quæ præter communem ordinem accidunt, & gnome appellatur. Igitur secundum consilium iudicio excellat præses necesse est, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum, distinguere ambiguū, vt dicebat Dominus Moysi: *Intersanguinem, & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram.* Hoc postulauit à Domino Dauid,

rid, cùm dixit: *Deus iudicium tuum Regi da.* Et Salomon, cùm iussus ab eodem, vt quicquid vellet, à Domino peteret, illud in primis petiit: *Da mihi sapientiam, & intelligentiam ut ingrediār, & egrediar coram populo tuo. quis enim potest hunc populum tuum dignè, qni tam grandis est, iudicare?*

2. paral. cap. 3.

In iudicando autem potest homo grauissimè labi. quare maximè indiget illo Spiritus sancti dono; quod quanquam à consilio nomen habet, tribus tamen prudentiæ partibus commune est, easque Deo informandas regendasque subiicit, ne igitur iudicando erret, sed dirigatur potius, ad diuini consilij normā præses, orationi deditus sit oportet: qua crebrò à Deo petat, *ut illuminet faciem suam super seruum suum, itaque dirigat gressus eius in semitis suis, ut non moueātur vestigia eius.* quare quāuis debeat doctrinæ studio addictus esse, & tanquam sacerdos custodire scientiam, quando ab eo lex requirenda est: magis tamen incumbendum illi est in anima sue curam, eaque excollenda diligentissimè ab illo est exquisito examine ad cōscienciatæ puritatem, & assiduis ad Deum precibus ad cognoscendam in rebus omnibus diuinam voluntatem. *qua de re* sic S. Bernardus: *Quid enim periculi sit, ubi non inuenit pastor pascua, ignorat reliquias dux itineris viā, Vicarius nescit Domini voluntatē, Ecclesia quotidie multipliciter, & miserabiliter experitur. Est enim ut sanctissima sic & sacratissima res voluntas Dei, & occultum omnino consilium, de quo & Apostolus gloriatur, puto autem quod & ego consilium Dei habeam.*

Psal. 118.

Psalm. 16.

Serm. Ecce nos

omnia.

Vnde & ipsa veritas; nemo scit, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis, qui est in ipso. Utilis proinde lectio, utilis eruditio est, sed multo magis unctio necessaria, quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire videbitur, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulsare, nec querere, nec petere consuevit, qui donec alienarum curam suscipere et animarum, nunquam sua gesisse curam, sed in vano visus est eam accepisse? Atque utinam vel tunc curaret suam, vt meam quoque postea curraturum sperare licet: & de suo prius oculo festucam eiiceret, vt de meo videret eiicere traheret.

1. Corinth. 7.

1. Corinth. 2.

Et quidem de cordis puritate, sine qua non obtinetur sapientiæ lux, scribit S. Gregorius in Pastorali, qui ob alias quoque

part. 2. cap. 2.

Prima part.
cap. 10.

Epist. 201.

Ex Reg. 21.

que causam animarum Rectori necessarium putat orationis studium: *Vt, inquit, eius usu didicerit obtinere à Domino, quæ posse poscerit posse. cui prophetica voce quasi specialiter dicatur: Adhuc loquente te dicam, Ecce adsum.*

Sed S. Bernardus alibi auctor est, orationem vim & robur adferre exemplo, quod de se preses aliis praebere, & verbo prædicationis, quo sibi subiectas animas pascere debet. Ergo, ait, *in his duobus mandatis verbis sic, atque exempli, summam tui officij ad conscientia securitatem pendere intellige. Tu tamen si sapis, iunges & tertium: studium videlicet orationis. ad complementum utique illius repetitionis in Euangelio de pascendis omnibus. in hoc nouenariis illius Trinitatis sacramentum in nullo frustratum a te, si pascas verbo, pascas exemplo, pascas, & sanctarum fructu orationum. Mancant itaque tria hec: Verbum, Exemplum, Oratio: maior autem his est oratio. Nam & si ut dictum est, vocis virtus sit opus, & operit amorem, & vocis gratiam, efficaciamque promeretur oratio.*

Est autem proficienti, & præsertim illi, qui præest aliis, maximè necessarius iudicij usus si quando accidat materia aliqua in qua requiratur exercitatio gnomes. tunc enim quia præter communes regulas sententia fertur, facile est, turpissimè labi. quare tunc maxime adhibenda humilis oratio ad Deum. quod dubitandum non est fecisse Dauid, cum se instinctu gnomes furentem finxit coram Achimelech, si quidem exstat Psalmus trigesimus tertius sub hoc titulo, quem tunc ipse conscripsit, & in quo interalia, & illud habetur: *Exquisui Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminamini.* Est enim gnome acumen & perspicacia iudicij singularis, ideoque indiget diuina luce in omnibus actionibus, quæ ad eam pertinent, præsertim si ad finem supernaturalem referendæ sint, vt referuntur plerique omnes proficientis actiones.

Nec solum ad antedicta oratione vtatur preses, sed ad alias omnia etiam in quibus eius iudicij vis eluceat, necesse est. sunt autem præcipua hec quæ sequuntur.

Primum in eligendis hominibus ad ea munera ad quæ præ-

præstanda quisque idoneus maximè fuerit. nam vt ait S. Bernardus in monasteria admittuntur homines spe proficiendi, at officia sed. cap. 50. lib. 4. de con- bonos facilius recipiunt quam faciunt. quare adea viros probatos oportet deligi, non probandos. pernoctat propterea in oratione *Luca 6.* Dei Dominus antequam designet Apostolos. & S. Paulus se- *1. Timoth. 5.* uerè præcipit Timotheo: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

His consentaneum est illud, vt quemadmodum qui pareret ad præsidis arbitrium, nutumque totum se fingere & accommodare debet, iudicium suum iudicio eius subiiciendo cum præcipit, vbi perspicue peccatum non præcipit; sic qui iubet, ait S. Basilius, obseruet ne imponendis grauioribus, quam quibus patres fratrum corporis vires sint, imperatis, eos qui ea ferre non possunt *Conf. monast. cap. 32.* ad abiiciendam obedientiam per contradictionem instiget. ideo perinde, vt verus ac legitimus Pater, aquæ in cunctos benevolus vires corporis cuiusque considerare atque ita munera singulis imponere, ac distribuere sortitò debet.

Iudicio deinde vtatur diligenter, qui præest in iuuandis in spiritu sibi subiectis hominibus, diiudicans primum prudenter, quid ad consequendum propositū finem vocationis suæ, cuique conueniat; deinde discretè & electè aptans singulis eas rationes bene viuendi, quæ magis naturis earum congruant, vt perfectionis propriæ compotes fiant. nam vt sapienter scriptū est ab utroque Gregorio: *Non una eadem q. cunctis exhortatio, aut remedium congruit. quia non cunctos par morum qualitas astringit* *vide prologus. 3. part. Past.* *vt enim varia sunt corporum temperamenta; sic animarum diversæ* *S. Greg. Papa.* *sunt & discrepantes propensiones, & vires, pro qualitate igitur auditantium formari; debet sermo doctorum, vt & sua singulis congruant,* *& tamen à communis edificationis arte nunquam recedat.* Ad quam rem non parum proderit triuisse manibus tertiam partem Pastoralis S. Gregorij Papæ. in ea enim ille egregie docet, quibus rationibus omnes omnino homines cuiuscunque status sint, conditionis, ætatis, & sexus exerceri ad virtutem possint ac-
commodo.

commodatè ad cuiusque captum, & naturam, ab eo, qui regendarum animarum curam suscepit.

Sed de tota hac re plura scripsimus capite secundo libri primi, cùm patrem spiritualem informaremus. nunc de præside agimus, quem prudenti iudicio instructissimum adhuc oportet esse in consuetudine agendi cum proximis. neque enim vulgaris prudentia censenda est illa, qua præses cum sancto Paulo scit omnia omnibus fieri, ut omnes *CHRISTO* lucrificat. captando occasiones oblatas de hominibus bene merendi, etiam si non satis idoneæ videantur, aut expectari meliores posse ad rem adoriendam. quod fecit idem Athenis, qui ne præteriret occasionem veritatem Dei Euangelizandi eam, quam vt cumque dedit inscriptio Aræ: *IGNOTODEO* liberalissimè, & felicissimè arripuit. sciebat idem etiam aliquibus lac potum dare, aliquibus escam, denique & sapientiam loquatur inter perfectos.

*i. Corinth. 9.**Aitor. 17.
i. Corinth. 3.
Hebr. 5.
i. Corinath. 2.*

De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus uti debet, dum præcipit Praeses Euangelicus.

C A P V T XXIV.

MAXIMA omnium prudentiæ vis præceptio est. quandoquidem inane sunt reliquæ actiones eius, si præcepto efficaci non compleantur. & accidit aliquando, ut excellat quis consilio, aut iudicio, aut vtroque; quia tamen efficacitate præcipiendi vel sibi vel aliis, destituitur, prudens non sit, nec habeatur. quare ad bene præcipendum, vt se se comparet, & multis virtutibus instruat, præses Euangelicus necesse est. Sunt autem hæ.

prima humiliatio-

Primo loco ponatur humilitas reliquarum virtutum fundamentum necessarium, maxime quæ à Christo commendata

Aposto-

Apostolis, cùm dixit: *Qui maior est vestrum, erit minister vester.* *Matt. 23.* qui autem se exaltaverit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur. Et sanctus Petrus: *Negque, ait, ut dominantes in cleris.* *Et 1. Petri. 5.* sanctus Paulus primum crimen, quo Episcopum carere vult, *Tir. 1.* *superbia* est. sit igitur humilius præses dum præcipit, ita, ut neglegat propriis inuentis, patrum decretis inhæreat, maiorumque institutionibus fundatas velit sanctiones, potius quām nouis, & ad speciem pulchris legibus suis. Nullus, ait Cassianus, *congregatione fratrum præfuturus* elitur, priusquam idem, qui præficiendus est, quid ob temperaturis oporteat imperari, obediendo dicetur, & quid iunioribus tradere debeat institutis seniorum fuerit asscutus. Et paulò post: *Ideo diueritates regularum per ceteras provincias cernimus usurpatas, quod plerumque seniorum institutionis expertes monasteriis præesse audemus, & abbates nos ante quām discipulos profesi quod libitum fuerit, statuimus: promptiores nostrorum inuentorum custodiam exigere, quām examinatam Majorum seruare doctrinam.* *Tenete traditiones,* ait Apostolus. Et Hieremias: *Hierem. 6.* *Interrogate de semitis antiquis.*

Est autem hæc humilitas præcipue cordis. similis illi, quæ fuit in Christo Domino. qua qui præstet non solum re se gerit, ac si esset de sisibz subiectorum numero unus, sed animo etiam ac sensu se ipsum deprimit, aliiq; se non tam imperare, quām scrutare reputat. qui sensus fuit antiquissimus sanctorum Patrum omnium, præsertim sancti Augustini: *Hi, inquietabat, Lib. 10 Confess. cap. 4.* sunt seruitui fratres mei, quos filios tuos esse, voluisti, Dominos meos, quibus iussisti, ut seruiam, si volo tecum de te viuere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat, si loquendo præciperet, nisi & faciendo præret. Et ego id ago factis, & dictis, id ago sub alis tuis nimis cum ingenti periculo: nisi quia sub alis tuis tibi subdita est anima mea, & infirmitas mea tibi nota est. Parvulus sum, sed viuis semper pater meus, & idoneus est mihi tutor meus. Idem ipse est enim, qui genuit me, & tueretur me: & tu ipse es omnia bona mea: tu omnipotens, qui mecum es, & priusquam tecum sim. quo loco etiam illud intelligitur, hac animi submissione subiici eos, qui præsumunt, etiam Deo, à quo

*L 12**vt*

2. Cor. 4.

vt onus alios regendi sibi imponi non ignorant, sic etiam certò sperant sibi ad futuram opem, & auxilium ad illud utiliter laudabiliterque ferendum. quandoquidem non tam ipsi regūt alios, quām Deus per ipsos. Sed illustre est etiam huius humilitatis exemplum in Apostolo: *Nos autem, ait, seruos vestros per Iesum.*

2. Cor. 11. & 12.

1. Cor. 15.

1. Tim. 1.

2. Cor. 12.

Hæc autem humilitatis affectio, qua se animo submittit omnibus præses, nō animi occultis finibus coercetur, sed si efficax est, foras etiam prodit & ostendit se dictis, & factis: *Sed ē supportate me,* ait Apostolus, *in insipientia dico: sum minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus. Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. tametsi nihil sum.*

Homil. 24.

Bib. 50. homil.

Sanctus Augustinus etiam modestissimè, & humillimè à populo sibi commisso veniam è superiore loco petens, sic ait: *De debitis loquor, quæ mihi dimitti, non à me exigi cupio. neq; enim sic tumore vane mentis extoller, ut audeam dicere, ex quo huius muneric sarcinam porto, nullum à me hominem perperam lesum: hoc cuilibet homini tam multis, & molestis actibus occupato, atq; distento ne dicam impossibile, certè difficile est, quantò magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me vestris orationibus diebus ac noctibus offero sanādam Domino Deo meo. Diuersarum ergo curarum estibus, ac difficultatibus conturbatus, si quem forte non ut poscebat, audiui, si quem tristius, quām opus erat aspexi, si in quem verbum durius, quām oportebat emisi, si quem corde contribulatum, & opis indigum responsione incongrua cōturbaui, si quem pauperem mihi in aliud intento importunius insistentem, vel prætermisi, vel distuli, veletiam nutu aspero contrastavi, si cui de me falsi aliquid tanquam homini de homine suspicanti iustò acerbius indignatus sum, si quis in sua conscientia non agnouit, quod de illo humanitus suspicatus sum, vos quibus pro his atq; huiusmodi offensis esse me fateor debitorem, simul me vestrum creditem debitorem. Nam pullos quos fouet sepe in angustiis, sed non toto pedis pondere calcat, & mater, nec ideo definit esse mater. Dimittite, ut dimittatur vobis. Dimittite amati vos debita difficultatis,*

qui

qui nec contrainimicos debita crudelitatis tenere debetis. Ad summam omnes vos obsecro, commendare Domino curam pro vobis meam.

Sed quid versamus exempla Sanctorum? Illustrissimum, & notissimum habemus factum Christi Domini, qui pedes abluit discipulorū admiranda modestia, & humilitate. post quod idem ipse sic tantum facinus clausit: *Exemplum dedi vobis, vt Ioan. 13. quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Quo loco obseruat S.Basilius maioribus huiusmodi humilitatis officia obeuntibus ab inferioribus esse parēdum, cum discipuli Domini nequaquam cōtra hoc eius factum ausi sint repugnare. Quin qui initio propter eximiam quandam ac pietatis plenam reuerentiam erga Dominum suum hoc recusauerat Petrus, confessim vbi certior factus est de periculo, quod iis immineret, qui obedientiam abieciissent, mutata sententia obedientiam auidissimè est amplexus.

Accedat ad Humilitatem patientia, qua præses fortis animo toleret vitia sibi subiectorum, siue illa grauia sint, siue leuia: *Debemus autem nos firmiores,* ait Apostolus, *imbecillitates in- Rom. 15; firmorum sustinere. Quia in rationes officij sui haud plenè percipiunt, qui animarum curam gerentes ægre ferunt se in homines imperfectos, & peccatores incurrisse: Hoc onus, ait S.Bernardus, animarum est & infirmarum. nam quæ sane sunt portari non indigent, ac per hoc nec onus sunt. Quoscung; igitur de tuis inuenieris tristes, pusillanimes, murmuriosos, ipsorum te Patrem, ipsorum te noueris esse abbatem. consolando exhortando increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando, sanas, quos sanando portas. Si quis vero ita sanus est, ut magis iuuet te, quām iuuetur à te, huius te nō Patrem, sed parem, comitem, non Abbatem agnoscas. Quid igitur causaris, te aliquorum, qui tecum sunt, magis grauari confortio, quām frui solatio, cum solus omnium omnibus datus sis solarium, tanquam omnibus sanior, omnibus fortior, qui omnibus sufficias per Dei gratiam solatiari, & à nemine omnium indigas confortari? Deniq; in quantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua præmia minuas. Elige ergo, quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui in-*

Ll 3

uando

Secunda Pa-
cientia.

Epis. 73.

uando grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum existunt. Nam qui sicut laboris proculdubio, & mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare, & non iuuari, illius te agnosce vicarium, qui venit ministrare, & non ministrari. Hæc S.Bernardus. Certè S.Chrysostomus, cū explicat quæ sint illæ opitulationes, quas in numerandis gratiis gratis datis adiungit S.Paulus gubernationibus, adfirmat eas esse, imbecillos amplecti.

Patientiæ copulanda charitas, quæ propriè Patrem efficit. Præsidem, atque hæc coniunctio virtutum admirabiles effectus producit in beneficium hominum subiectorum, qui omnes soboles sunt charitatis. ille primùm, vt qui superiores sunt dignitate & ordine, ad infimis etiam opem ferendam se libentissimè demittant. explicat id elegantissima similitudine, vt solum S.Chrysostomus: *Calcaneo spina infixæ est, sentit totum corpus cruciaturus, incurvatur dorsum, & venter, fæmora corripiuntur: manus ceu satellites ministri regis properantes, retrahunt infixam: inflectitur caput, solliciti oculi tueruntur. Ita sit, vt pes quantum relinquitur ascendere non valens, tantò superet, ad se caput, quod summum est, deducens: idq. non amicitia, sed debiti & officij iure. Ergo sic quæ maiora sunt, nihil amplius ceteris habent, quam quod minoribus magis sunt obstricta, & sollicitudinem debent.*

Ex eodem fonte manat & aliud bonū. nempe lenitas correctionis, quando præses reprehendit, vt debet, eos, qui peccant, non judiciali, aut accusatorio more, sed paterno, aut si mauis etiam materno. non ad timorem, sed ad utilitatem. Certe S.Bernardus ad illa verba: *Memores uberum tuorū, valde probat affectum parentis in imperante: Discite, ait, subditorum matres vos esse debere, non dominos, studete magis amari, quam metui. Et si interdum severitate opus est, paterna sit, non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeat. Mansuecite, ponite feritatem, suspendite verbera, producite ubera, pectora lacte pinguecant, non typho turgeant. Quid ingum vestrum super eos aggrauatis, quo rumpatis opera portare debetis. cur morsus à serpente parvulus, fugit conscientiam sacerdotis, ad quem cum magis oportuerat, tanquam ad finum.*

Homil. 32. in
ad Cor.Tertia chari-
tas.Homil. 32. in
ad Cor.Cantic. 1.
Ser. 23. in Cæt.

finum recurrere matris? Si spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans unusquisque ipsum, ne & ipse tentetur.

Est autem probi filij Patrem obiurgantem, ne dum benignè accusantem libenter audire, & grauissima poena censenda est, cùm erras, non castigari: *Misereamur impio, ait Dominus, & non disceret facere iustitiam. Super omnem iram, scribit S.Bernardus,*

miseratio ista. quo loco docet, si se qui reprehendit, non corrigit, aut etiam fit deterior, iubere prudentem charitatem, vt

præses taceat, immo & doleat, quod nolens occasionem grauioris sceleris obtulerit peccanti: Mallem, ait idem, pro huiusmodi aliquando tacuisse atq. dissimulasse, quod agi perperam reprehendi, quam ad tantam reprehendisse perniciem. Dicas forsitan, nisi quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mandus sum à sanguine hominis, cui annunciaui, & locutus sum, ut auerteatur à via sua mala, & viueret. Sed & si innumera talia addas, me tamen ista minimè consolabuntur mortem filij intuentem. Quasi vero meam illa reprehensione liberationem quasiuerim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam, si omnem quam potuit curam, & diligentiam egrotanti filio adhibuisse, se sciat, si demum frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea unquam à letib[us] temperauit? Et illa quidem pro morte temporali, quanto magis me pro morte æterna mei filij manet utiq. ploratus, & ululatus multus, etiam si nihil mihi conscius sum, quo minus annunciauerim illi?

Ad extremum concludendum caput hoc de prudentia, e-
iusdem S.Bernardi doctrina de coniuncta charitate cum di-
scertione in rebus omnibus, præsertim autē dum aliquid no-
minatim mādamus. ex quo etiam illud obiter intelligimus, ad
quem sui contemptum se se abiicit Euangelicus præses, aliis vt
prosit. ac non nisi Spiritu sancto magistro edoceri eum artem
regendi animas: *Pauci sunt, qui utiliter pauciores, qui & humiliiter
præsent, facile tamen utrumq. adimpler, qui matrem virtutum discre-
tionem perfectè adeptus, vino nihilominus charitatis usq. ad contem-
plum propria gloria, usq. ad sui ipsius obliuionem, & non ad quaren-
da, que*

Quarta di-
scertio.
Ser. 23. in Cæt.

532 De disciplin. Christ. perfect. Lib. III. Cap. XXIV.

da, quæ sua sunt, inebriatorum. quod solo, ac miro Spiritus sancti magisterio intra cellam vinariam obtinetur. Virtus siquidem discretionis absque charitatis feroore iacet, & feroor vehemens absg temperamento discretionis precipitat. Ideoq laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feroor discretionem erigat, & discretionis feroorem regat.

Ecclesi. 7.

*His virtutum presidiis armatus preses animosè preceptio-
ni incubat. & quanquam suavitati studendum est, intelligat
tamen simul perfringēdam fortiter difficultatē, si incidat. hoc
est enim quod ait Salomon: Irrumpere iniquitatem. Idque mul-
tò magis faciendum est, cum sibi meti ipsi arbitra prudētia præ-
cipit: Qui enim sibi nequam, cui bonus? Et qui sibi vel negligit, vel
nequit imperare, qua ratione alios sibi, vel legibus obtempe-
rantes reddet?*

Ecclesi. 14.

*Porro ad imperādum sibi maximè iuuat seipsum iis stimu-
dis concitare, quibus alios impellimus ad officium, timore, spe,
& Christi imitatione, Dei amore, & voluntate, qua vult nos non
semper in desideriis, ac veluti prægnantes aut tepidos,
sed actuosos, feruentes, perfectos, sibi que
quoad fieri potest, omnino
simillimos.*

FINIS LIBRI TERTII.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELIQVAE VIR-
TVTES MORALES DECLARANTVR,
PRINCIPIO AB ORATIONE FACTO:

A B S O L V I T V R Q V E S E C V N D A P A R S.
status proficientium.

Mm

PONVN-

PONVNT VR VIRT V-
TES, DE QVIBVS DEINCEPS

AGENDVM EST.

DE Injustia, fortitudinis, & temperatia partibus subiectisue virtutibus iam differendum nobis est, eo ordine, quem in sua Theologia sequitur S.Thomas; non quidem scholasticas subtilitates inquirendo; sed describendo potius, ut hactenus fecimus eas virtutum actiones, & gradus, que ad usum proxime inuantur. proinde q̄ non omnes omnino virtutes, quas acutè, & more suo Theologus inuestigat, explicanda à nobis sunt, sed ille duntaxat, quas proficiētē nouisse oportet, ut in earum exercitatione accurate versetur: quasq̄ scriptura diuina, in primis verò Dominus in Euangelio, & SS. Apostoli in suis epistolis memorant, & inculcant Christianorum auribus. Sunt autem haec: Oratio, pietas, obseruantia, obedientia, gratitudo, veritas & sinceritas, amicitia & tractabilitas, liberalitas, que iustiae sunt soboles. fortitudo deinde sequitur, magnanimitas, patientia, perseverantia. Postremum locum subit temperantia, & species eius continentia nimirum, abstinentia, sobrietas, castitas, virginitas, mansuetudo, modestia, humilitas.

De preparatione ad orationem.

C A P V T I.

De oratione dicturus incipio à præparatione, siquidem scriptum est: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum.* Præparatio hæc duplex est, remota vna, altera proxima. In remotarum numero prima sit carere peccatis, nam: *Iniquitatem se aspexi in corde meo, ait David, non exaudiet Dominus.* Quam

M m 2

quam

quam qui peccatis mortalibus irretitus est, non arcetur ab ordinis studio, modo ut ait S. Thomas: *Oret peccator adhibitis quatuor conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, p[ro]tegat & perseveranter.*

2. Remota præparatio etiam est compressio propriarum passionum, & mortificatio vitiorum: *Si volumus, inquit Cassianus, orationes nostras non solum caelos; sed etiam quae super caelos sunt, penetrare, curemus mentem ab omnibus terrenis vitiis expurgatam, cunctisq[ue] mundatam fæcibus passionum ad subtilitatem perducere naturalem, ut ita ad Deum oratio nullo vitiorum pondere prægrauata, descendat.*

3. Tertia præparatio est mentem euagationibus vacuam ad orationem adferre: *Mens, ait S. Gregorius, nullo modo ad vim intimam contemplationis rapitur, nisi studiosè prius à terrenorum desideriorum tumultu sopiaatur. Quicquid, ait Cassianus, ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est, ut orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.*

Lib. 30. moral. cap. 12. Ex his præparationibus quasi conflatur illa solitudo cordis tantoperè necessaria ad orationem accedenti, & multò magis quam corporis solitudo. Sic enim habet S. Gregorius: *Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, sed t[ame]n multibus conuersationis humanæ terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si vero prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullus curarum secularium tumultus in corde patiatur, non est in Urbe. Itaq[ue] bene conuersantibus primùm solitudo mentis tribuitur, ut exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant, ut ebullientes ab infimis curas cordis per superni gratiam restringant amoris, omnesq[ue] motus importunè se offerentium leuum cogitationum, quasi quoddam circumvolantes muscas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum domino intra se secretum querant, ubi cum illo exteriori cessante strepitu per interna desideria silenter loquantur. Ex quibus intelligimus eos huiusmodi mentis distractionibus obnoxios esse, quicques moribus sunt, & nugis pertilibus*

trilibus dediti. ait enim muscas cogitationum inanum manu grauitatis abigi. Vna cum his adnumerandi sunt illi, quorum corda, ut ait Dominus, *grauantur curis secularibus*, & quos Apostolus reprehendit, cum dicit: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Horum enim mentes ut plurimum in varias partes distrahuntur, vix ut ab euagationibus retineri possint. & propterea etiam inquietæ sunt, & perturbationibus plenæ.

Sequitur proxima præparatio, quæ bipartita est prior est *lectio sacra, eius præsertim rei, quam inter orandum nobis cogitandam, & ponderandam proponimus. Cum oramus, ait S. Bernardus, cum Deo loquimur, cum legimus Deus nobis cum loquitur,* Serm. 50 ad sororem. valde nobis est necessaria lectio diuina, nam per lectioem discimus quid facere, quid cauere, quid tēdere debeamus. lectio nos ad orationem instruit & operationem. lectio nos informat ad actiuam, & contemplatiuam vitam. Interest autem maximè ante orationis tempus rem quam meditari vis, præuidisse, leguisse diligenter. *Præpara foris opus tuum, & postea edifices domum tuam.* fieri enim nō potest, ut qui colit agrum, simul fabricetur aratum, & vomerem cudat. similiter vix bene meditatur, qui inter meditandum materiam quaerit, quam discutiat. Ante orationem igitur memoria, animoque concipienda, & præmeditanda est.

Posterior proxima præparatio est ut se sistat homo ante Deum, quem deprecaturus est, & in cuius conspectu meditaturus. quæ res maximum momentum habet ad vniuersam ordinis rationem inchoandam ritè, & attentè ac religiosè ad finem usque prosequendam.

De Modo, quo initio orationis qui orat se sistere debet conspectui Maiestatis Dei.

C A P V T . II.

NITIO igitur orationis excitet se proficiens aliquo Dauidicorum Psalmorum versu, affectuū, quo vel lumen ad se parandum, à Deo petat: *Quales illi sunt: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt,* M m 3 runt,

¶. 42.

¶. 43.

¶. 44.

¶.

zunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua, & introibo ad altare Dei, ad Deum qui latificat iuuentutem meam. Confiteor tibi in Cythara Deus Deus meus: vel commoueat desiderium astandi Deo, eiusque dulcissima luce fruendi in tabernaculis illis eternis, ac coelestibus, quibus scipsum Angelis, ac sanctis animabus videndum exhibit, Quales illi sunt: Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos suos. Altaria tua Domine virtutum rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Beatus vir, cuius est auxilium a te, ascensiones in corde tuo dispositae in valle lachrymarum, in loco, quem posuit. Similes his illi sunt: Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sicut anima mea ad Deum fons viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lachrymae & panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus. Hec recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usq; ad domum Dei. In voce exultationis, & confessionis sonus epulantis.

Huius autem desiderij orandi quanta sit utilitas docet S. Augustinus his verbis: *Ipsa orationis intentio cor nostrum serenatur*. Lib. xx de serm. Domini cap. 3. Et purgat, capaciusq; efficit ad excipienda diuinæ munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur. non ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem nobis non visibilem, sed spiritualem, & intelligibilem; sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamus in alia, & rerum temporalium cupiditate tenebramur.

Deinde erigenda mens est & contemplatio ad cœlum ipsum, quæ Dei sedes est; & tabernaculum, animoque contenus apparatus ille ornatusque pulcherrimus, ac splendidissimus Empyrei cœli, in quo regnat Deus, videturque à Sanctis, & beatis mentibus. cogitandumque me in illud ob Dei singulari misericordiam ope custodis Angeli, aut Diui alicuius tutelaris, aut etiam ipsius beatissime Dei Matris induci, vt me ipsum sistam diuinæ maiestati, atque presentiæ quam ad finem proponam.

propositum mihi representabo ad eum modum, qui, vt opinor, familiaris fuit S. Bernardo. sic enim scribit: *Quid aliud cogitare debet intrans ad orationem, quam Propheticum illud; Ingeri in locum tabernaculi admirabilis usq; ad domum Dei?* Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœlestem, illam, inquam, curiam, in qua Rex Regum stellato sedet solio, circumdante innumerabili, & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vnde & ipse, qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit, millia ait milium ministabant ei, & decies centena, millia assistebant ei. Quanta ergo cum reverentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens, & repens ranuncula vilius? quam tremebundus, quam supplex, quam deniq; humili, & solitus, & toto intentus animo maiestati gloriae in presentia Angelorum, in consilio iustorum, & congregacione assistere poterit miser homuncio? Et paulò post: Porro quamvis ubiq; sit Deus, in cœlo tamen orandus est, ibique orationis tempore cogitandus: ut mens nostra non oratory tecto, non aëris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam, quæ nobis à Christo tradita est, ubi ait, sic orabitis: Pater noster qui es in cœlis. sic igitur oret, qui orat tanquam assumptus, & presentatus ei, qui sedet super excelsum thronum in Angelis, qui minimè cedentur, & eleuatum in hominibus, quos suscitauit de puluere inopes, & erexit de stercore pauperes; sic, inquam, semetipsum consideret, & sic attendat, tanquam presentatum Domino maiestatis, ut dicat cum Abraham, loquar ad Dominum meum, cum simpuluis, & cinis, & Genes. 18. quia tuo precepto commonitus tua institutione formatus id presumo Domine fons pietatis.

Duas igitur rationes presentiæ Dei prescribit S. Bernardus. Prima est illa, qua in cœli curiam introductus homo oculos mentis figit in Dei supremam maiestatem solio in stellato sedentem, circumdatam innumerabili, & inexplicabili Angelorum, & beatarum animarum exercitu. Secunda vero sublimior est, & difficilior, qua in cœlis quidem cogitamus, admusque animo Deum, sed non tam sedentem in stellato, aut etiā illustriore solio, quam in sanctis Angelis hominibusque, quos suo gloriosissimo conspiciunt beat. Si quidem in Scripturis sa-

ris sacris dicitur sedere super Cherubim, &c. super Angelos, & ex superioribus hierarchiis vna thronorum nomine appellatur ratione propria quidem, vt S. Gregorius scribit, & nihilominus omnibus beatis Throni nomen cōmune est, quia in omnibus Deus presidet.

Quocunque autem modo Thronus Dei animo fingatur, cauendus in primis est phantasiæ error, qui olim multos monachos tenuit, ac vtinam nō etiam nunc simpliciores aliquos alioquin pios viros detineat: *Qui, vt ait Cassianus, incomprehensibilem, & ineffabilem veri numinis maiestatem sub circumscriptione alicuius estimant imaginis adorādam, nihil se tenere credētes, si propositam non habuerint imaginem quandam, quam in supplicatione positi iugiter interpellent, eamq. circumferant mente, ac præ oculis teneant semper affixam, cum tamen, vt ait Dominus, Deus spiritus sit, & adoratores, qui in spiritu adorent, querat. Soli autem illi,* ait Cassianus, *purissimis oculis diuinitatem speculantur, qui de humilibus, ac terrenis operibus, ac cogitationibus ascendentis cum Iesu secedunt in excelso solitudinis monte, quo liber ab omnium terrenarum cogitationum, ac perturbationum tumultu, & à cunctorum vitiorum permixtione secretus, fide purissima ac virtutum eminentia sublimatus, gloriam vulnus eius, ac charitatis revelat imaginem, his qui mundis eam merentur anima obtutibus intueri. Quare, inquit, puro & intimo cordis affectu ab omni inquietudine, & confusione turbarum similiter secedamus, nam secundum mensuram puritatis sue unaqueq. mens in oratione vel erigitur, vel formatur. Ex duabus illis rationibus posterior est longè remotior à periculo antedicto, quod cognatum est hæresi Antropomorphitarum.*

Quinque autem sunt affectus, quos in nobis ante Dei maiestatis conspectum constitutis excitari S. Bernardus desiderat: Primus est reuerentia & adoratio Dei, tanquam primi rerum omnium Principis, mundi creatoris, hominumque maximi parentis, qui est ille qui est, sumimum bonum, summa perfectio, fons uberrimus omnis bonitatis, & perfectionis. Secundus est timor omnipotentis virtutis eius severissimæ in vindicandis hominum sceleribus, quæ in nobis tam multa, & magna:

ghæ extiterunt. Tertius est humilitas ad supremam illam maiestatem Dei, auctoritatem, excellentiam infinito prestantem paruitatinostræ, adcoque ipsi nihilo, quod nos ipsi sumus cum Deo cōparati. Quartus est confidentia, & spes de Deo, eiusq; summa benignitate, qui tantus cūm sit, tamque potens, dominus dignatur nos homunciones vilissimos diuino suo conspectu. Quintus est amor erga tam bonum Deum, qui pater noster & esse, & nominari vult, nosque vt eum fidenter conueniamus, vt filij præcipit, & instituit. Addatur sextus ex D. Basilio, estque gratiarum actio. *Te ipsum ait, relinquito, à terra procul Cons. monast. cap. 10.* excedito, cœlum superato, ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condidit, cumq. in eo sat is fueris commoratus, dic: *gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patientia tua sustines. & ad respicendum omnibus modis potestatem facis.*

Sed quoniam supra mentionem fecimus custodis Angeli tanquam idonei ad introducendum nos orationis initio in cœlum, & ante Dei maiestatem constituendum; libet hīc adscribere, quæ scripta reliquit S. Bernardus, ad hanc ipsam rem aliquo modo pertinentia, & quibus iuuetur proficiens ad agendum cum Angelo eiusque presenti ope in tanta re fruendum. sic enim habet: *Sed & Angelus eius qui unus est de sodalibus sponsi in hoc ipsum deputatus minister profecto & arbitr secreta, mutuaq. salutationis, is inquam Angelus, quomodo tripudiat, quomodo collatur & condelectatur, & conuersus ad Dominum dicit: Gratias ago tibi Domine maiestatis, quia desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eam, scilicet sponsam: ipse est, qui in omni loco sedulus quidam pedissequus anima non cessat solicitat eam, & assiduis suggestionibus monere dicens: Delectare in Domino, Psal. 36. & dabit tibi petitiones cordis tui. & rursum: Expecta Dominum, & custodi viam eius. Item: Si moram fecerit expecta eum, quia veniens Abac. 2. veniet, & non tardabit. Ad Dominum autem: Sicut cœrus, inquit, desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat ad te Deus: desiderauit te Psal. 41. in nocte, sed & spiritus tuus in precordiis eius; de manu vigilauit ad Psal. 87. te. & iterum tota die expandit ad te manus suas: dimitte illam, quia Matth. 15. clamans:*

clamat post te. Conuertere aliquantulum, & deprecabilis est super eam. Respice de cælo, & vide, & visita desolatam. fidelis paronymphus, qui mutui amoris conscius, sed non inuidus non suam querit, sed Domini gratiam: discurret medius inter dilectum, & dilectam, vota offerens, referens dona. Excitat istam, placat illum. Interdum quoque (licet raro) representat eos pariter sibi; sive hanc rapiens, sive illum adducens. Siquidem domesticus est, & notus in Palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem patris.

Quod si quis obiiciat, non posse nos quandiu sumus in corpore, non corporea cogitare, & phantasiam nostram sensibus ita colligatam esse, ut non nisi morte dissoluenda sit, eademque tum demum liberados nos à fantastica ac corporea cognoscendiratione, quam vitandam suprà diximus.

Respondendum huic est, è contra iudicādi vim inesse nobis in corpore adhuc constitutis, qua spirituales res, vti sunt, intelligimus, hoc est, spirituales, non vt corporeas, sed vt spirituales iudicamus. immò eiusdem ope corrigimus etiam phantasiā ipsam, sensusq; omnes, quandounque easdē res vti corporeas nobis obiiciūt. quomodo oculorū sensum castigamus, cùm proponit solem vt orbiculum aliquem à nobis cogitandum, conficiamusque ex aliis rebus, non ea exiguitate, qua videtur, sed infinitis partibus longè maiorem esse. sic igitur cum phantasia Deum aut Angelum, qui spiritus sunt, vti corpora representat animo, corrigitur virtute animę superiori, quę iudicatiua dicitur à philosophis, concipiaturq; tam Deus, quām Angelus non vti corporei, quales sese obiiciunt phantasie, sed vti verè sunt, ab omni corporis, & materiae concretione remoti.

Id verò consequi possumus altera ex duabus rationibus. prior est posita in reiectione phantasmatum corporeorum, quae occurunt inter meditandum res spirituales. hanc suadet S. Augustinus his verbis: Sed quis idoneus loca ista, vel quae sunt in locis istis sine spatiois capacitatibus, & sine corporeis molibus cogitare? non parvus tamen proficitur, si saltē quicquid tale oculō cordis occurrit, negatur, respuitur, improbatur; & lux quedam in qua ista negan-

neganda, improbanda cernuntur, sicut potuerit, cogitatur, & quām sit certa cognoscitur, & amatur, ut inde surgatur, atq; ad interiora tendatur. Quae cum penetrare mens inualida, & minus q; illa sunt pura, nequiverit, nō sine amoris gemitu, & desiderij lachrymis inde pellatur, & patienter ferat, quādū fide mundatur, atq; ut illic habitare valeat, sanctis moribus præparetur. Ad hanc S. Augustini rationem magnū momentū habet nostra industria, & intellect⁹ exercitatio.

Posterior ratio adiuuat priorem, & posita est potius in voluntatis affectu, ac compunctione quadam vehementi, quam vulgato nomine deuotionem appellamus. qua præsentis vite, ac tantarum miseriarum tædio confectus animus amore Dei, cœlestiumque locorum inflammatus aspirat ad Patriam. haec enim mentem hominis subleuatam res spirituales, quantum mortali homini fas est, vti sunt percipere absq; corporearum imaginum impedimento scribit S. Gregorius: Perfectā scilicet animam ista compunctio afficeret familiariter solet, qua omnes imaginæ corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum cap. 13. Lib. 33. moral. figere in ipso radio in circucripta lucis intēdit. Has quippe corporalium figurarū species ad se intus ex infirmitate corporis traxit, sed perfecte cōpuncta hic summoperè inuigilat, ne cùm veritatē querit, eam imaginatio circucripta visionis illudat: cunctasq; sibi obuiates imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire contatur, & postq; per multa indeceter sparsa est in unū se colligere nititur, ut si magna vi amoris p̄ualet, esse unū atq; incorporeū contempletur.

De peculiari quadam ratione præsentia Dei orationis tempore, ex S. Augustini sententia.

C A P V T I I I.

Non est hoc loco prætermittendum, quod ad præsentiam Dei animo concipiendam momentum a liquod, & peculiarem rationem habere potest ex doctrina S. Augustini de promptū in illa verbā: Pater noster, qui es in cælis. In sanctis, inquit, & in istis non enim spacio-^{Lib. 2. de serm. Domini in mō-} tiocorum continetur Deus, sunt enim cæli excelsa mundi corpora,

Psal. 33.

Genes. 3.

1. Corintb. 3.

Matt. 6.

Matth. 6.
Actus 17.

sed tamen corpora, quæ non possunt esse nisi in loco. scilicet in cælis tanquam in superioribus mundi partibus locus Dei esse creditur, melioris meritis sunt aues; quarum vita est Deo vicinior. non autem scriptū est, propè est dominus excelsus hominibus, aut eis, qui in montibus habitat. sed scriptū est, propè est Dominus obtritus corde. quod magis pertinet ad humilitatem. sed quemadmodum terra appellatus est peccator, cùm ei dictum est, terra es, & in terrā ibis. sic cælum iustus è contrario dici potest, iustis enim dicitur, templū Dei sanctum est, quod estis vos. Quapropter si in templo suo habitat Deus, & sancti templū eius sunt, recte dicitur, qui es in cælis, qui es in sanctis. & accommodatisima ista similitudo est, ut spiritualiter tantum interesse videatur inter iustos & peccatores, quantū corporaliter inter cælu & terram. cuius rei significanda gratia, cùm adorationes stamus, ad Orientē conuertimur. unde cælū surgit, non tanq̄ ibi sit Deus, & quasi ceteras mundi partes deferuerit, qui ubiq̄ præsens est, non locorū spatiis, sed maiestate potentie, sed ut admoneatur animus ad naturā excellentiore se conuertere, id est, ad Dominū, cū ipsum corpus eius, quod est terrenū, ad corpus excellētius, id est, ad corpus cælestē cōuertitur. Cōuenit etiā gradibus religionis, et plurimū expedit, ut omniū sensibus, & parvulorum & magnorum beneficiatur de Deo, & ideo, qui visibilibus adhuc pulchritudinib⁹ dediti sunt, nec possunt aliquid incorporeum cogitare, quoniam necesse est, ut cælum p̄ferant terra, tolerabilius est opinio eorum, si Dcūm, quem adhuc corporaliter cogitant, in cælo potius credant esse, quam in terra, ut cùm aliquād cognoverint dignitatē animæ cælestē. etiā corpus excedere, magis eum querant in anima, quam in corpore etiā cælesti. & cum cognoverint quantum distat inter peccatorum animas, & iustorum, sicut non audebant cum adhuc carnaliter saperent, eum in terra collocare, sed in cælo, sic posse a meliori fide vel intelligentia magis eum in animis iustorum quam in peccatorum requirant; recte ergo intelligitur, quod dictum est: Pater noster, qui es in cælis, in cordib⁹ iustorum esse dictum, tanq̄ in templo sancto suo simul etiā, ut qui orat in se quoq; ipso velit habitare, quæ inuocat, & cum hoc affectu teneat iustitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus.

Videat igitur proficiens num illi aliquando futurum facilius sit, in se ipso præsentiam Dei sibi ante oculos mentis constitue-

stituere, quam in alio remotiori loco, quale est cœlum; eumq; Lib. I. de do-
sanctis desideriis compellare, nam vt scribit S. Augustinus, ad Arima Chri-
cum qui ubiq; præsens est, non locis mouemur, sed studio & bonis mo-
ribus. Certe quando vitæ Christi Domini mysteria tanq̄a ho-
minis in terris positi, meditanda sunt, cōmodius multò vide-
tur non alibi, quam in terris Dei maiestatem præsentem con-
templari, & alloqui, & multò etiam magis, si eam in nobis ipsis
(si quidem probabiliter nobis persuasum est, ab eo nos amari)
intueamur, & veneremur. sic enim minimum à nobis discedi-
mus, & aberramus. Quod si cui id minus probetur, nec tan-
tum audeat, sunt apud nos alij viri iusti non pauci, in quibus si-
ne dubio Deus inhabitat. & est in Ecclesiis in Eucharistiae sa-
cro sancto mysterio ipse Sanctus Sanctorum, Salvator mundi,
Christus Dominus, in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis Colof. 2.
corporaliter. Cæterū Deus ubique est, & præcepit olim Abrá-
hæ, ut coram ipso ambularet. Igitur qui orat, cogitet saltem ad e-
se sibi præsentem Deum, eumque maxima reverentia, & hu-
militate prosequatur, & colat, diuinosq; oculos, omnia, se in-
primis, suiq; cordis arcana intuētes, semper obseruet, dū orat.

De ordine in meditatione seruando.

CAPVT IV.

SX his, quæ de præparatione dicta sunt, nemo nō in-
telligit, nos hīc nō de quacunq; oratione differere,
sed de ea, quā optabat, & suadebat Apostolus, cùm
scripsit: Psallā spiritu, psallā & mente. quā idcirco no-
minat nunc orationē mentalē. Huius duæ sunt partes, medita-
tio, & oratio ppriè dicta. De quibus S. Bernard. sic habet: Me-
ditatio docet, quid desit, oratione quid desit, obtinet; illa viam ostendit,
ista deducit. Meditatione deniq; agnoscimus imminētia nobis pericu-
la, oratione euadim⁹, De vtraq; sic S. August. Nō verbis agere debe-
mus apud Dcū, ut impetrem⁹, q; volumus, sed rebus, quas animo geri-
mus, & intētione cogitationis, cum dilectione pura, & simplici affectu.
sed res ipsas verbis nos docuit Domin⁹ noster, quib⁹ memoria mādatio,

eas ad tempus orandi, recordaremur. Ex quorum Patrum sententiis perspicuum est, meditatione exerceri memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & quidem circa res, quas animo gerimus, & docuit dominus noster.

Interest autem ordinis, quem ad huiusmodi orationis genus perutilem esse, & res ipsa docet, & scribit S. Chrysostomus, qui sic ait: *Et tu igitur regalem ingressus aulam, non eam, quæ in terra est, sed illam, quæ multò est terribilior, videlicet in cælo, plurimum reverentia atq; ordinationis ostende.* unus enim ex Angelorum Choro atq; Archangelorum socius effectus, cum Cherubin quoq; atq; Seraphin canis. omnes namq; isti cælorum populi maximum ordinem percutta conseruāt, cum timore, ac tremore multo regi omnium Deo cœlesti illud carmen, & sacros semper hymnos canendo. istos igitur tempore orationis admisce, & mysteriorum eorum imitator efficere.

Ordo duplex est. unus rerum, quæ meditationi subiiciuntur: alter earum actionū quas meditando exercemus. priorem Deo placere manifestum est ex ordine petitionum orationis Dominicæ, inter quas primum & nobiliorem locum obtinere voluit eas, quæ spectant diuinam gloriam, postremum eas, quæ nostram utilitatem. & pleriq; omnes, qui de meditandi ratione scribunt, meditationis materiam ad certa capita, & quasi puncta reduci debere sentiūt, quæ primum memoria comprehendantur, deinde attentè considerata ad animæ utilitatem referantur. Et quidem in historiarum sacrarum contemplatione non alia series quærenda est, quam ea, quam adfert ipsam et historiæ, quæ consideranda suscipitur, modò ea, in suas partes aptè distribuatur. Quod fecit B. P. Ignatius & alij. In aliis vero materiis, quæ vel doctrinam continent, quales sunt Domini, & Apostolorum conciones, vel sermocinationes cum Deo, quales Psalmi sunt, cum eas meditamus, non magnoperè labrandum nobis est in illis ordinandis, aut distribuendis in puncta. singulæ enim periodi, versiculue punctorum loco nobis esse possunt.

Posterioris ordinis ratio à meditante pendet. is enim inter meditandum ordine procedere debet, & certa ratione, & via actio-

actiones quæ meditationi inseruiunt, partiri: Ante omnia autem curādum est, cùm historias meditamus, ut loci imaginem, ubi gesta res est, accuratè ac prudenter animo cōcipiamus, imprimamusque eam menti phantasie opera, cuius est huiusmodi simulacrum repræsentare, itaque nos ad illas res gestas contemplandas comparare, ac si eas coram denuò geri oculis cerneremus, illisque dum geruntur præsentes essemus. sic præcepit S. Bonaventura: *Tu, inquit, si ex his, quæ per Dominum Iesum Prologo meditata, & facta narrantur, fructum sumere cupis, ita te præsentem exhibeas, ac si tuis auribus audires, & oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter, delectabiliter, & morose, omnibus aliis curis, & solitudinibus tunc omisis.* Et alio loco: *Rem per Dominum Iesum gestam, cap. 18. vel dictam ante oculos metis ponas, & quod cum eo conuerteris, & familiaris fias.* nam in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotio efficiacior, & quasi totus fructus meditationis consistere. & ubiq; & semper intuicare eum deuotè in aliquo suo actu, ut quando stat cum discipulis suis, quando cum peccatoribus, quando etiam loquitur eis, quando prædicat turbæ, quando vadit, & quando sedet, quando dormit, & quando vigilat, quando comedit, quando aliis ministrat, quando sanat agrotos, & quando alia facit miracula. In his autem, & similibus considera omnes gestus suos, maximè contemplans faciem eius, si potes imaginari, quod supra omnia prædicta mihi videtur difficultius. Illud etiam attentè obserua, si forte ipse te cum benignitate respiciat. Ante S. Bonauenturam id ipsum scripsit Beda initio meditationum suarum de Domini passione. Apostolus etiam monet: *Vt aspicias in auctorem fidei, & consumatorem Iesum.* Et eo loco S. Chrysostomus: *Aspicientes, inquit, hoc est, ut discamus currere, sicut enim filij parentes, discipuli in certaminibus magistros attendunt, informantes mentes ex parte doctorum, per usum regulas quasdam sumentes, sic etiam hic si volumus currere, & discere, ut bene curramus, ad Christum attendamus.*

Ob hanc causam imaginaria applicatio sensuum ad ea, quæ iam meditatione saepius recogitata sunt maximè commendatur ab iis, qui de ratione meditandi præcepta tradunt, cum nimicum postquam iterum tertioque repetiuimus eandem meditatione

ditationem, ita personæ, resque gestæ meditationis illius animo occurrunt spontè, ac si viderentur; audirentur, alijsq; corporis sensibus perciperentur. quæ res maximam utilitatem habet ad meditandi habitum comparandum, maximosq; ex meditatione fructus capiendos. Hoc institutum in primis placuit B.P. Ignatio, nec ab eo dissentit S. Bonaventura, cum rationem præscribit meditandi Christi Domini vitam.

cap. 10.

Dubium.

Sed hac in re dubitatur à multis, quomodo cohæreat hæc loci terrestris imaginaria compositio cum iis, quæ ante dicta sunt de Dei præsentia in cœlis contuenda; necesse enim esse videtur, vt postquam cœlum ad modum præscriptum penetrauiimus, fingamus animo nos de coelis iterum ad terram delabimmo & à Dei conspectu distrahi, vt historiæ, quam meditamur, locum visamus, eiq; meditationis tempore præsentes simus.

Répondetur.

Hanc dubitationem tollendi non vna est ratio, sed multiplæ. prima est fingere animo spectaculum, quod nos ipsi conformatio ne illæ terrestris loci nobis exhibemus in terra, præbere Deum nobis in cœlis. certum quippe est id eum factitare cū sanctis, quibus mysteria vita; & mortis Christi inter ipsa cœlestia arcana demonstrat: non quidem ad commouendum doloris affectum, vt in nobis, ad admirationem tamen excitandam, & ad recolēdām memoriam tanti beneficij, quo cœlum ipsum adepti sunt. nisi enim ita esset, non scripsisset S. Ioannes: *Et vidi in medio Throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum.* Et paulò pōst: *Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo.* Et sanè Seraphin ille, qui S. Francisco passionis dominicæ stigmata impressit, & fixit, crucifixi effigiem inter alas continens de cœlo descendere visus est. & vulnerum cicatrices Christus Dominus in coelo retinuit, sine dubio ad representandam beatis mentibus passionem suam in omnem æternitatem.

App. 55.

Secundā ratio est orationis tempore concipere animo cœlum apertum, ad cū modum, quo semel patuit S. Stephano,

qui

qui dixit: *Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei.* Et iterum S. Petro, de quo in mentis excessu posito scriptū est: *Vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum submitti de cœlo.* Hac si quidem ratione facile ascendit a. *Altor. 10.*

nimus ante Dei conspectum Angelo duce, & facile eodem comite descendit in terras ad Caluariæ locum, aut ad alium aliquem, in quo res gesta sit, quam meditamur: interimque semper patet ante mentis oculos cœlum inspectante nos Deo, coram quo meditatio cursum suum tenet ad finem usque.

Tertia ratio est id, quod semel datum diuinitus est, & quidem in oratione S. Ioanni, existimare se videre sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendenter de Cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo, & audire vocem magnam de Throno dicērem: *ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Sed hic totus phantasie ludus est, quæ etsi disiunctissima iungat, in huiusmodi rebus feliciter errat.

Et hæc dicta sunt tyronibus, nam proficientes paruo negotio se se constituunt ante Dei conspectum, ad eam rationem, quam suprà tradidimus.

Sequitur post sensuum, & phantasie actiones prædictas exercitatio duarum præcipuarum animæ facultatum intellectus, & voluntatis.

De Intellectus exercitatione orationis tempore præfertim circa diuinas personas.

CAPUT V.

Editatio intellectus exercitationem requirit: idcirco enim oratio dicitur à S. Augustino: *Inquisitio supernorum.* Et communis multorum sanctorum *Serm de tem-*
pore, 230.

Patrum definitio eidem conuenit. illa nempe, quæ est apud S. Damascenum: *Ascensio mentis in Deum.* Et à Richardo de S. Victore describitur meditatio: *Occulta veritatis studio-*
Lib. 3. cap 24.
Oa *sa in-*

Tract. 2 de Ex. sa inuestigatio. Addit autem idem: *Quæ occulta sunt solere prodire in manifestationem, modò ex propria meditatione, modò ex diuina revelatione. Et ubi reuelationis gratiam præsentem habemus, meditationis officio non egemus. ubi autem diuina reuelatio defuerit, mens humana ad meditationis studium ex necessitate recurrit.*

Dicit verò S. Augustinus in scripturis sacris, quæ sunt proficieni materia meditādi, duo considerari: *Res, & signa, siue res, & verba.* Rerum nomine accipit idem personas, & actiones, siue personas, & res, quæ geruntur, & vt aut gestæ iam, aut adhuc gerendæ, considerantur. Personæ illæ præsertim, quæ in histriam Euangelicam incident, atque vt plurimū in meditationem veniunt, sunt Deus, Christus Dominus, beatissima Virgo, Angeli, Ioannes Baptista, Ioseph, Apostoli, & discipuli vtriusq; sexus: Iudei, Turbae populorum, & in his infirmi multi, mortui aliqui, dæmoniaci, peccatores, principes præterea seculi, postremò dæmones.

Deus in testamēto nouo concipi vult, à nobis, vt est Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Pater nominatur Dominus cœli, & terre, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, & Pater Domini nostri Iesu Christi. Filius verbum, quod erat in principio, & Deus erat verbum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Spiritus sanctus, qui à Patre procedit, quem mittit Pater in nomine Filij, virtus ex alto, qui docebit vos omnia, & suggestet vobis omnia quæcumq; dixerit vobis, ait ipse met Dei Filius, vnigenitus, qui est in sinu Patris.

Cum igitur Dei nomen ita nominatur in punctis meditatis, vt immorandum videatur aliquantulum in personæ tantæ contemplatione. Primò exerceatur actio fidei, & adorationis sanctissimæ Trinitatis, eius dono nobis reuelatæ. Deinde concipiatur Deus ipse sub ratione alicuius attributi diuini, vnius ex quatuor nobis notioribus, & ex quorum consideratione vberiores fructus colliguntur. Sunt autem hæc.

Primum est diuina potestas, propter quam Deus appellatur omnipotens, & creator. qua ratione à Christo Domino dicitur Dominus cœli, & terre, tunc enim primum cœpit esse Dominus,

*Primum attributum.
Matth. ii.*

minus, quia tunc primum cœpit habere seruos. Attinguntur igitur hīc duo beneficia, creationis, & conseruationis. obiter etiam hīc recolenda est animæ nostræ creatio, de qua Dominus ait: *Pater meus usq; modò operatur, & ego operor, vt ita recogitur, ut creator, & Dominus meus peculiaris & proprius.*

Alterum attributum est diuina sapientia, omnia enim nulla sunt, & aperta oculis eius. ob id Dominus in Euangelio ait, *Patrem Deum scire quid nobis opus sit, nec scire solùm, sed vide- re; & pater tuus, qui videt in abscondito.*

Tertium attributum est diuina bonitas, est enim Deus infinitè Bonus, & misericors, deniq;: *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis.*

Quartum est diuina prouidentia, quæ attingit res creatas omnes, humanas autem maximè, nam vestri & capilli capitis omnes numerati sunt. Propter quæ frequentissimè præsertim apud S. Matthæum Christus Deum appellandum docet *Patrem* cum quinque adiunctis. Patrem nimirum cœlestem, sanctum, iustum, nostrum, meum, & tuum. Cœlestem, inquam, vt omnino egreditur ex cognitione nostra, nec Patrem velimus nominare nobis super terram. Sanctum, vt sancti filii simus, quoniam sanctissimus est Pater. Iustum, vt intelligamus penes ipsum esse mercedem laboris & operis nostri, & coronam, quam donaturus est legitimè certantibus. nostrum, vt tanquam eiusdem parentis filij, nos mutuò diligamus, meum denique, & tuum, ita enim est affectus erga vnum quemque nostrum, ac si non aliud illi, quam is vnicus filius esset.

Sub his rationibus sine dubio obuersari debet Deus anima meditantis. Inprimis autem sub illa, qua describitur ab Apostolo tanquam omnia videns, penetrans cordis intima, nostra rumque cogitationum, & affectionum etiam secretissimarum momenta pôderans: *Vnus est enim sermo Dei (aut verbum Dei), & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usq; ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & di- sceret cogitationum, & intentionum cordis. & non est vlla creatura*

O. o. 2. inuisi-

Secundum.

Hebr. 4.

Matth. 6.

Ibidem.

Tertium.

Ioab 16.

Ioan. 17.

Matth. 10.

Matth. 5. 6. 15.

Ef 16.

Ioan. 17.

inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda sunt, & aperta oculis eius, ad quem nobis sermo, hoc est, ad quē nostra oratio dirigitur.

Christus Dominus.

I.
Ser. 45 in Cat.
Cantic. 1.

Dominus autem Iesus Christus Dei filius, & verus homo filius Virginis Mariæ occurrat meditanti, qualis depingitur à S. Bernardo in illa Canticorum verba: *Eccet tu pulcher es, & decorus. Quām pulcher es, & decorus Angelis tuis Domine Iesu in forma Dei, in Die aternitatis tuae, in splendoribus Sanctorum ante luciferum genitus, splendor, & figura substantia Patris, & quidem perpetuus & minimè facatus candor lucis aeterna. Quām mihi decorus es Domine mihi in ipsa tui huius positione decoris? etenim ubi te exinanisti, ubi, naturalibus radiis lumen indeficiens exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulgit, ibi amplius gratia radiauit. Quām clara mihi oris stella ex Iacob, quām lucidus flos de radice Iesse egredēris, quām iucundum lumen in tenebris visitasti me oriens ex alto: quām spētabilis & stupēdus etiam virtutibus supernis in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de Virgine, in vita innocētia, in doctrina fluentis, in cōfessionibus miraculorum, in reuelationibus sacramentorum: quām desinque rutilans post occasum soli iustitia de corde terrae surgis, quām formosus in stola tua demum Rex gloria in alta cœlorum te recipis? quomodo non pro omnibus his omnia ossa mea dicent. Domine quis similis tui? Hęc ergo similiaq; puto de dilecto intuentem sponsam aduertisse, cūm diceret, Ecce tu pulcher es, & decorus. neq; hęc sola, sed insuper aliquid procul dubio de natura decoris superioris, quod nostrum omnino prateruolat intuitum, & effugit experimentum. ergo iteratio utriusque decoris substantiae designauit.*

2.
Ser. 15 in Cant.

Sed si hęc alicui fortassis subtilia, sublimiaque videantur, concipiatur Christus Dominus ad alium illum modum, quem idem S. Bernardus ad historias vitæ eius contemplandas accommodatiorem alio loco se adhibuisse commemorat. quem etiam paulò altius repeto, propter ea quæ in hoc eodem capite dicturus sum de nomine Iesus: *Iesus, inquit, mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, sed est & medicina. tristatur aliquis nostrum? veniat in cor Iesus, & inde saliat in os, & ecce ad exortum huius nominis lumen, nubilum omne diffugit, reddit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando? non ne si inuocet nomen*

nomen vite, confessim respirabit ad vitam? cui aliquando stetit ante faciem salutaris nominis duritia (ut assoler) cordis, ignavia torpor, rancor animi, languor accedia, cuiusq; forte siccatus lachrymarum, inuocato Iesu non continuo erupit uberior, fluxit suauior? cui in periculis palpitanti, & trepidanti inuocatum virtutis nomen, non statim fiduciam praestitit, depulit metum? cui queso in dubiis astuanti, & fluctuanti non subito ad inuocationem clari nominis, emicuit certitudo? cui in aduersis diffidenti, iam iamq; deficiente, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? nimirum morbi, & languores anima isti sunt. illud medicina. deniq; & probare licet, inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruante, & honorificabis me. nihil ita ira impetum cohibet, superbia tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuria & fluxum, extinguit libidinisflammam, sitim temperat auaritia, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cūm nomino Iesum, hominem mihi propone mitem, & humilem corde, benignum, sobrium, castum misericordem & omni deniq; honestate, ac sanctitate conspicuum, eundemq; ipsum Deum omnipotentem, qui suo me & exemplo sanet & roboret adiutorio. Hęc omnia mihi sonant cūm insonuerit Iesus. Sumo igit, mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tanquam pigmentarias species, hoc tanquam unde acuam eas, & facio confectiōrem, cui similem medicorum facere potest nemo. hoc tibi electuarium habes & anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius, quod est Iesus, salutiferum certè, & quod nulli unquam pestit ut inueniatur in efficax. Semper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Iesum, & sensus dirigantur, & actus: pone me, inquit, signaculum in corde tuo, signaculum in brachio tuo. Sed hoc alias, nunc verò habes, unde brachio medearis, & cordi. habes, inquam, in nomine Iesu, unde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas. Itemq; unde tuos sensus, aut serues, ne corrumpantur, aut, si corrumpantur, sanes.

Quoniam verò Christi Domini passio, & mors maximè omnium à proficiente meditanda sunt, cogitet is in ea meditatione, quidpiam simile contemplationi S. Augustini, quā scripsit illis verbis: Nihil magis imolatio Christi nos docet, quam illud. Lib. 2. de doct. Christ. cap. 41. quod ipse clamat, tanquam ad eos quos in Aegypto videt laborare sub Pharaone: Venite ad me, qui laboratis, & oneratis, & ego reficiam Marsh. II.

vos: *Tollite iugum meum super vos, & discite a me, quia misericordia mea est, & humiliatio corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suave est, & onus meum leue.* ponatque sibi ob oculos mentis Christum in tormentis, quasi clamantem, & inuitantem nos ad ea virtutum exempla peruidenda, & imitanda, qualia visa ante nunquam fuerant: nec exprimi potuere maiora. Quamquam enim Christus Dominus virtutum omnium exempla perfectissima semper ediderit; in passione tamen, & morte sua actionum omnium maximè heroicarum imaginem expressit.

Prima consideratio.
Iean. 1.

I.

Apocal. 22.

Iean. 8.

Iean. 14.

Apocal. 3.

Coloss. 1.

Apocal. 19.

Hab. 2.
Cap. 1.

Porro de Christi persona quinque considerationes inter meditandum ut plurimum occurrere possunt. Prima consideratio comprehendatur hoc dicto S. Ioannis: *Verbum caro factum est, quod idem est ac filius Dei,* Secunda persona sanctissimæ Trinitatis, homo factus in unitate personæ diuinæ sine humana subsistentia. hæc autem persona sic conflata ex duabus naturis concipi potest à meditante dupliciter. Primum coniunctim, & tunc adhuc dupliciter. vna quidē ratione, vt principium, altera vt finis: nam idē *Alpha est & Omega.* Est enim Deus homo, aut verbum caro persona tantæ dignitatis, vt nulla sit, quæ possit iure cum ea conferri, vt principium quidem (& ipse hoc se nomine appellat apud S. Ioānem, & à Scripturis eodem titulo inscribitur) quia *omnia per ipsum facta sunt:* quare dicitur *principium creaturae Dei, in quo condita sunt universa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* vt propterea habeat investimento, & in fænore suo scriptum *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Sic igitur apprehensus filius Dei factus homo, debet à meditante adorari adoratione latræ, quæ maximus est Dei cultus. Ut finis autem concipiendus est tanquam ille propter quem facta sunt omnia, vt ait Apostolus, & quem Deus constituit heredem universorum. Quo nomine ad eius gloriam nostra intentio dirigenda est, vt quicquid facimus aut volumus, aut intelligimus, aut loquimur, totum ad eius laudem referamus.

Deinde:

Deinde Deus homo comprehendendus animo est, ratione disquirente, cur Deus factus sit homo: estque reuocanda in memoriam doctrina Apostoli hac de re loquentis, & insinuantis duas huius rei causas, quæ Deum mouerunt ad carnem induendam. prior est charitas in homines: posterior est humilitatis exemplum: nam cùm de vtraq; virtute differeret, & diceret: *In humilitate superiores sibi inuicem arbitrantur, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea, quæ aliorum.* Addit: *Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo IESV, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aqualem Deo, sed semetipsum exinanuit, formam ferui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, ut homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis.*

Secunda consideratio erit de nomine, *Christus*, quod eadem personæ cōuenit, & idem est, quod latine *Vnctus*. fuit autem vñctus Dominus, vt dicitur in Actis Apostolorū, *Spiritu sancto & virtute, hoc est, scientia, & gratia.* quo loco meditans intelligere curabit, Christum repletum his coelestibus donis, non solùm sui sed etiam nostri causa: & gratiam eius esse velut fontem à quo omnes Angelorum, & hominum gratiæ, reliqua de Dei dona deriuantur. *Vidimus eum, ait sanctus Ioannes, Iean. 1. Plenum gratia, & veritate, & de plenitudine eius nos omnes acceptimus, ob hancc causam dicitur, & est caput hominum, & Angelorum, Ephes. 1. Coloss. 1. & 2.* vt sepe tradit Apostolus, quia vt à capite accipiunt membra sensum, & motum, sic à Christo emanat in nos tanquam à capite in membra sensus fidei, & gratiæ, virtutumque motus. ob eandem quoque causam ipsem se *Ostij* nomine vocat apud Iean. 10. S. Ioannem. Ostium enim nobis aut ianua est, vt docet scriptura, præsertim sanctus Paulus, ad præclara quæque Dei beneficia accipienda: ad electionem; *elegit nos in ipso.* ad fidem; *per ipsum fideles estis in Deo.* ad remissionem peccatorum; *in quo habemus redemptions remissionem peccatorum.* ad gratiam & iustitiam: *Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptions remissionem, quæ est in Christo IESV.* ad bona opera: *Creati in Christo IESV in operibus bonis.* ad spem; *Christus in vobis spes glorie.* ad fiduciam: *in qno* Rom. 3. Ephes. 2. Coloss. 1.

quo habemus fiduciam, & accessum. ad consolationem; Per Christum abundat consolatio nostra. ad cultum Dei; Honorificetur Deus per IESVM Christum. ad actionem gratiarum: *Gratias agentes Deo, & Patri per ipsum.* ad meritum; Offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per IESVM Christum. ad perseverantiam; *Per quem habemus accessum in gratiam istam, in quam sumus.* ad salutem æternam; Non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionē salutis per Dominum nostrum IESVM Christum. ad resurrectionem carnis: *Eos, qui dormierunt per IESVM, adducet cum eo.* Denique in agnitione omnis boni, quod est nobis in Christo IESV.

Hoc loco tres affectus commouere in se ipso poterit, qui meditatur. Primum grati animi, & humilitatis maximæ erga Christum. Dominum parentem nostrum, & auctorem nobis tantorum bonorum: Secundum reuerentia erga scipsum, tanquam erga Christi membrū, quæ est cogitatio, & affectus Apostoli, cùm ait: *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi?* Tertium verò amoris erga Dominum tanquam caput nostrū, zeli, inquam, ardoris, qualem experimur in membris, quæ se sponte omni periculo obiliunt pro suo capite.

Tertia consideratio est de nomine, IESVS, hoc est, Salvator: *Ipse enim, dixit Angelus, saluum faciet populum suum à peccatis eorum:* qua ratione dictus est: *Mediator Dei & hominum Christus IESVS:* Sacerdos item, Pontifex, Episcopus, & Pastor noster. Pontifex, inquam, fidelis, vt ait Apostolus, qui semper habet sacerdotium: *Vnde & salvare in perpetuum potest.* nec id solum, sed est etiam sacrificium, & hostia: si quidem: *Dilexit nos (scribit idem) & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* qua ratione idem Redemptor noster, & Dominus est: *Qui dedit redemtionem semetipsum pro nobis, & redemit nos in sanguine suo.* Huc pertinent quæ de nomine IESV ex S. Bernardo attulimus. Ea autem ex hac contemplatione inter cæteras. utilitas capit, cuius nos monet Apostolus: *Empti estis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro.*

Quarta consideratio est nominis sponsi, quo nomine à S. Ioan-

Ephes. 3:2
2 Corint. 1:
1. Petr. 4:
Coloss. 3:

1. Petr. 2:
Rom. 5:

1. Thessal. 5:
1. Thessal. 4:

Ephes. ad Phil.

1.

2.

2. Corint. 6:

3.

Tertia consideratio-

nem.

Marsh. 1:

1. Timoth. 2:

Hebr. 2:

Hebr. 7:

Ephes. 3:

1. Timoth. 2:

Apocal. 5:

Sup. cap. 26:

2. Corint. 6:

Quarta consideratio-

Ioanne Baptista vocatus est, cùm dixit: *Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi quiescat,* et audit eum, gaudet gaudio proprie vocem sponsi. Immò Christus ipse idem sibi nomen imponit: *Nunquid, ait, possunt filii sponsi lugere, quādiu cum illis est sponsus?* ob id Apostolus: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiā.* Pulchritudo sponsi huius explicatur à S. Bernardo, vt retulimus superius. hic autem affectus meditantis sit ille, de quo Apostolus; *Despondi vos uni viro virginem castam.* 2. Corint. 11: exhibere Christo. à sponsa enim in primis exigitur fides. cui accedat reuerentia conciliata maximè ex splendore illo, & maiestate, quam in Christi Domini facie refulsiſſe postea adduci- sequenti. Cap. 9.

Quinta consideratio est nominis, *Iudex*, nam *constitutus est* Quinta consideratio. *Christus à Deo iudex viuorum, & mortuorum,* quem vt reformi- derat. 10. dant impij, sic viri boni expectent audiē. vnde ait Apostolus; *Et Saluatorem expectamus.* Et S. Ioannes: *Etiam veni citò Domini Philip. 3: ne IESV.* Comparemus igitur nos ita, vt in eorum numero simus, qnibus optatus & gratus futurus sit tanti Iudicis, & Saluatoris aduentus. Apocal. 4:18

Prima & secunda contemplatio personæ Christi sub nomine *Verbum Caro, & Christus aptissima est meditationi historię totius vitæ eius.* Tertia de nomine IESV, & redemptore conuenit meditationi sacræ passionis, & mortis eiusdem. Quarta sub nomine sponsi accommodata est resurrectioni, ascensioni & gloriæ Domini. Postrema quæ est de Iudicis vocabulo iudicio extremo præcogitando quadrat.

Dereliquis Euangelicis personis.

CAPVT VI.

E beatissima verò Dei Matre MARIA quid cogitare debeamus orando: docet in primis S. Ambrosius: *Sit vobis tanquam in imagine descripta virginitas, vitaque beata Maria, ex qua velut in speculo Lib. 2. de Virg. 8. resul-*

refulget species castitatis, & forma virtutis. hinc sumatis licet exempla viuendi, ubi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, ostendunt. Et paulo post: Virgo erat non solum corpore, sed etiam mente, qua nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis gravis, animi prudens, loquendi parcior, legendi studiosior. non in incerto diuiciarum, sed in prece pauperis spem reponens, intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis, solita non hominem, sed Deum querere, nullum ledere, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, & qualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quando ista vel vultu lesit parentes? quando dissensit propinquis? quando fastiduit humilem? quando derisit debilem? quando vitavit inopem? eos solos solita cætus virorum inuisere, quos misericordia non erubesceret, non præteriret verecundia. nihil toruum in eculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuercundum: non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior, ut ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, figura probitatis.

Beatissima igitur Virgo inter orandum occurrat meditanti, ita corpore conformata, vt species corporis, sit simulachrum mentis, & figura probitatis: eius certè sanctitas ita in facie re

Homil. 1. in di-

Luca 5.
Matth. 8.
Lucas.

luebat, vt Origenes scriperit sanctum Iosephum, sponsum eius voluisse eam occulte dimittere: Quia iustè se humilians in omnibus caueret, & si bimet timeret tanta sanctitatis coniunctionem adhibere. ad eum modum, quo sanctus Petrus dixit: Recede à me Domine, quia ego peccator sum. Et Centurio: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Et sancta Elisabeth: Vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me? Maximè verò ad id facit, quod à quibusdam scriptum est, Virginis sanctissimæ aspe-

Cant. lib. 1. de Annun- Etum ea maiestate, & sanctitate compositum ad omnem pie-

B. Maria, c. 13. tatem, & devotionem, vt in animis eam intuentium vir-

In primis Sua- tutis amorem, & præsertim castitatis & virginitatis inge-

rez. tom. 2. raret.

3 part. diff. 2. Altera etiam ratio concipiendi & adeundi inter orandum

S. Thom. Bon. Virginem sanctissimam est sub nomine matris Dei primùm,

Ambros. ceterum vera Dei mater, deinde sub nomine matris meæ aut nostræ,

nostræ, omnibus enim nobis in persona Iohannis dictum sine dubio est: Ecce mater tua.

Gabriel Archangelus, inquit S. Gregorius, ex his est, qui sum manificant. hinc est enim, quod ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur. ad hoc quippe mysterium summum Angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nupciabat. Gabriele autem fortitudo Dei dicitur.

Angeli erga nos optimè affecti sunt, de quibus Dominus ait: Semper vident faciem Patris mei. Et Apostolus: Omnes sunt administratorij spiritus in ministeriū misi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. quibus & custodi nostro præsertim, vt ait S. Bernardus: Debemus reverentiam pro præsentia, devotionem pro be-nevolentia, fiduciam pro custodia. Cautè, inquit, ambula, ubi ad- sit. sunt Angelisicut eis mandatum est in omnibus viis tuis. quanto igitur magis in oratione:

Sanctus Iohannes Baptista magnus coram Domino Spiritu sancto Luca 1. § 2. repletus adhuc ex utero matris sue, Propheta Altissimi, qui precessit ante Dominum in spiritu, & virtute Elie, quo inter natos mulierum Matth. 11. non surrexit maior, plusquam Propheta, amicus sponsi, Christi Domini Baptista, habitans in desertis, prædicans baptismum pænitentia; non manducans, neque bibens, in carcere decollatus, propter testimonium veritatis. si inter meditandum occurrat, tantis sanctitatis nominibus illustris sine dubio commouebit animum ad magna.

Sanctus Ioseph, à S. Bernardo ita laudatur: Coniice ex hac ap- Homil. 2. super pellatione, qua, (licet dispensatoria) meruit honorari, adeò vt pater missus est. Dei, & dictus & creditus fit: coniice, & ex proprio vocabulo, quod augumentum non dubitas interpretari, quis & qualis fuerit iste homo Ioseph. Simul & memento magni illius quandam Patriarchæ venditi in Aegypto, & scito ipsius istum non solum vocabulum fuisse sortitum, sed & castimoniam adeptum, innocentiam affectum, & gratiam. Et paulo post: Non est dubium, quin bonus & fidelis fuerit iste Ioseph, cui Mater desponsata est Saluatoris. fidelis in qua, seruus, & prudens, quem constituit Dominus sua Matris solatum, sua carnis nutritium, solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidissimum. buc

accedit, quod dicitur fuisse de domo Dauid. nobilis genere, mente nobilior. prorsus inquam filius Dauid non tantum carne, sed fide, sed sanctitate, sed deuotione: quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit secundum cor suum, cui denique datum est, quod multi Reges & Prophetæ cum vellent videre, non viderunt, & audire, & non audierunt, non solum videre, & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutritre & custodire. Hunc virginem corpore, & mente fuisse S. Hieronymus existimat

Lib. I. aduersus Iouianum.

I. Corinth. I.

Apostoli, cùm adhuc essent *infirma mundi*, vt ait sanctus Paulus, hoc est incogniti, abiecti, rudes, illiterati, occupati, vt mundani omnes, terrenis cogitationibus, immò & peccatis, vt Matthæus & postea Paulus, electi sunt à Domino de hoc mundo, & vocati vt ipsum sequerentur; *Relictis omnibus, secuti sunt Dominum*, facti primum exemplum Euangelicæ perfectionis, & forma Prælatorum, & religiosorum omnium, vocationi inquam, sunt ad Christi disciplinam, contubernium, coniunctum, amicitiam, familiaritatem, eiusque diuina secreta, ac intimam voluntatem cognoscendam, vt euaderent postea *sal* *terrae, lux mundi, Christi Apostoli & testes vitæ & passionum eius in omni Iudea & Samaria usque ad extremum terræ.*

Matth. 5.

Actio. I.

Luce 10.

Alij Christi discipuli discipuleque electi & ipsi à Domino fuerant, cùm *designauit alios septuaginta duos, quos misit binos ante faciem suam*: quos etiam singulari benignitate instituit, & fouit tamquam nutrix charissimos filios. In horum numero sunt duæ illæ sorores adeò in Euangelio celebres, *Martha* Christi Domini hospita, eiusque mensæ administra, & *Magdalena* primum peccatrix, conuersa deinde tanto Christi amore succensa, vt, posthabitibus omnibus rebus, ipso in primis rhundanæ nobilitatis splendore, illi audiēdo, pedibus eius affixa, se totā dedicarit, eius vitæ mortisque testis, & æmula singularis.

Actio. 7.

Iudæi porrò, in Euangelica historia cogitanda, vix occurrere possunt alio alia ratione, quām vt Christi hostes, veritatis inimici, *dura ceruicis, incircumcis cordibus & auribus, avaritiæ dediti, hypocriti, & inuidiæ: ob quæ vitia & Christo prædicati aduersati sunt toto conatu, & cum de medio tollere eiusque nomen*

nomen extinguere inter se primò deliberauerunt, & apud provinciæ prætorem Romanum obtinere contenderunt.

Turbæ autem & populi Christum vi miraculorum & prædicationis allecti sequebantur; pleriq; quidem ad tempus credentes: omnes autem vtilitatis propriæ emolumēto capti. Postea in contraria studia conuersi per summam inconstantiam & scelus Christum ad necem acerbissimam crucis postularū.

In turba numerātur infirmi variis afflitti morbis, qui symbolum sunt peccatorum, diuersis criminum quasi febribus iactatorū. mortui etiam, qui in peccato obsfertos, & vita gratiæ functos significant. Denique Dæmoniaci, qui eos qui temptationibus vexantur, referunt.

Peccatores vero qui in Euangelio commemorātur, repræsentant nobis eos, qui adhuc viuunt similiter peccatores, aut obstinatos & proteruos; vt fuere pleriq; Iudæi, & ciues earum Ciuitatū, quibus dominus exprobrait sclera immania, qui bus detinebantur; aut qui ad Dominum per pœnitentiam cōuersi sunt, vt Apostoli, Publicani quidā, & Meretrices, de quibus dictum est, debere *precedere Iudeos in regno Dei*; & alij.

Principes, qui Christi Domini temporibus imperarunt in Iudea fuere Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas, homines sine Deo, & vitiosissimi, superbi, imperij magis amantes quām iustitiæ: Ideo (vt sunt huiusmodi) timidi, suspiciosi, nihil curantes religionem cultumque Dei, sed solum quomodo sibi suum imperium, auctoritatēmque stabilirent.

Dæmones concipiendi, vt Dei castrorum desertores per summam impietatem & superbiam, mendaciorum opifices, immudi, vas iniquitatis, & nequitie spiritus, aduersarij nostri, & tentatores audacissimi, tyranni, *principes mundi huius, & te-*

nebrarum harum, veteratores, hominum deceptores, indig- gnissimi, qui aut admittātur, aut vlla ratione audi- antur. Quare & Dominus non sinebat eos loqui. Hæc breuiter de personis, nunc ad actiones ve-

nicndum.

*De eadem intellectus exercitatione circa
actiones Christi Domini.*

C A P V T VII.

Conf. monast.
cap. 2.

 *M*NIS actio, carissime, scribit S. Basilius, omnis item sermo Salvatoris nostri Iesu Christi excolende pietatis, virtutisq; obeunda regula est. Propter hoc enim etiam humana naturam suscepit, ut se velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, eamq; omnibus nobis maribus simul ac fæminis ante oculos statutam unicuique pro viribus imitādam, ceu archetypum proponeret. Quia propter quodcunq; factū tu audieris memorari vel dictū, ea nolito negligenter, & tanquam aliud agens audire. quin stude potius, ut mente tecum ipse cogitando, rimandoq; adeorum profundum peruenias, eorumque, qua ibi aperte traduntur, particeps fieri contendē. Idem habet S. Gregorius & alij. Quoniam vero potissima meditationis Christianæ materia, historia Christi est, interest maximè, ut in eius actionibus cogitandis ordinatè accurateque se, qui meditatur, exerceat.

Et primū quidem vniuersè proponat sibi ob oculos figuram actionum, & passionum vitæ, inquam, & mortis Domini, qui duplex extitit: Gloria nimirum Patris, & humanigenoris utilitas. propterea enim dixit de se ipso: Qui querit gloriam eius, qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in illo non est. Et scriptura loquitur: Eum nobis natum, & datum esse, & tradidisse semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis:

Et quidem idem propositū diuinæ gloriæ habere nos conuenit, & in hac re, seu scopo Christum imitari, ut docuimus libro secundo, obseruareque nos in nostris actionibus, qua ratione in vna Dœi gloria quærenda, nos habeamus. maximè verò iuuat orantem ad ea consequenda, que optat, immorari possimum in ea cogitatione; Quod Christus tantoperè, tantoq; ut ita dicam suo damno, nostris cōmodis, & utilitatibus semper seruierit. Quia de re duplex cōsideratio haberi debet à proficiente: prior versabitur circa præcipuas partes vitæ Christi, quas omnes restulit Christus amore incredibili ad nostram vtilitatem.

*Liber Dial.
cap. 32.*

Ioan. 7.

*Isaiæ 9.
Ephes. 5.*

b.

litatem, posterior vero circa ipsas met actiones Christi singulares quæ eodem etiam spectarunt omnes.

*S*anctus Bernardus priorem contemplationem describit ad hunc modum: Placebit ne tibi, Domine Iesu, ut doxes mihi vivi-
sam tuam, sicut dedisti conceptionem? quia non solum conceptionis mea immunda, sed mors peruersa, vita periculosa, & post mortem restat mors grauior, mors secunda. Non solum ait, conceptionem meam, sed & vitam meam, & hoc per singulos etatum gradus in sanctie, pueritie, adolescentia, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, resurrectionem, & ascensionem, & missionem Spiritus sancti. Hoc autem, ideo ut conceptionis mea emundet tuam: vita mea instruat tuam: mors mea destruat tuam: resurrectione mea præcedat tuam: ascensio mea præparet tuam: porro spiritus adiuuet infirmitatem tuam. hic enim planè videbis, & vivam, per quam ambules, & cauelam, qua ambules, & ad quam ambules mansioem. In vita mea cognosces vitam tuam: ut sicut ego paupertatis, & obedientie, humilitatis, & patientie, caritatis, & misericordie indeclinabiles semitas tenui, sic & tu eisdem vestigiis incedas, non declinans ad dexteram, neg, ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi iustitiam meam, dirumpens iugum captiuitatis tuae, expugnans hostes, qui sunt in via vel iuxta viam, ut non apponant amplius nocere tibi. his autem completis reuertar in Domum meam, unde exiui, & ouibus illis, que in montibus remanserant, & quas propter te reliqueram, ut non te ducerem, sed reportarem, reddam faciem meam. & ne de absentiâ mea vel murmures, vel contristeris, mittam tibi Spiritum paracletum, qui tibi donet pignus salutis, robur vita, scientie lumen. Et paulo post: Quam dulciter Domine Iesu, cum hominibus conuersatus es, quam abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quam fortiter tam indigna, quam aspera pro hominibus passus es? ita ut liceat sugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo, duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda, quia in omnibus his, sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.

*P*osterioris cōsiderationis exemplis plena sunt sancta quætuor Euangelia: in quibus, passim occurrit Christus legentibus in rebus omnibus hominibus utilis, & beneficentissimus, siue loquatur: Quorum fidem ut vidit, dixit: homo, remittuntur tibi pecata. *Luc. 5.*

*Posterior com-
sideratio.*

cata

Exempla virtutum, quæ obseruanda sunt intermeditandum in actionibus primi generis siue virtuosis Iesu Christi Domini.

C A P V T VIII.

Non est consilij mei, nec facultatis, omnia nunc virtutum genera, quæ in Christi Domini actionibus cluent, cōmemorare, sed ea solūm attingere, quæ ad id faciendum viam monstrant proficiēti. Prioris ergo generis actiones eius numeramus has: *Videre, audire, loqui, predicare, orare, edere miracula, discubere, sedere, iter facere, Ecclesiam fundare, sacramentaq; instituere: Deniq; actiones multas internas nostris similes, obire.*

*Videre. Vedit duos fratres, Simonem & Andream. Vedit alios duos fratres. Vedit hominem sedētem in telonio. Hos homines videns, vocat vt sequantur ipsum, & relictis omnibus secuti sunt eum. Vedit igitur non curiosè, non frustra, & sine certo consilio, vt nos facimus. sed quæ hīc diuina oculorū Salvatoris vis admirabiliter captans, & concilians animos sibi? at quanta hīc humanitas, benignitas, charitas, animarum zelus? Et cōuersus Dominus, respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi Domini, & egressus foras, fleuit amarè. Vno oculorum conicētu quasi acutissimo amoris telo cor Petri penetrat, & in lachrymas conuertit. Vt vidit Mariam plorantem lachrymatus est, & videns ciuitatem, fleuit super eam. Ecce Patris viscera. Ecce compassionis, & misericordiæ lachrymas. Ecce singularis amoris indicium, vt meritò in ea verba proruperint circumstantes Iudæi: *Ecce quomodo amabat Iesum.* Vedit etiam sāpe homines opis suæ indigētes, vt cùm pateriens vidit hominem cæcum à nativitate: cùm vedit turbas famelaborates, quibus promptissima liberalitate subuenit semper. ideo enim narrant Euangelistæ eum vidisse huiusmodi homines, vt scilicet, eorum tam animi, quam corporis infirmitates recognosceret, eosq; statim vt faciebat opera sua mirificeret, & recrearet. Vedit similiter cogitationes hominū, quia spirituum prouerb. 16.*

catua tua. siue taceat, vt cum digito in terra scribens, silentio abigit ab infelice illa adultera muliere lapides, quibus iam penè obruenda erat à Iudæis. Siue clamet, vt cum voce magna clamans, Lazarum quatriduanum reuocat ab inferis. siue submissa voce loquatur, vt cùm ait: *Epheta, quod est adaperire, & statim aperta sunt aures hominis surdi, & solutum est vinculum linguae eius.* Siue tangat, vt cùm rāgit mulieris manum, & dimitit eam febris. Siue attrectatus, vt cum omnis turba quærebatur eum tangere, quia virtus de illo exhibat, & sanabat omnes. Siue dormiens: *Dormuit enim in nauicula tempestatis tempore*, vt ait S. Chrysostomus, *vt daret tempus formidini discipulorum, & ut eum rogarent.* Siue vigilans, vt cùm quarta vigilia noctis venit ad eosdem, ambulans supramare, & cùm pernoctat in oratione Dei. Siue sedens quotidie, inquit Christus, *apud vos sedebam, docens in templo.* Siue stans, vt cùm stans visum restituit cœco Hiericuntino. Siue peregrinās, pertransiit enim benefaciendo. Siue inter homines versans; quare & turbæ detinebant eum, ne discederet ab eis. Denique, omne bonū, vt scribit Apostolus Philemoni, *est nobis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, iustitia, sanctificatio, & redemptio.*

Sigillatim autem de vnoquoque genere actionum Christi Domini loquendo, duo earū capita recenset S. Basilius: quamvis enim, vt ante dixerat, omnis Christi actio sit virtutis regula: vno tamen actionis genere dedit Christus documenta virtutum; altero verò etiam laboris, & tolerantiæ. Illæ appellantur actiones virtuosæ, hæ laboriosæ: priores vocat Basilius virtutes animi, posteriores corporis: Peccatum, inquit, non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.. Sed contra lenitatis, patientia, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, animi demissionis, prudenter, virtutum deniq; cuiusq; modi documenta præbuit complura. Quæ quidem omnia in Euangeliis explicata cernuntur. Et paulò post:

Corporis vero cuiusmodi, & quanta? Adfert ibidem S. Basilius vtriusque generis ex Euangeliis exempla. nobis res est latius explicitanda.

rituum p̄oderator Dominus, eas examinare se significare volebat. Et pro sua immensa in nos charitate nobis etiam diludicadas obiicere.

Matth. 9.

Luc. 2.

Matth. 4.

Homil. 8. in

Matth.

Matth. 8.

In Gen. contra

Manich. lib. 1.

cap. 8.

Ioan. 8.

Matth. 14.

Eg. 15.

Luc. 5.

Luc. 9.

Luc. 13.

Ioan. 5.

Serm. contra
Arrianos.

Audire. Audit in templo, & interrogat, & mirantur super prudētia. Prudentissimus sanē, qui prius audit, quā interroget, & modestissimus, qui quamvis docendo potuit prudentiam suam ostendere, maluit tamen id facere solū respondendo: *Cūm audit, q̄ Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam.* Ecce iterum prudentiam Domini, & modestiam: *Secedit enim, vt ait S. Chrysostomus, ut Iudaicam mitiget inuidiam, vt det locum ira.* Audiens Iesu verba Centurionis miratus est: non miratur autem, quod ignoret: nam vt ait S. Augustinus, *ipse, qui miratur eam fidem, q̄ miratur, in eo fecerat, sed miratur, vt mirandū nobis esse significet.* mira enim opera Domini exigūt à nobis nostram cognitionē, admirationem, gratitudinē, & auctoris commendationē. Cūm audit accusationes aliorū, se semper propensum maximē ad lenitatem, & ad ignoscendum demonstrat. Quare de Iudæorū manibus mulierem adulterā eripit; & ab iisdē delatos discipulos tanq̄ alicuius sceleris reos amantissimē defendit: vt cūm accusantur, q̄ spicas vellerent die sabbati, ad famem vtcunq; depellendam: *An non legisti, inquit, quid fecerit David, quando esuriit?* Cūm item deferuntur, & traditiones transgrediantur, & non ieunient similiter ac Ioannis discipuli. Immo cū ipsimet discipuli prohibuisse se dicerent, quendam eiiciente dæmonia in eius nomine, quia nō sequeretur cum eis, dicit: *Nolite prohibere eum: qui enim non est aduersum vos pro vobis est.* Deniq; cūm nunciaretur ei miscuisse Hærodem sanguinem quorūdam cum sacrificiis eorū, ait: *Putatis, q̄ hi p̄ omnibus peccatores fuerant, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, sed nisi paenitentiam habueritis, oēs similiter peribitis.* Sed illud mirū, q̄ ait: *Ego sicut audio, iudico. Quāuis enim verū sit,* q̄ ait S. Augustinus, *In illa incommutabili natura idem esse audire, videre, & esse.* indicat tamen etiam Dominus, se, in exercendo iudicio diligenter examinaturū omnia: ita tamen vt teis ipsis, etiam pro se dicentibus, aures daturus sit attentissimas, vt qui de aliis statuunt, idem ipsi p̄stare conētur.

Logi, verbū Christi & sermo semper maximē verax extitit,

vt de

vt de mēdacio nunq̄ iustē reprehendi potuerit. Ideo enim ait: *Si veritatē dico vobis.* Particula enim (f) indicat etiam aduersariis constitisse, veridas esse habitas Christi voces. Mansuetudinem maximā p̄ se tulit semper Dominus, in verbis autem singularem: *Quis ex vobis, ait, arguet me de peccatis?* Vide, inquit ibidem S. Gregorius, mansuetudinem Dei: non dēgnatur ex ratione ostendere se peccatore non esse, qui poterat ex diuinitatis virtute peccatores Euangel. iustificare. In verbis etiam quām sāpe humilitatem? Certē cūm Marcius beneficium curationis Dæmoniaco illi fecisset, dixit illi: *Vade in domum tuam ad tuos, & annūcia illis, quanta tibi fecerit Dominus.* Vide, ait Theophylactus, humilitatem, non enim dicit, quanta tibi Tract. in Ioan. feci. Similiter Patiētiam, vt obseruat S. Augustinus in illa Chri- 43 sti Domini simplici responsione, qua negat criminacionē il lam grauissimam: *Ego dæmonium non habeo.* Et ibidē cūm dixi- joan. 8. sent Iudæi Domino: *Testimonium tuū non est verum.* Simpliciter item respondit: *Verum est testimonium meum.* Clemētiam etiam: *Ioan. 5. vt cūm ait: Nolite putare, quia ego accusatus sum vobis apud Patrem.* Ibidem. *Etsi enim* (vt exponit Euthymius) *id possum facere, non tamen faciam, quia clementis sum.* Quantæ vero charitatis sunt verba Christi in Euangelio vniuerso: at quem Charitatis ardorem indicat illa apud S. Ioannem: *Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos des- ioan. 17. disti mihi, vt sint unum, sicut & nos. Sanctifica eos in veritate, nō pro eis autem rogo tātum, sed & pro eis, qui credituris sunt, per verbum eorum in me.* Quām vero prudenter loqui solitus esset Dominus, quis satis explicet: proferantur, si opus sit, ex Euāgelio eius per acutē dicta, & prudentissimæ responsiones datae aduersus Iudæorū fraudulentas cauillationes: *Reddite, que sunt Cæsaris, Cæ- Matth. 22. sari, que sunt Dei, Deo.* Qui sine peccato est vestrum primus in eam li- joan. 8. pidem mittat.

Sed admirabilis fuit eius domestica prudētia verbis ab ipso subinde insinuata, illa nempe, qua sapientissimē regebat, & gubernabat Apostolorum, discipulorumque vitam. humanissimis pollicitationibus allexit: *Faciam vos fieri p̄scatores hominū.* Matth. 4. Verbis item humanissimis retinuit: *Nunquid & vos vulnus abire?* joan. 6. Quo loco Glosa S. Chrysostomi sic habet: *Si eos laudasset, passi es- sent aliquid humanum, existimantes se gratiam Christi facere, eum nō*

292

relin-

Ecc. 9.

Ioh. 3.

Tract. 12. in Ioh.

Matth. 20.

Matth. 16.

Homil. 87.
in Ioh.

Marc. 6.

Marc. 14.

Lib. 3 de con-
fess. Euangeli.Serm. de Paff.
Dominici.

relinquendo. Nec dixit: abite, ne videretur expellere, sed rogat, an ve-
lint abire, vim eis auferens & necessitatem. Ad ingenia verba accō-
modauit in hominum vitiis curādis. aliquos, nouitios praefer-
tim, blādē monet: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos*: Alios du-
riuscule, praelestim eos, qui sibi sapere videbātur, ad eorum vi-
delicet superbiam frangendam. Ita cum Nicodemo se gerit, cū
ait: *Tu es magister in Israēl, & haec ignoras?* Insultat, ait S. Augusti-
nus, tanquā in doctō: exagitat superbiam hominis: tollitur homini cer-
uix, sed aspera, & dura, ut sit lenis ceruix ad portandum ingum Christi D.N. Deniq; labuntur errore ambitionis filij Zebedæi, & au-
diunt: *Nescitis, quid petatis, &c.* Zelo salutis Christi percitus Pe-
trus auocare conatur eum à mortis cogitatione. Et audit: *Vade
post me Satana, ut ita seruore eius int̄pestiuus retundatur*, vt ait S.
Chrysostomus. Quantæ verò discretionis illa sunt verba, qui-
bus ad corporis etiam quietem discipulos vocat Dominus?
Venite sc̄orsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erāt enim
qui veniebant, & redibant multi, nec spatiū manducandi ha-
bebant. Similia sunt illa, quibus etiam inuitat eosdem ad som-
num: *Dormite iam, & requiescite.* Paternæ autem solicitudinis, &
curæ plena vox illa est: *Sufficit: nam, vt ait S. Augustinus, siluit a-
liquantulum, postquam dixit, dormite, & post, quasi excitans eos, ve-
sc ad imminentē tentationem pararent, dixit, sufficit: Sat quieti datū.*

Sed planè admirabile est prudentiæ, & charitatis exemplū,
quod dedit Dominus in Iudæ perfidia corrigēda, & vt facilius
resipisceret, obtegenda. Primum enim ipso audiente in mensa
dicit omnibus: *Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus
est, quibus verbis*, ait S. Leo, *notam sibi esse proditoris conscientiam
demonstrat.* Non asperè & apertè confundens; sed leniter, & ta-
citè conueniens vt facilius corrigeret pœnitendo. Deinde vt
vehementius, adhuc leniter tamen vrgeat, addit, *qui intingit
meum manum in paropside, hic me tradet.* Qui latenter notatus, ait
Glossa, *non resipiscit, manifestius arguitur, nō tamen ex nomine.* Po-
stremò cū ille quæreret: *Nunquid ego sum Rabbi?* ait ille, *tu dixisti.*
Quo loco S. Remigius: *Tu dixisti, ait, & non ego. hoc est, tu te pro-
didisti, & non ego.* Datur pœnitentiæ locus, dum non apertius
manifestatur.

Sed

Sed qualis fuerit amor Christi Domini in discipulos, o-
stendunt multa, quæ hoc loco prætermittenda non sunt. quā-
quam non omnia ad ipsa Domini verba pertinent. suos pecu-
liari appellatione nominari voluit: *Cūm dilexisset suos, qui erant Ioh. 3.*
in mundo, in finem dilexit eos. suos, nimirum, quos de mundo e-
legerat; quos dederat illi Pater, quos non seruos, sed amicos
nuncupabat: *Quia omnia, quæcunq; audiui, inquit, à Patre meo no- Ioh. 15.*
tafeci vobis. Immò etiam fratres: *Ascendo ad Patrem meum, & Ioh. 20.*
Patrem vestrum. Immò filios charissimos: idcirco enim *filiolos Ioh. 13.*
vocat: & non relinquam, inquit, *vos orphanos*, paternum affe-
ctum demonstrans, vt propterea *sponsi filios* etiam appelleat, vt
aduertit S. Augustinus. Ausim dicere quasi dominos eos ha-
buisse, vt cum illis pedes abluit, tanta cum humilitate. & cùm 75.
dicit: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* De-
nique quid addi potest ad illud singulare amoris signum, & ad
illum loquendi modum, quo vsus est Dominus, cùm exten-
dens manum in discipulos suos, dixit: *Ecce mater mea, & fratres
mei: quicunq; enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ip- Ioh. 22.*
se meus frater, & soror, & mater est.

Iam verò de institutione, ac disciplina, qua tantus Magi-
ster discipulos suos formauit, quis pro dignitate loquatur? In-
stituit primū in fide, & propterea ipsis presentibus, edidit
miracula, & crediderunt in eum discipuli eius, exegitque sigilla- Ioh. 2.
tim ab ipsis fidem diuinitatis suæ, cùm dixit: *Vos autem quem me Ioh. 16.*
esse dicitis? & quæ sequuntur. Deinde animauit, & vocauit ad
perfectam mundi, affectionisque omnis carnis, & sanguinis &
sui ipsius renunciationem. Si quis, inquit, venit ad me, & non o- Luca 14.
dit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorö-
res, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et
paulò pòst: *Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest
meus esse discipulus.* explicauit autem magis renunciationē per
abnegationem, cui addit imitationem sui: *Si quis vult venire Matth. 16.*
post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me,
& quæ ibidem adiungit, sicut etiam illa, quæ sunt apud S. Io- Ioh. 12.
annem de perditione animæ sue, quæ perfecta mortificatio est ad

exemplum Christi crucifixi, qui scipsum eo loco nominat frumentum iactum in terram & mortuum. Et ita cœlestem hanc disciplinam fundauit in paupertate, contemptu sui, & mortificatione. Adiecit castitatem: quia sunt Eunuchi, qui scipos castraverunt propter regnum cœlorum: Obedientiam: quia descendit de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me: Virtutes omnes quidem, easque perfectas, cum Decalogi præcepta accuratè tradit, & explicat, & cum in monte aperies os suum, ait: Beati pauperes spiritu. imprimis tamen discipulis suis inculcat, vultque esse quām commendatissimas, & charissimas duas illas virtutes, quarum una fundamentū reliquarum est, altera princeps, humilitatem, scilicet & charitatem. De humilitate quidem: Nolite gaudere, quia spiritus subiiciuntur vobis. Et: Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit uester minister. Et: Reges gentium dominantur eorum: vos autem non sic. Et: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Charitatis autem exaltandæ nullum finem facit Dominus apud Ioannem: Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem; manete in me & ego in vobis, manete in dilectione mea. & hoc à Patre obnixè postulat; Vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit. Cumulauit præcepta exemplis quamplurimis: sed illo præsertim, quo humi prostratus, Dominus pedes abluit Apostolorum.

Hæc sunt maxima præcepta à Christo Apostolis data, interna magna ex parte, quibus addidit externa nō pauca, ad eorum tyrocinium informandum instituta. Hæc autem ferè numerantur ab Euangelistis communia Apostolis, & 72. discipulis: Misit illos binos ante faciem suam. melius est enim (vt ait Theophylactus) simul esse duos, quam unum. In viam gentium ne abiheritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Vt vide licet prius prædicarent Israëlitis: Euntes, prædictate, dicētes, quia appropinquauit regnum cœlorum. Hec erat prædicationis summa, qua continebatur pœnitentia, vt habet S. Marcus, & reliqua, quæ erant necessaria ad regnum cœlorum recipiendum. Infirmos curate, mortuos suscitare, leprosos mundate, Dämones evicte, Quæ actiones pietatis, & misericordiæ sunt, vt testimonia etiam veritatis,

Matt. 19.
Laud. 6.

Mark. 5.

Matt. 20.
Euseb. 22.
Matt. 11.Ioan. 13.
Ioan. 15.
Ioan. 17.
Ivan. 13.Matt. 10.
Marc. 6.
Luca 10.

ritatis, quam prædicabant. *Gratis accepistis, gratis date. superbiam coprimit*, ait S. Chrysostomus, cùm dicit, gratis accepistis. reuocat ab auaritia; cùm addit (gratis date.) *Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis vestris*: as habet S. Marcus: vt omnem omnino pecuniæ speciem sibi interdictam intelligerent Apostoli. *Nolite portare fæcum, neq; peram in via, neq; duas tunicas, neq; calciamenta, neq; virgā*. Dignus est operarius mercede sua. Quoloco S. Hieronymus; *Qui diuinas detruncarat propemodum, & necessaria vitæ amputat, vt Apostoli doctores vera religionis, qui instruebant omnia prouidentia Dei gubernari, seipso ostenderent, nihil cogitare de crastino; non fæcum, ne pecuniam ad aliquid emendum recondenterent; non peram, ne in ea coëmpta reponeant. Neg, duas tunicas, hoc est, vt ait S. Hieronym⁹, ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore seruemus. Neg, calciamēta, ne assuffarent, vt loquitur idem Sanctus pedū mollitiet. neg, virgam; Qui, ait idem, dominihabemus auxilium, baculi præsidū cur queramus? neminem per viam salutaueritis. recta, scribit S. Cyrillus, ad opus procedite, nec salutationibus impediāmini. In quamcunq; ciuitatem, aut castellū intraueritis, interrogate, qui in ea dignus sit. in quamcunq; domum intraueritis, ibi manete donec exeat is inde. hoc pertinet ad hospitium, ritè eligendum, & retinendum. Intrantes domū salutate eam, dicentes: Pax huic domui. vt ipsi humilitate, & beneficētia priores essent, & prius spiritualia impenderent, quām reciperent, quæ ad corpus pertinerent. Et quicunq; non receperit vos, etiam puluerem pedum uestrorum excutite, in testimoniu supra illos; dicite tamen; Hoc scitote, quia appropinquauit in vos regnū Dei.*

Huc referri potest illud præceptum, quod dat Dominus discipulis apud S. Lucam, cùm ait: *Nolite insublime tolli*. quod Luca 11. Græcè est μὴ μεθεορίσοτε. hoc est, nolite anxie oculos in cœlum tollere, vt scrutemini cœlorum cursus, quasi de diuina prouidentia dubitantes. quod aliquo modo pertinet ad oculorum moderationem.

Hæc fuerunt sine dubio initia disciplinæ religiosæ, & præsertim tyrocinij. Quid est enim aliud: *in viam gentium, ne abiheritis: quām fugite hominum mundanorum consuetudinem?*

Nemi-

Neminem per viam salutaueritis; quam date operam silentio?
 Nolite possidere aurum, neg. &c., quām renunciare etiā possessio-
 ni cuiuslibet rei vel minimę? Nolite portare saccum, quām mē-
 dicare, & ex diuina prouidentia pendere? neg. calciamenta, neg.
 virgam, quām nuncium remittere omnibus illecebris, & qui-
 busdam etiam rebus, quas alioquin nobis necessarias iudicas-
 semus. Curate infirmos; quām date operam actionibus pietatis?
 quare & additur, discipulos in hunc finem oleo etiam vso
 esse: *Predicate, appropinquabit regnum cælorum: & pænitentiam
 agere;* quām rudes homines instituere in iis, quæ pertinent ad
 rudimenta Christianæ doctrinæ & Confessionis Sacramētū?

Hæc initio tradidit Dominus discipulis, adhuc tyronibus,
 vt eos omnino à mundo, carnisq; cura distraheret. Iisdem ve-
 rò prouectioribus virtute remisit aliquid de summa seueritate
 ante dictarum legum. Quare vt exponit Euthymius, & san-
 dalia postea concessit, & virgam ad imbecillitatem eorū suble-
 uandam propter laborem, qui exitinere prouenit. Postmodū
 verò etiam pleraque præcepta abrogauit, imperans vt docerent
 gentes, & alia facerent, quæ factitata esse ab Apostolis præter
 prædictas Christi sanctiones non ignoramus. Quia in re elucet
 etiam, vt in aliis omnibus diuina lux prudentiæ Domini, eius-
 que erga discipulos amor singularis, & prouidentia.

Ad extremum supersunt duo monita, Apostolis à Christo
 data, quæ superioribus internis, inquam, & externis possunt
 censeri communia. Vnum est ædificationis cura: *Vos*, inquit,
*estis saltus mundi. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra coram homi-
 nibus, vt videant opera vestra bona, & glorificant Patrem vestrum
 qui in cælis.* quo etiam pertinet studium profitendę fidei vsque
 ad sanguinem, si res proximi salus Deique gloria ita po-
 stulet: nam, *qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor
 & ego eum coram Patre meo.*

Alterum est oratio ad Deū, & aduersus tentationes, quod
 docebat Apostolos Dominus in horto Gethsemani, & ad alias
 omnia officia ritè obscunda, obtinenda quæ à Deo cuncta, quæ
 corpori, animoque necessaria, utiliae sunt. Quare & assidue:

orandum præcipit, & verò etiam orandi formā, rationemque
 verbatim præscribit.

Quām verò comis Dominus fuerit, & quām dulcis eius o-
 ratio, indicant illa: *Venite ad me omnes, qui laboratis; & onerati es-
 tis. Sinite parvulos ad me venire. Si quis sit inveniat ad me, & bibat,
 filii, ad hoc modicum vobiscum sum; manete in dilectione mea, & a-
 lia huiusmodi innumerā.*

Fuit etiam sermo eius vulgaris quo se omnibus piissimus
 Pater fieri omnia demonstraret: itaque figuris communibus,
 & vistatis abundans: metaphoris quidem, & parabolis per-
 spicuè, sicut & interrogatione & exclamatione, & similibus,
 verùm etiam aliis, vt præoccupatione. *Vtig. dicitis mihi, medice Luca 4.
 cura te ipsum.* Conuersione, & apostrophe: *Hierusalem, Hierusa- Matt. 23.
 lem, quæ occidit Prophetas, similitudine: Quoties volvi congregare
 filios tuos, quemamodum gallina congregat pullos suos sub alas.* Pro-
 uerbio, & quasi hyperbole: *Duces cœci excolantes culicem, came-
 lum autem glutientes.* Metonymia; *Comeditis domos viduarum.*
Ibidem.

Denique vt etiam ante tetigimus cum libro secundo age-
 retur de moderanda lingua, in communi consuetudine ita lo-
 quebatur Dominus, vt ex rebus quibuscumq; etiā secularibus
 occasionem ariperet tractandi spiritualia. Vt cum agit cum
 muliere Samaritana de aqua cœlesti, ex occasione aque putei
 Jacob. & cum locutus esset de panibus, addit: *Operamini non ci-
 bum, qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam.* Et illud dictum
 piscatori: *Nolite timere, ex hoc enim homines eris capiens.*
Ioen. 6.]

Predicare. Magna humilitate, & charitate sibi populi audi-
 entiam faciebat Dominus, conuocans sibi auditores suos. *Ad Marc. 7. § 8.*
uocans; inquit Marcus, iterum turbam, dicebat illis. Et conuocata
 turba cum discipulis dicit: *Predicabat magna virtute, erat enim do- Matt. 7.
 cens eos, sicut potestatem habens.* hoc est, ait Euthymius, cum incre-
 pandi fiducia, & non cum metu; & qui tanquam futuri Iudex facili,
 bonis promittebat salutem, malis vero comminabatur supplicium. *vel Luca 4.
 vt ait Beda: Faciebat quæ docebat, tunc enim sermo Doctoris est in
 potestate, cum facit, quæ docet.*
Ibidem.

Gratiosus erat, & mirabilis in munere prædicationis suæ:
 Dominus, & omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in ver-

bis gratiae, que procedebant de ore eius. quæ sine dubio diuina erat gratia, vt ait Euthymius. propterea alibi, qui missi fuerant, vt eum ligarent, capti ipsi eius sermonis suauitate, & vi referunt: nunquam sic locutus est homo, sicut hic loquitur.

Ioan. 7.

Ibidem.

Lucas 8.

Marc. 12.

Marc. 1.

Marc. 6.

Marc. 1.

Luca 6.

Luca 5.

Luca 9.

Luca 5.

Joan. 17.

111

Vehemens autem & feruens erat Dominus in prædicando, quippe animarum salutis sitientissimus. Clamabat ergo IESVS in templo docens. Et iterum: *In nouissimo die magno festivitatis stabat IESVS, & clamabat, dicens: Si quis sit in, veniat ad me, & bibat. Assiduus etiam nam iter faciebat per ciuitates, & castella, predicans, & Euangelizans regnum Dei. Ita tamen assiduus, vt dies concioni dicaret, noctes orationi & solitudini. Erat, inquit S. Lucas, diebus docens in templo, noctibus vero exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti. Ostendens (scribit Theophylactus) portere nos noctu, & quiete alloqui Deum, & die prodeesse hominibus, nocteque collecta distribuere. quare mirum non est, si libenter audiabantur, & si populus manicabat, id est, mane accelerabat ad cum in templo audire eum. Denique si suspensus erat, audiens illum, vt loquuntur Euangelistæ..*

Marc. 1.

Marc. 6.

Marc. 1.

Luca 6.

Luca 5.

Luca 9.

Luca 5.

Joan. 17.

tem,

tem, nihil aliud omnino ex iis, quæ postulasset fieri cupiens quam quod illi perplaceret. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Orabat cum lachrymis, & clamore: Qui ait Apostolus, Hebr. 5. in diebus carnis sua preces, supplicationesque ad eum, qui posset illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est prosua reuerentia. Orabat subleuatis in cœlum oculis; Et subleuatis in cœlum oculis, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum. Orabat denique prostratus in terram: Et cum processisset Marc. 14 paululum, procidit super terram, & orabat.

Luca 22.

Ioan. 16.

Serm. 44. de serbis Domini.

Alia in aliis eiusdem generis actionibus exempla virtutum Christi Domini nostri.

CAP V T. IX.

DE R E miracula. Docent Patres, & S. Augustinus, in primis; Quæ Dominus corporaliter faciebat, etiam spiritualliter volebat intelligi: & ideo cum miracula fecisse, verbis Domini. à vt excepto eo quod mira magna, & diuina essent; aliquid inde etiam disceremus. Nobis igitur, qui mores inquirimus, & exempla virtutum, intelligendum est Christi Salvatoris consilium in miraculis patrandis. Id autem fuit miraculis diuinitatem suam hominibus probare. ideo tam multa miracula fecit, vt dicat S. Matthæus: *Eum sanasse omnem languorem, & infirmitatem in populo.* Eatalio loco: *Eiiciebat, inquit, spiritus verbo, & omnes male habentes curauit.* Quo loco S. Chrysostomus: *Intende, inquit, quantam multitudinem hominum curatam transcurrunt Euangelistæ, non unumquemque curatū enarrantes; sed uno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes, quod & alibi faciunt sepe.* Eodem pertinet magnitudo miraculorum. Et 21. Stupebant, inquit Lucas, in magnitudine Dei, omnibus mirantibus in omnibus, quæ faciebat. Et ipse Dñs ait: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit.* Modus etiā, & ratio miracula faciendi plenè mirabilis, idem confirmat. *Eiiciebat spiritus verbo.* Et agebat, ex imperio, & potestate, vt S. Lucas, & alij commemorant. *Ioan. 2. & 20.* *Luca 9.* *Luca 4. & 3.* Cùm incidunt igitur miracula inter meditandū, exercenda

da est actio fidei in Christum, qua recognoscatur homo ille Deus omnipotens. Deinde adhibenda est adoratio, vehemēsque voluntas, & libens qua omnino velimus, lētemurq; Christum Deum esse, Regemque & Saluatorem nostrum. Tertiō adiungenda maxima humilitas erga tantum Dominum illi similis, qua ob eandem causam compulsus Petrus, accidit ad eius pedes clamans: *Exi à me, quia homo peccator sum.*

Lxxv. 5.

Primum.
In cap. Matth. 9.

In cap. Matth. 21.

2.

In Iohannem.

Ioan. 18.

Tract. in Ioan. 112.

Sed nec sistendum hic est, sed vltierius progrediendū. Duoque in primis in Domini persona miracula patrantis contemplanda sunt. Primum (quod maximē ad meditandum intelligentiam, & affectum iuuat) est id, quod S. Hieronymus scribit: *Fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat ex primo aspectu.* Et alibi: *Igneum quiddam, atq; sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie eius.* Hæc maiestas animo, ritè concepta, magnā in nobis erga Christum venerationem, & amorem conciliat. Quare dum de eo meditamus, obuersetur ante mētis oculos amabilis, & mirabilis splendor vultus eius, & decor, precepsurque illum verbis sponsæ: *trahe me post te, & curremus in odorem.*

Secundum verò sunt spirituales quidam effectus, quos in hominum animis, quorum causa siebant miracula, efficiebat. nam exempli causa, quo tempore flagello tantam de templo multitudinem eiecit, simul etiam tot millium hominum, vt ait Origenes, *ingenia perdomuit.* Et quando eius hostes, eum mox capturi abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, ait Augustinus: *Vna voce tantam turbam, odiis ferocem, armisq; terribilem sine telo vlo percussit, repulit, stravit.* afferunt etiam Patres, Dominū, cum curaret corpora hominum ægrorum, simul etiam animabus eorum salutem attulisse. quare cùm incident inter meditandum huiusmodi miraculorū narrationes, operē prætium est obnixè cum Domino agere, vt rebelles voluntates nostras prosternat, vt obfirmata corda molliat, animæ sanitatē imperiat, qua eadem liberetur à mentis cæcitate, & surditate, si ea laborat, à teoris quasi paralysi, à tarditate progressionis in via perfectio-

perfectionis, ab innumeris aliis morbis, quibus subinde vexatur animus magis, quam vulgaribus infirmitatibus corpus.

Sed imitanda à nobis est in contemplatione miraculorum, & aliarum rerum à Christo mirabiliter gestarum, Christi modestia, & humilitas; ob quam grauissimè aliquando interdicebat hominibus, ne miraculi auctorem proderet; *Et præcepit eis,* ait S. Matthæus, *ne manifestum eum facerent.* Imitanda beneficētia; & charitas, qua impulsus eandem miracula faciendi potestatem fecit discipulis. Imitanda liberalitas, integritas, continentia, à qua in huiusmodi officiis, nec deduci poterat ipse, & seuerè statuit, ne se vñquam deduci sinerent Apostoli: *Gratis, ait, accepistis, gratis date,*

Discubere. In nuptiis discubuit: Sed in nuptiis seruorum cœli Dominus. Quare ait S. Augustinus, *erubescat homo esse superbus, quoniam factus est humilius Deus.* Ecce venit ad nuptias, qui cum apud Patrem esset, instituit nuptias, & quidem ad pauperū nuptias, in quibus ipse defuturum vñnum non ignorabat. hoc suasit humilitas. amplius charitas, quæ eum impulit ad Pharisæorum conuiua, & peccatorū: *Conuescens enim, vt ait S. Chrysostomus, emendabat male dispositos.* Quam ob causam se aliquā do vltro hospitem obtulit Zachæo, ac si diceret, vt idem ait: *Index non veni, sed Medicus, ob hoc conuia si languentium, patiorū fætorem, vt præstem remedii.* Quo loco illud obseruandum videtur, quanquā Christus Dominus peccatricem mulierem super mensam ad pedum oscula admiserit, & postea ad capillorū vñctionem: & Martha etiam solicita fuerit in ministrando, nunq; tamen permisisse eum legimus, vt præter matrem simul cū eo sanctæ etiam mulieres cibū sumerent: nisi fortè in nuptiis Canæ Galilææ. Exemplū nimirum decori retinēdi vt præbeat perfectionis sectatoribus. Inter cœnandum igitur peccatores conuertebat Dominus, vt Magdalenā, & Zachæum: loquebaturq; iis de rebus, quæ animos ad virtutem amplectendam accenderent: quare etiam ad inuitatos parabolam direxit, & suis hospitibus rectè viuēdi præcepta tradidit. Sed quæ illa humilitas, paternaue sollicitudo, & cura, quam ostendit, cùm iam à mortuis

Rr 3 rediui-

Matth. 12.

Matth. 10.

-

Matth. 10.

zediuuius ipse discipulis in piscatione occupatis prandium patrat? Si quidem scriptum est: *Vt ergo descenderunt in terram, vide- runt prunas positas, & piscem superpositum, & panem, & dicit eis Ies- sus: Venite, & prandete.*

Sedere. Sedet Christus Dominus, suadete charitate, vt sedes facilius inueniretur a turbis, illisq; praestò esset; Exiens enim de domo, dicit Euangelista, *sedebat secus mare, & congregata sunt ad eum turba multa.* Sedet igitur, vt doceat, vel publicè: *Quotidie apud vos sedebam, docens in templo.* Vel priuatim, vt cum discipulis familiariter agat, & ex humili loco humilitatem doceat: *Et refi- dens, ait S. Marcus, vocavit duodecim, & ait illis, si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister.* Sic etiam cum sedisset in monte, docebat discipulos suos, dicens: *Beati pauperes spiritu.* Sedit etiam aliquando bonas mortaliū actiones contemplans, & ex eis quasi ædificationem, & lætitiam capiens: *Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciobat quomodo turba iactabat as, & multi diuites iactabat multa.* Deniq; sedit humiliter semper, qui venerat debellatus hostem, q; ausus erat sedere in Aquilone. Ideo de eo dicitur: *Ascendens in montem, sedebat ibi: hoc est, super nudam humum. Et quid plura? Sedit super assnum.*

Iter facere. Religionis exemplum vt det, iter facit ad templū Dei in Hierusalem. Nec vñq; legitur ascendisse Hierosolymam, quin simul ad templum ascenderit, vt qui eum sequuntur, non inuisant, aut ingrediantur ciuitates, nisi sola Dei gloriæ causa. elegerat autē Dominus Hierusalem tanq; suæ passionis & mortis theatru, quare de illa sàpe cogitabat, & eam spectabat, vt sui postremi, magniq; certaminis curriculum. Constat tamen, & fortis, vt ex eo disceremus, non solum patienter Crucem sustinere, sed fortiter etiam appetere. *Factū est,* ait S. Lucas, *cum complerentur dies assumptionis eius, ipse faciem suam firmauit, ut iret in Hierusalem.* Quare aliquando ita in ea cogitatione defixus iter habebat Hierusalem versus, vt scripserit S. Marcus: *Præcedebat illos Iesus, & stupebant, nempe, discipuli, & sequentes timebant.* Inter eundum etiam de rebus cœlestibus, cum discipulis sermo nem habebat, vt de passione sua, & aliis: *Ecce ascendimus Hiero- solymam, & filius hominis tradetur.*

Matth. 13.

Matth. 26.

Marc. 9.

Matth. 5.

Matth. 15.

Marc. 11.

Matth. 20.

E 21.

Euc. 9.

Marc. 10.

Matth. 201.

Tenebatur Dominus eo desiderio diuinæ gloriæ, euāgelijs publicandi, & omni hominum generi beneficiandi, vt oēs regiones illas pedes peragrarit, ciuitates oēs, vicos, castella, omnem deniq; angulum perlustrarit, vt æterni patris nomen perulgaret, & omni hominum generi vtilitatem corporis, & animæ adferret. Quare legimus illum sàpe concendiſſe montes, descendisse in campestria, per sata & loca deserta, iter direxisse, flumina, lacus, maria trāsmisſe, percurriſſe mariſ littora, provincias, gentium oppida; domos priuatas penetraſſe, ipsas porticus Nosocomiorum, & templi: *Nec erat proorsus, qui se absconde- psalm. 18.* ret à calore eius, qui per trāſuit benefaciendo, & sanando omnes oppres- actor. 10. fos à diabolo.

Huius autem peregrinationis circumstantiæ considerētur diligenter inter meditandū. Iter enim habebat Dominus pedestibus. Ecce paupertatē, & humilitatem. Sedit semel mysterij causa super asellum, mundi contemptū humilitati iungens: *Ex iti- Ioann. 4. nere fessus sedit sic supra fontem Samaria:* Quia nec alibi habebat ubi caput reclinaret. In itinere esurit: *Mane enim reuertens in ciui- Luc. 9. satem esuriit,* ait S. Matthæus. Sitim etiam patitur ita, vt cum nō Matth. 13. habeat, quo expleat, eleemosynam petat, dicēs: *Da mihi bibere.* Ioann. 4. Et ad solatium seruorum suorum mendicantium aliquando ab ipso publico hospitio exclusus est: quod tamen ipse æquissimo tolerauit animo pro sua inexplicabili patientia, & mansuetudine: *Et non receperūt eum,* ait S. Lucas, *quia facies eius erat eun- Luc. 9. tis Hierusalem.* cum vidissent autem Iacobus, & Ioannes, dixerūt; *Do- mine, vñs, dicimus, vt ignis descendat de cælo, & consumat illos?* & co- uersus Iesus increpauit illos, dicēs: *Nescitis cuius spiritus estis: filius ho- minis non venit animas perdere, sed saluare.* & abierunt in aliud ca- stellum. Comitabantur autem Christum in itinere discipuli, & turba aliquando plurima, in qua etiam mulieres nobiles vi- bantur: *Nullus enim sexus,* vt ait Theophylactus, à Christo exclu- ibidem. ditur, qui propter salutem omnium hominum carnem induerat, nec ab eo discedere sibi tutum putabat turba, vt innuit Euthymius, à quo tñ multa, tamq; magna beneficia ad se quotidie deriuare cernebat.

Exempla item virtutum & fructus spirituales ex nobilioribus quibusdam Christi D.N. actionibus colligendi.

CAPUT X.

VP E R E S T Christi Domini actio nobilissima harū omnium, quas cum S. Basilio non laboriosas appellauimus: quæ vno nomine Ecclesiam fundare dicatur. hāc operæ pretium arbitror, hic breuiter attingere. Christus igitur Rex & Dominus visitauit Ecclesiam suam, oriens ex alto, & visitans congregauit, & quasi genuit, genitam aluit, ornauit, perfecit, actionibus quibusdam præclarissimis.

Prima actio.

Iean. 18.

Ivan. 7.

Luc. 7.

Luc. 13.

Homil. ad Neo-
phytos.

Prima actio est Ecclesiæ ipsius vocatio. vocauit autem ad fidem, & pœnitentiam. Quare præcipua capita prædicationis eius fuerunt duo hæc: *Credite, & Pœnitentia*. Nec solum se natum esse, & venisse in mundum ad hoc aiebat Dominus, ut testimoniū præberet veritati: sed id semper constantissimè præstít. immo ad fidem dignandam in animis hominum miracula fecit innumera: quibus patratis illico ad assentiendum iis, quæ ab ipso proponerentur Auditores se se promptissimos exhibebant. tantoque feroce animi ad fidem prædicandam ferebatur, vt aliquando clamaret modestissimus Dominus: *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viua*. De pœnitentia etiam ad quam profitebatur palam se venisse peccatores vocare, sententiam pronunciauit scuerissimam: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*.

Et quidem ad fidem vocauit Ecclesiam per baptismum, quo etiam pœnitentibus peccata remitteret; eoque sacramento, ianuam aperiret orbivniuerso ad Ecclesiæ suæ ingressum. Porro hæc vocatio diuinæ benignitatis indicium, vt primū sic inter maxima est. Ea enim vocamur non ad fidem tantum, aut pœnitentiam, sed etiam ad gratiam filiorum Dei per peccatorum remissionem, quo vno beneficio cumulus multorum, magnorumque Dei donorum continetur: Non enim, ait S. Chrysostomus,

sostomus, recens baptizati sunt tantum liberi, sed & sancti, nec tantum sancti, sed & iusti, nec solum iusti, sed & filii: nec solum filii, sed & heredes; nec solum heredes; sed & fratres Christi: nec tantum fratres Christi, sed & coheredes, nec solum coheredes; sed & membra: nec membrum tantum, sed & templum, nec tantum templum, sed organa spiritus. Vides quot sint baptismatis largitates? Multis quidem videtur cœlestem gratiam in peccatorum tatum remissione consistere: nos autem honores computauimus decem. Addidit Baptismo Dominus Confirmationis sacramentum: nam quia in hoc mundo, vt scribit S. Pa- Epistola ad E- pa Melchiades, tota etate victuris inter inuisitiles hostes, & pericu- pscopos His- la gradiendum est; in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismū confirmamur ad pugnam: in Baptismo abluimur, post baptismum ro- boramur. & si continuò transituris sufficient regenerationis beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia.

Quanta hīc charitas Christi; quanta benignitas, liberalitas, largitas se obiicit meditanti recolenda? quæ animi gratitudo par esse poterit tantis beneficiis? quām necessarium, quām æquum est, vt filius Dei factus homo gerat se pro filio? vt tyro cœlestis militiae adscriptusque numero Christi militum Ducis vestigiis inhæreris aduersus hostes eius strenuè, constanterque dimicet? Quo loco proficiēs occasionem habet magnam vim lachrymarum profundendi, cum animo repetet se tanto Patri degenerem filium, tanto Duci desertorem, & transfugam extitisse peccando. Inter meditadum autem cùm incidit in locum aliquem Euangeliij, in quo fidei, vel baptismi, vel huius diuinæ adoptionis mentio fit, immoretur meditans in recognitione diuini beneficij, seq; excitet ad respondendum in amore ei, qui tātoperè dilexit nos, vt filiorū nomine dignatus sit eos etiam, quos ipse tamen præuidit & ingratos, & rebelles aliquando futuros:

Secunda Christi actio est, Ecclesiam, qd adoptauit, & despon- Secunda actio.
dit sibi, pauisse verbo, & perditam restituisse, atque fouisse aliis sacramentis, & donis, atq; huc spectant prædicationes omnes Christi tam multiplices, tam variae: in templis habitæ, in synagogis, in plateis, in compitis, in priuatis ædibus, in mōribus, &

Ss. desertiss

March. 13.

1. Pet. 2.

March. 11.

Luc. 10.

Tertia actio.

Exod. 4.

Quarta actio.

Luc. 12.

Apoc. 1.

Luc. 12.

1. Cor. 3.

desertis locis, in mari etiam, & in nauibus: si quidem docebat de nauicula turbas. Ad hunc locum pertinent, quæ de verbo Dei, & Euangeli habemus in sacris litteris, quod à S. Petro lumen admirabile nominatur. & sanè diuina reuelatio per verbū Dei facta Ecclesiæ tanti est habita ab ipsomet Christo, vt eam aliquādo animo voluens, exultarit, & præ gaudio proruperit in eam gratiarum actionem, quæ est apud S. Matthæum, & S. Lucam: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terra, quia abscondisti hac à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea parvulis.* Quibus enim in tenebris iaceremus, si mundo non affulisset lux Euangeli?

Sed ad eandem actionem pertinent alia tria Sacraenta: *Eucharistia*, qua se cibum nobis præbet, & potum, Saluator mundi: *Pænitentia*, qua commissa post baptismum peccata remittit: *Extrema etiā uincio*, quæ in mortis periculo cōstitutis reliquas, si quæ sunt, peccatorum maculas abstergit. quæ omnia, quam gratitudinem, quem amorem incendere in meditantium animis debent?

Tertia actio est eandem Ecclesiam sanguine redemisse. antedicta enim beneficia, vt in eam conferret Dominus, sicut & alia omnia de tyranni, & inuasoris eius imperio, ac potestate ut eriperet, oportuit. Eripuit autem sui sanguinis pretio. vt propterea sicut alter Moyses, non alieno sanguine, sed proprio abundantissimè profuso sponsus sanguinum Ecclesiae suæ fuerit. sed hēc actio posterioris generis est. hoc est, laboriosa: hīc tamē commemoranda breuiter fuit.

Quarta actio est eandē Ecclesiam sibi amore perpetuo copulasse: *Ilo, inquam, igne, quem misit in terras, & voluit vehementer accendi. Dilexit enim nos Dominus.* Eandem aluit spe futuorum honorū, & quidem certissima. Si quidem complacuit Patri vestro dare vobis regnum, & corroborauit prædictionibus quāplurimis euentuum secutorum. inter quos principem locū obtinet, futura carnis resurrectio, & iudiciū. Hēc fuit fabrica, qua Christus Ecclesiam ædificauit, & in qua seipsum posuit fundatum, *præter q̄ non ponit potest aliud, quām q̄ positum est, q̄ est Christus Iesus.* Quare fundauit Ecclesiam merito sanguinis sui Religio-ne, hoc

ne, hoc est, cultu Dei, & Christi, fide, spe, & charitate in Deum, & proximum, & obedientia mādatorum. Et discessurus ad Patrem, non reliquit orphanos Apostolos, & Ecclesiam, sed spiritu sancto misso de coelo eam cōsolatus, substituit sibi Vicarium in terris Petrum Apostolorū principem, & Petri successorem Romanū Pontificem, cùm dixit: *Tu es Petrus, & super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et iterum: *Pasce oves meas, præsertim cum priuilegio fidei nunquā amittendæ: Rogavi enim pro te, Petre, ut non deficiat fides tua,* dixit Christus. quæ dignitate, protestate, & gratia quid ex cogitari potest excellentius? si igitur inter meditādum occurrat hoc beneficium, magnas eges erit maximarum cogitationū, & optimarum animi affectionū. quis enim erga eum non afficiatur animo, q̄ & seipsum nobis tradidit, & suam etiam auctoritatē, & maiestatem ad hominū utilitatē transtulit in hominē? quis ei se planè non dedicet, quē tantorū munerū largitorem tam liberalē intelligit? Sacerdotium summū sumō roborauit, & ornauit sacrificio Missæ, eodē ipso, quanq̄ incruento, quo se in Cruce obtulit immaculatum Deo.

Ad sacerdotium, & sacrificium Hierarchiam Ecclesiasticā instituit cœlesti persimilem, quæ beneficio sacramenti *Ordinis Christo supremo Hierarchæ consecrata*, in varios gradus & ordines distributa, Ecclesiæ faciē pulcherrimā reddit: suū etiam bonū populis laicis impartiens sacramenti *Matrimonij* institutione & dono, quo nuptias Christianas quasi sacrari mandauit, vt ita exhiberet sibi vndiquaq; gloriosam Ecclesiā non habentem maculam, neq; rugam. Eandem sanctissimis legibus, & institutionis communiuit, quippe quibus cautū voluit hominibus, non solum à flagitiis, & peccatis, quæ sub aspectum hominum, cùm cadant, ab hominibus vindicantur, sed ab iis etiam criminibus, quæ voto, animoue commissa intra consciētiæ latebras occultantur, & soli Deo nota cum sint, eius solius iudicio, & severitati referuantur. quæ sanctitas propria est euangelicarum legum, quæ vt ait Propheta, *animas conuertunt.*

Psal. 12.

Adornauit præterea ecclesiam suam Christus perfectioribus illis sanctionibus, atq; cōsiliis, ad quæ paucos illos, qui ca-

Matt. 28. pere possunt, inuitat quidem, non tamē cogit. Paupertate, scilicet, Castitate, & Obedientia: quibus cœlestibus ornamentis ad cō speciosam, illustremq; reddidit Ecclesiam, vt cum Anglicana Hierarchia de ordine, & pulchritudine penè certet. Denique amantissimus sponsus à terris discedens in cœlos, pollicitus est se cum Ecclesia futurum semper usq; ad sæculi consumationem. Quid hac prouidentia præclarus? quid sanctius? quid diuinus? nempe omnipotens est, qui hęc potuit; summè sapiens, qui disposuit: infinitè bonus, qui voluit, & fecit abundantius, quā vel dicere vel intelligere possunt Angeli, ne dum nos abieciissimi homunciones.

Actionum internarum Christi Domini nonnulla virtutum exempla.

C A P V T XI.

Luc. 10. **N** hoc numero actionum, quas non laboriosas nominat S. Basilius, censemur actiones internæ Domini: de quibus propterea etiam pauca dicēda sunt, nō de omnibus quidem, sed de gaudio, ira, zelo, pauro, & tristitia. Sunt quippe hęc præcipua & ad propositam exemplorum considerationem maximè pertinent.

Luc. 10. **Gaudium, & exultatio.** Fructum Spiritus sancti fuisse gaudium, quod fuit in Christo, scribunt Patres in Euangelium S. Lucæ. Obseruandum autem est, quibus locis describitur Dominus gaudens, aut exultans, ibidem significari eum hunc affectum suscepisse non tam sui, quam Apostolorum, & nostri causa: Lazarus, inquit, mortuus est, & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Et cùm reuersi essent septuaginta cum gaudio, quod dæmonia subiicerentur illis, postquam paterna monitione eos ab inanis gloriæ periculo auertisset, in illa hora ait S. Lucas: Exultauit in Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi Pater. Amator hominum, scripsit S. Cyrillus, gaudet de horum conuersione, videns plurimos per Apostolos conuertendos. Et Theophylactus: Exultat, inquit, quia tantis bonis Apostoli facti sunt digni. Auctor igitur,

igitur, & parens Christi lätitię est amor, & charitas. absit igitur inuidentia, quæ propter aliorum bona nostris paria, aut similia tam facile suscipitur ab hominibus. sed nec exultemus gaudio, nisi in Spiritu sancto, & eo solo, quem gignit amor Dei, & proximi, qui cùm moderatissimus sit, est etiam ab omni leuitate remotissimus. quare quę exultasse aliquando Dominum Iesum legimus, risisse nusquam reperimus.

Ira, & zelus. appetitus vindictæ, ait S. Thomas, aliquando est cum peccato. quando scilicet aliquis vindictam querit absquerationis ordinem: & sic ira in Christo esse non potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque talis appetitus est sine peccato: immo est laudabilis, puta cùm aliquis appetit vindictam secundum ordinem iustitiae, & hęc vocatur ira per Zelum. hoc sanctissimo exarsit zelo Dominus, cùm eiecit de tēplo clementes, & vendentes. quod S. Hieronymo visum est mirabilius signū, quam transfiguratio cum voce Patris, quam curatio cætinati, quam deniq; ipsamet Lazarus fuscitatio. vt intelligeremus, quam oderit dominus iniquitates, & peccata, ea præsertim quę in locis Deo dicatis, & à personis sacris aduersus Deum, & homines committuntur, quandoad huiusmodi scelerata profliganda, quasi vires diuinitatis exeruit, quę, vt idem ait, In hoc ipso facinore, in eius facie relucebat.

Marc. 3. Legitur iterum iratus Dominus apud S. Marcum, ira autem causam dederunt homines Iudæi in peccato obdurati: ita vt diuinum lumen quod à Christo per prædicationem, & miracula in eorum animis copiosissimè affulgebat, non admittarent. Et circumspiciens eos, cum ira, ait, contristatus est super cœcordia eorum. Ex quo perspicuum est, quam detestabilis Deo sit in peccandi consuetudine obstinata perseverantia: præsertim coniuncta cum rebellione à lumine diuino, cum id peccator iniuriosè repellit. hęc enim est cœcitas cordis, quam sollet, vt plurimum sequi certa ruina. quod raro peccatores huiusmodi resipiscere soleant. Hęc primum fletum ciet Domino, qui propterea videns ciuitatē fleuit super illā. postea vero etiam iram & vindictam.

Luce 19. Indigne etam tulit Saluator discipulos amouere eos, qui parvulos

Hom. in
Matth. 32.
Incerto.

uulos Christo offerebant; vt eos tangeret. dixitque propterea illis: *Sinite paruulos venire ad me.* S. Chrysostomus est auctor, id Apostolos fecisse, quod existimarent tanto viro, quantus erat Dominus, ex huiusmodi paruolorum oblationibus iniuriam fieri. quare arcebant dignitatis Christi causa. irascitur igitur Dominus, quod illi admant Apostoli occasionem humilitatis exercendae. quare vt mandanum calcaret honorem, non solum admisit infantes in conspectum, sed accepit, & in vlnis tenuit. Observent etiam illi, qui facile auertut adolescentes ab obsequio congressuque Christi, ne indignationem Domini aduersum se concident: etiamsi bono id zelo faciant, eodemque ipso, quo Apostoli.

Matth. 26.
Marc. 14.
Luca 22.

In Apologia
pauperum par.
l. art. 2.

Habili. 27. su.
per Matth.

super Psal. 103.

enim Augustinus sic habet: *Cum videret Christus multos prompros, & gaudentes ituros esse ad passionis martyrium, exultaturos in ipsa passione fortes, centenarios, maturos ad horreum, tamen infirmorum quorundam, quos videbat posse conturbari ventura passione, ne deficerent, sed potius voluntatem humanam voluntati creatoris coniunge-*

*iungerent, ipsorum personam voluit suscipere in passione, dicens: Tri-
stis est anima mea usq; ad mortem. condescensionem autem hanc
maximum fuisse argumentum eius infinita pietatis summaz-
que charitatis, explicant in primis S. Ambrosius, & S. Bernat-
dus, ille quidem sic: Errant in hoc loco, qui tristitiam Salvatoris ad *Lucam lib. 10.*
argumentum inolita potius à principio, quam suscepta ad tempus in *cap. 22.*
firmitatis inclinat: & naturalis sensus cupiunt detorquere senten-
tia. nusquam magis pietatem eius, maiestatemq; demiror, minus enim
mihi contulerat, nisi meum suscepisset affectum. Hic vero sic: Si fie-
ri potest transcat à me calix iste: Agnosco, inquit, in belli duce pusil. In Serm. de B.
lanimorum trepidationem; agnosco agroti vocem in medico; agnosco *Andreae Apo-*
sto. infirmantem gallinam cum pullis. Considero charitatem: stupeo di-
gnationem, & expauesco humilitatem. misericors Dominus non B.
Andreae robustum sibi sumpsit affectum: quia non est sanis opus me-
dicus, sed male habentibus. & si quem dignatio tanta scandalizet, pla-
nè meretur audire; An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum. Matth. 20.
huic enim odor vita in mortem est. Quid enim magnum fuit, Do-
mine I E S V, si accidente iam mortis hora, propter quam veneras, in-
trepidus stares, tanquam qui potestatem habebas, ponendi animam
tuam, & nemo tollebat eam à te: aut non longè gloriosus fuit, quan-
doquidem totum propter nos agebatur: ut non solum corporis passio,
sed etiam cordis affectio pro nobis ficeret, & quos viuificabat mors
tua, nihilominus & trepidatio robustos, & mæstitia latos, & ratiū
alacres & turbatio quietos ficeret, & desolatio consolatos.*

Generalia quadam præcepta ad eadem virtutum
exempla ex actionibus Domini facilius
eruenda.

CAP V T XII.

RIMVM præceptum, quod iuuat meditantem ad *primum præ-
ceptum.* inuenienda faciliore negocio virtutum exempla in
antè iam dictis actionibus, & aliis, est consideratio
circumstantiarum, quæ in quibusque obseruari so-
lent

Ient actionibus, ab iis, qui de Christianis moribus, officiisque scribunt, & continentur vulgato illo versiculo.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Vt exempli causa. Quis? Si ergo ego laui pedes vestros Dominus, & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Ecce humilitatis magna insigne, & maximum exemplum à persona. Quid?

Ioan. 13.
Ioan. 15.
Luca 13.
*Sermones pri-
mo de Epipha-
nia.*
Ioan 14.
Matth. 17.
Matth. 7.
Matth. 21.
*Secundum pra-
ceptum.*
Luca 1.

Si opera non fecissem in eis, que nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato. Ecce Christi charitatem, & benignitatem: qui nullum non mouit lapidem, nullum non aggressus est opus, vt Iudæos ad veritatem alliceret. Iterumque, ecce qua ratione neglectus diuinorum munera, & auget peccatum, & diuinā iram iustissimè concitat.

Vbi? Non capit Prophetā perire extra Hierusalem. Bethleem, ait S. Leo, nativitate praelegit, Hierosolymam passionis, ad maximam simul ignominiam patientis, & simul maximam charitatem redemptorum. Quibus auxiliis? Pater in memanens ipse facit opera. Vide veritatis amantissimum filium, & gratitudinis. Cur? Vt non scandalizemus eos, vade ad mare. Ecce studium ingens ædificationis in Christo. Quomodo? Erat docenseos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribe eorum, & Pharisæi. Ecce qua grauitate, & verborum, sententiarumque pondere tractandum est verbum Dei. Quando? Mane reuertens in ciuitatem, esuriit. more studiosi operarioris, qui vt ait Glossa, mane surgit.

Secundum præceptum, in vnam actione circumstantiae prædictæ obseruari similiter debent, ac in multis. adferantur aliquot exempla. Incarnatio. Quis? Filius altissimi. Sanctum. Filius Dei. Vocabis nomen eius JESVM. Quid? Concipies. Vbi? In vtero. in ciuitate Nazaret. Quibus auxiliis? Missus est Angelus Gabrial à Deo, diuino scilicet, & Angelico. Cur? Regnabit in domo Jacob in eternum, & regni eius non erit finis. Et alibi: Vt saluetur mundus per ipsum. Quomodo fiet istud? Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Quando? & hic mensis est sextus illi. hoc est, vt ait Apostolus, quando venit plenitudo temporis. In his autem omnibus, quam eximia sunt virtutum exempla & quam multa? In persona filii Dei admirabilis, &

stupen-

stupenda dignatio. In conceptione eiusdem exinanitio. In loco, hoc est, virginis vtero, sanctitas, & innocentia singularis. In ciuitate Nazareth flos, odorque eiusdem innocentiae per vitæ exempla latè flagrantis. In diuino auxilio summa Dei potestas, sapientia, bonitas, misericordia, liberalitas, charitas. In Angelico item auxilio benevolentia, obedientia. In fine, filij Dei amor in genus humanum inexplicabilis. In modo, virginitatis votum in virgine Deo ita gratum, vt ne violaretur, aut vel minimum detrimentum pateretur, magna multaque in virgine miracula ediderit Deus: Vt quod virgo concipiat, virgo parat, virgo simul & mater. In tempore, Dei ipsius condescensio ad probandum virginis articulum fidei, quem per Angelum edixerat, ex ipsa sterilis Elisabeth conceptione, semestris temporis spatio confirmata.

Annunciatio etiam, quæ pars est huius mysterij ad eundem modum discuti potest inter meditandum. Quis nunciat? Angelus ex summis principibus unus, quia vt ait S. Gregorius, summum omnium nunciaturus aduenerat. Summa enim hīc sunt omnia, quia maxima etiam erat hominum peccata, in quibus numerantur & mea: ad quæ delenda iam tum designabantur caro & sanguis filij Dei, & filij virginis. Quis item, aut quæ illa virgo est, ad quam tantus nuncius destinatur. Ad virginem, ait, sponsatam viro de domo Dauid, & nomen virginis Maria, gratia plena, & cui dicit Gabriel: Dominus tecum, hoc est, ait S. Augustini Glossa, tecum magis, quam tecum. Vt videlicet, ex tanta gratiæ plenitudine, non solum ipsa sanctissima, & Deo charissima redderetur; sed in nos etiam aliquid redundaret. Mater Dei, paries filium. Et: Quod nasceretur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei, ancilla denique Domini. nam ait: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Vide, ait S. Ambrosius, humilitatem: ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentina exaltata promisso est. Quid? Ave, gratia plena, Dominus tecum. Vbi? in virginis cubiculo: sola, inquit idem, in penetralibus, quam nemō virorum videret, solus Angelus reperiret. Quibus auxiliis? salutatione Angeli, cuius congressus cum virgine modestissimus

10

Tt

mus

Lib. 2. in Leo.
initio.

mus Angelicoq; pudore, & reuerentia plenissimus fuit. Quare post salutationem, siluit Angelus, tacenteque virgine, & pro prudētia summa, qua p̄dita erat, cogitante, qualis esset ista salutatio: tum demū sermonem repetiit, timorē excussit, conceptionem filij Dei integra virginitate Matris futurā dixit, & confirmauit. Cur? vt obtineret à virgine consensum, quem virgo, audita Dei voluntate p̄st̄tit liberaliter, dicens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Nec aliud à virgine adeo ad obsequendum parata, expetandum fuit. Quomodo? Verbis Angeli quidem, sed diuino primū ore pronunciatis: *Ave, gratia plena, Dominus tecum.* Quando? ad virginem iam despontatam. vt ea ratione omnis iustæ calumniæ occasio præuerteretur.

Natiuitatis mysterium eodem modo distingui potest cogitatione inter meditandū. Quis? primogenitus virginis. Quid? nascitur de virgine; Et p̄perit filium suum primogenitum. Vbi? in Bethlehem Iudea. In stabulo: & reclinavit eum in p̄sepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Quibus auxiliis? diuino auxilio. quo præsente, non alio opus fuit. Cur? ob Patris gloriam. ob id Angeli: *Gloria in altissimis Deo.* Et ob hominis summū bonū. nam parvulus datus est nobis. Quomodo? salua matris virginitate, ac fine eiufde vel minimo doloris sensu. Quando? Intempestæ noctis silentio, media hyeme, &c, cum exiit edictū, à Cesare Augusto, ut describeretur vniuersus orbis. Atq; hæc est ratio satis facilis, & accōmodata ad contemplāda mysteria omnia vitæ, passionis, resurrectionis, & Ascensionis Domini nostri Iesu Christi, quod nisi breuitati studendum esset, exemplis aliis adhuc ostendi facile posset.

Tertium præceptū est. Actiones contrarias Christi, quāmuis pugnare inter se videantur, esse nihilominus virtutis regulas, sicut & alias. nullam enim actionem exceptit S: Basilius; & vniuersè S. Augustinus affirmat, totam Christi vitam disciplinam ligione, cap. 16. morum fuisse. Ex omnibus igitur exempla virtutū à nobis colligenda sunt. & quidem, vt ego arbitror, ex singulis omnia, si ij essemus, qui eas circem̄ eruere. Certè ex singulis aliqua. Et hæc

cura minimè negligenda est meditanti. *Ad sanandum Regulif- lium Dominus venire noluit,* scribit S. Anselmus, ne diuitias hono- rasse wideretur, at ne conditionē sp̄reuisse seruilem, ad Centurionis fa- mulū mox ire consensit. Clamat in templo ex charitatis feroore, *Ioh. 7.* & salutis animarum zelo: & tamen p̄dictū de eo fuerat, & re- fertur in Euangelio; *non contendet, ne gloriamabit:* ad ostenden- *Matth. 12.* dam, videlicet, eius insignem patientiam, & mansuetudinem. Arguit Petrum acriter cum magistrū reuocat à mortis cogita- *Matth. 16.* tione, vt reprehensionem acrem adhibendā sciant Patres, cum filij grauiter labūtur, & impediunt diuinā gloriam, aut bonum publicū, pr̄sertim si eam ij ferre possint, vt Petrus. Nec tamen quicquam loquitur aduersus Thomam id similiter optātem, verbisque significantem non obscurè, vt doceat Rectores ho- minum dissimulare in tempore errata sibi subiectorū, vt alio tempore commodius corrigant. *Quæstum dignum est,* ait S. Chrysost. *qua gratia adeò Christus indignatus est, aduersus veden-* *Homil. 22. in Ioan.* *tes, & clementes in templo, & maximè cum alias iniuriis, contumelias, ḡ affectus, Samaritanus, & dæmonium habēs appellatus, nibilitate fece- rit.* Aedificationi Dominus semper studuit, aquissimè tulit irrogatas sibi iniurias, & cùm inferrentur, vel tacuit, vel simpliciter negauit. templi violationem, vt qua diuina ceremonia polluebantur, tanquam iniuriam Patri factam, seuerè vindicauit: simulque ostendit, se non ut *Marc. 15.* eas sp̄neret, quod illi calumniabantur, curasse Sabbato infirmos. Aliquando, ait Beda, fugit, ne facerent eum regem. Passurus autem patiatur se regem vocari. docens se non temporalis, sed aeterni regni regem, eo que per contemptum mortis venire. Origenes quoque in ea verba: *Ne scandalizemus eos,* scribit: prohibet Dominus scanda- lum fieri hominibus, ne amplius peccent, siue vt saluentur, aliquando verò contemnit Pharisæorum scandalum: est enim cùm contemnen- dum est. in quam sententiam sanctus Gregorius sic ait: *Quan-* *Homil. 7. in Ezechiele.* *tum sine peccato possumus, scandalum proximorum vitare debemus;* si autem de veritate scandalū sumitur, vilius nasci permittitur quām veritas relinquatur.

Quartum præceptum est S. Bonaventuræ, qui ait: *Actio- Quartum præ- ceptum.* *num Christi sex esse genera, nec omnia à nobis imitanda.* Primum a- *Apol. pauperē* *ctionis prima. responsa* part. 2. art. 2.

Primum genus. Actionis genus spectat in Christo magnitudinem, & excellentiam potestatis eius. ut super aquas siccis pedibus ambulare, Elementa conuerte, panes multiplicare, seipsum transfigurare, & cetera miracula facere. Secundum actionis genus refertur ad eius sapientia lucem, ut arcana caelestia explicare, secreta cordium scrutari, futura praedicere. Tertium genus arguit in Christo severitatem iudicij, ut videntes eiecere de templo, cathedras videntium columbas euertere, & dura increpatione ferire Pontifices. Quartum est dignitatis officij Christi, ut sacramentum confidere sacratissimi corporis sui, manus imponere, & relaxare peccata. Quintum vero pertinet ad condescensionem misericordie nostra, ut latere in persecutione, trepidare, & contristari in morte, Patremque rogare, ut transfret ab eo calix. Sextum denique refertur ad institutionem vita perfectae, ut paupertatem, virginitatem sequi: Deo & hominibus seipsum subiicere, noctes in oratione peruigiles duocere, pro crucifigentibus exorare, & mortis summa charitate etiam pro inimicis offerre. Vera imitatio, qua Christos similes euadimus, non est posita in representando in nobis Christum in actionibus potestatis, & excelletiae singularis: nam hoc esset planè diabolicum, nisi contingat index singulari aliquo Dei dono. Seuerum esse, & actiones severitatis ac dignitatis obire est Prælatorum, & Principum Ecclesie. Condescendere, quoad actiones externas infirmorum est. Actiones igitur, qua vitam ad virtutem, & perfectionem informant sole sunt, quas proposutas habere debemus ad imitandum. Hæc ex S. Bonaventura.

Eiusdem generis exempla virtutum ex actionibus quibusdam personarum nonnullarum Euangelicarum erga Christum Dominum.

C A P V T . XIII.

Xactionibus etiam eorum, qui Christum viderunt, & cum eo egerunt, debent peti exempla virtutum inter orandum. In primis vero ex amore, quem erga eum habuerunt homines, discimus, quam tunc amabilis fuerit Dominus, & multo magis nunc a nobis amandus sit.

De

De Apostolis scriptum est, eos aliquando tentatos à Dömino, num & ipsi vellet abire, hoc est, eius disciplinam deserere: nomineque omnium respondisse Simonem Petrum: Domine, Ioan. 6. ad quem ibimus? verba vitae eterna habes. Quanti amoris verbum? ait S. Chrysostomus, quo & patribus, & matribus, & omnibus rebus Christus pretiosior ostenditur: quodque qui ab eo discedunt non habent amplius, quod configiatur. Sed ne propterea, ad quem ibimus, dixisse viderentur, quod non haberent, qui se acciperent: subdit, Verba vitae eterna habes. quæ illi carnaliter, & secundum humanam rationem, & ij secundum spiritum, & fidem intellexerunt. Nec immerito respondet, & quasi fide iubet pro omnibus discipulis unus Petrus, cum de Christi amore agitur: nam Christum amat Petrus vehementissime: In omnibus locis, vt scribit in cap. Matth. S. Hieronymus, ardenter fidei inuenitur Petrus. Interrogatis 24. discipulis quem hominem dicarent Iesum, Dei filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet, & licet erret in sensu, in affectu tamen non errat, nolens eum mori, quem filium Dei fuerat paulo ante confessus. In montem cum Salvatore inter primos primus ascendit, & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repente de scenderat timore, amoris statim abluit lachrymis. Post passionem vero, cum esset in lacu Genesareth, & pescaretur, & Dominus in littore staret, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo statim precipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore, quo semper, tunc quoque ceteris tacentiibus, credit se posse per voluntatem magistri, quod ille poterat per naturam: Iube me venire ad te super aquas. Idem postea, explicans illa verba Petri: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego Matib. 26. nunquam scandalizabor. Non est temeritas, inquit S. Hieronymus, neque mendacium, sed fides est Apostoli Petri, & ardens affectus erga Dominum Salvatorem, de quo supra diximus. S. Chrysostomus Homil. 69. in Ioan. quoque commemorans Petri factum in recusando primum, deinde in admittendo, ut ei à Domino pedes abluerentur: In recusando, inquit, vehemens Petrus, & in permittendo vehementior: ut rung ex amore.

Quanto vero amore Christi Domini arserit Maria Magdalena, notius est, quam ut opus sit, id longa oratione prosequi.

Cap. P.

Ioan. 20.

Marc. 9.

Ioan. 13.

Homil. 71. in
Ioan.

Ioan. 21.

Homil. 86. in
Ioan.

Ioan. 4.

Incepit enim ab amore: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. quos deinde progressus in eodem amore fecerit, testes sunt historiae Euāelicæ omnes, illa autem in primis, qua describitur, stans ad monumentum foris plorans. vbi describitur non solum, vt aiunt Patres, sauciata, sed ebria Christi Domini amore sanctissimo, atq. castissimo.

Verū non modò adamarunt homines Christū, sed eum singulari etiam obseruantia reuerebantur, & colebant. De turbis scriptum est apud S. Marcum: Confestim omnis populus videns Iesum stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabant eum, siue q[uod] reliquæ splendoris in transfiguratione suscepit adhuc in fronte eius apparerent, vt innuunt Theophylactus, & Euthymius, siue quod venerationem haberet Christi aspectus, quam decebat habere Dei filium carne indutum.

Sed quantæ auctoritatis apud omnes esset Christus, testantur, quæ fecit, & dixit in templo, quæ publicè, & priuatim cum ipfis in Synagoge principibus, qui, vt ait S. Ioannes, crediderūt in eum multi, quanquam eum confiteri, vt pote gloria hominum amatores magis, quam Dei, non aūsūt. Id certè in eius discipulis clarissimum est. & vt alia omittam quām plurima, cùm dixisset Dominus Apostolis: Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me; aspicebant, inquit idem S. Ioannes, discipuli ad iuicem, h[ab]itantes, de quo diceret. Vbi scribit S. Chrysostomus: Nullius sibi criminis consciū Apostoli quam conscientia sua, Christi sententiam veriorem duxerunt: ideo aspicebant iuicem discipuli. Idcirco etiam cùm apparuisset Dominus in littore post resurrectionē, & accurrisserent ad eum discipuli, nec auderent eum interrogare, animaduertit, eos solitam habuisse fiduciam: nec tam ad eum loqui ausos; sed, inquit, silentio, metuque, & reuerentia in eum intenti discubuerunt. Par amoris, & reuerentiae obsequium fuit Apostolorum in Christum, quod sāpe ostendunt: sed tunc maximè, cùm tam diligenter curant ei cibum, & tam amanter rogant, vt manducet. Et cum ingredienti cum humili illo triumpho Hierosolymam propria sternunt vestimenta.

Magna

Magna etiam utilitas capi potest ex consideratione actionum ciuium, & consanguineorum Christi erga ipsum. illa, videlicet, vt ex iis intelligamus, verissimè à Christo dictū: Inimici hominis domestici eius. Nam primò quidē illi admirati sunt eius res gestas, & dicta, vt docet S. Matthæus, postea admirationem verterunt in probra, & contumelias, aliaque facinora, quæ ne inimici quidem eius excogitarunt. Vocant fabrum: Nonne hic est faber, filius Maria? Scandalum capiunt ex eius vita ratione: Scandalizabatur in eo, est apud S. Matthæum. Sed grauiora multò scribunt S. Marcus, & S. Lucas, Ille quidem: Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quia in furorem versus est. Hic autem: Duxerunt eum super supercilium montis, super quem ciuitas eorum erat adificata, vt præcipitarent eum. Denique, vt qui non nisi terrena saperent, illi non nisi terrenorum consiliorum auctores erant. Id quod solet caro, & sanguis cum viris religiosis: Si haec facis, aiunt, manifesta te ipsum mundo: hoc est, vt explicat sanctus Augustinus, appare hominibus, vt laudari possis ab hominibus. qui etiam assertit idcirco consanguineos eius in eum non credidisse, quia humanam requirebant gloriam.

Quo loco prætermitti non debet usus, & consuetudinis, quæ inter Christum, & eius sanctissimam Matrem intercessit, commemoratione. Nam, vt certum est, Christum, cùm esset infans, & puer, adolescens etiam, & iuuenis, matris imperio omnino subiectum fuisse, immo & ipsi Iosepho, quamdiu vixit, quia scriptum est: Et erat subditus illis, & tantum filium, vt erat Christus, tales matrem, & matrem vicissim filium ardentissimè semper, constantissimeque dilexisse; aliquam tamen mouet admirationem aliquibus, quod Matrem non unquam minus hilarè accepisse videatur, & fortasse etiam durius. Hāc tollit admirationem S. Bernardus explicans illa verba: Quid mihi & tibi est mulier? Quid tibi & illi, Domine? Nonne quod filio, & matre aqua in tri? quid ad illam pertinet, queris, cùm sis benedictus fructus ventris eius immaculatus? nonne ipsa est, quæ salvo pudore concepit, & sine corruptione serz. de matri.

ruptione te peperit? nō ne ipsa est, in cuius utero nouem mensibus moratus es, cuius virginis uberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorum factus de Hierusalem descendisti, & eras subditus illi? nunc ergo Domine, quid molestus es illi, dicens: quid mihi, & tibi? multum per omnem modū. Sed manifestè iam video, quod nō velut indignans, aut confundere volens Virginis Matris teneram verecundiam, dixeris: quid mihi, & tibi? cum venientibus ad te (iuxta Matris præceptū) ministris, nihil cunctatus facias, quod illa suggeres. Ut quid ergo, fratres, ut quid sic respondeat prius? utique propter nos; ut conuersos ad Dominum iam non sollicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illae nō impediunt spirituale exercitium. Quamdiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parētibus, at postquam reliquimus nosmetipso, multò magis ab eorum liberis sumus sollicitudine. Et paullò pōst: Optimè ergo nos docuit Dominus, ne solliciti simus super propinquis carnis noſtre, plusquam religio postulet, quando ipse Matri, & tali Matri respondit: Quid mihi, & tibi est mulier? sed & in alio loco, cùm suggereret ei quidam, quoniam foris staret cum fratribus Domini, quarens ei loqui, respondit: quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Vbi modo sunt, qui tam carnaliter, & inaniter super carnibus propinquis suis solent esse solliciti, ac si adhuc viueret ei ipsi cū eis? Porrò hic consideranda simul est sollicitudo, qua Christus moriturus afficiebatur ex solitudine Matri. id circa eam discipulo committit, quo loco sic S. Chrysostomus: Cur non aliūs cuiuspiam mulieris meminit, cùm adesserent? admonens quiddam amplius matribus tribuendum. Ut enim cum spiritualia impediunt parentes, ne cognosci quidem sunt, ita cùm nihil impediunt, merito omnia his sunt tribuenda, & omnibus preferendi: quia generunt, quod educarunt, quod innumerā in supernā, pro ipsis molestias subierunt.

De

marci 3.

Ioan. 39.

Homil. 84 in
Ioan.

Dereliquis actionibus diuersarum personarum,
que in Euangelio continentur.

C A P V T . XIV.

LIAZ adhuc supersunt actiones in Euangelio, hoc loco breuiter commemorandæ, eodem ferè ordine, in eundem finem, quo superiores. Videntur illæ sic numerari posse. Diuinæ, Hierarchicæ Angelicæ, Hierarchicæ Ecclesiasticæ, Politicæ, Ciuiiles, Oeconomicæ, Personales.

Diuinæ Dei actiones propriæ sunt: & sunt alia internæ, externæ alia (ad intra, & ad extra dicuntur à Theologis) Internæ sunt generatio, qua Filius à Patre generatur, & spiratio, qua Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio. Ambæ in Euāgelio continentur simul cum mysterio sanctissimæ Trinitatis personarū Patris, & Filii, & Spiritus sancti in vnius diuinæ naturæ unitate. quod propterea à S. Hilario sacramentum Euangelicū appellatur: Lib. 2. de Trin. sæpeque mysterij huius, aut totius, aut partis in eo fit mentio. Vt, in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Unigenitus, qui est in sinu Patris. Tu es Filius meus dilectus. Vt Filius tuus clarificet te. Tu es Christus, Filius Dei vivi. Spiritus, qui à Patre procedit. quem ego mittam vobis à Patre. Ego & Pater vnum sumus. Ad eum veniemus. Denique baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Cùm hæc in meditationem incident, exercere debemus fidei actum, quo credamus tantum sacramentum fidei prompta & explicata, qualem Dominus exigebat, cùm diceret: Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Deinde intelligendum est hanc fidem esse fundamētum æternæ vitæ. Propterea enim ait Dominus: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. In qua idcirco, quantò magis proficiimus, vt ait S. Augustinus, tantò magis viuere tendimus. Tert. 105. in Ioan. 17.

Ad hæc considerandum diligenter, tantum bonum in nos deriuatum esse per Christum: Ipse enim erat lux vera. Et ipse de Ioan. 1. fe ait:

Vu

se ait:

Ioan. 8.

Ioan. 17.

Lib. 3. de Trin.

Hilar. ibid.

Joan. 1.

Lib. 5. de Trin.

Ioan. 3.

Lib. 9. de Trin.

Lib. 8. & 9. de

Trinit.

Ioan. 16.

Ioan. 1.

Ioan. 6.

Ioan. 10.

Ioan. 17.

Ioan. 1.

se ait: *Ego sum lux mundi.* Perspicuè autem ad hoc propositum scriptum est: *Vnigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Et clarius adhuc: *Manifestauit nomen tuum hominibus non, inquit S. Hilarius, quod Deus est, sed quod Deus Pater est.* Et vt sciamus, quantum etiam hoc nomine Christo debeamus, huc retulit Dominus omnia miracula, quæ tam multa, & inaudita patravit: *Factorum suorum, ait S. Hilarius, nobis exemplum posuit, ut per inenarrabilem gestorum suorum efficientiam, de virtute nativitatis inenarrabilis doceremur: cum aqua fit vinum: cum quinque panibus saturatis quing. millibus virorum, excepto sexu, & atate reliqua, replent fragmentis cophinos duodecim, cum res cernitur, & nescitur, fit, & non intelligitur, ratio non apprehenditur, effectus ingeritur.* Sed in hac re quam debita Christo gratia referenda, vt etiam in omnibus aliis, docet Beda in ea verba: *Vnigenitus ipse enarravit. Homo factus, inquit, enarravit quid de veritate Trinitatis sentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus perueniendum sit.* Enarrabit etiam, cum electos ad claritatem suæ visionis inducat: *Est enim, vt tradit S. Hilarius, hoc sacramentum celeste, quia in caelis aperiendum nobis est, & demonstrandum facie ad faciem, non tantum in enigmate, & perfidem, vt in hac mortali vita.*

Occasio porrò obeundi prædicta mentis munera non raro se se offert Euangelia meditanti, quando nimis mentio fit Patris, nec additur noster, aut vester, aut quid simile, vel adiungitur meus: *Pater diligit filium. Quicunq; fecerit voluntatem Patris lib. 9. de Trin. mei.* Quam ob causam mysterium Trinitatis à S. Hilario sacramentum paternum dicitur: cum filius nominatur eodem modo vel, natus, vel, *vnigenitus*, & ob id ab eodem dicitur, *sacramētum Nativitatis*, idem mysterium; sicut &, *sacramētum exitioris*, quia scriptum est: *Exiui à Patre, & veni in mundum.* hic referendum est, quod dicitur de filio, quando describitur *in sinu Patris, vide-re Patrem, viuere propter Patrem, mitti à Patre, cognitum esse à Patre, & vicissim se Patrem cognoscere, se unum esse cum Patre, Patrem in ipso esse, & ipsum in Patre, Patrem ante quam mundus fieret, claritatem dedisse filio, & similia complura: Cùm Verbum appellatur, aut*

aut *Dei sapientia.* Similiter, cùm exprimitur *Spiritus sancti no-men*, de eo quippe sic scribit sanctus Augustinus: *Spiritus san- Lib. 5. de Trin. & tis ineffabilis est quadam Patris, Filij, communio: & ideo fortasse sic cap. II. appellatur, quia Patri & Filio potest eadem appellatio conuenire. nam hoc ipse propriè dicitur, quod illi communiter.* Et hac Trinitas unus Deus, solus bonus, magnus, aeternus, omnipotens, ipse sibi unitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia.

Iuuabit autem maximè ad prædicta, & similia utiliter meditada obseruare rationem, quam Christus Dominus secutus est in mysterio sanctissimæ Trinitatis co-memorando. ab illo enim initium orationis facit: *Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum. Pater saluifica me ex hac hora. Confiteor tibi Pa- Matt. 26. ter. Idque summa cum reverentia, & pietate: Pater sancte, Pater iuste, Pater Domine cœli, & terra. Summa item cum fiducia, & amore: Pater mi. Pater ego sciebam, quia semper me audis. Pietati & Matt. 26. amori adiungit humilitatem, cuius impulsu orat aliquando, Marci 14. non solum genibus flexis, sed etiam prostratus humili. nec solo lumen preces offerens, sed etiam supplicationes; hoc est, humili- Hebr. 5. mas orationes, vt notat Apostolus. In ipso orationis cursu, exi-tuque vniuersam voluntatem suam paternæ committit, in ea prorsus conquiescens: *Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Vt autem se quam gratissimum erga Patrem ostendat, omnia illi accepta fert: opera: *Pater, ait, in me manens, ipse facit opera.* Ioan. 14. Doctrinam: *Doctrina mea non est mea. Vitam: Et ego viuo propter Ioan. 6. Patrem. Iudicij auctoritatem, & potestatem: Dedit ei iudicium Ioan. 5. facere.* Et quod magis mirandum est, ob eandem causam in Patrem refert diuinitatem suam: *Pater, quod dedit mihi, maius om-nibus est.* Processionem quoque, & missionem Spiritus sancti: *de quo propterea ait, qui à Patre procedit, quem mittet Pater in no-minem meo.* Denique S. Chrysostomus, cùm exponeret illa verba: *Homil. 79. in Dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei, det ei vi-tam aeternam: Si hoc loco, ait, ad humani sermonis morem paulum de-scendit, non admireris: facit enim, & dictarum causarum gratia, & vt* *scit. Matth. 2. Vn 2 semper**

semper de se magnificè dicere caueat. Et paulò antè: *Dixi, & semper dico, excessus humilitatis seruis multū persuasit.* Quibus verbis hæc subest sentētia. Christum Dominum non solum humiliter de se locutum, vt patrem exaltaret, sed longè etiam communes humilitatis limites egressum. ob quam animi moderationem

Luc. 8. 1.

Spirituī sancto tribuit quoque sanctificationem, & confirmationem discipulorum, & ideo eum appellat virtutem ex alto, potestatē dimittendi peccata, quam dedit Apostolis, Accipite Spiritū sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Eruditionem Apostolorum; ille vos docebit omnia.

Ioan. 14.

Joan. 20.

Vicissim Pater Christum maximè honorat, habetque eum vt filium, vt delicias, ac velle se, vt à nobis audiatur, tanquam unicus orbis terrarum magister, significat sàpē, sed tunc in primis, cùm ait: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Et quanquam amoris diuini, hoc est, immensi & infiniti vi, nostrique causa mandatum filio dat Pater, vt crucis mortem obeat, cum tamē turbatā anima, rogit eum Christus, vt se clarificet, *venit vox de cælo: Et clarificavi, & iterum clarificabo.* Per gloriam videlicet resurrectionis. propter quā sanctus Ioannes ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre.* Denique: *Neg, enim, ait, Pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificant filium, sicut honorificant Patrem.*

Matth. 17.

Joan. 12.

Joan. 1.

Joan. 5.

Sequuntur externæ Dei actiones, hæ autem sic ad propositionem meditādi institutionem numerari possunt, Creatio, Conservatio, Prudentia, siue gubernatio, Reuelatio, Sanctificatio, Tractio, Resuscitatio mortuorum, Renouatio mundi, Iudicium ultimum, Glorificatio. De quibus breuiter aliqua sunt sigillatim attingenda.

De

De actionibus Dei externis quæ in Euangeliis continentur.

C A P V T . X V .

R E A T I O . Creationis rerum omnium meminit S. Ioannes, & primò quidem omnia à Deo per verbum facta pronunciat: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil.* Deinde vt exponit S. Augustinus, indicat rationē, qua Deus fabricatus est mundum. *Quod factum est, in ipso vita erat.* Nempe quia Dei sapientia, per quam facta sunt omnia, secundum artem continet omnia: *quidquid factū est, vita in illo est.* Et alibi: *Omnia, inquit, priusquam fierent, erant in notitia facientis, & utiq. ibi meliora, ubi veriora, ubi aeterna & incommutabilia.* Addit autem tertio loco Euangelista; *Et vita erat lux hominum: non omnium rerum, sed hominum.* In mundo erat, & mundus per ipsum factus est; & mundus eum non cognovit. quod sanè maximum fuit ingratitudinis scelus. In hac meditatione intelligendum est, in primis unumquemque hominem, creaturam esse à Deo factam ad imaginem sui conditoris in templum sanctum ipsius. Ideoque debere nos adornare templum suum Deo, in quod ingrediens libenter inhabitet, ne in illorū numero simus, quos reprehendit Euangelista, cùm addit: *In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Conseruatio. Pater meus, inquit Dominus, *vsg modo operatur, & ego operor.* Continuationem quandam, ait S. Augustinus, o- peris eius, qua uniuersam creaturam continet, atq. administrat, ostendit. Creatoris namq. potentia & omnipotētis, atq. omnitenētis virtus causa subsistendi est omni creatura, que virtus ab eis, que creata sunt regendis, si aliquando cessaret, simul & illorū cessaret species, omnisq. natura concideret. Quanta igitur humilitate viuendum est sub potenti hac, nobisque adeo necessaria perque benigna manus Dei?

Proudentia hanc explicat, & pro dignitate exaggerat Dominus apud S. Matthæum, & S. Lucam, cùm prohibet solici-

Ioan. 1.

Tract. 1. in Joan.

Lib. 5. super Genes. cap. 13.

Joan. 5.

Liber 4. de Gen. ad literam, cap. 12.

12.

March. 6.

Luca 12.

tudinem superuacaneam cibi, potus, indumentorum, & similiū: quæ si attentè legantur, maximam vim habent ad excitandam & nutriendam in animo fiduciam ingentem in diuina prouidentia, cui minima quæquam in rebus aliis omnibus, vt in plantulis, floribus, volucribus ita curæ sunt, vt nihil omnino illis accidat absque peculiari Dei nutu. *Quanto vos magis pluris estis illis?* dicit Dominus de hominibus, & iis præsertim, qui discipuli eius sunt, aut discipulorum imitatores? Hos enim in primis spectat oratio illa vniuersa, vt quos Dominus ab omnium mundanarum rerum amore longè disiunctos esse, volebat.

Reuelatio. *Omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hac est lux illa, quæ venit in mundum, cuius filij nominantur Christiani ab Apostolo. ante quam in tetris ignorantiae tenebris latebant homines. Huic tantum debemus, quantum fidei, quam multa eaque recondita præclaraque mysteria nobis sunt diuinitus reuelata, & qua iactum est fundamentum, & primus quasi factus gradus, hominibus ad cœlestem beatitudinem. Quam ob causam Dominus Petrum appellauit beatum. *Beratus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* quo nomine non solum Patri debitores sumus eximiae gratitudinis, & amoris, sed etiam filio; nam ipse enarrauit, & Spiritui sancto, qui Apostolis suggestit omnia, eosque docuit omnem veritatem. Denique, hoc est opus Dei, vt creditis in eum, quem misit ille.*

Missio. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine. Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem. Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum. Ecce tibi tres missiones, quarū secunda præstat primæ, sed omnibus tertia, qua declarauit erga nos Deus immensi amoris vim. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum unigenitum daret.**

Electio. *Propter electos, quos elegit, breviauit dies. Tui erant, & mihi eos dedisti. Dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Ego scio, quos elegerim.*

Vocatio. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Ego elegi vos* *Iean. 15. de mundo.* quo loco & similibus, in mentem reuocandæ sunt parabolæ illæ grauissimæ, quibus Dominus ad persuadendum vigilantiam, timorem, humilitatem, constantiam, & virtutis omnis exercitationem perpetuam, clausulam illam adiicit: *Matth. 10. 22.* *Multisunt vocati, pauci viderunt electi.*

Sanctificatio. hæc multa insignia, maximaque Dei beneficia complectitur: remissionem peccatorum. *Venit enim filius Matth. 18. hominis querere, & saluum facere quod perierat.* quare & ab Apostolo describitur: *Purgationem peccatorum faciens.* gratiæ diuinæ donum. *De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro Iean. 1. gratia.* virtutes omnes, & dona spiritus. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viua.* hoc autem dixit de spiritu, quem acceptuierant credentes in eum. præsertim vero ignem diuinam, de quo Dominus ait. *Ignem veni mittere in terram.* *Luce 12.*

Adoptio. *Dedit eis potestatem filios Deificeri, his, qui credunt in Iean. 1. nomine eius, qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, neq. ex voluntate viri, sed ex Deo natissunt.* ad quod instituit Dominus sacramentum Baptismi, quod est regenerationis sacramentum, *Iean. 3.* vt ipsem explicauit Nicodemo. hac Dei charitate, liberalitate, beneficētia, hac hominis dignitate, quid excellentius ex cogitari poterat?

Tractio. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum;* *Ioan. 6. quæ verba sic exponit S. Augustinus: Si quæ inter delicias, & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt; quonia verum est, trahit sua quemq. voluptas. non trahit reuelatus Christus à Patre? quid enim fortius desiderat anima, quam veritatem? quo auidas fauces habere debet, unde optare, vt sanum sit intus palatum vera iudicandi, nisi vt manducet, & bibat sapientiam, iustitiam, veritatem, eternitatem? Et paulò post: Videte, quomodo trahit Pater, docendo delectat, non necessitatem imponendo. Quam multa ab hominibus fiunt, Deo trahente & (vt ait Salomon:) Cor quocung^o vult, vertente, quæ absque felicihac necessitate nunquam fierent. Quales sunt grauium tentationum insignes victoriæ, frugi, castæque vite institutio, religiosæ ac seuerioris electio discipline,*

plinæ, perseverantia usque in finem, fidei confessio cum mortis periculo.

Reuocatio hominum mortuorum à morte: Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerūt, in resurrectionem vita, qui verò mala egerūt, in resurrectionem iudicij. Et: Sicut Pater suscitat mortuos, & vivificat, sic filius; quos vult, vivificat.

Renouatio mundi. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consumatio. Et: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

Dereliquis actionibus, quæ similiter in Euangelio describuntur.

C A P V T XVI.

CTRIONES Angelorum hierarchicæ: purgat Zachiariam S. Gabriel, cùm incredulitatis eius penam exigit dicens: *Eris tacens, & non poteris loqui usq; in diem, quo hac fiant; eò quod non credidisti verbis meis, que implebuntur in tempore suo.* quo loca Glossa S. Chrysostomi sic habet, quasi dicat: *Cum ostendero, quod dico, & noueris te iure punitum, tum de pana eripiam.*

Illuminat Angelus Iosephum & Magos in somnis, cum eos edocet Dei voluntatem, & cùm beatissimam Virginē Mariam filij Dei Incarnationem, ut S. Thomas opinatur. quamquam alii existimant, Angelum Deaconsilium proposuisse virgini, & Deum mentem virginis lumine diuino per seipsum illustrasse.

Perfecisse porrò videtur Angelus, id est, perficiendi munere functus, cùm perterritis custodibus sepulchri Domini, consolans sanctas foeminas dixit: *Nolite timere vos. Sequitur enim; Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno. ut nimirum intelligamus, initio quidē timuisse illas, post verò,*

Char-

Charitate foras mittente timorem, gaudio maximo fuisse perfusas. quod etiam fecit Dominus, cum iisdem occurrentibus in via dicit, nolite timere, quo loco S. Hieronymus: In veteri & nouo testamento cùm augustior apparuerit visio, primum timor pellitur, ut mente placida possint quæ dicuntur audiri. Denique S. Cyriillus verba illa Domini apud S. Ioannem: Videbitis cælum aperatum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra filium hominis, sic exponit, ut existimet, non tam ad Christi personam, quam ad uniuersam eius dispensationem pertinere. Si quidem in Ecclesia administranda vtitur Deus Angelorū opera, adhibet eos custodes hominibus, ipsi Deo preces hominum offerunt, eosdē superiore lumine complent, & alia multa exercent Dei iussu officia pietatis, & charitatis, quibus se ostendunt esse administratores spiritus, in ministerium missos propter eos, qui hereditatem capiunt salutis.

Actiones Hierarchicæ Ecclesiasticæ sunt prædicatio, sacramentorum administratio, & alia huiusmodi, quæ ad ordinum sacrorum & potestatis Ecclesiasticæ vniuersæ functiones spestant, de quibus superioribus capitibus nonnulla dicta sunt.

Actiones Politicæ. Exiit editum à Cesare Augusto, ut describeretur vniuersus orbis. Aduertamus, inquit S. Ambrosius, hoc lib. 2. in Ludiunum esse mysterium: quia dum professio secularis ostenditur, spiritualis impletur. Ortui ergo Christi Domini Augusti Imperatoris inseruit editum. Actio huius generis alia est, cùm Herodes congregans omnes Principes sacerdotum, & Sribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. at illi dixerunt ei, In Bethleem Iudeæ. quo loco appetit Augustum Christi Domini incunabula præparasse, Herodem, & Synagogam vniuersam Magos ad ea destinando, exornasse.

Politica etiam actio est, quando miserunt Iudei ab Hierosolymis sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, ut interrogarent eum: Tu quis es? malebant enim, ait S. Chrysostomus, Ioannem habere magistrum, quam Christum, cùm ille de genere sacerdotali, & sanctitate illustris haberetur. hic autem genere humili, viciu, & vestimentis communibus uteretur. Quare statim intelligitur verum esse illud:

In propria venit, & sui eum non receperunt. Cum venissent ad illum Samaritani, rogauerunt eum, ut ibi maneret, & mansit ibi duos dies; & multò plures crediderunt in eum propter sermonem eius. Ex ante dictis actionibus animaduertimus gētiles, & Samaritanos fauisse magis Christo, quam Iudeos. hosque iam inde ab initio odio capitali Christum persecutos esse.

Sed insignis est politica illa actio, qua cogitur consilium principū Synagogæ in domo Caiphæ, diciturq; ibi: *Quid facimus, quia homo hic multa signa facit? & ab illo die cogitauerunt, ut interficerent eum.* ab actione igitur politica depravata, ortum habuit Christi mors. Est autem obseruandum, hanc fuisse depravatam; quia posthabita omni religione, & pietate Principes propriam secuti sunt vtilitatem; *Venient (inquiunt) Romani, & tollent locum nostrum, & gentem.* Hanc nunc appellant status rationem. nec tamen talis est omnis status ratio.

Actiones œconomicæ. Desponsatio virginis actio œconomicæ fuit. hæc ad bonam virginis, & filij eius famam conservandam diuinitùs instituta est. & ideo virgini nulla cura fuit filij sui conceptionem indicare sponso. vt intelligamus, in iis, quæ vocationis nostræ sunt, soluto nos, & quieto animo debebere in Dei patris amantissimi prouidentia penitus conquisceremus: Nec, si id fecerimus, falli nos vñquam.

Multæliq; œconomicæ actiones in Euangeliis tanguntur, ex quibus imitationis possunt exempla peti plurima. Plerèque certè Domini parabolæ œconomicæ sunt. In parabola seminantis: *Terra bona nomine fidem, & deuotam conscientiam intelligenti voluit, quæ fundamentum est virtutis œconomica.* per fructum autem centesimum aeternitatis intentionem, ad quam actiones omnes referri vult Deus, significat. sic habet Glossa. In parabola zizaniorum docet Christus prudentiam & tolerantiam domesticorū erratorum, dissimulationem, inquam ad tempus; ne si intempestiuè corrigātur domesticorum vitia, deteriora fiant. paternam in filios etiam rebelles, & perditos charitatem admirabilem cōtinet parabola filij prodigi. Similia possunt ex aliis multa colligi. Instituto nostro satis est rem indicasse.

Sunt

par. 1.
van. 4.

Iean. 11.

Marth. 1.
Luca 1.

Marth. 13.

Sunt etiam actiones eiusdem generis pleræque Marthæ, & Magdalena, Zachæi, Simonis leprosi, Matthœi, & aliorum, qui Christum Dominum, & discipulos hospitio inuitarunt, vel receperunt. in quibus hospitalitatis laude excelluit Martha, quæ domum suam Christo Domino patere semper voluit.

Ad Oeconomiam pertinet amor Centurionis adeo folliciti, & diligentis in salute serui procuranda. Gratitudo socrus Petri, quæ febribus liberata Christi verbo: *Surgens continuò ministrabat illi.* Patientia mulieris Chananæ profilia demoniaca deprecantis. Fraterna S. Andrae charitas, qui fratrœ Petrum ad Christum ab se cognitum, vt ab eodem agnoscatur, adducit. quale etiam fuit S. Ioannis studium discipulos ad Christum mittendi, & in eius tutelam, & disciplinam transferendi.

Sed inaudita prorsus, & singularis extitit obedientia œconomicæ filij Dei Christi Domini erga Matrem suam sanctissimam, per totos triginta annos, quibus subditus erat illi, hocque in primis tunc temporis professus est. & nihilominus cū duodecim esset aënorum remansurus ipse in templo, ad quod cum matre & Ioseph, ascenderat, nihilominino curauit exquirere consilium eius: sed Matre inconsulta, & nesciente, remansit, rogatusque causam, tandem dixit: *An nesciebatis, quia in his, quæ Patris meis sunt, oportet me esse?* vt hoc præ clarissimo exemplo discant liberi, alioquin parætibus in reliquis rebus omnibus obsequentes, se in iis, quæ Dei sunt, minimè in eorum esse potestate: iisque nec appellatis, posse se diuina consilia, viamque perfectionis sequi liberimè.

Historia autem Epulonis, & Lazari maximè facit, ad emendandos diuitum hominum corruptos mores, & permouēdos animos ad commiserationem pauperum & calamitosorum, qui ad emendicandam stipem, terunt limina potentiorum.

Personales actiones, vel naturales sunt, vel artificiosæ, bonæ item, vel malæ. Naturales sunt illæ: *Occurrerunt ei duo habentes damna;* quo loco meditans rem ad animæ vtilitatem convertat, oportet. vt hic; ô felicem occursum. Esuriunt discipuli: quid mirum, si esuriunt Dei serui: hoc est proprium Christi.

X x 2

discipu-

Luca 4.

Luca 2.

Luca 2.

Marth. 12.

Luca 8.
discipulorum. flebant & plangebant pueram mortuam domestici, qui Christum deridebant: flebant, qui Christo non adhaerent, aut ab eo vitiosè viuendo, dissentient. Et idem in aliis.

March. 4.
Artificiosè sunt actiones. *Retia reficere, & retia in mare mittere* pescandi gratia. Ecce tibi duo hominum genera, qui vocaturà Christo. aliqui, qui retia parant, hoc est, instrumenta, quibus sibi comparent opes, honores, delicias, quales sunt adolescentes, qui in scholis versantur, vt adiumentis doctrinæ sibi ad mundana lucra aditum aperiant. alij, qui iam occupantur mundanis negotiis, & in hoc mari magno seculi pescationem exercent laboriosam, vel negotiando, vel consultoribus, ex legibus respondendo, causas agendo.

March. 8.ii. & 17.
Bonæ actiones sunt, Christum sequi, adorare, ad genua eius procumbere, mittere homines ad Christum, vt eum sequantur, vocare per internuncium, quod fecerūt duæ sorores, cùm miserūt, qui diceret: *Ecce, quem amas, infirmatur.* Clamare post Iesum, rogare Iesum, loqui cum Iesu, & similes; ex quibus haud est difficile multa eruere documenta virtutum. Huc referuntur, quæ de sanctis viris, aut mulieribus, ad eorum sanctitatem collaudandam in Euangeliis commemorantur. Ut de beatissima Dei matre Maria, de S. Zacharia, & Elisabeth, de S. Ioanne Baptista, de S. Iosepho, S. Simeone, Anna vidua, Martha, & Maria, Moyse & Elia, Apostolis omnibus. Nicodemo, altero Iosepho, & aliis. in vsum enim nostrum, quæ de virtutibus eorum dicuntur, conuertuntur facilè. Denique hi homines erant similes nobis passibiles, virtutem tamen coluerunt, perfectionemque secuti sunt, & illustribus Dei donis sunt cumulati, non erit igitur erga nos abreuiata manus Domini, si nos erga Deum præstiterimus, quales ipsi.

Actiones malæ, quæ in Euangilio narrantur, peccata vel hominum reproborum sunt, vel sanctorum. Reproborum, vt Iudæ, Caiphæ, Pilati, Herodis utriusque & similium. quæ idcirco referuntur, vt sciamus ea vituperanda, & fugienda esse, quæ Scriptura sancta vituperat. Sanctorum, vt Matthœi, Petri, Magdalena, Thomæ, de quibus S. Augustinus: *Cum attendunt, ma-*

gnus

gnus cecidisse, parui timeant. Et alibi: *Quorundam sanè exempla, Donat. & quos peccasse legimus, non ideo scripta dicit, qui sanum sapit, vt ad desperat. cap. 35.* sperationem non peccandi valeant, & securitatem peccandi nobis quodammodo præbere videantur, sed vt disceremus, vel paenitendi humilitatem, vel etiam in talibus lapsibus non desperandam salutem. Matthæus sanè & Magdalena exéplo sunt peccatoribus ad magna etiam aspirandi cum Dei gratia. Petrus verò, & Thomas iam conuersis, vt nec feruori suo nimium credant, & de sententiæ obstinatione se deduci facile sinant. Hæc de primi generis actionibus Christi, aliisque aliorum. nunc ad alterum genus accedamus.

De laboriosis actionibus, aut passionibus Christi Domini.

C A P V T XVII.

 Æ laboriosæ Christi actiones numerantur à S. Bernardo duobus locis. Infantiles necessitates, labores in prædicando, fatigations in discurrendo, tentationes in iejunando, vigiliae in orando, lachrymæ in compatiendo, insidiæ in colloquendo, pericula in falsis fratribus, conuitia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subfannationes, exprobrationes, clavi, & his similes.

Infantiles necessitates, de his S. Anselmus sic scribit: *Et tu in speculo, c. 4. Domine uniuersorum, qui nullam habens indigentiam, inter ipsa nativitatis tua initia non horruisti abiectissima paupertatis degustare incommoda. Ut enim ait scriptura, tibi, cùm nascereris, non erat locus in diuersorio, neq; cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuisti: sed tu in vili præsepio fordanis stabuli, tu qui terram palmo cœcludis, inuolutus panniculis reclinatus es: & hoc ipsum à brutis animalibus Mater tua mutuò accepit. Consolamini, consolamini, qui in sorribus paupertatis nutrimini. Non solum autem illam infantie tua vexationem, in teipso pertulisti, sed & mortem in pusillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas.* *Ita istud invenimus in libro de vita S. Bernardi, cap. 11.*

Ser. in nat.
Domini.

His doloribus mixta erant lachrymæ, & vagitus. Si quidem canit Ecclesia: *Vagit infans inter arcta conditus praesepia.* De quibus S. Bernardus: *Age, inquit, paenitentiam. Hoc tibi predicas stabulum istud, hoc praeseppe clamat. hoc lachrymae & vagitus euangelizant.* plorat quippe Christus, sed non sicut cateri solent: in aliis sensus, in Christo præualebat affectus, patiuntur illi, non agunt; nec ipsius adhuc usum voluntatis habet. Illi ex passione lugent. Christus ex compassione. illi iugum graue, quod est super omnes filios Adæ, Christus filiorum Adæ peccata deplorat. & certè pro quibus nunc lachrymas fundit; postea fundet & sanguinem. Fratres, lachrymae Christi mihi & pudorem pariunt, & dolorem. Et post illa quæ retulimus libro primo de lusu nostro & seria morte Filij Dei: *Pro nobis, ait, compatitur Filius Dei, & plorat, homo patitur, & ridebit?*

Ser. in cir-
cumcis. Dom.

Ad hoc caput reducenda est Circumcisio Domini, in qua & lachrymas denuò fundit, & sanguinem: eo cum dolore, videlicet, quem in ea corporis parte, ab infantulo tenerrimo, & delicato necesse fuit sentiri: iisque se simul legis Mosaycæ vinculis inseruit quibus hominem propria peccata deuinixerant. Qua de re eleganter idem S. Bernardus: *Totus mihi datus, totus in meos usus expensus est. ego enim audiens, quia transit ante carcerem filius magni Regis, cœpi altius gemere, & miserabilius exclamare, dicens: Fili Dei, miserere mei, at ille fecit benignissimus: Quis nam est, inquit, iste fletus, & ululatus, quem audio? & dicunt ei: ipse est Adam, proditor ille, quem pater vester trudificet in carcerem, donec cogitet, quibus cum suppliciis faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere? descendit in carcerem, venit, ut educat vincitum de domo carceris.* Et post: *Ante paucos dies celebrauimus Aduentum eius in carcerem huius mundi, id est, diem Natalis, hodie vero celebramus, quod catenas, & vincula nostra suscepit. hodie enim, qui peccatum non fecit, ut reos absoluaret, innocias manus eorum catenis inseruit. hodie sub lege factus est, qui legem dedit.*

Ad hunc eudem locum spectant quæ laboriosè gessit, passusque Dominus est, non solum cum infans esset adhuc, sed ad-

dultus

dultus iam, & ætatis prouectæ, quando subiectus Matri, & Io- Mart. 13. sepho vixit priuatus, & incognitus hominibus, vt putabatur fabrifilius, immo, & faber appellatus est. qua de resic S. Basilius: *Corporis verò cuismodi, ac quanta? qui prima sua etate parentum Marc. 6. suorum imperio esset subiectus, & labores corporis omnes aquo una Conf. monast. cap. 5. cum ipsis animo illis obediens toleraret. Verisimile est enim, cum homines illi essent & iustitie, & pietatis cultores, tenuerat tamen, neq; neceſſariis ad viuendum copiis satis instructi, quod ex præsepi potest intellegi, in quo venerabilis ille fœtus est fœtus, solito eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi victimum quarere. Porrò Iesus, cum ipsis, ut diuina littera prædicant, esset subiectus, sine dubio in perferendis etiam unā cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam.*

De aliis autem Christi laboribus, sic idem addit: *Ceterum, ubi post etate progressus dominica iam, diuinaq; beneficia aperiret: discipulos deniq; eligeret, & de cœlesti regno promulgando cogitaret, nō in angulo aliquo abiectus, & corporis viribus destituto aliorum indigebat ministerio; sed aſiduè nunc quidem itineribus faciendis, iisdem continenter pedibus conficiendis, simulq; discipulis ministrando, ut ipse ait: Ego enim, in medio vestrum sum, sicut qui ministrat: Et item sicut filius hominis non venit, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, nunc discipulorum suorum pedes lauando; post doctrinæ & longioribus sermonibus instruendo, impigre q; ex locis aliis in alia se transferrendo, saluti nostræ consulere non intermittebat. Semelq; tantummodo iumento, eog; ipso ad exiguum tempus usus reperitur: neq; id ut laſitudinem corporis leuaret, sed ut opere ipso propheticum oraculum confirmaret.* Et S. Bernardus: *Sed dicit aliquis: Non valuit opus suum re- Ser. 12. in Cæ. parare creator absque ista difficultate? valuit, sed maluit cum iniuria sua, ne pessimum atq; odiosissimum vitium ingratitudinis occasionem ultra reperiret in homine.* Sanè multum fatigationis assumpsit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoueretq; gratiarum actiones difficultas redēptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. *Et paulo post: Luce clarius patet, quantum modo pro te o homo dispéndium fecit, de Domino seruus, de druite paulo, Caro de verbo, de Dei filio hominis filius fieri non desierit, membra to iam*

et iam te, & si de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus cōdedit omnia, & te inter omnia. at verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit sustinens? Carnis necessitates, hostis tentationes, nonne sibi Crucis agrauavit ignominia, mortis cumulauit horrore? Hec meditamini, in his versamini, talibus odoramentis refouete viscera vestra, quæ diu torsit odor molestior peccatorum. Et alia quæ sequuntur.

Luc. 11. Insidiæ in colloquendo, aliæque Christi Domini nostri actiones vsq; ad passionem. De consuetudine sermonis Iudeorum cum Christo, sic scriptum est apud S. Lucam: Cū aut̄ hec ad illos diceret, cōperunt Pharisæi, & legisperiti grauiter infistere, & as eius opprimere de multis, insidiantes ei, & quarentes aliquid capere de ore eius, ut accusarent eum. Interrogabant enim eum, vt colligit Theophylactus ex Euangelio, nunc de lege, vt arguerent eum, quasi blasphemum, nunc de Cæsare, vt accusarent eum, quasi hostem Cæsareæ maiestatis. Idque tanta importunitate, & barbarie, vt os eius opprimerent. Quare, compulsus aliquando est modestissimus Dominus, eos acriter corripere, dicens: *Ifque quo apud vos ero, & patiar vos?* quod, videlicet (vt notat sanctus Chrysostomus) grauior illi esset eorum conuersatio ipso crucis patibulo. Quid igitur doloris, & tormenti Christo attulisse putamus prædicti illius consuetudinis matrem nequissimam, vitam nimirum, Pharisæorum, qua nec ipsi introibant, vt dixit Dominus, & intrare volentes, prohibebant. Certè admirandæ patientię fuisse Dominum, luce ipsa meridiana clarus est, qui eos nihil omittus tam humaniter accipiebat, patiēter audiebat, edocebat; nonnunquam etiam reprehensionibus quasi dormientes, & stupidos excutiebat: Denique flebat etiam præ nimio cordis moerore super illos, quod non cognouissent tempus visitationis, & pacis.

Eiusdem generis est tentatio, qua vsus est Satanus aduersus Dominum, cū nō solum permisus est ab eo secum congregandi, & omnes superbiæ, & fraudis suæ aculeos exercere, sed etiam tulit manibus eius se sublime ferri. vt intelligeremus habere nos Pontificem, qui posset compati infirmitatibus nostris, tentatum

per omnia. quæ maxima Domini Caritas & condescensio fuit: quanquam ad utilitatem eorum, qui tentandi aliquando erāt, seriem illam tentationum vniuersam Dominus direxit. Inde enim voluit, vt edisceremus naturalem ordinem tentationum diabolicarum. Primo enim Satanas allicit concupiscētiam *Primo.* læ: deinde in monte (si quidem sequamur S. Anselmi exposi- *Secundū.* tionem, qui ex Euangelio S. Lucæ colligit, hanc tentationem *in Matthæum* fuisse secundam) concupiscentiam rerum externarum. Postre- *Tertiu.* mò bonæ vitæ superbiam in pinnaculo templi. Intelligeremus etiam ex prima quidem diaboli fraudes. Christo enim non obtulit miraculum cōuersionis lapidum in panes, eius vt famem reprimeret, sed irritaret. nam vt ait S. Anselmus, *viso cibo crescit,* *non sedatur famæ.* quare inuenta diaboli, etiam si boni speciem habeant, irritamenta sunt maiorum malorum. Ex secunda ve- rò, & tertia diabolus in ipsam tentatione, dummodo pro- cessus eius diligenter attendatur, scipsum proderet: *Mitte, in-* *quit, te deorsum.* nec enim diabolus aliud suadere potest quām præcipitum. *Si cadēs, adoraueris me.* Et quis casus grauior, quām diabolo adhærere? denique ille vere cadit, qui auctorem consiliorum suorum diabolus sequitur:

Huc etiam refertur penuria rerum terrenarum, & subsidiorum omnium humanorum, quibus plerunque destitui voluit. Dominus ad extremæ voluntariæ paupertatis exemplum; ca- ruit tecto lectoque proprio: *Vulpes enim, ait, foueas habent, & vo-* *lucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi reclinet caput.* *suum.* ab alieno autem exclusus est hospitio aliquando, non so- lum in Samaria, in qua peregrinus haberi voluit: sed etiam in *Iudæa,* atque in ipsa Hierosolymorum vrbe, eo videlicet tem- pore, quo in templo quotidianiis concionibus in erudiendo populo desudabat egregiè: *Et intravit in Hierosolymam in tem-* *plum* (scriptum est apud S. Marcum). *& circumspexit omnibus, cū* *Marci 11.* *iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam.* quo loco Beda (*circum-* spexit) an quis, inquit, eum hospitio susciperet: *tanta enim fuit pau-* *perpetratia, & ita nullus dulatus, vt in tanta vrbe nullum inueniret ho-* *spitium.* Neque mirum, nam is est, cui dum nasceretur, non fuit

locus in diuersorio, & dum moreretur, propriis exutus vestibus in alieno solo, & cruce sanctissimum spiritum cœlesti Patri commendans corpus, alieno sepulchro inferendum reliquit exanime: Et quanquam illi à piis mulieribus ministratum aliquando fuit de facultatibus suis, id rogatu eius factum non est, & s̄pēnumerò ita vixit, vt in diem sequētem reseruaret nihil.

Certè cum ab eo tributum exigitur tantæ fuit paupertatis, vt

in Matth. c. 17. vnde tributa pro se & Apostolo redderet, non haberet, vt ait S. Hieronym⁹. Quod si obicias, Iudas in loculis portabat pecuniam? nos respondebimus (subdit idem Hieronymus) rem pauperum in usus suis conuertere nefas putauit, nobisq; idem tribuit exemplum.

De reliquis Christi actionibus laboriosis, iis praesertim, in quibus Passionis tempore versatus est.

C A P V T XVIII.

RX præscripta enumeratione Domini actionum, seu passionum potiis, quæ cum acerbitate, & vexatione coniunctæ fuerunt, supersunt conuictia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subsannationes, exprobationes, clavi & crux ipsa: his quippe nominibus à S. Bernardo eas recenseri perspicuum est. In his tria maximè consideranda videntur. Corporis, scilicet, detimenta, animæ angores, honoris damna: quanquam enim in horum plerisque honoris damna statim ac nominantur, apparent, quippe quæ vt Christum afficerent ignominia, sunt ab eius hostibus adinuita, qualia sunt cōuictia, sputa, irrisiones, subsannationes, exprobationes: corporis item detimenta illico cernuntur in aliis, colaphis, nimirum, flagellis, spinis, clavis, cruce; sunt tamen in singulis omnia, eaque acerbissima, grauissima, maxima. ideoq; sunt hæc in singulis diligenter recognoscenda, meditationisq; tempore attentè cogitanda. Iuuabunt autem meditantem ad illa tria in verbis historiæ Passionis Domini inuestiganda sequentes notæ plerisq; verbis eiusdem historiæ præfixæ. Ex qui-

bus

bus C. Corporis detimenta, A. animæ angores, H. Honoris dāna significant. Et quia eodem verbo omnia simul tria aliquando continentur, aut certè duo, Nota 3. alicui verbo præfixa ibi haberi omnia indicat. duo verò quæ sint, bina eademelementa variè coniuncta demonstrant. Exempli igitur causa, libet hic ex eadem historia, quæ ad hanc rem faciunt, Euangelij verba describere, notis ad prædictum modum adhibitis.

Cœpit ^a contristari, & ^a mestus esse. Cœpit ^a pauere, & ^a tœdere. Matt. 26. Tunc ait illis. ^a Tristis est anima mea ^a usq; ad mortem, & sustinet Marc. 14. hic, & vigilate ^a mecum. Et progressus pusillum ^a procedit in ^a faciem suā, orans, & dices: Pater ^a mi, si ^a possibile est, transeat à me calix ^a iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Apparuit autem illi Angelus de cœlo ^a confortans eum, & factus in ^{c. 2.} agonia ^a prolixius ora- Marc. 14. bat, & factus est ^{c. 2.}: sudor eius sicut gutta sanguinis decurrentis interram. Venit hora, Ecce filius hominis tradetur in manus ^b peccatorum. Matt. 26. Surgite eamus: Ecce, qui me ^b tradet, ^a prope est. Adhuc, eo loquente Marc. 14. Ecce Iudas ^{2. h.} unus de duodecim, & cū eo ^b turba ^b multa, cū ^b gladiis, & ^b fustibus, ^b lignis ^b laternis, ^b facibus & ^b armis. Ioan. 18. 3 Manus ³ inie- Ioan. 18. cerunt in Iesum, & ³ tenuerunt eum. Et in illa hora dixit Iesus turbis: Matt. 26. tanquam ad ^b latronem existiscum ^b gladiis, & fustibus ³ comprehen- derem eum. Tunc discipuli ^{a. h.} omnes, ^{a. h.} relicto eo, ^{a. h.} fugerūt. ^b Cohors, ^b Tribunus, & ^b ministri ^b Iudeorum ³ cōprehenderūt Iesum, & ³ li- Ioan. 18. gauerunt, & ³ adduxerunt eum ad ^b Annam ^b primū. Pontifex ^b in- terrogavit Iesum de ^b discipulis suis, & de ^b doctrina eius. Respondit ei Iesus: ego palam locutus sum mundo, & c. Vnus ^b aſſistens ^b ministrorū dedit ³ alapam Iesu dicens: ^b sic respondes Pontifici? Et ^b misit eum Annas ³ ligatum ad ^b Caipham ^b Pontificē. Erat Simon Petrus stans, Luc. 22. & calefaciens se. Dixerunt ergo ei: nunquid tu ex discipulis ^b eius es? a. h. negauit ille, & dixit ^a non ^b sum. Et statim gallus cantauit: & con- uersus Dominus, ^a respexit Petrum. & recordatus est Petrus verbi Domini, & egressus foras, fleuit amare. ^b Principes autē sacerdotum, Matt. 26. & ^b omne concilium quarebant ^b falsum testimoniū contra Iesum, ut eum ^b morti traderent. Princeps sacerdotum dicebat; ^b adiuro te per Deum vivum, ut dicas ^b mihi, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua di-

Ty. 2

cens,

Matth. 26.
Marc. 14.

Luc. 22.

Matth. 27.

Luc. 23.

Luc. 23.

Joan. 18.

Joan. 19.

Matth. 27.

Ioan. 19.

cens, a. h. blasphemauit: quid adhuc egemus a testibus? Ecce nunca audi-
stis h. a. blasphemiam, quid vobis videtur? at illi: h. a. reus est mortis. Tunc
h. a. expuerunt in faciem eius, & c. h. a. colaphis eum ceciderunt: Et cœpe-
runt quidam h. a. conspuere eum, & h. a. velare faciem eius, & c. h. colap-
his eum cedere, & dicere ei: h. Prophetiza h. nobis, h. Christe, quis es,
quite percussit? Et ministri c. h. alapis eum cedebant, h. a. illudebant
ei, 3 cedentes, & alia h. multa a. h. blasphemantes, dicebant in eum. Et
ut factus est dies, conuenerunt h. seniores plebis, & h. principes sacer-
dotum, & h. scribae, & h. duxerunt illum in concilium suum dicentes, si
tu es Christus, dic nobis. & ait illis, si vobis dixero, non credetis mihi.
Et h. c. viuitum h. adduxerunt eum, & h. tradiderunt h. Pontio Pilato
præsidi. Exiuit Pilatus ad eos foras, & dixit, quam h. accusationem af-
fertis aduersus h. hominem hunc? & dixerunt: si non esset hic h. malefa-
ctor, non tibi tradidissimus eum. Cœperunt illum h. accusare, dicentes,
hunc inuenimus h. subuentem gentem nostram, & h. prohibentem
tributa dari Cesari, & h. dicentem se Christum Regem esse. Introiuit
iterum in prætorium Pilatus, & h. vocavit Iesum, & c. Et illi h. inuale-
scabant, dicentes; h. cōmouit Populum, docens per uniuersam Iudeam,
incipiēt à Galilæa usq. huc. Pilatus h. remisit eum ad Herodem. h. Spre-
uit autem illum Herodes cum h. exercitu suo, & h. illusit illum h. indu-
tum ueste h. alba & h. remisit ad Pilatum. Pilatus ergo h. emendatum
illum dimittam. h. Exclamauit autē h. simul h. uniuersa turba: h. Tol-
le h. hunc, & dimitte nobis h. Barrabam, qui erat propter seditionem
quandam factam in Ciuitate, & homicidium missus in carcerem. Erat
aut Barrabas h. latro. Tunc 3 apprehendit Pilatus Iesum, & 3 flagella-
uit. Tunc milites præsidis 3 suscipientes Iesum in prætorium congrega-
uerunt ad h. eum h. uniuersam cohortem, & 3 exuentes eum, h. chla-
midem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de spi-
nis, 3 posuerunt super 3 caput eius, & a. h. arundinem in dextera eius,
& h. a. genuflexo h. illudebant ei, dicentes; Aue Rex Iudeorū. & a. h. ex-
puentes in eum, acceperunt arundinem, & 3 percutiebant caput eius.
& dabant illi 3 alapas. Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce
adduco h. vobis a. eum foras. Exiuit ergo Iesus portans 3 spineam co-
ronam, & h. purpureum uestimentum, & dicit eis: Ecce 3 homo. Cum
ergo vidissens eum Pontifices, & ministri, h. clamabant; h. a. Crucifi-
fige,

fige, h. a. crucifige eū. Dicit eis Pilatus: h. Accipite eū vos, & h. crucifigite.
ego enim nō inuenio in eo causam. Responderūt ei Iudei: Nos legē habe-
mus, & secundum h. legem debet h. mori: quia filium Dei sē fecit, & c.
Dicit ei Pilatus, mihi non h. loqueris: nescis quia potestate habeo h. cru-
cifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit I E S V S, non
haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibidatum esset desuper:
propterea qui me h. tradidit tibi, maius peccatum habet. Exinde que-
rebat Pilatus dimittere eum. Iudei autem h. clamabant, dicentes: Si
h. hunc dimittis, non es amicus Cæsaris; omnis enim qui se Regem fa-
cit, contradicit Cæsari. Pilatus autē cùm audisset hos sermones, h. ad-
duxit h. foras I E S V M, & seddit pro tribunali in loco, qui dicitur Litho-
strotos, Hebraicè autem Gabbata. Erat autem paraseue Pascha ho-
ra quasi sexta, & dicit Iudeis: Ecce h. a. Rex uester, illi aut h. clamabat:
h. tolle, h. tolle, h. a. crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regē uestrum cru-
cifigam? Responderunt Pontifices, non habemus regem nisi h. Cæsarem.
Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret. sed magis tumultus fieret,
accepta aqua lauit manus corā populo dicens: Innocēs ego sum à h. san-
guine iusti huius. h. hos h. videritis? Et respondens uniuersus populus,
dixit, h. sanguis eius super nos sit, & super filios nostros. Tunc h. dimisit Luca 23.
illis h. Barrabā, I E S V M aut tradidit h. a. voluntatis eorū, h. a. ut crucifige-
retur, & postquā illuserūt ei, c. h. exuerunt eum clamyde, & induerūt Luca 23.
eum uestimentis eius, & h. duxerunt eum, vt h. crucifigerent. Ducebatur Luca 23.
aut cum h. eo, & alijs h. duo h. nequā, vt interficeretur. & 3 baiulans sibi
c. crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locus, Hebraicè autē Gol-
gotha. Sequebatur autem illum multa h. turba populi & mulierum, quæ
a. h. plangebant, & a. h. lamentabantur eum. & venerunt in locū, qui
dicitur Golgotha, & dederunt ei vinū bibere cum c. h. felle mistum. & Marth. 27.
dabant ei 3 mirrhatū vinū. Ibi 3 crucifixerūt eum, & a. h. latrones, Marc. 15.
vnū a. h. dextris & alterum a. h. sinistris. Scripti & titulum Pilatus, & Luca 23.
posuit h. super crucem, erat autem scriptum: I E S V S, Nazarenus, Rex Ioan. 19.
Iudeorum. h. Milites ergo cùm h. crucifixissent eum, h. acceperunt ve-
stimenta eius (& fecerunt h. quatuor partes, h. vnicuiq. militi partem)
& tunicam. I E S V S autē dicebat: Pater dimitte eis, non enim
sciunt, quid faciunt. prætereunte h. blasphemabant eum, h. mouentes
capita sua, & dicentes: h. a. Vah qui destruis templum Dei, & in tri-
Luce 23. duo

Matth. 27.

Marc. 15.

Lucas 23.

Iohn. 19.

Matth. 27.

Lucas 23.

Matth. 27.

Iohn. 19.

Matth. 27.

Lucas 23.

duo reredisca illud, salua temetipsum si filius Dei es, descendat de cruce.
Et stabat populus spectans. Similiter Principes sacerdotum illudētes eum cum scribis, & senioribus a. h. dicebant, alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Si Rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. Id ipsum & latrones h. h. improperabant ei, a. h. conuictabantur ei. Vnus de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es, & nos quidem iusti: nam digna factis recipim⁹, hic verò nihil maligeſit: & dicebat ad IESVM: Domine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Et dixit illi I E S V S: Amen dico tibi, hodie tecum eris in paradiſo. ^a Stabat autem iuxta crucē Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleopha, & Maria Magdalena: cùm vidisset ergo I E S V S ^a Matrem, & discipulum stantem, quem a diligebat, dicit a matris uae: ^a Mulier, Ecce filius tuus; deinde dicit discipulo: Ecce a mater tua. A sexta autem hora, ^a tenebrae factae sunt, super uniuersam terram, usq; ad horam nonam. Et obscuratus est sol, & circa horam nonam ³ clamauit I E S V S voce magna dicens: Eli, eli, lamasabatani, ^a Deus, ^a Deus a meus, ^a vt quid dereliquisti a me? Postea sciens I E S V S, quia iam omnia consumata sunt, ut consumaretur Scriptura dicit 3 sitio. Vas ergo, positum erat, aceto plenum, illi autem spongiam acetoplennam hyssopo circumponentes, ^h obtulerunt ori eius. cùm ergo accepisset I E S V S ³ acetum, dixit; Consumatum est. I E S V S autem iterum ³ clamans voce magna, ait: Pater in manus tuas commendō spiritum meum, & h. a. dicens, ³ expirauit, inclinato capite ³ tradidit spiritū. Stabant autem & h. noti eius a longe. Ad I E S V M autem cùm venissent, non fregerunt eius crura, sed unus militum ^h lancea ^h latus eius ^h aperuit. Ex Christi autem passione virtutes eruntur omnes, maxime verò Heroicæ, vt antè ex S. Augustino adduximus, cap. 5. huius libri: hoc est, insignis & planè miranda patientia, humilitas, charitas, &c..

De intellectus exercitatione circa Scripturæ sacre verba, qua meditationi subiiciuntur.

CAPVT XIX.

VERBORVM diuinorum meditationem nobis ^{Psal. ut.} miliarem esse debere, docet exemplo suo Dauid, cùm scribit: Lex tua, mandata tua meditatio mea est. Et: Preuenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquiatua. ad quam rem in primis esse necessarium Dei supernaturale lumen, & auxilium, sacræ literæ Patresque testantur. Adfero S. Hieronymi verba: Totum, ait, quod legimus in diuinis ^{Epiſtola ad Paulinum.} libris nitet quidem, & fulget etiam in cortice, sed dulcius est in medulla. qui edere vult nucleum, frangat nucem. reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. sunt igitur h̄c aliqua ex Patribus depromenda, quæ ad fructum spiritualem ex verborum diuinorum contemplatione colligendū, & utilia sunt, & necessaria.

Ante omnia autem illud intelligendum est, quod à sacris Scriptoribus passim traditur, perspicuè magis à S. Eucherio, ^{Eucher. lib.} sic ferè explicatur. Quatuor sunt diuinorum expositionum genera, ^{de spirituali-} ^{bus formulis in} Historicum, Tropologicum, Allegoricum, & Anagogicum. Historica prefatione. expositio est, quæ veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologica sive moralis expositio est, quæ ad vita emendationem mysticos intellectus refert. Allegorica expositio est, quæ gestorū narrationem futurorum umbram prætulisse demonstrat. Anagogica expositio est, quæ ad sacratoriā cœlestium figurarum secreta perducit. Hac ipsa subiectis explicantur exemplis. Aquæ secundum historiam elementarem aquam significat, quæ terram alluit, & interluit, sicut in principio Genesios: congregentur aquæ in locum unum, & appareat ^{Genes. 1.} arida. Tropologicè aqua tribulationes significat; Psalmus: Transfui mus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Et in Iсаia: ^{psal. 65.} Iсаia 43. Cùm transferis per aquam, tecum ero. Item sapientiam significat, dicens Salomone: Aquæ profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientie. Item hæres eodem Salomone scribente: Aquæ proverbi. 18. furtiva

sunt dulciores sunt. Item prosperitates apud Ioannem dicentes: Omnis, qui biberit ex hac aqua sicut iterum. Allegoricè aqua baptismum significat, de quo in Ezechielis volumine legitur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabitini ab omnibus inquinamentis vestris. Anagogicè aqua exponitur de aeterna beatitudine, sicut in Hieremia: Me dereliquerunt fontem aquæ viua. Et in Apocalypsi: Deducet eos ad vitam fontes aquarum. Item de Angelis in Psalmo canitur: Aquæ, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini. Hæc ex S. Eucherij doctrina.

Quod verò docet sanctus hic Doctor singulis in verbis contineri, potest etiam in coniunctis animaduerti, atque adeo in membris periodi alicuius, & in vniuersa aliqua verborū comprehensione. Sufficiat ad id ostendendum, quod scribitur à S. Augustino dum exponit illa verba Domini: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Historicè enim indicat intelligi de Dei præceptorum obseruantia, ut nempe hac ita vigeat in hominibus in terra, sicut in angelis in cœlo. Tropologicè verò, ut quemadmodum spiritus non resistit Deo, ita & corpus non resistat spiritui vel animæ, quæ nunc corporis infirmitate vexatur, & in carnalem consuetudinem prona est. Allegoricè autem fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, sicut in ipso Domino nostro Iesu Christo, ita & in Ecclesia: tanquam in viro, qui Patris voluntatem impleuit, ita & in feminâ, quæ illi despôsa est. Anagogicè denique orandum, inquit, est, ut quemadmodum corde condelectamur legi secundum interiorē hominem, ita etiam corporis immutatione facta per resurrectionem, huic nostræ delectationi nulla pars nostra terrenis doloribus, seu voluptatibus aduersetur.

In his quatuor Scripturæ diuinæ interpretationibus versatur vtiliter intellectus dum meditamur, quia ex unaquaque erui potest, quod prospicit animæ ad ædificationem. Allegoria quidem, & anagogia proficientium sunt potius & perfectorum hominum, quam incipientium, & eorum magis qui contemplati ci vuendi rationi addicti sunt: *Quando videlicet, ut scribit S. Hieronymus, in spirituali theoria ad sublimiora transimus, terrena dimittimus, defuturorum beatitudine, & cœlestibus disputamus:*

mus: ut presentis vita meditatio umbra futura beatitudinis sit. Historia verò, & tropologia, ut quæ maximè spiritus vtilitatis seruiunt magis propriæ sunt meditantis. nam historia dum res gestas narrat, docet. Tropologia autem mores etiam ipsos informat, & ut idem S. Hieronymus est auctor, ea quæ dicuntur, ad ibidem. animæ emolumenta conuertit. De his duabus pauca hinc dicenda sunt, non quidem exquisitè, quod faciunt Theologi, sed ad umbratè potius, & quantum ad meditandum cuilibet vel cuiuslibet sacris literis imbuto sufficiat; & primum de historia.

Ad historiam pertinent verba, hæc apud S. Augustinum in Scripturis sacris duplia esse perhibentur: propria, & translata. Lib. 2. de doctr. Christiana, ea. 10. Propria dicuntur cum his rebus significandis adhibentur, propter quas sunt instituta, ut bos ad significandum pecus. Translata sunt, cum & ipsæ res, quas propriis verbis significamus, ad aliud aliquid significandum usurpantur. ut cum per bouem intelligimus Euangelistam, quem significauit scriptura, interpretante Apostolo, dicens: *Bouem triturantem non inficiabis.* 1. Corint. 10.

Circa verba propria multa dicit idem S. Augustinus observanda in interpretatione scripture, quæ suo tempore multiplex & varia circumferebatur. quibus nunc soluti sumus, modo vulgatam editionem à S. Romana Ecclesia approbatam sequamur. quamquam maximè intelligentiam iuuat cognitio Græce lingue, qua scripta Euangelia primùm sunt (excepto Euangelio S. Matthæi, quod tamen licet Hebraicè scriptum sit ab ipso, Græcè prius versum est, quam latine, & à Latinis ex Græcis acceptum. sicut etiam Euangelium S. Marci, quod primùm scriptum latine putant nobiles Scriptores: nos tamen illud à Græcis accipimus.) huc quoque pertinent multi loquendi modi Hebræorum proprij, qui Euangelistis, ut pote Hebreis, aut Hebraicè doctis, familiares etiam sunt.

Exemplum sit ex Græcis verbis, quod Dominus apud sanctum Matthæum docet: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis corā hominibus, ut videamini ab eis: cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt.* Alludit enim ad tragediarum, & comediarum morem, quarum initio tubis can-

tur, ut populus admoneatur histrionem exire, oculosque & aures attendat, hoc enim loco quasi tragœdiam, aut comœdiam Pharisæorum Christus inducit. primùm enim nomen ipsum ὑποκρίτης hypocrita quo vtitur, histrionem propriè significat, qui alia persona cùm sit, aliam agit, vt etiam S. Augustinus adnotauit. deinde verbum θεαθῆναι, vt spectemini, theatrale est, nam theatrum ipsum ab eodem ductum est verbo, & tuba canere proprium est etiam theatri. hæc omnia vt significet, nihil in hypocritis esse verè solidèque virtutis, quicquid agunt, simulationem, faruam, tragœdiam, & comœdiam esse, ideoque spectari velle; nos solidam debere sequi virtutē, nec alios spectatores quām Deum desiderare. hæc noster Ioannes Maldonatus in eum locum.

Math. 5.

Lib. de patien-
tia.

Math. 26.

Lucas 23.

Lucas 22.

Lucas 2.

Lucas 7.

Quamquam coniuncta sunt hæc cum aliqua metaphora. illud simplex est, *Esto consentiens aduersario tuo.* Græcè εὔνοῶ, id est, benevolus. quod Tertullianus vertit benevolentiam habeto. Item illud: *Alij autem palmas in faciem eius dedere.* Græcè οἱ ἄλλοι πάπισται, fustibus aut bacillis ceciderunt, vel fortè crepidis, quibus Iudei plurimū vtebantur. πατήσ enim vnde verbum πατίζειν ductum est, & virgam, aut fustem, & crepidam significat, & est verisimile, Iudeos contumelię causa crepidis faciem Christi cecidisse. Et apud S. Lucam vbi nos legimus: *Corripiam ergo illum:* Græcè legitur παυλεύσας ἐν αὐτῷ, hoc est, puerorum more flagris subiiciam, tanquam hominem dignum scutica aut paedagogi ferula, quod magis auget ludibrium, & despectum, quo Christus Pilato & Iudeis fuit. Sed & quantā vim sanguinis Christus profuderit in horto illo Gethsemani, cum in agonia positus sanguinis guttas sudauit, ex Græco verbo intelligimus, quod est θρόμβου, hoc est, crassiores gutte.

Articulus etiam Græcus quibusdam nominibus præpositus magnā habet emphasis, vt cum beatissima Virgo de Deo loquens ait: *Quia fecit mihi magna, qui potens est,* Græcè οὐαῖς, ille potēs. Et: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis,* Propheta ille magnus. & in parabola filij prodigi τὴν σολῆν τὴν πράτην, illam stolam illam primam, & ibidem vitulum illum saginatū, & apud

& apud S. Ioannem: *Non erat ille lux, τὸ φῶς lux illa.* Inuenimus Ioan. x. τὴν μετόπιαν, illum Messiam. & illud Pilati: *Tu es Rex. οὐαῖς λένες, ille* Luca 23. rex Iudeorum? & idem aliis in locis. Sed quia hæc non nisi Græce linguae præsidio ex Euangeliis erui possunt, sat est hæc pauca attigisse.

Pauca etiam adfero de modis loquendi Hebreorum propriis, qui tamē in Euangeliis passim occurunt. Primū enim Caro in scripturis Hebreorum more pro homine ponitur. Vt, verbum caro factum est. Non sunt duo, sed una caro. Et: *Non fieret* Ioan. 1. *salua omnis caro:* similiter anima pro vita: *Ne solliciti sitis anima vestra, quid manducetis.* Et: *Qui inuenit animam suam perdet eam.* veritas pro iustitia; *Qui facit veritatem venit ad lucem.* Matth. 10. Ioan. 3.

Deinde in verbis etiam coniunctis aut pluribus Hebraismi sunt in Euangeliis quām plurimi, vt *filius gehenne*, pro eo qui est gehenna dignus. quomodo dicimus etiam *filium mortis. filius hominis*, id est, homo, quo nomine se Christus Dominus appellat sēpē, nec eo vñquā appellatur ab aliis, vt intelligamus, se non honoris, sed abiectionis causa ita vocare. *Commendans nobis*, ait S. Augustinus, *quid misericorditer dignatus sit esse pro non-sensu Euangel.* *filius pacis*, hoc est, pacis amicus, & dignus pace. *filius sapientiae pro sapiente. filius sponsi, pro sponsi amico.* In oratione ipsa & partibus siue membris periodi alicuius. *Site audierit. Qui vos audit;* hoc est, obedientem se præbuerit, aut præbet. *Inuenisti gratiam apud Dominum, pro obtinuisti. Ave gratia plena.* pro valde gratiosa. *Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit spiritus meus.* hoc est, anima quanta quanta est.

Græcismus autem & Hebraismus simul est in illis verbis, quibus quærerit Dominus ex discipulis: *Quem dicunt homines esse filium filium hominis?* hoc est, quem vulgarem, & plebeium, parumque nobilem reputant homines. *deceptione diuitiarum a-* Marc. 4. *pud S. Marcum,* hoc est, diuitiæ deceptrices. *Omnis igne salietur,* Marc. 9. *& omnis vittima sale salietur,* ac si diceret, sicut sine sale nulla hostia Deo accepta erat, sic sine tribulatione nemo Deo gratus. *Desiderio desiderauit* (ait Dominus) *hoc pascha mäducere vobiscum,* Luca 22. *hoc est, ex animo, & summo cum desiderio desiderauit.* & sex-

centæ alia sententiæ quibus accōmodatè ad formam loquendi Hebræorum propriam plena sunt quatuor Euangelia. quæ vsu legendi, & studio adhibito præsertim ad eos cōmentarios, qui historicum sensum cum linguarum obseruatione tractat, facile cognoscitur. Inter hos excellunt scholia Vatabli correlative tamen, commentaria Maldonati, & Emanuelis Sa. in eadem Euangelia & aliorum recentiorum scriptorum.

Illud hoc loco prætermittēdum non est, meditationi subinde magnam lucem adferre interpretationem nominum Hebraicorū, quæ in nostra editione Euangelica retinentur. *Iesus* Saluatoris; *Mariæ* Dominae, aut illuminatricis, & patronæ; *Simonis*, obedientis; *Bethleem* domus panis, *Hierusalem* visionis pacis, & aliorum innumerabilium. quorum explicationem tanti fecit S. Hieronymus, vt librum hac de interpretatione scripsit secutus Philonem, & Origenem. Et verò sancti Patres ad morum informationem huiusmodi interpretationem sæpe adhibentes, docent nos, qua utilitate eadem in meditando utamur. Legatur expositio S. Anselmi ad initium Euangelij secundum Matthæum, in qua omnia illa nomina, quibus texitur Saluatoris genealogia accommodatissimè ad morum institutionem persequitur, latinè primùm vertens singula; vt intelligamus ex illo genealogiæ quasi sterili solo vberem etiam frugem meditationis existere. quod etiam facit auctor cōmentariorum in S. Marcum, qui S. Hieronymo tribuuntur, cùm ad eum locum peruenit, in quo ab Euangelista cōmemorantur omnium Apostolorum nomina.

Vtile etiam est non ignorare alia quædam Hebræorum Grammaticorum præcepta, quorum usus frequens est in Euāgeliis: vt quod careant superlativo, ideoque eius loco vel positivo vtantur, vt *mandatum magnum* pro maximum, vel repetitione aliqua eiusdem positivi, vt *Amen, amen dico vobis*, hoc est, verissimè assero: quod unum tempus aliis loco adhibent, vt *Deposuit potentes de sede*. pro deponet. *Solute templum hoc*, pro soluetis: quod cum careant agnomine, eius vice ponunt filium cum patris nomine, vt *Bar Iona filius Ioseph*: & quia carent comparati-

paratiuo, vtuntur aliquo verbo, quod eam vim sortitum sit. vt: *Expedit ei, ut suspendatur mola asinaria collo eius*, pro melius illi est. *Matth. 18.* vel certè positiuo ipso: *Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem*, *Matth. 18.* id est, melius est. Sed hæc ex multorum scriptorum obseruationibus notiora sunt, quām vt à me debeant pluribus verbis explicari, & non admodum meditationi necessaria sunt, quippe quæ non his hæreat, sed emolumenta animæ sectetur ex his, quæ meditanti vtcunque manifesta sunt.

Vtilissima etiam est consideratio aduerbiorum quorundam, & similium particularum, quæ orationem Euangelicam ex variis occasionibus ingrediuntur. quale est (*ecce*) quod rem nouam & inauditam sæpe significat: *Ecce Magi ab oriente veneruntur*: vel consentientis & optantis animum: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. animi item promptitudinem: *Ecce nos reliquimus omnia*. Continuò & statim, aliquando & ipsa vim habent oranti oportunam, vt: *Illi continuò relicti retibus secuti sunt eum*. Et continuò surgens ministrabat eis. Idem dicendum de aliis aduerbiis temporis, vt: *Tollat crucem suam quotidie: Da nobis hodie; Oportet semper orare*: *Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt*: *Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc*. Eadem vis est in particula (*sic*) *Sic, inquit Dominus, decet nos implere omnem iustitiam: sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*. In pronominibus etiam: *Et ego dico tibi. Ego autem dico vobis. Quemadmodum ego feci vobis*. Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. In Epithetis: *Ignem aeternum, panis viuus, pastor bonus, iungum suave, onus leue*. Longum esset, singula persequi, ex his reliqua intelliguntur quæ in propriis verbis, & nominibus posita sunt.

De translatis autem tam verbis, quām aliis loquendi modis, sic scriptū est à S. Augustino: *Sicut in verbis propriis, ubi res, vt dicuntur intelligēde sunt, sic in translatis, quæ faciunt tropicas locutiones, ubi aliud ex alio intelligendum est, non solum admonēdi sunt studiosi venerabilium litterarum, vt in scripturis sanctis general locutionum sciant, & quo modo apud eas aliquid dici soleat, vigilanter advertant, memoriterque retineant; verū etiam quod est præcipuum, &* *Lib. 3. de doctr. Chrest. cap. 37.*

Iacobisi.
Proverb. 2.

Lib. 3. de doctr.
Christ. cap. 4.
Primum pre-
ceptum.

2. Cor. 3.

Secundum
preceptum.
Cap. 10.

Cap. 15.

Roma. 12.

maxime necessarium, orent, ut intelligant. In eis quippe litteris quarum studiosi sunt, legunt, quoniam Dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia, & intellectus. à quo & ipsum studium si pietate præditum est, acceperunt. quod quanto magis præstandum sit ab orante & meditante, nemo est, qui non intelligat.

Deinde seruanda sunt alia præcepta, quæ in eandem rem idem sanctissimus Pater tradidit. Quorum primum est: Rarissime, inquit, & difficillime inueniri potest ambiguitas in propriis verbis, quantum ad libros diuinarum scripturarum spectat, quam non aut circumstantia ipsa sermonis quo cognoscitur scriptorum intentio, aut interpretum collatio, aut præcedentis linguae soluat inspectio. Sed verborum translatorum ambiguitates, non mediocrem curam industriamque desiderant. nam principio caendum est, ne figurata locutionem ad littera accipias. Ad hoc enim pertinet, quod ait Apostolus: Littera occidit, spiritus autem vivificat.

Secundum præceptum est: Huic, inquit, observationi adiungenda etiam illa est, ne propriam quasi figuratam, velim us accipere. Demonstrandus est igitur prius modus inuenienda locutionis, propria ne an figurata sit. Et iste omnino modus est, ut quicquid in sermone divino, neq; ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referri potest, figuratum esse cognoscas. Morum honestas ad diligendum Deum & proximum, fidei veritas ad cognoscendum Deum, & proximum pertinet. Spes autem sua cuig; est in conscientia propria, quemadmodum se sentit ad dilectionem Dei, & proximi cognitionemque proficer. Et infra: Seruabitur ergo in locutionibus figuratis regulahuiusmodi, ut tam diu versetur diligenti consideratione, quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autem hoc iam propriè sonat, nulla putetur figurata locutio. si præceptua locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut utilitatem, & beneficentiam iubens, non est figurata. si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut utilitatem, & beneficentiam vetare, figurata est. ait scriptura. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sit, potum da illi. hic nullo dubitate beneficentiam præcipit. sed quod sequitur. hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius: malevolentie facinus putes iubari. ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cùm posit dupliciter interpre-

terpretari, uno modo ad nocendum, altero ad præstandum, ad benevolentiam te potius charitas reuocet, ut intelligas carbones ignis efferventes pœnitentia gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo eius miseria subuenitur. Item cùm ait Ioh. 13. Dominus, qui amat animam suam perdet eam, non utilitatem vetare putandus est, qua debet quisq; conseruare animam suam, sed figuratè dictum, perdat animam, id est, perimat, atq; amittat usum eius, quem nunc habet peruersum scilicet atq; prepostorum, quo inclinatur temporalibus, ut aeterna non querat.

Ex quibus regulis non solum facile dignoscimus figuratas locutiones, aut verba esse manifesta illa: Agnus Dei, sponsus, via, ostium, pastor bonus, lapis angularis, & alia, quæ Christo tribuuntur, sal terra, lux mundi, filii sponsi, filii tonitru, quæ Apostolis, sed etiam abstrusiores illas; Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Marth. 8. delis, inquit S. Ambrosius, ab infideli communicatione secernitur. Luc. 9. Qui non odit patrem suum, & matrem, non potest meus esse discipulus. Luc. 14. quatenus nimirum Christo contrarius est pater, & mater. si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proice abste. quo loco inquit Marth. 5. S. Hieronymus, oculo & manu affectus propinquorum intelligitur. exponendæ sunt aliæ eodem modo.

Metaphora censenda est parabola, quamquam longior, & continuata, cuius frequens est in Euangelio vsus. erat enim loquendi modus familiaris Syris & Palæstinis, vt auctor est S. Hieronymus. Has S. Augustinus diuidit in duo genera: Parabolas, Lib. 2 qq. Euæ. inquit, Dominus aut secundum similitudinem aliquam ponit, sicut de gelicar. q. 45. seruo illo, cui Dominus dimisit, quod ratione redditum dare inuentus Marth. 18. est, & ipse conseruo suo dilationem saltem dare noluit: & de fænerato- Luc. 7. re, qui cum duobus debitibus donasset, quod debebat, ab eo plus dilectus, cui plus donauit, & de homine, qui habebat duos filios, maiorem in agro sibi propinquatem, minorem autem in longinquó luxuriatatem. De his in quantum similia sunt, ducitur intellectus eius rei, cui adhibentur ad mysterium insinuanda, aut requirendæ veritatis. Aut ex ipsa dissimilitudine aliquid probat, veluti est illud, quod si fænum agric quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? ad hoc genus pertinet etiam illud, quod de seruo

Seruo ait, cui Dominus denūciauerat, ut à villicatu remoueretur: frādem quippe ille fecit Domino suo, ut falsatis chirographis debitoribus eius, quātum commodum visum est, relaxaret: neq; ullo modo nos Dominus, ut sibi fraudem faciamus, hortatur, sed si qui fraudādo sibi prouidit in posterum, laudatum eum dicit à Domino, quanto maiore alacritate sibi prouidere debent in aeternam vitam?

Quamvis autem in parabolis non omnia sint necessaria, vt aiunt patres, sed pleraque ad ornatum historicum pertineant, nihil tamen mysterio vacat, & nonnunquam ex clausula ipsa parabolæ, quæ sit mens Christi Domini in vniuersa illa metaphora facile cognoscitur. vt cùm legimus: *Multi vocati, pauci electi, & qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.*

Tertium praecepit.
Lib. 2. de conf.
Euang. cap. 28.

Denique vt quæ de verbis dicenda sunt, breuiter concludantur, idem S. Augustinus sic præcipit: *Nihil in scriptura verbis debemus inspicere, nisi loquentis voluntatem, cui debent verba seruire, nec mentitur quisquam, si alius verbis dixerit, quid ille voluerit, cuius verba non dicit. hæc si quidem vñica ratio est sensus historici in Euangeliis indagandi.*

Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo sensu morali cum historico.

C A P V T XX.

Lib. 12. in Ezech. cap. 41.
Priser rato.

Historia, inquit S. Hieronymus, spiritualem habet intelligentiam, & in tropologia historiae veritatem. horū utrumque altero indiget. Intelligentiae autem moralis inuestigādæ duplex est ratio, vna simplex & aperta, qualis est in illis historiis, quæ per se ad mores spectant. De quibus loquens S. Gregorius: *Virtutum opera ex magna parte iuxta solius historiae textum tenemus, ne si haec ad indaganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamus.* Quare quando historia apertam virtutis narrationem continet, ita in ea per se emicat virtus, & allicit, vt per mysticam expositionem nō sint vi meditationis quasi ex silice excutiendæ nouæ virtutum lat-

tentium

rentium scintillæ. *Quis enim in concione illa Domini, in qua Montib. 9.* tam multis verbis persuadet Christianam iustitiam Pharisæica longè superiore esse debere, adhibeat mysticam interpretationem? *Quis item ad reconditionem intelligentiam trahat apertas eius reprehensiones, præcepta virtutum, ieuniorum obseruationes, eleemosynas, & alia multa misericordiæ opera, quæ in Evangelio continentur?*

Inter meditandum igitur ea, quæ virtutum, aut vitiorum historias exemplâue explicant, non sunt mysticè exponenda, sed diligenter animo infigenda, vt in usus proprios virtutes, via in exempla conuertantur. hanc rationem perpetuò sequitur S. Basilius in suis moralibus: *Pænitentiam, inquit, agentes debent amare, flere, & reliqua quæ sunt pænitentia signa edere. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: priusquam gallus cantet, temere negabis; & egressus foras fleuit amare.* In regulis item breuioribus, vt exempli causa: *Quomodo, inquit, ali⁹ ali⁹ inter nos obedienciam præstabimus? tanquam serui, ait, aduersum Dominos, conuenienter illi præcepto Domini, Qui vult in vobis esse magnus, sit omnium ultimus & seruus omnium.* *Quibus verbis adiungit, quod nos efficacius etiam posse mouere: sicut filius hominis non venit ut ministraret ei, sed ut ministraret: & consentaneum in modum etiam dicto illi Apostoli: per charitatem spiritus seruite inuidem.*

Galat. 5.

Illud porrò in hoc expositionis genere meditanti proposatum esse debet, virtutum exempla ad ea, quæ cōditionis ipsius propria sunt accommodare. exemplū ex S. Anselmo petamus, sic enim scribit in ea Domini verba: *Expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. secularis homines dicuntur esse dediti rota huius mundi, iuxta illud: in circuitu impij ambulant per molam ergo asinariam secularis vita circuitus, & labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio designatur. dicit ergo, melius esset alicui contemplatio, ut volueret molam asinorum, id est, secularis esset, volvens solitudinem mundorum, & per hoc demergeretur in profundum inferni, quam esset contemplatiuus scandalizans fratres suos.* *lenior enim pena esset sibi in infer-*

Aaa

infer-

inferno. Idem in explicatione petitionis filiorum Zebedæi, sic scribit: *Patitur frequenter Dominus discipulos suos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, ut ex illorum culpa inueniat occasiones docendi, & exponendi regulam pietatis.* Et paulò post: *Isti ambitiosi, illi inuidiosi, utrig tamen nobis profuerunt.* Sic meditetur vir religiosus, & ad hanc normam suam meditationem instituat etiam secularis, ea inuestigans, & cogitans, quæ generi vitæ ab se instituto conueniant. Idemque de aliis humanæ vitæ conditionibus intelligendum: aliter enim meditatur matrimonio copulatus, solitus aliter, aliter paterfamilias, aliter filius, aliter princeps, aliter priuatus ciuius.

Altera ratio.

Altera ratio moralis expositionis est, cùm ex historia planè perspecta, rebusque gestis pietatem eruimus, documentaque virtutis, personas personis accommodatæ, res rebus, verbis verba. qua ratione in Euāgelio Herodes diabolus est. infans Christus virtus enascens suis non dum firmata radicibus: satellites Herodis occasiones oblatæ hominibus nec dum in virtute corroboratis, vt ab ea deficiant. qui prorsus est interitus parvorum. à quo tamen angelorum monitu, & custodia eripitur Christus, hoc est, Virginis filius, is nimirum, qui virginem vt parentem habet, colit, imitatur.

In Nahum c. 1.

Hanc sequuntur plerique omnes Patres in primis autem apud Græcos Origenes, & S. Cyrill. apud Latinos verò S. Gregorius Papa. De easic S. Hieronymus: *Historia stricta est, & euangelandi non habet facultatem. Tropologia libera, & histantum legibus circumscripta, ut pietatem sequatur intelligentia, sermonisq; contextum, nec in rebus multum inter se contrariis violentia sit copulandis.* Atque hæc dicta sint de intellectus exercitatione. nunc de affectu, quæ restant, expediamus.

De exercitatione voluntatis, & affectus orationis tempore.

C A P V T . XXI.

NON meditamur, vt intelligamus, aut discamus solum, sed multò magis vt animo ac voluntate moveamur & afficiamur: *Et in meditatione mea, inquit psalm. 38.* Dauid, *ex ardescet ignis.* Affici igitur erga bonū proprius est orationis meditationis scopus. ex quo oratio vim, naturā, definitionēque adepta est. idcirco enim dicitur à S. Augustino: *Ascensio anima de terrestribus ad caelestia,* à S. Damasco: *pore, cap. 230.* *Lib. 3. cap. 24.* *Ascensio mentis in Deum,* à S. Chrysostomo: *Colloquium cū Deo,* à Homil. 30. *ibid.* S. Gregorio Nysseno: *Conuersatio sermocinatione cum Deo. Quod Gen.* quomodo fiat vniuersità S. Augustino explicatur sic: *Quid opus est ipsa oratione, si Deus iam nouit, quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciusq; efficit, ad excipienda diuina munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur.* Et post pauca: *Fit ergo in oratione conuersio cordis ad eum, qui semper dare paratus est, si nos capiamus, quod dederit: & in ipsa conuersione purgatio interioris oculi cum excluduntur ea, quæ temporaliter cupiebantur, ut acies cordis simpliciter ferre possit simplicem lucem, diuinitas sine vello occasu, aut immutatione fulgentem, nec solum ferre, sed etiam manere in illa, non tantum sine molestia, sed etiam cum ineffabili gaudio, quo vere, ac sinceriter beata vita perficitur.*

Oratione igitur purgatur cor, illustratur, perficitur. hoc est, instituitur & iuuatur, vt ingrediatur, & teneat tres illas vias. quæ trito iā nomine appellantur purgatiua, illuminatiua, perfectiua siue vnitiuia commouendo nimirum, regendo, & promouendo affectus animi vnicuique viæ proprios & accommodatos.

Porrò verba scripturæ diuinæ & præsertim Euāgelicæ per se apta sunt ad mouendum hominis cor, sunt enim vt verba sponsa, de quibus S. Bernardus scribens ait: *Sunt delicia ad sat ser. 67. in Cæs.* *aaa 2* *porem.*

porem solida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. Ex eo enim, quod suauiter sonant, affectum mulcent, & de sensuum uertate memorem impinguant, & nutriunt, & de altitudine mysteriorum dum intellectum, quo plus exercent, plus terrent, miro modo tumorem sanant inflantis scientia. Est tamen præterea necessaria hominis industria, & exercitatio, qua vna se quasi verrere spiritum suum testatur Prophetæ. Ut enim Elisæi spiritus nō nisi ad psalterij concentum suscitatus est; sic humanum cor non nisi industria meditationis afficitur, & concalescit.

Affectiones pri-
mæ.
2.
3.

Alij autem sunt affectus incipientium, & in via purgatiua constitutorum, alij proficientium, & viæ illuminatiuæ: alij denique perfectorum, & viæ vnitiuæ. Affectus incipientium statui accommodati, & quos orando in scipsis excitare ut plurimum debent, qui purgantur, hi ferè sunt, dolor de peccatis, siue detestatio peccatorū, timori iudicij Dei & iustitiae eius, horror inferni, odium & contemptus sui, vilitatis suæ cognitio, & erubescens. Proficientium verò hi, virtutum amor, & desiderium eas acquirendi humilitatis nimirum, patientię, castitatis, obedientię, mansuetudinis, & similium. Perfectorum postremò hi, amor Dei, spiritualis voluptas, & exultatio in contemplatione ac memoria immensarum diuinitiarum ac perfectionum Dei, eiusque summa, & inexplicabilis beatitudinis, desiderium vehemens sanctificationis nominis eius, aduentus regni eius, expletionis diuinæ volūtatis, sicut in cœlo & in terra, gratiarum actio pro tantis, & tam multis beneficiis à Deo acceptis, votum Deo placendi, & in rebus omnibus grati animi specimen illi exhibendi, admiratio maiestatis eius, adoratio, & cultus summæ ac præpotentis diuinitatis, spes & fiducia propensa liberalitatis Dei, & infinitæ eius misericordiæ, laudatio & prædicatio ipsius: alij denique innumerabiles animi affectus, quos experientia potius, quam doctrina cognosci, optandum est.

lib. I. cap. 15. Incipientium sunt affectus illi, quos copiosè descripsimus libro primo, quod etiam allato exemplo Davidis in Psalmis poeni-

pœnitentiæ, & præsertim quinquagesimo confirmauimus. non repeto hīc, quia inde peti possunt. nec illustrius exemplar pœnitentiæ ad imitandum, in oratione proponi posse video, quam Davidem sese in pœnitentiæ Psalmis meditandis tanta cum animi submissione, & contritione cordis exercentem.

Huc pertinent multa, quæ S. Ambrosius inculcat virginis lapsæ, & S. Chrysostomus Theodoro similiter lapsi, & sanctus Anselmus in deploratione amissæ virginitatis. & exemplum in promptu est in Psalmo centesimo vigesimo nono. *De profundis.* Ecce cognitionem miseriarum quibus premitur. Ecce item submissionem animi magnam. *Clamaui.* Ecce magnitudinem doloris, & contritionis. est enim clamor hic hominis grauitate peccatorum oppressi, & supra modum afflerti. *Ad te Domine.* Ecce timorem serui erga Dominum. *Domine exaudi vocem meam.* Et: *Fiant aures tuae intendentæ in vocem deprecationis mee.* Ecce conuersionem cordis ad Dominum, & diuinæ gratiæ vehementem postulationem. *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine, quis sustinebit?* Ecce peccati & grauitatis eius cognitionem, & simul detestationem eiusdem. *Sustinuit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino.* Quia apud te propitiatio est. Ecce spem veniæ, non ex operibus, quæ fecimus nos, sed ex vi gratiæ, & misericordiæ, quæ in Deo est maxima. Ecce etiam spem in Christi redemptoris meritis, si quidem copiosa apud eum redemptio, & alijs multi affectus pœnitentiæ, quos habebat David, cum in eiusmodi Psalmis versabatur.

Proficientium verò, & perfectorum insignes affectus ex-
primit S. Augustinus in suis confessionibus multis in locis. quales illi sunt in quinto libro. *Accipe sacrificium confessionum* cap. 2. *meum de manu lingue meæ, quam formasti, & excitasti, ut confitear nomini tuo, & fana omnia ossa mea, & dicent: Domine, quis similis tibi? sed te laudet anima mea, ut amet te, & confiteatur tibi miserationes tuas, ut laudet te.* Et libro primo: *Quis mihi dabit, acqui- cap. 34. escere in te? quis mihi dabit, ut venias in cor meum, & ineberies illud, ut obliuiscar mala mea, ut vnu bonum meū amplectar te? Quid mihi es? Miserere ut loquar. Quid tibi sum ipse ut amarite iubeas à me, &*

nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miseras. parua ne ipsa est miseria, si non amem te? & alij similes, quos nobis attigisse sat satis est exempli causa.

In Euangelio multa est materia affectuum omnium, sicut in aliis plerisque Scripturis diuinis, & præsertim in Prophetis, maximè verò omnium in Psalmis. Et in Euangelio quidem ad commouendos animos incipientium accommodatissima est parabola de filio prodigo; historia publicani, & Pharisei in templum ascendentium, & tam dissimili euentu vota sua promentium: conciones omnes Domini, in quibus aut minas intentat, aut supplicia peccatoribus interminatur.

Proficientes verò, & perfectos excitat Dominus in parabolis, quarum est illa clausula: *Multisunt vocati pauci verò electi.* Et illa: *Qui se humiliat exaltabitur.* & in concionibus tam multis, quibus turbas aut discipulos docet mundi contemptum, & diuinarum, sui ipsius abnegationem, carnis mortificationem, paupertatem spiritus, castitatem, cordis puritatē, Dei solius timorem, & amorem, zelum salutis animarū; Denique quibus instruit ad omnem vitæ Christianæ, atque Euangelicæ perfectionem, præcipue verò ad ipsiusmet vitæ, passionis, & mortis imitationem:

Vniuersè autem præcipiunt magistri doctrinæ spiritualis, vt quanto tempore affectus excitatus, quicunque sit ille, animum detinet afficiendo, tanto in eodem orantis animus perseveret, minimè interim solicitus quidnam meditandum supersit. Quia ex re obiter illud etiam intelligitur, quād diuturna esse debeat meditatio cum affectu copulata, siue ille lenis sit, siue vehemens. & an laudabilis sit magis breuis, an longa oratio. Sic enim scribit S. Augustinus ad Probam: *Aliud est sermonis multus, aliud diuturnus affectus.* Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas. ne illa vigilanter erecta, que oranti plurimū necessaria est, per productiores moras evanescat, atq; hebetetur intentionis. Ac per hoc etiam ipsi satis offendunt, hanc intentionem sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, non esse cumpendam.

Ex

Ex uno, & ex multis etiam simul congregatis affectibus existit precatio ad Deum, de qua S. Augustinus, sic scribit: *Ab*ibidem.* sit ab oratione multa locutio, sed nō desit multa precatio, si feruens perseverat intentio.* nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. multum autem precari, est ad eum, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. nam plerumq; hoc negotiū plus gemitibus, quam sermonibus agitur, plus fletu, quam affatu.

Precatio autem, quamquam toto meditationis tempore permisceri solet orationi, prout ab effectu suggeritur, propriè tamen clausula est meditationis, & totius huius exercitatiois extrema periodus. & à quibusdam colloquium nominatur. in quo omnes neruos intendit mens, voluntas, affectus omnes tum orationibus, tum obsecrationibus, & postulationibus, vt vident, Deum, ad se trahant, eumq; ita teneant, vt cum Iacob antiquo Patriarcha eum minimè dimittendum statuāt, donec benedixerit illis.

Verū tota hæc voluntatis affectio orationis tempore, non tam in præceptionibus posita est, quam in magna erga Deum submissione, & reuerentia. Si quidem Dei donum est, potius quam hominis industria. *Ipse enim spiritus,* vt ait Apostolus, *postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus,* quia nimirum eos ipsos gemitus nobis ingeneras postulationes nostras, quasi dicit, & informat. Denique Dauid auxilio Dei tribuit *ascensiones cordis,* sed *in valle lachrymarum,* quia vt ait S. Gregorius, *quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis,* eos interiorius sub*Liber. 30. moral. cap. 28.* leuat *ascensus contemplationis.*

QVONIA tamen in recta prudentiæ exercitacione affectus tota meditationis nostræ vis posita est, quomodo in ea gerere se debeat proficiens, breuiter est explicandum.

Pono igitur id, quod antè tetigi, duplices esse affectus animi, vehementes, & mites.

Affectus vehementes, si à Deo immittuntur, vt accidit, *Affectus vehementes.* cùm ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus incenarrabilibus, iij humiliter admittendi sunt, & quandiu Deus dederit, diligenter conseruandi, & continuandi.

Sed

Sed hi siue diuinitus, siue nostra etiam industria concupiente excitentur, diuturni esse non possunt: quia corpus quod corruptitur, aggrauat animam, nec vim tantam, tantumque pondus, quantum secum adferunt vehemētes affectus, fragilis natura diu sine nouo Dei munere sustinet. Quam ob causam, ne videlicet capitis aut pectoris constitutio lēdatur, cùm spontē commouentur à nobis, sunt quantocuyus prudenti remissione eleuandi, & post etiam omnino deponendi.

Sunt nihilominus huiusmodi affectus vtiles & necessarij in plerisque vitæ spiritualis graibus casibus, cùm videlicet agitur ad abolenda peccata præterita de vehementissimo animi dolore concipiendo, qui contritio sit, præsertim cùm instituitur in eum finem totius anteactæ vitæ generalis confessio. Tunc enim sunt cum Propheta recogitandi anni in amaritudine animi. Deinde magnus voluntatis ardor ascendens est, cùm pulsamur graui aliqua, periculosaque tentatione. qualis insurgit interdum contra fidem, continentiam, charitatem, vocationem, cum item deferuente paulatim spiritu in animi tempore miserè delapsos nos deprehēdimus, ac de vita renouanda, feroceque spiritus resuscitando seriò cogitamus. cum denique ad diuinam gloriam illustrandam aliqua ineunda via est, quam iis difficultatibus obstructā cernimus, quæ nō sine magna animi contentione superari possunt. Ad hæc omnia præstanta necessarius est magnus animi conatus ac vigor, cui conuinctus sit par, aut etiā maior animi affectus. affectum hunc vehementem si Deus tunc non commouet, vt is concitetur in nobis, magnoperè nobis elaborandum est, adhibita præsertim attenta consideratione, contentaque precatione. ex his nempe duobus tanquam ex conflictu durorum corporum exardest hic ignis. Sed hunc longiusculæ meditationi, qualis est vnius horæ, aut etiam duarum, conuenire haud permettit hominis valetudo, & carnis infirmitas.

Affetus lenis.

Quare meditationis de qua hīc agimus maximè proprius est lenis affectus. quippe qui protrahi diutius potest, nec dum protrahitur capiti pectoriue noxius est. hunc si non gignit in animo

animo Deus, facile eius adiuti gratia excitamus ipsi suprà explicatione verborum, & actionum Euangelicarum, maximè vero personarum, Dei, aut sanctissimæ Trinitatis, Christi Domini, beatissimæ Virginis, & aliorum, quos suo loco numerauimus. id autem ferè sit expleta ratiocinationis cuiusque periodo, non amplius ratiocinando, sed simpliciter apprehendendo personam, cuius illa sunt verba, actionesue: in conspectu eius nos ipsos sistendo, eam humiliter intuendo mentis & phantasie lumine, dulciterque alloquendo, non ore aut verbis, sed cordis affectibus.

Id porrò fieri duplicitate potest. prior est commotio affectus erga præsentem, verbigratia, Dominum Christum reverentiae, timoris, admirationis, amoris, sed statim transcurrendo ab una ratiocinatione ad aliam, aut ad eandem etiam recurrendo. ex quo non magna capitur utilitas, quod ea commotio ponticulus tantum sit, quo iungitur ytraque ratiocinatio, nec magnoperè animum afficiat.

Posterior est commotio alicuius affectus, aut eiusdem, etiam, sed continuata, aut certè cum magna animi submissione multo maximè repetita, idq; nō modico tempore, sed quo logiore fieri potest. Hoc si bene fiat, utilissimum est, & in eo possum est totum huius exercitationis momentum.

Hæc ipsa coelestium est ciuium apud Isaiam oratio, qua diuinæ Maiestatis admiratione suspensi illi perpetuò canunt: Sanctus, sanctus, sanctus. propterea que apud S. Ioannem dicuntur requiem non habere, dum id dicunt, hoc est, nunquam intermittere orationem huiusmodi.

Verū quoniam hīc de nostra, hoc est, mortalium hominū oratione agitur, fuit hīc Dauid familiarissima meditatio. Excitatbat autem Dauid affectum in Deum, quem præsentem, dum psalleret, intuebatur, duplicitate: vel simplici conceptione alicuius eius attributi, actionisue; cuius repetitione eandem continuabat, aut refricabat animi motionem: vel si varias ac distinctas diuinæ actiones meditaretur, tunc tamē non nisi in uno eodemque animi affectu commouendo, augendoe persistebat.

B b b

Exempla

*Prior ratio.**Posterior.**Isaie 2.**Apocal. 4.*

1.

2.

Exempla primi generis.

Psalm. 115.

Psalm. 56. Cap. 17.

Psalm. 56.

Psalm. 66.

Psalm. 143.

Psalm. 17.

Psalm. 46.

Exempla secundum generis.

Psalm. 135.

Psalm. 150.

Lib. 10. con-

fess. cap. 17.

Cap. 1.

Exempla primi generis sunt illa: *O Domine ergo seruus tuus, ego seruus tuus.* affectus est dedicationis, & deuotionis. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meū.* dedicationis & prompti simul animi ad omnem Dei voluntatem obeundam. Desiderij diuinæ gratiæ fauorisque, illa: *Miserere mei Deus, miserere mei.* Benedicat nos Deus, Deus noster, Benedicat nos Deus. præclara illa diuinæ spei & amoris: *Misericordia mea, & refugium meum, suscep- tor meus, & liberator meus, protector meus, & in ipso speravi.* Dilegam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis mee, & susceptor meus. Denique diuinæ laudis; *Psallite Deo nostro, psallite, psallite Regi nostro, psallite.*

Alterius generis exempla sunt multa in Psalmis. omnia nimirum illa, in quibus variatis sententiis, quas Prophetæ contemplabatur, per quosdam intercalares versus, ad eundem reddit affectum. Illustriora huius generis exempla sunt Psalmus centesimus trigesimus quintus. in quo ad illud: *Quoniam in eternum misericordia eius,* vigesies septies repetitum se mirabiliter excitat ad diuinæ misericordiæ miraculum prædicandum, & Psalmus vltimus, in cuius quinque solis versiculis vndecies ad Dei laudes decantandas, prouocat.

Nec desunt in Ecclesiastico officio documenta, quibus ad tam vtiles repetitiones affectuum nos instituit per verborum repetitiones sancta mater Ecclesia. in sacrificijs quidem missæ initio, cum excitat ad insignem contritionem per illa; *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.* cum deinde ad expetendam Dei misericordiam nouem Kyrieleison accumulat, & deinceps alia plura. adeo vt aliquo anni tempore solemnij concentione diuini officij vndecies Alleluia ad Dei laudes amplificandas pronunciet vnius Antiphonæ spiritu.

Eadem rationem secuti sunt Patres in suis meditatiōnibus. Serò te amavi, ait sanctus Augustinus, pulchritudo tam antiqua, & noua, serò te amavi. Et cognoscam te cognitor meus, cognoscam te. nimirum quod vt arbitror, hæc recta certaque via

cst

est ad eam cum Deo coniunctionem, & consuetudinem, quam scopum esse orationis & meditationis, Patres tradunt.

Cum auida mente, ait sanctus Bernardus, *versamus testimonia eius, Serm. in Cant. & iudicia oris eius, sciamus pro certo adesse sponsum, & alloqui nos.* 32. quare Cassiodorus etiam obseruauit, tunc Dominum adfuisse præsentem templo Salomonis, illudque sua gloria compleuisse, quando repetitum illud carmen: *Quoniam in eternum misericordia eius,* toties vti diximus, decantatum tunc etiam est iussu Regis. Quod si vicissim loquimur nos cum Deo in secreto cordis per interna desideria, vt sanctus Gregorius scribit, quid h̄ic ad diuinam familiaritatem amplius optari potest?

Nec via solum, sed compendium simul est ad veræ solidè que deuotionis habitum comparandum. h̄ic enim non nisi frequentatis actibus efficitur. Sic habet S. Bonaventura: *Si quis per viam purgatiuam benè preparatus sapiissime hoc dictum cor- defrequentaret;* 3. O Domine, quando te diligam? quando te constringam? citius se sciret experimentaliter inflammari, quam si de secre- tissimis cœlestibus, & æterna generatione, vel processione millies cogitaret.

Hæc demum est stabilis animæ quies, & exultatio, de qua David: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis* Psalm. 62. *exultationis laudabit os meum.* Siquidem, vt scriptum est apud B. P. Ignatium: *Non abundantia scientie, sed sensus & gustus re- rum interior desiderium animæ explere solet.*

Veruntamen sunt in hac exercitatione h̄ec diligentissimè procuranda. Primum quidem ne eam ingrediamur sine magna animi puritate, conscientiæq; candore. nam vt ait Cassianus: *Vnaquaq; mens in oratione sua erigitur, aut formatur, secundum puritatib; sua meriti ac mensuram.* Et Vgo Victorinus auctor est, *Vgo de clausis Euangelistæ similibus, hoc est, mundis corde.* Accedat deinde ad puritatem humilitas, & reverentia maxima. *Loquar ad Do- Genes. 18. minum meum, cum sim puluis, & cinis,* dicebat Abraham. Et sanctus Bernardus iubet, prius ad oscula pedum abiicere nos, *Serm. 3. C. 4. in Cantico.*

quām atideamus ad matutis osque aspirare! Postremō nō sī statur in gustu, sed gustus dirigatur ad opus: & pro occasione deuotionis habitus opportunē ac promptē virtutum vsui seruiat. denique vt eiusdem S. Patris verbis loquar: *Persistentibus nobis in oratione pinguis est pectus, replete viscera inundatio pietatis, & si sit, qui premat lac concepta dulcedinis ubertim fundere illa non tardabunt.*

De impedimentis contemplationis.

C A P V T XXII.

DE contemplationis gradibus nihil hīc dico. locus est in postremo libro. quod reliquum est ad hoc, vt ea, quæ de oratione inchoauimus, absoluantur, est explicatio impedimentorum, quibus orantis animus detineri solet, ne oret sicut oportet. Qua de re S. Bernardus: *In hoc arcanum, & in hoc sanctuarium Dei, si quem fortè vestrū aliqua hora sīc rapi, & sic abscondi contigerit, ut minimē auocet, aut perturbet, vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel ea certè, quæ difficilius amouentur, irruentia imaginum corporearum phantasmatā, poterit quidem hic, cùm ad nos redierit, gloriari, & dicere. Introduxit me Rex in cubiculum suum.* Quo loco S. Bernardus quatuor impedimenta numerat, quæ S. Bonaventura quodam quasi commentario explanavit. refero breuiter, quæ ille copiosius, adiectis quibusdam.

Primum impedimentum est *sensus egens*. est quippe anima ita corpori copulata, itaque viribus, & sensibus corporis vtitur administris, vt cùm laboranti, minimē apta sit ad contemplandum. Quare cum ægro corpore sumus, contemplationi non sumus idonei, nisi Deus, peculiari ope iuuet, nec cum famē, siti, aut alio aliquo corporis incōmodo cruciamur, & premimur. *In excelsis*, inquit sanctus Ambrosius, *infirmi esse non possunt*.

Serm. 23. in Cantic. infine. In meditatione vita Christi, cap. 56.

Primum impedimentum.

Lib. 5. in Luctu cam, cap. 6.

Secun-

Secundum impedimentum est S. Bernardus: *Cura pungens*, secundum. hoc est, solicitude rerum terrenarum. Cor enim, quod iis tenetur, distrahitur ab illis, vt se se minimē colligat ad orandum.

Tertium impedimentum, nomina id ē *culpam mordentem*. *Tertium*. Et quidem tam de curis, quām de culpis vberius scribens alibi ^{Ser. 5. de Af- fumpt. Virg.} sic ait: *Sunt tria, quæ oculum impedit, tenebra, humor concretus, puluis injectus.* Hac ipsa sunt etiam quibus interior oculus impeditur, sed alia nomina sortiuntur, *tenebra scilicet peccatorum, recordatio eorumdem peccatorum, cura terrenorum actuum*. Primo illo morbo turbatum se plangebat propheta, cùm diceret: *Derclyquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum, cum enim luce iustitia destituimus, nil aliud quām peccatorum tenebras inuenimus.* Item secundo se grauari sentiebat, cùm dicebat: *Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Tertio occupari se conqueritur, cùm dicit: *Quia cinerem tanquam panem manducabam. Cinerem scilicet actionis pro pane contemplationis.* Quicung, ergo mentis oculum diuina contemplationi vult intendere, profecto necesse est, vt eum prius ab hoc triplici impedimento studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium. nam primus quidem per confessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem. His non valde dissimilia leguntur apud sanctum Gregorium in moralibus, præsertim non refrigandam esse ^{Lib. 10. cap. 17.} memoriam peccatorum tempore orationis illius, quæ in primis queritur anima cum Deo persuasissimum ipsius amorem coniunctio. Et primo libro huius operis quædam hoc pertinentia explicata sunt. ^{Cap. 14.}

Quartum Impedimentum est multitudo phantasmatum irruentium. aduersus hoc multa scribunt Patres. Et primū quidem Cassianus crebrò inculcat: *Quales orantes volumus inueniri, tales nos esse oportet ante tempus orandi, necesse est enim mentem in tempore supplicationis sua de statu precedentiformari.* Et sanctus Gregorius: *Cum se mens ad studium orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter prius otiosa premebatur.* Deinde monet idem Cassianus oratione ad Deum a gendum pro oratione contra eadem importuna phantasmata: *Euagationibus anima innumeris, ac diuersis, & instabilitate cordis exastuo,* ^{Quartum im- pedimentum. Col. 10. cap. 13.} ^{Lib. 10. moral. cap. 17.} ^{Col. 10. cap. 9.}

B b b 3

exstuo, nec cogitationum dispersiones valeo coercere, ipsamq; orationem meam fundere absq; interpellatione, atque phantasmate inanum figurarum, necessariò proclamabo: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiunquandum me festina. S. Augustinus, cogitationem suscipere iubet præsentia Dei, coram quo stamus, præsertim autem benignitatis, & patientiæ, qua nos tolerat, dum in conspectum eius venimus, aut stamus, animo pleno occupatoque cogitationibus alienis, & ludicris: *Quoniam inueni Domine cor meum, ut orarem te. inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere, & ille sequi quasi fugituum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum; quoniam Domine cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei attendens quod hic ait: beatifica animam seruit tui, quoniam ad te Domine animam meam leuavi, quoniam suavis, & mitis es; videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deum, qui a patitur ista nostra, & expedit tamen à nobis orationem, ut perficiat nos, & quando illam dederimus, accipit gratè, & exaudit, nec meminit tantas, quætas inconditè fundimus, & accipit unam, quam vix inuenimus.* Et paulò pòst: *Et tolerat Deus tot corda precantium, & diuersas res cogitantium, omitto dicere, & noxijs, & peruersas, & inimicas Deo. Quoniam tu suavis, ac mitis es. toleras me, quia tu suavis es Domine, as mitis.*

Nec parui pendendum est peccatum, quod in hoc per negligentiam committitur à nobis, quod accuratè ad scholasticam normam ex Patribus etiam explicat P. Gregorius Valentia in suo Theologico tomo tertio. in quo similiter multa de virtutibus sapienter tractata inueniet proficiens: Nam que, vt ait S. Cyprianus, *segnitia est, alienari, & rapi ineptis cogitationibus, & profanis, cùm Dominum deprecari, quasi sit aliud, quod magis debet cogitare, quæcum quod cum Deo loqueris? quomodo te audiri à Deo postulas, cùm te ipse non audias? Vis esse Deum memorem tui cùm rogas, quando tu ipse, memor tui non sis?* Hoc est ab hoste in totum non cauere. *hoc est, quando oras Deum, maiestatem Dei negligenter orationis offendere: hoc est, vigilare oculis, & corde dormire.* S. Basilus eudem hunc locum tractat. quanquam locus S. Bernardi accipietiam potest de summo contemplationis genere. in quo afferrunt

In Psalm. 25.

2. Reg. 7.

In Psalm. 39.

Diff. 6 q. 2.

puncto 9.

De oratione Do-
mini.

Conf. monach. cap. 2.

tant viri sancti, mentem ita liberam esse à corpore, vt quasi extra corpus posita spiritualiter, & sine corporis phantasmate intelligat. sed de re hac in quinto libro.

De pietate, & obseruantia.

C A P V T XXIII.

PXPLICATIS IIS, quæ pertinere visa sunt ad orationem, quæ magna pars est virtutis, quæ religio nominatur, ad reliquas præcipuas virtutes tractandas aggrediamur.

Sequitur religionē Pietas, quæ sic describitur à Cicerone: *Lib. 2. de innat. Pietas est, per quam sanguine iunctis patriæq; benevolis officium, & diligens tribuitur cultus.* Explicat S. Thomas: *Ad religionem pertinet cultum Deo exhibere, ad pietatem autem parentibus, & patria quibus iunguntur consanguinei, & amici, ac sicut cultus nomine inteligitur honor, sic officium obsequium significat, utrumque iubet pietas præstari iis, quibus debetur à nobis.*

Pietati affinis est obseruantia. peream enim quasi per alteram pietatem, vt ait Tullius, *reueremur, & colimus etate, aut sa- pientia, aut honore, aut dignitate aliqua antecedentes.*

Primus gradus est pietatis & obseruatiæ propositum, mouentia autem voluntatem ad hoc propositum hęc sunt. Primū est pietas innata nobis, nec nobis solum, sed penè belluis ipsis: *Bestie, ait S. Chrysostomus, & mutæ pecudes pietatis iura conservant, & quibus natura denegat rationem, non tamen denegat pietatem.* Egregium exemplū pietatis huiuscmodi exaggerat sanctus Ambrosius in ciconiis, quæ artus patris plumis nudatos præsenctute fouent alarum suarum tegmine, & collatitio ciborum pascunt famescentem, immo & fulcro alarum suarum sublevant debilem, & quasi reparando ad volandū exercent. hanc ob causam impij in parentes Iudæi dicti sunt *genimina vipera-rum, quoniam solæ viperae nascendo matres occidunt.*

Secundum mouens est utilitas. nam magnū præmium proponitur piis filiis in lege Moysis, nempe longitudo vitæ, & terrena Dñis. 5.

*primus gra-**dus.**Primum inci-**tamentum.**Tom. 1. Ser. de**Absalon pa-**trem perfe-**quente.**Lib. 5. Hexa-**meron, cap. 16.**secundum in-**citamentum.**Exod. 24.*

Leu. 20.
Deut. 21.
Proverb. 20.
28. & 30.
Rom. 13.

rena felicitas. contra, diræ, & maledicta in impios passim conticiuntur, & apud Moysem, & apud Salomonem. Hoc ipsum de virtute obseruantiae præceptum intelligitur ex sacris libris, & præsertim ex Apostolo, cuius ad Romanos hæc sunt verba: *Omnis anima potest atibus sublimioribus subdit a sit. non enim est potest as nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirūt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali.* Maximè vero exhibenda est obseruatiæ Principibus, & Domini-nis Ecclesiasticis. nam qui bene præsunt presbyteri, ait Apostolus, dupli ci honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina. Nec ab hoc numero senes, & maiores natu eximendi sunt, siquidem scriptum est: *Coram cano capite consurge, & honora personam senis; & time Dominum Deum tuum.*

Secundus gradus. Secundus gradus pietatis, & obseruatiæ est fortitudo. Duplicita autem in hoc gradu se proficiens exercet, vno modo, cum tolerat æquo animo parentum, & maiorum siue incommoda, siue vitia, siue iniurias. Hoc enim quæ difficile sit, indicant illa S. Ambrosij verba: *Quis nostrum lenare agrum non fastidiat patrem? quis fessum senem humeris imponat? quis ut pius sit, non hoc seruulis mandat obsequium?* Ob eandem causam Salomon hac de re præscriptum singulare dat: *Filius si pice senectam patris tui, & non contristet eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spieras eum in virtute tua: Eleemosyna enim patris non erit in obliuione.* Clarissimum exemplum, & piis filiis ad imitandum proponitur in libro Genesis, cùm duo filii Noë auersa facie ne parentem nudum videant, deiecto de humeris pallio modestissime contegunt.

Alter modus. Alter modus est prior superior, tanto scilicet, quanto in Deum pietas, superat pietatem in parētes. Cùm nimirum fortiter resistimus omnibus, etiam parentibus, qui nobis auctores sunt facinoris alicuis aduersus sanctam Dei legem, & voluntatem. quam actionem, vt egrè fortitudini adscribit scriptura diuina, sic magno præmio dignam eensem apud Moysem illis verbis: *Qui dixit Patri suo & Matris sua. (sermo est de Leui contra*

contra carnem & sanguinem pro lege Dei dimicante) *Nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos: His custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt. Benedic Domine fortitudini eius.* Maior quippe fortitudo fuit seipso affectiōne mque naturæ viciſſe, quām ensem aduersus consanguineos & affines distrinxisse. quæ res si laude digna habita est in veteri testamento, cùm spiritus perfectionis angustissimus erat, quid dicendum de tempore noui testamenti, in quo idem spiritus tam latè patet? certè à Domino in hanc sententiam multa dicta sunt, & inculcata: & S. Gregorius exponens illa verba: *Si quis venit ad me, & non odiat Patrem & Matrem, ait, parentes quos aduersariōs in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo nescire debemus.* Et S. Ambrosius: *Necessitudini generis diuinae religionis pietas antefertur.* Denique & S. Hieronymus, & S. Bernardus, & omnes Christianæ perfectionis sectatores multi sunt in prædicando, dictis, & exemplis confirmando hoc parentum contemptu, quando ita necesse est ad ingrediendam, aut prosequendam viam salutis ac perfectionis. & quod quoque allatum est, scitū *Tom. 3.* est illud S. Chrysostomi: *Vt cum spiritualia impediunt parentes, ne cognoscendi quidem sunt, ita cum nihil impediunt, merito omnia his sunt tribuenda, & omnibus ipsi anteferendi.*

Ad hoc facit obseruantia & obedientia, quæ præstanta à nobis est Dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. vt S. Petrus præcipit, & cùm Deus vtitur *Affur furoris sui virga.* *I. Pet. 2.* aduersus scelera nostra.

Tertius gradus est voluptas. quæ percipitur ex pietatis & obseruatiæ actionibus repetitis. hanc certè optasse in filiorum obedientia S. Paulum, ostendit ex præcepto, quod imponit parentibus, cùm ait: *Patres nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant.* Et cùm affirmat, liberis non expedire, si patres imperent cum gemitu, aperte significat, cuperse se, vt filij cum gaudio pareant, vt prompto, & alacri obsequio latitiam adferant imperantibus.

Porrò in animo magno, qualem nunc pingimus, magnas vires habet, & exercet pietas, efficitque vt intelligat homines,

Tom. 5. homil.
15.
Derecipiendo
Seueriano.

Rom. 16.

Lib. 5. con-
tra gent. Rom. 5.

2. Cor. 11.

Exod. 32.

Rom. 9.

& velint, non solum mortalis vitae parētibus obsequi, sed multò etiam magis auctoribus secundum Deum vitae nostræ spiritualis: quos propterea patres spirituales nominamus. & vsque cō progreditur hæc affectio, dum ad vitam ipsam profundam pro spiritus parentibus spirituales filios paratissimos reddit. hanc enim vicem hi debent illis: *Pater sum*, inquit S. Chrysostomus, & pater nimis super filios tremes, ita ut sanguinem meum pro vobis fundere paratus sim. Sed & vos eadem facite pro nobis: simili namq; erga nos deuincti estis affectu. Nam & Paulum audite, qui dicit; salutare Priscillam, & Aquilam adiutores meos in Christo, qui pro anima meas suas ceruices posuerunt. sicut enim pulchrum est, pastorem pro ouibus immolari; ita rursum pulchrū est, & oues à pastore nec morte seiungi. Probat idem alibi (quæ causa est cur nos tāto perè eos diligere debeamus) Patres spirituales maiore nos amore prosequi, quām naturales: Paulo ita attestante: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* sed demus patres hucusq; affectu accedere posse, nos spirituales patres maiore appetere, ostendimus. at hoc ipsum unde? ab iisdem visceribus, & Moysis verbis. ille vero quid dicit? si remittis eis peccatum, remitte. Sin minus, & me ipsum ex libro quem scripsisti, dele. nullus sanè est pater, cui, alioqui bonis infinitis perfrui liberum sit, quitamen malit unā cum liberis suis pénis affligi. At Apostolus, ut qui in gratia statu versatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit propter Christum. non enim Moysis exemplo cum illis pénas dare malebat, sed vt alius bene esset, sibi ipse excidium imprecabatur. optarem ipse anathema esse à Christo pro cognatis meis patribus secundum carnem. tanta certè misericordia, & affectu olim sanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur si pro tanto patrum spiritualium amore par repellatur amor à filiis?

& vita tam liberaliter profundenib; vita reddatur alacriter? Quod est maximum veræ pietatis indicium.

De

De obedientia.

C A P V T . XXIV.

ANCTVS Thomas sic obedientiam describit, vt sit ^{2.2.9.104. art.} *Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptā redit ad implendam voluntatem alterius, scilicet precipientis.* quæ descriptio latissimè patet. Complectitur enim obedientiam, quam Deo, & quā hominibus præstat. & hominibus quidem, siue parentibus, siue principibus, immo & legibus debemus, & quam propter Deum, & tanquam Deo spiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. nobis hīc tractandum est de ea præsertim obedientia, quam propter Deum hominibus præstat proficiens, & quam inter consilia Christi, tanquam perfectionis cumulum semper adnumeravit Ecclesia.

Huius primus gradus sit propositum obediendi. Ad quod mouent hominem multa. Primum, quod obedientia hæc magni sit apud Deum meriti. docent id Patres. in primis sanctus Gregorius illis verbis: *Longè altioris est apud Deum meriti, priam voluntatem aliena semper voluntati subiicere, quām magnis ie- iuniis corpus attenerere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare:* quia qui perfectè præceptoris sui voluntatem implere didicit, in cœlesti regno, & abstinentibus, & flentibus excellit. Et sancti Basilij illa sunt verba: *Primum obedientia magis debetur, quām re- 2.2.9.186. art. 5. ad 5.* Etē factio cum continentia. Et tradunt Theologi, præsertim sanctus Thomas, actiones etiam parui momenti, si ex voto obedientiæ fiant, magni esse apud Deum meriti, & superare etiam alias per se ipsas excellentiores, sed sine obedientiæ voto editas, quia, ait: *Nihil maius potest homo Deo dare, quām quod propriam voluntatem propter ipsum voluntati alterius subiiciat.* Quare in collationibus Patrū dicitur deterrium genus monachorum esse: *Sarabitas, qui suas necessitates curantes absoluti à seniorum iugo, habent libertatem agendi, quidlibetum fuerit, & tamen magis* ^{Caff. coll. 18. cap. 17.}

Ccc 2

1002

magis quam hi, qui in cœnobio degunt, in operibus diebus ac noctibus consumuntur.

Secundum in-
citementum.

I. Reg. 15.

Lib. 8. t. moral.
cap. 12.

Tertium inci-
tamennum.

Lib. 35. moral.
cap. 12.

Lib. 14. de ciui-
tat. Dei. ca. 12.

Quartum in-
citementum.
Proverb. 21.

Lib. 4. Reg. c. 4.

S. Aug. in psal. 143.
S. Bern. Ser. 1.

Quintum in-
citementum.
Philip. 3.

De gradibus
humil. cap. 2.

C. 13. lib. ad mi-
litias templi.

magis quam hi, qui in cœnobio degunt, in operibus diebus ac noctibus consumuntur.

Secundum mouens est, obedientiam præstantissimam esse virtutem. ea enim maximum bonum, quod nobis est nostra voluntas, non solum posthabemus, sed etiam propter Deum contemnimus. Deoque litamus. quare melior in scripturis censetur, quam victimæ. quia, ut exponit S. Gregorius, *Per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mattatur.*

Tertium mouens, obedientia tuta est, & recta ad virtutem via. vel quia præceptorum materia est virtus, & virtutis actio, vel quia ex, quæ per se ipsæ actiones virtutis non essent, quales sunt, quas appellant indifferentes, ut ambulare, dormire, si imperentur à maioribus; & ad Dei gloriam suscipiantur à nobis, obedientiæ rationem virtutis induunt. partas virtutes tuerunt eadem obedientia, ut propterea à sancto Gregorio scriptū sit; *Obedientia sola virtus est, que virtutes cateras menti inserit, inservitque custodit.* Et à sancto Augustino appellatur virtus, quæ in creatura rationali mater quodammodo est omnium, custosque virtutum.

Quartum mouens est. obedientia victoriam parat aduersus dæmones & vitia. siquidem legimus: *Vir obediens loquetur victorias.* Et sanctus Gregorius: *Victima sunt obsequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo subiicimur, superbos spiritus superramus. cateris quidem virtutibus demones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediunt: quia dum voluntatem suam aliis perfectè subiiciunt, ipsis lapsis per obedientiam Angelis dominantur.* Sanctus Augustinus etiam, & sanctus Bernardus auctores sunt libidinis vitium facile superari ab eo, qui suis Majoribus bene didicit obtemperare.

Quintum mouens sit Christi Domini exemplum, qui ut ait Apostolus: *Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Et qui non solum homo, sed Deus erat, ait sanctus Bernardus: *Pro obedientia non dubitauit mori. Et alibi: Ne obedientiam perderet, perdidit vitam.*

Secundus obediencie gradus est fortitudo; de qua sic S. Basilius: *Sit tanta animi firmitate, ut ad mortem usque martyrum constantiam, præferat, cum diuinis preceptis retinendis, tum obedientia aduersus magistros suos conservanda.* in vsu quippe obedientiæ maximè oportet, ut se animosè ac fortiter gerat proficiens aduersus multas & magnas difficultates, quæ se plerunque offerunt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potissimum hæc.

Prima difficultas est penes rem, quæ imperatur. accedit enim aliquando, ut illa per se difficillima sit, & ita superet hominis vires, ut sit etiam impossibilis. & tamen adnoti debet proficiens, ut si quando huiusmodi res illi committatur, eo sit animo, ut eam aggrediatur implere, quatenus potest; sic sanè scribit Cassianus de monachis Ægyptiis: *Vt, inquit, nonnullam etiam impossibilia sibi metu imperata ea fide ac devotione suscipiant, ut virtute ac sine ulla cordis habitatione perficere ea, aut consumare nitantur, & nec impossibilitatem precepti quidem prosenioris sui reverentia metiantur.* adfert deinde plura exempla, præsertim Ioannis, dono prophetæ postea insignis Abbatis, cui adolescenti adhuc cùm Præpositus imposuisset, ut immane saxū aduolueret, confessim applicita nunc ceruice, nunc toto pectori, tanto nisu, atque conatu prouoluere contendebat, ut sudore omnium membrorum non solum totum infunderet vestimentum, sed etiam saxum ipsum suis ceruicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impossibilitatem præcepti.

Consimilis difficultas incidit, cùm iubet Præpositus aduersus valetudinem corporis aliquid, quod ita reuera sit, aut ita certè videatur, parentū enim etiam tunc est, & prorsus abiicienda sanitatis superflua cura. Securè, inquit Climachus, *maioribus credamus in domino, qui curam nostris suscepimus, etiā si quedam imperent, que contraria, ac salutis nostra videntur aduersantia, tunc enim, tunc fides ad illos nostra veluti in fornace humilitatis comprobatur.*

Quid, inquires, si aliquid iubear, quod legi Dei conscientię que repugnet? consentiunt Patres præsertim S. Basilus, & S.

Secundus gra-
dus.
Conf. monast.
cap. 20.

Lib. 4. cap. 10.

Cap. 26.

Grad. 4

In conf. mo-
nast. cap. 25.

*Tract. de praece-
pro & dispen-
satione.*

Bernard. tunc minimè obtemperandū esse, cùm in mandato contineri peccatum perspicuè cernitur. Quidquid, ait S. Bernardus, vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum, displicere Deo, haud secus omnino accipiendū est, quām si præcipiat Deus. Quod si res dubia sit, nec vlla culpa manifesta sit in præcepto, tunc standū esse iudicio præcipientis, humilitas ratioque suadet. Et si quandoque aliquid imperet Rector, quod præcipiè legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minimè debemus propter antedictam rationem, sed nec tamen repente Rectoris mentem apud nos redarguere. Optimus, inquit Clitemachus, atq; præclarus ad promptè obtemperandum modus est, si semper ita tecum reputes: Tentat te pater. qua ex re illud etiam intelligitur, exempla quæ occurrant nonnunquam in historiis sanctorum Patrum, eorum, qui in huiusmodi rebus promptè paruerunt, quale illud est apud Cassianum de Mutio monacho puerum de Abbatibus mandato proiiciente in flum, suspicida esse, nullo modo imitanda, nisi quatenus referunt obedienti maximè prompta atque parata studia.

*Grad. 4.
Lib. 4. cap. 27.*

*Homil. 3. in
2. ad Corinsh.*

Secunda difficultas posita est in victoria affectuū, qui quāfi arma capiunt contra mandatum, si vt ferē fit, id ipsis aliquo modo repugnet. hæc autem pugna, quia acerrima est, & in nobis ipsis, maximā etiam requirit animi vim, ac fortitudinem, qua omnino sedetur in executione præcepti. Quam ad rem maximè appositum est exemplum Abrahæ, de quo sanctus Chrysostomus sic scribit: Qui cùm iuberetur interficere filium, cogita, quām multæ cogitationes tunc insurrexerunt in illum, & tamensubegit omnes, omnes illum metuebant, magis quām reges metuunt satellites, omnesque solo oculorum intuitu compescuit, nec vlla illarum ausa est erumpere, sed submittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant uniuersæ, quamvis erant acerrima omnes, vhemēterq; perfractæ, neq; enim hastarum cuspides aquæ metuenda sunt à multis subrectæ, atq; natura cognati affectus. Vnde & magis poterant illius animum penetrare, quām vlla cuspis acuta. Et paulò post: Nihil natura violentius: Etiam si decem millia tyrannicidarum produxeris. contemplator rem ipsam. Naturam prostrata erat humicūm armis suis,

cum

sum vniuerso exercitu, atq; ille stabat porrecta manu non coronam tenente, sed ensem quavis corona splendidiorem, & Angelorum populus applaudebat, & ē cælis Deus victorem pronunciabat. Idem dicendum de aliis animi affectionibus, cum obedientiæ vi ratione fortiter subiicitur. Si quidem idem S. Chrysostomus de eo *Homil. 42. in Genes.* dem scribit: Etiam si maximum doloris sensum haberet in expellendo Ismaele & matre eius, & in occidendo Isaac, tamen propter obedientiam omnia tolerabat, sicut & ipse Isaac.

Tertia difficultas est, quæ oritur ex hominis obedientiis *Tertia difficultas.* voluntate, cuius vim superare & frangere, cupiditates coercere, libertatem alteri obligare, obedientiæ proprium est. quod quām difficile sit inchoare, quām difficilius absoluere, nemo non videt. Violentiæ certè adscribitur à S. Basilio, cùm sic ait: *In serm. de ab.* Violentorum est regnum cælorum, & violenti rapiunt illud. Verba dictionerū *In lib. 4. Reg.* hac Euangeli sunt. Violentiam appellavit aſſiduam, & acrem corporis *Ecc. Matib. 21.* in laborib; fatigationem, quod nullius impulsu ſuapte ſpōte Christi diſcipulifaciant, cùm & voluntatē propriam, & corporis laxamentū abnegant omne, & magistri ſuipræcepta omnia conſeruant. Quocirca ſi tibi in animo est rapere regnum Dei, violentie te dato, ceruices tuas. Christi ſeruitutis iugo ſubmittito, & eius loris collū tuum acte circumquag, cohibeto. Et S. Gregorius, vt diximus, afferit: Ieiuniis & abstinentia preſtare voluntatem propriam alienæ ſemper ſubiicere. Et *In lib. 4. Reg.* alibi ait: Propriam voluntatem mactari per obedientiam. & natura *In lib. 35. mo-* ita comparatum est, vt nihil feramus egrius, quām quod fit; aut *ral. cap. 12.* est contra voluntatem. ita nobis bene volumus, nobisque blandimur.

Denique S. Thomas latè probat *votum obedientia esse præcipuum inter tria religionis vota.* quia propria voluntas, quæ Deo *22. queſ. 186.
artic. 8.* obedientiæ voto offertur, Maius bonum est, quām quodlibet aliud, quod illi per alia religionis vota exhibeamus. fit autem aliquando, vt quantumcunque initio nos Deo voluntariè ſacrificauerimus per obedientiæ votum, in eoque persoluendo poſtea toti ſimus, nimirum vt omnino obedire velimus; minus tamen arrideat, immò etiam displiceat, quod mandatur. quod etiam S. Thomas notauit. & ideo quamquā verum est; *Ibid. artic. 9.
ad 5.* vt idem

vt idem ait: *Vt quia necessitatibus aliqua faciendo, quæ secundum se non placent per votum obedientiæ homo se subiicit propter Deum, ex hoc ipso ea, quæ facit, sint magis Deo accepta, etiam si sint minora, quia nihil maius potest homo Deo dare, quam quod propriam voluntatem propter ipsum voluntati alterius subiicit; non ideo tamen eo ipso tempore, quo, quæ non placent, imperantur, non debet homo sibi magnam vim afferre, seque per vincere viriliter, & obedientia virtute suam voluntatem adigere ad id sequendum, quod auctoritate iubentis non interposita libenter aspernaretur, quæ excellens est animi fortitudo. nam melior est, ait Salomon, qui dominatur animo suo expugnatore urbium. & Climachus hanc etiam ob causam appellat obedientiam perfectam animæ abnegationem, mortem spontaneam, sepulchrum voluntatis.*

Quarta difficultas est penes rationem, & mentem. fieri enim potest, vt quāvis voluntate propensior quis sit ad obtenerandum, argumentis & rationibus inde retrahatur. quæ longè maxima est difficultas. nam flectere voluntatem cum Dei gratia in nostra est potestate, mentem etiam cùm mouetur rationibus, quæ ex coniectura pendent. at cùm mens ita certa est, ac si oculis cerneret rem aliter se habere, quam existimat ille, qui iubet, vel putat rem processuram melius, si diuersa aut etiam contraria ratione iubeatur, tunc difficillimum est, eam in iubentis sententiam traducere, & voluntatem ita fingere, & accommodare ad arbitrium nutumque alterius, vt in eo penitus acquiescat. quare fortem oportet esse admodumque virilem voluntatem, vt si hoc accidat, mentem tunc ad se pertrahat, cogatque secum vel inuitā sentire. similiter ac in rebus dei facere consueuimus; In eius obsequium, vt ait Apostolus, Conf. monast. intellectum captiuantes, qui sensus est omnium sanctorum Patrum, qui de obediendi virtute præcepta tradiderunt.

Sanctus Basilius: Monachi, ait, libenter obtemperent suo præposito, nec ab eo eorum, quæ sibi imponuntur rationem reposcant. Et alibi: Nihil omnino ipsorum iussa curiosus perscrutando, quando libera sunt à peccato. S. Hieronymus: Credas salutare quidquid præpositus præcepit, nec de maiorum sententia iudices. Cassianus

Proverb. 16:
Grad. 4

² Corinth. 10.
²³ Conf. monast. cap. 20. & cap. 23.

Epist. ad Ru. sicutum, lib. 4. cap. 10.

sic: *Aegyptij monachi uniuersa complere, quæcunq; fuerint à Præposito suo præcepta, tanquam si à Deo sint cælitus edita sine ulla discussione festinant, ut nonnunquam etiam impossibilia. Et postea: Nihil discernens, nihil dijudicans ex iis, quæ tibi fuerint imperata, sed cum omni simplicitate ac fide obedientiam semper exhibeas. S. Gregorius: Vera obedientia nec Præpositorum intentionē discutit, nec præcepta discernit. nescit iudicare quisquis perfectè didicit obedire. S. Bernardus: Imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorum studiosius discutere, hæcere ad singula, quæ iniunguntur, exigere de quibusque rationem, & malè suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit, nec unquam libenter obedire, nisi cùm audire contigerit, quod forte libuerit, aut quod non aliter licere, seu expedire mōstrauerit vel aperta ratio, vel indubitata autoritas. Idem scripserunt alij viri docti, & sancti, qui postea secuti sunt, vt S. Bonauentura & Vmbertus magister Generalis Quintus ordinis Prædicatorum, hanc eandem obedientiam & docuerunt, & in usum deduxerunt sanctissimi quique Patriarchæ religionum fundatores, vt S. Benedictus, S. Franciscus, nec de S. Dominico & aliis dubitandum est. Hanc appellant multi obedientiam cœcam. Et Climachus in primis: Dominus, inquit, illuminat cœcos obedientium oculos ad contuendas magistrivirtutes, idemque eos excœcat ne defectus videant. S. Bernardus deplorat eos, qui nolūt quasi cœci ad manum trahi cum Saulo, quod se existiment illuminatos, cùm non sit illis credita dispensatio, vt videant & prouideant his, qui apertos oculos habentes, nihil vident. Contrà, prædicat felicem cœcitatem eorum, quorum oculi in conuersione salubriter excœcantur, qui malè fuerant in præuaricatione illuminati. immò idem S. Bernardus nominat hanc obedientiam indiscretam, quia nescit discernere quid, vel quare præcipiatur. hæc est illa simplicitas, quam S. Paulus laudat in obedientiæ exercitatione, scribens Ephesis, & Colossensibus. Hac sine dubio caruit Eua, cùm audiuit Satanam dicentem: Cur præcepit vobis Dominus? vt notant S. Bernardus, & S. Chrysostomus. Deniq; hac excelluit Abraham, cùm iufus est exire de domo patris, nec tamen intellexit, ad quā mun-*

In speculo disci-
pline, p. 2. c. 3

In epist. de obe-
dient.

Grad. 4.

In serm. de con-
uersione S. Paule.

Ad fratres de
monte Dei.

Ephes. 6.

Coloss. 3.

Genes. 3.

Serm. de S. An-

drea.

Homil. 16. in

Genes.

di partem migraturus esset. *Nihil*, ait S. Chrysostomus, *in mente suscipiendum censuit, sed sicut voluntarius seruus ad solum imperium obediuit, nihil curiosè querens.*

Tres igitur sunt, quasi partes obedientię, executio externe actionis, voluntas parata ad obediendum, vt suque interno libens præcepto consentiens, & animi, mentisque iudicij idem prorsus cum eo, quod facit de re, quæ materia præcepti est, ille qui præcipit. qui hanc non tenet, vix, aut ne vix quidem consistet in prioribus duabus. siquidem voluntati facem præfert mens, vtraque executionem imperat. sed quod maximè roboret obedienciam, eamq; quasi trabali clavo figit in animo proficiens, est votum de ea Deo factum, si cui hoc facere diuino beneficio detur, vt multis datur. Si quidem vt doctus Theologus scribit: *Vouere nihil aliud, est, quam immobilitare animum, ne posset retrogredi.*

Caretanus q.
186. artic. 6.
Sec. secunda.Tertius gra-
dus.Inferm. de obe-
dientia virtu-
te.Conf. monast.
cap. 23.Lib. de dispe-
si.Primum indi-
cium.

Tertius obedientiæ gradus est delectatio. S. Bernardus ptem gradus statuit obedientiæ hisce nominibus distinctos: Libenter, simpliciter, hilariter, velociter, viriliter, humiliter, & indefinenter. Quorum quatuor: Simpliciter, viriliter, humiliter, & indefinenter, ad fortitudinem obedientiæ pertinent. libenter, hilariter, velociter, ad delectationem. S. Basilius: *Apostoli submis-
sionis ceruice obedientia iugum subierunt, alacrig, animo in peri-
cula, in foro, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruce-
s, in varias neces processere. hanc obedientiam is, qui secundum Deum
vere est monachus Antistitis suo praestet, oportet. hunc gradum cum
tenet proficiens, suauissime non in sua, sed in præpositi sui vo-
luntate conquiescit. estque vt ait Climachus adeptus securum
portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo iter. hæc dele-
ctatio propria est obedientiæ perfectissimæ, eius, inquam, de
qua S. Bernardus: *Perfecta obedientia legem nescit, terminis non
arctatur, neq; contenta angustiis professionis largior fertur voluntate
in latitudine charitatis, & ad omne quod iniungitur spontaneo vi-
gore liberalius alacrisq; animi modum non considerans in infinitatem
extenditur.**

Indicia obedientiæ perfectæ quamuis ex his, quæ scripsi-
mus

mus intelligi possunt, nihil tamen oberit, si h̄c breuiter attingantur. Primum sit exterior promptitudo. *Verus obediens*, ait S. Bernardus, *mandatum non procrastinat, sed parat aures auditui, linguam vocis, manus operi, pedes itineri. & sic se totum intrasē colligit, ut mandatum peragat imperantis.* Secundum indicium est ex S. Gregorio, magna videlicet simplicitas animi. *Nescit enim, ait, indicare, quisquis perfectè didicerit obedire.* Tertium indicium est præceptum Moysis adlatum à S. Hieronymo ad hoc ipsum propositum, cùm nimirum interiorem obedientiam externo silentio declaramus. *Audi Israël, & tace.* Quartum indicium est in rebus omnibus eadem imago, & similitudo sui ad exemplū corporis exanimis: vt aiebat S. Franciscus. *Tolle (scribit S. Bonauētura) corpus exanime, & ubi placuerit, pone. videbis non repugnare motum, non murmurare fitum, non reclamare dimissum.* Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet, si collocetur in purpura, pallescat. Hic, ait, verus obediens est, qui cur moueatur, non dividicat, ubi locetur, non curat, ubi transmutetur, non instat, Euerus ad officium, solitam tenet humilitatem, plus honoratus, plus reputat se indignum. S. Basilius vtitur exemplo singulorum artis instru-
mentorum, quibus faber, & ædificator pro arbitrio vtitur suo. aliis alij, quibus significat perfectæ obedientiæ signū esse, nihil omnino quod suum sit, ad obediendum adferre: sed prorsus ut iumentum fieri cum Propheta apud Deum, ut sit semper secum.

Serm. de cir-
cute obed.

2.

Lib. 2. in 1.
Reg. cap. 2.

3.

Epistola ad
Ruficum.

4.

In vita eius,
cap. 6.Conf. monast.
cap. 23.

Accedat tanquam cumulus affectus ille, qui in sanctis vi-
ris obedientiæ cultoribus excellens fuit, vt non solum omni-
animi submissione, & alacritate mandata maiorum accipe-
rent, & exequentur; Sed etiam si ita ferret, vel natura senio-
rum, vel monasterij consuetudo, & regulæ institutum, quotidi-
anas contumelias, & conuitia, quibus eos inter imperan-
dum consebatabantur, æquo animo sustinerent, & quasi
haberent in deliciis. quod S. Damasceno, vt in eius
vita testatur Ioannes Patriarcha, & Acha-
tio monacho apud Climachum,
& aliis familiarissimum

fuit. Ddd 2 De

De Gratitudine.

CAPUT XXV.

Lib. 2. de Inuēt.

I.
Paradiso ani-
mae, cap. 25.

psal. 118.

2.

Primus gra-
dus.primum inci-
tamentum.Libro 1. de be-
neficiis, cap. 3.Homil. 27. in
Genes.Serm. de gra-
tis reddendis,
tom. 5.Secundum in-
cumentum.
Ibidem.Lib. 4. de be-
nef. cap. 5. Ego.

PPELANT latini gratitudinem gratiam. de qua sic Tullius. *Gratia est in qua amicitarum, & officiorum alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas continetur.* Gratitudo alia est erga Deum, erga homines alia. Prior sic describitur ab Alberto Magno: *Extollentia donorum Dei in anima cum anihilatione sui, & debita cordis reverentia.* sic magnificauit David dona mandatorum Dei, dicens: *Dilexi mandata tua super aurum & topazion.* posterior illa est, quam definitione sua nobis explicat Cicero.

Primus gratitudinis gradus sit propositum præbendi se gratum tam Deo, quam hominibus. Inducunt autem ad gratitudinem ista. primum quod semen virtutis huius nobis est à natura inditum. quare inquit Seneca: *Officia etiam ferent: nec ullum tam immansuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem sui vertat.* Leonum ora à magistris impunè tractantur. Elephantorum feritatem usq; in seruile obsequium demeretur cibus. Et S. Chrysostomus gratitudinem erga Deum colligit innatam hominibus esse ex sacrificiis Abel & Noë, qui ea Deo sponte sua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio homine edocti, sed solum à se ipsis commoniti. Conqueritur item alibi de hominibus in hæc verba: *Cum cœli ipsi Dei gloriam predicent: ipse verò cuius ob gratiam sunt illi effecti, ita te geris, ut tui & factio, & creator Deus propter te male plerumq; audiat?*

Deinde ad gratitudinem inducit, ait Albertus, consideratio dantis beneficium, qui est Deus omnipotensissimus, nobilissimus, amabilissimus, fidelissimus, optimus, beatissimus, perfectissimus. Item donorum magnitudo. non enim est tam parvum donum spirituale cum corporali à Deo fluens, in quo non sit inclusus immensus Deus cum omni diuina virtute. numerat Seneca beneficia corporis, luculenterque distinguit: *Vnde ista, quæ possides? quæ das? quæ negas? quæ seruas? quæ rapis?* unde hac innumerabilia

rabilia oculos, aures, & animum mulcentia? unde illa luxuriam quoq; instruens copia? neque enim necessitatibus nostris tantummodo prouisum est, usq; in delicias amamus, tot arbusta, non uno modo frugifera, tot herbe salutares, tot varietates ciborum per totum annum digestæ, vt inerti quoq; fortuita terra alimenta præberet. Iam animalia omnis generis, alia in secco solido q; alia in humido innascentia, alia per sublimem dimissa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret, flumina hæc amoenissimis flexibus campos cingentia. illa prabitura commertii viam vasto & nauigabili cursu vadentia: ex quibus quædam statim diebus mirabile incrementū trahunt, vt anhela & fermenti loca subiecta cælo subita vis astuti torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium vena? Quid in ipsis littoribus aquarū calentium exundatio? Te maximè Lari, teg, fluctibus, & fremitu assurgens Benacem marino. Si pauca quis tibi donasset iugera, accepisse te diceres beneficium, immensa terrarum latè patentium spatiæ negas esse beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcam tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis; tot metalla defodit, tot flumina emisit in aëra, super quæ decurrunt sola aurum videntia, argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inuestigandi tibi facultatem dedit, ac latè tum diuitiarum in summa terra signa dispositum, negas te accepisse beneficium? Si Dominus tibi donetur, in qua marmoris aliquid resplendeat, & tectum nitidius auro aut coloribus sparsum, num mediocre munus vocabis? ingens tibi domicilium sine ullo incendijs, aut ruina periculo struxit, in quo vides nō tenues crustas, & ipsa qua secantur lamina graciliores, sed integras lapidis pretiosissimi moles, sed totas variae distinctæq; materiae, cuius tu paruula frusta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgens, negas te ullum munus accepisse? Et cum ista quæ habes, magno astimes, quod est ingrati animi nulli debere te iudicas? Vnde tibi istū, quem trahis spiritum? Vnde istam per actus vita tuæ disponis, atque ordinas lucem? Vnde sanguinem, cuius cursu vitalis continetur calor? Vnde ista palatum tuum saporibus exquisitis ultra satietatem lacescentia? Vnde hæc irritamenta, iam lassa voluptatis? Vnde ista quies, in qua putrescis, ac marces? Nonne si gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò post: ille tot artes, tot vocum varietates, tot sonos, alios

spiritu nostro, alios externo cantus edituros commentus est. neg. enim. nostra ista, qua inuenimus, dixeris non magis, quam quod crescimus, quam quod ad constitutum tempus sua corpori officia respondent. nunc puerilium dentium lapsus, nunc ad surgentem iam etatem, & in robustorem gradum transeuntem pubertas, & ultimus ille dies fugienti vita terminum ponens. Insita sunt nobis omnium etatum, omniumq[ue] artium semina, magisterque ex occulto Deus producit ingenia. Hæc ille.

Corporis humani fabricam suspicit Galenus, & meritò, est enim admirabilis. Quod si ipsum receptaculum tale est, qualis erit animus corpori diuinitus infusus, vt in illo vigeat, sentiat, meminerit, intelligat, præuideat, velit, illud denique tanquam præpositus moderetur, & moueat? at hoc quale Dei donum censendum est?

Sunt autem prædicta omnia veluti corporea beneficia homini ad vsum tributa. Quid dicemus de spiritualibus beneficiis? de Dei gratia, qua diuinæ confortes naturæ efficiuntur, de virtutibus, de donis, & fructibus Spiritus sancti, de beatitudinibus, de diuinis instinctibus, de motionibus internis virtutū animæ, de auxilio Dei ad omnes actiones, præsertim supernaturales præsentaneo semper, semper recenti ac nouo, de diuina prædestinatione, vocatione, iustificatione, de sacramentis, de administratione Ecclesiae, de principibus Ecclesiasticis, de administratoriis spiritibus Angelorum, de Filij Dei incarnatione, vita, morte pro nobis obita, de eius regno ac diuinitate, de gloria coeli, de spe, & pignore æternæ vitæ, de sacrificio missæ, de sacrosancta Eucharistia, qua Christus ipse continetur, an nō hæc est infinita materia diuinæ laudis, & perpetuæ, nec vñquā fieri posset intermittendæ gratiarum actionis?

Tertio loco, inquit idem Albertus, considerandus est affectus dantis Dei, nec enim hec se dimidio dat Deus, vel cum indignatione aliqua, vel vt absoluatur a nobis, sed ex omni desiderio diuino, ex tota delectatione & bonitate sua.

Quarto loco consideranda est utilitas donorum Dei: Dat enim

Tertium inci-
tamentum.

Quartum inci-
tamentum.

enim singula, ait idem, ad ipsum cognoscendum, amandum, fruendum, & ad nos beatificandum.

Quinto consideretur, quidnam præcipue Deum moueat Quintum in-
ad beneficia homini conferenda, non timor mali, non spes bo- citamentum.
ni, non virtus hominis aliqua, sed sola immensa ipsius & insi-
nita bonitas.

Sexto cogitemus, quam indigni sumus, & immerentes, nō Sextum inci-
solūm tantorum bonorum, sed etiam tantillæ lucis, cuius vsu- tamentum.
ra fruimur.

Accedat postremò, & illa cogitatio, gratitudinem nobis septimum in-
esse utilissimam, vt idem auctor scribit: *Quanto maior est in ani- citamentum.*
ma erga Deum grati animi affectio, tanto redditur idonea magis, &
capax ad uberiorē Dei gratiam recipiendam, & tantò amplius libe-
ralissimus Deus, quasi cogitur ad largiendum. Est igitur vt ait san-
ctus Chrysostomus, gratitudo maxima utilitas homini, qua co- Homil. 72. ad
gnoscimus benefactorem, à quo propter hoc ipsum cumulatus bonare- Pop. Ant.
cipiamus. Præterquam quod est maxima custos beneficiorum, quo-
rum recordatione vehementer inardescimus in amorem Dei,
& obseruantiam diuinæ legis.

Ad ostendendum autem gratum animum homini de no-
bis bene merenti, inducunt multa. in primis iustitiae lex, qua Lib. 3. de benef.
reditur vnicuique suum. deinde amicitiae vis, qua beneficium
beneficio comp̄sandum est, vel certè grata voluntate, & me-
moria, siquidem, vt scribit Seneca: *Ingratus est, qui beneficium ac- cap. I.*
cepisse se negat, quod accepit. Ingratus est qui dissimulat; Ingratus qui
non reddit. Ingratissimus omnium qui oblitus est. illi enim si non sol-
lunt, tamen debent, & extat apud illos vestigium certè meritorum
intra malam conscientiam conclusorum. Hic nunquam fieri gratus po-
test, cui totum beneficium elapsum est. quare peccatum ingratitu-
dinis magnum peccatum est. Vnde *Iudeos*, ait S. Chrysostomus, Homil. 27. in 8.
Matth. nihil æque perdidit, atq[ue] ingratitudo.

Secundus gradus est fortitudo. neque enim deest gratitu- Secundus gra-
dini suum robur, quo vti debeat aduersus pericula, & tentatio-
nes. Siquidem laboriosum non est homini agere Deo gratias, cum

1.

2.

cum illi cuncta prosperè, & ex sententia eueniunt, hoc faciunt libenter omnes. ethnici ipsi. at verò si contrà accidat, à rebus aduersis, & à calamitatibus ipsis occasionem accipere gratiarū actionis, hoc paucorum est; nec sine gratiæ supernaturalis ope fieri potest. ac hoc ipsum efficit Christianæ gratitudinis virtus:

In epist. ad Ro- Gratias agere conuenit non dinites modò, sed & paupertate oppressos man. homil. 2. (sic scribit sanctus Chrysostomus) non sanos, sed & egrotantes, non eos, quibus prospéra omnia, sed & eos, quibus aduersa contingunt. Deo enim tum gratias agere, cum secundo cursu res feruntur, nihil mirum fuerit. at verò cum in genti suborta tempestate, iactataq; vndiq; nauis periculum incurrit, tum demum magna existit patientia & quanimitatisq; probatio. Et alibi: Pro omnibus, quæ accidentunt, oportet gratias agere, etiam si sit morbus, etiam si sit paupertas, etiam si rationem neficias, age gratias, hoc enim est reuera gratiarum actio. Sin autem, cum sis beneficiis affectus, opulentusq; & locuples, resq; tuas beneras, & omnia tibi prosperè succedant, agas gratias, nō est magnum, nec admirandum. quod queritur autem est, ut gratias agat, qui est in afflictionibus. pro ipsa gehenna oportet, Deo gratias agere, pro paenit, & suppliciis, quæ sunt illic. ea enim res valde iunat eos, qui animaduertunt. pro frano metus gehenna imponatur cordibus nostris. Addit paulò post: Cum paupertate, morbis premimur, cum nobis insultabizur maledictis, & calumnis, tunc intendamus gratiarum actionem, non verbis, neq; linguis, sed rebus & factis, & cogitatione, & corde.

Ber. de defun-

Tertius gra-

duis.

Luc. 10.

2. Cor. 9.

Philip. 1.

Ad hunc gradum pertinent beneficia collata in homines absentes, & à quibus remunerationem minimè expectemus vñquam. immo & in vita functos, cum pro illis oramus, elemosynas largimur, legata soluimus, missas celebramus, & alia pietatis officia exercemus, quibus quasi beneficiis, vt sanctus Damascenus loquitur, multum iuuātur anima fidelium defunctorum. & in quibus elucebit gratitudo eorum, qui mortuis superstites sunt.

Tertius gradus gratitudinis est delectatio, qualem fuisse in Domino nostro Iesu Christo auctor est. sanctus Lucas: *In ipsa hora exultauit spiritu, & dixit, confiteor tibi Pater cœli & terra. Taliis etiam fuit in sancto Paulo: Gratias, inquit, Deo super inenarrabilis.*

bili dono eius, & gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, semper in cunctis orationibus pro omnibus vobis cum gaudio deprecacionem faciens. Illustris est Dauid in huiusmodi affectionibus gaudij mixti actione gratiarum, præsertim in Psalmis illis: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, latabor & exultabo in te. Benedic cam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Bonum est confiteri Domino. Benedic anima mea Domino. Confitemini Dominino. Benedictus Dominus Deus meus. Exaltabo te Deus meus Rex. Lauda anima mea Dominum.* Et reliquis usque ad ultimum.

Quod verò attinet ad gratitudinem, quam iis debemus, qui in nos benefici sunt, prima lex Senecæ est: *Hilares accipiantur, profitentes gaudium. nam qui grata beneficium accepit, primam eius pensionem soluit.* Secunda lex est: *Qui gratias futurus est, statim dum accepit, de reddendo cogitat. Denique potest, vt idem ait, gratias etiam esse homo voluntate.*

Indicium gratitudinis erga Deum est, quod Albertus Magnus adfert: *Cum quis, inquit, pensatis singulis supra dictis, que valent ad gratitudinem, pro singulis donis paruis, & magnis ex toto corde gratias agit, cum eas reuerenter suscepit, & toto iis gratias ab amissimo Domino reuerenter susceptas, impollutas conseruare contendit. Sicut ingratis magna argumentum est, vel non cognoscere beneficia, ne dum conseruare, vel si cognoscas, non ius uti ad eius gloriam, qui ea adeò amanter liberaliter q; largitus est.*

Sed maximè arguit gratum animum annihilationis illa, quam idem Albertus in descriptione gratitudinis allata commemorat, *Qua se cognoscit, & profitetur homo indignum non solum magnis beneficiis Dei: Sed etiam, vt ait Iacob, serio reputat minorē se cunctis eius miserationibus.*

Indicium etiam est gratitudinis erga Deum, videre nos Deum in rebus paruis, & in beneficiis, quæ exigui momenti aestimantur, magnum & admirabilem. nec vñquam conqueri, quod non acceperimus alia, aut plura, sed iis contentos, quibus à Deo donati sumus, ea augere consideratione, & verbis: nec finem ullum facere diuinam bonitatem comprehendandi. Le-

Ecc

gatur

*Psalm. 9. ¶
110.137.
Psalms. 31.
Psalms. 91.
Psalms. 102. ¶
103.104.105.
143.144.145.*

*Prima lex.
Lib. 2. de benef.
cap. 22.
2.
Cap. 25.
3.
Cap. 31.*

*Indicium pri-
mum.
Cap. 25.
paradisi.*

*2.
Genes. 32.*

3.

gatur Seneca in capite vigesimo octauo, libri secundi de beneficiis, vbi ostendit, quanto in errore versentur ij, qui queruntur, quod non magnitudine corporis elephatos & quemus, velocitate ceroos, leuitate aues, impetu tauros. cùm potius gratias agere debeamus, quod quidquid nobis negatum est, dari non potuit. & quod nos carissimos habuerit Deus, & nos illi in deliciis fuisse (quæ verba sunt diuinæ sapientiæ apud Salomonem: *Et delicia mea esse cum filiis hominum*) & qui maximus tribui honos potuit, ab ipso proximos nos collocauisse. qui sensus est Daud in Psalmis: *Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronaisti eum.*

Proverb. 8.

Psalm. 8.

De Veritate seu Veracitate, ac Simplicitate.

C A P V T . XXVI.

2.2.9.109. Art.
3. ad 3.
Lib. 4. Ethic.
cap. 7.

2.2.9.109. Art.
2. ad 4. Et III.
Art. 3. ad 3.

2. Lib. 3. moral.
moral. 38.

VERITAS seu veritas, sic à sancto Thoma describitur Aristotelis verbis, ut sit *virtus qua aliquid, & vita & sermone talem se demonstrat, qualis est, & non alia, quam circa ipsum sint, nec maiora, nec minora.* Docet sanctus Doctor simplicitatem, & veritatem idem esse, quia eiusdem virtutis ope ostendimus, & quales simus vita & sermone, quod est veritatis, & abiecta omni simulatione id nos animo reque intendere, quod ipsa specie ostentamus, quod est simplicitatis.

Virtuti veritatis contraria sunt vitia mendacium, simulatione, hypocrisis, & ironia; simplicitati astutia, dolus, fraus. veritati affinis est humana fides, quæ est dictorum conuentorumque constantia.

Porrò veritatem hanc siue simplicitatem sanctus Gregorius appellat *puritatem cordis*, alij, vt Apostolus *synceritatem*. Latin

tini veracem hominem *simplicem & candidum* etiam nominarunt. Sed præclarè vt omnia, Dominus candidum, & simplificem circumscribens ait: *Ecce verè Israëlia in quo dolus non est.* ^{Isa. 1.} *Tract 7. in* *quo loco sanctus Augustinus: Dolus fraus est, simulatio est, quan-* ^{Ioan.} *do aliquis aliud in corde tegit, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam* *duo corda habet: unum quasi sinum cordis habet, ubi videt veritatem:* *& alterum sinum ubi concipit mendacium. & ut noueritis hunc esse* *dolum, dictum est in psalmis labia dolosa, quid est labia dolosa? sequitur: in corde, & corde locuti sunt mala. Quid est in corde, & corde, nisi* *duplici corde? & hoc nomine etiam vocatur in scripturis scilicet dupli-* *ci corde, & duplex animo. nec vacat mysterio, quod vir minimè dolo-* *sus dicatur verè Israëlia ab Israële, qui & Iacob. nam de Iacob scri-* *ptum est, Iacob autem vir simplex.*

Genes. 25.

Primus gradus veritatis est propositum huius virtutis ha- ^{primus gradus}
bendæ, & retinendæ. Ad quod mouentista. Primum, Deo ita ^{primum in-}
placet veritas, vt *Deus veritatis* appelletur. & Christus Domi- ^{scriptum.}
nus seipsum *veritatem* appellat. & Spiritus sanctus *Spiritus est* ^{psalm. 30.} *veritatis.* & vt intelligamus, Christum amare veritatem non ^{Ioan. 14.}
solum verborum, sed factorum etiam, dicitur apud sanctum
Ioannem: *Veritatem per Christum factam esse.* & propter ullum ^{Ioan. 1.}
incommodum, aut periculum etiam vitæ, veritatem nūquam ^{i. Pet. 2.}
non annunciauit, hypocrisin detestans & exterminans omnem, ^{2. Cor. 11.}
semper palam præseferens quod occulte gerebat in animo. de-
nique *nec inuentus est dolus in ore eius: & eos discipulos instituit,* ^{Ephes. 4.}
qui vbique veritatem prædicarent, & exhiberent præcones il- ^{Contra Diabolus in veritate non stetit, & mendax est, & pater} *lius vocis: Est veritas Christi in me, & est veritas in Iesu: ac demū* ^{Ioan. 8.}
ad magistri exemplum vitam ipsam pro veritate profunderet.

Secundum. sicut mendacium oris abominatio est Domino, vt secundum in- ^{scriptum.}
ait Salomon, sic mendacium vitæ aut actionum, qualia sunt ^{proverb. 1. 20.}
peccata omnia, quæ prædiximus, aduersari veritati, & simplici-
tati. indicium etiam ea sunt, & argumentum æternæ reproba-
tionis: *Non intrabit in eam, ait sanctus Ioannes, aliquod coinqui-* ^{Apoc. 21.}

natum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vite. Et postea: *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicide, & idolis seruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.* Quo loco aperte describit illud genus hominum, qui toti possunt in fallaciis fraudibusq; struendis, & in quidlibet aliud agendo potius, quam ut veritatem dicant, aut candidè, & simpliciter se cum hominibus gerant, nihil aliena curates incommoda, modò suis commodis consulant, votisque potiantur suis, quos aliqui politicos vocant. quis enim neget hos esse, qui amant, & faciunt mendacium?

Tertium inci-
tamentum.
Lib. 2. cap. 6.

Tertium simulatio hominibus est execranda, & detestabilis, nec ante Deum culpa caret. exemplum scriptum legimus in historia Machabæorum, Eleazari optimi Israëlitæ, hominiisque nonagenarij: qui cum duceretur ad mortem, quod nolle contra legem Dei comedere carnes suillas, quas illa vetabat, secretò rogatus ab amicis, ut comedens carnes, quas vesci licet, simularet tantisper se suillas esitare: Cœpit, inquit scriptura, cogitare atatis ac senectutis sue eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atq; à puerò optima conuersationis actus, & secundum sanctæ, & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò dicens: præmitti se velle in infernum. non enim atati nostræ, inquit, dignum est fingere, ut multi adolescentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vita tempus decipiatur, & propter hoc maculam, atq; execrationem senectuti mea conquerram. nam et si in presenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manus omnipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam.

Galat. 2.

Apostolus etiam acerrimè inuehitur in Cepham, quod simularet Legem Moysis, & alios exemplo induceret in eandem simulationem, ita ut affirmet, se ei in faciem restitisse, quod reprehensibilis esset. quod peccatum tamen non maius erat, quam veniale. ut intelligas simulationem etiam veniale, sicut & omnne aliud mendacij genus Christiano viro indignum esse, maximè vero proficiente.

Omitto

Omitto sexcenta exempla fraudis ac vitiorum aliorum, quæ veritati, de qua loquimur, repugnant, acriter in scripturis, seuereque vindicatorum, ne longum faciam. certum illud est. *Virum dolosum abominabitur dominus, & dolosi nō dimidiabunt dies psalm. 5.* suos. Et illud S. Ambrosij: *Turpis est omnis fraus. etiam in rebus psalm. 54.* vilibus: *turpis est statera fallacia, & fraudulentia mensura. & si info-*
lib. 3. offic. cap. 9.
ro execrabilis est, & in usu commerciorum, potest ne irreprehensibilis vi-
deri inter officia virtutum?

Secundus gradus est fortitudo. siquidem pro veritate ferenda multa sunt. & pro eius defensione certandum etiam usque ad mortem, ait enim Dominus: *Qui me erubuerit, & meos Luca 9.* sermones, *hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua,* & Patris & sanctorum Angelorum. Et Apostolus: *Non erubesco Rom. 1.* Euangelium. Denique idem scribit: *Corde creditur ad iustitiam, Rom. 8.* ore autem confessio fit ad salutem. quod nimis tunc necesse est fieri, cum, ut ait S. Thomas, *subtrahitur Deo debitus honor, & v. 22. quest. 3. ar-*
tilitas proximi impendenda. videlicet si aliquis interrogatus de fide
taceret, & ex hoc crederetur vel quod non haberet fidem, vel quod fi-
des non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à
fide.

Deinde nobis inferamus vim, oportet, cum datur occasio opitulandi aliis nostro mendacio officioso, aut etiam ioco: non enim fas est nostro malo cuiquam benefacere. nec audiendi illi sunt, qui aliquando mentiri ad aliorum utilitatem licere nobis, affimarunt. cum non sint facienda mala, ut eueniant bona. quare communis est Theologorum summusque consensus, etiamsi cœlum rueret, etiamsi præceps humanum genus vniuersum in interitum raperetur, & tanto malo vel mendaciunculo occurri posset, illo ipso mendaciunculo tanquam fulcimento tantam molem sustinere, ruinamque fulcire, minimè licere. aliqua hac de re diximus capite octauo libri secundi.

Sed imminet proficieni difficultas maior cum mundo hominumque mundanorum viuendi ratione. *Mundus enim*
totus, ait S. Ioannes, in maligno positus est, & non est, qui faciat bo-
1. Ioan. 5.

*psal. 13.
Psal. 115.
Philip. 2.*

*Lib. 8. moral.
cap. 38.*

*Lib. 10. mon.
cap. 27.
Tob. 12.*

num, ait Dauid, sed omnis homo mendax. mirum enim est, quām sit mundus addictus ad quāxerenda, quae sua sunt, & quām nihil aut parūm curet quae sunt I E s v Christi, & aliorum hominū, modò sibi suisque rebus benè consultū videat. quare totus aptus, & coagmentatus est ex fallaciis, & fraudibus. & manu ferè tangitur tutum neminem esse, nec etiam inter domesticos, & purum nihil iam esse, syncerum nihil. immò quod sine lachrymis vix cogitari potest, hæc est hoc tempore in clariore etiam, & honoratiore hominum parte mundi sapientia, professio, disciplina. vt si non possis aliter voti compos fieri, rem tuam aggrediaris, ac peragas eruditus ac munitus artificio omnis simulationis, ad omnem astutiam, fallaciam, malitiam, calliditatem. ac quidlibet aliud, quām quod es, præ te feras. nam si ingenuus ac simplex sis, hebes stultusque nominaberis. *Apud hypocritarum*, ait S. Gregorius, sensum simplicitas omnis in crimen est. apertas quippe mentes diuidant, & puritatem cordis hebetudinem appellant. Sed rem vniuersam planius idem persequitur alibi in illa verba Iob: Deridetur iusti simplicitas, huius mundi sapientia, inquit, est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, falsa demonstrare. hac nimium prudentia usū à iuuenib[us] scitur, hæc à pueris pretio discitur, hanc qui sciunt cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subiecti, & timidi in aliis mirantur, quia ab eis hæc eadem duplicitas aequitatis nomine palliata deligitur, dum mentis peruersitas urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina querere, adeptatēporalis gloria vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multiplicius reddere, cùm vires suppetunt, nullis resistentibus cedere, cùm virtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate simulare. At contrà sapientia iustorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera uti sunt, diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quām facere, nullam iniuria vltionem querere, pro veritate contumeliam lucrum putare. sed hæc iustorum simplicitas deridetur, quia ab huius mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur.

Armet igitur se proficiens contra hanc mundi perniciem, & quan-

& quātus quantus est, totus sit simplex, ac candidus: illudq; & secū reputet assidue, & multò magis ingenua viuendi ratione profiteatur ipse, & aliis inculcat: *Regulam iustitiae* (vt scribit S. Ambrosius) esse manifestam, quod à vero declinare virum non decap. II. ceat bonum, nec damno iniusto afficerem quemquā, nec doli aliquid adnectere, fraudisue componere. purum propterea ac syncerum oportere cap. 12. esse effectum, ut unusquisq; simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem suum circumscriptione verborum inducat.

Tertius gradus est delectatio, quæ sponte nascitur ex veritatis, & synceritatis exercitatione. sanè voluptatem spiritualem consentaneam esse veritati, synceritatisque sociam, indicat Apostolus, cùm scribit: *Itaq; epulemur non in fermento malitiae, & nequitiae, sed in azymis synceritatis, & veritatis.* ac sicut tormentum nullum maius est, quām stimulis conscientiæ mendacis agitari; sic nulla maior voluptas, quām quæ percipitur ex amica veritatis conscientia, & ex ingenuo ac candido vita instituto.

Indicium virtutis huius est illud maximum, quod adfertur à S. Ambrosio, cùm loquitur de Iosue, qui facilè fidem prestatit Gabaonitis: Adèò, inquit, sancta erat illis temporibus fides, ut fallere aliquos posse non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de suo affectu astimant? & quia ipsis amica est veritas, mentiri neminem putant, fallere quid sit, ignorant, libenter credunt, quod ipsis sunt, nec possunt suspectum habere, quod non sunt. hinc Salomon ait: *Innocens credit omni verbo. non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. hoc est, innocentem esse, ignorare quod noceat, & si circumscribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur.*

Aliud indicium veræ simplicitatis est, rem vt̄ est, simpliciter enunciare, nec amplificando aut exaggerando, aut figura tē loquendo aliter, aut amplius quām res sit, explicare. Et sit Matt. 5. sermo vester est & non, vt ait Dominus. immò nec rem iureiurando vñquam affirmare, nisi vrgeat necessitas. dixi amplius, quia minus, quām res est, de nobis ipsis nostrisque laudibus dicere, etiam

Lib. 4. Eth. c. 7. etiam Aristoteles intellexit, virtuti veritatis consentaneum esse. nam de se amplè loqui aliis molestum est, minus autem quam res est, dicere, consentaneum est decoro, & ab omni inuidia remotum.

De amicitia & affabilitate sine comitate.

C A P V T   XXVII.

AMOR cum benevolentia erga alium aliquem coniunctus amicitia est, quam sequitur eius, quæ amamus mutuus amor in nos. Affabilitas autem amicitia quædam est in verbis, corporis actione, & gestu posita, qua homo decenter se habet cum illis, quibus cum viuit, & consuescit. illa interior est, & in affectu sedem habens, hæc exterior est, & in conspectu, propriæque consuetudinis, quæ nobis cum aliis intercedit. prior non est virtus, sed vel virtutem consequitur, vel propter virtutem initur. posterior virtus est, hominem dirigens, vt in communi consuetudine tam verbis quam factis hominum naturæ conuenienter se gerat. maximè vero interest proficiens utrunque cognoscere, & quomodo se in utraque gerat, intelligere.

*Homil. i epist.
ad Coloss.*
Coll. 16.

Et quidem de amicitia S. Chrysostomus, & postea discipulus eius Cassianus differentias easdem, & species tradiderunt. Aliæ enim, ait S. Chrysostomus, (ut omittam turpes) sunt amicitiae temporales, aliae naturales, aliae spirituales. temporales oriuntur ex beneficio, ex communione mensæ, aut peregrinationis, aut artificij eiusdem, aut ex vicinia eadem, aut ex huiusmodi rebus aliis. Naturales sunt patris erga filium, filij erga patrem, fratris erga fratrem, nepotis erga auum, matris erga liberos, uxoris erga maritum. haec illis vehementiores esse videntur. videntur, inquam, quia saepe numero illis inferiores sunt. etenim aliubi visi sunt amici germanius affecti quam fratres. Spiritualis vero amicitia omnes reliquas excellit, tanquam regina dominium suorum habens, splendido habitu conspicua. nihil enim hic terrenum est, unde ista nascatur, quemadmodum in aliis. non enim

enim ex consuetudine nascitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, sed è supernis descendit, ex ipso cælo. De eadem Cassianus: Hæc est amicitia fida indissolubilis q̄ coniunctio, quæ sola virtutum parilitate fundatur. Dominus enim inhabitare facit unius moris in domo. Et circa in his tantum indirupta potest dilectio permanere, in quibus unum propositum ac voluntas, unum velle ac nolle, consitit.

Affabilitas vero, vt ait S. Thomas, non est amicitia proprie<sup>22. quest. 113.
art. 1. ad 1.</sup> loquendo, sed quedam eius similitudo, in quantum, inquit, aliquis decenter se habet ad illos cum quibus conuersatur. tam in amicitia igitur quam in affabilitate considerari possunt proprii gradus.

Primus gradus amicitiae & affabilitatis sit propositum. Ad amicitiam porrò spiritus inducunt ista. Primum charitatis lex, ^{primus gradus.} Primum incitamentum. quæ nos inuicem diligere debemus. hæc enim amicitia charitas est, aut comes eius, & ministra. diligere autem iubemur maximè domesticos fidei, & eos qui nobis arctiore spiritus vinculo coniuncti sunt, quæ est amicitia spiritualis. sic Christus Dominus dilexit Apostolos, & amicos nominavit. sic Apostoli discipulos, & auditores suos. Salutate Epænetum dilectum mihi, scribit Romanis Apostolus, & postea: Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino. quoties vero appellat eosdem charissimos? illæ deinde voces, viscera mea, desideratissimi, gaudiū meum, corona mea, nonne singularem amicitiam Pauli erga alumnos suos ostendunt? idem de aliis Apostolis dicimus.

Secundum est utilitas. omnem enim utilitatem, quæ percipitur ex amicitiis temporalibus, & naturalibus, & multò adhuc maiorem parit nobis amicitia spiritus. communicat quippe nobiscum, amici terrenas facultates, opes, operam, consilium, voluntatem, animum, at quod longè amplius est, bona etiam spiritualia, orationes, poenitentias, bonarum actionum, merita. nam particeps, ait Daud, sum omniū timentiū te. & quod ad hoc excellentius est, adfert secū spiritualis amicitia in amore perseverantiam. Nihil enim, ait S. Chrysostomus, nihil est inquam adeò firmū ac validum, atq; spiritus vinculū. quod ab aliis amicitiis optare potius possumus, quam sperare. cuius rei causa est,

Homil. i. in Epiſt. ad Coloff.

F f

est,

Oratione in
laudem S. Ba-
silii.

est, quia aliæ amicitiæ nituntur rebus caducis, & fluxis, & vt ait S. Gregorius, Nazianzenus: *Rebus, quæ evanescunt, vt veris flo- res.* amicitiæ verò Deo gratæ, quia rei certæ innituntur, firmæ sunt, & diuturnæ quantoque maior pulchritudo ipsis obuersatur (nempe spiritus) tantò arctius & secum, & inter se coniungunt earundem rerum amatores.

Tertium inci-
tamentum.
Ibidem.

Iob. 42.

Luca 16.

1.
Ecclesiast. 5.

Ecclesiast. 23.

Exod. 13.

2.
Lib. 8. Eth.
cap. 5.

3.

4.
Epist. 103. ad
Paulinum.
Secundus gra-
duus.

Tertium est dignitas amicitiæ spiritualis. est enim *ex ipso cœlo*, teste S. Chrysostomo, *non terrena*: vt amicitia mercenaria, & quæstuoſa, & ea ipsa quoque, quæ à natura inter consanguineos affinesque conciliatur. ideoque tanti fit à Deo, vt amore amicorum sit etiam beneficus inimicis. Dominus ait, *conuersus est ad pœnitentiam Iob cum oraret ille pro amicis.* Et Christus: *Faciote vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiat vos in eterna tabernacula.*

Affabilitatem verò multa commendant. Scriptura sacra in primis: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et alibi precatur Salomon, non committi aliquando se *animo irreuerenti, & infrunito.* Moyses quoque si mysticam intelligentiam sequamur, hoc indicauit, cum dixit: *Primogenitum asini mutabis ovi.* Deinde quia affabilitas magna pars est mansuetudinis, cuius proprium est *pōſidere terram, amicitiæ quoque: vt propterea dixerit Aristoteles: Vito contrario ſape diſſolui amicitias, quas vinxerat affabilitas.* immò est non exigui momenti ad salutem animarum procurandam. docet enim hæc, *omnia omnibus fieri, vt omnes Christo lucrifiant.* quod fecit Dominus, & Apostoli. Denique vt scribit S. Hieronymus: *Sanctarūſticitas ſolum ſibi prodeſt.*

Secundus gradus est fortitudo, qua maximè indiget amicitia spiritualis. Quia vt dicit S. Chrysostomus: *Quisnam eſt labor abſolute diligere? nullus labor.* germanè autem, & ſyncerè diligere multus eſt labor. oportet enim primò nuncium remittete amoribus omnibus, qui spirituales non sunt, ſi vis spiritualiter, & ſyncerè diligere. quod quām ſit difficile, experimento quotidie diſcimus. certè dominus, vt indicaret quantum vim ad ferre nobis ipsis deberemus non ſolum in abiiciendis terrenis rebus,

rebus, ſed etiam in poſhabendis parentibus, & consanguineis, quorum nobis amore inſeruit natura, odij mentionem iniicit, & ait: *Si quis venit ad me, & non odi patrem ſuum, & matrem ſuam, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem, & animam ſuam, non potest meus eſſe diſcipulus.* Et poſtea: *Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non potest meus eſſe diſcipulus.*

Deinde in ipſa cum spiritualibus hominibus conſuetudine, maximè oportet proficientem præcauere, vt ſyncerè diligat; ne dum ſe putat spiritualiter amicum amare, impingat in amorem carnis, qui ſe aliquando nobis non animaduertentibus, velat nomine spiritualis amoris. Certè S. Basilii ſeu erè ſermones de abili- catione rerum. Iuuenis ſue atate ſue animo fueris, aequalium tuorum conſuetudinem defugito, ab illisq; non ſecus, atq; ab ardentissima flamma procul abducito: quando illorum opera uſus aduersarius, plerosq; olim in- cendio dedit, & ſempiterno igni cremādos addixit: ac ſpiritualis pri- mo charitatis vana quadam ſpecie illectos in teterrimam poſtea voraginem præcipites deturbauit; & qui ex medio pelago ſauientibus un- dig, procellis tempeſtateq; in columnes euaserant, eos iam intra portum ſecuros uā cum ipſa nauī vectoribusq; ſubmersit. quæ cauſa S. Basili- Lib. de infir- monachorum. fuit, vt poſtea in conſtitutionibus monasticis ſanciuerit; Ne in conuentu monachorum priuata coitiones, & ſodalitates permit- tantur, nec singularis amor, ſed aequalis in omnes ab omnibus often- tur. Et multò magis nec cum mulieribus monachus temerè congre- In conſ. mo- tur, aut colloquia texat. quod latissimè & elegantissimè probat. naſt. cap. 4. in quo etiam argumento feliciter versatus poſtea eſt S. Bona- Opusculo de uentura, qui inter alia ſic ſcripſit: *Nouerint ſpirituales, quod licet puritate con- carnalis affectio ſit omnibus periculoſa, & dannosa, ipsis tamen ma- gis eſt pernicioſa, maximè quando conuerſantur cum perſona, quæ ſpiri- tualis videtur. nam quamuis horum principium videatur eſſe pu- rum, frequens tamen familiaritas domesticum eſt periculum, delecta- bile detrimentum, & malum occulti bono colore depictum.* Ad hoc idem pertinet, quod S. Hieronymus Nepotiano ſcribit: *Cre- Epift. 2. bramuscula, & ſudariola, & fasciolas, & uestes ori applicatas, & oblatos, ac deguſtatos cibos, blandasq; & dulces litterulas sanctus* 2. *amor*

amor nō habet principio igitur ne in hæc retia incurramus, præuideamus diligenter. deinde in ipsis congressionibus citò sagaciterque odoremur, si quid subsit periculi, nosque ab huiusmodi amicis, si periculum deprehenditur, quantocuyus viriliterque abstrahamus, quantumcunque in ea re utiliter colloca-ri opera, nobis alioquin videri posset.

Sed eandem fortitudinem exigit à nobis spiritualis amicitia in aliis rebus: *Si necesse est* (ait S. Ambrosius) *toleremus propter amicum etiam aspera, & ut in amici aduersis patientia & tolerantia necessaria, sic in prosperis authoritas congrua est, ut insolentiam extollentis se amici reprimat, & redarguat.* Sunt enim vt idē paullò antè scripserat; *Bona correptiones, & meliores, quam tacita amicitia. & si laidi se putat amicus, tu tamen corripe. & si amaritudo correptionis animum eius vulnerat, tu tamen corripere ne verearis.* tolerabiliora enim sunt amici vulnera, quam adulantium oscula. errantem igitur amicum corripe, innocentem ne deseras. *Constans enim debet esse amicitia.*

Sed altius adhuc spectat fortitudo spiritus in amicitia Christiana. Optabam, ait sanctus Paulus, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Quis nam (dicit S. Chrysostomus) pater optaverit filij gratia in malis esse? Et iterum: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo multò magis melius. permanere autem in carne necessarium propter vos. quæ mater mallet ista dicere, vt quæ sua ipsius sunt negliceret? & rursum audi ipsum dicentem: nos autem fratres desolati à vobis ad tempus hora aspectu non corde. Et hic quidem patet si contumelia fuerit affectus, amicitia dirimit, illuc verò non item, sed usque ad lapidantes illos pertingit beneficiis illos afficiens. Et paullò post: Neg. tempus, neg. illata iniuria, neg. infamia, neg. rumor, neg. aliud quidpiam audebit amicitiam spiritualem, neg. etiam poterit dissoluere. & ut rem istam cognoscas, lapidabatur Moyses, & tamen pro eis orabat. Quisnam pater hoc pro lapidante se filio fecisset? persecuamur igitur istam amicitiam, quæ est ex spiritu, est enim valida & insolubilis. Certè in his amicis, in quibus est tantum animi spiritusque robur, non defuturam fortitudinem ingentem dubitabit nemo, si quādo opus sit, se Apostolū gerere pro amicis:

hoc

Lib. 3. offic.
cap. 16.Rom. 9.
Homil. 1. ad
Colos.
Philep. 1.
1. Thessal. 2.

Exod. 17.

hoc est, vitam ipsam profundere in amici utilitatem, quod fecisset Apostolus, si res postulasset: *Impendam, inquit, & super impendar ipse pro animabus vestris,* & significauit Dominus cùm dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Vel etiam seipsum hostibus tradere ad perpetuam seruitutem, vt amicos captiuos redimeret, aut liberaret. quod fecit S. Paulinus Nolanus Episcopus.

Hæc eadem quæ de amicitiae fortitudine dicta sunt, iuabant proficentem, vt affabilitatem etiam cum hominib[us] agrestibus barbaris, contumeliosis, si quando in hos incurrit, tueatur, & seruet. neq[ue] enim benignè comiteret se gerere erga faciles ac suaves homines, magna virtus est. Virtus nec naufragio obruitur, nec incendio absunitur; tantum abest, vt verborum inclemantium aura de suo statu dimoueri possit.

Tertius gradus est delectatio. sunt quippe amicitiae spirituales fructus suauissimi: *Ego, inquit Apostolus, te fruar in Domino.* Et alibi: *Abundantius festinaurus faciem vestram videre cum mundo desiderio, quoniam voluimus venire ad vos.* Ego quidem Paulus semel & iterum, sed impediuit nos Satan[as]. quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloria? nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in aduentu eius? vos enim estis gloria nostra, & gaudium. Amicitia, inquit S. Ambrosius, est solatium vitae huius, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas secretum pectoris, vt colloces tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur. Quod S. Patris dictum existimo intelligi oportere secundum sententiam Cassiani, qui distinguit charitatem sive agnitionem, & affectionem sive dilectionem, vt illa omnibus exhibeat etiam inimicis, hæc autem paucis admodum, & his, qui vel parilitate morum, vel virtutum, societate connexi sunt. Licet etiam ipsa diathesis multa in se differentiæ habere videatur. de his, inquam, loquitur S. Ambrosius, nam addit postea: *Quid est enim amicus nisi consors amoris, ad quem animum tuum adiungas, atque applices, ut unum velis fieri ex duobus, cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas.*

Magna etiam voluptas percipitur ex affabilitate sermonis.

Fff 3

quod

2. Cor. 12.

Ioan. 15.

Tertius gra-

duum.

Philem.

1. Thessal. 2.

Lib. 3. offic.

cap. 16.

col. 16. cap. 14.

*Ioan. 6.
Proverb. 15.
primum indi-
cium.*

quod Domino fatentur discipuli, cùm dicunt: *Ad quem ibimus?* verba vita & eterna habes. Et Salomon ait: *Lingua placabilis lignum vita.*

*Rom. 1.
Homil. 2. in
epist. Rom.*

Primum indicium amicitiae spiritualis est amare amicum in Domino, hoc est, propter Christum, nihilque propter amicum velle, nisi quod Domino probatum esse intelligimus: Obscurans, ait Apostolus, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Vides, ait S. Chrysostomus, & summo affectu desiderantem eos videre, nec sustinentem tam id facere prater Dei placitum, sed habetem desiderium suum cum Dei timore coniunctum? amabat quidem illos, ad quos & solicite festinabat, sed tamen etiam si amaret, prater Dei voluntatem videre eos nolebat, quæ ipsa deum germana est charitas.

*Secundum in-
dicium.*

Ibidem.

*Homil. 25. in
Mash.*

*Tertium indi-
cium.*

Ioan. 6. 16.

*Quartum in-
dicium.*

*De instit. mo-
nach.*

Secundum indicium est; illam veram esse amicitiam, quæ cum virtute & obsequio in Deum est, nam vt ait S. Ambrosius, *Virtus est amicitia, ea autem est cum virtute, quæ coniuncta est cum obseruatione diuinorum mandatorum.* Nam ait idem: *Qui facit mandatum Dei, amicus est, ille autem mandatum Dei curat, qui in amicitia purus est à peccato, nec in amicitia solum, sed in uniuersa viuendi ratione.* Est itaque, ait S. Chrysostomus, mendax omnis amicitia, quæ diuino non ligatur timore.

Tertium indicium est: imperfecta, & aliqua reprehensione digna illa amicitia est, quæ commodo studet suo, nihil interim cogitans, aut rogans de Dei voluntate, aut aliorum hominum bono. idcirco enim ait S. Chrysostomus: *A criter Dominus reprehendit Petrum, quod curiosè inquireret de statu Ioannis, cum quo ut amicus diu viuere desiderabat, intempestivum eius corrigens affectum.* cùm enim essent orbis terrarum cur' am suscepturni, sortiri etiam eos oportebat diuersas mundi partes ac regiones, in quibus disseminarent verbum Dei ad salutem animarum, non autem tanto bono mundum priuare propter diuturnum indiuiduumq; coniuctum.

Quartum indicium traditur à S. Basilio: *A Equalis, inquit, similiq; ab omnibus tenenda aduersus cunctos charitas est: unicuiq; autem separatim pro cuiusq; deo ex parte honoris habendus. in his autem, quos hoc modo charitas continxerit, et copularit ad majoris amoris cumulum conci-*

conciliandum, nihil plus momenti adfert naturalis sanguinis necessitudo, neg. si aliquis quidem frater alicuius germanus sit, filius eius aut familia, huic maiorem charitatem, quam ceteris consanguinitatis vinculum conciliabit. Qui enim in rebus huiusmodi natura sequitur, is planè declarat se ipsum nō dum ex toto à naturali defecisse affectu, sed adhuc regi carnis imperio.

Signa autem depravati spiritualis amoris explicantur copiosè à S. Bonaventura in opere de processu religionis tractatu sexto, capite decimo quinto.

De Misericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemosyna.

C A P V T XXVIII.

MISERICORDIA beneficētia liberalitas & eleemosyna virtutes & actiones, sunt inter se maximè conjugatae, ideoque non sunt tractatione separandæ. Misericordia est & passio sensus humani, & actio voluntatis. hæc virtus est illam regēs: *Seruit enim rationi, vt sanctus Augustinus ait, quando ita præbetur misericordia, vt conservetur iustitia, siue cum indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur pænitenti.* Definitur à S. Gregorio Nysseno: *Voluntaria tristitia, quæ conflatitur ob incommoda aliena.*

Beneficentia vero est actio quædam externa charitatis & benevolentiae internæ, qua secundum Apostolum: *Operari debemus bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, & ad alios quoscumque nobis aliquo vinculo colligatos.* non est igitur virtus à charitate diuisa.

Liberalitas vero vt scribit S. Thomas: *Speciat bonum dupliciter. uno modo primò & per se, alio modo ex consequenti: primò quidem & per se tendit ad ordinandam propriam affectionem circa passionem pecuniarum, & usum. quare (vt idem antea) propinquam materialis liberalitatis sunt interiores passiones, secundum quas homo afficitur circa pecunias, & ideo ad liberalitatem pertinet præcipue, vt homo propter inordinatam affectionem ad pecuniam non prohibeatur quo-*

Galat. 6. 10.

art. 3. ad 3.

quocunq; debito usū eius. Alio modo ex consequenti ordinatur liberalitas ad aliquid bonum, & secundum hoc ordinatur ad multa. Ex hoc enim quod homo non est amatius pecunie, sequitur, quod de facilitat ea, & ad seipsum, & ad utilitatem aliorum, & ad honorem Dei.

Ad has virtutes pertinet eleemosyna, vt actio earum celeberrima: *Est enim, vt ait S. Chrysostomus, eleemosyna, non dare opes, sed cum misericordia illas dare.* Quid est, ait S. Augustinus, facite eleemosynam? facite misericordiam.

Primus gradus eius est propositum miserendi, benefacendi, & liberalitatem exercēdi. ad quod innumera sunt, quæ mouent hominis animum. Primū misericordia (ait S. Ambrosius) perfectos facit, quia imitatur perfectum patrem. nihil tam commendat Christianam animam, quam misericordia. & Dominus: *Estate ergo misericordes, sicut & pater uester misericors est, ut si quis filij patris uestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos.* Et Ecclesia prædicat, nihil magis Dei omnipotentiam demonstrare, quam misericordiam, qua hominibus benefacit, præsertim peccata condonando.

Secundum est Christi Domini exemplum, qui plenus miseratione pertransiit beneficiendo. qui & aliquando dixit: *Sicut au- tem sciretis, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nūquam condemnassetis innocentes.* Quare meritò S. Gregorius Nazianzenus: *Nihil tam diuinum homo habet, quam de aliis bene mereri.* Et S. Chrysostomus auctor est: *Melius est artem dandi eleemosynam scire, quam esse Regem, & diadema coronari.*

Tertium est misericordiam coniunctam cum beneficentia plurimum valere ad peccatorum relaxationem. Peccata tua eleemosynis redime, dicit Daniel, & Angelus apud Tobiam: *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, qua purgat peccata.* Quam rem patres vno ore, consensuq; mirificè exaggerant. S. Augustinus appellat illam secundum baptismum: quia scriptum est; *sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum,* & idem ait, eam esse sacrificium Christiani. quod sanè ex Apostolo acceptum est, cùm scribit: *Beneficentia, & communionis nolite obliuisci, talibus enim*

*Homil. 13 in
2. Cor.*

*Ser. 30. de Ver-
bis Domini.*

Primus gradus

*Primum inci-
tamentum.*

Lib. I off. c. II.

*Secundum in-
ciamentum.*

Autor 10.

Matth. 12.

*Oratione de
pauperum a-
more.*

*Terrium inci-
tamentum.*

*Homil. 33. ad
populum.*

Daniel. 4.

Tob. 12.

Eccles. 3.

*Serm. 76. de
tempore.*

*Homil. 29. lib.
50. homil.*

Hebr. 13.

nim hostiis promeretur Deus. quæ omnia sic intelligi oportere, docet S. Thomas: *Actus, inquit, misericordia operatur circa peccatum per modum satisfactionis, & sic sequitur iustificationem. vel operatur per modum preparationis, in quantum misericordes misericordiam consequuntur, & sic etiam potest precedere iustificationem, vel etiam concurrere ad iustificationem simul cum virtutibus quibusdam,* ut v.g. *charitatis, secundum quod misericordia includitur in dilectione proximi.* Et quoniam S. Ambrosius laudans misericordiam dicit: *Omnem summam discipline Christianæ in misericordia, & pie- tate esse, quam aliquis sequens si lubricū carnis patitur sine dubio va- pulabit, sed non peribit:* Idem S. Doctor, alibi exponit, vt qui hu- iusmodi est, liberetur à perditione æterna, in quantum disponitur per huiusmodi opera ad hoc, quod gratiam consequatur, per quam pœnitentia, & in quantum per huiusmodi opera satisfacit de lubrico carnis com- missso. non autem ita, quod si in eo perseueret usq; ad mortem perpieta- tis opera liberetur.

Solent etiam eleemosynæ piis & sanctis viris distributæ cō- ciliare nobis animos eorum, & prouocare ad exorandum Deum, vt propitius sit peccatis nostris, itaq; impetrare aliquando pec- catoribus donum pœnitentiae, per quam etiam culpa remittatur. quem vnicum modū quibusdam esse ad salutem reliquū, colligit S. Augustinus ex illis Domini verbis: *Facite vobis amicos Lib. 21. de ciui- de manona iniquitatibus, vt cum defeceritis, recipiant vos in æternata- tar. Dei, ca. 27. Tabernacula.* Est itaq; inquit, quidam vita modus, nec tam male vt his, qui eam viuunt nihil profit ad capessendum regnum cælorum largitas eleemosynarum, quibus etiam iustorum sustentatur inopia, & fiant ami- ci, qui in tabernacula æterna suscipiant; nec tam bona, vt ad tātam beatitudinem adipiscendam eis ipsa sufficiat, nisi eorum meritis, quos amicos fecerint, misericordiam consequantur.

Quartum est, vtilem esse misericordiam multis aliis nomi- *Quartum in-
nibus. certè à S. Chrysostomo vocatur ars omniū artium quæstuo- ciamentum.* *art. 1.2. q. 113. art. 4.* *sisima.* prodest ad æternam vitam, nam: *Dispersione, dedit pauperi- Homil. 33. ad
bus, iustitia eius manet in seculum seculi.* prodest in hac vita ad vir- *p. Psalm. III.* tutem comparandam. Idem S. Chrysostomus: *Magnum est & pulchrum, & pretiosum eleemosyna, donum est magnum, immo vero populum.*

magnum bonum si pecunias cōtemnere discamus; alia quoq; discemus. Dans eleemosynas sicut oportet dare, dicit aspernari diuitias, qui pecunias didicit aspernari malorum radicem excidit. itaq; nō minus accipit, quām præstat beneficium, nō eo solum quod retributio sit eleemosyna reposita, verū & quod anima fiat sapiens, alta & diues. dicit enim non admirari pecunias neq; aurum. hoc autem instructa mēte maximum in cœlum ascendendi principium accepit, & innumeris contentionis, litiis, inuidiae, ac tristitia sustulit occasiones. Quid verò cōmodi adferat eleemosyna aut misericordia iis, in quorum beneficium exercetur, clarius est, quām vt oporteat id à nobis pluribus verbis explicari.

Mouet quintò ad misericordiam & beneficentiam natura: Habemus, ait S. Chrysostomus, aliquid ad misericordiam inclinatum à natura. & propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes flectimur, & lugentes aliquos cū videmus, lachrymas impendimus. & super omnia dicit homo, quoniam & hoc est homo. magnum enim homo & pretiosum vir misericors. itaq; nisi hoc habeat, desit esse homo. Discamus itaq; misericordes esse, maximè quod nos multe indigemus misericordie.

Accedit sextò. diuites dispensatores esse bonorum à Deo constitutos potius quām Dominos, quod idem S. Pater latè probat, & alij.

Denique præceptum diuinum est, & vt ait S. Cyprianus: Ita frequens inter Christi præcepta, ut nihil crebrius mandet, quām vt insistamus eleemosynis dandis, nec terrenis possessionibus incubemus, sed cœlestes thesauros potius recondamus. Vendite, inquit, quæ possidetis, & date eleemosynam. Et iterum: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. si vis perfectus esse, vade, & vende vniuersa, quæ habes, & da pauperibus, & vendidit vniuersa quæ habuit, & emit eam. denique Abrahæ filios dicit, quos iuandis alendisque pauperibus operarios cernit. Dandum autem est de eo, quod superest. quod quomodo intelligendum sit, ad theologum spectat exponere.

Secundus gradus est fortitudo. quam inesse animæ liberalitati deditæ testatur S. Chrysostomus: Anima quæ sic pascitur omnii superior est morbo, omnifame, omni intemperie, & aegritudine. nullus

Quintum instrumentum.
Homil. 33. ad populum.

Sextum instrumentum.
Homil. 34 ad populum.

Septimum instrumentum.
Serm. de eleemosyna.

Luc. 12.
Matth. 6.
Matth. 19.
Matth. 13.
Luc. 19.

Secundus gradus.
Homil. 35. ad a.s.

nullus illam poterit rapere, sed sicut adamantinum corpus nec ferrum cedere valet, nec aliud quidpiam, ita & animam ob eleemosynam confirmatam nihil tollere potest. hoc autem duabus ex causis accidit. Prior est Dei optimi maximi cura & protectio, qua eam à paupertate, à prædatoribus, & direptoribus, ab odio, ab inuidia, & ab alia quauis iniuria tutam illæsamq; seruat. Posterior est ipsa liberalitatis vis atque natura, quæ corrigit affectionem erga diuitias immoderatam, redditque animum hominis longè superiorem rebus facultatibusq; terrenis, qua in re scipsum egregiè vincat homo necesse est: nec id consequitur liberalis nisi abnegatione laboriosa atq; diurna: In hac eleemosyna consuetudine nos ipsoſ constituamus, ait S. Chrysostomus, quot opus erat nobis laboribus, ut hoc remedium inueniretur? ac si diceret magnis, quibus tamen perfungi debebemus, vt rem tantam assequeremur.

Quid? quod beneficium dare, vt ait Seneca, virtutis est, & turpisimum est, id causa ullius alterius rei dare. Ad hoc aut quis neget requiri abnegationem spei, & retributionis? loquimur autem de humana retributione. pterea permanere in dandis beneficiis etiam ingratiss, & id etiam quando male ceſſit, & esse aduersus experimenta pertinaces, vt idem ait, liberalitas est, & magna fortitudinis.

At verò quām magni animi & de seipso triumphantis est, versari assidue inter pauperes, pānosos ægrotos, in carceribus, in xenodochiis, morientibus adſistere, sepulturę mandare corpora mortuorum? Quantæ patientiæ, & charitatis à tyrañide infidelium Turcarum, & hereticorum redimere captiuos, peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus recte consulere, pro incolumitate & salute aliorum Deum orare, afflitos consolari, iniurias illatas fortiter tolerare, ac condonare? Certè Apostolus sic loquitur: Debemus nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere. Et: Induite vos sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordia, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam supportantes inuicem, & donantes vobis metipſis, si quis aduersus aliquem habet querelam. Et: Corripite inquietos, consolamini i. Thessal. 5. pusillanimes, fuscipite infirmos, patientes effete ad omnes.

Tertius gradus est delectatio: In omni dato, ait Salomon, hi- Tertius gradus fac vultum tuum. Et David: Incundus homo, qui miseretur, & das. Ecclesi. 35.

commodat. Apostolus denique: Hilarem datorem diligit Deus. Et: Qui miseretur in hilaritate.

Hoc gaudium pariunt hęc. primum dicitur à S. Ambrosio: *Nonne te oportebat gratias agere Deo, exultare & latari, quod non ipse mendicans alienas circuis fores, sed alij ante tuas ianuas sedent à te misericordiam postulantes?* Deinde illud S. Gregorij Nazianzeni: *Beneficij gratia promptitudine, & celeritate congerminatur.* Sanè Seneca sic definit beneficium: *Benevolia actio tribuens gaudium, capiensq; tribuendo, in id quod facit prona & sponte parata.* Et postea docens quemadmodum dandum sit beneficium: *Ante omnia, inquit, libenter, citò, & sine ulla hesitatione.* Et S. Chrysostomus: *Eleemosynæ magnitudo nō in pecuniarum multitudine iudicatur, sed in dantum promptitudine. & propterea qui calicem aquæ frigidae derit, factus est acceptabilis, & qua duo minuta erogauit. ut discamus, quod Deus ubiq; mentem requirit.* Et Apostolus: *Si voluntas prompta est, accepta est secundum id quod habet.* Postremò illud S. Leonis Papæ: *Prompta ergo & facilis dilectissimi apud nos largitas esse debet, si credimus, sibi unumquemq; id præstare quod indigentibus tribuit.* Thesaurum enim suum condit in cœlo, qui Christum pascit in paupere. Et verò quem non inflammet ad promptè alacriterque beneficiendum illud: *Quod vni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti?*

Indicia liberalitatis perfectę sunt multa. duo adfero: Vnum est dati beneficij obliuisci, si fieri potest, aut saltem illud non commemorare: *Qui dedit beneficium, ait Seneca, taceat: narret, qui accepit.*

Secundum. Est magnæ christianæq; liberalitatis, non solùm seipsum spoliare facultatum suarum fructibus, sed etiam facultibus ipsis propter Christum. nam in animi præparatione & promptitudine aiunt Theologi virtus hęc sana saluaq; est tota, si desit tribuēdi facultas, & nihil sibi ad Christi imitationem retinuisse maximal liberalitas est. denique Hedio Hieronymus scribit: *Vis esse perfecta, & in primo fastigio dignitatis? fac quod fecerunt Apostoli. Vende omnia qua habes; & da pauperibus, & sequere Saluatorem, & nudam solamq; crucem nudam sequaris, & sola.*

2. Cor. 9.
Rom. 12.
Primum inci-
tamentum.
Serm. 81.

2.
In oratione do-
pauperum a-
more.
Lib. 1. de benef.
cap. 6.
Lib. 2. cap. 1.
Homil. 34. ad
Pop.
Luc. 12.

2. Cor. 8.
3.
Ser. 1. de colle-
ctis.

Matth. 25.
Primum indi-
cium.
Lib. 2. de benef.
cap. 11.

Secundum in-
dicium.

Epist. 150. q. 1.

De Fortitudine.

C A P V T   X X I X.

A N C T V S Augustinus sic definit fortitudinem, Lib. 1. delib. arb. cap. 3. *qua omnia incōmoda, & damna rerū non in nostra potestate constitutarū contemnimus.* Accuratus Theologi, est virtus animi, *qua labores mortisq; pericula constāter suscipiuntur, & perforuntur.* fortitudinis proprium est timorem ex animo pellere, fiduciam animo largiri, hominem constantē in consiliis ritè susceptis ad pericula etiā mortis promptum, ad mala quæque etiam grauissima toleranda paratum efficere. eius duo sunt potissima officia. Primum & potius sustinere aut pati, secundum adire, aut aggredi.

Primus gradus est propositum. Ad hoc inducunt multa. primus gra-
dus. *primum quia virtus est ex cardinalibus vna, & cui meritò ter-
tius debetur locus.* si quidem cùm rationē prudentia mode-
retur, iustitia verò rationis ordinem ac regulam in res huma-
nas inducat, & distribuat, ad fortitudinem & temperantiam
pertinet tantum bonum vbi semel introductum est, seruare &
custodire. id præstat temperantia, reprimens sensuū volupta-
tes, fortitudo verò compescens timorem mortis, & roborans
animum aduersus corporis dolores, quod sanè superat tempe-
rantiae munus. nam timor mortis acrius multò pugnat contra
rationem, quām voluptas: & vt scribit S. Augustinus: *Nemo Lib. 83, 99. q.*
est qui non magis fugiat dolorem, quām affectet voluptatem. namq; 36.
videmus, & immanissimas bestias à maximis voluptatibus ex-
terreri dolorum metu.

Secundum, quia sacræ literæ ad fortitudinem nos inuitat. secundum in-
citamentum. S. Petrus: *Timorem eorum ne timueritis, neq; conturbemini.* S. Paulus: *Fratres mei dilecti stabiles estote, & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper.* Dauid: *Viriliter agite, & confortetur Psal. 30. cor vestrum.* Immò est Domini præceptum; *Nolite timere eos,* 1. Corinth. 4. *qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Matth. 10.

Tertium quia fortitudinis usus est magnus, et Deum mé-
riti. tertium inci-
tamentum.

1. Petr. 2.

Riti. S. Petrus: Hoc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitia patientis iniuste; Quæ est enim gloria si peccantes, & colaphizati suffertis? sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum.

Quartum inci-
rimentum.

Quartum est exemplum Christi, propterea enim addit princeps Apostolorum. In hoc vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. exempla autem fortitudinis edidit multa Dominus. Plurima autem passionis suæ tempore, ut cùm procedit obuiam inimicis eum ad necem quærentibus, cùm tacet dum vinculis constringitur, dum illuditur, dum cæditur, dum crucifigitur, immo & dum clamans voce magna emittit spiritum.

Secondus gra-
duis.

Lib. 2. Eib. c. 4.

Secondus gradus est ipsa actionis fortitudinis vis, & firmitas. si quidem, vt ait Aristoteles: Ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari. quare fortitudo virtus est communis virtutibus omnibus. vt propterea à singulis supra exegerimus secundo loco in unaquaq; fortitudinis propriæ gradum. is etiæ & multò magis in ipsa fortitudine reperitur. efficitque actio cui alioquin per se id conuenit, accidente hac communis proprietate virtutum omnium fortissima, robustissimaque reddatur, & penè dixerim insuperabilis. S. Ambrosius: Praeclaræ, inquit, fortitudo illorum, qui perfidem magnitudine animi obstruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate fortes, qui non comitatu, & legionibus succincti communem cum multis victoriam, sed nuda virtute animi singularem de perfidis retulerunt triumphum. Quam insuperabilis Daniel, qui circa latera sua rugientes non expauit leones? fremeant bestiae, & ille epulabatur.

Lib. 1. offic.
cap. 34.Lib. 1 offici-
cap. 39.Lib. 3 de vita
contempl.
cap. 20.

Huius autem præclarissimæ actionis partes exponunt patres, præsertim verò S. Ambrosius, & S. Prosper. illius hæc sunt verba: Non est mediocris, nec discreta a ceteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, sed quæ sola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia custodiat, & quæ inexpiabili prælio aduersus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus aurem deferre nesciat,

nesciat, nec ut dicitur, Ave dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effeminat.

Quia verò actio hæc vires humanas maximè superat, S. Prosper declarat, cui nam nitatur fortitudinis Christianæ vis. nempe vni Deo: Sed hæc, inquit, animi fortitudo, ab illo est nobis, cui cum Propheta cantamus: Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. fortitudo nostra est, quia ita nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, ut animum nostrum, nec blanda dissoluant, nec aduersa deiiciant, & tunclaus nostra Dominus fit, si non nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera prædicare. Is ergo cui Dominus est animi fortitudo, nullis carnalibus desideriis cedat, nullis voluptatibus acquiescat, ambitionem ac popularem gloriam vincat. non eum pecunia amor addicat, nō acerbitas passionum, damnorumq; subiiciat. sit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, spes certa, securitas firma, possibilitas sana, sanitas invicta, corrupta, ut ei quicquid carnalibus placet, in hoc mundo displiceat, quicquid pretiosum videtur esse, diligat: quicquid nitidum, futuron contemplatione sordecat, nec ab his, que iam per gratiam elisit, separatiatur elidi: quia & turpius videtur animum ab his vitiis vinci, quam vicerat, & nihil eis prost aliqua superasse, si alicui quod neglexerit superare, subiaceat: quando non ille fortis haberi solet, qui in adeundis laboribus periculisq; claruerit, aut frānandis voluptatibus ac domini disinterit; sed ille magnus, ille sublimis, ille potens atq; dignus fortitudinis appellatione censendus est, qui nihil sibi vitiij rebellare, aut dominari permiserit. modò absit ignavia, ne nos id desperemus posse, quod possumus: absit præsumptio vitijs, ne nobis hoc quod per Dei gratiam possumus, adscribamus. animi fortitudo tam desperati ignavia debet excutere, quam iactantia contraire.

Porrò ex duabus partibus fortitudinis sustinere, inquam. & aggredi, præcipuum est sustinere, vt ait Aristoteles, cuius rei tres caussas reddit S. Thomas; Prima est, quia toleramus valentiam nobis, inuadimus, quem saltem putamus fore debiliorē. Secunda est, quia ferendo iucentia iam mala sentimus, inuadendo adhuc futura præuidemus. Tertia est quia in punto temporis inuadimus, non nisi aliquo temporis interuallo sustine-

Lib. 3. Eib. c. 9.
22. quest. 123.
art. 6.

2.

3.

sustinemus. Certè non sine causa vna ex beatitudinibus Christi Domini doctrina celebratis, est pati persecutionem propter iustitiam. & certum est, voluntatis & amoris proprij in patiendo minimam aut nullam suspicionem subeffe, maximam in inuadendo. & quamquam contra omnia pericula armat fortem vi-
rum animi fortitudo, maximè tamen aduersus mortis pericula, timoresque. quia enim timore mortis nullus vehementior, ad huius victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præstanti, qualis est fortitudo.

Tertius gra-
dus.

*Llib. 2. de Gen.
contra Manich.
cap. 10.*

*Llib. 2. de mo-
ribus Eccl. ca-
nia propter Deum facile perferens.*

Llib. 3. Eth. c. 9.

2. Machab. 6.

*22. quæst. 124.
artis. 8.*

tertius gradus est delectatio. S. Augustinus accommo-
dans quatuor fluuiis paradisi quatuor cardinales virtutes; Flu-
men quod alluit Aethiopiam calidam ac feruentem regionem. dicit
significare fortitudinem, calore actionis alacrem atq[ue] impigrā. Cer-
tēsi de fortitudine viri Christiani loquamur, vt loquimur, ala-
critatem illi etiam suam inesse negandum non est. quando-
quidem ea ab eodem patre sic alibi describitur, vt sit *amor om-
nibus* Eccl. ca-
nia propter Deum facile perferens. Quod si Aristoteles id nega-
re videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers fit
vir fortis in mediis doloribus tormentorum, aut mortis pos-
itus, non autem de delectatione animi, quæ magna percipitur
ex ipsam actione fortitudinis, cuius vi cognoscit vir fortis se
dolores vitamque contemnere propter virtutem. quod mul-
tò maximè proprium est Christianæ fortitudinis, qualis fuit il-
lius viri fortissimi Eleazari, qui cum Deo agens: *Diros*, aiebat,
corporis sustineo dolores, secundum animā verò propter timorem tu-
um libenter hac patior. Immò auctor est S. Thomas, & testata-
res est apud historicos sacros, eo ipso tempore Dei gratiam ali-
quando adeò copiosam mentes martyrum perfundere, vt ne
percipiatur quidem ab illis sensus doloris, quia dum corpore
torquentur, animo sic abstrahuntur in Deum, vt omnem cor-
poris vexationem, & afflictionem penè absorbeat diuina illa
voluptas.

Autor. s.

Magnam sanè lætitiam adfert proficiens animo iniuriæ
propter Christum tolerantia. Siquidem ibant gaudentes Aposto-
li à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine I E S V

contu-

contumeliam pati. nec non labores omnes ac cruciatus eiusdē
nomine suscepti: *Gaudeo*, ait Apostolus, *in passionibus pro vobis*, *Colof. 3.*
& adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea.

Oritur autem hoc spirituale gaudium in martyribus præ-
fertim, vel ex magna spe maximi præmij, quod expectant. Si-
quidem operatur probatio spem, spes autem non confundit: vel ex *Oritur prima.
Rom. 5.* contemplatione eorum, quæ Christus Dominus pro nobis a-
cerbiissima tulit, vt propterea S. Bernardus dixerit: *Martyrem Serm. 61. in
tripudiare, & triumphare toto licet lacero corpore & rimante latera
ferro, nec modo fortiter, sed & alacriter sacram è carne sua circumspiri-
cere ebullire cruentem, quod tunc sit in tuto anima martyris, nempe in
visceribus, & vulneribus I E S V:* vel denique quod vt diceba-
mus paulò antè, Deus supernaturali voluptate animum mar-
tyris ita replet, aut Angelum aliquem ad martyris solatium
submittendo, aut etiam interdum seipsum coram martyre
benignissimè sistendo, vt ne dūm dolorem sentiat martyr, sed
præ Christi amore, & virtutis lætitia vix apud se sit.

Indicia fortitudinis sunt hæc. primum ita se habere ad pas-
siones quæ illi sunt veluti ministræ, vt eas prorsus habeat in
potestate, nec tam ab illis incitetur, aut moueat, quām illas
ipsa regat, & moderetur ad nutum. vtitur enim ira fortis in ad-
eundis periculis, sed vt instrumento, & quasi mancipio, non
autem domino, nec ea turbatur eius ratio, sed inflammatur af-
fectus. atque hic est ille sapiens, celebratus à Salomone, tanquā
melior viro forti, & qui animo suo dominetur. adhibet etiam timo-
rem vir fortis in sustinendo, & quasi præstolando, non sibi ab
alio iniectum, sed quem sibi ipse prudenter incutit, vt eo ad-
cunctationem qua seipsum ad patientiam instruit, utiliter v-
tatur.

Nec audiendus Seneca, qui quod putaret, vt potè Stoicus, *Llib. 1. cap. 16.
deira.* omnes animi affectiones etiam moderatas morbos esse, scri-
psit rationem hominis per se ipsam ad res gerendas satis esse, & stul-
sum esse, hanc ab ira cunctia petere præsidium. vt quid enim naturæ
passiones inservisset optimus artifex naturæ Deus, si nunquā
non abuti illis oporteret? aut quæ demum vis rationis huma-
nae fo-

H h h

Psalms. 4.

Psalms. 100.
Jacob. L.Secundum in-
dicium.Homil. in Psal.
96.Tertium indi-
cium.Homil. 35. in
Enangeli.

næ foret, si earum motibus præesse posset nunquam? aut non eas iniesto quasi froeno ad arbitrium suum moderari, vtilitatemque conuertere? sapientius Dauid; *Irascamini & nolite peccare.* Et: *Non proponebam ante oculos meos rem iniustum, & in matutino tamen interfiebam omnes peccatores terre.* Et S. Iacobus, cùm præcipit, vt vir Christianus sit tardus ad iram. hoc est, non præceps & ardens, ac sine ratione, sed tarditate considerationis iram sensim rationi subiiciens, sicque eam ad actiones virtutis adhibens.

Secundum indicium Christianæ fortitudinis est martyrij pro Christo obeundi desiderium, si sese offerret occasio, aut verò eius ipsius occasionis incēsa cupiditas, qualis fuit in beatiss illis virtis Francisco & Antonio eius alumno, & multò antè in S. Andrea Apostolo. qui cùm venisset in conspectum crucis, quæ sibi ad ultimum supplicium parata erat: *O crux, inquit, diu desiderata & iam concupiscenti animo preparata.* Et in S. Ignatio, qui feras immanes, quibus ad deuorandum datus erat intuens; *Sco, inquit, quid mihi proficit, iam incipio Christi discipulus esse.* Et in S. Laurentio, qui magistrum ad mortem rapi videns; *Quod, ait, sacerdos sine ministro properas?* est enim martyrium principis actionum omnium, quæ à fortitudine promanant. quare ardens eius desiderium non potest in hominis animo procreari, nisi virtute incensæ fortitudinis ac feruidæ charitatis. sanè *hoc ipsum votum martyrium est.* S. Chrysostomo.

Tertium indicium est propensa voluntas ad imminentia pericula præmeditanda, & ea præcipue, ad quæ propulsanda magna animi fortitudine opus est. nam vt periculum est cogitatione versare alia quæpiam vitia, quæ cum turpitudine aliqua aut voluptate noxia coniuncta sunt, propterea quod illa ipsa cogitatio vix culpa caret, certè periculo proxima est: sic laudandi sunt illi, qui assidua vehementique præmeditatione futurorum malorum, sese comparant ad ea ferenda, cùm adueniunt. siquidem fortitudo virtus est, quæ sponte si tempus ferat, hanc ipsam curam suscipit. nempe vt scribit S. Gregorius, *iacula quæ præudentur, minus feriunt.*

Quar-

*Quartum fortitudinis indicium est viriliter ferre, quæ re- Quartum in-
pentè, & eximprouiso accident mala. nam vt ait Aristoteles; Lib. 3. Eth. dicium.*
In repentinis periculis maximè apparet fortitudinis habitus. perspi- cap. 8.
cuum enim est maximè roboratam in animo fortitudinem esse, cùm subitis calamitatibus minimè mouetur. præsertim Ciceron Tuscul. cùm vt ait ille: Omnia subita videantur maiora, quia quanta sunt, que accident, considerandi spatium non datur.
que. lib. 3.

De Magnanimitate Christianæ.

CAPVT XXX.

MAGNANIMITAS est Aristotelii virtus, quæ versa Lib. 4. Eth. cap. 3.
tur circa res magnas, quas comitatur honor magn⁹. qua-
re de sententia Aristotelis magnanim⁹ vir utrumq;
spectat, & virtutis actionem insignem, & honore,
qui huiusmodi actioni debetur. S. Bonaventura sic scribit quo-
dam loco: *Notandum, quod Philosophus dicit, quod magnanim⁹ est in de lumenar.* Lib. super Gen.
appetitu honoris, sed quicquid dicat ipse, hoc nō docet veritas, nisi cùm Eccles. Sermon. 5.
honor est eternorum. rem hanc acutissimè vt omnia definiuit S.
*Thomas, qui sic habet: Qui contemnūt honores, vt pro eis adipiscē-
dis nihil inconueniens faciant, nec eos nimis appretientur, laudabiles
funt. si quis aut̄ hoc modo conteneret honores, quod non curaret facere
ea, quæ sunt digna honore, hoc vituperabile efficit. & hoc modo ma-
gnanimitas est circa honores, vt videlicet studeat facere ea, quæ sunt
honore digna, non tamē sic, vt pro magno estimet humanum honorem.*
*Ex quibus verbis illud efficitur aperte, magnanimū occupari
in iis rebus, quæ honore dignæ sunt, honorē autē per seipsum
non querere, immō nec humanum honorē magni facere. qua
in re propriè magno animo est, hoc est, longè superiore huma-
ni honoris aura.*

Alia etiam ratione à calumnia liberare sententiam Aristote-
telis nititur S. Thomas: *Magnanimus, inquit, intendit magnos art. 2. ad 3.
honores, sicut quibus est dignus, veletiam minores his, quibus est di- gnus.*

Hhh 2

gnus. quia scilicet virtus non potest sufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo, & ideo non extollitur ex magnis honoribus; quia non reputat eos supra se, sed magis eos contemnit, & multò magis moderatos & paruos. Et similiter de honorationibus non frangitur, sed eas contemnit, ut potè quas reputat sibi indignè adferri. quo loco videtur eandem doctrinā tradere, quam S. Bonaventura, eum nimirum honorem expeti à magnanimo, quem virtuti tribuit Deus, etiamsi vulgaris, & vilis sit, qualis est humanus, quem magnanimus ad Christi normā institutus non vult haberi sibi, nisi referatur ad eum, quē virtuti decernit Deus. hunc ille appellabat honorem aeternorum, hoc est, ad futuram aeternitatē suo iam modo pertinentem. Quare aliqui Theologi recte dicunt, magnanimitatem per se non spectare nisi magna virtutū omnium officia, actionesue, quamuis harum comes sit etiam magnus honor.

*Lib. 5. moral.
cap. 34.
Lib. 1. in la-
ment. Hierem.
cap. 3.
Homil. 48 in
Acta Apost.*

Genes. 18.

*Oratione ad
Iuuenes.*

Et sanè sancti Patres hanc magnanimitatē agnoscunt non aliam. S. Gregorius: *Magnus est, qui aeterna concupiscit.* S. Hieronymus: *Is verè & non ex parte perfectus est, qui & in eremo squalorem solitudinis, & in cœnobio infirmitates fratrum equali magnanimitate sustentat.* S. Chrysostomus magnanimitatem liberalitatē vocat. postea hoc idē nomen aliarum virtutū officiis tribuens ait; *qui ab innumeris capitur affectionibus, quomodo magna esset anima? qui insumit ubi opus est, pecuniam, hic magnanimus est. magna enim reuera anima est, si affectioni non seruit, queq; nihil putet esse pecunias. dispensans igitur, ut oportet, magni animi frater est. ne magnanimum vocemus eum, qui simpliciter erogat, sed qui erogat, ut oportet. quanta diues ille insumpit, qui induebatur bissum & purpuram, sed nō erat magnanimus, anima enim eius crudelitate vexabatur, & à variis voluptatibus. magnanimus erat Abraham in pauperibus suscipiens multa insument, & ubi oportebat, non solum non opibus, sed ne anima quidem sua parcebat, & alia similia, quæ in eandem sententiam ibidem addit. S. Basilios: *Nos, inquit, neg. diuitias, neg. honores, neg. regnum ipsum, neque quicquid mundanorum magnum quisquam dixerit, magni estimamus, sed vires omnes animi ad futura vitæ præparationem intendimus.**

Sit

Sit igitur primus gradus Christianæ magnanimitatis honore *primus gradus* humano contempto velle, & audere magna ad Deigloriam, & propter aeternam felicitatem in omnium virtutum exercitatione. & quidem de posthabendo honore terreno sic habet S. Augustinus: *Quod si perueritas seculi admitteret, ut honoratores essent quig; meliores, nec sic pro magno haberi debuit honor humanus,* *Lib. 5. de civitate. Dei, cap. 17.* *quia nullius est ponderis fumus. Sed utamur etiam in his rebus beneficio Domini Dei nostri, consideremus quanta contempserint, quæ pertulerint, quas cupiditates subegerint pro humana gloria, qui eam tanquam mercedem talium virtutum accipere meruerunt, & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam superbiam. ut cum illa ciuitas, in qua nobis regnare permisum est, tantum ab hac distet, quantum distat cœlum à terra, à temporali letitia vita aeterna, ab inanibus laudibus solidagloria, à societate mortalium societas Angelorum, à lumine solis & lunæ lumene eius, qui fecit solem, & lunam; nihil sibi magnum fecisse videantur tanta patria ciues, si pro illa adipiscenda fecerint boni operis aliqd, vel mala aliqua sustinuerint, cum illi pro hac terrena iam adeptatanta fecerint, tanta perpeſiſint.*

Primum igitur, quod proficientem mouere debet ad audiendum aggrediendumque magna ad finem ante dictum, est maximum præmium paratum magnis actionibus. hoc autem non solum est aeterna felicitas, quia nihil secundum Deum maius excogitari potest, immo præ magnitudine, nec cogitari potest, quia nec in cor hominis ascendit, sed etiam ipsa ratio consequendæ beatitudinis, nempe celeriter, & expedite absque gravi dæmonum pugna in ipso mortis articulo. viris enim magnis appropinquante morte vix negotium facessit diabolus, quod eos longè superiores viribus esse animaduertit. sed nec eos diu ignis purgatorius detinet, quia magnis & assiduis magnarum virtutum officiis, magnisq; pro Christo passionibus, quasi per ignem illis omnes peccatorum suorum fordes ac vitia excosta iam sunt. quod tradit S. Gregorius: *Magna promisit qui magna præcipiendo docuit: ut magnitudo munieris ad fortitudinem incitaret cap. 7. laboris. Magnum quippe est soli Domino seruire, videlicet instanter bona agere, bonis actibus reproba non miscere: sed ô quam maximum* *Lib. 3. in L. Reg.*

Hh 3 in

in huius vita & transitu potestatem cruentorum spirituum non incurare, nullas in via horribilitates cernere, contrarietas obiectionum nullas inuenire, eternas paenam evadere, liberatoris nostri præsidia sentire, momentaneam faculi lucem perdere, sed repente ineffabilem claritatem aeternitatis inuenire. audiant ergo, audiant, qui de manu Philistium liberari desiderant, preparate corda vestra Domino, seruite illi soli.

Secundum in-
citamentum.

Hierem. 10.

Psalm. 47.

Psalm. 76.

Psalm. 146.

Psalm. 102.

Luc. 12.

Psalm. 85.

Psalm. 30.

Tertium in-
citamentum.

Psalm. 50.

Sap. 12.

Secundum autem quod mouet ad magnas res ob Dei gloriam obeendas, est ipse met Deus cui famulamur. siquidem *magnus es tu*, vt ait Propheta Ieremias, & Dauid: *Magnus Dominus & laudabilis nimis. Quis Deus magnus, sicut Deus noster?* Magnos igitur virtute, & sanctitate eos oportet esse, qui adeò magno Domino seruiunt. Nec solum magnus Dominus; sed *magna virtus eius*. Nec est, qui iure dicere non possit; *Fecit mihi magna qui potens est.* Et vt omittamus alia, magna in remissione peccatorum, qua redimit de interitu vitam nostram. magna in promissione præmij, nam *complacuit patri vestro dare vobis regnum*. magna in assiduis magnisque gratiæ suæ subsidiis, quæ nobis submittit in rebus aduersis; *Magna enim est*, ait Dauid, *misericordia tua super me*, magna in solatiis, quibus nos mulcet in rebus prosperis, scribit enim idem; *Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis, qui sperant in te?*

Tertium est admirabilis benignitas Dei erga nos, non solum parcendo, miserando, & subueniendo demonstrata, sed etiam dum tolerat nos, cum in illum peccando arrogantes sumus, dum ita se gerit dissimulando, & patienter ferendo quæ in illum quotidie scelera committimus, ac si nihil ad ipsum illa pertineret iniuria, quæ tamē aduersus ipsum in primis inferitur. quippe illi *soli peccamus, & malum coram illo facimus*. dum deniq; expectans ad poenitentiam ita nos humanè & liberaliter tractat, ac si filij illi charissimi permanisset semper. adde etiam si vis honorificè sic agit nobiscum Deus, vt scripsit Salomon: *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia disponis nos.*

Quar-

Quartum est, quia homo creatus est propter Deum, tanquam *Quartum in-*
propter finem, & hoc quid præclarius? quid excellentius? fa-
ctusque propterea est *ad imaginem & similitudinem Dei*, hoc est,
vt ait S. Augustinus, *Dei capax*. non ascendit autem tam altè a- *s. Auguſt. lib.*
nimus hominis, niſi Dei gratia, & virtutum magnarum auxilio *14. de Trinitate.*
subleuatus. his igitur informetur, has sibi comparet neceſſe
est; quod conſequitur nunquam, niſi in vſu virtutum ſpecet
vniuſcuiusque ſumum. Et ſanè ſi in aliis rebus non contenti
ſecundis optamus, & quærimus prima, cur non id faciamus e-
tiam in iis, quæ ſola veraque bona ſunt, quales ſunt animi vir- tutes?

Quintum est consideratio diuinæ liberalitatis in homines, *Quintum in-*
maximè autem Christi Domini. nam & pater pro nobis omnibus *tamentum.*
tradidit illum, & ipſe exinanivit ſemetipſum pro nobis factus obe- diens vñq; ad mortem crucis. Ecclesiam locupletauit theſauris in- exhaūſtis meritorum ſuorum: & abiturus in cœlum ſeipſum reliquit in hominis cibum & potum in ſacrosancto diuinoque illo inuenito, Eucharistiæ inquam mysterio. hanc liberalitatem imitari quæmodo poſſumus, niſi noſmetipſos totos illi conſer- crando, & conſerendo quātum in nobis eſt roboris animi ner- uorumque ad eum quātum proximè poſſumus imitandum? cer- tè inuitat ille nos, cùm ait; *Eſtote perfecti, & diſcite à me.*

Huc pertinet commemoratio dignitatis, quæ ex incarna- *ſione Domini in homines deriuauit: Agnosce, ait S. Leo, ô Chri-*
ſtiane dignitatem tuam, & diuina confors factus natura, noli in vete-
rem utilitatem degeneri conuerſatione redire.

Sit secundus gradus huiusce magnanimitatis christianæ *Secundus gra-*
quoddam quaſi robur, & ardor animi optantis, & obeuntis in
dies maiora ad Dei gloriam, & hominum ſalutem, cuius rei illu-
lustrissimum exemplum eſt Apostoli Pauli historia, vitaque v- niuersa. notior eſt, quātum vt à me debeat explicari. legātur quæ ipſe ſcribit ad Corinthios præſertim. his cùm dixiſſet: In carce- 2. Cor. 11. Ecce
ribus abundantius, in plagiis ſupra modum, in mortibus frequenter, ac
ſi nihil vel feciſſet, vel dixiſſet, addit: Ego autem impendam, & ſu- Ibid. cap. 12.
perimpendar ipſe pro animabus vestris. Verè ait S. Chrysostomus: Homil. 48. in
Magnæ Acta.

Magna anima est suam desplicere quietem, & curare alienam, qui non sibi ipsis sufficiunt solis; sed etiam aliis merito maiores sunt.

Verum hoc robur animi magnanimus habet etiam erga Deum cum quo conscientiae puritate, & gratia eius nixus aliquando ita familiariter agit, audetque, ut plus satis videri possit his, qui in hac virtute adhuc sunt inexercitati. tractat hunc locum S. Bernardus: *Iam verò magni patris familias, seu regiae manifestis schema apparere existimo his, qui accedentes ad cor altum, de maiori spiritus libertate, & puritate conscientia magnanimiores facti consueuerunt audere maiora, inquieti prorsus & curiosi secretiora penetrare, & apprehendere sublimiora, & tentare perfectiora non modo sensuum, sed & virtutum. Hi enim profidei magnitudine digni inueniuntur, qui inducantur in omnē plenitudinem: nec est omnino in omnibus apothecis sapientiae, à quo Deus scientiarum Dominus arcēdos censeat cupidos veritatis, vanitatis non concios. Talis erat Moyses, qui audiebat dicere Deo: si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi te ipsum. Talis Philippus, qui sibi & suis condiscipulis patrem postulabat ostendi. Talis & Thomas, qui nisi sua manu tangeret vulnus, & fossum latus, credere recusabat. pusilla fides, sed de magnitudine animi, miro modo descendens. Talis quoq; Dauid, qui & ipse dicebat Deo: *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* Tales itaq; magna audent, quoniam magnisunt, & que audent, obtinent iuxta verbum promissionis ad ipsos, quod est istiusmodi: *Quemcunque locum calauerit pes vester, vester erit. Magna si quidem fides magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiducie pedem porrexeris, eatus posse debis.* Et paulo post: *Istiusmodi magnis spiritibus magnus occurrit sponsus, & magnificabit facere cum eis.**

Sed non solum erga Deum magnanimitas exercenda, nec solum erga homines eos liberaliter tractando, sed etiam iniuriam se præbendo aduersus eas iniurias calamitatesque, quæ nobis ab hominibus impendent. ad quam rem plurimum iuuat proficientem magnanimitas, magnanimitatem autem expectatio antequam accident, & animi immutabilitas ac æquabilitas eo ipso tempore, quo iam adsunt. explicat id Seneca eleganter: *Omnia, ait, leuiora accidunt expectantibus. quò quisque honestior*

Ex. 32. in Cār.

Ex. 37.

Ioan. 14.

Ioan. 20.

Psalm. 26.

Dent. 11.

Psalm. 125.

Lib. non cade-re iniuriam in cap. 19.

stior genere, fama, patrimonio est, hoc se fortius gerat: memor in prima acie altos ordines stare. cōtumelias, & verba probrosa, & ignominias, & cetera de honestamenta velut clamorem hostium ferat, & longinquatela, & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia. iniurias verò ut vulnera alia armis, alia pectori infixā, non deiectus, ne motus quidem gradu sustineat. Etiam si premeris, & infesta vi urgeris, cedere turpe est. aſsignatum à natura locum tuere. Quarū, quis hic sit locus? Viri.

Tertius gradus est gaudium magnanimi, etiam in iis magnanimitatis officiis, quæ alioquin per se moerorem parere solent. quale fuit in Apostolo Paulo, cum scriberet: *Quasi tristes, 2. Cor. 6. semper autem gaudentes: sicut egentes multos autem locupletates, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Multa (infra) fiducia apud vos, cap. 7. multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.*

Indicia magnanimitatis christianæ multa sunt. Primum funga omnis arrogantiæ, præsumptionis, ambitionis, inanis gloriæ. hæc enim vitia sunt, quæ nullo modo possunt cum virtute congruere.

Secundum est fuga honoris humani cuiuscunq; quantum in nobis est, quod antiquissimum fuit viris sanctis, & perfectis in Euangelica perfectione. exempla suppetū innumera S. Sylvestri, S. Gregorij, & aliorum omnis generis, & status bonorum virorum. Immo docet S. Augustinus disertè: *Locus superior et si Lib. 29. de ciuitate dei, cap. 19. quid hic dicet magnanimus Aristotelicus?*

Tertium est sola necessitate cogente adduci ad admittendos honores, etiam illos, quibus homo alioquin dignus est. sic habet idem S. Augustinus: *Quamobrem otium sanctum querit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis. quam sarcinam si nullus imponit, percipienda atq; intuenda vacandum est veritati. si autem imponitur, suscipienda est propter necessitatem charitatis.*

Indicium
quarum.Lib. 5. moral.
cap. 2.

Cap. 2.

Homil. quod
nemo leditur
nisi a se ipso.
Tom. 5.

Quartum signum est subhonoris, quasi sub oneris pondere gemere, si ad eum aliquando homo vel inuitus ascendat. S. Gregorius: *Quare data est misero lux? lux enim miseris datur, quando hi qui sublimia contemplantes esse se in hac peregrinatione miseros, agnoscunt, claritatem transitoriae prosperitatis accipiunt. & cum valde defleant, quod tardè ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur.* Et paulò post: *Qui expectant mortem, & non venit, desiderant se quippe mortificare se funditus, atq; ab omnivita gloria temporalis extinguere, sed occultis saepe Dei iudicis vel praesesse in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atque inter hac mortificationem plenissimam indefinenter expectant. Sed expectata mors non venit, quia eorum usus temporali gloria etiam nolens vivit. Quam tamen pro diuino amore tolerat, & intus quidem seruant desiderium pietatis, foris tamen explet ministerium ordinis, quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant.* Idem sensus est S. Augustini & aliorum. Denique S. Chrysostomus: *Honor verus virtus animi est. hic neque à Caesaribus prestatur, nec adulatione conquiritur, neq; pecunia preparatur: nihil fucati in se habet, nihil simulati, nihil occulti: huius honoris successor nullus est, accusator nullus, nullus ingratus; hic honor temporibus non mutatur, nec tyrannos patitur, nec picturam tabula metuit aliquando delendam.*

De Patientia.

C A P V T XXXI.

Lib. de patientia, cap. 2.

Lib. 2. de Inuenient.

2. 2. q. 136. art.
3. ad 2.

Sicut Augustinus scribit: *Patientia hominis est, quamala a quo animo toleramus, ne animo iniquo bona deseramus, per qua ad meliora perueniamus.* Tullius autem: *Patientia est honestatis, & utilitatis causa voluntaria ac diuturna perseverio rerum arduarum ac difficilium.* S. Thomas sic exponit: *Quod dicit (arduarum) pertinet ad constantiam in bono. quod dicit (difficilium) pertinet ad grauitatem mali, quam propriè respicit patientia. quod vero additur (diuturna sive diutina) pertinet ad longanimitatem, secundum quod conuenit cum patientia.*

Materia

Materia patientiæ, vt docent Theologi, sunt mœrores, & tristitia, sicuti fortitudinis timores, quibus ita repugnat patientia, vt efficiat, ne illis homo succumbat. tristitia autem materia virtutis huius censentur, quatenus à rebus aduersis quæ nobis accidunt, excitantur, quare etiam aduersus externa mala hominem patientia firmat.

Primus patientiæ gradus est propositum acquirendi patientiam. Primum autem quod ad patientiam appetendam inducit, est peccati periculum, quod tristitia plerunque inest. si quidem tristitia seculi mortem operatur, ait Apostolus. & Salomon, *tristitiam longè expelle à te, multos enim occidit tristitia, & nō est utilitas in illa.* multa dicta sunt de mœroris malitia libro secundo.

Secundum est, patientia virtus diuina est, nam vt copiose declarant S. Cyprianus & S. Augustinus: *Est, inquit ille, nobiscū Deo virtus ista communis. Inde patientia incipit, inde claritas eius, & dignitas caput sumit. Deligenda res homini, qua Deo chara est. bonum quod amat, maiestas diuina commendat. probat autem id, quod Deus sustinet hominum scelera in contumeliam sui commissa, pluens super iustos & iniustos, & solem suū oriri faciens super bonos & malos, quod cum habeat in potestate vindictam, manuēt diu tenere patientiam; ut vel serò ad Dominum homines conuertantur. quod commemorans Apostolus ait; An dinitias bonitatis eius, & patientia, & longanimitatis contemni? ignorans quod benignitas Dei ad paenitentiam te adducit?*

Tertium est Christi Domini exemplum, quod ille ibidem exaggerat meritissimò. *Mortalem se fieri patitur, Dominus baptizatur à seruo, diebus quadraginta ieunat, esurit, cum diabolo tentante congregatur, discipulis non vt scruis prafuit, Iudam potuit longa patientia sustinere.* Numerat deinde tolerantiam Iudaicæ incredulitatis, & rebellionis, probra, ludibria, sputamina, flagella, spinas, palmas, nuditatem, fel, inter facinorosos deputationem, falsa testimonia, impium iudicium, silentium iudicati; qui nec loqueretur, nec moueretur, nec maiestatem suam sub ipsa saltet passionē profiteretur, vt consumaretur in Christo plena, & perfecta patientia, & post ista interfestores etiam suos suscipit;

Iii 2

Quid

Primus gradus
primum in-
citantum.2. Cor. 7.
Eccles. 30.secundum in-
citantum.Oratione de
patientia.

Lib. de patientia.

Rom. 2.

Tertium inci-
mentum.

Quid potest, ait, patientius, quid benignius dici? vivificatur Christi sanguine etiam qui fudit sanguinem Christi. talis est Christi ac tanta patientia. quæ nisi talis ac tanta existeret, Paulum quoque Apostolum Ecclesia non haberet.

Quartum instrumentum.
Homil. 40. in
cap. 17. Gen.

Quartum est, quia patientia via est ad perfectionem, & magna præmia. S. Chrysostomus adfert exemplum Abrahæ: Considera, inquit, quomodo paulatim multam preferens patientiam (ut potè viginti quatuor annis probatus) in fastigium virtutis progressus, ita illustris & spectabilis factus est, ut ex eo nati astris cœli aequaliter fortasse si quis bene velit intueri, non solum centuplum accipit hic iustus, sed decies millies millescupla. quando enim audis, quod omnes iusti ab illo tempore usq; nunc, & usq; ad consumationem mundi opus orationis faciunt, ut in sinus patriarchæ occurant, quem alium hoc maiorem honorem commendare quis poterit? Alibi idem ostendit exemplo Ioseph ex carcere ad regnum euecti, patientiam hominem ab imo ad summum locum deducere.

Homil. 64. in
Gen.

Quintum instrumentum.

Quintum est, quia patientia opus perfectum habet, vt ait sanctus Iacobus. facitq; hominem sui ipsius dominum, ac regem: Ipsa est, scribit S. Cyprianus, quæ iram temperat, quæ linguam refranat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit. facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoscere, si ipse delinquas, diu & multum rogare, tentationes expugnat, persecutes tolerat, passiones & martyria consumat.

Sextum instrumentum.

1. Theſſ. 5.
Hebr. 12.

Matth. 5.

Secundus gradus.

Homil. 35. in

I. ad Cor.

Accedant exempla martyrum innumerabilium antiquorum, & recentiorum, Dei & Domini nostri in scripturis praæcepta patientiæ: Patientes estote ad omnes; Patientia vobis necessaria est. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

Secundus patientiæ gradus est fortitudo maximè propria virtutis huius. Ideo S. Chrysostomus: Est patientia scutum inexplorable, turris firma, magna omnia repellens: & quemadmodum in abyssum mari scintilla delata huic quidem nihil obest, ipsa extinguitur, sic in animum tolerantem quicquid incidere maximarum etiam rerum

rerum potest, facile quidem absunitur ipsum, ille conturbabitur prorsus nihil. quando rebus omnibus solidior patientia est. exercitus, thesauros, equos, muros, arma & quodcumq; tandem memores licet, æquè firmum patientia nihil adduces. iniice multam, nihil hanc petram mouebis. contumelia pete, nondum turrim concusisti. plagas incute, nihil dum adamantem illum perterriti. longanimus idcirco etiam patiens vocatur, quia longum & ingentem animum habet.

Hæc potro patientiæ firmitas & immutabilitas in eo posita est, vt S. Thomas tradit, ut propter tristitias que extrinsecus ab aliis inferuntur, quantæcumq; sint, homo non recedat à bono virtutis. art. 5. ad 2. quare hominem munit patientia aduersus paupertatis incommoda, aduersus morbos, & valetudinis damna, aduersus vulnera, tormenta, doloresque corporis, aduersus contumelias, conuictia, probra, & cuiuscunque generis iniurias, aduersus infamiam, aduersus calamitates omnes, quæ domi, foris, pace, bello, liberis, parentibus, consanguineis, affinibus, amicis accidere possunt. idque illa vna ratione potissimum, instituendo hominem, efficiendoque vt animosè repugnet tristitia cuiuscunque, ex quacunque causa exorta sit in animo, eum ita corroborando, vt illam expellat omnino, quod est Salomonis præceptum: Tristitiam longè expelle à te. vel certè ita temperet primò, vt post paulatim eadem adiutrice, & procedente patientia, eam tollat, ac perimat. Denique ait S. Gregorius; Patientia martyrum est in occulta cogitatione.

Tertius gradus est delectatio, similis illi, quam in fortitudine reperiri antè diximus. est enim patientia æmula fortitudinis. quanquam maior adhuc patientiæ voluptas incesse potest, quod sedem habeat, non vt illa in irascibili appetitu, sed in concupiscibili, qui parens est delectationis. adferunt hanc letitiam multa. Primum est. pati præsertim pro Christo, aut virtutis cuiuscunque causa, donum Dei est. Vobis donatum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini, ait Apostolus.

Secundum est spes futuræ retributionis, nam si sustinemus, & conregnabimus. quam ob causam Christus Dominus inter

Ecclesiast. 30.
Homil. 35. in Evangel.

M. lib. 5.

beatitudines collocat patientiam. est autem beatitudinis huius & alacriter pati, & optare etiam pro Christo, & veritate grauita pati.

3.

Tertium est, cui iucundum non sit habere Dominum si non laboris & doloris, certaminis certè socium? si quidem scriptum est; *Cum ipso sum in tribulatione. Dominum inquam propter ipsas afflictiones homini peccata condonantem, neque enim sine causa precatur Dauid: Vide humilitatem meā, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* Dominum vota precesque hominis afflicti gratosè suscipientem. *Ad Dominum, inquit, cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me.*

Psal. 90.

Psal. 24.

Psal. 119.

4.

Epif. 86.

Lib. de Proxi-
dencia.

Psal. 118.

Rom. 5.

Primum indi-
cium.Lib. 5. moral.
cap. 15.Secundum in-
dicium.Homil. 35. in
Euangel.Tertium indi-
cium.Super Ezech.
Hemil. 7.

Quartum est ipsamet consideratio utilitatis, quæ magna & multiplex ex calamitatibus deriuatur in homines. *Demetrius,* inquit Seneca, *vitam securā, & sine ullis fortuna incursionibus ma- re mortuum vocat. nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione atq. incursu sorte animi tuitentes, sed in otio in- concusso iacere, non est tranquillitas, sed malitia.* *Attalus item stoicus malo, inquit, fortuna me in castis suis, quam indelicis habeat. Tor- queor, sed fortiter, bene est. occidor, sed fortiter, bene est.* Idē alio loco: *Miserum te iudico, quod non fuisti misér. transisti sine aduersario vitam.* Certè Dauid huc spectat, cùm psallit: *Bonum mihi quia humiliasti me.* Et Apostolus: *Gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem.*

Indicia patientiæ multa sunt. Primum à S. Gregorio ponitur. *Ille verè perfectus est, qui erga imperfectionē proximi impatiens non est. nam qui alienam imperfectionem ferre non valens patientiā deserit, ipse sibi testis est, quod perfectè nec dum proficit.*

Secundum indicium est apud eundem S. Gregorium: *Per patientiam perfectè aduersarius vincitur, quando mens nostra & inter tentamēta eius ad delectationem, atq. consensem non trahitur, & inter contumelias proximi custoditur ab odio, & inter flagella Dei compescitur à murmuratione.*

Tertium habetur apud eundem: *Patientia vera est, qua & ipsum amat, quem portat. nam tolerare, sed odisse, nō est virtus man- fuetudinis, sed velamentum furoris.*

Quar-

Quartum adfertur ab aliis. patientia perfecta est, cùm quis sustinet patienter iniurias, etiam cùm innocens est: *Si benefa- cientes, ait S. Petrus, patienter suffertis, hac est gratia apud Deum.*

1. Petr. 2.

Quintum signum. Verus patiens pro illata iniuria nunquam se excusat, rem totam Deo committens, qui suo tempo- re reuelabit absconditatem ebrarum, & manifestabit consilia cordium. exemplo Domini, qui etiam prouocatus, vt se excusaret, tace- re maluit.

Quintum in-
dicium.

1. Corin. 4.

De Perseuerantia.

C A P V T XXXII.

VPLEX est perseuerantia. Vna est, vt ait S. Tho- mas; *Ipse actus perseuerantie durans usq. ad mortem, & secundum hoc homo non solum indiget gratia habituali, sed etiam gratuito Dei auxilio conseruantis hominem in bono usq. ad finem vita. quia cùm liberum arbitrium de se sit vertibile, & hoc non tollatur ei per habitualem gratiam presentis vite, non subest potestati liberi arbitrij etiam per gratiam reparati, vt se immobiliter in bono statuat, licet sit in potestate eius, quod hoc eligat.* *plerūq. enim cadit in nostra potestate electio, sed non executio.* & de hac perseuerantia nobis hic agendū non est, non enim ppriè virtus est.

Altera perseuerantia est habitus virtutis cuiusdam, quæ de- scribitur à Tullio & à S. Augustino: *In ratione bene considerata stabili & perpetua permanet.* hæc est pars fortitudinis in appetitu irascibili sedem habens, propterea quod fortitudinem imitatur in superanda difficultate diuturnitatis, quæ reperiri po- test in quacunque virtutis actione, moderans timorem defatigationis, aut defectionis virium, quibus obnoxia potest esse actio virtutis longinquitate producta.

Lib. 2. de Inaer.
lib. 83. qq. q. 31.

Primus perseuerantia gradus est voluntas perseuerandi in primus gra- actione virtutis inchoata, donec absoluatur tota. Primum ad id mouens est Scriptura diuina. *Confortate, inquit Isaias, manus tamen- tum dissolutas, & genua debilia roborate. Dicite pusillanimis, confortami- ni & nolite timere.*

dua.

primus inci-
dium.

Isaia 35.

Secun-

secundum in-
cramentam.
Isaia 41.

Secundum est Dei auxilium, quod nobis præsto est in difficultatibus vitæ, quæ cum virtute traducitur. sic enim ait idem: *Ego Dominus Deus tuus, apprehendens manum tuam, dicens g̃ tibi, Ne timeas. Ego adiunxi te. Noli timere vermis Jacob; qui mortui es tu ex Israël, Ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & Redemptor tuus sanctus Israël.* hoc idem spectat s̃aþe Dauid, cùm Deum vocat auxiliatorem, fortitudinem, refugium & susceptorem suum. cùm ait disertè: *Quoniam tu mecum es.* & Apostolus cùm Christi exemplum, & præsens auxilium præfatus esset, adiungit: *Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans, quis erret, magis autem sanetur.*

tertium inci-
tamentum.
March. II.
Galat. 3.
Ecclesiast. 27.

Tertium, quia inconstantia in bene cœptis est magnum & graue vitium. Dominus eos qui hoc vitio tenentur, appellat *arundines vēto agitatas.* Apostolus stultos: *Sic stulti es tu, ut cum spiritu cōperitis, nunc carne consummemini?* Idem Sapiens: *Stultus scit luna mutatur.*

quartum in-
cramentum.
Epist. 129.

Quartum est laudatio perseverantiae habita à S. Bernardo, quæ quanquam pertineat ad perseveratiā totius vitæ, attingit tamen etiam hanc virtutem quam tractamus: *Et nunc quid restat charissimi, nisi ut admoneamini de perseverantia, quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? prorsus absq; perseverantia, neg, qui pugnat victoriam, neg, palmam victor consequitur. Vigor virtutum, virtutum cōsumatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. foror est patientia, constantie filia, amica pacis, amicitiarum nodus, unanimitatis vinculum, propugnaculum sanitatis. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.*

secundus gra-
dus.
Primus aduer-
sarius.
I. Petri. 5.
Ecclesiast. 10.

Secundus gradus est firmitas voluntatis in persistendo in actione virtutis, resistēdoque iis quæ aduersantur. sunt autem hæc. Primum Diabolus, qui circuit quærens quem deuoret. Cui, ait S. Petrus, *resistite fortes in fide.* Et Salomō: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* cùm enim Diabolus impedire non potuit, ne inchoaremus bonum, admittitur pro viribus, ne in eo perseueremus.

2.

Secundum est ipsam et temporis diuturnitas, quæ inanem timo-

timotem iniicit menti, de virtutum corporis & animi firmitate, deque ipsa perseveratiā propter virtutis asperitatem quandā, quam ipse sibi aliquando obiicit, qui in ea exercetur. quæ tentatio est Incipientium, vt à nobis primo libro est explicatum, ita tamen, vt etiam proficientes percellat interdum. hæc fugatur curatione cogitationis, & falsæ opinionis, quam tunc proficiens concipi aliter, quām res sit. *Homines enim, dicebat Epicetus, perturbantur non rebus, sed iis, quas de rebus habent opinionibus.* excogitentur igitur rationes, quibus deponantur, aut minuatur mali futuri opinio. ea enim sublata, ruit timor. sunt autem hæ rationes.

In Deo possumus omnia, vt ait Apostolus, etiā transgredi muros difficultatum alioquin insuperabilem, quod adfirmat David, cùm ait: *In Deo meo transgrediar murum.*

Veniant in mentem exempla tam multa, multorumque hominum, qui virtutem coluerunt, & colunt cum perseverantia. dicamusque nobis ipsis, quod sibi S. Augustinus olim: *Tu non poteris, quod iisti, & iusta sufficiat diei malitia sua.* vt quid enim est opus formidare ante tempus? *Tibi præcipio* (ait Seneca) *ne sis miser ante tempus, cum illa, quæ velut imminētia expauisti, fortasse nunquam ventura sint;* certè nondū venerunt. quadam enim nos magis torquent, quām debeant: *quædam antè torquent, quām debeant.* Infirmi, & imbecilli animi est timere id, quod nondū accidit, vel longinquum est. Seneca alibi sic: *Quemadmodum in corporibus futuri languoris signa præcurrunt, sic in firmis animis multum antè quām opprimatur malis, quatitur.*

Denique donū Dei est constantia in bonis actionibus vsq; *Tertia ratio.* ad finem earum. ad hanc me inuitat, qui eam mihi largitus *Hebr. 12.* est. *In disciplina, inquit, perseverate. tanquā filijs vobis se offert Deus miles Christi sum, in acie sto pro Christo, pergam igitur, ut ei placeam, cui me probavi.*

Tertius aduersus quem nobis viriliter certandum est propter actionis bonæ perfectionem, est mundus, qui nos plerunque territat suis laruis, exemplis auertit. recipiamus tunc nos intra nos ipsos, & exuamus mundum sua pompa qua homines

K k k

allicit,

*In Enchirid.**Primaria ratio.**Philip. 4.**Secunda ratio.**Lib. 8. confess.**cap. II.**March. 6.**Epist. 13.**Epist. 73.*

allicit, suo satellitio, quod cùm videm⁹, expauescimus. iubemus; vt personam deponat, intuebimur puerilia esse, quæ obicit, ludicra, incerta, falsa quæ pollicetur, cùm eum sequimur aberrare nos post alios, quærere aliena; cū virtuti operam damus, cùm duramus, nec cedimus difficultati, tunc nos ipsos excolere, curare quæ nostra sunt; mercaturam magnam copiamque facere optimarum rerum, veræ felicitatis, regni cœlorum. denique quisque ita sibi à Deo commissus est, vt ipse de se Deorationē redditur⁹ sit: quicquid fecerint, dixerintue alij.

Tertius gradus.
Tertius gradus est perseverantia cum gaudio. laborē quidem sequitur merces, defatigationem quies. laborantibus igitur, & defatigatis vnicum solarium spes est. & hoc ait Apostolus: *Probatio verò operatur spem.* certè de virtutis consuetudine dicere meritò possumus, quod Salomon de sapientia: *Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tedium conuictus illius, sed letitiam, & gaudium.* Et quod Apostolus de disciplina: *In presenti quidem videtur non esse gaudy, sed mœroris, postea autem fructū pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitia.*

Indicium animi perseverantiae in actione virtutis est vehementis desiderium perficiendi, simile illi quod erat in Christo Domino. *Ignem, dicebat, veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur? baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, usquedum perficiatur?*

De Temperantia.

CAP V.T. XXXIII.

*M*VNT temperantia, ait S. Augustinus, est in coercendis sedandis q̄s cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius. hæc autem cupiditates sunt passiones appetitus concupisibilis, quæ versantur circa ea quæ corpus delectant secundum sensum tactus in visu cibi, potus, & rerū venerearum. quapropter alibi idem S. Augustinus sic scribit: *Temperantia est affectio coercens & cohicens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter appetuntur.*

Lib. de moribus Eccles. c. 19.

Lib. I. de lib. arb. cap. 13.

suntur. hæc vna est ex virtutibus cardinalibus, propterea quod valde optabile & laudabile sit, magnique ab omnibus fiat, moderari eas delectationes, à quibus quod nobis sint naturales, difficilius nos abstrahimus.

Primus temperantiae gradus est voluntas regendi appetitum, rationeque moderandi antedictas voluptates. Ad quod multa sunt, quæ meritò hominem moueant. Primū est quod voluptas, quæ mala est, vt potè quæ sequitur actionem malam (de hac enim loquimur) est impedimentū, ne se Deus per verbum suum tam internum quam externum immittat in animū hominis, eumque vt par esset, ad se trahat, atque conuertat. *Se- Luca 8. men, inquit Dominus, est verbum Dei, quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vita euntes suffocantur, & non referunt fructum.* propterea apud Prophetam anima voluptatibus diffluens filia vaga nominatur. *Vsg. quod deliciis dissolueris filia vaga?* longè enim aberrat, vagaturque à Deo animus, qui delectationes sensuum immoderatè sequitur. *Hierem. 31.*

Immò gentiles ipsi, vt refert Cicero de Archita, auctores Lib. de sensu autem diuinio muneri ac dono, nihil esse tam inimicum quam voluptatem. neq; enim libidine dominante temperantia locum esse omnino, nec in voluptatis regno virtutem posse consistere, quod quo magis intelligiposset, fingere animo aliquę iubebat incitatū voluptate corporis quanta posset percipi maxima, nemini censebat fore dubium, quin tamdiu dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. quocirca nihil esse tam detestabile, tamq; pestiferum, quam voluptatem. Si quidem ea, cùm maior est, atq; longior omne animi lumen extingueret, atque hoc ipsum est recipere non posse lumē diuinum; neque satus eius. hoc enim animi aures ab affectionibus inanibus liberas, ac præparatas requirit.

Secundum est natura voluptatis, quæ inanis, fluxa, momenteanea est. S. Gregorius Nyssenus ostendit Salomonem de voluptate, quam impensè ex variis rebus captauerat, pronunciasse illud: *Vanitas vanitatum.* Certè ipse idem alibi, voluptate vanam

1. Corin. b. 7. nam appellat. & Apostolus huc spectat, cùm ponit nobis ob oculos figuram mundi fugacem. & laudatur propterea diētum
Valerius Max. Aristotelis illud: *Voluptates abeuntes consideremus. fessas*, inquit
lib. 7. cap. 7. ille, pœnitentiaq; plena animis nostris natura subiecit, quo minus cu-
 pidè repeatantur. adde, sed nec vñquam, vel leuiter appetantur.

*Tertium inci-
tationum.* Tertium est, quod ipso momento temporis quo suis ille-
 cebris hominē voluptas irretiuerit, tanto cum veneno dicam
 ne an vi suavitatis suæ animum capit, vt illi planè dominetur.
 quare blandissima Domina appellatur à quodam, & à S. Iaco-
 bo dicitur *concupiscentia hominem illicere & abstrahere*, & prohi-
 bet Apostolus; *Ne concupiscentia dominetur in nobis*, aut quod
 perinde est, *ne regnet peccatum in nostro mortali corpore*.

*Quartum inci-
tamenum.* Quartum. Valde indigna res est Christiano homine vita in-
 temperans. & quandoquidē de cœlo ea lux descendit, quæ te-
 nebras ignoratiæ præterite iam pridē dispulit, *sicut in die*, præci-
 pit Apostolus, *vt honeste ambulemus, nō in carnificationib⁹ & impu-
 dicitiis, sed induamus Dominum I E S U M Christum, & carnis curam*
ne fecerimus in desideriis. Deliciae nobis in cœlis paratæ sunt, hīc
*tanquam aduena & peregrini iubemur à S. Petro abstinere à carna-
 libus desideriis, quæ militant aduersus animā.* hic igitur militamus,
vt in cœlo coronemur. vt propterea moneat idem S. Paulus:
Omnis, qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem,
ut corruptibilem coronam accipient, nos autem incorruptam.

*Quintum inci-
tamenum.* Quintum admirabiles sunt temperantiæ fructus, quos in
 eius laudibus numerant Philosophi, & S. Patres. satis erit hoc
Lib. 3. de Vita contemp. ca. 19. loco vñus S. Prosper. Temperantia, inquit, temperantia facit, ab-
 stinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudicum, tacitum, serium,
 verecundum. hæc virtus si in animo habitat, virtutes frānat, affectus
 temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intra
 nos cōfusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet,
 inserit sanctas, ignem libidinosæ voluptatis extinguit, animi tem-
 porēm desiderio futura remunerationis accedit, mente tacita tranquil-
 litate componit, & totam semper ab omni vitiōrum tempestate defendit.

*Sextum inci-
tamenum.* Sextum sit exemplum Christi Domini, & Sanctorum tam
 veteris quam noui testamenti, in quorum vita ad Christi imi-
 tatio-

fationem conformata tanquam in præclarissimo speculo cer-
 nitur omnis temperantia, & honestas.

Secundus gradus est pugna aduersus tyrannidem volunta- *Secundus gra-
 tum, quæ sanè velut immanes quædam belluæ animum homi-
 nis rationemque suffocant, si in tempore non occurratur illis,*
 hoc est initio. scribit Seneca: *Facilius est initia affectuum prohibe- Epist. 86.*
re, quam impetum regere. Ideoq; cupiditates appellantur, vt sunt
 plerūq; effrænatæ, indomitæ, furiosæ, præcipites. S. Hierony-
 mus comparat temperantiam circumcisioñi. vt intelligamus
 ea quasi gladio debere nos iugulum voluptatis petere. S. Paulus post-
 quam Thessalonicenses hortatus esset, vt temperatiæ operam
 darent, addidit: *Nos autem, qui diei sumus, sobrij sumus, induti lori- 1. Thess. 5.
 cam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.* Vt videlicet nos in-
 strueret armis illis, quibus sustinendi sunt voluptatum impe-
 tus atque frangendi: nempe fide, charitate, spe cæterisq; virtu-
 tibus, in primis autem cardinalibus quatuor, quæ trium theo-
 logicarum comites sunt, & donis septem Spiritus sancti, qui
 sunt earum soboles. sic S. Gregorius cùm dixisset: *Ventus vehe- Lib. 2. moral.
 mēs quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio, occultis mo- cap. 36.*
 tibus quatuor virtutes quatit; addit, *Donum spiritus, quod in subiecta
 mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam
 format, eandem mentem, ut contra singula quæg; tentamēta eruditat,
 in septem mox virtutibus temperat.*

Est autem temperatiæ Christianæ charitati innixæ propria
 altitudo quædam animi, qua similiter S. Paulo, voluptates ter-
 renasque delicias arbitratur vt stercora. Temperantia, inquit san- *Philip. 3.*
 ctus Ambrosius, *sacrate vinculo charitatis, mysteriorumq; contem- Lib. 3. de Vir-
 platione cœlestium negligit corporis voluptates.* Exempla huius ma-
 gnanimitatis non desunt in sacris historiis, præsertim sanctorū
 martyrum & virginū, hæc autem ex viua fide pendet, siquidem
 fidei donum electum promittitur temperantibus. *Sap. 3.*

Tertius gradus est voluptas spiritualis, quæ carnalem cō- *Tertius gradus*
 temnentibus etiam in hac vita à Deo conceditur. *Vincenti enim Apoc. 2.*
 datur manna absconditum & Dei amor, qui amori carnis in ani-
 mo temperantis succedit, & vt voluptatem malam trudit, sic

sap. 4.

Lib. 3. Confess.
cap. 12.

pro ea subiicit spiritus suavitatem quādam, quæ sui victoria
quasi quādam palma subsequitur. sed non exigam lātitiam
ad fert temperanti ipsa temperatiæ pulchritudo, qua in primis
pulcher efficitur virtutis amator. temperatiæ enim est propor-
tione quadam partes animi affectusque inter se temperare, &
hominē voluptate reiecta turpitudinis nota liberare, quæ pro-
priè pulchritudo animi est, admirabilem sui amorem excitās,
cū animo cernitur, vt re vera cernitur ab his, qui temperatè
viuūt. vt propterea dixerit Sapiens: *Quād pulchra est casta gene-
ratio, cum claritate?* Et Cicero temperantiam ornatum vita cen-
suerit esse, & in qua possum est maximè illud decorum, & hone-
stum, quod tantoperè hominem decet.

Indicia temperatiæ, externa quidem sunt modestia, mo-
rum grauitas, consideratus sermo, silentium, vigiliæ, opera de-
nique poenitentiæ. Internum verò signum in primis est domi-
nium cogitationum & temptationum carnis. quod deprehendi-
tur, cū illæ insurgunt quidem fortasse, sed non afficiunt mē-
tem. Non libere contra dicentes, vt dicit S. Augustinus, eundo in ob-
uiam, sed veluti à dorso muſitantes, & discedentem quasifurtim vel-
licantes.

De Abstinentia, Sobrietate, & Ieiunio.

C A P V T XXXIV.

Lib. 1. de Jacob.
Cap. 2.

SANCTVS Ambrosius de Temperantia scribens ait:
*Eam passionum restinguere ardorem, & primum sobrie-
tate, & moderatione animum temperare, mentem infor-
mare,* Deinde etiam deliciarum abstinentia restinguere
habens corporalis felicitatis. quare abstinentia & sobrietas par-
tes sunt temperatiæ.

Est autem Abstinentia à S. Thoma descripta: *Virtus qua ho-
mo à cibis abstinet, prout oportet, pro congruentia hominum, cum qui-
bus viuit, & persone sue, & pro valetudini sua necessitate:* & hæc est
illa abstinentia, quam quia ratio moderatur S. Petrus iubet, vt
in scientia ministretur. Sobrietas autem apud eundem S. Tho-
mam:

mam: *Virtus est, quæ moderatur potum, non quemcunque, sed eius rei,*
quæ sua fumositate nata est caput conturbare, sicut vinum, & omne
quod inebriare potest. Ieiunium verò est insignis abstinentiæ actus,
vt idem est auctor, ordinatus ad bonum honestum, nimirum ad con-
cupiscentias carnis reprimendas, mentem ad contemplandas res cœ-
lestes subleuandam, & satisfaciendum pro peccatis. Et hoc est du-
plex, naturale, & Ecclesiasticum. Naturale est, quod quisq; na-
turæ legis instinctu sponte suscipit, quatenus sibi opus esse, in-
telligit ad ante dictum finem consequendum. Ecclesiasticum
est cū abstinemus à cibis certis temporibus, & certa ratione
iuxta Ecclesiæ morem atque præscriptum. Quare Ecclesiasticū
Ieiunium est simul abstinentiæ, & obedientiæ officium. Sunt
autem tria hæc ita inter se coniuncta, vt à nobis non debeant
tractatione separari.

Primus igitur gradus est propositum abstinentiæ sobrieta- *primus gradus*
tis & ieiunij. non hîc loquimur de iis pro vt imperantur ab Ec-
clesia, aut instituti proprij disciplina, qua ratione ad obedien-
tiam pertinent: sed prout actiones sunt virtutis laudabiles.

Ad id inducūt primum scripturæ antiquæ, & nouæ, in qui-
bus abstinentia, sobrietas, ieiunium magnopè commendan- *primum inci-
tamentum.*
tur. Salomon: *Vtere quasifugi his, quæ tibi apponuntur, vt non cum Eccles. 31.
manducas multum, odio habearis.* Et alibi: *Beata terra, cuius princi- Eccles. 10.
pes comedunt in tempore suo, ad reficiendum & non ad luxuriam.* Qui
autem abstinenſ est, adiicit vitam. Item: *Exultatio anima, & cordis Eccles. 31.
vinum moderatè potatum.* Sanitas est anime & corporis sobrius potus.
Et Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* S. Petrus: *Ephes. 5.
Sobrii estote, & vigilate.* Denique: *Sanctificate ieiunium.* Et apud 1. Pet. 5.
Apostolum: *Exhibeamus nosmetipſos sicut Dei ministros in multa Ieol. 2.
patientia, in ieiuniis, in vigiliis, in castitate.* 2. Cor. 6.

Secundum sint mala, quæ ex vitiis his virtutibus contrari- *Secundum in-
is oriuntur. Dominus ait: Ne grauentur corda vestra in crapula, & ci-
ebrietate, & curia huius vita. Et ille qui epulabatur quotidie splendi- Lue. 21.
dè, dicitur ab eodem mortuus in inferno sepultus: Et Salomon,
vinum multum potatum, ait, facere irritationem, iram, vulnera, apo- Eccles. 31.
statare sapientes, & ruinas multas: & ppter crapulam ex qua morbi Eccles. 19.
existunt*

existunt multi obiisse multos. Sanè cùm Christus Dominus asserit grauari corda crapula, & ebrietate, simul indicat his vitiis mētem & animum obrui, itaque ventri obedientem reddi, vt de superis ac cœlestibus rebus, de virtutū officiis cogitare parūm, aut nihil possit.

Tertium inci-
tamentum.
Lib. de Helio
& ieunio, e. 3.

Tertium sint effectus præstātes ieunij. Breuiter de his sanctis Ambrosius: *Quid est ieunium nisi substantia, & imago cœlestis? ieunium refectio animæ, cibus mentis est. Ieunium vita est Angelorum, ieunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiae, fundamentum est castitatis. hoc ad Deum gradu ci- tius peruenitur.*

Quartum in-
cumentum.
Matth. 4.

Quartum sit exemplum Christi Domini, qui abstinentiam, & sobrietatem perpetuò coluit: sed & ieunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus non manducans, neque bibens. Exemplum item S. Ioannis Baptiste, Apostolorum & omnium omnino sanctorum virorum, quicunq; ante Christum, & multo maximè post Christi aduentum in Christiana philosophia excelluerunt.

Secundus gra-
duis.

1.

2.

Tract de Stili-
tate ieunij.

Secundus gradus est fortitudo, quæ non exigua ad harum virtutum actiones necessaria est. Primùm enim nobis certamen est cum nobisipsis, corpore, inquam, & appetitu nostro. quem vincere, vt difficile, sic gloriosum est. Deinde cum diabolo, qui carnis nostræ causam interna tentatione quasi iustum patrocinium arripit. *Quid facis, quia ieunas?* (ex S. Augustino) *defraudas animam tuam, non ei das, quod delectat, tibi ipsi ingeris pœnam? tuus ipse tortor & cruciator existis. Deo ergo placet, quod te crucias? ergo crudelis est, qui delectatur pœnis tuis.*

Prima respon-
sio.

Duplex est responsio. prior est ex eodem S. Augustino: *Re-
sponde, ait, huic tentationi, Excrutio me planè, vt ille parcat: do de me
pœnas, vt ille subueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem suauita-
tem eius. nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur. minus
premet mentem meam caro mea. & tali dissuasori malo seruo ventri,
responde per hanc similitudinem, & dic: siumento forte insideres, si e-
quo utereris, qui te gestando posset precipitare, nonne ut securus iter
ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domares, quem frano*

non

*non posse? caro' mea siumentum meum est. iter ago in Hierusalem, ple-
rung, merapit, & de via conatur excludere. Via mea Christus est. ita
exultatatem non cohibeo ieunio? Si quis hoc sapit, etiam ipso experimen-
to probat, quam utiliter ieunetur. Posterior responsio est S. Chry-
ostomi: Si diligenter, ait, scrutari volueris; inuenies ieunio corpora
roborari validius. Etsi meum respuis sermonem, medicorum te doceat prophet.
disciplina: qui parcitatem salutis nominant matrem. nam pedum dolo-
res, capititis vertiginem, subitaneas mortes, & cetera quibus febris at-
que languores corporis comparantur, ex luxuriis atq; voluptatibus a-
iunt, generari, & tamquam de fonte noxios riuos ad corporum lesionem;
& ad animarum perturbationem commeare testantur.*

*Quare præclara est Aristotelis sententia: Quod turpia appelle- Lib. 3. Eth. c. 12.
tit, incrementumq; magnum accipit, castigandum est, ac temperan-
dum. Huiusmodi maximè est cupiditas, & puer.*

Hęc aut pugna ieunij cōtra corpus, p̄priè pertinet ad fomi-
tem, qui nobis est natura insitus. corpus igitur ita coercēdum,
vt negotium rationi vel nullum, vel paruum faceat. quod si-
militudine apta declarat S. Basilius: *Quemadmodum, inquit, ver. Homil. 1. de la-
mes, qui in puerorum intestinis germinant, pharmacis quibusdam ve-
dibus ieunij.
hementer acribus, & amaris excutiuntur, ita peccatum in intimis se-
cessibus habitans, extinguit enecatq; simulatq; in animam superuene-
rit ieunium, & hoc ipsum suo dignum nomine, quod media purget a-
nimæ viscera. enecat, inquit, cohibendo, & comprimendo. quia nimi-
rum, vt ait S. Athanasius, efficit, ne insurgant in nos concupiscentia. Serm. 1. de le-
Idem S. Basilius: *Sicut, ait, athleta oleo roboratur, sic ieunio animus iunio.*
ieunantis, presertim si cōtinuetur. ideo enim sanctus Maximus
Taurinensis ieunia continuata comparat castris. & addit; Mu-
rus igitur quidam est Christiano ieunium inexpugnabilis diabolo, in-
transferribilis inimico. *Quis enim unquam Christianorum ieuna-
uit, & captus est?**

Sed hęc ostendunt ieunia arma esse, quibus tegimur ad
resistēdum diabolo, & repellendum à nobis hostem. at sanctus
Leo auctor est, eadem prodeesse nobis ad eundem prosterendum,
& elidendum. & Dominus: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi nō decim
in oratione, & ieunio.*

Secondare-
sponsio.
Homil. de Iona

Homil. 2. de le-

Tertius gra-
duis.Homil. 2. de
ieiunio.Epist. 82.
Iesu 58.

psalm. 22.

Indicium pri-
mm.

2.

3.

4.

Tertius gradus est delectatio, quæ percipitur ex iejunio. vt enim oneratur animus obruiturque crapula, sic alleuatur abstinentia, & iejunio. magnus etiam voluptatis fructus capitur ex sanitate, aut sanitatis diuturnitate. vtraque autem ex iejunio nascitur. Interroga medicos, ait S. Basilius, ac dicent tibi, nihil esse periculosius habitudine corporis extremè bona. Eoque, qui peritisim sunt artis per iejunium detrahunt redundantiam, ne vis naturæ pondere corpulentia fracta succumbat. augent hanc lætitiam virtutes eximiæ, & multæ quas iejunium corporis ingenerat animo. sic scribit S. Ambrosius: *Vt Esaias spiritu diuino locutus est; os satu a pinguiscent, & eris sicut hortus ebrius. pinguescit igitur anima tua, virtutesq; eius spirituali adipe iejunij, & fructus tui multiplicantur ubertate mentis tuae: vt sit in te sobria ebrietas, sicut est illud poculum de quo ait propheta; & poculum tuum inebrians, quam præclarum est.*

Indicia virtutum harum sunt primum firma, stabilis, constans viuendi regula, quæ violetur nunquam, nisi charitas vigeat. ad quod plurimum iuant regulæ B. P. Ignatij, de victu temperando. Secundum nunquam ad mensam sine fame accedere, nec fame planè depulsa ab ea recedere. vide Cassianum libro quinto. Tertium non alia condimenta curare magis quam famem ipsam. Quartum est, nihil sollicitari cogitationibus cibi potusue, ac multò minus de iis miscere sermonem.

De

De Continentia, Castitate & Virginitate.

C A P V T XXXV.

VAMVIS Aristoteles opinetur continentiam, non Lib. 7. Eth. tam esse virtutem, quam viam ad virtutem, propterea quod existimet, eius officium esse resistere concupiscentiis prauis, cum vehementes sunt, quas absesse à virtute praedito oporteret; nihilominus aliqui Theologi eam inter virtutes collocant, quod hoc nomen tribuendum censem cuicunq; principio actionis laudabilis: qualis est continentia, cuius est officium cohibere hominem non solum ab impetu, sed quantum potest ab omni motu turpis delectationis. quare ab Apostolo iungitur castitati, & ab aliis existimatur æquè latè patere, ac temperantiam, eandemque materiam habere. nos hīc de ea loquimur, vt est quædam castitatis, & Virginitatis communis ratio.

Est autem castitas S. Thomæ *virtus, qua homo secundum iudicium rationis, & electionē voluntatis moderate utitur corporis membris.* cui adiuncta est pudicitia, quæ re ipsa eadem est ac castitas, quamvis propriè externas actiones hominis ad honesti normam dirigat. Virginitas verò à S. Augustino describitur *in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio.* per meditationem intelligitur propositum, in quo perpetuò Virgo perseuerat. huic adiungitur proxima viduarum continentia.

Castitatis lege tenentur omnes, suo etiam modo ij, qui matrimonio iuncti sunt, ita nimirum, vt mutuam fidem ne fallant, & in coniugij officiis modestiæ fines non transiliant.

Primus gradus sit propositum castitatis. ad quod mouent multa. Primum non est impuris hominibus aditus in cœlum. Primum incantamentum. Hoc scitote, inquit Apostolus, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est Idolorum seruitus, non habet hæc; Ephes. 5. Adcastitatem.

III 2

redita-

Marth. 5.

reditatem in regno Christi, & Dei. quod intelligitur de iis etiam, qui animo solum impudici sunt, siue cupiditate, siue delibera-to consensu ad carnis delectationes. Sanctissima enim Christi sententia est; *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.*

Secundum in-
estamentum.

1. Cor. 6.

Ephes. 5.

Terium inci-
tamentum.

1. Thess. 4.

Ad Virginini-
tatem, Incipa-
mentum pri-
mum.

Cap. 4.

Secundum est, multò maximè christianis hominibus fu-gienda est omnis impuritas. quia per baptismum corpora no-stra membra Christi mystica effecta cùm sint, redundat culpæ huius iniuria in Christum ipsum, quod Apostolus consideran-dum proponit, cùm dicit; *Nescitis, quoniam corpora vestra mem-bra sunt Christi?* quare alibi ad sanctitatem gratiæ habitantis in viris bonis prouocans idem Apostolus ait; *Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudo.*

Tertium, castitas non est obscurum indicium prædestina-tionis. Siquidem prædestinati in scripturis *vasa honoris* appelle-lantur. ait autem Apostolus: *Hæc est enim voluntas Dei sanctifica-tio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisq; ve-strum vas suum posidere in sanctificatione, & honore.* Huc perti-nent quæ diximus aduersus luxuriam in secundo libro.

Ad propositum porrò Virginitatis aut castitatis perpetuæ innumera sunt, quæ mouent. Primum eius præstantia tanta, vt vitæ propriæ à multis anteposita sit. quot enim ne perderent castitatem, vitam profuderunt, vel ablatam vi ab aliis, vel (nec sine diuino instinctu) spontè abiecam? plenæ sunt historiæ nostræ. legatur S. Ambrosij liber tertius de Virginibus, & osta-nus liber historiæ Eusebij Cæsariensis. quanti etiam fiat ab ho-minibus generis propagatio, nemo est, qui ignoret. huic au-tem tanto bono prætulerunt non vulgares solum, & pauperes homines castitatem, sed diuites multi ac præpotentes, Duces, Reges, Imperatores ipsi: gloriosiorem reputates mortem post cœlibem vitam immortalitate, quam ex liberis regnorum hæ-redibus ex honesto matrimonio susceptis facile consequi po-tuissent.

Secun-

Secundum est castitatis pulchritudo, est enim vt scripsit S. Sulpitius: *Beata species eius, & Deo digna.* Et apud Salomonem legimus: *O quam pulchra est casta generatio cum claritate.* Hac, ait S. Gregorius Nyssenus, restaurari, ac restituiri depravatam imaginē Dei in nobis. ob hanc vnam maximè sancti patres, Chrysostomus, Nazianzenus, Basilius, Ambrosius, & alij vitam castorum hominum prædicant vitam esse Angelorum. nec obscurè id à Domino significatur cùm ait; *Regi, nubent neg, nubentur, sed e- runt sicut Angeli Dei in cælo.*

Tertium est utilitas. Siquidem ab infinitis propemodum Tertium inci-malis nos liberat castitas. attingit aliqua S. Paulus, vt illa: *Vo-tamentum. I. lo, vos sine sollicitudine esse, tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. & diuisus est. cogitat quæ sunt mundi.* Plura hæc expli-cans recenset S. Chrysostomus. auget nos innumeris bonis. est Lib. de Virgi-ni. 2. enim castitas radix sapietia Salomoni. quare sapientissimi qui-que castissimi, Hieremias, Daniel, qui etiā virgines perseuerarunt. Apostoli, Sancti quique noui testamenti, quò doctrina præstatores, eo & castitate. Confert robur corporis, & animi. 3. Confirmatum est cor tuum, eo quod castitatem amaueris, dictum est Iudith. 15. 4. Iudith: sed cumulat animum cœlesti gratia præclarisq; donis Dei.

Quare pretiosa res est castitas. *Omnis ponderatio*, ait Salo-mon, *non est digna continentis animæ.* eoque pretiosior Virginitas, quod si semel amittatur, recuperari nunquam potest. certè à sanctis Patribus sacrificium appellatur, quo nihil Deo gratius, ni-hilq; magis ad eum nobis conciliandum aptius. sic ab Origine, sic à S. Ambrosio. propterea scriptum est: *Qui diligit cordis mundi- tiem, habebit amicum regem.*

Quartum est exemplum Christi Domini, qui virgo ex vir-gine procreatus, primus virginibus, & castis hominibus virgi-nitatis perpetuæ signum sustulit. quare qui castitatem sestan-tur, nomen Christo matrique eius sanctissimæ dant. hos duces ad amplissimam gloriam, hos antesignanos habent. commili-tones autem Sanctos omnes, illos autem inprimis, qui ne ca-stitatem defererent, vitam deferuerunt.

L 11 3

Quin-

secundum in-
cramentum.
Dialog. 2.
Sap. 4.
Lib. de Virgi-nit.Tertium inci-
tamentum.
I. Corinth. 7.Sap. 3.
3.

Judith. 15.

Ecclesiast. 29.
Homil. 23. in
Num.
Lib. 2. de Vir-ginibus.
Proverb. 22.

Quintum inci-
tamentum.
Apocal. 14.

Matth. 19.
Lib. 1. aduer-
Iouiniam.

Secundus gra-
dus.
Epi. 7. ad De-
mocr.
Lib. 1. de Vir-
ginibus.
Serm. 30. in
Cantic.

Lib. 1. in Iouin.

1. Corinth. 7.

Isaie 56.
Hierem. 38.

Aetor. 8.

Terminus gra-
dus.

Lib. de bono
pudic.

Quintum est præmium, quod castis quidem omnibus patratum in cœlo est maximum, Virginibus autem multò maximum. hi enim *quod virgines sint, sequuntur agnum quocunq; ierit. & canunt canticum agni.* Denique dicebat Dominus; *Qui potest capere capiat, proponens, vt ait S. Hieronymus, Agno thes p̄mū, innuitans ad cursum, tenensq; in manu virginitatis brauium ostendit purissimum fontem, & clamitat; Qui sit, veniat, & bibat.*

Secundus gradus castitatis & virginitatis est fortitudo, quæ huic statui magna à Deo conceditur, vt Iudith indicatum esse, suprà diximus, & perspicuum est ex martyrum, & virginū passionibus. propter quam causam virginitas martyrio comparatur à S. Hieronymo, & à S. Ambrosio, S. Bernardo & aliis, non tam quod in martyribus reperiatur, quām vt opinatur S. Ambrosius, *quod ipsa martyres faciat.* facit verò fortitudinem, quæ martyrij parens est, augēdo maximè, & roborando: eò adhuc martyrio laudabilius, quòd non breue, sed longum, diuturnūque martyrium cùm sit, cōtinuam quasi mortē carni adfert. quod quām magnam grauemq; molestiam exhibeat homini, nemo non intelligit ex naturali appetitu, & propensione omniū hominum ad illas voluptates, quæ etiam nōnunquam malæ non sunt; sed necessariæ coniugibus ad filios procreandos. Sed de fortitudine castitatis præclarè S. Hieronymus: *Grandis fidei est grandisq; virtutis Dei templum esse purissimū, totum se holocaustum offerre Domino, & iuxta eundem Apostolum sanctum esse corpore & spiritu. Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Esaiam quod profiliis, & filiabus locum habeat in cælis paratum. Horum typus est Abimelech Eunuchus in Hieremia, & Spado ille regina Candaces in Actis Apostolorum, quod ob robur fidei viri nomen obtinuit.*

Tertius gradus est spiritualis delectatio. ob hanc ait S. Thomas, *castitatem, & continentiam numerari ab Apostolo in fructibus Spiritus sancti.* fructus enim diuinus adnascitur in virtute sibi cognata, & animū proficientis in virtutis vsu mirasuauitate complet. quod experimēto quotidiano probant hominis puri ac casti, nam vt ait S. Cyprianus: *Voluptatem viciisse, voluptas est*

est maxima, & nulla maior victoria, quām que de cupiditatibus refertur.

Castitatis indicia peti possunt ex illis sex gradibus castitatis, quos numerat Cassianus, de quibus sententiam meam secundo libro explicavi. sunt autem hi. Primus non impugnari carnaliter in vigilia. Secundus non immorari cogitationibus voluptariis. Tertius non moueri etiā tenuiter aspectu fœmineo. Quartus non perferre in vigilia vel simplicem motū carnis. Quintus cùm necessaria cogitatio suscipitur humanæ generationis, nihil magis moueri, quām si de lapidib⁹ cogitares. Sextus non illudi etiam personū obscenis phantasmatibus.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

De Mansuetudine.

CAPVT XXXVI.

 A N C T V S Thomas: *Mansuetudo, inquit, est, quæ secundum rationem rectam moderatur iras, vt dicitur in libro quarto Ethicorum.*

Lib. 4. cap. 5.

Primus gradus mansuetudinis est voluntas eam habendi. ad quam inducunt; primūm ipsa hominum natura communis. *Magna (inquit Seneca) laus est, si homo mansuetus homini est. omne quod vides, quo humana diuinag; conclusa sunt, ramentum.* Primum incitum ex iisdem, & in eadē gigneret. hec nobis amorem indidit mutuū, & sociabiles fecit. illa & equum iustumq; composit. ex illius constitutio- ne miserior est nocere, quām lædi. ex illius imperio paratæ sunt iuan- tis manus. Iste versus & in pectore & in ore sit, Homo sum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati sumus. so- cietas nostra lapidum fornicationi simillima est, quæ casura nisi inui- cem obstant, hoc ipso sustinetur.

Primum gra-
dus.

Primum inci-
tamentum.
Epist. 95.

Secundum mansuetudo pacem animo conciliat. S. Chrysostomus: *Nihil animum ita in tranquillitate, & quiete esse facit, ut mansuetudo & modestia. hec omni diademate & gloria conducibili-* Secundum in-
cramentum.
Homil. 34.
Genes. 13.
lior. Quid enim beatius, quām intestino liberari bello? nam quamvis plurima pace ex cura externa fruamur, si intra nos cogitationū nasca-
tur

tur tempestas, tumultus, seditio, nihil externa pax nobis proderit: si-
cūt & nihil miserabilius est aliud ciuitate, qua licet praesidiis & muris
bene fit munita, intus tam encives foueant proditores. Hoc igitur obse-
cro, ut ante omnia nobis sit cura, quomodo animam à turbulētia vin-
dicemus, & in tranquillo statu educamus, & ab omni liberemus ama-
ritudine, quo & ipsi multa fruamur quiete, & iis, qui familiaritatem
nobiscum habent, simus blandi. hoc enim certissimum signum, quo in-
ternoscitur vir ratione præditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si
modestus, & quietus, si non quasi seruus ducatur & trahatur aut ab i-
ra, aut ab aliis affectionibus, sed ratione vincat internos illos incom-
positos motus, nobilemq; suam generositatem seruet, ne in brutorum
ferociam negligentia degeneret.

Tertium inci-
tamentum.
*Homil. de mā-
teriis.*

Tertium est amor aliorum hominum erga mansuetum. I-
dem alibi: *Mitus orphanorum pater est, viduarum preses, paupertati*
procurator, iniuria affectoru adiutor, semper strenue agit, quod iu-
stum est. Mitis reuerendus pater pueris, & obseruandus Dominus est
seruis. nihil enim ita conciliat Domino familiares, ut quod illum vi-
dent tranquillum se offerre, & mansuetudine iucundum. nam & talē
maioris faciunt, habent q; propatrem non pro Domino. gratus, & ama-
bilis est videntibus, gratus item & his, quibus tantū nomine notus est.
neg. facile vllum inuenies, qui audiens laudari hominem mansuetum
illum videre, & exoculari non desideret, & non habeat in aliquanta
lucrī parte eius amicitia posse diu frui.

Quartum inci-
tamentum.
Psal. 146.
Iudith. 9.

Quartum, nō solum ab hominibus mansuetus amatur, sed
Deo etiā gratissimus est; *Suscipiens*, ait David, *mansuetos Domi-*
nus. horum audit orationes. *humilium*, ait Iudith, & *mansuetorum*
semper tibi placuit deprecatio. ad hos filium certa ratione de-
stinauit. *Ad annunciandū*, ait, *mansuetis misit me. his gratiā suam*
largitur. Mansuetis, ait Salomon, *dabit gratiam*. hos dirigit in a-
ctionibus, & negotiis quasi consiliarius. *Diriget mansuetos in iu-*
dicio, docebit mites vias suas: adeò vt scripsert S. Chrysostomus;
Deus non ita diligit homines propter virginitatē, ieunium, contem-
ptum diuiniarū, hilarem eleemosynarum largitionē, vt propter mites
beneq; compositos mores.

Quintum inci-
tamentum.
Isiae 61.
Proverb. 3.

Quintum, magna vis est mansuetudinis, nam non solum
homi-

hominem amabilem facit, sed inimicum multò felicius supe-
rat quam iracundia, nempe ad pœnitentiā fletumque conuer-
tens. Sic Apostolus commemorans illud Salomonis dictum; *Proverb. 12.*
Si esurierit inimicus tuus ciba illū, si suīt, potū da illi. hoc enim faciens
carbones ignis congeres super caput eius. per carbones ignis, vt ex-
ponit S. Augustinus significat vrentes pœnitentiā gemitus, quibus *Lib. 3. de doctri-*
superbia sanatur eius, qui dolet, se inimicum fuisse hominis, à quo eius *Chris. cap. 16.*
miseria & subuenitur.

Sextum est exemplum, nam vt ait S. Chrysostomus: *Vt hi sextum inci-*
qui laborant oculis, colorem aliquem suauem frequenter intuendo, nō- *tamentum.*
nullum morbi capiunt leuamen, sic is, qui hominum mansuetorū ima- *Homil. 3. de*
ginē p̄ oculis habet, si in ea assidue defigat oculos, etiam si millies ob- *Dauid &*
tundat ira mentis oculum perturbans perfectam sanitatem, puramq; *Saul.*
philosophiam, ac tranquillitatem animi consequetur.

Porro exempla mansuetorum Ethnicorum multa scribit
Plutarchus libro de ira cohibēda, & Seneca libro tertio de ira. *Post medium,*
Exod. 15. & 19.
Nostrorum autem exemplis abundat scriptura diuina, Moysis erga populum illum duræ ceruicis, Jacob erga Esau, Ioseph erga fratres, Dauidis in primis erga Saulem, & alios. Sed nullum est illustrius exemplo Domini nostri Iesu Christi in omni vita, maximè verò passionis tempore. *Cum enim malediceretur, non 1. Petr. 2.*
maledicebat, cum pateretur non comminabatur: tradebat autem iu-
dicantis imuste. Et apud Isaiam: Tanquam agnus coram tondente 1. Isiae 53.
se obmutuit, & non aperuit os suum. Denique virtutes omnes in
Christo illustrissimæ fuerunt, & imitatione dignissimæ: aliquid
tamen eximium habuit inter illas admirabilis eius mansuetudo. nam propterea dixit Apostolus; *Obsecro vos per mansuetudi- 2. Corinth. 10.*
nem, & modestiam Christi. Et ipse Dominus: Discite à me, quia mi-
tis sum & humilis corde, & innuetis requiem animabus vestris. Huc Matth. 11.
etiam pertinet descriptio Isiae, repetita apud S. Matthæū; Non 1. Isiae 42.
contendet, neg. clamabit, neg. audiet aliquis in plateis vocem eius, a-
rundinem quassatam non confringet, linum fumigans non extinguet.

Facit etiam ad iram detectandam, & excolendani mansue-
tudinem ipsius iræ turpitudinis consideratio, quam attigimus
libro secundo, & Scriptores tam profani quam sacri, latè perse-

Tasculan. 4.
Lib. de ira.

Homil. de ira. ad populum. § 30. § 31. Lib. 5. moral. cap. 30. 31. § 33. Lib. 8. epist. 51. Lib. 1. offic. c. 21.

Secundus gra-
duis.

Homil. 29. ad
populum.

Proverb. 21.

Proverb. 22.

Lib. 5. moral.
cap. 31.

Primus modus.

secundus mo-
dus.

Serm. 13. in
Psal. Qui ha-
bitat.

Tertius gra-
duis.

Lib. 1. off. cap.
21.

quuntur. Cicero, Seneca, Plutarchus, S. Basilius, S. Gregorius Magnus, S. Ambrosius.

Secundus gradus mansuetudinis est fortitudo. nam ira ferrox est bellua tā tua quām alterius, qui in te debacchatur. Nihil iracūdo homine, ait S. Chrysostom⁹, infestius. Ferē potius quām iracundo homini cohabitandū est, nam illa cū semel mansuetā facta fuit, suam seruat legem: hunc autem quotiescunq; mitigaueris, rursus efferatur. sicut enim dies clara & serena, & hyems multæ plena tristitia, itidem & irascentis animus, & mansueti. Quis tortor ita laniare latera poterat? quæ ignita tela corpus ita perforare? quis furor ex naturalibus sensibus ita excedere facit, sicut furor, & ira consternatio? ebrietas quædā est ira, immō verò difficilior ebrietate, & demone miserabilior. quæ omnia his, quæ in sacris literis de ira scripta sunt, valde consentanea sunt. Melius est (inquit Salomon) habitare in terra deserta, quām cum muliere rixosa, & iracunda. Et propterea alibi: Noli, ait, esse amicus homini iracundo, neq; ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tue.

Quomodo autem fortitudo mansuetudinis aduersus iram exerceri beat, docet S. Gregorius. Duobus modis fracta posside re animum ira defuicit. Primus quippe est, ut mens sollicita ante quā agere quodlibet incipiatur, omnes sibi quas pati potest, contumelias proponat, quatenus redemporis sui probra cogitās ad aduersās p̄paret. Que nimirū venientia tantò fortius excipit, quantò se cautius ex p̄scientia armavit. Et post pauca: Secundus autem seruanda mansuetudinis modus est, ut cū alienos excessus adspicimus, nostra, quibus in aliis exceſsimus, delicta cogitemus. considerata quippe infirmitas propria mala nobis excusat aliena. S. Bernardus etiam auctor est; Ex consideratione iniquitatis propriae, & ex dolore qui ob culpā in Deum cōmissam concipitur, oriri non solum mansuetudinem, cui draconis flatus non noceat, sed etiam magnanimitatem, quam rugitus leonis non terreat.

Tertius mansuetudinis gradus est delectatio; hæc percipitur in vsu mansuetudinis inueteratæ, quæ habitus virtutis huius est. quē requirit in primis S. Ambrosius cū disputat contra

tra iram. Primum, inquit, est, si fieri potest, vt morū tranquillitas vsu quodam affectionis proposito in naturam vertatur. habitus autem delectationem habet. præsertim verò mansuetudo. quæ inimica omnis perturbationis, pacis autem conciliatrix cūm sit, mirabilem voluptatem animo adfert. magnæ etiam lētitia est amari ab hominibus amore gratuito, & liberali. hunc autem propria ratione captat mansuetudo. quare dicebat Dominus: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. gaudium hoc ab A. Matth. 5. postolo inter fructus spiritus adnumeratum mansuetudo nominatur. hoc est, delectatio, quam vsu mansuetudinis conse Galat. 5. quitur proficiens.

Indicia mansuetudinis sunt actiones virtutis mansuetudini affinis, qualis est humilitas, quas propter affinitatem sæpe scriptura diuina simul iungit. sicut etiam patientiam. quare a mans patientiæ, & humilitatis cultor ferè semper lenis, & mitis est. Indicium etiā mansuetudinis est interna quies. Siquidem Dominus ait; Inuenietis requiem animabus vestris. Matth. 11.

De Modestia.

C A P V T XXXVII.

MODESTIA, quæ latè accepta moderatio est cupiditatum rationi obediens, propriè virtus est, vt S. Thomas docet, quæ in rebus mediocribus ac minimis modum ponit. iungitur autē temperantiæ, quæ per se passionum vehementium moderatrix est, sicut modestia aliarum motionum animi, actionumque corporis externarum.

Andronicus quidam tres partes modestiæ statuebat, vt refert S. Thomas, ordinationem ad quam pertinet ordinem constituere in agendis rebus: quid scilicet sit obeundum, quid omittendum, & qua ratione: ornatum, quo homo agit, quod agit, vt decet: & austерitatem, qua in alloquiis & congressibus requisita maturitas retinetur.

Primus modestiæ gradus est voluntas eā habendi. ad quam Mmm 2. Primum gra- mouent. dus.

primum in-
citantum.
Isaia 3.

Proverb. 6.

Ecclesiast. 7.
Ecclesiast. 19.
Eccl. 21.
Proverb. 4.
17.

mouent. Primum, quod in diuinis libris incompositæ actiones, ac mores vituperantur, & peccati damnantur. Pro eo quod (scribit Esaias) eleuata sunt filie Sion, & ambulauerunt collo extenso, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit Deus verticem filiarum Sion. Salomon etiam Apostatam hominem, hoc est, perdulem, & perditum dicit, annuere oculis, terere pede, digito loqui. quo etiam loco oculos sublimes se detestare confirmat. Idem saepe prudenter carpit tanquam stultos homines nimio risui deditos, eosque quorum oculos, ait, non precedere gressus, sed auolare in finestre. Idem quam plurima precepta tradit humanæ consuetudinis, & amicitiæ ad modestiam pertinentia in congressibus, in colloquiis, in conuiuis, in itinere, in commercio, domi & foris, coram Regibus, cum ciuibus, cum magistratum gerentibus, cum priuatis hominibus, in communi & priuata lætitia, luctuue, cum parentibus, cum liberis, cum vxore, cum seruis, quæ longum planè esset numerare.

Contrà verò Scriptura sacra modestiam mirificè cōmendat, coniungit videlicet timori diuino. Finis, inquit, modestiae timor Domini. Cum modestia, & timore, ait S. Petrus, conscientiam habentes bonam. Et S. Paulus æquè vult nos modestia ornatos, & vt ille ait induitos, ac patientia & humilitate, & vehemēter quidē vult gaudere eos, sed addit modestia nota vestra sit omnibus hominibus. S. Ambrosius cū dixisset etiam dum Deo preces fundimus, modestos nos esse debere, qualis erat ille publicanus, qui non audebat oculos in cælum tollere, addit, ideoq; oremus in incorruptione quieti, & modesti spiritus, qui est ante Deum locuples, ut ait Petrus. Magna igitur modestia, quæ cùm sit etiam sui iuris remissior, nihil sibi usurpans, nihil vendicans, & quodammodo inter vires suas contractior, diues est apud Deum, apud quem nemo diues. Diues est modestia, quia portio Dei est.

Secundum est exemplum modestiae Christi Domini, quā prædicat Apostolus per eam Corinthios obtestans. & eadem testata est, ac manifesta in vniuerso Euangilio. Exemplum item modestiæ sanctissimæ Dei matris, de qua sic idem S. Ambrosius;

suis; Bonus regende castitatis pudor est comes, qui si se pretendat ad ea, que prima pericula sunt, pudicitiam temerari non sinat. Hic primus in ipso cognitionis ingressu Domini matrem commendat legentibus, & tanq; testis locuples dignam, quæ ad tale munus eligeretur aperuit, quod in cubiculo, quod sola, quod salutata ab Angelo taceat, & mota est in introitu eius, quod ad virilis sexus speciem peregrinam turbatur aspectus Virginis. Itaq; quamvis esset humili, præ verecundia tamen non resalutauit. Narrat S. Gregorius Virginem adolescentulam matutram, vt ita dicam cœlo, non antè ad cœlestes nuptias admisam à diuino sposo, quām leuitatem vanitatemque morum per modestiam exuisset. Tantum Deo displicet vanitas, & immodestia.

Tertium est. quoniam sicut corruptum bonos mores colloquia tertium inciprava; sic depravatae, ac incompositæ actiones hominis externe perniciies sunt & pestis virtutū animi. seruit enim corpori nullo negotio animus, & sese ad illius mores facillimè cōformat, ac fingit. Studeamus modestiæ, ait S. Basilius, nam studiis, & exercitiis assimilatur anima, & qualia facit, talis formatur, & figuratur.

Secūdus gradus est fortitudo modestiæ. nam vt ait S. Gregorius: Intus est custodia, que composta seruat exterius membra. qui dñs ergo statum mentis perdidit, foris in inconstantia motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice subsistat. Et S. Basilius: In immanes cachinnos prorumpere, & corpore contra animi voluntatem subfultare, nequaquam est eius, qui animo composto Reg. fuf. diff. sit, aut planè probo, & compote sui ipsius. Quare tantam fortitudinem à nobis exigit modestiæ virtus, quanta necessaria est ad motus internos componendos, animumq; in officio rationis continendum. tantoque maior vis initio afferenda est animo nondum domito, quantò maiora mala ex passionibus in naturæ corruptæ gremio educatis tempore procedente deriuntur in vniuersam hominum vitam. Sanè hāc vnam ob causam, vt arbitror, sanctissimi, & sapientissimi viri Ambrosius, & Gregorius Nazianzenus diuinarunt exitiales & notabiles exitus, ille duorum clericorum, quorum vnius gestus plurimū deceret, alterius insolentis incessus quodam verbere oculos

eius feriret: hic Iuliani impiissimi Imperatoris Apostatae. ex cœruice nimirum eius non stata, ex humeris subsultantibus, & ad æquilibrium subinde agitatis, ex oculo insolenti & vago, furioseque intuente, ex pedibus instabilibus, & titubantibus, ex naso contumeliam, & contemptum spirante, ex risu petulantia, & effrenato, ex nutibus, & renutibus temerariis, ex sermone hærente, spirituque conciso, ex interrogationibus stultis, & præcipitatis, ex responsionibus nihilò melioribus, aliis in alias insultantibus, nec grauibus, nec constatibus, nec disciplinæ ordine progredientibus. *Hac*, inquit, *ut conspexi, statim sum prolocutus amicis: Quale malum Romanorum terra nutrit?*

Talem animum, qui natura aut educatione sortitus est, si cum domat, & ad rectę rationis normam dirigit, ut se deinceps ad modestiam effingere facile posse sperare debet; sic dum in id incumbit fortissimus est.

Lib. 1. off. c. 23.

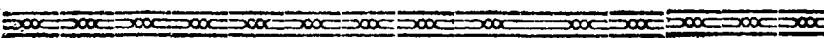
Luc. 6.

Quanquam aliam etiam ob causam robore animi prædictum esse oportet modestiæ studiosum. siquidē Christiana modestia seuerior est, quam gentilis. quod quanquam ex antedictis cernitur; explicatè etiam dicitur à S. Ambrosio: *Multa, inquit, præterea de ratione dicendi dant precepta sacerulares viri, quæ nobis prætereunda arbitror, ut de iocandi disciplina. Nam licet interdum honesta ioca ac suauia sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula: quoniam quæ in scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum usurpare possumus? Cauendum est etiam in fabulis, ne inflectant grauitatem seuerioris propositi. Veh vobis, qui ridetis, quia flebitis, ait Dominus. Et nos ridendi materiam hic requirimus, ut hic ridentes, illic fleamus? Non solum profusos, sed omnes etiam iocos declinando arbitror, plenum tamè suavitatis sermonem esse non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam simplicem, & puram esse satis arbitror? canoram autem esse naturæ est, non industria. sit sanè distincta pronuntiationis modo, & plena succi virilis, ut agrestem, & subrusticum fuijat sonum, non ut rhythnum affectet scenicum, sed mysticum seruet. Quo loco non prohibet S. Ambrosius omnem urbanitatem, aut etiam in verbis, & factis gratiam, quam appellant Eutrapeliam, sed eam solum, quam cum S. Paulus appellasset Eutrapeliam*

liam (quandoq; enim & vitij & virtutis idem est nomen) no- ^{cap. 3} ster interpres in epistola eius ad Ephesios vertit *furrilitatem*. alioquin certè *Eutrapelia* Aristoteli, & S. Thomæ *virtus est à bona* ^{Lib. 4. cap. 8.} *conuersione dicta, quia scilicet, qui ea præditus est, bene conuertit ali-* ^{2.2. q. 168. art. 2.} *qua dicta vel facta in solatum honestum eorum, qui adsunt. vel vt idem S. Thomas exponit, S. Ambrosius, nō ab hominum con-* *suetudine iocos remouet, sed, à sacra doctrina, cuius proprium est, vt dicitur in proverbiis *de magnis rebus loqui*. Ut sit, Chri- ^{proverb. 8.} *stiana modestia grauis est, matura, ac seueritatis potius amica,* quam leuitatis aut vanitatis cuiuscunque. *Quare postulat animum non solum compotem sui, sed planè sibi dominantem.**

Tertius gradus modestiæ est delectatio in vsu eius. nec est ^{Tertius gradus} difficile cogitare lætitiae ac voluptatis plenam esse modestiam. alioquin magno illi & repetito gaudio non adiunxit Apostolus, *modestia vestra nota sit omnibus hominibus*. S. Prosper cùm multa dixisset de laude temperantiæ, & modestiæ, concludit: *Ac per hoc ipsius temperantiæ est, quod non solum temperantes in omnium membrorum officiis sumus, sed etiam quod omnia libenter, quæ nos moderatos, ac sobrios faciunt, obseruamus.*

Non haberi suspicionem de nobis etiam in ipsa occasione ^{Epist. ad Sal-} turpitudinis, indicium est modestiæ. Illustre est Nebridij exemplum apud S. Hieronymum.

De Humilitate.

C A P V T XXXVIII.

QVI BVS D A M Theologis sic describitur humili- ^{Peraldus tomo} **tas** ex S. Augustini sententia: *Humilitas est ex intuitu* ^{I. p. 4. cap. 1.} **propria conditionis, & sui conditoris voluntaria mentis** ^{2.2. q. 161. art. 6.} **inclinatio in suo imo ordinabili ad suum conditorem.** Sanctus Thomas Humilitatis essentiam sic declarat: *Humilitas es-
sentialiter in appetitu consistit, Secundum quod aliquis refranat im-
petum animi sui, ne inordinate tendat in magna: sed regulam habet in
cognitione, ut scilicet aliquis non se existimet supra id esse, quod est. &
utriusq; principium, & radix est reverentia, quā quis habet ad Deum.*

ex

ex interiori autem dispositione humilitatis procedunt quædam exteriōria signa in verbis & factis, & gestibus, quibus id quod interior latet manifestatur, sicut & in ceteris virtutibus accidit.

Ex quibus illud est in primis intelligendum, propriam humilitatis actionem esse subiectionem, & reuerentiam erga Deum omnipotentem. quod etiam in scripturis sacris explicatur. Humiliamini, ait S. Petrus, sub potenti manu Dei. Et David: Veruntamen Deo subiecta erit anima mea, quoniam ab ipso patientia mea. Quia ipse Deus meus, & Saluator meus. Quo loco aperitur simul ratio, ob quam Deo hominem humilitas subiicit. quia nimirū Deus est, hoc est, omnipotens, & Dominus, & Saluator. S. Iacobus etiam cùm dixisset: Deus superbis resistit, humiliis autem dat gratiam, adiungit, subditi ergo estote Deo. ac si diceret. hoc nempe est humilem esse.

*S. Pet. 5.
Psalm. 61.*

Iacob. 4.

Quod si hominibus nos subiicimus per humilitatem, ideo fit, quia vt S. Thomas docet: Cùm in homine duo possint considerari; id quod est Dei, id est, dona Dei, & id quod hominis est, hoc est, defectus; quilibet homo secundum id, quod suum est, debet se cuilibet proximo subiicare, quantum ad id, quod est Dei in ipso. qua in re Deum in homine agnoscit, & quasi reueretur se se illi submittendo. quod expressit S. Petrus, cùm dixit: Subiecti estote omnibus humana creature propter Deum.

Primus gradus Humilitatis (si sequamur ordinem institutum in explicatione aliarum virtutū) est velle omnino humilem esse, hoc est, ex animo sese Deo prorsus submittere, tanq; Deo & Domino, & hominibus omnibus eadem ratione propter Deum.

*Primū in-
estamentum.*
Lib. 4. Eth. c. 5.
*S. Thomas 2. 2.
q. 161. art. 4.*

Ad hoc propositum multa mouent hominem Christianū, & præsertim proficientem. Primum. Virtus Humilitatis Virtus est Christi, & Christianorum propria, à philosophis nec recepta, nec agnita, nam etsi Aristoteles eum, qui tendit in parua secundum modum suum, temperatum, non magnanimum esse nominandum, dicat, quem aliqui Theologi aiunt, à nobis posse vocari humilem. vim tamen, & amplitudinem Humilitatis Christianæ, nec ipse intellexit, nec alius Gentilis quisquam diuinavit. Deus

Deus

Deus ipse de humilitate doctrinam tradidit in scripturis antiquis, & antiquorum patrum confirmauit exemplis Abrahæ, Dauidis, Danielis, & aliorum. Magister autem & propagator eius Christus est. qui propterea dicitur à sanctis Patribus præsertim à S. Augustino: *Primus docuisse Humilitatem, & Doctor Hu-* Lib. de S. Virg. *militatis Christus.* docuit autem non magis verbo, quām exemplo. & verbo quidem ita eam, & tam sēpe commendat, exemplis explicat, & parabolis, ita rebus omnibus & actionibus à nobis adhibendā censet, vt dixerit idem S. Augustinus: *Humilitas penè tota disciplina Christiana est.* Et alibi: *Sicut Demosthenes interrogatus, quid primum obseruari deberet in præceptis eloquentia, quid secundò, quid tertio, semper respondit pronunciationem; sic, inquit, si interrogares, & quoties interrogares de præceptis Christianæ religionis, nihil me aliud respondere, nisi Humilitatem liberet.* Exempla autem Humilitatis Christi tam multa sunt, & tam illustria, vt superfluum sit, ea nunc commemorare. Certum est, Christū humiliasse, vt ait idem, vt nos humilitatem doceret. Nec obscurè id significat, cùm ait: *Dicite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Et iterum: *Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Monstro igitur simile est caput humile, & membrum superbū, & nolle humilem esse hominem, si dignatus est fieri humilis Deus. his similia scribunt patres, præsertim idem S. Augustinus alibi.

*Secundum. Res Deo gratissima Humilitas est. adeò, vt cùm ipse in natura diuina humilis esse non posset, cui enim se Deus subiiceret? Humiliauerit se, vt ait Apostolus, formā serui accipiens, philip. 3. & exinanierit se, factus videlicet homo. quare charissimi Deo sunt humiles, quippe super humiles requiescit, vt ait Propheta, & Isaiae 57. humilium orationes exaudit, & humilia respicit in cœlo & in terra. & Psalm. 101. nihil cùm oderit magis quām peccatum, & peccatores; non a- liis hostiis placatur, quām corde contrito, & humiliato. Sacrifi- cium Deo, ait Dauid, spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Immo ait S. Chrysostomus: *Sacrificium Tom. 1. homil. 2. maximum Humilitas est; qui enim peccando se Deo subducit, eidem se In Psalm. 50. per Humilitatem subiicit, cùm conuertitur ad pænitentiam.**

Nnn

Tertium

Tertium inci-
camentum.
Tom. 4.
Homil. 5. ad
Phil. & tom. 1.
Homil. de Ver-
bis David.
Quis sum ego.
Homil. 15. in
Matth.
Tom. 2.

Zuc. 18.

Homil. 30. in
Acta.
Tom. 3.

Ser. 10. de Ver-
bis Domini.
Conf. monast.
cap. 17.

Quartum in-
cimentum.
Lib. de Virgin.
cap. 33.

Homil. 1. super
missus est.

Tertium. Humilitas bona adfert secum multa, & magna: declarat id patres multis locis copiosè, maximè omnium sanctus Chrysostomus. is primò assertit humilitate fugari inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inuidentiam, zelum & reliquam vitiorum turbam. Deinde sàpe docet Humilitatem fundamentum esse omnium bonorum. probat autem, quia superbia contrà causa est omnium malorum. & quia quicquid in spirituali ædificio superextruitur sine humilitate nec solidum est, & citò ruit. nam siue orationem, inquit, siue ieiunium, siue misericordiam, siue pudicitiam, siue aliud qd̄ bonorū abq̄ humilitate congreges, statim cùcta diffundunt. quod Pharisæo legimus accidisse. & hanc ob causam scribit idem, inter beatitudines Euangelicas, tanquam fundamentum reliquarū, primam à Domino positam paupertatem spiritus, quæ humilitas est. cuius rei hæc ratio est, quod cùm à Deo sit omne datū optimum, & omne donum perfectum, quales sunt virtutes & dona sancti Spiritus, nec is gratiam suam libenter collocet, nisi in animo humili, ac demisso, nec nisi humiles homines ad progressus in virtute faciendo adiuuet, necesse est fateri, secundum Dei gratiam iinitia & incrementa virtutum Humilitatis esse sobolem. Quare idem S. Chrysostomus alibi sic: *Nihil conserendum Humilitatis virtuti. ipsa enim mater est, ac radix, & altrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum.*

Huc pertinet quod S. Augustinus fusè explicat: *Si velimus peruenire ad fastigium charitatis, prius cogitandum de fundamento humilitatis.* Et quod S. Basilius dixit: *Humilitas est tutissimus Virtutum omnium thesaurus.*

Quartum. pretiosa dona Dei multa Deo grata non sunt si ne Humilitatis ornamento. exemplum vnu instar omnium sit Virginitas. de qua S. Augustinus sic scripsit: *Quia perpetua continencia, maximeq; Virginitas magnum bonum est in sanctis Dei, vigilantisimè caendum est, ne superbia corrumpatur.* quo loco præclarè pergit in adhortandis continentibus, & Virginibus, vt summo studio humilitatem perfectam colant. Audet aliquid amplius S. Bernardus: *Laudabilis Virginitas, sed magis necessaria Humilitas.*

militas illa consultetur, ista precipitur, sine humilitate, audeo dicere, nec Virginitas Maria placuisse. Et postea: *Etsi placuit ex Virginitate, tamen ex humilitate concepit.*

Secundus gradus Humilitatis est fortitudo, roborat enim animum Humilitas aduersus incommoda, & calamitates praesentis vitæ. quarum impatientissimi sunt superbi, & arrogantes, vt potè sui amantes, & delicate viuentes. exemplum imbecillitatis huiusmodi sit vnu Antiochus, quem legimus animo prorsus perturbato, & abiecto, concidere solitum cùm res bellicæ non succederent ex sententia. Contrà animo magno stabiliq; perstitisse Iob acceptis acerbissimis illis nunciis prædationis bonorum omnium, incēdiorum, mortis etiam charissimorum liberorum. nempe superbissimus ille, hic humillimus. hæc ob causam scripsit S. Chrysostomus: *Nihil Humilitate potentius.* Tom. 4. fortior est petra, solidior adamæ, & in maiorem securitatem nos collocat, quam queant vel turres, vel urbes, vel muri, omnibusq; diaboli machinamentis sublimior facta contingere volentibus insuperabiles, facit. Nil magis odit dæmon q̄ humilem, & Dei amantem, vt dicebat S. Antonius. qd̄ adeò verū est, vt cùm ad tentandū accedit, si in hominē verè humili incidat, statim fractus, pcul abeat, nō nisi longo tēporis interuallo redditurus. De Iob certè scribit S. Gregorius: *Superbū hostem humilitate percussit, crudelē patiētia stravit.* cap. 19.

Hæc porrò fortitudo Humilitatis nititur vt opinor, magnè cuidam fiduciæ, quam de diuina virtute sibi pollicetur humili, cùm se totum Deo submittit, ac tradit. Agit hoc, ait S. Bernardus, in cordibus electorum gratia prerogativa diuinæ, vt eos nec gine de verbis Humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur sibi, vt nō solùm nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò amplius timorati, & largitori munierum non inueniantur ingrati, ac viscissim ex occasione Humilitatis pusillanimitas nulla surrepat: Sed quominus de sua quisq; vel in minimis præsumere consuevit, eò amplius etiam in magnis quibusq; de diuina virtute confidat.

Est aut̄ fortitudo maximè necessaria in vsu humilitatis, quia quamvis humili oculos metis dçfixos habeat in culpas, & erat

rata sua potissimum, non est tamen ignarus bonorum suorum, et si ea dona Dei esse sciat. quare ut subtiliori superbia, quæ inde suboriri solet, repugnet, & se in humilitate contineat, quæ non parua sui ipius est victoria, illi magnoperè laborandum est. recte enim Lib. 26. moral. scriptum est apud S. Gregoriū: *Qui magna agit, quāvis de se humiliat sentiat, scit tamē magna esse, quæ agit. nam si magna esse nescit, ea proculdubio minimè custodit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est, ut custodiamus, ex ipsa eorum scientia elationis aditus panditur.*

In Regula c. 7. Deinde requiritur ad humilitatem fortitudo animi. quia Christiana Humilitas non est contenta quacunq; demissione sui, sed summā exigit ab homine, eamq; voluntariam abiectionem, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. qua in re gradus multi numerantur à patribus. & quia latius patent gradus duodecim Humilitatis à S. Benedicto sapientissimè traditi, nec oēs ad vñā hanc deiectionē, qua se sponte contemnit Humilis, pertinet; sat est si recenseamus hoc loco gradus septē, quos ad hoc propositū excogitauit S. Anselmus. quorū primus est contemptibilem se esse cognoscere. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc alius persuadere tempore, & loco. Quintus, patenter sustinere dum id ab aliis dicitur. Sextus a quo animo ferre se contemptibiliter tractari. Septimus, hoc ipsum gratū habere, appetere & amare. annō magna virtus magnumq; robur animo insit, oportet, vt hos gradus ascendat: cum n. Humilitatis demissio sit voluntatis actio, qua spōte se submittit homo Deo, & voluntati eius; sit verò voluntas Dei sanctificatio & pfectio nostra, pspicuum est, subiectionē hanc nostrimet sub Dei voluntatē tā multa, tā grauia à nobis exigētem, vt pfectionē Christianā assequamur, non tā facilem descensum esse, vt opinari posset in exercitatus huius disciplinæ tyro, q; vim magnā potius quæ voluntati adfertur, vt cōtra naturalem propensionē se in iuriis, opprobriis, contemptui, totam deuoueat propter Deum, si quando diuinæ gloriæ causa id postulet, & propriæ salutis occasio.

Considerādum verò hīc est, supremum, aut supremo proximum Humilitatis Euangelicæ gradum esse tolerantiam iuriarum ad Christi Domini imitationem, quem certū est præclarum

clarum admodum & admirandum rei huius exemplum reliquissime nobis, vt eum sequeremur. quas enim contumelias Dominus nostri causa non pertulit? quod si predestinati sumus conformes fieri imaginis filij Dei, & ipse passus est pro nobis, ut sequamur vestigia eius, quis non intelligit, nos illi similes esse oportere sicuti in reliquis virtutibus omnibus, sic etiam in humilitate illa, qua patienter sustinemus, sicut ipse, iniuste nos & iniuriosè tractari? Certè hoc spectabat ipse, cùm dicebat Apostolis: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*, cùm Apostoli se mittere fatebatur tanquam agnos inter lupos, cùm Beatos repetebat esse, cùm maledicerent illis homines, cum animabat ad eiusmodi gloriosam infamiam exemplo suo: *Sipatrem familias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius?* ergo si verum est, vt ait S. Augustinus: *Quia caput est humile, membrum superbum esse non debere*, quia caput opprobriis onustum, & saturatum est, vt Scriptura loquitur, nequaquam fas est, vt membra alio nutriantur cibo, aut indumento contingantur alio, quām in iuriis, quibus opertum caput intuentur.

Altissimus sanè Humilitatis gradus, quem exemplis suis olim Ioseph, Dauid, & alij antiqui Patres commendarunt, illustravit autem maximè Dominus, & post eum Apostoli, & omnes alij qui deinceps secuti sunt Christianæ philosophiæ Sectatores. Si enim, vt ait S. Chrysostomus, *nihil sic est amicum Deo, quam si quis minimis se annumeret, estque id caput totius philosophiae,* Tom. 2. Homil. 3. in Matth. atque fastigium, quid dicendū est, de eo, qui non solum se in minimis ponit, sed nihil etiam facit & aestimat, & præterea animo forti & magno tolerat rem omnium ad patiendum difficultimā, immerito se male verbis accipi, sibi imponi iniurias, ignominias, probra, dedecora? quod quanquam verissimum est, nobilior tamen adhuc Humilitatis gradus superest nūnc explicandus.

Tertius igitur gradus Humilitatis omniumque maximus est ille, quem postremo loco posuit sanctus Anselmus, appetere iniurias, & reliquam seriem malorum detectabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque propter

pter Christum, cùm inferuntur. In hoc erat Dux noster Christus, cùm stabulum nasciturus elegit, cùm vitam humilem, & abiectionem sponte traduxit, cùm faber nominari maluit, quād creator & Dominus, cùm se filium hominis, hoc est, terræ filium nuncupauit, cùm aiebat coarctari se, hoc est, præ desiderio non posse se diutius ferre tam longam moram temporis passioni ac morti ignominiosissimæ dedicati: cùm obuiam procedit hostibus manus sibi tanquam latroni mox inieccituris, cùm adeo æquabiliter, ac sedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, sputa, blasphemias, conuictia, flagella, spinas, vexationes innumeratas, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præsidē, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipsam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & si quid esse potest ignominia ignominiosius, probro proprioiosius. talis erat crux ea tempestate, qua Christus eam pro hominibus subiit adeo libenter, vt dicat Apostolus: *Propositio sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.*

In hoc eodem gradu pro mensura gratiæ Dei fuerunt Apostoli, cùm ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti erant pro nomine eius contumeliam pati. Hunc attigerat Apostolus, cùm gloriabatur in cruce, cùm se mundo crucifixum gaudebat. Ad hunc eundem hortabatur idem, cùm dixit: *Exhibeamus nos ut Dei ministros in multa patientia, & post, in suavitate, post, per gloriam, & ignobilitem, per infamiam, & bonam famam.* quibus locis simul aperitur ratio, cur ignominia sit appetenda, nempe Christi amor, & studium imitationis eius. sed ponit etiam aliā causam S. Paulus, nempe æternæ felicitatis & gloriae præmium. *Exeamus, inquit, ad eum extra castra improperium Christi portantes, non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* & mystico exemplo allato scribit: *Moyses grandis factus negauit, se esse filium filii Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quād temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias estimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi, appliciebat enim in remunerationem.* Improperium Christi, ait sanctus

Hebr. 12.

Actor. 5.

Galat. 6.

2. Corinth. 6.

Hebr. 13.

Hebr. 11.

etius Chrysostomus, petra enim erat Christus; & quia sustinuit ^{Tom. 4:} ^{Homil. 26. in Epist. ad Hebr.} ^{I. Corinth. 10.} ^{alia} ^{improperium,} nimis à suis, & propter similem causam. pro Christo enim improperium sustinere maius bonum putauit, quād in deliciis esse. magnum ergo bonum est afflictio, ad quam ex fastigio regali seipsum protecit. Hac enim faciebat magna quedam prospiciens.

Cæterū hæc nostrimet abiectione, & culpa nostra carere debet, & aliorum, quantum in nobis est. nec enim appetere nobis licet alieno malo bonum nostrum: nulla autem nostra culpa accedit, cùm nos iustum occasionem præbemus nullam, cur in nos incurvant ignominia, & probra, quicquid ipsis ita volentibus in hac re peccent alij. hac lege si expectatur ignominia propter Christum, & æternam gloriam virtus est Humilitatis multò maxima.

Humilitatis indicia recensentur à Patribus. Cassianus sic ^{Liber. 4. Institut.} habet: *Humilitas his indicis comprobatur. Primo, si homo mortificatus in se habeat omnes voluntates.* Secundo, ^{cap. 39.} ^{Indicium pri-} *si non solum actuum suorum, verum etiam cogitationum nihil suum calauerit seniorem.* Tertiò, *si nihil sua discretioni, sed iudicio eius uniuersa committat, ac monita eius sitiens libenter auscultet.* Quartò, *si in omnibus seruet obedientiam, mansuetudinem, & patientiam constantiam.* Sanctus Bernardus quoque auctor est, mansuetudinem, & humilitatem esse veluti sorores collæctaneas. Quintò, *si non solum iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem fibemet irrogatam doleat, atque tristetur.* Sextò, *si nihil agat, nihil presumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla.* Septimò, *si omni vilitate contentus sit, & ad omnia se quæ sibi præbentur, velut operarium malum iudicarit indignum.* Octauò, *si semetipsum cunctis inferiorem, non superficie pronunciet labiorum, sed intimo cordis credat affectu.* Nonò, *si lingua cohbeat, vel non sit clamosus in voce.* Decimò, *si non sit facilis ac promptus in risu.*

Quod si hæc cuiquam fortasse recondita videantur, nec communia omnibus, obseruet is seipsum, examinetque ad alias indicia. Primum est. S. Augustini. *Quid est esse humilem?* ^{Aliud indicium} ^{primum.} In Psal. 33. *Nolle laudari.*

Secun-

Indicium secundum. Secundum est eiusdem. Humilitas in Scripturis sancta probatur *infantia*. *hac est sancta simplicitas, verbis, & moribus exhibita, neque enim tecta, aut obscura potest esse humilitas solida.*

Indicium tertium. Tertium S. Gregorij. *Si cor veraciter humile est, bona, quæ de se audit, aut minimè recognoscit, & quia falsa dicuntur, meruit, aut certè si adesse ea sibi veraciter sit, eo ipso formidat, ne ab aeterna Dei retributione sint perdita, quòd hac considerat hominibus diuulgata: pauet q̄e vehementer, ne spes futuri muneris in mercedem permuteatur transitorij favoris.*

Indicium quartum. Quartum est eiusdem. *Hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quod de se semper sentiunt infra quam sunt. hinc namque ab David dicitur; si non humiliiter sentiebam, sed exaltaui animam meam. hinc Salomon ad sapientiam parvulos vocat. & plura, quæ adiungit S. Pater.*

Indicium quintum. Quintum apud eundem. *Necesse est, inquit, patres charissimi, ut in vobis hoc semper debeat aspicere, quod minus habetis: in proximis vero hoc quod vobis amplius acceperunt.*

Indicium sextum. Sextum similiter ex S. Gregorio habetur, nimirum: *Humilitatis indicium est peccatum suum accusare, & accusantibus non negare.*

Indicium septimum. Septimum apud eundem. *Vera humilitas obedientiae bonum in maioris imperia consequenda comitatur. & vere humilius se ad emendationem culpe, pro qua arguitur offert. cui consentaneum est, quod alibi tradit; Humilem patienter se corrigitem audire, & humiliiter correctionem admittere.*

Indicium octavum. Octauum ex S. Bernardo adfertur. *Magna, & rara profectio virtus est, ut magna licet operantem magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabile te apparere, & contemptibilem reputare. hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.*

Indicium nonum. Nonum S. Chrysostomus (ne hoc etiam omittatur) *humilis euadit, ait, qui humana contemnit, quis uæ constitutionis initia Tom. 4. Homil. 1. in 1. ad Cor. considerat, addet u& progressiones & peccata. Item qui se cognoscit, cognitionis autem sui gradus duodecim numerat ali 12. in Gen. bi idem pater. qui Deum agnoscit. Denique humilibus exercitibus David. Quis am ego. Tom. 1. homil. in Psal. 115. Tom. 5. homil. 58. de vita monach.*

tationibus acquiritur, conseruatur, & cognoscitur humilitas.

Et vt colophonem huic tractationi addamus, si me mea non fallit opinio, perfectissimæ Humilitatis signum est, non solùm benefacere iis, qui oderunt nos, & orare pro persequentibus nos, sed etiam occasiones captare bene merendi de iis, quos certò scimus vitæ ac nomini nostro per summam iniuriam insidiari. Exemplum dedit nobis Christus in ea ratione, quam secutus est agendum cum discipulo proditore suæ salutis & famæ eo ipso tempore, quo ille dolos struebat, & tanto flagitio totus incumbebat, vt hoc quoque ait S. Augustinus; *Ad Tractat. 55. in Ioan.* maximum cumulum Humilitatis accederet, quod etiam illi non dignatus est pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in scelere, immo & osculari, & ex animo cum reuocandi affectu, amicum vocare, humanissimeq; commonefacere.

Usus Exempla, a dea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

CAPVT XXXIX.

MEDITATIONES de singulis virtutibus, tam in libro quarto, quam in tertio formenturè singulis capitibus, quæ de singulis virtutibus sunt, singulæ in quatuor puncta distinctæ.

Primum Punctum est virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiusque capitinis explicantur.

Secundum Punctum, est propositum acquirendæ eius virtutis, attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

Tertium Punctum, est Fortitudo aduersus tentationes, quæ progressum & exercitationem illius virtutis impediunt.

Quartum Punctum, est Delectatio in vsu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen, quoad indicia illa quæ post vnamquamque virtutis cuiusque explicationem afferuntur, seipsum quisque diligenter exploret, quo scilicet modo se habeat in illa virtute, progrederiurne in ea an non, quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples est tractatio vniuersa de spirituum discretione, à capite decimo, vsque ad vigesimum tertij libri, nec minus locuples est explicatio de oratione, quæ est initio quarti libri, præsertim quæ de ea traduntur capite secundo, tertio, quarto, quinto, & postea vigesimo, vigesimo primo, & vigesimo secundo; Quæ autem inter hęc capita sunt interiecta, materia sunt meditatio-
nis totius pñè Euangelicæ historiæ, cui nul-
lus hic ordo præscribitur, quod id ab
aliis diligenter præsti-
tum sit.

FINIS LIBRI QUARTI.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVN-
TVR, QVÆ STATVI PERFE-
CTORVM CONVENIYNT.

•§(:)•

0002

QVIS

**Quis sit perfectus Vir, & quo ordine, qua ad
id pertinent, explicanda sint.**

C A P V T . I.

E R F E C T I O hominis est Deo coniungi. coniunctio autem charitate conciliatur. Quare perfectio in charitate posita est. *super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectiōnis*, ait Apostolus. Cùm enim res quælibet tunc perfecta censeatur, cum suo copulatur fini, finis autem hominis Deus sit, perfici tum demum hominem necesse est, cùm perfectè Deo adhæret. *Deus verò, ut scribit S. Ioannes, charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

His consentanea sunt, quæ Patres tradunt. S. Augustinus: *Tunc quippe, ait, optimus est homo, cum tota vita sua pergit in immutabilem vitam, & toto affectu inheret illi.* Et libro primo confessionum: *Bonus est qui fecit me, & ipse est bonum meum.* Et alibi: *Vivit anima mea de te.* S. Gregorius etiam cùm dixisset, *omne mā-* Cap. 20. *datum de sola dilectione esse,* concludit, *omnia præcepta esse unum in radice dilectionis.* quod est idem ut sentit S. Chrysostomus, ac illud, quod S. Paulus asserit, *charitatem esse vinculum perfectionis;* Cap. 20. confess. *non dixit, inquit, vertex, sed quod magis est, qua vinculum est. necessarium magis est hoc, quam illud, nam vertex quidem perfectionis est auctor, & intentio: Vinculum verò conservatio eorum est, qua perfectionem efficiunt tanquam radix.*

Charitatis autem perfectæ nomine intelligitur amor Dei, & amor proximi tantum perfectus, quantum in hac vita, dum sumus, esse potest. Qua de re sic S. Thomas: *In hac vita haberi potest perfectio charitatis, dupliciter: uno modo, in quantum ab affectu primi modo, hominis excluditur omne illud, quod contrariatur charitati, sicut est peccatum mortale, & sine tali perfectione charitas esse non potest. Un-* 2.2. q. 184. ar. 2. *Ooo 3 de est*

secundo modo. de est de necessitate salutis. Alio modo, in quantum ab affectu hominis excluditur non solum illud, quod est charitati contrarium, sed etiam omnne illud, quod impedit, ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deum: sine qua perfectione charitas esse potest, putat in Incipientibus & Proficientibus. Et paulo post: Poteſt. & circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, ſicut, & circa dilectionem Dei. Vna quidem sine qua charitas esse non potest, ut ſcilicet homo nihil habeat in affectu quod sit contrarium dilectioni proximi: Alia autem sine qua charitas inueniri potest, quæ quidem attendit tripliciter, primò quidem ſecundum extenſionem dilectionis, ut ſcilicet aliquis non ſolum diligat amicos, & notos, ſed etiā extraneos, & ulterius inimicos. Hoc enim ut dicit S. Augustinus in Enchiridio, eſt perfectiorū filiorum Dei. Secundò ſecundum intentionem, quæ oſtenditur ex his, qua homo propter proximum contemnit, ut ſcilicet homo contemnat non ſolum exteriora bona propter proximum, ſed etiam afflictiones corporales, & ulterius mortem: ſecundum illud Ioannis decimo quinto. Maiorem dilectionem nemo habet quam ut anima ſuam ponat quis pro amicis suis.

3. Tertiò quantum ad effectum dilectionis, ut ſcilicet homo pro proximis impendat non ſolum temporalia beneficia, ſed etiam spiritualia, & ulterius ſeipſum: ſecundum illud Apostoli ſecunda ad Corinthios ſecundo, Ego autem libenter impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animalibus veſtris.

Ex quibus intelligitur, perfectum Virtū qualem hīc requiri mus, non eſſe eum qui in charitate eſt ſolum, & qui extra peccati mortalis culpam eſt, ſed eum qui ſimul in charitate cū ſit, & ideo nullius peccati mortalis reus, procul etiam eſt ab omnini impedimentoo, quo retardari potest eius affectus, ne omnino dirigatur in Deum. in Deum autem dirigitur etiam tunc, cū diligitur proximus propter Deum, & ſi ſit inimicus. Ille enim, ait S. Gregorius, veratiter, hoc eſt, pfecte, charitatem habet, qui, & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.

Ratio amoris hīiū ſea videlicet, quæ hominem ad amandum Deum mouere debet, Deus eſt, inquit S. Bernardus. quod copiosius explicat Caiſianus: Non aliter, ait, ad illam veram perfectionem pſcendere poterimus, niſi quemadmodum nullius alterius rei,

Ad tertium.
Prima perfe-
ctio.

Secunda per-
fectio.

I. Cap. 73.

2.

3.

Homil. 27. in
Euang.

Coll. II. cap. 8.

rei, niſi noſtra ſalutis gratia prior nos ille dilexit, ita cum nos quoque nullius alterius rei, niſi ſui tatum amoris dilexerimus obtentu. Quam obrem ſtudendum nobis eſt, ut de timore ad ſpem, de ſpe ad charitatem Dei, vel ipsarum virtutum amorem perfecto mentis conſcendamus ar- dore.

Neque verò perfectio ita in vna charitate conſiftit, vt ad eam aliæ etiam virtutes non pertineant, quando quidem ſcriptum eſt; Charitas patiens eſt, benigna eſt. Et S. Chrysostomus diſertè affirms, Virtutes in radice charitatis, perfectionem efficere. ^{1. Cor. 13.} Sed aliud eſt aliiquid maximè perfectionem efficere, ſive quod aiunt essentialiter, aliud proximè, ſive quod aiunt, accidenta- liter. ipsa enim charitatis affectio qua Deo coniungimur, propriè perfectio eſt, hoc eſt, vis ipsa, & ratio perfectionis: aliæ au- tem virtutes charitatis, & perfectionis administræ. propterea idem S. Chrysostomus alibi; Virtutis principium & finis eſt dile- ^{Homil. 23. ad} Etio. Hanc habet radicem, hanc materiam, hunc verticem. Si itaq. illa ^{Rom.} principiū eſt ac plenitudo, qd illi poterit ad aquari? Et S. etiam Gre- ^{Libro de vita} gorius Nyſenus, cū ad vitam perfectam indagandam de ca- teris Moysis virtutibus differuerit, tanquam ad eam propria- ratione ſpectantibus, concludit tandem perfectionem humanae vita posita eſſe in eo, ut à Deo cognoscamur, & amici Dei efficiamur. Sunt autem aliæ virtutes perfectionis administræ, tum actio- num internarum exercitatione, tum externarū, præſertim ea- rum, quæ in edomandis passionibus, corporeque rationi ſub- iiciendo occupantur.

Igitur ſumma perfectionis euangelicæ conſiftit in duobus; initio quidem in optimo, maximoq; omnium virtutum vſu, remouendisque impedimentis omnibus non ſolum oppositis perfectioni, ſed etiam eam aliquo modo remorantibus: Deinde, in ipſo diuini amoris, & charitatis affectu, cū Deoq; ſumma quantum poſſibile eſt, coniunctione. Quare ordo tracta- tionis de perfectione poſtquam de abnegatione & virtutibus ſuprā differuimus, poſtulat, ut de ratione quam remouendis eius impedimentis aptam Dominus tradidit, agatur, deinde quomodo aliæ virtutes ſint instrumenta, & adminicula ad per- fectionem.

^{Propofitio &}
^{ordo tractan-}
^{dorum in hoc}
^{libro.}

fectionem adipiscendam: postea verò de ipso charitatis affectu.

*Quibus rationibus, & virtutibus ex Domini
& Euangelijs Doctrina tollantur impe-
dimenta proxima perfectionis.*

CAP V T II.

M P E D I M E N T A perfectionis non obscura sunt, & explicatur à sanctis Patribus, & à Theologis. & quidem vt nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ superanda instituitur totus secundus liber operis huius, impedimenta proxima perfectionis sunt affectio-
lib. 83. q. 9. q. 36. nes hominis ad res temporales, vt S. Augustinus docet: *Venerum, inquit, charitatis est spes adipiscendarum aut retinendarum regnum temporalium: Augmentum eius est cupiditatis diminutio: perfectio verò nulla cupiditas.*

Cupiditas hæc triplex est. Prima boni cuiuslibet externi, Secunda boni corporis proprij, Tertia boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentum, quo detineri possit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autem oportere domuisse eum, qui ad perfectionem aspirat, ex his, quæ dicta sunt, perspicuum est, & breuiter etiam nunc est ostendendum. multa in pauca, & quasi in vnum colligendo, & ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus ecupiditatum. Quod ad primam attinet, certum est res temporales re ipsa abiiciendas esse ei, qui in statu legis Euangelicæ perfectus esse cupit. Etenim dicitur à Domino; *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia que habes & da pauperibus, & habebis Thesaurum in cælis, & veni, sequere me.* Quo loco dicunt Patres ad vnum omnes, **Primus gradus** ponit fundamentum primum, primumque gradum, vt ait S. Thomas, *ad acquirēdam perfectionem charitatis, qua est voluntaria pau- pertas,*

*pertas, hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominem, vt lo- Lib. 2. moral.
quitur S. Gregorius, ad culmen perfectionis.*

Proximus gradus perfectionis huius est, exuere secundum abiectionem facultatum terrenarum affectionem animi omnem ad easdem. contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur. quippe diuitiae, vt idem testatur, *veluti spinæ animum hominis timoribus, sollicitudinibus, angoribus mirifice pungunt, vexant, cruentant: cùm enim totū amorem hominis diuitis in seipso con- uertant, dum possidentur, dum dimittentur ab eo, quasi eius membra præciduntur,* ait S. Augustinus. quæ præcisio sine dubio Epi. 34. gladius ille est, quem venit Dominus mittere in terram. quo non solum facultates nostræ diuellantur à nobis, sed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis arctissimè colligabamur. hic autem est, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: *Non enim, vt ait Cassianus, perfectio statim nuditate aut priuatione omnium facultatum, seu dignitatum abiectione contingit, sed cordis puritate, hoc est, corde inta- col. 1. cap. 6.* cito à cunctis perturbationibus.

Magna porrò fit accessio perfectionis ad duas superiores, si **Tertius gra-
duis.** paupertati voluntariæ addatur perpetuitas. hæc enim non modo diuitiarum amorem compescit, sed omnem spem earum repetendarum prorsus extinguit.

Accedit tāquam cumulus quartus gradus, si voveris Deo, **Quartus gra-
duis.** te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum. quod fecisse Apostolos S. Augustinus colligit ex illis S. Petri verbis: *Ecce nos reliquimus omnia, & plerosque ex primis illis Christianis Apo- postolorum Discipulis factitasse, testantur Patres multi, in pri- mis S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Gregorius, S. Chrysostomus. ex quibus fontibus deinde religiosa paupertas emanauit vniuersa.*

Quod si obiicias Patres testamenti veteris sanctos perfectosque fuisse multos, & nihilominus diuites; respondere expeditius possumus, nos hīc tractare perfectionē Euangelicam, non veterem. quia tamen perfectio eadem est re ipsa, dicamus patres illos, pauperes affectu, spirituque fuisse, sicut, & habitu

*Lib. de bono
conjugat. c. 22.* continentes. & vt ait S. Augustinus, propter temporis differētiās non fecisse eos, quod nos Euangeliū tēpore facere profitemur. qui etiam & illud addit: Quod ego nunc ago, melius illi egiſſent, si tūc agendum eſſet. Quod autem illi egerunt, ſic ego non agerem, et ſi nunc agendum eſſet.

I. Etsi Episcopi quorum ſtatus perfectionis eſt, opulentii ple- rique ſunt, vel ideo eſt, quia perfectio conſiſtit propriè in cha- ritate, paupertas autem vt S. Thomas loquitur, non tam perfectio reſenſenda eſt, quām via ad perfectionem: Quare qui iam ſtatum per- fectionis conſcenderunt, non eſt quod de via adeo ſint ſollici- ti, ſicut qui adhuc in via ſunt, quales ſunt Religiosi: vel ideo eſt, quia Episcopi dispensatores ecclesiasticorum bonorum à Deo conſtituti ſunt. Quisquis, inquit S. Prosper, omnibus quae habuit di- miſſis aut venditis, fit rei ſua contempotor, cum præpoſitus fuerit fa-etus Eccleſia, omnium, quae habet Eccleſia, efficitur dispensator, ad- fertque exemplum S. Paulini & S. Hilarij Episcoporum.

*Secundum ge-
nius.
Primum caput
Opus. 18. c. 8.
I. i. 14.
Lib. 7. moral.
cap. 17. § 18.* Altera cupiditas eſt boni proprii corporis. hanc ad duo ca- pitia reuocat S. Thomas: primum cōtinet affectiones erga ſan- guine iunctos, quicunque illi ſint; Dominus enim dicit Si quis ve- nit ad me, & non odi patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & fi- lios, & fratres, & ſorores, adhuc autem, & animam ſuam, non potest meus eſſe diſcipulus. rem hanc fuſe perſequitur S. Gregorius, qui postquam dixiſſet, aliquos cōtemptis terrenis facultatibus ad- huc tamen in ſuorum affectionibus, tanquam in viſco inhāre- ſcere, addit: Extra cognatos quisq; ac proximos debet fieri, ſi vult pa- renti omnium verius iungi: quatenus eſdem, quos propter Deum vi- riliter neglit, tantò ſolidius diligat, quantò in eis affectum ſolubilem copula carnaliſ ignorat. Debemus quidem & temporaliter hiſ, quibus vicinius iungimur, plus ceteris prodeſſe, quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, ſed hoc ipſum prius ubi naſcitur, incendit. Debe- mus copulam terrene cognitionis agnoscere, ſed tamen hanc, cum cur- sum mentis præpedit ignorare, quatenus fidelis animus diuino ſtudio accenſus, nec ea qua ſibi ſunt in infimis coniuncta deſpiciat, & hac apud ſeipſum reētē ordinans ſummorum amore tranſcedat. Et pau- lò pōst: Neg. enim sancti viri ad impendenda neceſſaria propinquos carnis

carnis non diligunt, ſed amore ſpiritualium ipſam in ſe dilectionē vi- cunt: quatenus ſic eam discretionis moderamine temperent, ut per hāc in paucos altem, ac minimo à recto itinere non declinent. Eadem eſt ſententia aliorum sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Bernardi & reliquorum, quos operæ pretium non eſt hic re- cencere, vt breuitati neceſſariæ consulatur.

Huc ſpectat affectio terrena erga amicos. de hac enim idē dicendum eſt, quod de amore carnis erga consanguineos, affi- nesque. De quo vniuerso genere S. Bernardus egregiè ſcripsit: *ser. 50. in Cār.* Eſt, inquit, affectio, quam caro gignit, eſt, quam ratio regit, & eſt quā Prima affectio, condit ſapiencia. prima eſt, quam Apoſtolus legi Dei dicit non eſſe ſub- *Rom. 1.* iectam, nec eſſe poſſe. Secunda quam peribet ē regione conſentientem legi Dei, quoniam bona eſt. Nec dubium diſtare inter ſe contentioſam, & conſentaneam. Longè vero tertia ab utroq; diſtat, quae & gaſtata, & ſapit quoniam ſuauis eſt Dominus, primam eliminans, ſecundam re- muneraſans. nam prima quidem dulcis, ſed turpis: ſecunda ſicca, ſed for- tis: ultima pinguis, & ſuauis eſt.

Aliæ autem cupiditates, quae ſecundo capite continentur, ſunt voluptatū corporis & ſenſus, etiam ſi haec legitimæ nuptia- *Secundum ca-
lues* ſint: Innupta enim & Virgo cogitat, quae Domini ſunt, viſit fan- *1. Cor. 7.* etia corpore & ſpiritu. & de arce mentis nihil eſt, ait S. Augustinus, quod hominem magis deiiciat. Quare Dominus laudat Eunuchos *Sol. cap. 10.* voluntarios, Qui ſeipſos caſtrauerunt propter Regnum cœlorum. Ad *Marth. 19.* quem locum S. Hieronymus: Grandis fidei eſt, grandisq; virtutis *Lib. 1. contra* Dei templum eſſe puriſſimum: totum ſe holocaustum offerre Domino; *Iouin.* & iuxta Apoſtolum eſſe ſanctum corpore, & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putat̄, audiunt p. Eſaiam, quod *Yāia 56.* pro filiis & filiabus locum habeant in calis paratum. Ad hos Clemens ſucessor Apoſtoli Petri ſcribit epiftolas, & deinceps multi Apoſtolici & Martyres, & illuſtres tam ſanctitate, quām eloquentia viri quoſ ex propriis ſcriptis noſſe per facile eſt.

Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum eſt *Primus gradus* nuncium remittere consanguineis, *Exire*, inquam, de domo & *Genes. 12.* de cognitione ſua, nec non uxori altem ducendæ. Secundus gra- *2.* dus eſt exuere affectiones animi, quibus parentibus, fratribus,

amicisque colligamur, maximè verò iis, quæ voluptariæ sunt, & ad libidinem pronæ: colereque perfectam corporis, & animi castitatem. Tertius gradus est perpetuitas vitæ integræ, & castæ traductæ. Quartus est votum de hac ipsa re, quale votum primæ emisisse beatissimam Virginem, testantur Patres. S. Augustinus, S. Gregorius Nyssenus, Beda, S. Anselmus, & S. Bernardus: Idem fecisse Apostolos auctor est S. Epiphanius, aliosque qui postea vitam monasticam, & religiosam sectati sunt.

Tertium cupiditatis genus est vt diximus, propriæ libertatis & voluntatis. nam, vt inquit S. Bernardus, *nihil omnino quod propria inquinatum sit voluntate, gustabit is, qui pascitur inter lilia.* Et Cassianus scribit: *Posse ascendere ad summa perfectionis culmina eum, qui primitus edocetus fuerit suas vincere voluntates. & seniores tradidisse, Monachum nec posse voluptatem concupiscentia sua refrenare, nec extinguere ullatenus vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis, sed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus unitatem perpetuam, nec firmā diuturnamq; posse retinere concordiam, sed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates suas non didicerit superare.*

Propria voluntas coërcetur obedientia Deo præstata, & Homini propter Deum. de qua Dominus ait; *Qui vos audit me audit, & de se ipso dicit ipse; Non ut faciam voluntatem meam.* Et Apostolus: *Factus obediens usq; ad mortem.*

Primus obedientiæ gradus est subiicere se homini propter Deum. Secundus est eidem voluntatem sententiamque animi omnem regendam committere. Tertius est id vsque ad mortem præstare. Quartus ad obedientiam votō se obligare. quod

faciunt Religiosi, & fecerunt olim religiosæ vitæ Institu-

tores omnes, & propagatores, qui, vt S. Augustinus

scribit, *vitam suam Deo deuouerunt.* Aut vt

S. Basilus loquitur, *se ipsos Deo deuouerunt & conse-
crauerunt.*

In Psalm. 73.
Reg fuisse di-
bus. c. 14.

Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.

C A P V T III.

 N bonis externis numerantur honores, præsertim mundani, qui tamen paupertate non abiiciuntur, sicut reliqua eiusdem generis bona. & aliqui honores sunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipsis accipiūtur ad Deigloriam, & salutem animatū. Quare dubitari meritò potest, num honor, & quis honor, si quis est, perfectioni sit impedimento.

S. Thomas sic habet: *Honori qui Deo, & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutē, vt dicitur in Psalmo; Mihi autem honorifica- 22. quæst. 186.
tis sunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religiosis, qui ad artic. 7. ad 4.
perfectionem virtutis tendunt. Honori autem qui exhibetur exterio-
ri excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipso, quod secularem vitam dere-
linquunt.*

Duo igitur sunt honoris genera, primum est, quod virtuti debetur. secundum, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, sed alia quacunque ex causa, nobilitate nimirum gentis, aut Patriæ, opibus, potestate & huiusmodi rebus aliis. primum honor est virtutis, secundus honor est mundi, siue seculi.

Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelice, *Primus honor.* perspicuum est. id siquidem & verbo, & exemplo suo nobis confirmat Dominus, cùm facta contentione inter discipulos, quis eorum videretur esse maior, dixit: *Reges gentium dominan-
ture eorum, & qui potestatem habent super eos beneficī vocantur.* (E. Luce 22. uergetes Græcē) qui erat titulus ea tempestate principes dele-
ctans, sicut nostra hac (celitudo) *vos autem autem non sic, sed qui
maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator.* Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne quis
recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. &
protrita sunt in Euangelio monita, quibus Christus Dominus
discipulos suos, eorumque sectatores, passim admodum gra-
uiter instruit ad omnem abiectionem & humilitatem. Certe

2. Corin. b. 6. Christi imitator Paulus se pergere profitetur ad perfectissimam charitatem per infamiam & bonam famam. Se nihil vile existimare, quod cum salute animarum Christique gloria coniunctum sit, etiam si propterea necesse sit, esse sc̄ spectaculo atque ludibrio hominibus, omniumque, ut ait, peripsēma, hoc est, sordes, & fœcēm populi. Quare prædicabat: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Quamobrem qui postea mundo renunciarunt, ut Christum sequerentur, simul etiam honoribus se abdicarunt, vitamque instituerunt remotissimam ab omnī mundana pompa, atque splendore, quod non obscurè docet S. Basilius, cūm de renunciatione scribit, & postea cum nouitio probando leges dat; *Num, inquit, paratus sit libenter ad omne humilitatis genus descendere missa omni verecundia, ita videlicet, ut sordidissima quæq; artificia suscipere non recuset.* Et paulò pōst: *Maximè autem ei, qui ab splendido aliquo vite genere ad imitandū modestissima humilitatis Domini nostri I E S V Christi exemplum festinat, munera quādam præscribi debent, de numero eorum, quæ illi sordida existimant, qui in ciuili vita versantur, obseruandum ē, num in iis cum omni animi alacritate non erubescēt & inconfusibilem se Deo operarium exhibeat.*

Lib. 4. cap. 29. Ad quam doctrinam illustrandam adfert Cassianus exemplum nobilissimi cuiusdam viri, & summe, ut ait, familia, res viles iussu Abbatis ut venderet, circumferentis, ad cuius narrationis calcem, hæc habet: *Nequaquam perterritus tam vilis, & tam insueti officij nouitate, nec considerans indignitatem rei, nataliumq; splendorem, ac venditionis iniuriam, dum illam Christi humilitatem, quæ est vera nobilitas per obedientia gratiam desiderat obtinere.* *hanc porrò humilitatem ipse tradit fundari in expoliatione omnium facultatum, & nuditate, in perfectaque abrenunciacione, qua deinde se subiicit homo obedientiae, ita ut nulla in eo viuat voluntas præter Abbatis mandatum.* *Quod, inquit, non aliter obseruari potest, nisi quis non solum se mortuum huic mundo, verum etiam insipientem iudicarit, ac stultum, vniuersa quæ sibi fuerint imperata, sine ultra discussione perficiens, sacrosancta ea credens, ac diuinitū promulgata: officia & monito belli.* *Hoc*

Lib. 12. cap. 32. *Eodem in loco reponimus beatissimā Dei matrem, quam quis dubitat, quin cūm cruci assisteret Christum amantissimum filium non induerit, hoc est, eius crucis, & mortis ignominiam non ita libenter adamauerit, amplexataque sit, ac si Christo confixa esset cruci? Certè iam inde ab initio Christi spiritu imbuita, & educata prætulit virginitatem, ut S. Bernardus scribit, op- Homil. 3. super Missus est.*

Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque S. Gregorius, attexens etiā temptationem, qua huiusmodi homines post renūciationem vexari aliquādo solent, remediumque curationis. *Alius, inquit, contempta mundi superbia, honores, atq; dignitates huius seculi decrevit vitare, ultimum appetit inter homines locum tenere, ut tantò excelsior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aspicitur in transiente vita.* *is fortasse cūm subitò se à proximo despici agnoscit, designatur, cur despicitur. vult quidem in loco humili, sed tamen attendi contem- ptibilis non vult. hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas gra- uat. iam ergo pro deuotione holocaustum est, sed adhuc ex infirmita- te inquinatum. Hi itaq; qui in eis, quæ optimè deuouerunt, aliqua in- firmitate sui culpa tanguntur, cūm per verba doctorum dicta Patrum intelligunt; & in quanta culpa iaceant agnoscunt, seq; ipsos péniten- tie lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarum lauant.* Hæc S. Gregorius.

Sed quid est quod rem aliundè certissimam: hisce ratio- nibus vltra cōfirmemus? Quid enim certius quām Christum Dominum in cuius imitatione & similitudine omnis Christia- na perfectio consistit, processisse obuiam non inimicis mo- dò, sed simul etiam iniuriis, ludibriis, blasphemias, execratio- nibus, diris, quibus cum aduersarij atrocissimè quantū in ipsis fuit, contaminarunt? An, ut diximus in capite de humilitate, non dedit percutienti se maxillam? an non saturatus est opprobriis? an non cūm pateretur, non comminabatur? tradebat autem iudican- ti se iniuste? an non coarctabatur, donec baptizaretur sanguine, quem non minus ignominiosè exorbuerunt Iudæi, quām ille copiosè pro nobis glorioseque perfudit? Mortem crucis op- petens simul acerbissimam, simul plenissimam contumeliis?

Eodem in loco reponimus beatissimā Dei matrem, quam quis dubitat, quin cūm cruci assisteret Christum amantissimum filium non induerit, hoc est, eius crucis, & mortis ignominiam non ita libenter adamauerit, amplexataque sit, ac si Christo con- fixa esset cruci? Certè iam inde ab initio Christi spiritu imbue- ta, & educata prætulit virginitatem, ut S. Bernardus scribit, op- Homil. 3. super Missus est.

pro proprio sterilitatis, quia vnoctio docebat eam de omnibus, ac sermo Dei viuus, & efficax antè illi factus est magister, quam filius: prius instruxit mentem, quam induit carnem, ob quam causam cum suspicione criminis facilè dimouere posset, cum occulte dimittere tur à Ioseph, ne suspirium quidem ad sui defensionem emisit.

2. Corinth. 12.

Denique vox illa Apostolica perfectorum Christi militum vox est: *Placeo mihi in contumelias, in angustias pro Christo.* Ergo procul est à Christi ignominiosæ gloriae amatoribus mundani honoris appetentia, & luce clarius est, nihil Christianæ perfectioni repugnare magis quam superbiam, sine qua honor humani modi nec desiderari, nec queri potest.

Ad extremum qui renunciat vita mundanae, ac dignitati quæ eam sequi solet vel propter magnitudinem opum, vel ob aliam quamcumque similem causam, abiicit sine dubio omnem spem mundani honoris ad eumque sibi omnem aditum, & intercludit, & interdit.

Secundus ho-
nor.

Honor virtutis ab aliis sanctus appellatur. complectitur autem quoslibet honores, & titulos, qui virtuti dantur ab hominibus. inter quos principem locum obtinet Ecclesiastica dignitas, siue sit secularis, siue regularis. In hoc autem quærendo ambitiosum esse, apertum flagitium est, non solùm perfectis viris, sed Christianis omnibus interdictum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita vivere, itaque se in rebus omnibus gerere, vt vitam, ex virtute traductam laus possit comitari, honorque virtuti debitus tribui; sic qui perfectionem sectantur, ita in virtutum omnium exercitatione versari debet, vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris, quamvis iuste virtuti debiti suscipiat. neque enim alium honorem amare, aut appetere potest perfectus, quam æternum, vt ex his, quæ diximus libro quarto, capite trigesimo perspicuum est. Nec qui renunciat mundanis rebus, sancto huic honori etiam renunciat: tum quia non est in eius potestate, sed in honorante, tum quia simul nuncium remitteret virtutum actionibus, quæ per se maximè laudabiles sunt, etiam si à nemine honorentur, aut celebrentur. modò se attentè circumspiciat profi-

proficiens, nec vlla vñquam specie honoris obiecta sibi non solùm aciem mentis præstringi sinat, sed nec ad rem vel minimum honoris causa inchoandam moueri.

Cæterum spiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Christi humilitatem totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Christus se occultauit, & remouit ab oculis corū, qui cum Regem creare deliberauerāt, sic qui Christum, ex animo sequuntur, non solùm honores non appetunt nondum sibi constitutos, sed delatos recusant & respunnt, & ne ad eos contra voluntatem ascendere cogantur, fugam arripiunt, latebras querunt, sibi etiam aliqui membrū aliquod corporis amputant. quod de S. Marco Euangelista dicitur, & certum est de Amonio Monacho, qui sibi cum præscidisset auriculam, Pallad. Sect. II. interminatus est se etiam linguam incisurum, si vrgere pergerent illi, qui hominem ad Episcopatum importunè vocabant, admiranda sanè facinora, & solo diuino instinctu, vt S. Thomas Niceph. lib. II. cap. 37. 22. quæst. 185. artic. 2. ad 3. asserit, excusanda. imitanda exempla priora, quæ multa, & illustria sunt. In historiis Sanctorū, Siluestri, Gregorij, Ambrosij, Augustini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Scenensis, & aliorum multorum, quæ opere pretium non est enumerare, quia notissima sunt.

Eodem impulsu spiritu aliqui honores iam adeptos magno animo, & nouo exemplo abiecerunt perfectionis amore. vt Episcopatum Constantinopolitanum Nazianzenus, & summū Pontificatum S. Cælestinus.

Quare vt benè faciūt illi, qui à Deo per Maiores vocati tanquam Aaron, honores quisibi mandantur, accipiunt ad Dei gloriam, & animarum utilitatē, sic laudandi illi sunt maximè, qui humilitatis Christiamore succēsi se totos demittunt, abiiciunt, honores non querunt, & verò etiam contemnunt, idq; toto vita sua tempore profitentur, & nisi ad honorario's titulos adigantur præcipientis authoritate, ad idem se voti perpetui nexu obligatos volunt, quæ in re præclaram habemus S. 22. quæst. 185. Thomæ doctrinam, qui sic scribit: *Accipere Episcopatum non est de necessitate salutis, sed fit necessarium ex superioris præcepto.* His

Q q

autem

autem quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licet apponere antequam fiat præceptum. Et paulò post: Qui votum emittit de non suscipiendo Episcopatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Prælati superioris accipiat, illicite votum. Si autem intendit, ad hoc se obligare, ut quantum est de se Episcopatum non querat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum, quia votum se facturum id, quod hominem facere decet. Quod S. Doctor affirmat de Episcopatu, sine dubio dici potest de quoque alio honoris gradu, etiam regulari.

Quod si queratur, an præcipienti in re hac repugnandum sit, nemo dubitat, quin liceat anhelanti ad humilitatis Christi perfectionem se ipsum planè explicare præcipienti, non tam repugnantis specie, quam aperiētis quid sit in homine. idque quantum, & quatenus necesse esse coram Domino iudicetur: denique quidlibet faciendum esse, ut procul ab honoris nomine in humilitate nos contineamus, dummodo peccatum pertinaciæ quod sine magna obedientiæ iniuria non incurrit, omnino vitetur. quæ regula à S. Gregorio olim præscripta est in hęc verba: Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respondendum hoc, quod utiliter subire precipitur, pertinax non est.

Pastor. P.P.
cap. 6.

Quæ externa virtutum actiones conducant ad perfectionem acquirendam, & quomodo.

CAPUT IV.

CRONES virtutum ad charitatem tanquam finem referuntur. Et sunt in unaquaque virtute du plices, internæ, & externæ, quæ omnes charitati inserviunt. externæ quidem, quia quamvis perfectio in animo sit, externatamen actio excitat plerumque animum ad agendum, & honestissima voluptate, quæ ex ipsa actione à proficiente percipitur, vegetat vim facultatis internæ actum virtutis producentis. Ex subsequenti enim opere, ait S. Gregorius, etiā dona succrescent. Qua ratione roboratur & crescit charitas.

Zib. I. dialogo
cap. 4.

Quænam

Quænam verò sint externæ actiones, quæ ad perfectionem potissimum iuuandam diuinitus sint institutæ, non est quod aliunde quā ex sacris Scripturis, ac Patribus exquiramus. Est autem scriptum apud Tobiam, Angelum de cœlo demissum Tob. 12. sic docuisse: Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna. quo loco non solum eleemosynæ corporalis mentio fit, sed etiam spiritualis. Siquidem ibi commendatur ab Angelo illa misericordia, quam utiliter erga suos tribules exercuerat Tobias. quem Tob. 1. certum est monita salutis solitum dare illis; non solum corporibus consulere.

Perfectum virum fuisse Tobiam nemo dubitat, sed nec dubitandum est, eum non nisi adminiculis harum actionum ad perfectionē ascendisse. Etenim de his loquens S. Leo sic scribit: Hac triplex obseruantia dilectissimi omnium virtutum comprehendit effectus. Hac ad imaginem, & similitudinem Dei peruenit, ut à Spiritu sancto inseparabiles faciat. Et S. Chrysologus; Hac, serm. 43. inquit, virtua extingunt, virtutes ista succendent, hæc reddunt casta corpora, corda pura, hæc pacem membris, mentibus dant quietem, humanos ista sensus scholam faciunt disciplina: per hæc in templum Dei pectora humana consurgunt, hæc hominem praestant Angelum, hominem Deitatis deferunt hæc honore. Hinc est quod fit horum suffragio Moy- ses Deus, per hæc Helias nescit mortem, relinquit terras, cœlos intrat, commoratur Angelis, conuiuit Deo, & terrenus hospes supernas obtinet mansiones. per ista Ioannes fit Angelus in carne, cœlestis in terra, & auditu, visu, tactu, totam solus capit, tenet, complectitur Trinitatem. similia scribunt alij.

Ex his porrò intelligimus, quas ob causas hæc actiones tres ad perfectionem consequendam præstent aliis, tum quia omnium virtutum effectus comprehendant, nec sine virtutum omnium præsidio exerceantur: tum verò quia animum hominis optimè præparent ad diuinam perfectionem accipiendam. mortificant enim passiones & vitiosos habitus reuellunt. Quod significat sanctus Vir illis verbis: Virtua extinguit, adferunt corpori & animo puritatem. Reddunt, inquit, casta corpora, & corda pura.

De ieunio autem vniuersaque corporis castigatione multa ad rem præsentem pertinentia scripta sunt libro secundo, capite duodecimo. & libro quarto, capite trigesimo quarto. ad quæ lectorem remitto. quem etiam hortor, vt animum seriò aduertat ad eam sententiam Seraphini Firmani, quam retulimus libro tertio, capite decimo nono & continetur regula eius decima quarta.

Quantoperè conduceat ad veram abnegationē animi morborumque eius pietatis tām spiritualis quām corporalis exercitatio explicatum etiam à nobis libro quarto, capite vigesimo octauo.

*Lib. de cura
promor. cap. I.* Quare supereft vt de externa orantis Deum actione ponamus S. Augustini verba, quibus quantum prospic internis orantis motibus, sic ostendit: *Orantes de membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus, veletiam prosternuntur solo, & si quid aliud visibliter faciunt; quamvis eorum inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his indiciis, vt ei humanus pandatur animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum, gemendumq. humilius atq. feruentius. Et nescio quomodo cùm hi motus corporis fieri, nisi motu animi præcedente non possint, eisdemq. rursus exterius visibliter factis, ille interior inuisibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui ut fierent, ista præcessit, quia facta sunt, crescit.*

Ad has tres externas actiones aliæ reuocantur omnes, quæ innumeræ planè sunt, vtilissimæque motionibus animi, quas virtus excitat. immò ad hoc ipsum instituti simul sunt sacramentorum ceremoniarum ritus. qui propterea diligentissimè seruādi, & obeundi sunt à proficiente: maximè verò iij qui ad sacro-sanctum Missæ sacrificium spectant, & ad canonicas horas; aliasque religiosas ceremonias, quibus tenentur, qui ad institutione religionum vocati sunt. sed maius momentum ad perfectionem est in actionibus internis virtutum, de quibus deinceps agendum breuiter est.

Quo-

Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad Charitatem.

C A P V T V.

 N charitate in qua consistit Christiana perfectio considerandi sunt habitus ipse infusus, & actus vi eius ab animo productus. actus perfectior est, quam habitus. siquidem vt ait S. Thomas, *Melius est bene agere, quam posse bene agere*, & habitus finis est actus. quare æterna beatitudo, quæ maxima est hominis perfectio, actus est. eò igitur maior est perfectio hominis, quò vehementior in eo est charitatis actus.

Augetur autem charitatis actus, non solum habitu charitatis, sed etiam virtutibus acquisitis, tū quia hæ comprimunt hominis prauas inclinationes & passiones, eneruantque, ac tollunt vitiosos habitus, quibus animus in plura distractus studia retardatur, ne totus toto conatu per actum Charitatis feratur in Deum: *Vno*, vt ait S. Hieronymus, *ad dicante in nobis, & alio destruente*. Tum quia virtutes eadem animum incitant ad ea consecienda bona, quæ consonant Charitati, & quibusdam quasi igniculis appositis charitatem incendunt, cum Deoque animum coniungunt. ob id Apostolus: *Spiritu ambulate*, ait, hoc est, vt exponit S. Hieronymus, *spiritualibus actibus*, quos describit infrà, cùm eos numerat, & *fructus spiritus* vocat. vbi etiam addit; *Cum enim anima carnalia cogitat, caro dicitur, quando verò spiritualia, unus cum Deo fit spiritus*, per charitatem nimirum hinc spiritualibus actibus auctam.

Et quanquam virtutum omnium interni actus ad hūc modum charitatem augent, crescit nihilominus eadem charitas actibus earum virtutum, quæ acquisitæ cùm sint, similes sunt Theologicis, vt potè procreatæ ex earum actibus, iisque omnino similes. quamvis non pares. cùm sint hæ naturales, illæ supernaturales. fieri enim non potest, vt qui exercet fidem, spem, & charitatem erga Deum, iis ipsis actionibus, qua ratione sunt

ab homine producet, non acquirat habilitatem, & facilitatem animi maiorem ad easdem promptissime repetendas. Hæc habilitas habitus est, & Virtus, ut ita dicam, Theologica, sed acquisita, non tamen sine auxilio supernaturali Dei. Vsus certè eius tanquam charitati propinquæ, ad charitatis incrementum maximè facit, propterea quod Theologicæ virtutes, cū supernaturales sint, hoc est, diuini cuiusdam generis & ordinis, non frangunt directò Vires habituum vitiosorum, qui etiam homini Dei amico inesse plerumque solent, sicut nec reliquarum naturalium propensionum depravatos motus, sed subleuant hominis animum viresque naturæ ad actiones illas nobilissimas, longeque naturam hominis superantes edendas, relictæ in homine difficultate naturali ad eas reuocandas cum velit.

1.2. q. 65. art. 3.
ad 2. Hæc difficultas mollitur primùm paulatim, deinde verò extinguitur præsidio, & ope aliarum virtutum quæ exercitatio ne Theologicarum in homine progignuntur. Quare sapienter S. Thomas: *Habitus*, inquit, *moralium virtutum infusarum* (quod idem de Theologicis infusis intelligitur) patiuntur interdū difficultatem in operando, propter alias dispositiones contrarias ex precedentibus actibus relictas, quæ quidem difficultas non ita accedit in virtutibus moralibus acquisitis, (sicut nec in Theologicis acquisitis) quia per exercitium actuum, quo acquiruntur, tolluntur etiam contrariae dispositiones.

Ecce igitur tibi, quām necessaria sit ad perfectionem acquirendam nostrimet abnegatio continua, qua frangantur præ inclinations naturæ, passiones sedentur, vitiosi habitus abrundantur, peruincaturque difficultas, quam tantæ rei nos ipsi ex naturæ corruptione adferimus: quantum item momentum ad perfectionem positum sit, in frequenti diuturnoque vsu virtutum omnium, in obstinata, ut ita dicam voluntate perfectio nis culmen Deo iuuante, concendendi. Abnegatio enim vitia impugnat, eadem iterata, & continuata etiam expugnat. dum que id præstat simul interiorem hominem virtutum actibus ex colit, eorum habitibus complet, & ornat contemptu mundi sive ipsius, paupertate, castitate, humilitate, obedientia, & re bus

bus creatis omnibus ita animum ab alienans, vt eum in Dei amore, & charitatem protinus rapiat. quod quanquam aliis verbis non obscurè docuerat Cassianus: *Accipe paucis ordinem* Lib. 4. In fin. *ad summam perfectionem. Principium nostra salutis sapientia & secundum cap. 43.* dum scripturas timor Domini est. *De timore Domini nascitur compunctionis salutaris. De compunctione cordis procedit ab renunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate Humilitas procreatur. De Humilitate mortificatio voluntatum generatur. Mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescent virtus vniuersa. Expulsione vitiiorum virtutes fructificant, atque succrescent. pullulatione virtutum Puritas cordis acquiritur. Puritate cordis Apostolicæ charitatis perfectio possidetur. Frequens igitur, & assiduus ab negationis, virtutumque vsus certa via est ad augendam charitatem.*

Est autem hoc loco diligentissime obseruandum, id quod etiam secundo libro monuimus: *Duplici, ut Cassianus scribit, coh. 14. cap. 3.* *nobis labore sudandum in expellendis vitiis, quam in virtutibus acquirendis. Et hoc, inquit, non nostra capimus coniectura, sed illius sententia per docemur, qui solus opificij sui vires, rationemque cognouit. Ecce, inquit, constitui te hodie super regna, ut euellas, & destruas, & dissipas, & disperdas, & dissipes, & adfices, & plantes. In expulsione enim noxiarum rerum quatuor esse necessaria designauit: id est, euellere, destruere, disperdere, dissipare: in perficiendis vero virtutibus, & his quæ ad iustitiam pertinent acquirendis, adficare tantummodo atque plantare.* Hierem. 5. *Vnde liquido patet, difficilius euelli ac destrui corporis animæque passiones, quam spirituales extrui, adficarique virtutes.*

Überior quædam & subtiliore explicatio Abnegationis preparantis ad perfectionem.

C A P V T VI.

 E d præter mortificationem passionum maximè ad perfectionem necessaria est occultior quædam difficultiorque propriæ voluntatis & amoris abnegatio, eaque continua: non solùm initio exercitationis huius,

iūs, sed etiam & multò maximè in progressu ipso, & comple-
mento. quæ quidē abnegatio ex Dei omnipotentis Maiestatis,
potestatis, charitatis, voluntatisq; cognitione pfecta ita homi-
nem Deo submittat, ac propriæ sui ipsius despiciēt amātem
faciat, vt nihil magis optet, nihil curet magis, quā assiduè fran-
gi voluntates suas, itaque concuti amore prop̄ium, vt si fieri
possit, cōuellatur omnino. Id ego sic explicō ex doctorum pio-
rumq; hominum, qui currūt virtutis & perfectionis stadium,
disciplina & experimentis.

Certum est, nos nostri iuris nec esse, sed Dei, & volunta-
tem nostram quantumcunque sit in hominis potestate, diuini
& ipsam iuris esse, & à nobis in vnius Dei voluntatis deditio-
nem omnino redigendam: vt Deus ea, totisque nobis vtatur,
nosque verset, quomodo ei placuerit.

Quæfio.

Respondetur.

Quæri igitur potest, vtrum expadiat, vt Deus regendæ vo-
luntatis Dux, consolationibus an afflictionibus adhibitis eam
dirigat ad perfectionem: Et respondetur de sententia patrum,
quos adduximus secundo libro, cùm ageremus de Abnegatio-
ne, satius esse, vt voluntatem Deus ad se trahat per ea, quæ cō-
tra voluntatem sunt, quām per ea, quæ voluntatem alliciunt,
mulcentque, & si sanctissima illa sint, nec à nobis expetita pro-
pter nos, sed propter Deum solum; siue externa bona malaue
sint, qualis est infamia, ignominia, paupertas, contemptus, &
alia huiusmodi: siue interna multoq; id magis si interna sint:
quales sunt desolationes, derelictiones, tentationes graui-
ores, angustiæ cordis, tenebræ mentis, anxietates, perturbatio-
nes animi, & id genus alia, quæ vitam acerbam faciunt. in his
versari nos, & his exagitari quietem voluntatis nostræ; melius
multò est, quām frui contrariis bonis. Quamobrem proficiens
non se comparat ad quietem aut tranquillitatem, sed ad om-
nia potius genera afflictionum internalium: in vnaq; Dei vo-
luntate pacem, quietemque collocat suam; quantumuis ma-
gnis perturbationū fluctibus interius se iactandum præuideat.

Huius autem assertionis hæc est causa, quod meriti apud
Deum ratio posita est maximè in abnegatione tum existima-
tionis,

tionis, tum amoris proprij: ad quorum vtrunq; abnegandum
faciunt magis res aduersæ, quam secundæ, siue extrinsecus ac-
cedant, siue exoriantur in animo.

Ad existimationem propriam comprehendam est necef-
saria propriæ vilitatis cognitio. quæ quamvis per mentis illu-
strationem obtineatur à Deo, & ab eo beatis mentibus conce-
datur, Viatorum tamen naturę accommodatius est, eam expe-
rimento nancisci. Deus itaque qui naturam non destruit, sed
perficit, vult à nobis cognosci vilitatem nostram ipso v̄su, &
experientia: dum experimur scilicet in nobis voluntatem re-
pugnacem, & minimè quietam, vt perspicue cernamus, quid
ex nobis sit in nobis, & quid in nos ex Deo promanet. ex nobis
quippe est sentire motus illos turbidos contrarios rationi: ex
Deo autem, iis non consentire. ex nobis est caligo mentis, sic-
citas cordis, afflictio: ex Deo contraria Dona, quibus illa tan-
quam à ventis nubes disspelluntur. Neque id iniuste vult Deus,
ij enim sumus, qui ob commissā facinora digni sumus, in quos
calicis, qui in manu Domini est, vniuersa amaritudo, & ira de-
lapsa nos obruat, cuius tamen vix minimam guttam nobis a-
spergit Deus, cum nos affligi permittit. vt qui eam refugit, in-
iuste; admodum à Dei iustitia se subtrahat præ amore suis
moderato: ij sumus, quos quanquam sibi Deus reconciliauit
per sanguinem filij sui, & condonato adulterio secum iterum
copulauit vt sponsas; velit tamen patrati sceleris extare animis
corporibusque nostris inustas perpetuò notas vexationum, &
calamitatum: vt intelligamus, aliter nobiscum agi, quām si in-
corrupti integrique vixsemus semper: iisque malis à Deo nos
affici, vt super nos recognoscamus manum Domini, qua velu-
ti de cœlo percutimur, cruciamurque, (quamvis infinitè mi-
nus quam par est) indeq; exurgamus ad maiorem reuerētiam.
erga Dei maiestatem, timoremque maiorem, ac in bonam par-
tem accipiamus eius etiam verbera atque flagella, quando ab-
cius infinita misericordia profiscuntur omnia. Deniq; sicut
temporanea, ac terrena prosperitas, sic spiritualis, hominis men-
tem occæcat, multoq; magis hæc, quām illa, quia irrepit, no-
cetque

cetque occultius, & cùm sit nobilioris generis animum magis turgescentem reddit, & immemorem sui nihili, veterumque delictorum, ideoq; lucifero propiorem. hæc ad configendam existimationem propriam.

Ad suffringendos autem amoris proprij neruos, eundemque ex animo conuellendum valent illæ eadem desolationes, & miseriae. cùm enim ipso experimento compertum nobis est, ex nobis existere adeò prauas propensiones, & corruptelas, cōcitamus in nostrimet odium, contemptum, nauseam, indignationem, persecutionem, in nosq; conuitia iactamus, & exprobamus nobis nostra dedecora. Deinde illa voluptas, quæ ex spiritus dulcedine fluit, qua nobis ipsis maximè placere solemus, magis nutrit amorem nostri, quām illecebrę rerum mundanarum. est quippe idem in diuersa materia vitium. idque accidit cum Dei dona magis quām Deum ipsum querimus, eiusque propterea mercenarij serui sumus. Idcirco in cor hominis amarissima quæque congerit Deus, vt ita hominem probet, asseficiatq; diligere Deum propter Deum, non semet propter se ipsum. Id enim adeò præposterum est, adeoq; Deo displicet, vt interdum permittat nos incidere in graues tentationes, ac turpiter labi: tū vt ex illa manifesta turpitudine cognoscamus occultam offensam, in qua sumus apud ipsum, tum vt vel sic ablaſtemur à laſte nostræ cupiditatis, & voluntatis.

Quare quamuis debemus peccata in quæ incurrimus, quatenus Deo aduersantur, & quia peccata sunt, immortalē odio prosequi, quatenus tamen apta sunt nos demittere, nobis aliisque viles efficere, nostram denique erga nos ipsos affectionem retundere, patienter ferenda sunt, cum ex illis hoc tantum bonum tanquam è tenebris lucem Deus educat. Immò actum ipsum bonum, si quia nobis placet, blanditurque naturæ & existimationi propriæ, à nobis expetitur, non dicam à Deo ab alienare, dicam tamen, non copulare nos cum illo.

Accedit, quòd quandiu vas humani cordis non planè purgatur fæce amoris huius, Dei donis plusquam pars est inhærentis, & Deum ad æmulationem prouocantis, nō expedit nobis,

Dei

Dei dona quædam qualia sunt interna solatia, immunitas à temptatione, illustrations mentis & similia augeri in nobis: eo enim illa veluti sordidata Deo malè olen, & homo iis locupletatus tāquam nobilioribus phaleris conuestitus equus aduersus dominum calcitat. dometur ergo prius, & vexationibus subiectus intelligat, non alia ratione villa Dei dona à viro perfecto expetenda esse, nisi quia, & quatenus Deus vult: illaque sic nos Deo coniungere, promptosq; efficere ad Deo seruendum.

Sūma igitur ope nitatur proficiens ad eam indifferentiam peruenire, qua non magis velit huiusmodi dona, quæ cum honesta etiam voluptate, quām ea, quæ cum afflictione animi diuinitus immissa, sunt coniuncta; optet potius, hæc, quām illatum quod sint à suspicione amoris priuati remotiora, tū quia opera quæ Deo per ista præstatur, gratuita omnino est, nullorū que planè modo mercenaria, tum quia voluptaria & mollis via diaboli est; vt docuimus libro secundo, capite trigesimo quinto, contrà via Dci grauis, & seuera, tum denique quia cum illa quasi mercede seruire Deo facile quidem est, sed in ordinatum quid, obliquum, impurum; addo imperfectum, & quasi monstruosum: quoniam qui huiusmodi est, partem dat sui Deo, reliquam sibi retinet, nondumque holocaustum est, nec putum purum aurum: duobus seruit Dominis; in utramque partem claudicat, Samaritanus potius quam Israëlitæ, qui Deo litat, & idolo. similis ex parte Racheli, quæ in terram promissionis cōmigrans secum simul idola paterna transportat. atque vt Rachelem propter idola secutæ sunt vexationes, sic proficiens, donec se penitus exuat his amoris proprij deliciis perpetua tempestate diuersarum perturbationum se quatiendum intelligat.

Quamuis autem illustrationibus, & consolationibus internis promptior euadat homo, ad Deo seruendum, qua ratione illæ, vt diximus in secundo libro, expeti possunt, & verò etiam magni faciendæ sunt; perfecto tamen viro satius est posse, & velle seruire Deo sine promptitudine, quæ inde prouinat, potius cum interna contraria repugnantia, & difficultate.

Prior error.

Deponendus propterea falsæ opinionis error duplex. vnuſ est meritum apud Deum confiſtere in illa facilitate voluntatis. cum ſub ea plerumque lateat pernicioſe meriti, viſ amoris proprij multa, cuius expers eſt cōtraria difficultas. quæ idcirco magna ſegeſt magnorum meritorū. Quare Deus amantissimus, & qui tam benè nobis vult, excitat nos, deducit, trahitque ad ſe ſe per mille ſalebras afflictionum, & difficultatum, nec patiatur amicos ſuos diu eſſe ſedatos. & qui in cœlis apud ſe filios, & adminiſtratos habet ſibi ſumma voluptate coniunctiſſimos, quos perpetuò beata illa, & inexhausta lætitia perfundit, exigit à nobis in terris obsequia perfecta quidem, illiique perquām gratiſima, plena tamen perturbationis, & doloris perinde quaſi forunatissimus Rex quispiam, qui quanquam innumeros habet corporis ſtipatores ministrosq; ſuorum ſtudiorum ad nutum paratiſſimos, illiq; ad omnem volūtatem promptiſſimos, gratiſiſmosque; obleſtat tamen ſe ſe pufionis alicuius, aut diſtorti hominis lentis frigidisque obsequiis. ob hanc ſcilicet cauſam tantoper laudatur à Domino vidua Euangelica, quæ duo mi- nuta æris ſolūm misit in Gazophylacium.

Alter error.

Alter error corrigendus eſt proficienți, quo plerumq; fin- gimus animo, quærimuſq; nobis quietem quandam internam extēnamq; qua abieciſtis curis, reſtinctiſque perturbationum motibus Deo tranquillè placideq; ſeruiamus. contrà quām res habeat, & vt ex antedictis intelligitur, contrà quām velit Deus; qui vix dum hīc viuunt, tranquillat plenè animos amicorum ſuorum. ita potestatis ſuæ vim nobis manifestam faciens, qua nauiculam noſtram inter tot procellas calamitatū tutò in portum valet deducere: ſimul, quia magnus potensque eſt, nos iti- dem ad magna arduaq; obeunda præparans. præſertim cum i- teratis conſlictationibus internis virtutis habitus cōfīrmetur, Virtus enim in infirmitate perficitur: iſdemq; merces æterna quæ non habitibus, ſed actibus eſt debita, plurimum agea- tur, & amplificetur, & hæc de ſubtiliore, occul- tioreq; abnegatione dieta ſunt

breuiter.

De

2. Cor. 12.

De duobus proximis, & maximis adminiculis per- fectionis, Oratione & Contemplatione,

C A P T V I I .

Duo ſuper ſunt adminicula Perfectionis, & quidem omnium maxima & proxima: vnum eſt oratio ad D E V M; alterum eſt Contemplatio rerum earum, quibus Perfectio ipſa perficitur. Et vt à primo ordinamur, illud certum eſt, Charitatem donum D E I eſſe. *Charitas D E I*, ait Apoſtoliſ, diffusa eſt in cordibus noſtriſ per SPIRITU M SANCTUM, qui datus eſt nobis. Et S. Ioannes: *Charitas ex D E O* ^{1. Ioan. 4.} eſt. Et S. Auguſtinus: *In gratia eſt SPIRITUS viuificans. unde eſt in hominibus charitas D E I, & Proxiſ, niſi ex ipſo D E O?* Quod de charitate afferiſt dicendum ſimiliter eſt de omnibus aliis doniſ ad perfectionem pertinentiibus, deque ipſo eorum incremento: quia vt ait S. Iacobus: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum defuſum eſt, descendens à P A T R E lumenum.* ^{Iacob. 1.}

Quod cum ita ſit, facile intelligitur, quām ſit proficienți neceſſaria oratio, vt perfectionem charitatis obtineat à D E O. *In psalmorum Cui*, inquit S. Auguſtinus, *donatur à D E O charitas D E I, & propter D E V M charitas proximi, profecto in ſtanter orare debet, quò tan- tum ſibi augeatur hoc donum, vt nō ſolum pro illo contemnat delecta- tiones cæteras, ſed etiam quilibet perferat paſſiones.* quod quām studiosè ac frequēter faceret, idem met teſtatur in ſuis Cōfēſionibus crebrò. *Quis mihi, ait, det, acquiescere in te? Quis mihi dabit ut venias in cor meū, & inebries illud, & obliuiscar mala mea, & unum bonum meum amplectar te?* Et alio loco: *Hei mihi quām excelsus eſt in profundis, nusquam recedis, & vix redimus ad te. Age cap. 3. & 4.* Domine, & fac, excita, & reuocan̄os: accende, & rape: flagra, & dul- cefce: iam amemus & curramus. Denique alibi: *Da mihi te D E U S* ^{Lib. 3. cap. 8.} meus, redde mihi te. En amo, & ſi parum eſt, amē validius. Non poſsum metiri, ut ſciam quantum deſit mihi amoris ad id, quod ſatis eſt, vt currat vita mea in amplexu tuoſ, nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vulnus tui. Hoc tantum ſcio, quod mihi male eſt pra- ter

Rrr 3

ter

terte, non solum extra me, sed & in me ipso: & omnis mihi copia, quæ
Deus meus non est, egestas est.

Nec solum ad incrementum charitatis nobis est oratio necessaria, sed etiam ad impetranda tam multa Dei auxilia, quæ ad exercendas virtutes tam multas, tam magnas, ad vincendas tentationes, ad mortificandos prauos affectus & habitus; ad progrediendum in via perfectionis, ad perseverandum in sancto proposito, nobis maximè opus sunt. Nam, vt ait S. Augustinus: *Sicut oculus corporis etiā plenissimè sanus, nisi canore lucis adiutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi aeterna luce iustitiae diuinitus adiuvetur, recte non potest vivere. Nisi Dominus, ait Dauid, custodierit, ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.* Ad quam rem faciunt adeo varij & opportuni Psalmorum affectus, quibus vt in rebus, actionibus, occasionibusque omnibus adsit nobis Dominus postulamus.

Adminiculum alterum contemplatio est, vt dicebamus. Nomine autem contemplationis hoc loco intelligitur attenta consideratio rerum spiritualium, tam diuinarum, quam humanarum. huic enim qui vacat, vt debet, mirum est quam magnos in virtutibus, charitate præsertim, progressus faciat. Qua de re sic S. Basilius. cùm enim de perfecta renunciatione facienda disseruisset: *Hæc, ait, ubi præstiterimus, omni custodia custodiendum fuerit cor nostrum: neg, patiendum, ut aſſidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur, neue corum, quæ mirabiliter ab effecta sunt, memoria cōtaminetur perfutiles & euaniadas cogitationes: contraq; illud agendum aſſidue, ut ex purissima ac perpetua recordatione impressam in animis nostris piam de Deo cognitionem, veluti indeleibile aliquod signum circumferamus.* Siquidem hec est ratio, per quam erga Deum acquiri charitas consuevit: quæ ſimil cùm ad conficiēda Dei mandata nos excitet, tum viciſſim quoq; ab iſdem ipſa ad perpetuitatem ſtabilis conseruetur.

Contemplatio porrò quamquam industriam nostram requirit, donum tamen est gratuitum diuine misericordie. Deus enim est, qui illuminat tenebras nostras, vt ait Dauid, qui illucet in cordibus nostris, vt Apostolus scribit: quare & lux, & illuminatio nostra dicitur.

Contemplatio igitur, & oratio simul misceantur, & temperentur, oportet, ita, vix vt discerni possit vtra sit, ad eum modum, quem aliquando legimus apud Patres. *Coruscasti* (inquit S. Angustinus) *splenduisti, & fugasti cætitatē meam: Flagraſti, & duxi ſpiritum, & anhelotibi. Gustavi, & eſurio, & ſitio. Tetigisti me, & exarſi in pacem tuam.* Et post pauca: *Hei mihi Domine miserere mei.* Colligatio igitur summa est inter hæc tria, Orationem, Contemplationem, Amorem, vt niſi ſimul de Contemplatione vix quicquam poſſit de Amore dici.

Qua via diuinus Amor deinceps indagandus est ex Canto Canticorum Salomonis.

CAPVT VIII.

IVINI Amoris naturam, vires, & gradus in Canto Canticorum à Salomone SPIRITVS sancti instinctu describi, & celebrari, certū est apud omnes, cui consentaneum est illud, quod à Cassiano scribitur, cùm de triplici Abrenunciationum genere loquitur. *Cassian. coll. 3. cap. 6.* Tribus, ait, abrenunciationibus propriè tres libri Salomonis aptantur. Nam Proverbia prima abrenunciationi conueniunt, quibus concupiscentia carnalium rerum, ac terrena vita refescantur. Secunde abrenunciationi Ecclesiastes, ubi vniuersa quæ aguntur sub sole, VANITAS pronuntiantur. Tertia Canticum Canticorum, in quo mens visibilia cuncta transcendens, verbo iam DEI cœlestium rerum contemplatione coniungitur.

Pro certo etiam habetur à plerisque omnibus, Sponsi, & Sponsæ nominibus intelligi à Salomone DEVM aut CHRISTVM, & animam hominis DEI amici. Hanc autem imperficiam initio in amore, deinceps proficientem, & perfectam. Sic S. Ambrosius; *Debuimus*, inquit, *in nuptiis sponsæ crines Calamistris quibusdam ſaltem orationis ornare, ne ſe prius Dominico iugo de virginibus timet facta ſubducet, quam vocata inclinaret.* Sic equorum vis plana ſonitum dicit amare cervicis, ne recufet iugum. Hoc nos magistri

Cantic. L.

Origenes Hom.
in Cantica.
Homsl. 2.

rium non inuenimus, sed accepimus. Sic instituit mystici carminis doctrina cœlestis: Osculetur me osculo oris sui. Totus iste deliciarum locus ludum sonat, plausum excitat, amorem prouocat. Ideo, inquit, adolescentula dilexerunt te, & attraxerunt te retro. In odorem vnguentorum tuorum currēmus. Induxit me rex in tabernaculum suum. Ab osculis cœpit, ut ad tabernaculum perueniret. Atq; illa tam patiens duri laboris exercitataq; virtutis, ut aperiat manu claustra, in agrum exeat, in castellis maneat; in principio tamen retro odorem currit vnguenti: mox cum in tabernaculum venerit, vnguentum mutatura castellis. Origenes idem antè dixerat de sponsæ cursu loquens: Currit modò, quia adhuc cursu indiget, & profectu. Et alio loco: Hac ipsa que nunc nigra, in fine Cantici huins dealbata memoratur ascendere.

Dubitatem denique non habet, hunc profectū Sponsæ consistere in renunciatione rerum terrenarum, contemptu sui, abnegatione passionum, vitiorum expulsione, virtutum denique exercitatione continua, quibus gradum sibi faciat anima ad contemplationem, & amorem D E I. Sed potest (scri-

Ambros. lib. de
Iudea, cap. 4.

bit S. Ambrosius) hoc (nimirum: Osculetur me ab osculis oris sui) ad animam deputari, que passiones corporis subigit, & ad virtutum officia conuertit, repugnantesq; motus sibi obedientes efficit. Hec igitur anima eleuans se à corpore, abdicatis luxuria atq; delitiis, voluptatibusq; carnalibus, exuta quoq; sollicitudine secularium vanitatum, iamdudum infusionem sibi diuinae presentiae, & gratiam verbi salutaris exoptat, cum moras eius ferre non possit, quas vulnerata charitate conuersa ad PATREM urget ut mittat sibi Deum VERBUM dicens: Osculetur me ab osculis oris sui. S. Bernardus idem docet, initio Canticorum, describi Sponsam, etsi perfectam & ardentem amore, etsi osculis Sponsi inhiantem, sollicitam tamen adhuc, & anxia cura distentam super custodia gregum suorum, hoc est, mortificatione suarum passionum, dum sibi illas studet subiicare.

Sed nec in contemplatione, & amore perpetuo sistit sponsa: vocature enim à contemplando sponso ad quærendas animas, earumque procurādam salutem, amore videlicet impellente

S. Bernardus
Serm. 28. in
Cantic.

lente, ac propè cogente: Surge amica mea, sponsa mea, & veni. Cantic. 2. Commendat, inquit S. Bernardus, sponsa multam dilectionē suam S. Bernard. iterando amoris voces: nam iteratio affectionis expressio est. & quod Serm. 61. in rursum ad laborem vinearum sollicitat dilectam ostendit, quam sit de animarū salute sollicitus: nam vineas animas esse, iam audistis. PRO- Idem Serm. 52. pterea idem de se alibi: Patienter auellor ab infœcunda Rachelis in Cantic. amplexibus, ut de Lia mihi exuberent fructus profectuum vestrorū. Minime pigebit me intermissa quietis procura sermonis, cum video in vobis germinasse semen meum, atq; ex eo augeri incrementa fru- gum iustitiae vestrae. Charitas enim qua non querit quæ sua sunt, id mihi iamdudum facile persuasit, nil scilicet desiderabilem meo- rum vestris præferre utilitatibus.

Status quatuor Animæ D E V M diligentis, ex
Cantico Canticorum, & sanctis
Patribus.

C. A. P V T IX.

Is quasi fundamentis positis, accedendum tandem est ad ipsius charitatis indagationem, vidénuimque quo modo vis, & partes eius possint à nobis expeditè percipi ex his, quæ in Cantico Canticorum à Sa- lomone traduntur, & à sanctis Patribus explicantur.

Igitur, quatuor omnino sunt perfectissimamoris & ex- cellentissimè charitatis status animæ D E V M singulariter dili- gentis, qui in eo libro describuntur verbis ab humano amore artificiosissimè translatis. Hi autem tanquam dies quidā no- tibus, quietibus, vigiliisque distinguntur. Quietae quippe contemplationem, actionem vigilia significare mos Scriptu- rarum sanctorum est: ut scribunt Patres in illa Genesis verba: Immisit ergo Dominus D E V S soporem in Adam, S. Ambrosius ni- mirum, S. Gregorius, & S. Chrysostomus. Immò S. Hierony- mus auctoress, versionem aliam habere: Immisit D E V S exsta- sim super Adam. Et hoc ipsum dormire, & somnū capere; quod cap. 20. Chrysost. in ca. 38. Genesis.

S s

aliquan-

Genes. 2.
Ambros. lib. 2.
de Jacob.
Lib. 1. Reg. 3.
Lib. 4. moral.
cap. 30.
Lib. 23. moral.

*Apud Theod.
lib. 3. in Cant.
S. Bernardus
in serm. 51. &
57. Rupert. lib. 5.
6. & 7.
S. Bernardus
Serm. 52. in
Cantic.
Primus status.
August. lib. 7.
Confess. cap. 17.* aliquando ponitur in Canticis, contemplationem Dei esse, qua anima in amore Dei suauissime conquiescit, testantur S. Gregorius Nyssenus, S. Bernardus, Rupertus Abbas, & alij: sicut & dormientem excitare sponsam, esse, eam ad animas lucrandas inuitare.

Primus status amoris est actuosa vita, in quo anima affectibus nondum edomitis Deum quidem odoratur, & quasi degustat, currens in odorem vnguentorum eius, non eo tamen ad arbitrium & voluptatem suam fruitur. *Et mirabar, inquit S. Augustinus, quod iam te amabam, & insistebam frui Deo meo, sed rapiebar a te decor tuo, moxq; diripiebar abste pondere meo, & rubebam in ista cum gemitu, & pondus hoc consuetudo carnalis.* Et infra: *Aciem figere non valui, & repercussa infirmitate redditus solitus, non mecum ferebam nisi amantem memoriam, & quasi olfacta desiderantem, que comedere nondum possem.*

Secundus status est vita contemplatrix. In hoc collocaatur anima, facta sibi ad eum gradu vitiosorum habituum demolitione, passionum propriarum compressione, & perfecta rerum omnium suique abnegatione: & in eo constituta, non solum sicut in priore statu Deum aliquando complectitur contemplationis & amoris actu, sed eodem continuato aliquando ipsum contemplans amansque poenè possidet magna mentis tranquillitate: fitque suauissimus lectus pacifici Salomonis, & quasi nuptiale ferculum, in quo sponsus requiescit, ac vehitur, animam in se quiescentem fouens. Hunc quoque sta-

*August. lib. 4.
Confess. cap. II.* tum optasse S. Augustinum, intelligimus vel ex eo loco Confessionū, qui sic habet: *Noli esse vana anima mea, & obsurdescere in aure cordis tumultu vanitatis tuae: audi & tu, VERBUM ipsum clamat, ut redeas, & ibi est loc⁹ quietis imperturbabilis, ubi non deseritur amor, si ipse non deserat. Ecce illa discedunt, ut alia succedant & omnib⁹ suis partibus constet infima vniuersitas. Nunquid ego aliquo discedo, ait VERBUM DEI: ibi figura mansionem tuam, ibi commenda quicquid inde habes anima mea, saltem fatigata fallacis. veritati commenda quicquid tibi est à veritate, & non perdes aliquid, & resurgent puritatem tua, & sanabuntur omnes languores tui, & fluxa tuare reformabuntur,*

buntur, & renouabuntur, & constringentur ad te, & non te deponent quò descendunt, sed stabunt tecum, & permanebunt ad semper stantem ac permanentem DEVM. ut quid peruersa sequeris carnem tuā? ipsa te sequatur conuersa.

Tertius status conflatur ex actione & contemplatione. In *tertius status.* eo anima, sic iubente sponso, à contemplatione diuulsa, se coniicit in turbā & gregem Pastoris illius, qui propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, è sinu PATRIS in terras descendit, quæsturus magnis laboribus, & proprio sanguine redempturus ouiculas, quæ perierant. procellam nullam acerbissimorum temporum, periculum nullum, poenamue subterfugiens, aut dedecus, dum illas recuperaret. Hunc affectū sponsę exprimit ex Canticis S. Ambrosius in hunc modum: *Veni frater Ambros. lib. de ter meus, exeamus in agrum, requiescamus in castellis. Supra adhorta Isaac & Anima, cap. 8.* tum inuitabat; hic ad agrum habentem non solum florum gratiam, sed *Cantic. 7.* etiam triticum & hordeum, hoc est, solidiorum firmamenta virtutū, ut fructus eius aspiciat. Requiescamus, inquit, in castellis. Ad quæ Adam, cùm de Paradiſo electus esset, fuerat relegatus, in his requiescebat, sed terram operabatur. Quia autē ratione exire in agrum vellet, intellectus manifestus est, ut quasi bonus Pastor pascat gregem suum, lassos alleuet, reuocet errantes. Nam et si ista anima noua & vetera seruauit, tamen sunt adhuc velut agni, qui lactis succo nutriendi sunt. Ergo quasi perfecta non professa, sed pro aliis interuenit, ut de sinu PATRIS exeat, ut procedat foras tanquam sponsus procedens de thalamo suo: egrediens currat viam, ut infirmos lucretur. Hunc statum tenebat S. Augustinus, cùm in oratione cum DEO agebat sic: *August. lib. II. Domine Deus meus intende orationi mea, & misericordia tua exaudiat desiderium meum: quoniam non mihi soli astuat, sed usui vult esse fraternalis charitati. & vides in corde meo, quia sic est, ut sacrificem tributum cogitationis, & lingue mee, & da quod offeram tibi.* Et paulò post: *Da quod amo: Amo enim, & hoc tu dedisti.*

Quartus status est, cùm anima vitam supra humanam ac *Quartus status.* poenè diuinam supradictis longè superiorē inexplicabili desiderio appetens, tanto flagrat diuini amoris incendio, tantoque veluti zelotypia astuat, ut manete in carne, mors illi sit, & pere-

grinari à Domino alter quasi infernus illi videatur, soleturque propterea exilium suum, ac perferat vno studio labore que animarum lucrardarum dilectissimo sponso. De qua re sic S. Gregorius: *Qui sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda, in quibus anima per amorem sponso inuisibili iunguntur, ut eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, praesentis vite longitudinem pñnam deputet, exire festinet, & amoris amplexu in cœlestis sponsi visione requiescere? Mens itaque, quæ iam talis est, nullam præsentis seculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit, medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiatur. Vnde fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnera amoris.* Vnde & in Canticis dicitur: *Vulnerata charitate ego sum, mala autem salus est cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit. cum verò anhelare iam cœlesti desiderio, & sensire vulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnera, quæ prius egrotabat ex salute. Menti autem sponsum suum fortiter amanti de amore vita præsentis una solet esse consolatio, si per hoc, quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus in ardescant. Mæret, quia differrisse conspicit. Triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc nō videt, quem videre concupiscit. Sed est, ut dixi, non parua consolatio, si eruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur, ut tardè eum cum multis videat, quem sola videre citius volebat.* Hæc S. Gregorius, qui & plura ibidem in eandem sententiam præclarè scribit.

Hæc quamquam obscurè, significantur in Canticis. Primum statum obtinet sponsa, quando post somnū inter leuam & dexteram sponsi in secundo capite suscitatur illis verbis: *Surge amica mea, speciosa mea, & veni.*

In secundum statum intelligitur peruenisse, quando somno repetito, ad nouum charitatis gradum iterum excitata, in tertio capite cum summa adolescentularum animarum admiratione audit sponsa: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrræ & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij.* In tertio statu est eadem, quando tertio dormiens, denuo expectata, in quinto capite de seipsa dicit: *Surrexi, ut aperirem dilecto meo.*

In

S. Gregor. lib.
2. super Ezech.
Homil. 15.

Cantic. 2.

1.

2.

3.

In quarto denique statu, collocatur sponsa, quando ei post quartam quietem, ad quartum perfectissimæ charitatis gradū suscitatae, in octavo capite dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?*

Primus status, ni fallor, in toto primo & secundo: Secundus in tertio & quarto: Tertius, in quinto, sexto, & septimo: Quartus, in octavo capite Canticorum describūtur, & canuntur.

Sed iam res appetit, vt breuem paraphrasim proponamus vniuersi Cantici Canticorum, qua perspicue appareat tota illa narrationis series, & hi amoris diuini gradus quatuor distinctius explicentur.

Aperitur primus amoris diuini gradus, siue primus sponsæ status, qui in primo & secundo Canticorum capite continetur.

CAPVT X.

GOSCVLETVR me osculo oris sui: quia meliora sunt uberatua vino, fragrantia vnguentis optimis.

N I M A sponsa Christi Domini fieri percupida à Christo flagitat osculum spirituale, perfectum nimurum sensum, & gustum dulcedinis, amorisq; illius, qui ex contemplatione, arctissimaq; cum illo coniunctione percipitur. Amores enim, dulcedinesque eius quodlibet terreni amoris humaniq; solatij vinum longè suprare, certissimum est.

Oleum effusum nomentuum: Ideo adolescentula dixerunt te.

Odorem bonitatis sponsi, nomen, existimationemq; eius fama celebratum instar alicuius suaissimi vnguenti, aut olei

Ss 3

aroma-

aromatici effusi fragrantiae, se, ac cæteras animas dulcedinis eius adhuc expertes, inuitare, & ad sponsum maximè allicere.

Graha me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus, & latabimur in te memores tüberum tuorum super vinum: recti diligunt te.

Proinde sponsum rogat, vt se simul cum cæteris hac odo-
ris illecebra trahat, & capiat: vt sic post illum currēdo, in cella-
ria eius abdita penetrare, ibiq; cum cæteris exultare, latari, dul-
cedines eius super cuiuscunq; humanæ consolationis vinuna
commemorare, & celebrare possit, ad bonos omnes diuinia-
moris facibus inflammados.

Graha sum, sed formosa filia Hierusalem, sicut
tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me
considerare quod fuscus sim, quia decolorauit me sol.
Filiij matris meæ pugnarunt contra me, posuerunt me
custodem in vineis, vineam meam non custodiui.

Verū quoniam alicui fortasse anima adhuc mortali, &
crasso cōclusa corpore videri posset minus idonea ac digna ad
tantā cum cœlesti sponso familiaritatem incundam, ait eadem,
se quidem, corpore quod corruptitur aggrauante nigram esse
& deformatam: sed nigrorē hunc sibi esse extrinsecus allapsum
ab æstu passionum sensus quasi à sole, vt sub eo desudantibus
accidit: intus tamen se formosam esse, vt potè insignitam Dei
similitudine, capacemque diuine contemplationis & luminis.
Non diffiteri se tamen, filios matris, hoc est, sensus, quos secum
eduxit ex vtero carnalis parentis, aduersum se quasi arma sum-
pisse, adeoque inualuisse, vt eam addixerint custodiæ ac curæ
rerum terrenarum, quasi vinearum extranearum, itaq; distra-
xisse, vt vineam animæ propriam pœnè videretur neglexisse.

Graha mihi, quem diligit anima mea, ubi pa-
scas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiām post
greges sodalium tuorum.

scas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiām post
greges sodalium tuorum.

Idcirco obnixè rogar sponsa ab sponso edoceri, quo modo
ipsum possit per contemplationem inuenire, eoque inuento
sub umbra eius requiescere, ac cubare tuta à meridiano calore
passionum sensus, vicissimque ab ipso pasci suavi contempla-
tionis & amoris pastu: ne forte deficiente intimè ac spiritualis
dulcedinis gustu, extra se per sensus externos posita vagari in-
cipiens per imitationem, post exempla brutorum & sibi simi-
lum animalium, Mundo, Diabolo, & Carni seruiat, extrane-
umque cibum seducta foris quærat.

Graha te ô pulcherrima inter mulieres, egre-
dere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce
hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatui
meo in curribus Pharaonis assimilauit amica mea.
Pulchra sunt gena tuae sicut turturis: collum tuum si-
cut monilia. Curenulas aureas faciemus tibi ver-
miculatas argento. Dum esset Rex in accubitu suo,
nardus meas dedit odorem suum.

Annuit sponsus optatis sponsæ, eiique viam ostendit inue-
niendi sponsum contemplatione: iubet enim vt mente quasi è
corpore excedat, ascensique ex his quæ videntur, ad ea, quæ
non videntur, corporearum imaginum vestigia persequatur.
Quam ob causam hunc animæ ad contemplandum egressum
collaudans, sponsam ait, esse per similem populo Israëlitico ex
Ægypto per rubrum mare in oppositum continentem pene-
trati nullo suo aut damno, aut incommodo, extincto interim
in eodem gurgite Pharaonis milite vniuerso cum curribus &
equitatu, reliquoque apparatu bellico. triumphantibus He-
breis, & locupletatis infinita supellestili, veste, argento, aliaq;
multa Ægyptiaca præda, ex qua ad filias magnificè ornandas
subsi-

subsidia sibi comparauerat. Sponsam quippe genas & faciem mentis, quam inter contemplandum ad sponsum conuertit, quamplurimis speciebus ab his, quæ sub sensum cadunt, acceptis, quasi quibusdam spoliis, aut mundo muliebri Ægyptiis crepto ornatam cultamque habere. Ascensionem item ipsam mentis, qua veluti collum cum capite sponsa cum sposo coniungitur, ex rerum creatarum formis, quibus sibi ad creatorem sponsum gradum facit, quasi torquibus aureis vestiri ac cingi. Decumbens igitur ac quiescens sponsus rex in lecto æternæ suæ beatitudinis sponsani ad se iam iam meditando & contemplando ascendentem commendans, affirmat similem esse Nardo, quippe quæ humilis quidem sit, vt adhuc in terra constituta, suauitatem tamen odoris ex se ipsa afflet talem, vt ad odoratum sponsi recreandum sufficiat.

Fasciculus myrræ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, Oculi tui columbarum. Ecce tu pulcher es dilecte mi decorus. Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypresina.

Coniuncta sponsa sponso, contemplationisque & amoris actibus quasi quibusdam brachiis sponsum complexa, dulcissimis verbis ipsum alloquitur. Comparatq; primo fragrantissimæ myrræ fasciculo inter vbera sua commoranti; qua similitudine constituit sibi ante mentis oculos humanitatem sponsi passionis suæ amaritudine multa confectam, in eiusque meditationem toto pectori incumbit. Deinde similem illum dicit botro Cypri, quæ arbor est suauissimi odoris in Engaddi proprie mortuum, vt indicet teneri se simul contemplatione & amore beatissimæ Diuinitatis sponsi, tantaque se suauitate completi consideratione suauissimi amoris diuini, quanto vulne-

ratur

tatur dolore cogitatione Humanitatis doloribus mortiæ; obnoxiae. In qua contemplatione occupatam sponsam sponsus vicissim completæs laudat eius pulchritudinem repetita laudatione, eamq; sibi ab eadem liberalissime reddi intelligit, tandemque inuitari se ad sese demittendum, collocandumque in lectulo siue refertum floribus, siue vmbrosum, positum in domo cedrina atque cypressina, hoc est, in interiori parte animæ solidis virtutibus firmatæ, quod non audeat ad eum in sua maiestate regnante accedere.

Ego flos campi, & lily cœnallium, sicut lily inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. sub umbra illius, quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Respondet sponsæ votis humanissimus sponsus, seq; tantum lilium vallium, & florem campestrem in humili cordis sponsæ cubili collocat, vbi se mutuis iterum colloquiis oblectant. Sponsus enim sponsam similem sibi videri dicit rosæ inter spinas emicanti. sponsa verò spōsum malo arbori inter steriles sylvas fructus multos afferenti. Inter quæ verba sensim sponsus illapsus ad sponsæ animum, sensus eius planè occupat, & ecstasi quadam ligat, ac suspendit, eiusque terrenos affectus refrigerans cor eius & spiritum, sibi in amore copulat, atq; quiesscenti sub umbra sua veluti sub arbore obumbrante, amoris sui suauissima oscula tanquam dulcissima poma degustanda præbet. Vnde sponsa dulcedine & amore sponsi ebria facta, & in cellam eius vinariam ad diuini amoris vinū hauriendum, quodammodo introducta, vehementissimo illius feruore omnem

ordinem seriemque amandi superante capit, eoq; quasi charitatis vexillo super cordis arcem posito, occupatur tanto castissimæ voluptatis sensu, vt ne præ magnitudine eius deficiat, verita, postulet se diuinorum consolationum osculis, quasi florū, pomorūm ue odore foueri, sustentarique: quibus recreata in vita quadam inter præsentem atque futuram media, quasi inter lauam & dexteram sponsi, ex mentis excessu constituta inter eius charitatis amplexus suauissimo contēplationis somno consopitur.

„ **G**adiuro vos filie Hierusalem per capreas certosq; camporum, ne suscitatis, neq; euigilare faciatis dilectam quo ad usq; ipsa velit.

Venatorum iuramento venator animarum spōsus adiurat res omnes creatas, maximè verò homines & Angelos, ciues videlicet vtriusque Hierusalem, ne excitent à tam suaci somno sponsam. Custos quippe eius factus, contemplatione, amoreq; illius oblectatus, quietem tantam incursu rerum alienarū perturbari nullo pacto vult, quo ad usq; ipsa velit: hoc est, ipsa sua voluntate se ipsam ab sponsi amplexu diuellat.

„ **V**ox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, trāsiliens colles. Similis est dilectus meus caprea, hinnulog; ceruorum: En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cācellos.

Hoc diuino sopita somno sponsa mundo quidem dormit, sed per uigilat Dilecto, eius secreta, & intima voce commonita: ac mirabili viso ostendi sibi indicat vniuersæ contemplationis progressus & gradus. Cernit enim ad se accedentem sponsum instar capreæ hinnuliique ceruorum mira velocitate & inicitatissimo cursu cœlorum montes collesq; transilire: nec se summā eius excellentiam clara mentis comprehensione posse percipere, quod, vt opinor, corporis ergastulo impediatur: possit tantum eum quasi post corporis parietem delitescētem per rimas,

rimas, fenestras, cancellosque, vt per speculum in ænigmate, subauscultare & attendere potius, quam videre perspicue.

„ **E**n dilectus meus loquitur mihi: surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, Et veni. Iā enim hyem transiit, imber abiit, Et recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit. vox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum. Surge amica mea, speciosa mea, Et veni: Columba mea in foraminibus petra, in cauerna macea. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, Et facies tua decora.

Eodem arcano viso sponsa intuetur sponsum inuitantem, & allicientem se ad primum contemplationis, & sanctæ charitatis gradum. Allestat primum lenissimis, amatiissimisque, mirabilemque amorem excitantibus verbis: Deinde ait sublatam esse temporis inclem tam omnem, hoc est, omnia contemplationis impedimenta remota. Verni temporis adesse suavitatem, hoc est, omnia præsidia contemplationis. Quinque internis Animæ sensibus pastum paratum esse proprium singulis: oculis flores, cantum auribus, gustui epulas, suaveolentes vineas olfactui: quæ sunt spirituales deliciæ, ac dona, quibus preparatur animus ad amoris tactum, & coniunctionem, quæ cum Deo fit, aditum ad eam aperiente Christi Domini Humanitate, vulnerum eius intima meditatione, dolorisque & amoris plena commiseratione. Quo loco anima, optata sua omnia, vniuersamque conscientię suę faciem summo cum gaudio ob oculos sponsi proponit.

„ **C**apite nobis vulpes paruulas, quæ demolint vineas: nam vinea nostra floruit. Dilectus meus est mihi,

„ mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret
„ dies, & inclinentur umbrae.

Pergit per idem visum sponsa videre sponsum Angelis imperantem, vt suis custodiis defendant sponsam ab astutiis Daemonum, qui instar vulpecularum virtutes veluti florescentes vineas demoliti conantur: vt tutò, diuque possit sponsi coniunctu frui. Quandoquidem ille adeo libenter vna cum ea moratur, ac si inter lilia ambularet: idque quandiu eam obumbrat sponsus, illique dies contemplationis lucescit.

„ Reuertere, similis esto dilecte mi, caprea, hinnulog, ceruorum super montes Bethel.

Quo tempore quandoquidem illa propter corporis imbecillitatem, præsentiam tanti solis diutius ferre non potest, roget sponsum vt more capreæ hinnulique ceruorum velocissimè reuertatur super montes divisionis, hoc est, cœlos, qui diuidunt mortales ab immortalibus.

Secundi diuini Amoris gradus, sine secundi sponsæ status, qui in tertio & quarto capite Cantorum describitur, breuis explicatio.

C A P V T XI.

Cant. cap. 3. „ In lectulo meo per noctes quæsui, quem diligit anima mea: quæsui illum, & non inueni. surgam, & circuib[us] ciuitatem, per vicos & plateas queram quæ diligit anima mea: quæsui illum, & non inueni. Inuenierunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem: num quem diligit anima mea, vidistis?

IN

 N primo amoris statu sponsa contemplationis aetatu sponsum afferuta, ad seipsum aetatu passionum suarum, naturæque fragilis conditione reuocata, dum in actione utiliter exercetur, memoria prioris contemplationis illecta, subinde ad sponsi præsentiam aspirat, quæritque illum in lectulo humanæ rationis naturalibus tenebris obuolutæ: nec inuenit, quia tenebrae eum non comprehendenterunt. & multò minus, dum vitæ necessitatibus seruens in eius commodis querendis, quasi in lectulo conquiescit. Quærit in exercitatione vitæ actuosa, ciuilis, œconomicæ, ethicæ, quæ passiones ipsas in primis rationi subiicit: nec etiam inuenit. Quærit tertio rem Christianam gerendo, animarum nimirum curam, qua custodibus vigilantibus sociatur: nec tam inuenit: quod nulla prædictarum actionum contemplatio sit.

¶ Paululum cum pertransisse eos, inueni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

Actionis & mortificationis præfidiis adiutæ sponsæ minimum laborandum est, præsertim sponsi desiderio iam astuanti, vt exurgat, erigatque se ad contemplandum sponsum, comparandumque ex multis contemplationibus contemplationis habitum, quo nō iam transitione sponsum cernat, sed diuturna crebraque contemplatione ac charitate sic possideat, vt quamvis mole corporis impedita, ab eo abesse aliquando cogatur, integrum tamē illi sit, ad cum redire, cum velit, cumque apud se retinere, donec introducat illum in lectum & cubiculum matris, hoc est, ad quiescendum in cordibus etiam mundanorum hominum, à quibus progenita est.

¶ Adiuro vos filia Hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

Ergo dormit secundò sponsa arctiore sanè somno consopita in hoc secundo amoris gradu, quām fuerat in primo. Quippe habitu contemplationis donata à sposo, qui propterea noua adiuratione ab ea euagationes omnes quasi muscas abigit, & occasiones earum præcidit.

I Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut
virgula fumi, ex aromatibus myrrha & thuris, &
uniuersi pulueris pigmentarij?

Indicant hæc verba, quām recta via pergit ad spōsum anima, quæ secundum amoris gradum tenet, quantumque, cùm hoc iter ingreditur, deseratur à rebus humanis, aliisque contemplationis impedimentis. sed & hunc ingressum antevertisse mortificationis myrrham, thus orationis, omnium denique virtutum suavitates.

I En lectulum Salomonis sexaginta fortis ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniusq; ensis superfemur suum, propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: & columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constraintus propter filias Hierusalem. Egressimini, & videte filia Sion regem Salomonem in diademe. quo coronauit illū mater sua in die desponsationis illius, & in die latitiae cordis eius.

Mutuus sponsi amor in sponsam. sicut enim dulci amoris somno consopitur in eo sponsa, sic vicissim ipse in ea quasi in lectulo conquiescit. Dicitur autem lectulus septus custodiis Herorum sexaginta promptissimorum ad pugnam, propterea quod diuinum hunc somnum ut conciliat Deus per verbum diuinum, supernaturalesque illustrationes, sic nutrit, fouet, tuetur

tuetur eiusdem diuini verbi vi, prædicatorumque eius præsidio aduersus Diaboli fraudes, mundique tenebricosas acies. Sponso simul instar vmbraculi, siue tentorij est somnus sponsæ, quo seipsum mirificè recreat. quod id sit de lignis Libani, virtutibus nempe solidioribus compactum, quod habeat columnas argenteas diuinæ doctrinæ firmitatem & perspicuitatem: quod operiatur purpura sanguine nimirum Christi Salvatoris: quod auro sternatur, siquidem partem medium charitate constraintus amore animarum pacificarum. Hoc ipsum vmbraculum ferculum pompæ sposo est, quo vehitur, quasi triumphans, conspicuè in eo vult ab animabus sanctis: quas siccirco inuitat ad egrediendum à terrenis occupationibus, ad videndum eum in suo ferculo deportatum, coronatum sponsæ amore corona humanitatis, qua circumdatus est in die desponsationis seu incarnationis: eodem enim in somno anima per Christi humanitatis ostium contemplatione ingreditur, & egreditur, & pascua amoris inuenit.

I Quāmpulchra es amica mea, quāmpulchra ^{cc Cantic. cap.} es? Oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus ^{cc} latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascendent ^{cc} de monte Galaad. Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis ^{cc} fatibus, & sterilis non est inter eas. sicut vitta cocci nea labiatua, & eloquium tuum dulce. sicut fragmæ malipunici, ita genæ tuae, absq; eo quod intrinsecus latet. Sicut turris David collum tuum, quæ adficata ^{cc} est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera tua sicut duo capreae gemelli, qui pascuntur in liliis.

S E C V N D I sponsæ status proprietates ac vites numerans sponsus, animæ cōtemplantis pulchritudinem formaque describit,

scribit, adhibitis variis elegantibusq; comparationibus. Comparat vim animæ ac spiritus, qua sponsa à Deo vocata in puncto temporis rapitur in ipsum, & nulla re interposita, scintillantes mentis oculos defigit in sponsum, amabilissimis columbam oculis, miri, intusque latentis candoris indicibus. Cogitatus verò spirituales, & subtilissima consilia, quibus anima vtitur, ut se ad eundem sponsum contemplandum erigat, crinibus pulcherrimis ex capite super frontem dependentibus: & pilo caprarum candidarum, quæ se quasi spectandas proponunt in monte Galaad, eum ornantes sua præsentia atque albore. Meditationem sponsæ, quæ res diuinæ degustans eas deinde accuratius remandit, dentibus ouium concinnè detonsarum, & è lauacro hilariter exeuntium, quæ tamen gemellis foetibus sint fœcunda: Propterea quod meditatur res diuinæ sponsa, non vt meditationi insistat solùm, sed vt ex ea vberes sanctarum actionum fructus capiat, exerceatque fidem, quæ per dilectionem operatur. Ardentem sponsæ orationem, qua in Dei laudem prædictis tribus rationibus incitata prorumpit, labris ad filii coccinei similitudinem rubris, quibus locutio eius redditur gratiosa. Conuersionem faciei sponsæ ad sponsum magna erga eum reuerentia rubore quodam mista, qua indicatur amabilissimus, ac in primis ingenuus animæ sanctæ pudor, malorum punicorum acinis fragmine quopiam diffracto apparentibus. Mentis sponsæ in Deum erectionē resto cuiquam collo, & turri Dauid admirabili arte constructæ, ac munitissimæ. Spiritualem denique gustum, vbertatem diuini Spiritus, saturitatem animæ ex sponsi quantumcumque ænigmatico conspectu, quæ inter contemplandum tum affectu, tum mente à sponsa percipitur, vberibus duobus, instar duorum hinnulorum capreæ rotundorum, amoris, intelligentiæque lacte plenissimis.

„ *¶ Donec aspiret dies, ¶ inclinentur umbra, vadam ad montem myrrha, ¶ ad collem thuris.*

„ *¶ Quamuis anima contemplationis habitū sit adepta, corpora ta-*

re tamen inclusa corpori ut seruiat, à contemplationis actu aliquando cesseret, necesse est: tumque ea ratione à sposo deseritur. Idcirco enim dicit: Dum flagrantissimus est æstus, & fugiunt umbræ, hoc est, eo ipso tempore quo adhuc vis diuinæ charitatis sponsam inflamat, & fugatis terrenis illustrat mentem eius, veldum illa tantisper redit ad humanum diem, siue umbram noctis, secedam, inquit sponsus, ad tempus in cœlos omni odorum suavitate abundantes.

¶ Tot a pulchra es amica mea, ¶ macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, ¶ veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Samir ¶ Hermon, de cubilibus leonū, de montibus pardorum. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, ¶ in uno crine collit tui. Quam pulchra sunt mammae tuae, ¶ soror mea sponsa? pulchriora sunt ubera tua vino, ¶ odor vnguentorum tuorum super omnia aroma-ta. Fauns distillans labia tua sponsa; mel ¶ lac sub lingua tua; ¶ odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuae paradis malorum punicorum cum pomorum fructibus. ¶ Cypri cum nardo, nardus, ¶ crocus fistula ¶ cinnamomum cum uniuersis lignis Libani; myrrha ¶ aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortoru-puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.

Sponsus ac si sponsæ absentiā diu ferre non possit, paruo interuallo ad eam reuertitur: eiusque puritate ac forma collau-

data, postulat ut eodem mentis candore ac robore ad ipsum
cedeat, alliciens eam amantissima inuitatione, eaque repetita,
præsenti ac præstanti amoris præmio, adducto ante eius ocu-
los horrore mundi, ad quem est regressa, vt potè difficultibus
pleni, & qui receptaculum etiam sit leonum atque pardorum,
hominum nimurum vi, & arte à solitudinis quiete animam re-
uocantium: In primis autem quòd corde ab ea vulneratus sit,
quasi sagitta, uno contemplationis eius oculo, ligatusque ab
eadem uno recti amoris eius vinculo, quasi uno crine colli:
quòd castissimi eius amores, suavitatesque, quas expertus est,
eam spiritualiter amando, superent omnia terrena solatia, illa
quoque, quæ vel odorum fragrantia homines mulcent ac te-
nent, vel suæ dulcedinis vi etiam inebriant. Osculum eius, siue
coniunctionem ipsam charitatis fauum esse, ex quo distillat
mel, & lac in ore sponsæ, hoc est, in ipso eius amoris spiritualis
actu, exitum de corpore veluti de indumento ad contempla-
tionem sponsi, odorē esse suauissimum. statum denique spon-
sæ contemplantis solutū omnino & vacuum rerum creatura-
rum cura & cogitatione, vt soli sponso vacet, hortum esse con-
clusum omni pretiosorum fructuum vbertate conspicuum,
fontem obsignatū, qui quò magis impeditur, ne effluat ad iu-
uandos alios, eo maiore impetu ad internarum animæ faculta-
tum hortos irrigandos, erumpit.

Tertius amoris gradus, siue tertius sponsæ status,
qui in quinto, sexto, & septimo Canticorum capite describitur.

CAPVT XII.

*Surge Aquilo, & veni Auster, & perfla hor-
tum meum, & fluent aromata illius.*

RANSITIO est ad tertium amoris statum, ad quem
sponsam præparat sponsus oratione conuersa ad
Aquilonem & Austrum. Aquiloni imperat, vt ma-
turet fugam, volens sponsam ab eo somno excita-
re, quo

re, quo tota in unius sponsi contemplatione defixa, & in eius
soli amore conquiescens, frigefacta & penè mortua exten-
nis actionibus cernitur. contrà, Austrum inuitat, vt calore suo
virtutum sponsæ, charitatis præsertim, aromata liquefaciat, vt
dilapsus eorum odor latè diffundatur in salutem animarum.

*Veniat dilectus in hortum suum, & comedat &
fructum pomorum suorum.*

Flare Austrum feruentioris charitatis ad salutem anima-
rum quærendam, idem esse ac fluere ad consolationem pro-
priam augendam opinata sponsa, rogat sponsum, vt hortum
sui cordis inuisat, hoc est, nouo amoris additamento cumu-
let. quo vicissim ipse suauitate eius quasi recentibus pomis
pascatur.

*Veni in hortum meum soror mea sponsa: mes &
sui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi &
fauū cum melle meo, bibi vinū meum cum lacte meo.
Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.*

Se iam hoc functum munere respondet sponsus: ac hor-
tum cordis ingressum charitatis eius dulcedine saturatum sa-
pius esse. nunc velle se, vt fructus amoris sui proponat etiam
aliis, & eos consuetudine ac prædicatione sua in amicos ho-
mines charissimosque deriuet.

*Ego dormio, & cor meum vigilat. vox dilecti
mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, co-
lumba mea, immaculata mea: quia caput meum
plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.*

Sponsa adhuc secundo contemplationis somno de-
tentæ corporis sensibus, Deo tamen animo vigilante, spon-
sus queritur, se quasi in viam eicatum extra domum, hoc est,
extra multorum corda manere, & in cæcitatibus eorum tenebri-
cosis noctibus rore quodam frigoreque nocturno madetem-

xomam, & rorantes cincinnorum fimbrias gerere. quòd cœlestis sapientia, quæ à Deo tanquā à capite fluit, eiusq; admirabilis pulchritudo quasi frigeat, & obscurata delitescat penuria eorum hominum, quorum est eam exemplo verboque illustrare. Obnixè igitur & amantissimè obsecrat sponsam, vt sibi aditum aperiat in hominum animos.

„ *I Expoliani me tunica mea, quo modo induar illa? laui pedes meos, quo modo inquinabo illos? Dilectus meus misit manum suam per oramen, Et ventus intremuit ad tactum eius. Surrexi ut aperrirem dilecto meo: manus mea stillauerunt myrrham, Et digitum pleni myrrha probatissima.*

Recusat sponsa, quæ corpus mente ex eo excedendo quodammodo exuerat, illud iterum induere, dum restituitur corporis actionibus, & quæ liberando affectus omni admistione terrena, quasi pedes animi abluerat, illos iterū inquinare soribus humanæ consuetudinis, cum hominibus agendo. Ab hac sententia deducitur à sposo instinctu quodam occultiore, quo is viscera misericordiæ eius ad commiserandos humanos casus flexit. Quare vehementi miserationis affectu exspecta sponsa, tertium statū amoris ingreditur, surgitq; à contemplatione, vt in hominum corda sposo aditum patefaciat actionibus & prædicationibus pœnitentiæ, quæ myrrha est, ea que probatissima.

„ *Pessulum ostij mei aperui dilecto meo; at ille declinauerat, atq; transferat. Anima mea liquefacta est, vt locutus est. Quæsui Et non inueni illum: vocaui, Et non respondit mihi. Inuenierunt me custodes, qui circumueunt ciuitatem: percusserunt me, Et vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.*

Statuit

Statuit sponsa intermittere contemplationis actum, & impeditum hoc salutis hominum, quasi pessulum tollere. vacat ergo aperiendo ostio salutis animarum. Sed interim abisse sponsum animaduertens eius absentiam deplorat. Commemorat vim suavitatis eius, eam videlicet, qua intus commota sunt viscera eius ad commiserationem aliorum, querit illum, & vocat, nec ille se restituit. Quin inuentam se dicit, in animabus scilicet, quas sponso acquisuerat, à custodibus lustrantibus ciuitatem, hoc est, à Rectoribus mundi, & tenebrarum, qui circumueunt querentes quem deuorent: qui percusserunt eam, colaphizantes eam stimulis carnis, & grauibus temptationibus: & vulnerauerunt, allicientes ad peccati consensum: Denique expoliauerunt eam pallio suo, hoc est, Christo, quo animas illas laboriosis suis actionibus induerat.

„ *I Adiuro vos filii Hierusalem, si inuenieritis Dilectum meum, vt indicetis ei, quia amore languo. Qualis est Dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum; qualis est Dilectus tuus ex Dilecto, quia sic adiurasti nos?*

Adiurat sponsa adolescentulas perfectionis studiosas, vt quando ab se discessit sponsus, significant illi, si forte occurràt, se præ nimio eius amore deficere. Supplicibus hisce verbis exactitatem Adolescentulæ, pulchritudinem sponsæ quam antè non agnouerant, prædicantes rogant eam obnixè, vt quoniam tam grauiter ipsas adiurauit, edisserat, qualis tandem sit ille spōsus, quem præ aliis & amat, & amabilem prædicat.

„ *Dilectus meus candidus Et rubicundus, eleetus ex millibus. Caput eius aurum optimum: Cœma eius sicut Elatha palmarum, nigra & quasi coruus. Oculi eius sicut columba super riuos aquarum, que lacta sunt lota, Et resident iuxta fluenta plenissima.*

„Gene illius sicut areola aromatum consita à pigmentariis. Labia eius lilia distillantia myrrham primas.
 „Manus illius tornatiles, aureæ, plena hyacinthis.
 „Venter eius eburneus, distinctus sapphiris. Crura il-
 lius, columnæ marmoreæ, quæ fundatae sunt super ba-
 ses aureas. Species eius ut Libani, electus ut cedri.
 „Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.
 „Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus, fi-
 lia Hierusalem.

Satisfacit Adolescentularum postulationi sponsa, pingitque diuinis coloribus sponsum. Ex albo & rubro mixtus color diuinæ humanæque naturæ societas & complexus est, quo antisignans est omnium Prædestinorum Christus: Aureum caput gratia & charitas fons reliquarum virtutum eius. Capillus pulcher & bene pexus ad similitudinem multiploris filii, quod ex palmæ theca primum erumpens nigricanti colore splende-
 fit, cogitationes eius sunt atque consilia euigilatissima, salu-
 berrima, & quæ sua specie allicant intuentes, nigroreque dissipa-
 tatas oculorum vires & intentionem cogant in vnu sponsum. Mansuetudo sponsi est colubæ oculus, & quæ eum ambit qua-
 si purpureus orbis, ignea amoris eius vis: siue dona ipsa Spir-
 itus sancti, quæ Christo insunt tanquam fonti, & ex eo vt flumi-
 na in homines influunt. Genæ eius areolæ diuersorum florum
 cōspiratione pulcherrimæ virtutes sunt in Christi externa spe-
 cie, quasi in uno conspectu positæ ad conciliandum amorem,
 modestia, verecundia, ingenuitas, probitas. Labia distillantia
 myrrham diuina Christi est eloquentia, & dicendi vis maxima:
 lilia autem, nempe purpurea, propter amantissima, amabilissi-
 ma que eius verba. Manus teretes, & ornatae hyacinthis actio-
 nes perfectissimæ, & infinito pretio pretiosissimæ. Venter ebur-
 neus, siue ebur intelligens, sapphiris distinctus, cor affectionis
 Christi sedes, eas ita temperans, vt omnino rationi subiiciat,
 efficiat-

efficiatque omni prædicatione dignissimas. Fortitudo autem, qua nos quoq; fortes Christus reddit eius maximo amore ni-
 xa, sine dubio crura & columnæ marmoreæ sunt, fundatae su-
 per aureas bases. Ut autem explicet admirabilem Christi ex-
 cellentiam, qua Angelos ipsos longè superat, cedro altissimæ,
 super altissimum Libanum sitæ similem dicit. Denique guttur
 eius suauissimum vox Christi est, qua animam intus alloquens
 sensim in cor eius illabitur tanta suavitatis affluentia, vt ea
 eius amore incensa clamet: Totus est desiderabilis. Vel, Totus de-
 sideria. Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus. Vel, Talis est
 Amor meus, filia Hierusalem.

*¶ Quo abiit Dilectus tuus ô pulcherrima mulie-
 rum? quo declinavit Dilectus, & quaremus eum te-
 cum?*

Verbis sponsæ de sponso adeo eleganter suauiterque col-
 loquentis, ita captæ atque incensæ sunt sponsi amore fideles a-
 nimæ, vt solicite quærant ex ea, vt edisserat, quoniam ille diuer-
 terit: se enim solicitudinis eum quærendi socias esse velle.

*¶ D I L E C T V S meus descendit in hortum suum. cap. 6. cap. 6. cap. 6. cap. 6.
 ad areolam aromatum, vt pascatur in liliis, & lilia
 colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui
 pascitur inter lilia.*

Quibus illicò respondet sponsa, se adhuc inter homines
 ad eorum salutem commorante, ad cordis sui hortulum spon-
 sum esse reuersum, ac se rationem adinuenisse, qua etiam inter
 hominum turbas ipsa sponso, & sibi vicissim sponsus mutuo
 posset amore coniungi. In hoc enim amoris statu, quamuis i-
 nitio, cum à contemplatione disceditur, internum illud diui-
 nae præsentiae solatum, æstusque amoris deferuerat: progressu
 tamen temporis ac laboris propter sponsum suscepit inuenit,
 facile anima etiam inter homines tempus vacandi Deo, eo que-
 summa cum animi suavitate perfruendi.

Pulchra

„ **I**Pulchra es amica mea, suavis & decorasicut
„ Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.

In hoc statu sponsus laudat fidelem animam, dicitq; ipsam adeo pulchram nobilemque esse ac Thersa & Hierusalem Regum Israël & Iuda Regias principesque ciuitates; eiusque oculorum coniectum adeo vehementem esse atq; violentum, ut corum acies ei ita formidolosa sit ac acies militum ad dimicandum instructa. Proinde sequitur:

„ **I**Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.

Hoc est, deiice paululum oculos tuos à me: eorum enim accerrimam vim ferre non valens, ab ea, in cuius, ait, vultu alioquin oculi mei habitat, oculos abstinere compellor, tantisper dum respiro.

„ **I**Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro; omnes gemellis fetibus, & steriles non est in eis. sicut cortex mali punici, sic genatue absq; occultis tuis.

Laudat spōsam similiter ad laudationem primi status pulchritudine, ut oculorum, sic capillorum, dentium, genarum: quæ quid significant, capite secundo exposuimus, & in calce huius adhuc dicemus.

„ **I**Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea: una est matris sua, electa genetricis sua.

S E R M O N E M paucis concludens, affirmat, animas in secundo contemplationis statu esse veluti reginas, vxoresq; multis: in primo vero statu qui actuosus est, tanquam concubinas plures:

plures: Incipientes, quæ quasi adolescentulæ ad nullum adhuc perfectionis statum peruererunt, ad perfectionem tamen aspirare cœperunt, innumerabiles esse. Animam autem, quæ tertium hunc statum actione & contemplatione conflatum tenet, vnam esse veluti columbam, pulcherimam, perfectissimam, vnicęque à se dilectam.

IViderunt eam filiae, & beatissimam predicaverunt: regina, & concubina, & laudauerunt eam.

Prærogatiuam & excellentiam sponsæ agnitam esse ait atque laudatam ab aliis animabus, quæ multis rebus ea inferiores sunt.

IQuæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Descendi in hortum meum ut viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisse et vinea, & germinassent mala punica. Nesciui, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. Reuertere Sunamitis, reuertere, reuerte, ut intueamur te.

Propter dignitatem autem, qua sponsa eminet inter alias animas, affirmat sponsus, illam, sicut Aurorę stellam inter alias stellas emicare. Et quidem ob actionis perfectionem qua prædicta est, extare inter eas sicut lunam: At propter contemplationis lucem instar solis maximo fulgore compleri. Propter vitam denique, quæ ex vtroque gradu constat, similem esse dicit militiæ castrorum, nimis cœlestis exercitus, quæ innumeris radiis, quasi tot amoris iaculis sponso traiesto terrorem iniecerit. Idque ex eo confirmat, quod cum aliquando ad spōsam tanquam ad hortum nucum pomorumque animi gratia diuertisset sponsus, statim ac in eam oculos intendit, ita eius

aspectu ardente amorem spirante percussus, & consternatus animo est, ac si in expeditissimas nobilissimi exercitus in ipsum ruentis quadrigas & acies ex inopinato incidisset. Id porro intelligens sponsa declinat ad tempus sponsi presentiam, quod ille minimè ferens, terque quaterque eam ad se suauissimè reuocat.

Cap. 7. Cant. 22 **Q**VID videbis in Sunamite, nisi chorus castorum? Quām pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis? Functura fæmorum tuorum sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poulis. Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis. Duo ubera tua sicut duo hinnuli gemelli caprea. Colbum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut pisces in Hesebon, quæ sunt in portafilia multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, que respicit contra Damascum. Caput tuum ut Carmelus, & coma capitis tui sicut purpura Regis iuncta canalibus. Quām pulchra es & quā decora charissima in deliciis. Statura tua assimilata est palma, & ubera tua botris. Dixi, ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, & erunt ubera tua sicut botri vineae: & odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum sicut vinum optimum dignum dilecto meo ad potandum, labii s̄q; & dentibus illius ad ruminandum.

S P O N S A reuertente, mirificè illius aspectu delectatus sponsus, pulchritudinem perfectionis, quam in hoc gradu tercio obtinet à pedibus ad caput usque non sine magno mystici cuius-

cuiusdam ordinis Sacramento miris quibusdam laudibus præ coniisque extollit, suas in ea delicias omnes positas affirmans, seque eius virtutibus admirabilibus, clarissimisq; inter se continentibus captum. Pedes, gressusque officia sunt virtutum exteriora, quibus virtutes internæ nituntur, præcipue vero humilitas, lenitas, mansuetudo, quæ perfectam animam amabilem reddunt, & principis filiæ nomine, hoc est, animo excelsō ac generoso dignam. Iuncturæ femorum sicut monilia, fortitudo Christiana est instar artificiati monilis teres atq; perfecta. Vmbilicus & venter temperantia: Vbera Iustitia, liberalitas. Colbum & oculi, oratio, & contemplatio amoris plenissima: Nasus grauitas, & prudentia: Caput gratia, & charitas. Capilli purei cogitationes sunt amoris à quo deriuantur, colore diffusa. Admiratus propterea sponsus tantam pulchritudinem, sponsam sibi in sancto amore ac in deliciis esse cōmemorat. simusque structuram virtutum antedictarum adeo excelsam esse, & altam, vt sibi etiam cum labore multo tanquam in proceram palmam ascendendum in eam omnino sit, ad colligendos gustosque suauissimos earū fructus. Denique sermones sponsæ de rebus spiritualib' ac diuinis uberrimos esse, dulcissimos, efficacissimos, nec dignos solū qui summa gratia à spōso recipiantur, sed etiam quos ille assidue animo repeatat, ac ruminetur.

Ego Dilecto meo, & ad me conuersio eius, veni. Dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane surgamus ad vineas. Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea. Mandragora dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: noua, & vetera, Dilecte mi, seruauit tibi.

Sponsa statim Dilecto in amore respondens, se totam, & quæ sua sunt omnia cum summa animi demissione sponso cōmittit,

mittit, inuitans eum ad solitudinem cordis sui, ut in ea tempe-
stiue, hoc est, opportunè, & magna cum vigilantia simul cum
sponsa collustret vineam animæ, num flores bonorum deside-
riorum fructus edat actionum sanctorum: num magna sit spes,
ut esse debet, maioris in dies progressionis in via perfectionis:
quo modo crescant amor Dei, & proximi, duo vbera sponsæ,
quibus suauissimè pascitur sponsus: an latè fundatur euangeli-
cæ castitatis odor. Hæc omnia, ait sponsa, domini nostræ tibi cō-
dita seruo ô spouse; *Noua*, inquam, & *vetera*, hoc est, *Quicquid*
mihi nouis gratiæ muneribus abs te donatum est, & deinceps
quotidie datur: & quicquid item antiquo tuo beneficio abs te
mihi insitum fuerat à natura.

---

*Quarti Amoris gradus, siue quarti sponsæ status,
qui in octavo Canticorum capite descri-
bitur, explicatio.*

C A P V T XIII.

*Q*VIS mihi det tefratrem meum fugentem u-
„bera matris meæ, ut inueniam te foris, & deosculer
„te, & me iam nemo despiciat? Apprehendam te, &
„ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & da-
„bo tibi poculum ex vino condito, & mustum malo-
rum granatorum meorum. Læua eius sub capite
„meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro
„vos filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neq; euigilare fa-
„ciatis dilectam, donec ipsa velit.

Spousa

SPONSA à tertio amoris & perfectionis statu ad quartum statū, summiūque charitatis gradū contendit, vt sicut ante in tertio à Dei contēplatione miseratione compulsa ad subleuandos homines descēderat: sic nunc ab hominū salute procurata ad Deum iterum cōtemplandū, amoreq; possidendū reuertatur. Siquidē in Canticas vterq; pgressus continetur: ille nimirū, quo anima recta ad Deū proficiscitur, Deoq; se iungit, & is, quo cum eadem à Deo ad homines deflexisset, rursus ab hominibus redit ad Deū. Primus est veluti motus rectus, quo anima Deum diligens ad Deum ascendit vi contemplationis. Secundus est quasi circulus, cuius exordium Deus est: Dei enim amore excurrit ab eo anima ad homines: terminus Deus idem, ad quem eiusdem amoris vi recurrit ab hominibus. Primus perficitur duobus prioribus amoribus, & perfectionis gradibus. Secundus, posterioribus duobus. Initium prioris progressionis primus gradus est, finis secundus: posterioris initium tertius est, quartus finis.

Sponsa igitur in tertio gradu posita, post multos exantlatos labores in ope hominibus ferenda, postque vberes fructus ex ea exercitatione collectos, ad quartum amoris gradum, æternam inquam remunerationem & réquiem expetendam acceditur. Libertatem namque filiorum Dei ardenterissimè appetens, simulq; vinculis carnis exolui, & esse cum Christo, non amplius inuitat ad amplexus, ut sub ymbbris occultatum, aut quasi præ pudore velatum spōnum, sed omni suspicitionis timore sublato, palam, & coram Angelis Dei, castissimè vt fratrem amplecti, oscularique percutit, afferens tyndi sibice beati complexus & amoris vinculis tenendum eum ac fruendum, introducendumque in sanctam domum coelestis Hierusalem matris nostræ: ibique hausturā se ex eo rectam rationem illum perfectè amandi, amoribusque illius inseruēt, vici- simque illi amorem suum quasi præstantissimū vīni, & illicundissimæ potionis poculum propinaturam. Ad hanc igitur libertatis spem exardescens sponsa caput mentis tollens super

finistrām manū vitē præsentis, & propinquam iāmiam æternā vitē dexteram arripiens, quasi inter sponsi amplexus placidissimè conquiescit, vt propterea res creatas, aut alias animas adiuret sponsus, ne eam ab hoc spirituali somno vlla vitē mortalis illecebra audeant excitare.

¶ *¶ Quae est ista qua ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?*

In hoc somno sponsa quartum tenet perfectionis gradum: in eoque duce cupiditate ac desiderio cœlestis patriæ ab huius mundi deserto in paradisum, deliciarum domicilium penetrans, non solūm rerum corporearum in currentibus imaginibus, sed ea etiam sollicitudine liberata, qua in lucrantis hominibus tertius status occupatur, ita quiescit, vt cum summa cæterarum spiritualium animarum admiratione, præ nouo quodā amoris æstu super dilectum suū quiete dulcissima seipsam declinans, in cœlestis patriæ ac sempiternæ lucis splendore peruigilet.

¶ *¶ Sub arbore malo suscitauit te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Pone me ut signaculum super cortuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio; dura sicut infernus emulatio, lampades eius, lampades ignis atq; flamarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus sua pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.*

1. Ordinem commemorat sui progressus sponsa. Primo, ait, se conciliasse sibi sponsum, & quasi excitasse ad amorem suum in primo contemplationis statu, occulte tamen, & sub arboris ymbra; sit hæc meditatio crucis & passionis Christi. Secundo excitauit illum sibi sub eadem ymbra, siue vt alij legunt, de fruxis

¶ fruxit illū, contemplans quomodo ipsamet sponsa causa fuit, cur per mortem excinderetur filius Dei sponsus eius Christus factus homo, & in eius passionis, mortis, & multò maximè amoris contemplatione conquiescens ad secundum perfectiōnis gradum peruenit. In tertio autem statu affirmat se genuisse illum magno cum dolore in visceribus earum animarum, ad quarum salutem magno studio & labore, ob amorem sponsi incubuerat. Nunc autem aspirare se iam tandem ad quartum amoris & perfectionis statū, in quo eam inter cor & brachium veluti signaculum firmum ac minimè mutabile constitutam arctissimè complectatur sponsus, atq; deinceps semper in corde, & in oculis habeat. Ita siquidem Zelotypiæ in animo eius creuisseflammam, vt eius violentia, mortis, infernique vires inexpugnabiles superet, eundemque ignem nec vexationum afflictionumque aquis extingui, nec vlla consolationum terrenarum, aut facultatum quanta vis copia obrui posse.

¶ *Soror nostra parua & ubera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? si murus est, adificemus super eam propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedarinis. Ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Magna penuria in terris eorum hæminum est, qui infirmam multitudinem regant, eique vberibus miserationis & amoris lac verbi præbeant; qui etiam illi sint vice turris, & propugnaculi aduersus spiritales inimicos. ob quam causam desiderium cœlestis patriæ, quo sponsa exardescit, sæpenumerò propter hominum salutem à sponso differtur, dum animas, quæ intra secundi contemplationis status murum, quasi intra amoenissimi pomœrij claustra concluduntur, promoueat ad tertij statutis vbera misericordiæ induenda, in salute hominum curāda, muniendaque contemplationis illius moenia hisce actuosæ vitæ muneribus quasi propugnaculis iisque argenteis, quod argen-

argentis sonitum reddant acutum diuina concionatorum verba, dum pertinent usque ad intimas animorum cogitationes & volūtates: alias item animas, quæ primi status sunt, quarum idcirco ostium patet adhuc rebus creatis, quod nondum sibi planè comparauerint cōtemplationis habitum, quo illud tanquam tabula cedrina occcluditur, ad perfectiorē hūc statum prouehat. Hac igitur spōsione facta tantisper iuuandi animas, dum sponsō sit factum satis, afferit sponsa se murum, vbera, & surrim aliis animabus euasisse, sequē eam, penē in hac re pacē adeptam esse, quam ex ea quam optabat felicitate esset asecuta, atque ita in Dei voluntate prorsus acquiescit.

¶ Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos:
„ tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius
„ mille argenteos. vinea mea coram me est. mille tui
„ pacifice, & ducenti his qui custodiunt fructus eius.
„ Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me au-
„ dire vocem tuam.

2 Timoth. 5.

Ex his verbis intelligitur, Deum Regem pacificum vineā multitudinis populorum animabus perfectioribus, quæ sponsæ sunt, excolendam, custodiendamque committere, non solum ut hominum ad salutem redeuntium fructū millesimum Deo referant, sed ut etiam sibi ducentesimū colligant: dumque suam aliorumque salutem curant, duplii honore, ut qui bene presunt, digni habeantur. Nunc autem vineam sibi curæ esse factetur Deus, seque illi custodes præficere, non minus tamen sibi cordi esse sponsam: quare ad sponsam Ecclesiarum in hortulis commorantem conuersus, hortatur eam, ut si quidem amici, hoc est, fideles populi eam auscultent, dum pascuntur ab ea verbo, & celi præcepto obtemperant, velle se tamen vocem quoque eius audire, in oratione nimirum, ac contemplationis feruore.

¶ Fuge dilecte mi, & assimilare caprea, hinnulog
„ cernuorum supermontes aromatum.

Ad

Ad extreum sponsa vel amoris vim sponsique præsentia ferre non valens, vel ut significet vniuersum hoc amoris canticum ita plenum esse altissimis Sacramentis, ut ea omnem humanam intelligentiam longè superent, ad fugam capessendam sponsum hortatur, idque tanta velocitate, quanta id facerent coelestes mentes: fugam autem non in quemcunque locum, sed supermontes aromatum, qui sunt coelestes orbes, in quibus beati spiritus omnium virtutum odore fragrantes ut ratione prædicti montes excellūt etiam ea capacitate, & perspicacia, quæ par est tantis mysteriis.

Hæcadumbrate, ex Canto Canticorum. nunc ex Patribus distinctè, & copiosè quoad possimus eadem illustremus.

Comparatio Actionis & Contemplationis.

CAPVT XIV.

 O C T R I N A M Christianæ perfectionis ex sacrorum librorum fontibus hauserunt Patres, vberius etiam explicarunt.

Ac primò illud ponunt, actionem antecedere primum. debere contemplationi perfectæ. Actionis autem nomine accipienda est hoc loco, prauorum affectuum, cogitationū non solum iniustarum & turpium, sed etiam inutilium, animæ & vitæ vniuersæ mortificatio, diuinorum præceptorum executio, & virtutum exercitatio. Sic sèpè S. Basilius, ibi præsertim, Basil. serm. ad Baptismum. vbi docet, qua ratione aperire nobis aditum debeamus ad perpetuam de Deo cogitationem, quæ sanè vel contemplatio est, Et constitut. monast. cap. 5. vel contemplationi vnicè inseruit.

Ob hanc deinde rationem illud tanquam consequens sub- secundum. iiciunt iidem Patres, vitam quæ in actione est, priorem esse ea, quæ in contemplatione versatur. Sic S. Gregorius: *Duæ sunt, Homil. 3. in inquit, sanctorum prædicatorum vita, actiuas illicet, & contemplatiua, sed actiuaprior est tempore quam contemplativa, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem.* Et S. Bernardus: *Quid est quod serm. 3. in As- tron. sumpt. B. Maria virginis.*

Tyy

intrantem I E S V M Martha excipit, discurrevit, & ministrat; Maria vero secus pedes sedens ingressi, in eius verbū cor suspendit? nisi quia prius est actio, postea vero contemplatio? Hoc idem adeo inculcat Cassianus col.
Cassianus col.
Lat. i. C¹⁴.
Liber de Incarnatione Verbi. *Cassianus, vt sine hac affectuum actuosa compressione, ingenitique vita puritate obtineri posse sacrarum Scripturarum intelligentiam neget. quod vel intelligendum est ad eum modū, quem antè scripsérat S. Athanasius, ad scripturarum nimirum sanctitatem capessendam, non magis dignè preparari hominis animū, quam conscientię puritate & vita sanctimonia;* Tunc enim diuinè de Deo philosophamur, cùm Deum glorificamus, & portamus in corpore nostro: veldicendum (quod non obscurè ipsem indicat) loqui Cassianum de donis SPIRITI TVS, qui Scientia, Intellectus, & Sapientia nominantur. S. Augustinus lib. i. de serm. Domini, cap. 9. *Sentius certè de dono intellectus differens affirmat, non nisi mundus corde congruere, & constans est magnorum Theologorum sententia, SPIRITVS sancti dona non nisi hominibus sanctis Deique amicis dari.*

*Tertio statuunt Patres, actionem longè diuturniorē contemplatione esse oportere, non solum antè, sed in ipso etiam contemplationis vsu, ita ac si septenario in sex & unam disperito sex partibus actioni tributis, septimam solam contemplationi relinqueremus. Seruus Hebreus, inquit S. Gregorius, em- 3. in Ez. ezechiel. *ptus sex annis seruire precipitur, ita ut in septimo liber exeat gratis.**

Quid enim per senarium numerum nisi actiua vita perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplativa vita exprimitur? Sex ergo annis seruit, & septimo egreditur liber, qui per actiua vitam, quam perfectè exhibuerit, ad contemplativa vita libertatem transit. Homil. 5. in Ezechiel. *Et adhuc explicatus alibi: Cūm ab actiua vita ad contemplatiuam surgimus, quia diu mens stare in contemplatione non valet, sed omne quod de aeternitate per speculum, & in anigmate cōspicitur, quasi furtim hoc, & per transitum vider, ipsa sua infirmitate, ab immensitate tantæ celsitudinis animus repulsus, in semetipso relabitur, & necesse est, vt ad actiua redeat, seq̄, ipsum continuè in ipsu bona operationis exerceat, sicq; sit, vt ipsis suis bonis actibus ad superiora rursus in contemplationem surgat.*

Affe-

Afferunt quartò iidem, meritis contemplationem actio- *Quartum:*
ni præstare. Quia, ait S. Gregorius, *contemplativa vita minor quidem tempore, sed merito maior est quād actiua, sacri Euangeliū ver- Lib. 6. moral. cap. 28.* bis ostendit, in quo dua mulieres diversa egisse referuntur. Mar- Luca 10. thæ cura non reprehenditur, Mariæ vero etiam laudatur, quia magna sunt actiua vita merita, sed contemplativa potiora. Vnde nec auferri unquā Mariæ pars dicitur, quia actiua vita opera cum corpore trans- eunt, contemplativa autem gaudia melius ex fine conualescunt.

Quinto, contemplatio de Patrum sententia, præmium est *Quintum:* actionis: nec tamen eam quærentibus, aut procuratibus semper datur. idque duas ob causas. Prior est, quia ad eam aspirant aliqui nōnunquam non planè domitis terrenis affectibus, nec in virtutibus exercitati. Enfortè appetis & ipse (scribit S. Bern- serm. 46. in ardus) contemplationis quietem, & benefacis, tantum ne obliuiscaris *Prima causa:* flores, quibus lectulum sponsa legis aspersum. Ergo cura & tu tuum similiter circumdare bonorū floribus operū, virtutum exercitio, tan- quam flore fructum, sanctum otium præuenire: alioquin delicato satis otio dormitare voles, si non exercitatus quiescere appetas, & Lie fa- cunditatē neglecta, solis cupias Rachelis amplexis oblectari. Sed & præposterus ordo est ante meritum exigere præmium, & ante labo- rem sumere cibum; cùm dicat Apostolus: Qui non laborat, non man- 2. Thessal. 3. ducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, vt scias nisi obedientia man- Psal. 118. datorum contemplationis gustum penitus non deberi.

Posterior causa est, quia inepti nonnulli natura sunt ad contemplationem, non item ad virtutum actuosarum exercita- *Secunda causa:*
tionem: quare hi arcendi sunt, vt S. Gregorius monet, à con- Lib. 6. moral. templatione, in qua non sine erroris periculo versari possunt, cap. 26. & continendi intra fines actionis, in cuius muneribus fructu- sè occupantur.

Ex his est & aliud S. Gregorij dictum, actionem ad salutem *Homil. 3. in nobis adultis esse necessariam: neque enim carere possumus Ez. ezechiel.* vsu virtutum, contemplatione possimus. Quandiu, ait, inter proximos vivimus, quamvis utraq; ex dono sit gratia, una nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum ad eius regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplati- uione a

ua ergo vita intrare possunt ad cœlestem patriam, qui bona quæ pos-
sunt, operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non possunt,
si negligunt bona operari, quæ possunt. Illa ergo in necessitate est, hac
in voluntate, illa in seruitute, hac in libertate.

Denique intelligat hic proficiens, sicut ineptum natura
ad contemplationem accedere superuacaneum est; sic in ea
velle versari eum, qui non antè diuque in excolenda virtute,
& se ipso peruincendo laborauerit, præposterum & omnino
inutile ac noxiū. Et quia de actione hoc nomine accepta à
principio secundi libri huius operis ad hunc usque locum scri-
ptum est satis, finem facio, si prius ut clausulam tractationis,
verba hīc S. Gregorij adscriptero, quæ sic habent: *Quisquis er-
go iam in se contumelias carnis edomuit, superest ut mentem per stu-
dias sanctæ operationis exerceat: & quisquis iam mentem persancta o-
pera dilatat, superest ut hanc usq; ad secreta intime contemplationis
extendat.*

*Lib. 6. moral.
cap. 25.*

De duplice genere actionis; & de ea vita, qua ex actione & contemplatione conflatur.

C A P V T XV.

*In Pastorale
Par. 2. cap. I.
Et homil. 14 in
Ezechiel.*

SE & alia adhuc ratione usurpatur à Patribus no-
men actionis, pro exercitatione nimirum sanctæ
prædicationis, & functionibus eorum ministerio-
rum, quæ ad proximos iuuandos in rebus præser-
tim spiritualibus necessariae sunt. Sit Rector, ait S. Gregorius,
actione præcipiens. Et alibi: *Actiua vita est, panem esurienti tri-
buere, verbo Sapientie nescientem docere.* Hæc actio contem-
plationi iuncta efficit aliud genus vitæ, quod quia componi-
tur ex vtraque, à plerisque mixta vita dicitur: qua simul utili-
tati hominum incumbitur, & Deo suo tempore vacatur. At-
que ut contemplatio præstat actioni, sic vita mixta dignitate
vtramque superat.

In actione hac versari potest homo dupliciter: vel cum
nulla,

nulla, aut exigua deprauatarum affectionum mortificatione,
expers item contemplationis, aut penè expers: vel contrà pla-
nè domitis perturbationibus animi, & factis iā in virtute pro-
gressionibus magnis.

Non desunt, qui rudes adhuc & tyrones in utroque exer-
citationis genere, mortificationis nempe & contemplationis
operam nauant animabus iuuandis, & ut videtur, nō inutilem.
qui etiam audent se iis, qui seuocant se ab omni hegocio con-
templandi gratia, præferre, quod ipsi orent aliquando, agantq;
cum Deo sicut illi, homines etiam à peccatis ad virtutem vo-
cent, quod non faciunt illi. Ideoque nobilissimum illud vitæ
genus ex actione, & contemplatione coniunctū teneant, quod
ipsam per se contemplationem antecellit.

Verùm hi falluntur maximè, nec rem huius præstantissime
viuendi rationis, sed nomen usurpat. studium sanè tradendæ
doctrinæ sacræ populo de Augustini sententia, à quo nec san-
ctus Thomas dissentit, ad contemplationis statum aliquo mo-
do pertinet, sed nec hoc, nec qualecunque orationis studium
satis sunt, ut obtineatur ille perfectissimus status contempla-
tionis superior: nec enim qui in hoc est constitutus, ad anima-
rum lucra descendit ex actione studiorum prædicto, sed ex con-
tinua mortificatione, altissimaq; contemplatione vi diuini
maximiq; amoris ex his quasi fontibus deriuati. quæ senten-
tia sanctorum Patrum est constantissima.

Sanctus Gregorius ubi dixisset, eum, qui carne domita, san-
ctæ operationis studia exercuit, antequam doceat alios, debe-
re se ad secreta intimæ contemplationis extendere, addit: *Neg-
enim perfectus præparator est, qui vel propter contemplationis studium
operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda
postponit.* Hinc est enim quod Abraham coniugem mortuam in sepul-
chro duplice sepelit; quianimirum perfectus quisque præparator extin-
ctam à presentis vita desideriis animam suam sub bona operationis te-
gmine & contemplationis abscondit, ut à carnali concupiscentia sub
actiua contemplativa q; vita quasi insensibilis lateat, quæ prius mundi
desideria sentiens mortaliter vinebat. Hinc est, quod humani generis

*ser. 27. de Ger-
bus Domini.
2. 2. 181. art. 3.*

Eccles. 6.

Eccles. 12.

Lib. 4. de doctr. Christi. cap. 14.

Lib. 19. de ciuitate Dei. cap. 19.

Gen. 18. in Cant.

Dent. 15.

Redemptor per diem miracula in urbibus exhibet, & adorationis studium in nocte pernoctat: ut perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserat, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnatur: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquètes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad proximi utilitatem redditur. Et paulò post: Quem implet charitas, incendit; unde & in Euangelio veritas dicit: Ignem veni mittere in terram. Idem autem tradiderat S. Augustinus, præcipiens ut ructet, & prius impleat, quam fundat. Et distinctius alibi: Ex tribus, inquit, illis vita generibus, oioso, actuofo, & ex utroq; composito, quamvis salua fide quisq; posset in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna premia peruenire: interest tamen quid amore teneat veritatis, & quid officio charitatis impendat. Nec sic quisq; debet esse oiosus, ut in eodem otio utilitatem non cogitet proximi; nec sic actuosus, ut contemplationem non requirat. In otio non iners vacatio delectare debet, sed aut inquisitio, aut inuictio veritatis, ut in ea quisq; proficiat, & quod inuenierit, alteri non inuideat.

Sed vtrumque genus vitæ, quod mistum aut est, aut videri potest, imperfectum, & perfectum aptissimè describens S. Bernardus, pulchrè illius temeritatem & pericula, huius emolumenta perfectionemque commemorat. Sic enim habet: Sed sane cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus, aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, si verbi causa plenus virtutibus cùm sis, forisq; nihilominus donis scientia & eloquentia adornatus, metu forè aut segnitie, aut minus discreta humilitate verbum bonum, quod posset prodeesse multis, inutili, immo & damnabili ligas silentio. Certè maledictus quod frumenta abscondis in populis. Rursum quod tuum est spargis, & perdis, si priusquam infundaris tu totus, semiplenus festines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & quis primogenitum tondens. Nimis vita atq; salute, quam alteri das, te ipsum fraudas, dum sana vacuus intentione, gloria inanis vento inflaris, aut terrena cupiditatis veneno inficeris, & lethali apostemate turgens interis. Quamobrem sis apis, concham te exhibe-

exhibebis, & non canalem. Hic siquidem penè simul & recipit, & refundit; illa verò donec impleatur, expectat, & sic quod superabundat, sine suo damno communicat, scies maledictum, qui partem suam facit deteriorem. Adhibet ad hoc idem confirmandum diuersos scripturæ locos: Salomonis; Stultus profert totū spiritum suum simul: Proverb. 29. Miserere animæ tuæ placens Deo: Noli nimium esse iustus: Matthæi; Ecclesiast. 30. Ne forte non sufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emite vobis: Apostoli: Non quod aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, Matth. 25. 2. Cor. 8. sed ex aequalitate. Concludit denique: Implere prius, & sic curato effundere: benigna, prudensq; charitas affluere consuevit, non effluere. Filii mi ne pereffluas, ait Salomō; Et Apostolus: Propterea debemus in tendere his, quæ dicuntur, ne forte pereffluamus. Quid enim? Tū ne Hebr. 2. Paulo sanctior? Sapientior Salomone? Alioqui nec mihi sedet ditari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? De cumulo, si valles, adiuua me: sin autem, parcito tibi. Alibi etiam acriter reprehendit eos, qui antequam ad veritatis lucem per puritatem peruer- niant, prædicant.

Hæc S. Bernardus. qui postquam his locis exagitauit eos, qui audaciores sunt ad Apostolica ministeria, quam par est, & vires eorum spirituales suppetunt, alio deinde loco docet, qua ratione qui se in contemplatione post mortificationem exercuerunt, adiungendis Christo hominibus alacriter inuigilare debet: Hoc siquidem vera & casta contemplatio habet, ut mentem quā ser. in Gen. 57. diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum replete zelo, & desiderio acquirendi Deo, qui cum similiter diligent, ut otium contemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermitat, & rursum potita votis aliquatenus, in hac parte tantò ardenter redeat in idipsum, quanto se fructuosius intermississe meminerit; & item sumpto contemplationis gustu, valentius ad conquirendal lucra, solita alacritate recurrat.

Sanctus Thomas etiam illud in primis opus doctrinæ, & 2.2. q. 188. art. 8. prædicationis commendat, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur.

Quod si qui hunc statum obtinet, fortasse dubitat, quando, contemplatione intermissa, actioni, aut contemplationi ope- ram

Eccles. 17.

Isaie 40.

2 part. Pasto-
ral. cap. 4.Lib. 19. deciuit.
Des. cap. 19.
Ser. in Cat. 57.

ram dare debeat; is intelligat, nō solūm contemplatorem, sed rudem etiam hominem & inexercitatum, cùm proximi spiritualis necessitas postulat, posthabit is omnibus rebus occupationibusq; in eo instituendo, & excolendo, quacunq; ratione possit, strenuè se laborare debere: *Vnicuique enim mandauit Deus de proximo suo.* Idque multò magis præstet oportet is, cui cura animarum commissa est, non solūm cùm necesse est, sed etiam suo tempore assiduè. *Clama,* inquit Isaías, *ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam.* Praconis quippe, ait S. Gregorius, officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit, ut ante aduentum Iudicis, qui terribiliter sequitur, clamando gradiatur. Et hæc quidem necessitas & ipsa quædam est officij, licet non à charitate sciuncta. quando apud S. Augustinum scriptum est: *Negocium iustum suscipit neceſſitas charitatis.* Extra verò hos casus necessitatis, S. Bernardus regulam huius deliberationis statuit esse orationem. Sic enim ait: *Vnicum in huiusmodi remedium, seu refugium oratio est, & frequens gemitus ad Deum, ut quid, quando, & quatenus nos facere velet, assiduè nobis demonstrare dignetur.*

Habent præterea religiosi homines perfugium aliud non minus tutum, maiorum suorum consilium, iussionemque, quibus cum explorata planè est tam doctrina, quām vita nostra, nihil est cur in huiusmodi rebus cùm imperantur, non promptissimè obtemperemus.

Sit igitur indubitatum, eos, qui sine mortificatione, & contemplatione se dant actuosæ vitæ ad salutem animarum (nihil dico de necessitate aut hominum, aut officiorum) non esse in eo perfectissimo statu, quem ipsi putant, sibique eos in re hac tamdiu lenocinari, ac fucum facere, quandiu non elaborauerint pro viribus continua sui victoria, & recta contemplati ratione, eum tandem gradum re attingere, cuius interim nomine sese oblectant.

Sit etiam certum, actuosam vitam duplē esse; vnam imperfectam, quæ primo statui sponsæ à nobis ex Canticis explicato respondet, alteram perfectam, & alioquin mista dicitur, quæ eadem est cum tertio statu eiusdem sponsæ. Superest nunc

de

de ipsa contemplatione agere, quæ in priore actione prægusta- tur tantum, habetur autem in posteriore, cuius ipsa fons & ca- put est, & secundus amoris status est apud Salomonem.

De Contemplatione.

C A P V T XVI.

GENITIVISSIMUM esse Contemplationis usum, intelligitur ex Scripturis sacris, in quibus præter soporem immisum in Adam à Domino, quem exstasim Genes. 2. fuisse, dubitandum non est; Legimus Isaac inclinato iam die egressum in agrum ad meditandum. Et vt de aliis ta- ceam, Daud certè posuisse se totum in contemplandis, perspi- ciendisque diuinis rebus, legibus præsertim ac mandatis Dei perspicuum est in Psalmis. Qui etiam cum Deo agens canit: *Mane ad tabo tibi, & videbo.* Vel vt legit S. Augustinus, *Cotem- plabor.* Immo, *Vnam, ait, petij à Domino, hanc requiram, ut inhabi- tem in domo Domini omnibus diebus vita meæ, ut contempler (sic i- dem legit) delectationem Domini.* *Psalm. 5.* *In Psalm. 26.*

Dominum Iesum contemplationi noctibus in primis o- peram dedisse, suprà retulimus ex S. Gregorio. Apostolos non minus contemplatores, quām prædicatores fuisse, ex Actis A- postolorū appareat manifestè, & ex epistolis S. Pauli, qui etiam *Cor. 4.* de se suisque similibus scribit: *Non contemplantibus nobis quæ vi- dentur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt;* *quæ autem non videntur aeterna.*

Patres oēs communi consensu statuunt, in Ecclesia Chri- stiana duas esse vitas, Lia & Rachele primū, deinde Martha, *Lue. 10.* & Maria diuino consilio adumbratas, actiuam & contemplatiuam nominant: illam ab actione, hanc à contemplatione.

Richardus de S. Victore: *Vt possumus, inquit, commodius ca- pere, quæ de contemplatione dicēda sunt, debemus primò, quid ipsa sit,* *lib. 1. de Con- templat. cap. 3. & 4.* *definiendo, querere, & quomodo differat à cogitatione, vel meditatio- ne.* Et postea: *Cogitatio per deuia quaque lento pede sine respectu per-*

ZZZ

uentio-

uentionis paſſim huc illucq; vagatur. Meditatio per ardua ſapè, & aſpera ad directionis fine cum magna animi industria nititur. Contemplatio libero volatu quoq; eam fert impetus, mira agilitate circumfertur. Et paulo pōst: *Contemplatio, est perspicax & liber animi cōiuitus in res perspiciendas usquequaque diffusus.* Meditatio vero, est studioſa mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter inſtens. Veleſt, prouidus animi obtutus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. Cogitatio autem, est improuidus animi obtutus ad euagationem pronus.

z.2.q.180.art.3. *ad 1.* Sanctus Thomas sic exponit: *Cogitatio, secundum Richardum;* videtur pertinere ad multorum inspectionem, ex quibus aliquis colligere intendit unam simplicem veritatem. Vnde ſub cogitatione comprehendiri possunt & perceptiones ſenſuum ad cognoscendum aliquos effectus, & imaginationes, & diſcurſus rationis circa diuerſa ſigna, vel quacunque perducentia in cognitionem veritatis latentis: quamuis ſecundum Augustinum decimo quarto de Trinitate, cogitatio dici poſſit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio vero pertinere videtur ad proceſſum rationis ex principiis aliquibus pertingentibus ad veritatis alicuius contemplationem. & ad idem pertinet consideratio ſecundum Bernardum, quamuis ſecundum Philosophum, omnis operatio intellectus, consideratio dicatur, ſed contemplatio pertinet ad ipsum ſimplicem intuitum veritatis. Hæc S.Thomas.

Lib. 14. cap. 7. *Lib. 3. de Anima.* Ex his facile conſtat, quām longè abſint à vera contemplatione illi, qui etiam ſine mentis euagatione multa animo voluunt, ex vno in aliud continuo dilabentes. Et quām propriè de Richardi ſententia, hi cogitantes potius, quām meditantes vel contemplantes dici poſſint.

Sed quia naturaliter, & circa res naturales occupatis accidere hæc poſſunt omnia; illud h̄ic intelligendum eſt, in Evangelicam contemplationem iisdem gradibus nixam eadem omnia conuenire, & simul alia plura, longe q; prætantiora. Primo enim eſt hæc Dei donum: *Reuelata, inquit Dauid, oculos meos,* & considerabo mirabilia de lege tua; *Et: Da mihi intellectum,* & ſcrutabor legem tuam. Dominus denique illuminatio mea; qui & propter ea Pater lumen à S. Iacobo appellatur.

Est

Est deinde donum Dei contemplatio, vel quoniam Deus menti imprimis species ſpirituales, per quas intelligantur res, quæ imaginibus illis adumbrantur, non ſine phantasmatibus tamen: vel quia abſq; phantasmatibus ullis diuino ac ſupernaturali lumine illustrata mens infixa hæret rei quam cōtemplatur. Quamobrem, quod post explicandum eſt, Patres Dei gratiam contemplationi præſentem agnoscunt.

Tertiò, vera contemplatio ita altè ascendiſt, vt inſra ſe relictis corporeis ſimilitudinibus, in ſinum conuoleat aeternæ veritatis. Adfero aliqua testimonia Sanctorum, & quidem præcipua: neq; enim necesse eſt omnia.

Sanctus Bernardus: Moriatur anima mea morte etiam, ſi dici potest, Angelorum (mortificationem mortem hominū dixerat) *ut præſentium memoria excedens, rerum ſe inferiorum corporearum que non modò cupiditatibus, ſed & ſimilitudinibus exuat, ſitq; ei pura cum illis conuertatio, cum quibus eſt puritas ſimilitudo.* *Talis ut opinor, excessus aut tantum, aut maximè contemplatio dicitur.* Rerum enim cupiditatibus viuendo non teneri, humana virtutis eſt; corporū vero ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, Angelicæ puritatis eſt: *vtrumq; tamen diuini munera eſt: vtrumq; excedere, vtrumq; te ipſum tranſcendere eſt.* Sed longè unum alterum. Beatus qui dicere potest: *Ecce elongauit fugiens, & mansi in ſolitudine. Non fuit contentus exire, niſi & longe ſe faceret, ut poſſet quiescere.* Translati carnis oblectamenta, ut minimè iam obedias concupiſcentiis eius, nec tenearis illecebris: profecti, ſeparasti te, ſed nondum elongasti, niſi & irruentia vniq; phantasmatu corporalium ſimilitudinum tranſuolare mentis puritate præualeas.

Sanctus Gregorius in eadem eſt ſententia: Qui, inquit, culmen perfectionis apprehendere nituntur, cum contemplationis arcem tenere deſiderant, priuſe in campo operis per exercitium probent. Et paulo pōst: *Ac deinde perpendant, ſi cum ad ſemetipſos introrsus redeunt, in eo quod ſpiritualia rimantur, ne quaquam ſecum rerum temporalium umbras trahunt; vel fortaffe tractas manu discretionis abigunt: ſi incircumscriptum lumē videre cupientes, cunctas circumſcriptionis ſuæ imagines deprimunt; & in eo q; ſuperfe contingere appetūt, vincunt q; ſunt.*

Zzz 2

San-

2.2.q.160. ar.5.
ad 2.Lib. de cœlesti
hierarchia,
cap. 2.Lib. 7. Etymo-
logiarum, c. 8.

a. Cor. 5.

Sanctus Thomas huiusmodi sanctorum Patrum dicta sic exponit: *Contemplatio humana secundum statum presentis vita, non potest esse absq; phantasmatisbus: quia connaturale est homini ut specieis intelligibiles in phantasmatisbus videat. Tamen intellectualis cognitio non sicut in phantasmatisbus, sed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis. Et hoc non solum in cognitione naturali, sed etiam in eis quæ per reuelationem cognoscimus. Dicit enim Dionysius, quod Angelorum hierarchias manifestat nobis diuina claritas in quibusdam Symbolis figuratis, in cuius virtute restituimur in simulum radium, id est, in simplicem cognitionem intelligibilis veritatis. Et sic intelligendum est, quod S. Gregorius dicit, quod contemplantes corporalium rerum umbras non secum trahunt, quia videlicet in eis non sicut eorum contemplatio: sed potius in consideratione intelligibilis veritatis.*

His consentanea sunt, quæ scribit S. Isidorus: *Tria esse genera visionum, per oculos corporis, per spiritum imaginarium, & per intuitum mentis. In hoc autem postremo genere supremum locum tenet Raptus & Ecstasis, qua ut somnia diuinitus immissa, diuinæq; allocutiones, per imagines fieri aliquando possunt; sic certum est sapientia numero accidere hominibus à sensibus simulacrisq; corporeis penitus abstractis. Ait enim Apostolus: siue mente excedimus, Deo: Deus autem propriè imagine creatu caret, quare multò magis corporea, quamquam negandum non est, in imagine etiam creatu atque corporea diutinum aliquid aliquando Deo reuelante, conspici, quod sine illa nequaquam cernetur. Neg. enim, ait S. Gregorius, omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculatur anima, unde refota proficiat, & post ad visionis eius gloriam pertingat.*

De

De primo genere contemplationis, quæ versatur circa DEI maiestatem.

CAPVT XVII.

DE rebus iis, circa quas versari contemplatio debet, differens S. Bernardus, tria statuit genera contemplationis: Primum, Perfectorum: Alterum, minus perfectorum, aut proficientium: Tertium, eorum, qui à duabus superioribus gradibus adhuc absunt, sint incipientes.

Primum dicit esse de Regis ipsius, hoc est, Dei maiestate, primus genitatem, dignitate, atque de hoc simul docēs quanta humilitate, puritate, & reuerentia tanta contemplatio subeunda sit, sic pergit; *Ne verearis illud, quod Scriptura minatur scrutatoribus* Proverb. 15. *maiestatis: tantum affer purum & simplicem oculum, non opprimēris à gloria, sed admittēris nisi non Dei, sed tuam quæsieris gloriam. Hac excusa, securi scrutemur in petra, qua thesauri absconditi sapientia, & scientia sunt. Quis dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo, & requiescam?* Ecclesia columba non opprimitur, quia non scrutatrix Psal. 54. maiestatis est, sed voluntatis: nam quod maiestati attinet, interdum quidem & in ipsam intendere audet; sed quasi admirans, non quasi scrutans. Sed ei si quando per excessum rapi in illam contingat, digitus Dei est iste dignanter leuans hominem, non hominis temeritas insolenter Dei alta peruadens. Cum enim Apostolus raptum se commemoret, 2. Corinth. 12. *vt ausum excuset, quisnam alter presumat mortalium, huic se diuina Maiestatis horrendo scrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irruere in arcana? ergo formidolosa scrutatio Maiestatis, at voluntatis, tam tuta quam pia. Quid ni tota diligentia scrutando in stem Sacramento glorie voluntatis, cui mihi parendum per omnia scio?*

Idem S. Bernardus materiam contemplationis huius latissimè tractat ad Eugenium scribens. Ego de plurimis pauca de- Lib. 5. de Con- sid. ad Eugenio. *Quid est, ait, Deus? Non sanè occurrit melius, quam, QVI I- libo. Quid est, misit me ad vos. Quid item Deus? sine quo nihil Exod. 3. est.*

est. Quid est Deus? Principium. Quid est Deus? Cui secula nec accesserunt, nec decesserunt, nec coetera tamen. Quid est Deus? ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipse ubi? Incomprehensibilis est Deus. Antequam mundus fieret, praeter ipsum nihil erat. ergo in seipso erat. Quid est Deus? quo nihil melius cogitari potest. Deus Trinitas est, Deus trium singula personarum. Quid est ergo Deus? quod ad uniuersum spectat, finis: Quod ad electionem, salus: Quod ad se, ipse nouit. Quid est Deus? voluntas omnipotens, benevolentissima virtus, lumen aeternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participandum, viuificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iustificans ad promerendum, accendens ad zelum, secundans ad fructum, dirigens ad aequitatem, formans ad benevolentiam, moderans ad sapietiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem. Quid est Deus? Non minus pena peruersorum, quam humilium gloria. Quid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Longitudo aeternitas, latitudo charitas, sublimitas potentia, profundum sapientia. Timore, & amore affecta anima, velut quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem sublimi profundo, amor lato, longoq[ue] respondet.

Possunt ad eandem rationem recenseri à contemplatore ordine certo omnia diuina attributa, in quibus meditando occupetur vel scholastico modo, ut exempli gratia, Deus est ens necessarium, & à se, & ideo præter ipsum non est aliud, quare est unus. Item quia est ipsum ens aut esse, est substantia infinitè perfecta, ac ideo maximè perfectus, immò infinitè perfectionis; quare simplicissimus, immutabilis, aeternus, immensus, incomprehensibilis, ubique præsens, ob eandem summam perfectionis, vita viuens intellektuali, & felicissima, omnia sciens; libertate prædictus voluntatis, quod spectat ad res, quæ extra ipsum sunt, potens quicquid vult facere, immò & omnipotens, prædestinās ad salutem aeternam quos elegit per gratiam, reprobans ad sempiternam poenam quos culpa condemnat, &

familia: vel certè proponendo ante mētis oculos quæ de Deo vno, & trino, Patre, Filio, & Spiritu sancto ex sacris literis intellegimus, & Symbolis Apostolicis & oecumenicis continentur, præsertim verò S. Athanasij Symbolo: vel denique ipsasmet sancte Scripturæ sententias, quibus de Deo, eiusque natura, proprietatibus, ac virtutibus agitur, eruere, in eisque recognitatis attentè, pieque versari.

Porro duplex est vsus contemplationis huius, duplexque ratio. Primum quippe ea exercetur à perfectis hominibus, vt mente & animo in Deum, eiusque Maiestatem summa cuna reuerentia intueantur, in eaque conquiescant perse, nihil prætere a quærentes. *Quis dabit mihi pennas, aiebat Dauid, sicut columba, & volabo, & requiescam?* Et: *Gustate, & videte. Ostende,* ^{Primum vsus.} *p. psalm. 54.* petebat Moyses, faciem tuam mihi. Et iterum Dauid: *Exquisi- Exod. 33.* *uit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Vacate, & videte,* ^{Exodus. 33.} *Ps. 26.* *quoniam ego sum Deus.* Comparatur hic contemplationis actus aiuum volatui, quo se in aëre quasi immobiles sistunt ad optatę alicuius rei aspectum. Quare S. Gregorius: *Quid per pennas Lib. 6. moral.* animalium nisi contemplationes possumus sentire Sanctorum, quibus ^{cap. 28.} ad summa transvolant, & terrena deferentes, se in cœlestibus librant?

Deinde verò contemplatione hac vtuntur homines sanctus. Secundus vsus. Et, non solum vt cōtemplentur Deum, sed vt per contemplationē affiantur à Deo, hauriantque ex immenso illo Diuinitatis Oceano aquas aeternę salutis. Ad quem modum conformandam esse suam contemplationem à monachis Cassianus opinari videtur: *Cum arenae, inquit, maris, undarumq[ue] numerum, dimensum ei, cognitumq[ue] pauidi cogitamus, & alia. Sed perspicue* ^{Collat. 1.} *S. Bernardus, cùm de primo vsu dixisset: Prima & maxima con- Lib. 5. de Con-* ^{Cap. 15.} *templatio est admiratio Maiestatis; Hæc requirit corpugatum, vt à siderat. in fine.* *witiis liberum, atq[ue] exoneratum peccatis facile ad superna leuet, inter- Prima contem-* *dum quoq[ue] vel per alias morulas stupore & ecstasi suspensum teneat platio.* *admirantem; Addit de secundo vsu: Secunda autem necessaria est huic. est enim intuēs iudicia Dei. Quo sanè pauidi aspectu dum vehe-* ^{2.} *mentius cōcutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad sa-* ^{pien-}

3.

pientiam, humilitatem seruat. Tertia contemplatio occupatur, vel potius otia taur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratū, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Prophetus loquens ad Dominum: Memoriam abundantia suavitatis tuae eructabunt. Eructatio, gratiarum actio est. Quarta que retrò sunt obliuiscens in sola requiescit expectatione promissorum, quæ cùm sit meditatio eternitatis (siquidem quæ promittuntur, aeterna sunt) longanimitatem alit, & perseverantie dat vigorem. Concludit, quatuor hæc respodere longitudini, latitudini, sublimitati, & profundo, quæ Apostolus de Deo cogitanda proponit.

S. August. li. 12.

super Gen. cap.

27. Et 28.

Epist. 112. ad

Paulinam,

cap. 12.

22. qnaest. 180.

arist. 5.

Primo modo.

Secundo modo. pertingere ad videndum Dei Essentiam. Alio modo potest esse aliquis in hac vita potentialiter, & non secundum actum: in quantum anima eius est mortali corpori coniuncta ut forma, ita tamen, ut non vatur corporis sensibus, aut etiam imaginatione, sicut accidit in raptu: & sic potest contemplatio huius vita pertingere ad visionem Divinae Essentiae. Vnde supremus gradus contemplationis presentis vita est, qualis habuit Paulus in raptu, secundum quem fuit media modo se habens inter statum presentis vita, & futurae.

Homil. 14. in

Ezechiel.

Genes. 33.

Caterum extra raptum, & in statu contemplantium communis habet S. Gregorius: *Quandiu in hac mortalicarne viuitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipso incircucripto luminis radio mentis oculos infigat.* Neque enim omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur: sed quiddam sub illa speculatur anima, unde refota proficiat, & post ad eius visionis gloriam pertingat. Et post: *Ea quæ sub ipso erant implebant templum.* Quia quicquid de illo modo conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Iacob

cob Angelum vidit, & vidisse Deum fatetur: quia cum ministeria eius conspicimus, iam multum est quod super nos metipos leuamus. Nograndum verò est, quod dicitur: *Implebant templum:* quoniam etsi Angelus apparet, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit, ut si adhuc maius non potest, iam tamen minus quod videt, admiretur. Hæc S. Gregorius, quibus hæc subest sententia. Quod si quando intelligimus Deum tanquam rem aliquam, quæ sub sensum cadat, vt lucem, nubem, & simile quid, non existimemus, Deum esse notionem illam, simulachrum mētis, quod phantasie obicitur, sed potius quod res est: ibi duas esse animi notiones, vinam rei illius corporeæ, quam phantasia comprehendimus, & reueluimus, aliam indistinctam, & quasi respicientem Deum, quem apprehendimus animo, vt similē rei illi corporeę, quam præsentem mente versamus, ad eum modum, quo cum cogitamus Deum esse solem, illico apprehendimus admirabilem Dei sapientiam, potestatem, charitatem, vim effectricem omnium rerum, non quidē notione solis, sed ipsiusmet Dei, confusè tamen apprehensi, & cum respectu similitudinis, seu analogiæ ad lucem, calorem, & vim solis.

Sed hæc scholastica sunt, illud nostrum, quod quicquid sit de imagine illa mentis, certè diuinum illud, quod nobis in ea eluet, menti, vt S. Gregorius, ait, *satisfacit;* & in eius contemplatione quietis internæ gustus contingit.

De secundo, & tertio genere contemplationis cœlestis gloria, & Christi crucifixi: quibus addita sunt & alia duo, mundi & hominis.

CAPUT XVIII.

LITERVM contemplationis genus, ait S. Bernardus, esse de statu & felicitate, & gloria ciuitatis supernæ, quo vel actu, vel otio ingens illa cœlestium ciuiū occupata sit multitudo, & perfectis quidem, Secundum genus.

AAa

qui

Cantic. 2.

qui rimari ac penetrare arcana sapientiæ, & puritate conscientiæ audent, & intelligentiæ acumine possunt, habitare Deum in foraminibus petræ, in qua difficilius cauatur, nempe in Dei Maiestate. *De reliquo, inquit, in cœnris mæcriæ, ut qui in petra per se metipso fodere, aut non sufficiunt, aut non præsumunt, in mæcria fodiant, contenti vel gloriæ Sancrorum mente intueri.*

Primus gra-
dus.Serm. 37. de
Sanctis.

Primus huius contemplationis gradus est considerare quæ ibi non sunt calamitates, & mala. S. Augustinus: *Vbi non est pauperatis metus, non ægritudinis imbecillitas, nemo laeditur, irascitur nemo, inuidet nemo: Cupiditas nulla exardescit, nullum cibi desiderium, nullius honoris, aut potestatis pulsat ambitio, nullus ibi Diaboli metus, insidia Damnum nullæ, terror gehenna procul, ibi mors nego corporis erit, neq; animæ.*

Secundus gra-
dus.Lib. de Simili-
tudinibus, cap.
48.

Secundus gradus est, contemplari quæ ibi sint bona. Partes beatitudinis, scribit S. Anselmus, sunt pulchritudo, agilitas, fortitudinibus, libertas, sanitas, voluptas, longæuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, gaudium. septem priores, ad corporis; septem posteriores, ad animæ pertinent beatitudinem.

Tertius gra-
dus.S. August. loco
citaro.

Tertius gradus est Sanctorum, Angelorumque societas. Verum, ait S. Augustinus, super hæc omnia est consociari Angelorū, & Archangelorum cætibus, Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus, & Potestatibus, omniumq; cælestium supernarumq; Virtutum contuberniis perfaci, & intueri agmina Sanctorum splendidius syderibus micantia, Patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum spæ latantia, Apostolorum in duodecim tribubus Israël orbem iudicantia, Martyrum purpureis victoriae coronis lucentia, Virginumq; choros cendantia ferta gestantes inspicere.

Quartus gra-
dus.Lib. 5. de Con-
siderat.

1. Reg. 2.

Quartus supremusque huiusc contemplationis gradus est in ipsismet Angelicis ordinibus, Sanctorumque choris diuina quæ in iis illuent, attributa considerare. Facit hoc latè sanctus Bernardus. Cernere, inquit, est in his, qui Seraphim appellantur, quomodo amet, qui unde amet, non habet. In Cherubin, qui plenitudo scientie dicitur, Deum scientiarum Dominum esse, qui solus nesciat ignorantiam, totus sit lux. In Thronis, quam non suspectus omni innocentia index sedeat in his. In Dominationibus, quanto sit Dominus maies-

maiestatis, cuius nutu imperium cōstat. In Principatibus, principium ex quo omnia. In Potestatibus, quam potestatue idem Princeps qui regit, protegat, contrarias potestates arcens, & propulsans. In Virtutibus unam ubiq; equaliter præsto esse virtutem, per quam omnia, vi- nificam, efficacem, inuisibilem, immobilemq; omnia tamen mouen- tem utiliter, tenentem fortiter. Quæ cùm in minus usitata effecta apud mortales eruperit, miracula, siue prodigia vocant. Postremò in Angelis & Archangelis veritatem atq; experientiæ vocis illius: Quo- niam ipsi cura est de nobis: quia talium nos & tantorum non definit iu- cundare visitationibus, instruere reuelationibus, suggestionibus com- monere, sedulitate fouere. Et post multa præclarissimè in eun- dem sensum explicata: Deus, inquit, amat ut charitas, nouit ut veritas, sedet ut aequitas, dominatur ut maiestas, regit ut principiū, tuetur ut salus, operatur ut virtus, reuelat ut lux, assistit ut pietas.

Potest etiam (ut huic gradui accedat cumulus) si velit con- templator, diuina attributa, in beatissima Dei Matre, immo & in sacrosancta Christi Domini humanitate ad eandem ratio- nem inuestigare eo excellentiore consideratione, quo tanto Angelorum omnium Ordinibus præstat sanctissima Virgo, & ipsam Virginem tam longè antecellit sacratissima Humanitas Christi, Filij Dei.

Tertium deniq; genus contemplationis subiicit S. Bern- Tertiū genar- ardus in hæc verba: Si cui ne hoc quidem possibile fit, huic sanè pro- Serm. 62. in Cantic. ponet I E S U M & hunc crucifixum, ut & ipse absq; suo labore habitet in foraminibus petrae, in quibus non laborauit. Nec verendum quod patiatur repulsam, qui & vocatur, ut intret. Ingredere, inquit, in pe- Isaia 2. tra, abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maie- statis eius. Infirma adhuc & inertia animæ, que iuxta quod in Euægeliio Luca 16. quidam de semetipso confitetur, fodere nō valet, mendicare erubescit, fossa ostenditur humus, ubi lateat, donec conualefac, & proficiat, ut possit & ipsa per se sibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad in- teriora Verbi animi utique vigore & puritate.

Sed his addi possunt alia genera contemplationis. Quar- Quartum ge- tum nimirum, & est rerum creatarum consideratio: Medi- tatus sum, ait David, in omnibus operibus suis, & in factis manuum, psal. 142.

Lib. de Vera Religione, cap. 29. tuarum meditabar. Et quia ut S. Augustinus docet, ne in confide-
ratione creaturarum vana, & peritura curiositas exerceatur, gradus
ex iis ad immortalia & semper manentia faciendus est; ideo adiungit
Propheta: Expandim manus meas ad te. Hæc contemplatio est
valde utilis; Siquidem in uisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ
facta sunt intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque eius virtus &
dunitas. & res creatæ gloriam Dei prædicant: Cæli enim enarrant
gloriam Dei.

Multæ autem sunt rationes, quibus contemplator ascen-
dit ad Deum à creaturis: sed illa præstantissima, qua uetus est S.
Lib. II. Confess. cap. 4. Augustinus cum Deo agens: Tu Domine fecisti ea, qui pulcher es:
pulchra sunt enim; qui bonus es, bona sunt enim; qui es, sunt enim.
Nec ita pulchra sunt, nec ita bona sunt, nec ita sunt, sicut tu conditor
eorum, cui comparata, nec pulchra sunt, nec bona sunt, nec sunt: Sci-
Lib. 3. de Con-
tempat. ca. 7. mus hæc, gratias tibi, & scientia nostra scientia tua comparata igno-
rantia est. Legatur etiam Richardus de S. Victore.

Quintū genus. Quintum etiam accedit genus contemplationis, ex con-
sideratione nostrimet. Nam rectè scriptum est apud eundem
Lib. de Prepa-
rat. cap. 61. Richardum: Frustra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui
nondum idoneus est ad videndum seipsum. Et postea: Præcipuum &
principale speculum ad videndum Deum, est animus rationalis. Sic
enim Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.
Vbi quæso, quām in eius imagine cognitionis vestigia expres-
sus impressa reperiuntur: Mirabilis, ait Dauid, facta est scien-
tia tua ex me; Et: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.
Certè S. Augustinus ait: Per ipsam animam meam ascendam ad il-
lum: nempe anima spiritus est, & spiritus est Deus. Anima in-
telligens est, & Deus summa Sapientia. Anima memorans est
rērum antiquissimarum; & Deus aëternus est. Anima liberè
vult, & amat: & Deus summa libertas, summus amor & cha-
ritas. Anima corpus administrat, Deus mundum. Quid dixe-
rim de donis supernaturalibus, quibus exornantur à Deo ami-
corum eius animæ? speculum denique ad videndum Deum
est anima. Sed ait Richardus: Illud verus Ioseph, tenere, tergere,
& inde sinenter inspicere debet. Tenere, ne deorsum corrueat terre
per

per amorem inhæreat: tergere, ne inanum cogitationum puluere for-
descat: inspicere, ne ad inania studia intentionis sua oculum reflectat.

De iis quæ cum contemplatione coniuncta sunt: & quaratione ad eam perueniatur.

C A P U T X I X.

DO S T Q V A M de ipsa contemplatione, ut potuimus
differuimus, ea explicare oportet, quæ contempla-
Dtionem, vel antecedunt, vel comitantur, vel conse-
quentur. Ex quo etiam cōstabit, qua ratione ad eam
præparandus sit hominis animus, & in ea continendus.

Et quidem quod spectat ad ea, quæ antecedunt, non repe-
to, quæ scripsi tertio libro, capite vigesimo primo de impedi-
mētis orationis, præsertim de sensu egente, & culpam ordente.

Vniuersè igitur loquendo: Duo sunt, inquit S. Thomas, quæ
impedient actum contemplationis: Vehementia passionum, per quam
abstrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad sensibilia, & tumul-
tus exteriores occupationum. Hinc cōficit S. Doctor, virtutes mo-
rales necessarias ad contemplandum, quippe quæ tollant exu-
perantiam passionum, & sedent exteriorum occupationum
tumultus. Et propterea S. Gregorius: Necesse est, ut perfectus quis-
que prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hæc postmodum in hor-
reum quietis condat.

Illæ autem virtutes præcipue contemplatori sunt exercen-
dæ strenuè, quæ terrenos omnes affectus extinguūt: quia ut ex-
plicat Cassianus: Non poteris, ait Dominus, videre faciem meam: *Collat. I. cap. 15.*
non enim videbit me homo, & viuet, scilicet mundo huic affectibus quæ *Exod. 33.*
terrenis. Illæ item virtutes quæ animū seu cantà negotiis: quæ
negotia numerata à S. Bonaventura sunt: Res vel communes, vel
propriæ; externa obsequia, etiam quæ hominibus præstata, cùm satis sit
eo tempore homines animo & affectione charitatis amplecti: ea deniq;
omnia, quæ ad nos ipsos pertinent, etiamsi ad corpus ipsum, eiusq; ne-
cessitatem spectent.

Lib. 6. moral.
cap. 27.

Cap. 29.

Psalms. 30.

Secundum an-
tecedens.Homil. 14. in
Ezechiel.

L.

Confit. mo-
nast. cap. 5.

Isaia 21.

Homil. de Ab-
totis noctibus.
dicat. rerum.

Vt autem intelligamus, quæ exquisitam perfectamq; es-
se oporteat affectionum compressionem, legantur quæ tan-
quam normam, ad quam se discutere debeant contemplatio-
nis studiosi, scribit S. Gregorius; *Si nulla, inquit, iam mala proxi-
mis irrogant; si irrogata à proximis aequanimitter portant: si obiectis
temporalibus bonis nequaquam mens latitia soluitur: si subtractis non
nimio mærore sauciatur.* De rerum autem externarum turba, in-
cursione quæ abigenda, sic subiungit: *Si cùm ad semetipso intror-
sus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rurum
temporalium umbras trahunt.* Et paulò post: *In abundantia sepul-
chrum ingreditur, qui post congesta vita præsentis opera, mutabilita-
tis sua planè mortuus in secreto veri luminis occultatur: Vnde & per
Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito facie ita à conturba-
tione hominum.*

Hæc omnia secundo loco sequitur magna spiritus conten-
tio, & perfecta sui victoria in colligendo corde, & excitâda ve-
hementi constantiq; omnium virium animi ac mentis atten-
tione ad eam rem, quam considerandam suscipimus. Sic habet
sanctus Gregorius: *Est in contemplativa vita magna mentis conté-
tio, cùm sese ad cœlestia erigit; cùm in rebus spiritualibus animum ten-
dit; cùm transgredi ntitur omne quod corporaliter videtur, cùm sese
angustat, vt dilatet. Hęc autem comparatur potissimum duabus
rationibus, examine conscientiæ diligentissimo, & diuini iu-
dicij commemoratione.*

Examen autem proprium sit oportet cogitationum, ani-
mum auocando non solum à turpibus, sed etiam à ludicris & inuti-
libus imaginibus, vt S. Basilius docuit, vt sicut otiosa verba, sic e-
tiam otiosa cogitata vitemus. Sit quotidianum, & si fieri pos-
sit, continua, quo dicere possit proficiens: *Super speculam Do-
mini ego sum, stans ingiter per diem, & super custodiam meam stans.*
*Cum iis quæ feceris pridiè, conforto,
inquit idem S. Basilius, & cum iis etiam quæ cogitaueris.* Sit seuer-
rum, ac si non contra te, sed aduersus inimicum exerceretur.
Nihil enim mentem obscurat magis, efficitq; ne se ipsam per-
spiciat, quæ amor proprius: hūc iugulamus, cùm in nos ipsos

tanquam in aduersarios inuehimur. Quod monuit S. Grego- Homil. 4. in Zechiel.
rius his verbis: *Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tan-
quam alium attendit. Nam multa sunt peccata, quæ committimus; sed
idcirco grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes,
clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur: & scimus quia ve-
hementer claudit oculum cordis amor priuatus.* Et S. Bernardus: *Ite Ser. 68. in Cæ-
so se quisq; iudicet profecisse, non cùm non inuenerit quod reprehēdat;* Ibidem.
sed cùm quod inuenerit, reprehendet. Sit indefessum: nec enim in-
dustria hæc intermitti à contemplatore debet, nec durare ad
exiguum tempus, sed ad mortem usque. *Tunc te non frustra scruta-
tus es,* ait S. Bernardus, *si rursum opus esse scrutinio aduertisti:* Epiſt. ad Fra-
toties non te fecellit inquisitio tua, quoties iterandam putaueris. Et v-
niuersè de tota re differens alibi sic habet: *Discito tibi præesse, &
vitam ordinare, mores cōponere, temetipsum iudicare, & temetipsum* tres de mons
Dei.
*apud temetipsum accusare, sèpe etiam condemnare, nec impunitum
dimittere. Sedeat iudicās iustitia, stet rea & temetipsum accusans con-
scientia. Nemo te plus diligit, nemo fidelius iudicabit. Manè præterite
noctis fac à temetipso exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito ca-
nonem: vessere præteritæ diei rationem exige, & superuenientis no-
ctis fac inductionem: sic disticto nunquam aliunde lasciare vacabit.*

De diuini autem iudicij memoria hoc dictum modò sit,
mundos esse oculos Domini ne malum videant, quòd scilicet
ea Deus detestetur, & nihilominus eum ita accurate illa perue-
stigare, vt dicat, si quid næui sit, aut latentis maculæ in actioni-
bus bonis, illud etiam seuerè se vindicaturum.

Tertium, quod antecedit cōtemplationem, amor Dei est: Tertium ante-
cedens.
*siquidem contemplatiæ vitæ S. Gregorius proprium esse di-
cit, vt nihil iam agere debeat, sed calcatis curis omnibus, ad viden-
dam faciem sui creatoris inardescere.* Amor enim Dei vt S. Tho-
mas explicat, mouet intellectum amantis ad contemplandum Deum 2.2. q. 180. art. 1.
quem amat, eiusq; pulchritudinem inspiciendam.

Quæ vero comitantur contemplationē, multa sunt & ma- Quæ comiten-
tur.
gnæ, & quæ nemo nouit, nisi qui accipit. Hic tamen adscribo,
quæ à Patribus accepimus, vt potè rem expertis. Et quidē quod
attinet ad actum intellectus, qui per se contemplatio est, dubi-
tandum

Iacob. ad. Rom. 8. 32. tandem non est, hunc à Deo esse, qui sol noster est, & parens lumen. Quanquam enim actus hic à mente sit, & mētis partus; eius tamen initium, progressus, & exitus in mēte diuinitus est. *Lib. de spiritu & anima, c. 32.* *Spiritus, ait S. Augustinus, meditatione, atq; contemplatione ad Deum ascendit; Deus verò reuelatione atq; diuina inspiratione ad eum descēdit. Meditatio siquidem, est occultæ veritatis studioſa inuestigatio. Cōtemplatio, perſpicue veritatis iucunda admiratio. Illam namq; diuina illuminat reuelatio, ut veritatem cognoscat: istam vero diuina inspiratio inflamat, ut illam diligit.*

1. Primus igitur actus qui coniunctus est diuinæ illustrationi mentis, quæ contemplationem efficit, est ipse contuitus Dei, aut diuinæ veritatis.

2. Hunc proximè comitatur actus amoris Dei, qui liberaliter adeo atq; amanter homini in amoris domicilium, thalamumque sponsi benignè recepto se videndum præbet, cumq; ad se amandum allicit, amorisq; suauitate pascit, ac detinet. *Cum duo ser. in Cār. 49. sint, ait S. Bernardus, beatæ contemplationis excessus, in intellectu unius, & alter in affectu: unus in lumine, & alter in furore: unus in cognitione, & alter in deuotione: pius sanè affectus, & pectus amore calens, & sanctæ deuotionis infuso, etiam & vehementis spiritus repletus zelo, non planè aliunde, quam è cella vinaria reportantur; & cuiuscumq; cum horum copia surgere ab oratione donatur, potest in veritate loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariam.* Ob hanc causam *Cassianus iungit contemplationi, inhärere Deo. Et idem S. Bernardus alibi docet, contemplationē fieri ex condescensione verbi Dei ad humanam naturā per gratiam, & exaltationem humanæ naturæ ad ipsum verbum per diuinum amorem.*

3. Intericitur contemplationi & amori quasi intermedia admiratio diuinæ benignitatis, reuerentia tātæ maiestatis, timorque filiorum Dei proprius, vt intelligitur ex dictis eorundem sanctorum patrum, Augustini præsertim, & Bernardi.

4. *De Spiritu, &c. cap. 32. Lib. 5 de Conſid.* Sed quod expetendam maximè, optabilemq; reddit contemplationē, est incredibilis quædam ac diuina voluptas, quæ vt necesse est, ex ea notitia, eoque amore percipitur à contemplatore. *Contemplativa vita, ait S. Gregorius, amabilis valde dulcedo est,*

do est, que super semetipsam animam rapit, cœlestia aperit, terrena au- tem debere esse contemptui, ostendit; spiritualia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Idcirco in scripturis sacris ebrietati sobriſſimæ, & placidissimo ſomno comparatur, in quo ascendit anima ad congressum colloquiumq; cum Deo, immo & ad castiſſimos amplexus admittitur, præstatque ei Deus, quod pollicetur: Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius. Et vicifim ſea 2. respondetur illi: Audiam quid loquarur in me Dominus Deus. *Psalm. 84.*

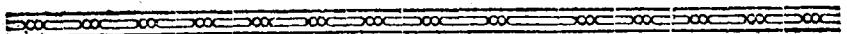
Est autem hoc colloquium, & quaſi cōuiictus, vt planè spiritualis, ſic omnino inexplicabilis. Certum est illud, quod de hac Dei & animæ lingua ſcribit S. Bernardus: *Verbi quidem lingua, fauor dignationis eius; animæ vero, deuotionis feroꝝ.* In hoc etiam accidunt homini aliquādo ecſtases, & raptus. Huius ſunt multi variiq; gradus, prout quisque propria ratione in Deum à Deo ſubleuatur, ascenditue altius.

Inter ea quæ contemplationem ſequuntur, primum potiſſimumq; locum amor obtinet. *Amoris enim paſtum, ait S. Gregorius, de pabulo contemplate veritatis accipit contemplatiuſ.* *Quaſequātur. I. In Ez. 44. in Cār.*

2. Sed illuſtris est mortificatio paſſionum, ac totius veteris hominis, quā efficit contemplatio. Excedente anima, ait S. Bernardus, *et si non vita, certè vita ſenſu, neceſſe eſt etiam, vt nec vita tentatio ſentiatur. Quis dabit mihi penas ſicut columba, & volabo, & requieſcam? Utinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadama laqueos mortis, vt non ſentiam vita luxuriantis mortiferablandimenta: vt non obſtupescam ad ſenſum libidinis, ad eſtum auaritiae, ad iracundiae & impatiencie ſtimulos, ad angores ſollicitudinū, & moleſtias curarum. Moriatur anima mea morte iuſtorū, vt nulla illam illaqueat fraſus, nulla oblectet inquietas. Bona mors, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius.* *ser. 52. in Cār.*

3. Sed perutilis Ecclesiæ, & Deo gratiſſimus contemplationis fructus eſt animarum zelus, quo in hac cella vinaria, vt au- tor eſt S. Bernardus, *incenditur animus contemplatiſ zelus, in- quam, vt diſcretione regendus, ſic ad actuosam vitam, anima- rumque lucra vehementer concitans. Qua de re ſic ſcribit san- tus Gregorius: Sicut bonus ordo viuendi eſt, vt ab actiuia in con- templatione. Ez. 14. in Homil. 14. in Ez. 14. in*

templatiūam tendatur: ita plerung, utlitter à contemplatiūa animus ad actiūam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiūa mentem accen-
derit, perfectius actiūa teneatur. Debet ergo nos actiūa ad contemplatiūam transmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrsus mente
ser. 57. in Cāt. confidimus, ad actiūam melius contemplata reuocare. Et S.Bernar-
dus: *Hoc vera & casta contemplatio habet, ut mentem quam diuino*
igne vehementer succenderit, tanto interdum replet Zelo & deside-
rio acquirendi Deo, qui eum similiter diligat, ut otium contemplatio-
nis pro studio prædicationis libentissime intermitat. & cetera. Et hic
tertius est sponsæ status, quem superius describebamus: sicut
contemplatio sola per se sine relapsione ad actionem, secūdus.

Denatura diuini amoris, & partibus.

C A P V T XX.

Lib. de Mori-
bus, Eccles. c. II.

Haritatem sic descriptit S.Augustinus: *Charitas*
est virtus coniungens nos Deo: qua ipsum diligimus. De
hac nunc breuiter agendum, quando de contem-
platione satis est dictum.

Arist. lib. 8.

Ethic. cap. 23.

Primus amor.

Lib. 1. de Natu-

ra Deorum.

Secundus amor.

Posterior amor.

benevolentia

et amicitia

et caritas

et fortitudo

et sapientia

et claritas

et gratiarum actio

et honor

et virtus

et pietas

et misericordia

et exultatio

et gloria

et salus

et auxilij mei

et pars mea

& simili-

lia.

secundus amor

deus

et gloriam

et etiam lob 13.

Etiam si

occiderit me, in ipsum sperabo,

ait Iob.

Sed & hoc, ut potè perfecto,

exarserunt primi Euangelicæ

perfectionis propagatores;

quorum

sunt illa:

Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus

Rom. 9.

meis.

Quis nos separabit à charitate Christi?

Si quis non amat Domini-

num nostrum Iesum Christum fit anathema, maranatha.

1. Cor. 6. 13.

Duo porrò sunt genera bonorum, quæ Deo propter seip-

sum optare, & velle possumus: quædam, ut aiunt Theologi, in

ipso, quædam ad ipsum.

Priora sunt, esse, viuere, potestas, sapiē-

tia, bonitas, iustitia, misericordia, & alia eiusmodi, quæ nihil

sunt aliud, quæ ipsem Deus.

Posteriora sunt, honor, gloria,

regnum, obedientia, ac denique optare ut omnia in eius glo-

riam fiant.

Illa Deo volumus, contemplatione nos oblestan-

do, quod ea Deus habeat, illis ditissimus sit; talis, inquam sit,

qualis est: Vacate, inquit, & videte, quoniam ego sum Deus: Cor me-

um, & caro mea exultauerunt in Deum, ait David. Et Salomon:

Exultabimus, & latabimur in te.

Huc nos inuitat diuina scriptu-

ra, cùm Deum per se considerādum proponit: Ego sum qui sum.

Qui est, misit me ad vos. Dominus ipse est Deus. Deus deorum Domi-

nus. Ego Dominus, & non mutor.

Circumfertur, & à quibusdam

etiam adfertur dictum quoddam sancti Augustini exultantis

in Deum, quod sanè à quocunq; sit, ex huiusmodi amoris fon-

te promanat. Ego, inquit, Domine, Augustinus sum, tu Deus. Sed si,

quod nec est, & esse nequit, ego Deus essem, & tu Augustinus, vellem

omnino commutatis personis, ego esse Augustinus, ut tu Deus esses.

Malach. 3.

Exod. 3.

3. Reg. 18.

Psalms. 99.

Psalms. 83.

2. Malach. 3.

2. Apoc. 5.

B B b 2

virtus,

meum, patientia mea, spes mea, fortitudo mea, misericordia mea, ex- psalm. 61.
pectatio, exultatio, gloria, salus, Deus auxiliū mei, pars mea, & simili-
lia.

Sed hic amor longè est inferior altero amore, quo Deum secundus amor
benevolentia quasi complectimur, non propter nos, aut com- Des.
modum nostrū, sed propter ipsummet, eiusq; gloriam: *Etiam si* lob 13.
occiderit me, in ipsum sperabo, ait Iob. Sed & hoc, ut potè perfecto,
exarserunt primi Euangelicæ perfectionis propagatores; quo-
rum sunt illa: *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus* Rom. 9.
meis. Quis nos separabit à charitate Christi? Si quis non amat Domi- Supra 8.
num nostrum Iesum Christum fit anathema, maranatha. 1. Cor. 6. 13.

Duo porrò sunt genera bonorum, quæ Deo propter seip- Caier. 2. 2. q. 13.
sum optare, & velle possumus: quædam, ut aiunt Theologi, in art. 1.
ipso, quædam ad ipsum. Priora sunt, esse, viuere, potestas, sapiē- Priora bona.
tia, bonitas, iustitia, misericordia, & alia eiusmodi, quæ nihil
sunt aliud, quæ ipsem Deus. Posteriora sunt, honor, gloria, Posteriora.
regnum, obedientia, ac denique optare ut omnia in eius glo-
riam fiant. Illa Deo volumus, contemplatione nos oblestan- 1.
do, quod ea Deus habeat, illis ditissimus sit; talis, inquam sit,
qualis est: *Vacate, inquit, & videte, quoniam ego sum Deus: Cor me-* psalm. 45.
um, & caro mea exultauerunt in Deum, ait David. *Et Salomon:* psalm. 82.
Exultabimus, & latabimur in te. Huc nos inuitat diuina scriptu- Cant. x.
ra, cùm Deum per se considerādum proponit: *Ego sum qui sum.* Exod. 3.
Qui est, misit me ad vos. Dominus ipse est Deus. Deus deorum Domi- 3. Reg. 18.
nus. Ego Dominus, & non mutor. Circumfertur, & à quibusdam psalm. 99.
etiam adfertur dictum quoddam sancti Augustini exultantis Malach. 3.
in Deum, quod sanè à quocunq; sit, ex huiusmodi amoris fon-
te promanat. *Ego, inquit, Domine, Augustinus sum, tu Deus. Sed si,*
quod nec est, & esse nequit, ego Deus essem, & tu Augustinus, vellem
omnino commutatis personis, ego esse Augustinus, ut tu Deus esses.

Hæc autem bona quæ dicuntur ad ipsum, Deo volumus 2.
per amorem non solum oblatione, sed etiam desiderio, quo
optamus Deo similia illis quæ in Apocalypsi Deo precantur
beati: *Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor,* Apoc. 5.
BB b 2

March. 61

Luc. 2.

Psalms. 94.

Psalms. 28.

Psalms. 65.

Psalms. 118.

2. Tim. 3.

1. Cor. 3.

Isaia 49.

virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Huc pertinent tres priores petitiones Dominicæ orationis: *Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.* Hymnus angelicus: *Gloria in excelsis Deo.* Hortatio Dauidis: *Venite adoremus Dominum: procidamus ante Deum. Afferte Dominino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domino gloriam & honorem.* Omnis terra adoret te, & psallat tibi. Nec optamus solum hæc bona Deo, sed gaudemus cum adiungunt; cum absunt, dolemus & angimur, & quantum in nobis est, curamus ut adsint, pugnamus aduersus eos, qui hæc Deo vel negant, vel non tribuunt, vel ne ab aliis tribuantur, efficiunt. Tabescere me fecit zelus meus, ait Dauid, quia oblitus sunt verba tua inimici mei. In quo (Euangelio Christi) labore usq[ue] ad vincula, ait Apostolus: qui etiam viros Apostolicos, Adiutores Dei nominat. Et ipse met Deus salutem hominum, salutem appellat suam. *Vt sis, ait, salus mea usq[ue] ad extreum terræ.*

De proprietatibus diuini amoris.

C A P V T   XXI.

PROPRIETATES diuini amoris sunt planè diuinæ. à Theologis accipiemus de more, quæ hic scribimus.

Prima proprie-
tus.
Lib. de diuinis
nominibus,
cap. 4
1.2. q. 27. art. 2.

Lib. 8. de Tri-
nitate, cap. 10.

Prima proprietas à S. Dionysio Areopagita traditur: *Amor est virtus unionem faciens.* Sic exponitur à S. Thoma: Amor facit unionem, vel effectuè, ut amor concupiscentiæ mouens ad desiderandum, & amandum præsentiam amati quasi sibi convenientis, & ad se pertinentis; vel formaliter, ut amor amicitiæ, qui est talis unio vel nexus. Vnde Augustinus dicit, quod amor est quasi iunctura quadam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem scilicet, & quod amatur. Quod enim dicit, (copulans) referit ad unionem affectus, sine qua non est amor: quod vero dicit, (copulare intendens) pertinet ad unionem realem. Vtramq[ue] amoris

amoris rationem & vim exprimit Dauid: priorem quidem illis verbis: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* posteriorem vero sequentibus: *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Sic S. Augustinus: *Quis mihi dabit, ut venias in cor meum, & inebries illud, ut obliuiscar mala mea, & unum bonum meum amplectar te?* Noli abscondere faciem tuam. Moriar ne moriar, ut eam videam.

Secunda amoris diuini proprietas est mutua inhæsio, quo se mutuò amant & redamant Deus & homo, sibique vicissim prietas. bona volunt, & procurant. Deus enim, inquit S. Ioannes, *charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* hoc tamen discrimine, quod ipse prior, ut idem ait, *dilexit nos:* quod ibidem in hominum amicitia raro accedit. *Hac est,* inquit quidam vir sanctus, *iustitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te:* Rarus Gulielmus Abbas S. Theodori dicere posse: *Amo te, ut ames me.* Hoc tu fecisti Domini in libello ne: quia sicut clamat, & predicit seruus amoris tui, Prior dilexisti de amore nos. Et sic planè sic est: Prior amasti nos, ut amaremus te: non quod egeres amari à nobis; sed quia quod nos fecisti, esse non poteramus, nisi amando te. Hæc ille.

Tertia amoris diuini proprietas est Ecstasis. est enim ut idem scribit S. Dionysius: *Ecstasim faciens diuinus amor, nō quidem amor concupiscentiæ, nam cum hic bonum proprium querat semper, nunquam animum extra se ponit: Amor autem amicitiæ, cum hominem rapiat in rei amatam per se, eius ut bonum non sibi, sed illi velit, extra se, nempe in re quæ amatur, affectum hominis collocat.* Quare obliuionem sui pariter verus amor, efficitque tanquam germanus charitatis filius, ut non querat homo quæ sua sunt, sed quæ Iesus Christi. Sed S. Dionysius diuiniorem ecstasim diuino amori tribuit: cum enim dixisset, illum ecstasim facere, addit: *Amatores sui iuris esse non finit, sed in ea que amant, penitus transfert.* Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, excessuè illius virtutis particeps factus: *Vino, inquit, iam non ego, vivit vero in me Christus: Galat. 2.* tanquam verus amator mentis excessum patiens. *Audebimus & id loqui, quod ipse quoque auctor omnium pro amatoria bonitatis magnitudine.*

Philip. 2.

Quarta pro-
prietas.

1. Corinth. 2.

De gradibus
charitatis. cap. 3.Quinta pro-
prietas.Homil. 27. in
Euangel.Lib. 7. Confess.
cap. 10.Ciratur à Ri-
chardo. cap. 3.
de gradibus
charitatis.

Iudine extra se sit, ad omnia quæ sunt pertingendo multiplicis prouidentia ratione. Hæc sanctus Pater. Verum Dei ecstasim ab amore eius in nos profectam esse ex filij Dei incarnatione, & humanæ naturæ assumptione, planè manifestum est. *Ex inanuit enim semetipsum pro nobis, formam servi accipiens.*

Quarta proprietas diuini amoris est cogitare assidue, & in oculis mentis habere Deum. & ita sanè fieri necesse est ex eo, quod diximus, amorem nexum esse animorum: non enim necit animos, si non iungit cogitationes. Et idcirco affectū Deo iungit homo per amorem, quia copulat mentem per cogitationem. Quamuis Dei amor piam de Deo inquisitionem ita accedit, & acuit, ut non nisi de Deo homo cogitare possit: immò eius intima quæque penetrare contendat, similiter ad Spiritum sanctum, qui *amor Dei est, & scrutatur profunda Dei.* Huiusmodi amanti occurrit Deus non modò inter orandum, sed etiam in actionibus externis. Res ipse creatæ instar speculi illi sunt, in quibus Deum intueatur. *Integer quippe amator Dei,* ait Richardus de S. Victore, *quocunq; se vertit, familiarem habet admonitionem amoris, rebus his pro speculis uititur, & in omne quod cernit, sui amatoris sibi resultat memoria. Aspicit cuncta quæ condidit, & quo condiderit fine, & in his non tam admirabilis, quam amabilis sibi occurrit: at q; ex arrha dilectionis quam precontulit, sapienter estimat, quanta reseruauit in dotem. Castus profectò columbinus q; oculus amor est, qui in rebus humano vñi conceps nulla libidine figitur, sed in transitoris contemplatur eternum.*

Quinta proprietas: Diuinus amor, cognitio Dei est: neque enim, ut ita dicam, potest Deus non se cognoscendum præbere amico adeo ardenter id expertenti, & quantum in ipso est, curanti. *Amor ipse,* ait S. Gregorius, *notitia est.* Et S. Augustinus loquens de Dei lucca inaccessibili: *Qui nonit, ait, veritatem nouit eam: & qui nouit eam, nouit eternitatem. Charitas nouit eam.* Et alibi rationem huius rei reddit sic: *Amor vehemens non potest non videre quem amat: quia amor oculus est, & amare, videre est.* Quo modo id accidat, explicant hoc modo quidam. Amor gustatus quidam est spiritus, igitur cognitio est spiritualis: sicut sensus gustatus & ipse cognitio quædam sensus est. Hanc

ob

ob causam dicitur à David: *Gustate & videte, quoniam suavis est psalm. 33: Dominus.* hæc est illa suauitas, & vnclo Spiritus, de qua scriptū est: *Vnctio eius docebit vos de omnibus.* hæc sapientia iustorum, ^{1. Ioan. 2.} qnam idcirco S. Bernardus definit *saporem boni.* Quare hæc cognitio tantum præstat illi mentis intelligentiæ, quæ sine amo- ^{Serm. 85. in Cantica.} re est, quantum sapientia scientiæ. Hæc item adeò nobilis & alta cognitio est, vt scriperit illustris Doctor; *Inter omnia Dei opera, nullum plus notificat Deum, & agnoscere facit illum, suamq; bo- Gulielmus Pa- nnitatem, quam ista delectatio, quæ cum placentia spirituali recipitur risen. citat Gerson. de mō- in re contemplat. cap. 8.*

Ambrosius ^{serm. 6. in Psal. 118.} cellat cognitione Dei animus illiteratus, sed amore Dei fla- grans homines alioquin doctissimos, sed Dei amore destitu- tos, aut solùm tinctos. Hæc est illa Theologia mystica, quæ ab Dei amantissimo Apostolo Paulo tradita, discipulo Dionysio explicata deinceps ab eo est doctissimo illo de Theologia mystica libro: quam alij plures postea & commentariis & præceptis amplificauerunt.

Sexta proprietas: Diuinus amor fortis est. Est enim, ait Sa- lomon, *fortis ut mors dilectio.* superat quippe omnia, à re nulla ipse superatur. Etres creatas quidem ab Dei amore vinci, facile cernitur in hominibus mundum, & eius opes contemnen- tibus propter Deum; nec mundum solùm, sed se ipsos, & qua nihil carius, vitam. Sed permirum illud est, amorem diuinum vincere etiam Deum ipsum. *Quæsui, inquit Deus apud Eze- chiel, de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus cō- tra me pro terra, ne dissiperem eam, & non inueni.* Quarit Deus, ait Richardus, *qui sibi se opponat irato, cuius profectò proprium est mi- sereri;*

<sup>Sexta pro-
prietas.</sup>
^{Cantic. 8.}

^{Ezech. 22.}
<sup>Cap. 2. degra-
trame pro terra, ne dissiperem eam, & non inueni.</sup>
^{dib. charitatis.}

fereri, peregrinum ulcisci. Charitas igitur sua fortitudine extentam Dei manum, ne feriat, continet.

*Septima pro-
prietas.*

Psal. 76.

*Ecclesiast. 24.
Lib. 13. Con-
fess. cap. 8.*

Septima proprietas est: Ita pascit animam diuinus amor, vt non satiet tamen. tanta quippe suavitate complet pij amatoris mentem cum adeat, vt cum abeat, quod accidit relabente ad corpus, & ad actiones animo, solatium ille inueniat nullum nisi in Deo, quem diligit. Quare, inquit Propheta, renuit consolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus sum. Nihil aliud igitur cogitat, nil querit aliud, nisi Deum, & hunc quo plus inuenit, plus optat. Et qui edunt me, ait, adhuc esurient. Non possum metiri, inquit S. Augustinus, ut sciam quantum desit mihi amoris ad id, quod satis est, ut currat vita mea in amplexus tuos; nec auertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tantum facio, quia male mihi est preter te, non solum extra me, sed & in me ipso: & omnis misericordia, qua Deus meus non est, egestas est.

Non desunt aliæ & quidem præstantes proprietates amoris diuini; sed non est necesse singulas percurrere præcipuas explicanti: & ex his palam est, Dei amorem mente quam tenet, planè occupare, voluntatem quidem vniione, inhesione, ecstasi, intelligentiam inquisitione, & cognitione; Appetitum vero fortitudine & desiderio. vicissimque animum amore Dei incensum posse quantum fas est mortali, quasi vicem referre auctori sancti amoris, eum super omnia diligendo toto corde, tota mente, tota anima, tota virtute, omnibusque viribus suis.

Degradibus ad diuinum amorem per diuina beneficia.

C A P V T XXII.

Psalm. 24.

Proverb. 3.

R A D V S diuini amoris inuestigaturi, precamur Deum, vt nobis vias suas demostret, & semitas suas nos edoceat. sunt enim viae eius pulchrae, sed ipsi soli nota, qui eas solus sibi parat, & sternit. Quis enim mortali Deo non reuelante intellexit vnuam, quomodo primum ingressus

ingressus in animam Dominus, eam sibi iungat, & copulet per amorem, quæ deinde ratione sibi semel coniunctam deinceps in amore contineat, exerceat, promoueat? Nempe sponsus est, qui solus nuptialem thalamum subit, sibique *secretum Isaia 24. suum seruat.* Et si qui sic amat homo id experientia percipit, sibi solus scit, non nobis, quia *nemo nouit, nisi qui accipit.* *Con-* Apocal. 2. *nandum tamen ex amicis sponsi, ex sanctis in qua Patribus ali-* quid explorare, & accipere; quod si non explicet eam vim a- moris, quam solus Deus intelligit, adumbret certe: & qui non dum ex diuino fonte haurientes qualis sit diuinus amor igno- ramus, ad cius experientiam hac quasi prægustatione accen- damur.

Apud Patres igitur scriptum est, primum gradum ad diu- primus gradus. num amorem nobis esse creatam naturam: *Omnia vestra sunt,* ait Apostolus, *superiora scilicet*, (vt scribit aut Augustinus, aut *alius pius certe, & eruditus Auctor) sine equalia, sine inferiora.* *Superiora quidem nostra sunt, ad perfundendum, vt Deus Trinitas, A-* Lib. de Dilige- do Deo quise- cundus est me- qualia nostra sunt ad conuiendum, scilicet Angeli, qui et si modo sint ditionum S. *superiores, in futuro erunt aequales.* Et *inferiora nostra sunt, quæ ad Augustini, vsum nobis sunt.* *Ipsiq. Angeli in quibusdam Scriptura locis nobis in-* cap. 3. *seruire dicuntur, dum propter nos in ministerium mittuntur, vt ait Luca 20. Apostolus. sed & ipse Rex Angelorum voluit ministrare, non mini- Hebr. 1. strari.* S. Chrysostomus eandem rem multis explicat: *Vides, Homil. 13. in inquit, Deum propter te cælum extendisse, accendisse solem, fundasse cap. 4. Auctor. terram, & mariam fudisse, & aera pandisse, & lunæ dispositisse cursus,* & cætera.

S. Bernardus ponderanda censem inter tam multa tria in- De diligendo primis diuina beneficia, quæ in corpus humanum per res crea- Deo. tas deriuat Deus: *Quis altius, ait, administrat cibum omni vescenti, cernenti lucem, spiranti flatum? Suntum est velle enumerare, quæ innumerabuntur, satis ad exemplum præcipua protulisse, panem, solem, & aërem.*

Hic iubet diuinus amor, vt res creatas quidem diligamus vt Dei dona; sed diligamus magis Deum donatorem. Si ista dilige- gis, ait S. Augustinus, vt subiecta dilige, vt famulantia dilige, vt ar-

rham sponsi, ut munera amici, ut beneficia domini; sicutamen, ut me-mineris, semper quod illi debeas, nec ista propter se, sed ista propter illum: nec ista cum illo, sed ista propter illum, & per ista illum, & super ista diligas illum.

Secundus gra-dus.

De diligendo Deo.

Cap. 6.

Secundus gradus ad diuinum amorem nos ipsius sumus. & vt de corpore nihil dicam: Querat, ait S. Bernardus, homo eminentiora bona sua in ea parte sui, qua preeminet sibi, hoc est, in anima, que sunt dignitas, scientia, virtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimis datum est, ceteris non solùm preminere, sed & præsidere animantibus: Scientiam vero, qua eadem in se dignitatem agnoscat, non a se tamen. Porro virtutem, qua subinde ipsum, a quo est, & inquirat non segniter, & teneat fortiter, cum inuenierit. Crescit autem hic amor in nobis consideratione S. Augustini: Cogita o anima, quod aliquando non fueris, & ut esse inciperes, hoc Dei dono acceperis. Dedit autem non solùm esse, sed pulchrum esse. Adhuc aliquid plus dedit, nos ad similitudinem suam traxit: acceperisti autem hoc per dilectionem: non melius quam per dilectionem rependi potest.

Sed his quae naturaliter percipi possunt etiam ad amorem Dei excitari potest infidelis: non ita iis quae sequuntur, quae ad fideles solùm pertinere possunt.

Tertius gradus ad diuinum amorem est Christus Dominus. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Superioribus beneficiis inducuntur homines ad diuinum amorem: at hoc uno non inducuntur solùm, sed trahuntur ac penè coguntur. Hoc certè factò nil potuit Deus, ut ipse ait, facere vinea, quod ipse non fecerit. Norunt fideles, ait S. Bernardus, quam omnino necessarium habeant IESVM, & hunc crucifixum, dum admirantes, & amplexantes supereminenter charitatem Dei in ipso, id vel tantillum quod sunt, in tanto dilectionis, & dignationis vicem non rependere confunduntur. Facile p: o inde plus diligunt, qui se amplius dilectos intelligunt. Cui autem minus donatum est, minus diligit. Iudeus sane siue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Ecclesia experitur, que ait: Vulnerata charitate ego sum. Et rursum: Fulcite me floribus, stipate membris, quia amore languo. Cernit regem

Tertius gra-dus.

Isaia 4.
Lib. de diligendo Deo.

Euca 7.

Cantic. 2.

nit regem Salomonem in diadema, quo coronauit eum mater sua. Cen- ibidem nit unicum Patris crucem sibi bainiantem. Cernit easum, & conspu-tum Dominum maiestatis, cernit auctorem vita & gloriae confixum clavis, percussum lancea, opprobriis saturatum, tandem illam dilectam ani-mam suam ponere pro amicis suis. Cernit haec, & suam magis ipsius animam gladius amoris transuerberat. Pergit deinde S. Bernar-dus in numerandis reliquis partibus extremæ Christi mortis, sepulturæ, resurrectionis, ascensionis, missionis Spiritus sancti, & reditus ad iudicium, quæ id simul omnia faciunt, ut iis faci-bus noster amor non solùm accendatur, sed totus in Christum & Patrem qui misit illum, rapiatur.

Huic tanto amoris diuini incitamento subiiciuntur innu-merabilij amoris eiusdem gradus & stimuli, & ab eo quasi ignes ab ardenti fornace in nos emicant. hos breuiter percurro.

Vocatio ad fidem & gratiam Christi. O anima, inquit S. Au-gustinus, quot & quales in comparatione tui abiecti sunt, qui hanc qua cap. 7. sibi data est gratia consequi non potuerunt. Elegit te, & preelegit te sponsus tuus, amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus. hoc autem gratis: Alioquin gratia iam non est gratia, ut inquit Apostolus: immo cum Rom. II. supradictum inimici essemus.

Ornamēta virtutum omnium Theologicarū, & moralium. Hoc etiam ad dilectionem pertinere scias (subiicit idem) quod habes anima unde te ornare possis, nempe virtutes, & virtutis actiones. Ac-cedit, quod haec eadem quoties per peccatum abiicias, vel amittas, cōcedit, inquit, iterū atq: iterū si volueris, reparare, videlicet per paenitentiam.

Cognitio Dei & nostri maior quam aliis multis homini-bus data sit, & perseverantia in via mandatorum eius. Quando cap. 8. cecidi, ait idem, erexit me: quando steti, tenuisti me. Tu dedisti mihi verius agnoscere te, purius diligere te, sincerius credere in te, arden-tius sequi te. O Domine Deus meus, dulcedo vita mea, lumen oculorum meorum; Quid retribuam tibi pro omnibus, qua retribuisti mihi? Psalm. 113.

Singularis erga vnumquemque nostrum cura & prouidē-tia Dei. Si fas est dicere (scribit idem) nihil aliud agit Deus, nisi ut mea salutem prouideat. & cum ita totum ad salutem meam oceupatum video, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli vacare velit.

Visitatio Dei interior. Sed, ô anima (pergit idem Sanctus) quid illud dulce est, quod in eius recordatione me tangere solet? subito tota innouor, & immutor, & bene mihi esse incipit ultra quam dicere sufficiam, exhilaratur conscientia, in obliuionem venit præteriorum malorum miserie: exultat animus, clarescit intellectus, cor illuminatur, desiderio iucundatur: amore intus teneo, & quid illud sit nescio. Et cum illud retinere semper labore, luctatur delectabiliter anima, ne recedat ab eo, quod semper amplecti desiderat. Numquid ille est dilectus? verè ille est Dominus meus, qui visitat me. sed venit inuisibiliter, venit occultus, venit ut tangat me, nō ut videatur à me. venit ut admoneat, non ut se totum infundat in me, sed ut gustandum præbeat se.

6. Præseruatio à peccatis. Gratia tua deputo, ait S. Augustinus,
Lib. 2. Confess. Et quæcumq; non feci mala. Et libro ante dicto: Sicut in multa pec-
cap. 7. cata decidi, sic in multo plura, nisi me conseruasses, cecidisse. Tribus
Cap. 12. autem modis à peccato me memini conservatum, occasionis subtractione,
resistendi data virtute, affectionis sanitate.

7. Merita bonorum operum, & vitæ æternæ spes. Posthac, ait, dedit
Cap. 13. mihi Deus gratiam promerendi bona vita æterna, quā in tribus ma-
ximè positam arbitror, In odio præteriorum malorum, In contemptu
præsentium bonorum, In desiderio futurorum. Addidit spem eadem ob-
tinendi. Tria considero, in quibus ea posita est, charitatem adoptionis,
veritatem promissionis, potestatem redditionis.

8. Vocatio ad vitam spiritualem & perfectam per tribulationes, &
Cap. 15. consolaciones. Magna (addit idē) gratia fuit, quod me Deus à se fu-
gientē persecutus est, timenti blanditus, quod erexit in spem toties de-
sparatū, quod suis obruit beneficiis ingratū, quod gustu interioris dul-
cedinis immūdis assuetum delectationib; attraxit & illexit, quod in-
dissolubilia mala delectationis vincula dirupit, & abstractū seculo be-
nignè suscepit. Adhuc anima, illa, quib; tibi sola conscientia es, diuinæ bo-
nitatis inspice munera, quam iucunda facie abrenunciati seculo, tibi
Christus occultus occurrit? quas esurienti delicias preparauit? quas
miserationum suarum diuitias, & absconditos inspirauit affectus? quo
re charitatis poculo delectauit? Vide tu reliqua.

9. Mors Christi filij Dei. Ante diximus datum, sed nondum
Cap. 16. ad mortem. Quod me plus omnibus accendit (scribit S. Augusti-
nus)

nus) urget, monet, & promonet ad te diligendum, super omnia, ini-
quam, amabilem te mihi reddidit, ô bone IESV, ignominiosissima, & as-
maria mors est, quam sustinuisti opus nostræ redemptiois. Hoc solum
vel hoc omnino totam vitam nostram, totum laborem nostrum, totum
obsequium nostrum, amorem denique nostrum facile sibi vendicat: to-
tum hoc, inquam est, quod devotionem nostram & excitat melius, &
quærit suauius, & auget amplius.

10. Promissiones Dei. Magna, ait, dedit, sed maiora promisit. Pro Cap. 17.
misi à labore requiem, à seruitute libertatem, à timore securitatem, à
mœrore consolationem, à morte resurrectionem, à resurrectione sum-
mum, plenum & indeficiens gaudium, deniq; promisit nobis seipsum.

II. Cognitio deniq; æternæ felicitatis etiam in hac vita. Ame-
mus unum bonum, in quo sunt omnia bona: Concludit idem pius
auctor.

Degradibus amoris Dei erga homines, eiusq; mirabilibus effectibus.

C A P V T XXIII.

 A C T E N V S de iis, quibus quasi gradibus ad Deum
amandum concendum nobis est, nunc agen-
dum breuiter de amore, quo Deus amando ad nos
quodam modo descendit.

Æternus est amor Dei in nos. Dilexit enim nos, ait Aposto-
lus, antemundi constitutionem.

I. Ephes. 1.

Constans. In charitate enim perpetua, inquit, dilexi te.

2.

Actuosus, quandoquidem Deum diuina eius bonitas & a-
mor adduxit ad creandum mundum, & in mundo angelos, &
homines. Item ad conseruanda ea, quæ producta ab illo fue-
rant, hominem in primis: Deniq; ad regendum mundum, ho-
minem verò singulari etiam prouidentia gubernandum.

3.

Industrius: Non enim Dei amor Deum mouet ad hominis
curam quamcunque gerendam, sed illi, vt ita dicam, iniicit in-
dustriam, struit sollicitudinem, efficitque vt sit verus ac germanus amicus, qui vt amicum iuuet, se ad illius ingenium, natu-

4.

ramq; accommodat. Sic enim habet Salomon de diuina Sapientia, quae huius amicitiae inuestrix & conciliatrix est: *Quoniam dignos seipso circuit querens, & in viis ostendit se illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis.*

Patiens. *Dissimulat enim Deus peccata hominum propter paenitentiam, & redeuntibus ad se per paenitentiam libenter peccata condonat, & obuiam amantissime procedit.*

Habens perfectiones omnium amorum. Pastoris: *Dominus enim, ait David, regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascue ibime collocauit. Opificis. Ipse enim fecit nos. Domini: Ego enim seruus tuus, & filius ancilla tuae. Legislatoris: Notas enim nobis fecit vias vita, & ambulabunt recti cum vultu eius: cuius lumen signatum est super nos. Patris: Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, (vel genuit ad similitudinem suam) & fecit, & creavit te? Matris: Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio veteri sui? et si illa oblitia fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Sponsi: Et sponsabo te mihi in sempiternum.*

Efficax. *Dedit enim nobis Filius: Pro nobis omnibus tradidit illum. Dedit Sacra menta, & sacrificium Eucharistiae, in quo recipi netur, & offertur ipse unicus & verus Dei Filius factus homo. Dedit gratiam & virtutes, Vicarium Christi in terris constituit, cum potestate in Ecclesia dimittendi peccata: Pastores item, & Doctores. Dictauit scripturam sacram; dedit precepta salutis, consilia perfectionis: reliquit futurorum quorundam certam fidem & prædictionem, præsertim status futuræ vitae. vocat, & portat ad salutem electos.*

Vehemens, ardens, feruens, ardoresque mirabiles gignens in nobis, quibus transcendent & extinguit omnem alium amorem, etiam prolis, etiam coniugis, etiam nostrimet. Qua degrege Richardus de S. Victore: qui huius quam appellat violentam charitatem, quatuor gradus distinguit, his ferè verbis: *Charitas vulnerat, ligat, languidum facit, in defectum adducit. Vulnerat. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa. Ligat: In vinculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Languidum facit: Annunciate ei,*

quia amore langueo. In defectum adducit: Defecit in salutare tuum anima mea.

Sic explicat primum gradum: *Nonne tibi corde percussus vi- primus gradus detur, quando igneus ille amoris aculeus mentem hominis medullitus penetrat, affectumque transuerberat interim, ut desiderij sui astus cohíbere, vel dissimulare omnino non valeat. Desiderio ardet, feruens affetu, astuat, anhelat, profundè ingemiscens, & longa suspiria trahens. hac tibi anima vulnerata certa signa sint gemitus atque suspiria, vul- tus pallens atque tabescens. Hic tamen gradus interpolationem recipit, & incumbentium negotiorum curis & solicitudinibus cedit. Febritum itaque more qui hoc typo vexantur, nunc acrius uruntur, nunc occu- rationum suarum occasione aliquantulum recreantur. Sed iterum post modicam interpolationem astuas, ardor feruētior reddit, animumque iam fractum acrius incendit, & vehementius urit.*

Secundum sic: *Sepè itaque, recedens, semperque seipso maior redies, secundus gra- paulatim animum emollit, viresque effringit, atque exhaustit, donec planè animū sibi subigat atque substernat, iugisque sui memoria totum occupet, totum implicet, totum obliget, ita ut hoc ei excidere, aut aliud cogita- re non possit, & iam de primo gradu ad secundum transit. Nonnè ligatus est animus, quando hoc unum obliuisci, aut aliud meditari non po- test, quicquid agat, quicquid dicat, hoc semper mente revoluitur, perenniisque memoria retinetur. hoc dormiens somniat, hoc vigilans, omni hora retractat. Hic gradus, non sicut ille superior, aliquam interpola- tionem recipit; sed acutæ febris more, continuo ardore animum urit, iugisque desiderij sui astu incendit, nec die, nec nocte animam quiescere finit.*

Tertium sic persequitur: *Summus est secundus, sed non solus. Tertius gradus In tertio itaque violentæ charitatis gradu nil omnino satisfacere potest præter unum, sicut & nihil sapere, nisi propter unum. Unum amat, unum diligit, unum sitit, unum concupiscit, solum est, in quo reficitur, solum, ex quo satiatur. Quis affectus huius tyrannidem dignè descri- bat? quo modo omne desiderium expellit, omne studium excludit. In secundo gradu alienis negotiis, per actionem viri, occupari potest, sed per cogitationem non potest, quia eius quod diligit, omnino obliuisci non potest. In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate lan- guida,*

guida, sicut non potest alia meditari, sic nec potest aliena operari. Ille ligat in cogitatione, iste eneruat in actione. In illo gradu manus & pedes adhuc liberos habemus, & febricitantis more huc atq; illuc extenderet, & iactare possumus, quia pro discretionis arbitrio adhuc eos extendere, & in bono opere exercere & possumus, & debemus. In hoc autem gradu amoris nimetas ad languoris similitudinem, manus ac pedes eneruat, ut deinceps mens nil prorsus pro arbitrio agat.

Quartus gradus.

Quartus (pergit Richardus) violentæ charitatis gradus est, quando estuantis animi desiderio iam omnino nihil satisfacere potest. Hic gradus quia humanae possibilitatis metas semel excessit, crescendi, ut ceteri, terminum nescit, quia semper inuenit, quod adhuc concupiscere possit. Quicquid agat, quicquid sibi fiat, desiderium ardentis animæ non satiat, sitit, & babit, bibendo tamen sifim suam non extinguit; sed quo amplius babit, eo amplius & sitit. Hic est ille gradus, qui defectum adducit, qui de remedio iam desperare facit: Et sic desperatus aeger, qui quasi p̄ mortuis membris iacet, iam vltierius quid agat, vel ab alio expectare debeat, non habet. Ultimum iam spiritum trahit, & quid circa se agatur, vel quid sibi fiat, nec attendit, nec aduertit. In hoc gradu verum est illud: Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus emulatio. Addit his alia multa idem auctor, & interea explicat latè quo modo in quarto gradu anima concipit Christo filios, eidemque parturit cum Apostolo: & ambulat in dilectione, animam suam tradit sicut Christus pro fratribus, & cum Paulo optat pro iisdem anathema esse à Domino, ut fratres Domino lucretur.

Cant. 8.

Galat. 4.

Rom. 9.

Quare diuinus amor non ita languefacit, aut in defectum adducit, ut voluntatem debilitet, sed potius etiam in medio dolore ac desiderio sp̄si eam roborat ad explendam omnem Dei voluntatem in rebus etiam difficultissimis, qualis est animarum salus. Si enim adhuc dicebat sanctissimus vir Martinus, populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. Et hic est quartus sponsæ status, quem superius ex Canticis exprimebamus: illa in qua conformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina, quæ vel ipsa est amoris perfectio, vel perfecti amoris singularis proprietas, de qua nunc aliqua dicenda sunt.

De

Deconformitate nostra voluntatis cum diuina, deq; proxima adeam prepara- tione.

C A P V T XXIV.

VPREMVS amicitiae humanæ gradus est amicorum esse idem velle, & idem nolle. Hūc etiam summum esse in amicitia Dei, & hominis, perspicuum est per se, & asseritur à Patribus.

Sanctus Augustinus ait, hominem sic affectum esse optimū Lib. io. Con- Dei ministrum: Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur self. cap. 26. hoc à te audire quod ipse voluerit: sed potius hoc velle, quod à te audie- rit. Cassianus videtur eam appellare transmigrationem in affectū. Collat. xi. cap. 8. boni ipsius. Siquidem ut S. Dionysius scribit, dimouet de statu di- De diuinus no- minibus amor, nec suos esse amantes patitur. minib. cap. 4. par. I.

Sed nullus conformitatem hanc voluntatum in diuina amicitia vberius explicat, aut magis celebrat, quā S. Bernardus, ex quo ea, quæ ille variis locis scribit, colligentes, sic disponere visum est.

Primò enim per conformitatem voluntatum affirmat Deū propria ratione in bonis existere, & ab eis capi. Deus, inquit, à rationalibus omnibus capi potest per cognitionem; sed à bonis tantum Missus est. capit per amorem. In solis ergo bonis ita est, ut etiam sit cum ipisis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita in- stitia subdunt, ut Deum non dedebeat velle quod ipsi volunt, per hoc, quod ab eius voluntate non dissentunt, Deum sibi specialiter iungunt.

Tres deinde ex doctrina & sententia eiusdem Patris statui posse videantur conformitatis huius gradus: idcirco ille

Primus conformitatis gradus est conspiratio diuina vo- Primus gra- luntatum humanæ & diuinæ in unam, quæ sibi mutuo in omni- dus. Conformi- bus, summèque consentiunt Deus & homo. ex hac existunt in hominis animo diuini plane effectus, maxima nimurum cōmunicatio familiaritasque cum Dō, atq; adeo spirituales nu- ptiae, mira voluptas, qua perfunditur anima; aestus denique tan-

DD d

tus

Ser. 3 in Cate.

tus diuini amoris, ut eo absorbeantur omnes aliæ animæ etiam vehementes alteque defixaæ affectiones. Sic habet sanctus Bernardus: *Talis conformitas maritat animam Verbo, cùm cui videlicet similis est per naturam, similem nihilominus ipse exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est. Ergo si perfectè diligit, nupst. Quid hac conformitate iucundius? Quid optabilius charitate? quafit ut humano magisterio non contenta per remet à anima fiducialiter accedens ad Verbum. Verbo constanter inhæreas, Verbum familiariter per concerteris, consulteſq; de omnire, quantum intellectu capax, tandem audax desiderio. Verè spiritualis sancti, connubij contractus est iste. Parum dixi, cōtractus complexus est. Complexus plane, ubi idem velle, & nō idem unum facit spiritum de duobus. Nec verendum, ne disparitas personarū, claudicare faciat conuenientiam voluntatū, q; amor reverentiam nescit. Ab amando quippe amor, non ab honorando nominatur. Honoret sanè, qui horret, qui stupet, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia penes amantem. Amor sibi abundat, amor ubi venerit, catéros in se omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipse qui honori meritò, meritò stupori, & miraculo est, amari tamē plus amat. Sponsus & sponsa sunt. Quam queris aliam inter sponsos necessitudinem vel connexionem, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios. Et cùm declarasset, alias affectus sine amore Deo gratus non esse, addit: *Is (nempe amor) per se sufficit, is per se placet, & propter se. Ipse meritum, ipse premium sibi est amor, præter se non requirit causam, non fructum. Fructus eius usus eius. Amo, quia amo. Amo, ut amem. Magna res amor, si tamen ad suum recurrat principium, si sua origini redditus, si refusus suo fonti, semper ex eo sumat, unde iugiter fluat.**

Quod si obiicias sancto Bernardo, non pares in hac amicitia voluntates esse posse, quod diuina humanam tanto intervallo superet, quamvis dici posset, hīc tantam esse Dei dignationem, ut se, qui superior est, amando quasi parem faciat homini, quod maximum in amicitia existimatur à sapientibus: nihilominus respondet sanctus Pater: *Non plane pari uertute fluunt amores & amor, anima & verbum, sponsa, & sponsus, Creator & creature,*

Cic. de Amicitia.

non

*non magis quam sitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nuptura votum, desiderium suspirantis, amantis ardor, præsumentis fiducia, quia non valet ex aequo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cum agno, candore cum lilio, claritate cum sole, charitate cum eo, qui charitas est? Non. Nam et si minus diligit creatura, quoniam minor est, tamen si ex tota se diligit, nihil deest, ubi totum est. Propterea dixi, sic amare nupsisse est: quoniam non potest sic diligere, & parum dilecta esse, ut in consensu duorum integrum sit perfectumque connubium. nisi quis dubitet, animam à Verbo & prius amari, & plus prorsus & præuenitur amando, & vincitur. Felix quæ meruit præueniri in tantæ eneditione dulcedinis. Felix, cui tantæ suavitatis complexum experi donatum est. Quod non est aliud, quam amor sanctus & castus, amor suavis & dulcis, amor tanta securitatis, quantæ & sinceritatis, amor mutuus, intimus, validusque, qui non in carne una, sed uno plane in spiritu duos iungat, duos faciat, iam non duos, sed unum; Paulo ita dicente: *Qui adhæret Deo, unus spiritus est.**

Secundus conformitatis gradus est, cùm humana voluntas non solum vult quod Deus vult, aut non vult, quod nec Deus vult, sed propter hoc ipsum solum velle Dei vult, quod vult; & non vult, quod non vult propter idem Dei non velle. quod est idem ac moueri ad volendum, & nō volendum propter diuinam voluntatem solam. atque adeò propter Deum ipsum, & nullam prorsus ob aliam quamcumque causam, etiam si nos maxime & intimè tangat.

Hoc autem explicatur. dupliciter. Primo quidem, quia a primo modo mat tunc homo ipsum Deum allestitus ad amandum solum ab ipso Deo, seu ab amore Dei, ut vocant, obiectuo, nec aliud quærens quam amare, quandoquidem hoc ipsum Deo summe placere intelligit. *Amo quia amo, ait sanctus Bernardus, & amo ut amem.* In quam sententiam scriptum etiam fuerat à sancto Augustino: *Quid mihi sum ipse, ut amari te iubeas à me, & ni Lib. I. confess. faciam, irascaris mihi, & mineras ingentes miseras?* Parvane ipsa cap. 50 est miseria, si non amem te?

et in libro

2.
Lib. de diligen- Deinde verò intelligitur velle nos Dei voluntatem pro-
do. pter ipsam voluntatem, quæ id vult nos velle: *Oportet, dicit i-*
dem, in eundem nos affectum quandocunque transfire, ut quomodo
Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nos
ipsos, nec aliud aliquid fuisse, vel esse velimus, nisi aquè propter
ipsum, ob solam videlicet ipsius voluntatem, non nostram volupta-
tem.

Tertius gradus
Deiformitas. Tertius gradus conformitatis huius, & quidem maximus
est, ita se per amorem in Deum transfundere, ita totius voluntatis suæ nisu ac pondere in immensum Oceanum amabilissimæ & amantissimæ Dei voluntatis immergere, ita denique per summam, constantissimamque duarum voluntatum coniunctionem eandem in Dei beneplacito rebus in omnibus perpetuoq[ue] acquiescere, vt illi nullum omnino bonum, nulla omnino vita quātumlibet beatissima potior sit quām Deus, nihil scire, cogitare, ac velle nihil, immo nec esse, & viuere nisi Dei placitum, & voluntas. *Sic affici*, ait sanctus Bernardus, *Deificari est*, quo etiam nomine vtitur sanctus Nazianzenus. quare & quidam hanc appellant *Deiformitatem*. Explicat idem hoc modo: *Quo modo stilla aqua modica multo infusa vino, deficere à se tota videtur, dum ē saporem vini induit, & colorem, & quo modo ferrum ignitum & candens, ignis minimum fit pristina propria que forma exutum: & quomodo solis luce perfusus aer, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo ut non tam illuminatus quām ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in sanctis humanae affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à seipso liquefcere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem.* Et quamquam sanctus Bernardus dicit in mortali vita id vix accidere; *Putamus tamen, ait, hanc gratiam uel ex parte sanctorum Martires, affectuos in illis adhuc victoriosis corporibus constitutos. Magna vis prorsus amoris illas animas introrsum rapuerat, que ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuebunt.*

Quoniam verò in arcana hac communicatione mutuò sibi respondent voluntates ambæ, altera in altera summa amoris suavitate quiescens; ideo sancti Patres comparant mutuum hunc amorem mutuæ actioni, qua Deus seipso pascit hominem, homini ore interno, voluntate videlicet, se manducandum præbens, & vicissim ab homine pascitur Deus, dum homo per amorem in eius voluntatem quasi in os eius se totum ingerit. Quod significat S. Augustinus, cùm in contemplatione positus intelligit quām adhuc longè absit ab hoc perfectio-
nis gradu, Deo ad eius cor ita loquente: *Cibus sum grandium, Lib. 7. Confess.*
cresce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis cap. 10.
tua, sed tu mutaberis in me. Sed expresse S. Bernardus: *Deus cùm Serm. 71. in*
pascit, pascitur, & pascitur cùm pascit, simul nos suo gaudio spirituali Cantic.
reficiens, & de nostro aequo spirituali profectu gaudens. Et paulò post: *Mandor, cùm arguor: glutior, cùm instituor: decoquor, cùm*
immutor: digeror, cùm transformor: unior, cùm conformor. Nolite
mirari hoc: & manducat nos, & manducatur à nobis, quò arctius illè
adstringamur. Non sanè aliàs perfectè unimur illi. Nam si manduco,
& non manducor, videbitur in me esse ille, sed nondum in illo ego.
Quod si manducor quidem nec manduco, me in se habere ille, sed non
etiam in me esse videbitur. Adfert similitudinem Filij Dei, qui est
in Patre, & Pater est in Filio, & ideo vnum sunt. Et concludit: Ioan. 10.
Sic igitur anima cui, adhærere Deo bonum est, non ante se existimet
ipsi perfectè unitam, nisi cum & illum in se, & se in illo manetem per-
senserit.

Ad diuinam hanc & summam hominis cum Deo coniunctionem tribus præparationibus opus est.

Prima præparatio, est renunciatio omniū rerum, etiam supernaturalium, quæ ad nos quoquo modo pertinēt, aut posse sunt pertinere præ solius Dei eiusque voluntatis amore, & desiderio, quam aliqui vocant *expropriationem*. Abdicatio certè est omnis amoris concupiscentię etiam circa res spirituales: non quod hæc amādæ non sint, & expetendæ, sed quòd illis Dei voluntas longè anteponenda est: nec illæ optandæ vlo modo sunt, nisi ad normam vnius voluntatis Dei. *Minus enim te-*

Lib. 10. Confess. cap. 29. amat, ait S. Augustinus, qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat: Et certū est, cūm sicut amor in rebus aliis, quæ Deus non sunt, amari potius illas; aut nos in illis, quām Deum. Quodammodo Lib. de diligēdo Deo. niam Scriptura loquitur, ait S. Bernardus, Deum omnia fecisse propter semetipsum, erit projectio, ut factura sese quodāmodo conformet, & concordet auctori. Et paulò post: Delectabit sanè non tam nostra vespere necessitas, vel sortita felicitas, quām quod eius in nobis, vel de nobis voluntas adimpta videbitur. O pura, & defæcata intentio voluntatis, eo certè defæcator & purior, quo in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eo suauior & dulcior, quo totum diuinum est, quod sentitur.

Secunda præparatio. Secunda præparatio, est altissima quedam sui ipsius despetio, qua quod ex nobis nihil simus agnoscimus, & verò etiam vt sit Deus omnia in omnibus, nos ex nobis nihil esse, vehementissimè volumus, & nihil ab hominibus, Angelisque haberi non minus vehementer optamus. Hanc appellant aliqui anihilationem, aut annihilationem voluntariam. Intelligamus, ait S. Nazianzenus, nos nihil esse, si cum illa prima & vera sapientia conferamur. eamq; ob rem ad ipsum unum tendamus, nec quicquam aliud quaramus, quām ut pro manantibus illinc radiis collutremur. Et Tertullianus (lib. 3. contra Marcionem) verbum Psalmi (Psal. 21.) abiectio plebis legit, aut vertit nullificamen.

Hæc affectio conciliatur, & creatur in nobis diuinitus ex cognitione quod nihil fuimus, ante quam essemus: Quod in nihilum nullo negotio relaberemur, nisi diuina manu continuo sustineremur. Quod si conferamus nos ipsos cum tam multis aliis rebus creatis, exiles sumus, minutū homunciones, ac propè nihil: si cum rebus sempiternis, fumum nos esse ac umbram, puncto temporis euanscentem. Magis tamen attenta consideratione peccatorum & misericordiarum, quibus, obtulimus. Quod præclarè S. Bernardus: Si animam, inquit, prout dicat. Ecclesia in se est, & ex se, iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quām ad nihilum esse redactam. Quid modò necesse est singularias eius miseras enumerare, quām fit onera peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentis, obnoxia passionibus, impleta

impieta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne proclivis, postremò totius confusione, & ignominia impieta. Nimirum si ipse quoque iustitia nostra omnes ad lumen veritatis inspecta, velut pannus menstruata inueniuntur, iniustitia deinceps quales reputabuntur? Si lumen quod in nobis est tenebra sunt, ipse tenebra quanta erunt? Facile est, cuig; nostrum, si sua melius vniuersa, & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione persona, attestari per omnia Apostolica veritati, & liberè proclamare: Quis se putat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. Quid est homo, quia magnificas eum, (ait fidelis & deuota confessio) aut apponis erga eum cor tuum? Quid? Psal. 38. sine dubio vanitatis similis est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Huc spectant fortasse illa S. Augustini in oratione verba: Et reuerberasti infirmitatem aspectus mei radians in me vehementer, & contremui amore, & horrore, & inueni longè me esse a te in regione dissimilitudinis.

De hac affectione & gradu ad diuinum amorem, qui in ea est, sic alibi docet S. Bernardus: Quando huiusmodi experitur affectum, ut diuino inebriatus amor animus, oblitus sui, factusq; sibi ipsi tanquam vas perditum, totus pergit in Deum, & adhaerens Deo vnum cum eo spiritus fiat, & dicat: Deficit caro mea, & cor meū: Deus cordis mei, & pars mea Deus in eternum: Beatum dixerim & sanctū, cui tale aliquid in hac mortali vita, raro interdum, aut vel semel, & hoc ipsum raptim, atq; unius vix momenti spatio experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere tanquam qui non sis, & omnino non sentire te ipsum, & à temetipso exinaniri, & penè annullari, cœlestis est conuerstationis, non humana affectionis.

Tertia p̄paratio est desideriū Dei animæ in hunc finē à Deo inspiratū. Inuoco te in animā meā, ait S. August. quam præparas ratio. Desideriū Dei. ad capiendū te ex desiderio, quod inspiras ei. Qua de re etiā S. Bernardus nonnulla scribit: Si sermo, inquit, venit gratus & placidus, cap. 1. quatenus pulso fastidio, cum desiderio audiatur: iam non modò venire Serm. 57. in sponsus, sed & accelerare, id est, cū desiderio venire credendus est. Illius namq; desiderium tuum erat: & quod tu eius properas sermonem admittere, inde est, quod ipse festinat intrare. Non enim nos eum, sed ipse (inquit) prior dilexit nos. Ex quo etiam intelligimus quantum momen-

momentum sit in lectione, aut auditione verbi diuini ad desiderium hoc excitandum, & sponso aduentanti animam praeparandam.

Exempla quædam ex sanctis Patribus ad usum contemplationis & amoris Dei.

C A P V T X X V .

V A N Q V A M usus contemplationis, & amoris Dei donum Dei est; Ipse enim est qui trahit nos, ipse qui facit utragv. vnum: & is ipse usus datum optimum est, & donum perfectum descendens à Patre luminum.

Nihilominus operæ pretium est ad acuendam industriā, quam ad hanc rem adferre etiam debemus, ex sanctis Patribus aliqua exercitationis huius exempla ponere, ad quæ quisque pro ratione doni, quod diuinitus acceperit, possit se tanquā ad normam quoquo modo dirigere. Non enim se communicat Deus, vt scribit S. Bernardus, uniformiter omnibus: oportet namq. pro variis anima desideriis diuine gustum presentie variari, & infusum sapore supernæ dulcedinis diuersa appetentis animi aliter atq. aliter oblectare palatum. Idque ostendit vel ex uno Canto Canticorū, in quo Deus aliquando instar verecundi sponsi sanctæ animæ secretos petit amplexus, & osculis delectatur: aliquando in oleo & vnguentis medicū exhibet propter adolescentulas teneras, & infirmas animas fomentis & medicamentis egentes: aliquando quasi viator quispiam itinerantibus sponsæ simul atque adolescentulis sese associat, & eas post se currere facit quadā vnguentorum suaveolentia tractas. Aliquando denique occurrit quasi prædices paterfamilias, immò quasi rex magnificus & potens, qui sponsæ pauperis videtur erigere pusillanimitatem, prouocare cupiditatem, demonstrans illi omnia desiderabilia gloriae suæ, diuitias torculariū ac promptuariū, hortorum, & agrorum copias; eam etiam introducens in ipsa secteta cubiculi. Atq. ita non cessat, inquit, siue hoc, siue illo modo interno ingiter apparere conspectui querentium se.

Igitur

Ephes. 2.
Jacob. 1.

Serm. 31. in
Canticis.

Igitur aliquando obiicit se Deus homini vt magister, spe- ^{Primum exem-} pie pulcherrima animum illustrans, & infinitæ altitudinis atq; plu- ^{m.} distantiae, qua cum superat cognitione, eruditus ad omnem submissionem, & reuerentiam.

Exemplum sit contemplatio S. Augustini ab eo sumpta in hæc verba: *Intraui in intima mea duce te. Intraui; & vidi qualicq; cap. 10. Lib. 7. Confess. oculo animæ meæ, supra eundem oculum animæ meæ, supra mentem meam lucem Domini incommutabilem, non hanc vulgarem & conspi- cuam omniciarni, nec quasi ex eodem genere. Grandior erat, tanquam si ista multò multoq; clarius claresceret, totumq; occuparet magnitu- dine: non hoc illa erat, sed aliud, aliud valde ab istis omnibus. Nec ita erat supra mentem meā, sicut oleum super aquam, nec sicut cælū super terrā, sed superior, quia ipse fecit me, & ego inferior, quia factus sum ab ea. Qui nouit veritatem, nouit eam: & qui nouit eam, nouit eternitatem. Charitas nouit eam. O aeterna veritas, & vera charitas, & chara aeternitas. Tu es Deus meus, tibi suspiro die ac nocte. cum te pri- mū cognoui, tu assumpisti me, ut viderem esse, quod viderē, & non dum me esse, qui viderem. & reuerberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer, & contremui amore & horrore, & inueni longè me esse à te in regione disimilitudinis, tanquam audirem vocem tuam de excelso: Cibus sum grandium, cresce & manducabis me: nea tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuae, sed tu mutaberis in me. Et psal. 32. cognoui quoniam pro iniquitate erudisti hominem, & tabescere fecisti sicut araneam animam meam, & dixi: Num quid nihil est veritas, quoniam nego per finita nego per infinita locorum spatio diffusa est? Exod. 3. Et clamasti de longinquō, Immò verò ego sum quisum: & audiui, si- cut auditur in corde, & non erat prorsus unde dubitarem.*

Aliquando vt moueat admirationem, vti Rex magnificē, ^{Secundum exemplum.} tissimus explicat Deus immensas opes Essentiæ suæ, & se quasi Oceanum maximarum, infinitarumque perfectionū suarum homini contemplandum præbet. Hac contemplatione tenebatur Apostolus, cùm exclamauit: *O altitudo diuitiarum sapien- Rom. II. tiae & scientiae Dei. Sed eam explanat S. Augustinus: vno qui- Lib. 7. Confess. demloco, cùm dicit: Tanquā si mare esset ubiq; & undiq; per im- cap. 5. mensa spatio infinitum, & haberet intra se spongeā quamlibet magnitudi- ne.*

EE

sed

sed finitam, tamen plena esset vndiq[ue] spongia illa ex omni sua parte ex immenso mari. sic creaturam tuam finitam te infinito plena purabam, & dicebam: Ecce Deus, ecce quæ creauit Deus, & bonus est Deus, at q[uod] his validissime, longissimeq[ue] præstantior. Alio verò loco sic idem: Quid est Deus meus, quid rogo, nisi Dominus Deus? summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime, & iustissime, secretissime, & presentissime, pulcherrime, & fortissime, stabilis, & incomprehensibilis, immutabilis, mutans omnia, nunquam nouus, nunquam vetus, innouans omnia, & in vetustatem perducens superbos, & nesciunt, semper agens, semper quietus, colligens, & non egens, portans & implens, & protegens; creans & nutriendis; perfricens; querens, cùm nihil desit tibi: Amas, nec astuas, zelas, & securus es: pœnitet, & non doles: irasperis, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas consilium: recipis quod inuenis, & nunquam amisisti. Nunquam inops, & gaudes lucris: nunquam avarus, & usuras exigis: supererogatur tibi, ut debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens: donas debita nihil perdens. Et quid dicimus, Deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta: Aut quid dicit aliquis, cùm de te dicit? & va tacentibus de te, quoniam loquaces muti sunt. Quis mihi det acquiscere in te? Quis mihi det, ut venias in cor meum, & ineberies illud?

Tertiū exemplum.

In Canticis. cap. 1. Canticorum sic loquitur: Osculetur me osculooris sui. Quo loco sic S. Gregorius: Os sponsi inspiratio Christi: Osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo sponsa desiderio astuans, & in amplexu sponsi sui in ardescens: Osculetur me osculooris sui. Ac si diceret: Ille quem super omnia, immò solū diligo, veniat: qui dulcedine sua inspirationis me tangat: quia cū eius osculum sentio, subita mutatione me derelingo, & in eius similitudinē illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia, quæ per corpus sentit, & in illa spiritualia tota transmutari concupiscit: & dum ista obstrepunt, in illa fugit seq[ue] abscondere, ne hac sentiat, appetit. Ideoq[ue] osculum sponsi querit, quia si ille gratissimi amoris vinculo hanc nō trahit: hac vi sua molestissime graue-

grauedinis detenta, quo modo se ad illum conferat, omnino nō inuenit.

Hæc est illa dulcedo spiritus, illa, inquam, inexplicabilis, & mira suavitatis animi, quam expertus S. Augustinus, saepe dicit esse principium futurae eternæ beatitudinis: ad cuius gustū quo modo cum matre peruererit, sic exponit ipse: *Erigentes nos, Lib. 9. Confess. cap. 10.* inquit, ardētiore affectu in id ipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum cœlū, & adhuc ascendebamus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua: & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, ut attingeremus regionē ubertatis insufficientis, ubi pascis Israël in eternū veritatis pabulo; & ubi vita sapientia est, & dum loquimur, & inkiam illi, attingimus eā modice, toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitiæ spiritus, & remeauimus ad strepitū oris nostri, ubi verbum & incipitur, & finitur. Dicebamus ergo: Si cui sileat tumultus carnis, sileant phantasie terre, & aquarum, & aëris, sileat & poli, & ipsa sibi anima sileat, & transeat le, non se cogitando; sileant somnia, & imaginaria revelationes, omnis lingua, & omne signū, & quidquid transfundofit, si cui sileat omnino; & loquatur per se solus qui fecit ea, non per ea, sed per seipsum, ut audiamus verbū eius non per linguam carnis, neque per vocē Angeli, neq[ue] personitum nubis, neq[ue] per anigma similitudinis, sed ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus; sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus eternā sapientiam: super omnia manente. Si continetur hoc, & subtrahātur aliae visiones longè imparis generis, & hac una rapiat, & absorbeat, & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, ut talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentia, cui suspirauimus. Nonne hoc est: Intra in gaudium Domini tui?

Quoniam verò hoc quod S. Augustinus insinuat, contemplatorem fieri quasi partipem cuiusdam beatitudinis, apposuit à S. Gregorio declaratur, v. isum est hīc eius verba adscribere: Prius, inquit, à mentis acie exurente trifitia interposita malorum caligo detergitur, & tunc resplendente raptim coruscatione circumscripti luminis illustratur. Quo ut cunque conspectu in gaudio eiusdem severitatis absorbetur: & quasi post defectum vita presentis ultra se raptā, in quadam nouitate aliquo modo recreatur;

Ibi mens ex immenso fonte infusione superioris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod raptum est contemplatur. Et veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas, non videt. Cui veritatis tanto magis se longè existimat, quanto magis appropinquat: quia nisi illam, ut cung, conspiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Adnisus ergo animi dum in illam intenditur, impenitus eius coruscante circumstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: Et idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumspectam circumstantiam dilatat: quia eam inopia sua circumscriptionis angustat. Vnde ad semetipsam citius labitur: Et prospectus quasi quibusdam veritatis vestigiis ad sua ima reuocatur. Hac ipsa tamen per contemplationem facta non solida & permanens visio: sed ut ita dixerim quasi quedam visionis imitatio Deifacies dicitur. Hæc ille.

Quartum
exemplum.

Interdum etiam Deus recognosci vult tanquam Zelator animæ sibi desponsæ, qui valde sollicitus sit, ne ea, quam tanto perè amat, potiatur vñquam præter ipsum quispiam, qui non sit ipse. Quare vt industrijs solent esse Zelotypi, sic Deus ea prouidentia animam gubernat, vt quando corporis pondere reuocata non potest diu sponso per amorem cohærere, iis subinde malis, miseriisque prematur, quibus nullum aut remediū, aut alleuamentum inueniatur aliud, quam amoris repetitio.

Psal. 119.
serm. 23. in
Gantic.

Immittit igitur Deus quandoque in animam fastidium magnum domesticarum, & internarum tenebrarum, quibus in hac mortali vita penè obruta abstrahitur continenter à sponsi suauissima consuetudine, vt eo stimulata suspiret ad coelestem lucem: *Habitaui*, dicebat Dauid, *cum habitantibus Cedar*. Et S. Bernardus inducit sponsam sic suspirantem: *O verè meridies plenitudo feruoris & lucis, solis statio, umbrarum exterminatio, desiccatio paludum, fætorum depulso*. O perenne solstictum quando iam non inclinabitur dies. *O lumen meridianum, o vernalis temperie, o aestiva venustas, & autumnalis ubertas*. Hunc locum tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis indica mihi, ut quemadmodum Iacob, Moyses, Iosias, Paulus, ita ego quoq; te in lumine tuo, & in decoro tuo per mentis excessum merear contemplari præsentem uberiori, quiescentem securius.

Adiun-

Adiungit Deus ad præcedentem stimulum & alium non minus excitantem animam ad amorem, tedium nimirum non solùm ignorantiae, sed errorum, aliarumq; animi perturbatum, quibus animus, dum hic viuimus, assidue vexatur, & laceratur. O, clamat S. Bernardus, *veritas, charitas, eternitas: ô beatificans Trinitas ad te mea misera Trinitas miserabiliter suspirat, quoniam à te infeliciter exulat. Discedens à te quantis se intricauit erroribus, doloribus, timoribus*. Heu me qualem proté commutauimus Trinitatem. *Cor meum conturbatum est, & inde dolor: de reliquit me virtus mea, & inde paucus: & lumen oculorum meorum non est cum mecum, & inde error. En, quam dissimilem Trinitatem ô anima mea Trinitas exulans offendisti*. Veruntamen quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: cùm error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor omnis recesserit: & successerit illa quam speramus, mira serenitas, plena suauitas, eterna securitas. Primum illud faciet veritas Deus: secundum, charitas Deus: tertium, summa potestas Deus. Ut sit Deus omnia in omnibus: Ratione excipiente lucem inextinguibilem: voluntate pacem imperturbabilem consequete: memoria fonti indeficienti aeternaliter inhærente.

Denique ipsa exilio præsentis satietate vtitur Deus ad reposendum amorem sponsæ: Sed ubi ille, ait idem, & quando ista? Quod flens dico, quousq; odoramus, & non gustamus; prouidentes partiam, & non apprehendentes; suspirantes, & longè salutantes? O veritas exulum patria, exiliū finis. Video te, sed intrare non sinor carnē retentus, sed nec dignus admitti, peccatis folidens.

Amor quo Christus Patrem amavit, unicum ac summum est perfectissimi amoris exemplar.

C A P V T   XXVI.

NUNQUAM magis aut melius amoris diuini usum docuit Deus, quam cum misso vnigenito Filio suo in mundum, amoris quasi gymnasio patefacto ad E E 3 perfec-

Quintum ex-
emplum.

perfectum Dei amorem ediscendum, & exercendum in Christo magisterium instituens homines amantissimè inuitauit. Christi amore ut optimo exemplari, eius amandi ratione ut optima amoris norma proposita. Hæc mihi ut huius operis extremus actus & clausula explicanda nunc est, quamuis non mihi, nec enim tantum mihi sumo, sed sanctissimo viro magistro Ioanni Auilæ, celeberrimo in Hispania superioris seculi concionatori. Is de re tanta sicut habet vulgari Hispanico sermone, ut hic latinè breuiter & fideliter vertitur.

Contemplemur obsecro sanctissimam illam Christi animam, in eo quo procreata est articulo temporis rerū omnium Dominam, ad illiusque beatissimos pedes deiectos cœli choros atque ordines vniuersos, eam, ut Apostolus ait, adorantes, ac si quis possit, edisserat, quantus fuerit animæ illius ac cordis amor in eum, qui se tam magnificè extulit, & adeò glorio sis magnisque donis cumulauit, quām ingenti studio, quanto ardore exoptauerit obiici sibi occasionem, qua tantorum bonorum largitori placere ac seruire posset? An tu aptas Cherubinorum & Seraphinorum linguas esse putas, quārē rem hanc possint pro dignitate aperire? Si ad ardorem illum accesserit cognitio diuinæ voluntatis, qua Pater optimus sui honoris causa obedientissimo Filio demandet curam saluandi humani generis vnius hominis causa perditæ ac profligati, quem putas ut tanto Patri satisfaceret, se Filius exhiberet hominibus vniuersis, quantoque amoris æstu paterni mandati quasi igne subiecto effervesceret animus eius erga homines suæ huic curæ solicitudinique commissos?

Cum ingenti vi inflammatoq; puluere ex æneo tormento disclusus globus oppositam molem ferit, tāto maiore impetu retro commeat, quanta vi ante ferebatur. Infinita erat gratiæ Christi vis, qua in Patrem per amorem cor illius propellebatur: hoc igitur cum primùm tanta gratiæ contentionе pulsum oppositum Patris pectus rectâ vulnerauit, ea oppositione quāto putamus lætitia ac ardoris impetu resilierit ad homines peramandos, in eorumque salutem procurandam penitus in-

cumbendum? Hæc est illa vis, cuius meminit Propheta, cùm dicit: *Exultauit ut gigas ad currēdā viam: A summo cœlo egressio psalm. 22. eius, & occursus eius usque ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.*

O diuinum anorem, qui ex Deo digressus es, ad hominem venisti, ac rursus ad Deum ipsum commeasti. Non enim, ô Christe, hominem hominis causa amasti, sed Dei causa, idque ardore incredibili, ut qui in hunc amorem animum intenderit, nullo se possit modo à tuo amore defendere. Is enim vim affert cordibus, ut ait Apostolus: *Charitas Christi urget nos.* Hic ^{2. Cor. 5.} ille fero animique lætitia, quam sancta Ecclesia in Canticis indicauit: *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* Hoc ^{Cant. 2.} ipsum indicauit Isaías: *Non erit tristis, neque turbulentus, donec posnat in terra iudicium: & legem eius insulae expectabunt.* Ex eodem ardoris fonte emanarunt illa tua verba: *Si dedero somnum oculis* ^{psalm. 132.} *meis, & palpebris meis dormitionem, & requiem temporibus meis:* *donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.* Ergo hīc tandem origo est & fons, vnde Christi in homines amor effluit. Non enim vlla hominis virtus, non bonitas, non pulchritudo vlla Christum ad amandum hominum genus incitauit, sed sola Christi virtus ac gratia, grata in Deum animi vis in-explicabilis. Hoc significat eius verba: *Vt cognoscat mundus quia* ^{Iohann. 14.} *diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio, surgite, eamus.* Et quō tandem Domine? Ad mortem in cruce pro hominibus obeundam. Ecce tibi anima mea causam magnitudinis amoris huius.

Solis splendor tanto ardet atque vrit magis, quanto vehementiores sunt retrò commeantes radij eius. Solis huius diuinæ radij cor Patris verberabant, indeq; in homines reuolabant. Si tantus ignis in radiis, quantus erit splendoris ipsius fero? Nulla, ne Angelica quidem mens assequi vñquam potest, quātum ardeat, quantumque vrat is ignis. Non enim mortis, crucisque, ut appetet, terminis definitur: nam quemadmodum semel mortuus est, ita millies, & ut omnium hominum causa mortuus est, sic vnius tantum causa, si cum Pater mori iussisset,

set, abundantissimum ille & paratissimum amorem, animumque ad tot cædes habuisset: & si res postulasset, non tres modò horas vt penderet in cruce laboribus, doloribusq; confessus, sed vt idem pateretur ad extremum vsque iudicij diem, vires subministrasset amor abundanter. Tantus enim erat amor, qui Christi pectore claudebatur, vt multò amauerit magis, quam passus sit, maioremque amorem Christus intra viscera occluserit, quam nobis per vulnera commōstrarit. Ut non sine mysterio illud in sacris litteris scriptum sit, fenestras ex interiori Salomonis templi parte multò maiores fuisse quam extrinsecus apparerent.

O diuinum amorem qui maiores, quam videris. Extra etiam magnus appares, cum amorem hunc ingentem plague, flagella, vulnera monstrant. Sed haec ipsa eam magnitudinem amoris non omni ex parte declarant. maior quippe pars tecta concluditur, quam possint hominum oculi conspicari. Scintilla haec est, quæ profiliit ex illo igne: ramus est, qui ex illa arbore pullulauit: riuulus est, qui ex amoris immensi pelago deriuatus est. Idem ipsum maximum est amoris indicium, *ut ponat quis animam suam pro amicis suis*: Sed indicium est, non æquilitas. Iam si tantū tibi me Domine Iesu debere profiteor, quod tantum feceris, quanto etiam magis debere par est, quod alia plura facere volueris?

O amoris pelagus, o Oceanum sine fine profundum, plenū vndeque amoris, plenum charitatis. Quis dubitet de Christi amore? Quis non sese ditiorem omnium putet, quem tantus Dominus tantopere amat? supplex te Domine rogo per viscera misericordiæ, quæ te ad tale mihi munus largiendum compulere, vt oculos etiam, mentemque, quæ donum hoc ingens sentiant, & intelligent, largiaris, quod semper in tuis misericordiis gloriari, & tota die laudes tuas valeam decantare.

At si vis anima mea in aliquo præterea contueri magnitudinem amoris Christi, eiusque ardorem aduersa quæque preferendi; tecum quæso recogita magnitudinem desiderij; quo exarserunt Sancti quique iniqua omnia patiendi, atque inde sancti

xian. 15.

sancti sanctorum ardorem agnoscet, is enim tantò eis sanctitate & gratia præstat, quanto tenebris solis lux, & multò magis.

Beat⁹ sanè Dominicus ita martyrij amore flagrabat, quemadmodum desiderat cœrus ad fontes aquarum, & perinde ac vna ei mors non esset satis, pluribus vt ita dicam mortibus optabat omnia sua membra concidi.

Intuere æstum ardoris Andreæ felicissimi Apostoli: an nō ille paratam sibi crucem, atque in ea mortem aspiciens longè certissimam, crucis perinde ac sponsæ suauissimæ amorem captabat, atque orabat, vt secum gauderet illa, quemadmodum vicissim ille cum ea exultabat?

Venio nunc ad alterum Martyrij genus multò nobilius, atque præstantius, id in sancto Apostolo Paulo fuit, qui cum parum vel omnia tormentorum genera duceret, vt ardentissimā patiendi cupiditatē expleret, ad illum amoris excessum præteruectus est, vt ipsas etiam inferorū pœnas ob Dei honorem hominumque salutem pati cuperet. Optabam, inquit, ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis: *Ferens interea, vt Rom. 9. Chrysostomus ait, non à Christi gratia atq; amore, sed à beatitudine Lib. de compunct. cordis. Et in Homil. de laudibus Pauli.*

Verè Domine nil aliud innuebas, cum diceres: *Baptismo ha- Lue. 12. beo baptizari, & quo modo coarctor usq; dum perficiatur?* Coarctaris, inquam, quod tantus esset ardor, quo tuo sanguine tingit te ac mergi nostra hominū salute velles, & cuperes, vt præ amoris magnitudine quælibet hora mille tibi anni videretur. Hinc ille Palmarum luce gloriosus triumphus, quem ideo, cum ad mortem ires, fieri potissimum iussisti, vt cordis tui ingentem lætitiam toti orbi declarares. Cùm enim tanta cum pompa, & exultatione omnium ordinum viam illam ingressus sis, signi-

Cant. 3.

Genes. 29.

Ephes. 5.

Psalm. 21.

Genes. 9.

1. Cor. 1.

sicasti rosarum & florum serto redimitum ad crucis thalamum te non quasi ad crucem, sed quasi ad nuptias festinare. *Egredi mini & videte filia Sion Regem Salomonem in diadema*, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis sue, & in die letitiae cordis eius. Ego Domine, non aliud in te fertum agnosco præter id, q̄ feria illa sexta crucis tibi mater synagoga contexuit: illud autem non liliis aut rosis, sed ad tui capitis tormenta spinis compactum est. Cur ergo diem hunc, diem festum, & letitiam cordis appellas? an forsan te non pungunt spinæ istæ? Immo verò, mi Domine pungunt, teque magis, Deus meus, quām quemuis alium. Sed tanta erat in nos tui amoris profusa liberalitas, vt præ magnitudine illius non tam aduerteres dolorem tuum, quām remedium nostri, non tua vulnera, sed ægrarum animarum medelam. Si Iacob Patriarchæ visi sunt dies pauci septem seruitutis anni, vt Rachelem sibi spōsam adiungeret præ amoris magnitudine; quām breuem diem vnum crucis tibi fuisse censemus, vt desponderes tibi Ecclesiam, faceresque gloriosam, non habentem maculam, neg. rugam? Hic amor facit te libenter adeo mortem appetere, hic ita te inebriat, vt nudum te in cruce pendere iubeat, *opprobrium hominum factum*. Tu ille Noë es, qui vineam plantasti, atque meri illius tantam copiam exhausisti, vt præ vini potestate factus ebrius in cruce dormiens iacueris, in eaque tales ignominias passus sis, vt filij etiam ipsi tui in te scandalizarentur, & maiestatem tuam contumeliosissimè deriderent.

O mirum Christi amorem, qui ad tantam vilitatem deprimeris. O incredibilem hominum cæcitatem, qui inde causam arripiunt te deridendi, vnde accipere debuissent ad te magis amandum. Dic amor sanctissime, si hæc vna scintilla amoris nobis à te ostensa eum hominibus stuporem incussit, vt *scandalum Iudeis* esset, *Gentibus stultitia*; quid fecisset amor ipse, si tu eius nundinas explicasses, vniuersamque eius magnitudinem in hominum conspectum adduxisses. Etsi amoris tui sola delibatio mentes hominum extra se rapit, & aciem oculorum obtundit in media splendoris luce: quid fiat cum filiis amicisque tuis,

tuis, qui vltiores amoris tui metas, finesq; adeo firmiter credunt, & agnoscunt? Ille amor ille est, qui eos trahit extra se, qui reddit attonitos, cum primū ad tui cordis secreta recollectis aperis, experiri que concedis adeo miranda mysteria. hinc illa viscerum liquefactio, qua cordis imma diuino amore inflammatur; hinc martyriorum desideria, hinc lætitia in aduersis, hinc refrigeria craticulae. hinc in ambulationes in ardentiissimis prunis cum ea voluptate, quæ perciperetur ex rosis. hinc cupiditas tormentorum, perinde ac epularum: Gaudere de iis rebus, quas respuit mundus, eas amplecti, quas idem horret; & captare abominationes Ægyptiorū, vt ex iis Deo sacrificium fiat. Mens, aiebat S. Ambrosius, qua Christo Iesu feliciter nupst, quæque ei in crucis thalamo libens, volensq; coniuncta est, nihil tam gloriosum existimat, quām ut crucifixi sui iniurias secum ferat.

Qua ratione ergo ô mi amantissime amator, compensabo ego istum tuum amorem? Illa vera ac sola compensatio est, cū sanguis sanguine soluitur. Sanguis ille, quo inter Deum populumque Israël amicitiae pacta firmata sunt, quique diuinum tuum sanguinem adumbrabat, partim super altare diffundebatur, partim super populum, quod illum in Dei gratiam restitueret. qui in altare effluxit ad Deum auersum placandum fundebatur: qui in populi capita, ad homines Deo deuiciendos. Dulcissime Domine agnosco hoc debitum, agnosco; ne quæsa permittas, me vñquam ab eo exolui: iube potius, me isto tuo sanguine delibutum, confixumq; clavis ex ista cruce pendere.

O crux recipe me sinu ac complexu tuo, recipe corpus meum, & demitte corpus Domini mei: Dilatare corona, vt inter istas spinas caput quoque meum inscram. Dimitte clavi istas innocentis manus, configite cornicem, illudque compassionem, & amore vulnerate. Ob hanc caussam Apostolus tuus scribit, mortuum te esse, vt in viuos & mortuos imperium obtineres, non minis & poenis, sed amoris operibus. Refer me in numerum siue viuorum malis, siue mortuorum, & agnoscam, me captiuum sub tui amoris dominio.

Sophon. 3.
Luc. 11.
Isaie 64.
Psalms. 64.

O quam mirabili pugnandi genere pugnasti Domine, ut habemus in Prophetis. Non enim eluione iterum, aut igne cœlesti, sed pacis, amorisque illecebris in tuam potestatem humana pectora redegisti: non occidens, sed occisus: non alienum, sed proprium è cruce cruem largè, abundantiusque profundens. O miram, ô nouam veritatem, quod antè è cœlis, vbi tibi ministrant Angeli, non fecisti, peregisti post in cruce latronibus associatus. O cordium fur, ac prædo, diripe quæso cor meū tu, qui violens festinusq; prædator haberis. Quod tandem ferrum ita acutum erit, quis arcus adeo fortis ac contentus, qui verum possit adamantem penetrare ac rumpere? Tu cordium nostrorum duritiem effregisti: tu mundum vniuersum amore tuo inflamasti: quod tu ipse per Prophetam pollicitus eras: *Igne zeli & amoris mei deuorabitur omnis terra. Et in Euangelio idem ait: Ignem veni mittere in terram; & quid volo nisi ut accendatur?* Hoc idem agnouit vates ille, qui dixit: *Vt in amorem disrumperes caelos, & descenderes, aquæ arderent igne.* O dulcem amorem, ô suauem flamمام, quæ sic incendis pectora glacie ipsa rigidiora, & in amorem conuertis. Hic est præcipuus scopus aduentus tui, ut mundum amore compleres. *Visitaisti terram, ait Propheta, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam.*

O amantissime, suauissime, benignissime, pulcherrime, clementissime corda nostra inebria isto vino, igne isto succende, isto iaculo traiice. Quid enim, ut balista spiritualis sit ista tua crux, desiderari potest, quando ima cordium adeo exsauciat? sane balista ligno, atque egregiè extento funiculo constare solet. additur ad medianam nux, ex qua desilente elabenteque funiculo, impetu maiore iaculum propellatur, & maiora, pfun-dioraque vulnera inferantur. Crux quoq; tua ista lignum est, protensum istud corpus, brachiaque porrecta funiculus: istius lateris tui vulnus nux est, in qua sagitta inseritur amoris, ut inde dimissa hominum corda iaculaeatur. Sciat igitur mundus totus me vulneratum cor gestare.

O cor quo modo curaberis? nullum aliud superest curatio-nis remedium, nisi mori. Quando, ô bone Iesu, intueor istud lanceæ

lanceæ ferrum sanguine cruentatum ex tuo pectori prodiit, videre mihi video amoris sagittam, quæ vulnerat, atque adeo traiicit mihi cor, ut in eo sine vulnera partem non relinquit. Quid fecisti amor dulcissime, quid facere cogitasti intra cor meum? Huc accessi medicamenta quæsiturus, & tu me vulnerasti? veni viuendi præcepta accepturus, & me in insaniam vertis? O dulcissimum vulnus, ô sapientissimam insaniam. si ne te viuam nunquam.

Non modò crux, sed ipsa corporis species atque positio nos ad amorem vocat. Inclinat caput, ut peccatores, quantu-libet ab illis iniuria affectus, osculeris: distendit brachia, ut amplectatis: ostendit trajectas manus, ut bona omnia largiaris: apertum pectus, ut intra viscera abscondas: cōfixos pedes, ut nos opperiaris, atque ut nullo vñquam tempore à nobis excedas: Quamobrē cùm te Domine in cruce cōtemplor, quicquid meis sese obiicit oculis, ad amandum inuitat. Lignum, species, mysteriū, vulnera tui corporis, sed in primis amor interior clamat ut amem, nec vñquā ex memoria excidat amor tuus. Si oblitus fuero tui, ô bone Iesu, obliuioni detur dextera *Psalms. 136.* mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, & se non proposuero te in principio letitiae meæ.

Ergo ô anima mea habes explicatam causam amoris, quem Christus erga nos habet. Non enim amor hic hominum, aut quod in homine inerat, sed Deum, ex cuius voluntatis perficiendæ desiderio originem habuit. Hinc intelliges vnde ad homines ex Deo dona progressa, vnde diuina promissa, ut inde vim sumat spes, quæ tam firmo stabiliisque nititur fundamento. ex quo etiam intelligitur illud, quemadmodum impulit Christum ad amandum hominem, non homo, sed Deus; sic ratio, qua Deus tot homini beneficia pollicitus est, non homo fuit, sed Christus. Causa, cur nos Filius amet, est, quia iubet Pater. Causa, cur nostri curam & patrocinium Pater gerit, est, quia postulat, & meretur Filius. Hi sunt supra cœlestes planetæ, quorum aspectu Ecclesia gubernatur, & qui influunt in mundum diuinorum munerum charismata.

O quām sunt stabiles amoris nostri bases, nec minus firma sunt speci nostrę fundamenta. Amas nos bone I E S V quia sic præcipit Pater, & parcit nobis Pater, quoniam tu supplex petis. Ex eo quod cor illius ac voluntatem intueris, amas me, quia sic iubet obedientia Patris. ex eo quod ipse tua tormenta, ac vulnera respicit, parcit, & seruat me: quia ita exigunt altissima merita tua. Aspice vos oro semper Pater & Fili, nec vñquam ab aspectu cessate, vt ita salus mea perficiatur.

Dñs. 13. O intuitum excellentissimarum virium. O aspectum supra cœlestium planetarum, vnde certissimi diuinæ gratiæ radij exoriuntur. Quando non obediet Filius? quando non respicit Pater? Ergo si Filius obediet, amabor: & si Pater respicit, mihi venia non negabitur. Ad vnicum Axæ coram patre Caleb susprium, dedit filiæ pius parens quod illa rogauerat. Quid ergo negari poterit tanti Filij suspriis, & lachrymis? Ergo si quæsiero, quando poterit vñquam deesse remedium? Quando merita mea, si tua sunt, exhaustentur? Quando ita foetidum spirabit odorem iniquitatum mearum cœnum ac fœx, vt non longè suauius oleat sacrificium passionis tuæ? Tanta quippe cùm sit pulchritudo tua, eam omnia totius mudi peccata non deformant magis, quām pulcherrimum os nœus longè minor.

Oigitur imbecillum animum & omni fiducia destitutum, qui in aduersis ad Deum recurrere nescis. Cur afflictaris ob culpas, & inopiam meritorum? cogitare rem hanc non in te, sed in Christo fundari: non tuis modò, sed Christi etiam meritis salutem consequeris. Si enim primi hominis demeritum post tot annorum lustrat tantam vim habuit ad perniciem, quantò maiorem vim Christi merita conferent ad salutem? Primus Adam terrenus tui casus origo fuit: Secundus cœlestis Adam finis atque principium tuæ medelæ. Conare tantum, & stude, vt sic cum illo fide, & amore cōiungaris, quemadmodum vinculo necessitudinis iungeris. Id si fieri, sicut nō obedientiæ culparam naturali sanguinis participatione contraxisti; sic spirituali debiti viri justi ad te gratia deriuabitur. Si cum illo hac in coniun-

*Genes. 3.
Rom. 5.
1 Corin. 15.*

coniunctione persistes, vbi ipse erit, eris & tu: & quo loco res eius erunt, erunt & tuæ. Eadem patris, & filij, eadem capitis & membrorum fortuna est, &: *Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquile.* Mane mecum, inquit Daud, ne timeas. *Si quis queritur animam meam, querat & animam tuam, mecumq; seruaberis.* Noli quæso ad proprias vires respicere. Efficient enim hæc, vt animo cadas. sed hunc potius medicum & liberatorem intueri, hinc enim tibi corporis, & animi fortitudo sufficietur.

Si tibi flumen transuadanti dira caput vertigine conturbatur, quid præterfluentem vndam aspectas? tolle oculos, ac spicere crucifixum, ita incolumis tutusque transmittes. Si te malus dissidentiæ spiritus torquet, & vexat, pulsæ cytharam Davidis, qui est I E S V s Christus crucifixus. Iacta cogitatus tuos in eum, in eiusque prouidētia inter aduersa confide. Quod si Patrem Filium tibi dedisse constanter credis, crede eum, quod reliquum est, quod certè minus est, præbiturum. Noli credere, quod cœlos ascenderit, oblitum illum esse tui, neque enim cum amore simul esse possit obliuio. Optimum omnium pignus cùm eò migravit, tibi reliquit, pallium videlicet pretiosæ carnis in tui amoris argumentum. Perpende illum non solùm pro te passum dum viueret, sed defunctum etiam, maximum lanceæ vulnus aduerso pectore accepisse, vt intelligas, eum non viuentem modò, sed etiam mortuum, verum tibi esse amicum, & eum, cùm in extremo spiritu cōstitutus dicebat; *Consummatum est,* significare voluisse; consummata tormenta, *non consummatum illius in te amorem.* *I E S V S C H R I S T Y S,* *Hebr. 13.* ait S. Paulus, *heri & hodie; ipse & in secula:* qualem enim, dum in mundo viueret, se præstitit iis, qui ei adhæserunt, talem & nunc, & semper sese quærentibus præstat. Qui simul cum Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum.

Amen.

De Tentationibus perfectorum.

CAPVT XXVII.

DE R F E C T I viri iij sunt, qui alios in temptationibus iuuant, ne deficiant. quare non tam sui ipsorum, quām aliorum causa in temptationum periculis detegendis versantur. Quia tamē hos etiam suo modo tentari sacra Scriptura docet, & Sanctorum documentis exploratum est; hīc pauca quādam ex sanctis Patribus de eorum temptationibus proferenda sunt.

Duplex igitur perfectorum hominum est temptationis genus. Primum genus temptationis est à Deo ad utilitatem, maioremque perfectionem eius, qui tentatur, immisum: quod tribus adhuc modis accidere testatur S. Gregorius, his verbis: *Tri-*
bus modis nos conditor noster interrogare consuevit. Primo cùm fla-
gelli distinctione nos percudit, & quanta nobis insit, vel desit patien-
tia, ostenditur. Adfert exemplum Iob, cuius mentem sibi bene

Primum ge-
nus.*Lib. 23. moral.**cap. 7. § 8.**Primus modus.**Secundus mo-**dus.**Genes. 12.**Inf. 22.**Tertius modus.**perat, immolare.**Tertio: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua ab-**scondit, & nobis mensuram humilitatis nostra innotescit, si nimirum**divina iudicia vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac**interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sa-**pientiam, post aperta claustra Paradisi, post ascensum tertij cœli, post**superne locutionis mysteria adhuc dicit: Ego me non arbitror com-**prehendisse. Et rursum: Ego sum minimus Apostolorum, qui non**sum dignus vocari Apostolus. Et rursum: Non quia sufficientes simus**cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo**est.*

In his & similibus temptationibus, quando perspicua est Dei mens atque voluntas, illi se penitus committit perfectus vir:

cūm

cūm verò latet, precibus apud Deum, siue diligentie discussione laborat, vt eam peruestiget, & peruestigata diligentissimè ac libentissimè expleat.

Secundum temptationis genus est, cūm viri etiam perfecti *Secundum ge-*
non solum calamitatibus, sed vitiis etiam petuntur. De qua re *nua.*
idem S. Gregorius: *Eis, inquit, quoq; quos viros nouimus fuisse Lib. 19. moral.*
virtutum, temptationes atq; certamina non defuere vitiorum. Hinc cap. 6.
est enim, quod ad consolationem nostram prædictor egregius de se
quedam talia prodere dignatur, dicens: Video aliam legem in mem- Rom. 7.
bris meis repugnantem legi mentis mee, & captiuum me ducentem in
lege peccati, quæ est in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro,
*ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro. Spi-
ritus lenat, ne iaceamus in infirmis: caro aggrauat, ne extollamur ex-
summis. Hoc argumentum egregie ibidem, & antè tractat S.*
Gregorius & pōst. Et summa est, Deum perfectis permittere
huiusmodi temptationes; Ne extollantur superbia, quæ, ait Cassia- Collat. 5. cap. 6.
nus, perfecti quiq; deuictis omnibus vitiis, possunt pulsari.

Nulla certè tentatio perfectis facilius imminet quām superbia, quippe ex re etè factis oritur. & quidē virtua omnia imitantur virtutes, proximè tamen superbia, quæ, vt ex S. Augustino attulimus libro secūdo, ipsius etiam charitatis emula est, huic medetur infirmitatibus & corporis, & animæ Dominus. *Cap. 24.*
Ne enim, aiebat Apostolus, vir certè perfectus, magnitudo reue- *2. Corinth. 13.*
lationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis, Angelus Satha-
na, qui me colaphizet. Et miro modo agitur (addit S. Gregorius) vt
nec de virtute quisquam extollit debeat, nec de temptatione desperare:
quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo iudicij interni
moderamine infrà summa, & suprà infima in quodam medio anima
libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appendit in mensura. *Job 29.*

Ab radice superbiæ exoritur multiplex curiositas, quæ perfectis etiam viris molestiam adferre solet aliquando non exiguum: qualis est in oratione experiendi diuina solatia, raptus, visiones, revelationes, in iis sistendo, & in illis sui ipsius aliquid querendo, quod haud sincerè spectet vnicam Dei gloriā ac voluntatem. Ad quas temptationes propulsandas etiam iuuant

G G g

ea quæ

ea quæ scripta sunt in extremo capite sexto, & capite vigesimo quarto libri huius, nec existimò inueniri remedium opportunius, quàm perfectam abnegationem sui, ac præsertim amoris proprij, etiam circa res spirituales, nihil aliud optādo aut quærendo, quam Dei voluntatem & beneplacitum siue adsint illa, siue absint. cùm adsint, ea non pluris faciendo, quàm si abessent. Succiditur autem curiositatis & appetitus huiusmodi radix, cum consensus ipso in exortu curiositatis citissimè, vehementissimèque cohibetur. Ad eum modum, quo cupiditatem miraculorum, aut signorum coercuisse Lib. 10. Confess. se dicit S. Augustinus illis verbis: *A te Domine Deus meus, cui humilem simulatum ac simplicem debo, quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, ut signum aliquod petam? Sed obserero te per Regem nostrum, & patriam Hierusalem, simplicem, castam, ut quemadmodum longè est à me ista consensio, ita sit semper longè atque longius.*

Ex eodem superbiæ fonte manat inanis fiducia, qua viri sancti aliquando facile laborant, nisi se ipsos diligenter circūspiciant, ac obseruent. quæ causa est cur Deus in hominibus etiam sanctissimis nœuos aliquos spirituales tanquam in pulchro corpore maculas inesse, diuque eos in erroribus non magni momenti perseverare permittit, vt cùm intelligunt se minimis vrgeri, agnoscant se non suis viribus, sed Dei solius dono à maximis non superari. Huic malo ministra est natura hominis depravata, sensus inprimis, qui *proni sunt natura sua ad malum*, vt Scriptura dicit, ita vt nec etiam in sanctis hominibus quamdiu hîc viuunt, aliud appareat, quàm quod Apostolus aiebat: *Vanitati creatura subiecta est non volens.* Quare de his Lib. 21. moral. sic S. Gregorius: *Quanta libet virtute mens polleat, quælibet grauitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius persistrepunt: & nisi interioris grauitatis pondere, & quasi iuuenili quodam rigore refrarentur, ad fluxa quæque & leuia mentem eneruem trahunt.*

Quare virum perfectum oportet in vigilia sui stare semper, nullumque sibi suspectiorem putare, quàm se ipsum sibi. Nec desunt

desunt huius vigilantiæ documenta. Exemplum adfert S. Gregorius cuiusdâ Presbyteri, qui cùm vxorem haberet ante, factus post sacerdos, ita se per totos quadraginta annos ab ea se iunxerat, ac si nunquam ei conuixisset. Sed cùm illa conspiceret, inquit, Presbyterum solutis iam membris, quæsin morte distentum, si quod adhuc ei vitale spiramen inesset, naribus eius apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat fatus, quâtulo adnisu valuit, vt loqui potuisset, inferuente spiritu collegit vocem, atque erupit dicens: *Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit & paleam tolle.* Hoc timore percussus S. Franciscus aiebat: *No lite me sanctum nominare, quia possum adhuc filios procreare.*

Et quoniam spiritualis omnia diuidicat, ait Apostolus, caueant sibi, qui perfectioni dant operam, ne subito præcipitique iudicio dicta factaque aliorum condemnent, multò minus cogitatus & animos. Est enim hæc non obscura superbia, si cut & illa libertas loquendi, qua plerunque homines etiam boni in aliorum vitia acrius inuehuntur, quàm par est. His duobus addi potest & aliud tertium superbiæ genus, quam possumus appellare immisericordiam, quæ eograuior est, quo illius aliquando comes est & socius contemptus hominum aliorum, quos nondum eam perfectionem, quam ipsi assecutos esse intelligunt. Vitia sanè periculosa, quod similes virtutis speciem gerant, illius præsertim quæ altissima quædam est rerum omnium creatarum despicientia: iubetque virum perfectionis studiosum non solum res, sed opiniones etiam humanas proterere & conculcare.

Sed legatur Cassianus, qui sic scribit: *Evidens indicium est anima necdum vitiorum facibus eliquata, in criminibus alienis non affectu misericordiae condolere, sed rigidam iudicantis tenere censuram.* Nam quemadmodum perfectionem cordis poterit obtinere is, qui non habet illud, quod Apostolus plenitudinem legis consummare signauit. Alterutrum, inquiens, onera vestra portate: & sic adimpleritis legem Christi, sed nec illam virtutem possidet charitatis, que non irritatur, non inflatur, non cogitat malum: que omnia suffert, o. I. Corinth. 13. omnia sustinet, omnia credit. *Iustus enim miseretur animas pecorum suorum.*

proverb. II.
Secundum
LXX.
Proverb. XI.
Secundum
LXX.

Ibidem.

suorum; viscera autem impiorum sine misericordia. Ideoq. iisdem vi-
tis monachum subiacere certissimum est, qua in alio in clementi atque
inhumana severitate condemnat. Rex enim rigidus incurret mala: &
qui obturat aures suas ne audiat infirmum, & ipse inuocabit, & non e-
rit qui exaudiat eum.

Signum porrò adeptæ perfectionis non est non peccare a-
liquando: nam etiam iusti labuntur nonnunquam, vt Scri-
ptura docet: & Cassianus sic explicat: Impossibile est, quemlibet
^{Collat. 20. cap.} Sanctorum non istis minutis, qua per sermonem, per cogitationem, per
^{11.} ignorantiam, per obliuionem, per necessitatem, per voluntatem, (in-
^{Collat. 22. cap.} tellige non omnino deliberatam, vt ille alibi insinuat,) per
^{13.} obreptionem, per somnum admittuntur, incurrere. Sed est potius
^{Collat. 11. cap.} amor sanctus filiorum proprius. Quisquis igitur, ait idem, in hu-
^{13.} ius fuerit charitatis perfectione fundatus, necesse est ut ad illum subli-
miorem timorem gradu excellentiore condescendat, quem non paenarum
terror, no cupido præriorum, sed amoris generat magnitudo, quo vel
filius indulgentissimum patrem, vel frater fratrem, vel amicum ami-
cus, vel coniugem coniux sollicito reueretur affectu; dum eius non
verbera, neque conuictia, sed vel tenuem amoris formidat offensam, at-
que in omnibus non solum actibus, verum verbis attonita semper pie-
tate distenditur, ne erga se quantulumcunque feruor dilectionis illius
intepescat.

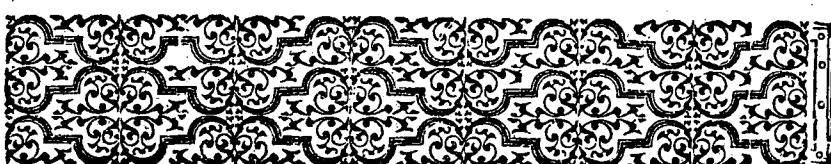
Huic libro nihil est opus exempla vsus subiicere. siquidem
nec his eget vir perfectus, & quæ proximè allata sunt ex Patri-
bus satis sufficiunt. Examinis porro materiam vberem
subministrant omnia ferè antecedentia capita,
in primis vero illa, quæ de præparatione
ad perfectionem proxima
differunt.

APPROMBATO.

Hos quinque libros R.P. Bernardi Rosigno-
lij, Societatis IESV, de Christianæ disci-
plinæ perfectione, dignissimos arbitror,
qui in lucem prodeant: Eruditione enim
& pietate pleni sunt; & lectoribus maxi-
mum ad vitam rectè instituendam adiu-
mentum adferent.

PETRVS STEVARTIVS Leodinus,
SS. Theologiae Doctor, Professor,
Parochus Mauricianus, & Aca-
demia Ingolstadiensis pro tempore
RECTOR.

COPIOSISSIMVS INDEX RERVM NOTATV DIGNIORVM.

A.

*B*el typus proficientium.
103. *Sacrificia Deo sp̄tē*
in gratiarum actionem
obulit. 655.

Abnegatio *sui ad perfectionem ac-*
quirendam maximè necessaria. 752.
Eius frequens & assiduus usus certa
via ad perfectionem. 753. *Ex divine*
maiestatis, potestatis, charitatis &
voluntatis cognitione proficiscitur, 754.
In ea posita est ratio meriti apud Deū.
ibid. *Duplex est, tum existimationis,*
tum amoris proprij. *ibid.* *Eam res ad-*
uersa plus promouent quam secunda.
755. *Eam item plurimum iuuat pro-*
priæ vilitatis cognitio. *ibidem.* *Opti-*
mum remedium est contracuriosita-
tē. 860. *In eam summo studio incum-*
bēdum. 317. *Eius vis.* *ibid.* *Remedium*
superbie. 324. *Indicium curata super-*
bie. *ibid.* *Non sit in momento.* 329. *O-*
mnis abnegationis summa & fastigii.
357. *Omnium virtutum mater.* 361.
Eius quinq; gradus tanquam scala Ia-
cob. 362. *Fundamentum & robur om-*
nium aliarum abnegationum. 349.

Abraham coniugem suam in sepul-
chro duplice sepieliendo, typum refert
perfecti predicatoris. 799. *Eius à Dō*
sed resistendo superāda. *ibid.* *Eius lan-*

varie tentata obedientia. 858. *Cur à*
Deo iussus filium suum mactare. 425.
Minime fuit curiosus scrutator iussi
dinisi. 436. *An male fecisset si filium*
suum mactasset. 488. *A Loth consul-*
tus. 520. *Eius humilitas & reren-*
tia. 638. *Eius interior pugna cum co-*
gitationibus cùm iubaretur interficere
filium. 649. *Naturam cum uniuerso*
exercitu suo prostravit. *ibid.* *Eius ensis*
quavis corona splendidior. 650. *Illi*
Deus & Angeli applaudebant. *ibid.*
Maximo doloris sensu expulit fsmaë-
lem cum matre eius. *ibid.* *Ad solum*
imperium obediens, nihil curiose que-
rens. 653. *Verè magnanimus.* 687. *U-*
bi oportebat, ne anima quidē sua par-
cebat. *ibid.* *Viginti quatuor annis pro-*
batus. 695. *Pro centuplo decies millies*
millecupla accepit. *ibid.* *Eius finis.* *ibi-*
dem.

Abstinentia *quid, & qualis virtus.*
705. *Eius gradus & incitamenta.* *ibid.*
Eius indicia. 709.

Acedia *quid sit.* 290. *Quomodo di-*
stinguatur a tristitia. *ibid.* *Vnde na-*
scatur. *ibid.* *Vixum religiosorum pro-*
prium. 291. *Somno & torpori compa-*
ratur. *ibid.* *Eius effectus.* *ibid.* *Eius re-*
medie. 292. *Non declinando fugienda,*
sed resistendo superāda. *ibid.* *Eius lan-*

guor

INDEX COPIOS.

gnor abiiciendus. 293. *Negligentia o-*
tiq; parens. *ibidem.* *Semper coniuncta*
cum granioris culpa periculo. *ibidem.*
Non est idem quod tadium. *ibid.* *Eius*
abnegationis indicium. *ibid.* *Generat*
in homine nouendecim mala, qua ex
Cassiano describuntur. 295. *Eius filia*
pusillanimitas. 308. *Eius morbus quo-*
modo curetur. 487.

Actio divina externa, creatio. 600.
Conseruatio. *ibid.* *Prouidentia.* *ibid.*
Renelatio. 601. *Missio triplex.* *ibid.*
Electio. *ibid.* *Vocatio.* 602. *Sanctifica-*
tionis. *ibid.* *Adoptio.* *ibid.* *Tractio.* *ibidē.*
Resuscitatio mortuorum. 603. *Reno-*
ratio mundi. *ibid.*

Actiones Euāgelice divinæ duplicitis
generis. 596. *Angelica hierarchia.* 603.
Ecclesiastica hierarchia. 604. *Politi-*
ca. *ibid.* *OEconomica.* 605. *Personales,*
eaq; vel naturales vel artificiosa, bona
vel male. 606.

Actina vita prior est contempla-
tiva. 795. *Per Martham Christo mi-*
nistrantem significatur. 796. *Et con-*
templativa diurnior. *ibid.* *Septena-*
rio numero in scripturis significatur.
ibid. *Magna sunt eius merita.* 797.

Opera eius cum corpore transeunt. *ibi-*
dem. *Est ad salutem necessaria.* *ibid.*
Est ex dono gratia. *ibid.* *Est duplex.*

798. *Est prauorum affectum totiusq; s*
vite mortificatio. 795. *Virtutum ex-*
ercitatio. *ibid.* *Accipitur & profun-*
ctionibus ministeriorum ad proximos
iuuandos in rebus præfertim spiritua-
libus, necessariis. 798. *In hac versari*
poteſt homo dupliciter. *ibid.* *Imperfetta*
est sine contemplatione. 802. *Mortifi-*

catione precedente, & contemplatione
subsequente perficitur. *ibid.* *Vnde dicar-*
tur. 803. *A Lia in veteri testamento fi-*
gurata. *ibid.* *A Martha in Evangelio*
designata. *ibid.* *Ab ea ad contemplati-*
onem tendendum. 820.

Actini duplicitus generis. 798. *In pra-*
norū affectuum mortificatione & vir-
tutū exercitatione versantur. 795. *Alij*
in officio sancte prædicationis exerce-
ntur. 798. *Item in functionibus qua ad*
proximos iuuandos in rebus præfertim
spiritualibus necessaria sunt. *ibid.* *Ru-*
des adhuc & tyrones mortificationis &
contemplationis, qui audent se preferre
contemplatiuis, maximè falluntur. 799.
Quain re maximè illis elaborādū. 802.

Adam immisso sibi à Domino so-
pore, contemplatiorum typum gesit.
803. *Eius cum Christo collatio.* 856.
Confusit Eue & serpenti. 28. *Requisi-*
tus confiteri culpam noluit. *ibid.* *Mu-*
lieri præpositus, spiritum carni præposi-
tum significat. *ibid.* *Quare nō consecu-*
tus veniam. 39. *Male excusavit cul-*
pam. *ibid.* *Eius cum secundo Adam*
collatio, ex D. Bernardo. 41. *per Enam*
tentatus. 368

Edificatio proximi quātam vita
habeat ad conversionem peccatorum.
451. *Eius cura Apostolis à Christo in-*
culcata. 571. *Eius studium ingens in*
Christo. 587. *Eius gratia qua non fecer-*
it & tulerit Christus. 590.

Affabilitas quid sit. 667. *Quomo-*
do differat ab amicitia. *ibid.* *Est vir-*
tus. *ibid.* *Est quadam amicitia simili-*
tudo. 668. *Eius gradus & incitamen-*
ta. *ibid.* *Cōmēdatur in scripturis.* 698.
Vincit

Vincit amicitias. *ibid.* Nō sibi soli proficit. *ibid.* Etiam barbaris & contumeliosis exhibenda. 672. *Magna ex ea voluptate percipitur.* 672.

Affectus in Deum dirigitur quomo^d. 730. Impedimentum perfectioⁿ, quis. 738. Ei multi tanquam visco inhaerescunt. 740. Est exuendus. 741. Erga amicos triplex. *ibid.* *Quis bonus, quis malus.* *ibid.* Erga voluptates corporis & sensus qui. *ibid.* Eius victoria quatuor gradus. *ibid.* Eorum compresioⁿ quā exquisita perfec^ta ē esse debeat. 816. Pius & denotus unde. 818. Per amorem Deo iungitur. 824. Nullus Deo gratius sine amore. 836. In Dei voluntatem penitus transfusus Deificatur. 838. Comparatur gutta aqua in dolio wini, ferro candenti, & aëri illuminatio. *ibid.* Sanctorum & beatorū in hac vita qualis. 841. Puluerus & luteus quis. 310. Humanus in Christo verus. 342. Quantò superbiores, tantò maligniores. 385. Sunt esce aptæ ad arripendiū ignem diabolice tentationis. 387. Qui prædominium aliquod super alios obtineat. 388. Quinq^{ue} ante diuinam maiestatis conspectum constitutis excitandi. 539. Tres in meditatione commouēdi. 555. Propinquorum intelligitur per oculum & manum scandalizantem. 626. Incipientium, proficientium & perfectorum qui. 631. Eorum materia in Euangelio & aliis scripturis. 633. In iis quamdiu perseverandum. *ibid.* Duplices sunt, vehementes & mites. 634. Vehementes quando necessarij. 635. Vehementes utiles quidem sed nō diuturni. *ibid.* Adhibita consideratio-

ne & precatione exardescunt. *ibidem.* Mitis sine lenis qualis. *ibid.* In oratione duobus modis commoueri possunt. 636. Si contra obedientiam insurgant, quomodo sedandi. 649. Natura cognati magis metuendi quam hastarū cuspides. *ibidem.* Sit purus ac sincerus. 666. Carnali: quam sit periculosus & damnosus. 670. Facilius est eorum initia prohibere, quam imperium regere. 704.

Afflīcio an consolatio magis nobis expediāt. 754. Èa voluntatem nostram Deus ad se trahit. *ibidem.* Duplex. *ibidem.* Vitam acerbam facit. *ibid.* Consolatione multò nobis vtilior. 754. Adeam se preparet proficiens. *ibidem.* Eam cur Deus permittat. 755. Qui eam refugit, à Dei iustitia se substrahit. *ibid.* Manus Domini est qua veluti de calo percutimur, quamvis infinitè minus quam par est. *ibid.* Ab infinita Dei misericordia proficiuntur. *ibid.* Eius qui expers est quantis in periculis versetur. *ibid.* Optanda potius quam consolatio. 757. Opera per eam prestata, nullo modo sunt mercenaria. *ibid.* Lapis Lydius est, quo probetur quis bonus quis malus. 500.

Alipius D. Augustino in conuersione quasi magister spiritus astitit. 470. Infirmum in fide suscepit. *ibid.*

Amalech Israëli ascendentis Ægypto resistens quid significet. 266. Nō tam armis quam precibus Moysis vitius. 267. Interficiendus à viro usq^{ue} ad mulierem, parvulum, lactentem, bouem, asinum, ovem & camelum quid significet. *ibid.*

Ambro-

Ambrosius Episcopus virginem lapsum ad paenitentiam quomodo instituerit. 42. Duorum clericorum extitales exitus ex morum lenitate diuinavit. 720. Omnes iocos à sacra doctrina removendos censer. 722.

Amicitia hominum gratuita est. 820. Eius innuentrix & conciliatrix diuina sapientia. 832. Summus eius gratus est idem velle & idem nolle. 835. In ea maximum est, ut qui superior est, amando quasi parem se faciat. 836. Eius amor quomodo gratuitus. 444. Eius regula. *ibid.* Propter eam tolerantur eriam que offendunt. *ibid.* Eius amor querit bonum amici. 449. Eius lex, arciorū participatio. 502. Quid propriè sit 667. An sit virtus. *ibidem.* Quomodo differat ab affabilitate. *ibid.* Triplex, temporalis, naturalis & spiritualis. *ibid.* Spiritualis tanquam regina, omnes alias excellit. *ibid.* Eius gratus & incitamenta. 668. Charitatis comes & ministra. *ibid.* Sit costas 671. Est solarium vita huius. 672. Omnis ea mendax, qua diuino non ligatur timore. 673.

Amicitia spiritualis que & qualis. 668. eius utilitates, & bona. *ibid.* Nihil ea firmius ac validius. *ibid.* Comparatur cum aliis amicitiis. 669. Eius dignitas, & quantifiat à Deo. *ibid.* Maxime indiges fortitudine. *ibid.* Paterno & materno affectui prefertur. 671. Vitam & fortunas pro amico exponit. 672. Eius suavisissimi fructus. *ibid.* Eius indicia. 673.

Amicus verus ac germanus quis sit. 831. Idem vult quod amicus & idem

nō vult. 835. Verus noster viinus & defunctus, Christus est. 857. Cum amico omnia tractanda sunt, sed prius de eo. 519. Aliquando fratre germanior. 667. In aduersis patientiam, in prosperis autoritatem adhibeat. 671. Eius vulnera tolerabiliora, quam adulantium oscula. *ibid.* Errans corripiendus, innocens non deferendus. *ibid.* Confors amoris, unum ex duobus. 672.

Ammonius monachus ne Episcopū fieret, auriculam sibi prescidit, etiam linguam incisurus si urgeretur. 747. Exemplum admirandum, non imitandum. *ibid.* Origenista. 341.

Amor duplex est concupiscentie & benevolentie. 820. Est quasi iunctura quadam duo aliqua copulans vel copulare appetens. 822. Facit unionem vel effectuè vel formaliter. 822. Hominem rapit in rem amatam. 823. Extra se in re que amatur affectum hominis collocat. *ibid.* Oblitionē sui parit. *ibid.* Nexus est animorum. 824. Copulat mentem per cogitationem. *ibid.* Amor oculus est, & amare videre est. *ibid.* Notitia est. *ibid.* Gustatus quidam est, spiritus. *ibid.* Multiplex est. 832. Reuerentiam nescit. 836. Sibi abundat. *ibid.* Omnes in se traducit & captinat affectus. *ibid.* Vincit etiam quod natura arctius vinxit. *ibid.* Per se sufficit, per se placeat & propter se. *ibid.* Ipse meritum ipse premium sibi est. *ibid.* Frustrat eius usus eius. *ibid.* Dicit amo quia amo, & amo ut amem. *ibidem.* Refusus suo fonti, semper ex eo sumat, unde ingiter fluat. *ibidem.* Eius gymnasium in Christo patefactum. 847. Eius magister

HHb

& opti-

I N D E X

& optimum exemplar Christus. 848. *Cupiscentia longè inferior est amore benevolentie.* 821. *Eius proprietates.* 822. *Est germanus charitatis filius.* 823. *Amaores sui iuris esse non sinit.* ibid. *Piam de Deo inquisitionem asuit.* 824. *Intima Dei penetrare contendit.* ibid. *Castus columbinusq; oculus est.* ibid. *In transitoriis contemplatur aeternum.* ibid. *Est unctio spiritus, que docet nos de omnibus.* 825. *Est sapientia instrumentum.* ibid. *Est sapor boni.* ibid. *Contemnit opes mundum, seipsum, ipsam denique vitam.* ibid. *Vincit omnia, etiam ipsum Deum.* ibid. *Triplex eius gradus.* 827. *Quibus rebus ad hunc amorem inducantur homines.* 828. *Quibus rebus ad eum trahantur & penè cogantur.* ibid. *Eius stimuli & gradus quidam.* 829. *Dimouet de statu, nec suos esse amantes patitur.* 835. *Eius astu absorbentur omnes etiam vehementissima alia affectiones.* 836. *Sine hoc, nullus affectus Deo gratus.* ibid. *Non est pars amanti.* ibid. *Eo carere, magna est miseria.* 837. *Donum Dei est.* 842. *Eius gymnasium in Christo patefactum.* 847. *Eius magister & optimum exemplar Christus.* 848. *Divinorum beneficiorum consideratione excitatur.* 21. *Eum spes comitatur vel anteit.* 36. *Eius vnguenti suavitatem quamam muscas morientes perdant.* 58. *Quantum bonum sit.* 117. *Eius stimulus, authore D. Bonaventura.* 124. *Eius incitamenta.* ibid. *Cogitationes turpes vel leuisimas expellit.* 271. *Gratuitus consumit cupiditates.* 344. *Constituit ciuitatem celestem usq; ad contemptum sui.* 360. *Eius*

C O P I O S I S S I M V S.

Eius gradus qui. 421. *Quomodo probetur.* 429. *Eius primus gradus actiones que.* 444. *Eius maxima fortitudo.* 445. *Qualis sit.* 453. *Vult Deo conformati.* 495.

Amor Dei in nos est aeternus. 831. *Constans, actuosus, industrius, patiens.* ibid. *Habet perfectiones omnium amorum, pastoris, opificis, domini, legislatoris, patris, matris, sponsi.* 832. *Est efficax, vehemens & ardens.* ibid. *Adduxit Deum ad creandum, conservandum, regendum, mundum, maximè hominem.* 831. *Transcendit & extinguit omnem alium amorem.* 832.

Amor sui quomodo omnino enellenius & extirpandus. 756. *Afflictiones refugit.* 755. *A Dei iustitia se subtrahit.* ibid. *Ad eum suffringendum plurimum valent desolationes & miserie.* 756. *Nurritur ea voluptate que ex spiritus dulcedine fluit.* ibid. *Deidonis plus quam par est inheret.* ibid. *Prima hominis perditio.* ibid. *Disce amare te, non amo te,* inquit D. Augustinus. 362. *Eius exemplum illustre in filio prodigo.* ibid. *Quomodo radicitus conuallatur.* ibid. *Indicia eius abnegationis.* ibid. *Valde claudit oculum cordis.* 363.

Ananias D. Paulum inuenit. 22. *Ad se à Deo missum erudit.* 4.

Andreas Apostolus crucem sibi paratam aspiciens, exultabat. 851. *Orabat ut crux secum gauderet, quemadmodum vici sim ille cum ea.* ibid. *Similiter fratrem quomodo inuenerit.* 22. *Divina consolatione repletus amplectus est crucem.* 399. *Eius robustus affectus.*

I N D E X

fetus. 585. *Eius diuturnum crucis desiderium.* 685.
Angelus in carne S. Ioannes Baptista à sancto Chrysologo dicitur. 749.
Mortem angelorum D. Bernardus mortificationem appellat. 805. *Corporum similitudinibus speculando non involui, angelice puritatis est.* ibidem.
Angelorum hierarchias manifestat nobis diuina claritas in quibusdam symbolis figuratis. 806. *Iacob angelum vidisse Deum se fateretur, quomodo intelligendum.* 811. *Angelus apparet, infirma mentis desiderio satisfacit.* ibid. *Eorum ceteris sociari quantum erit gloria.* 812. *Illorum chori, officia, & diuina attributa.* ibid. *Illorum nos Deus visitationibus iucundat, instruit reuelationibus, suggestionibus monet, sedulitate fuet.* 813. *Nostris sunt ad coniuendum.* 827. *Modo sunt superiores, in futuro erunt aequales.* ibid. *Nobis inferniunt.* ibid. *Non possunt asequi amoris Christi magnitudinem.* 849. *Eorum munera à S. Dionysio propagata tradita.* 1. *Peccatis abiguntur.* 19. *Innocandi.* 66. *Nobis ad presentium dati.* ibid. *Desiderant nos & exultant nostri causa.* 109. *Eorum imitatio ieunium est, ex D. Chrysostomo.* 246. *Partes nostras studiofissime tenuuntur.* 364. *Nunquam loquuntur ex semetipsis, sed Deus per ipsos.* 482. *Ad eorum aspectum sancti trementes ceciderunt in terram.* 508. *Super quos, & quomodo sedere dicatur Deus.* 539. *Qui & cur dicantur Throni.* ibid. *Ab omni corporis & materia concretione remoti quomodo concipiendi.* 541. Er-

ganos optimè affecti. 558. *Debemus eis reverentiam, deuotionem, fiduciam.* ibid. *Maxime in oratione ad sunt nobis.* ibid. *Ex summis unius summum omnium nunciauit.* 588. *Eorum actiones hierarchicae qua.* 603. *Purgarunt, illuminarunt, perfecerunt.* ibid. *Eorum opera utitur Deus in Ecclesia administranda.* 604. *Quomodo ascenderint & descenderint super filium hominis.* ibid. *Eorum perpetua in celis oratio qualis.* 636. *Ad martyrum solatia aliquando submittuntur.* 684.

Angelus custos peccatis abigitur. 19. *Præsto est in tentationibus.* 397. *Meditantes in cœlum introducit.* 537. *Unus de fidalibus sponsi.* 540. *Sedulus quidam pedissequus anima.* ibid. *Fidelis paranyphus discurrevit medius inter dilectum & dilectam.* 541. *Debemus ei reverentiam pro presentia, deuotionem pro bnevolentia, fiduciam pro custodia.* 558. *Deo preces homini offert.* 604. *Superiore lumine hominem compleat.* 604.

Anima nostra vivit de Deo. 735. *Copulatur Deo tanquam sponsa.* 755. *Quæ carnalia cogitat caro dicitur, quæ spiritualia, unus cum Deo fit spiritus.* 751. *Per virtutes cum Deo coniungitur.* ibidem. *In Canticis Cantorum nomine sponsæ intelligitur.* 761. *Eius profétus in quo confixat.* 762. *Quibus gradibus ad contemplationem & amorem Dei consendat.* ibidem. *Charitate vulnerata quid optet.* ibidem. *In scripturis vinee comparatur.* 763. *In amore Dei per contemplationem suauissime conquiescit.* 764.

Quatuor

C O P I O S I S S I M V \$

Quatuor eius statim in Canticis Cantorum describuntur. 763. *Fit suauissimus lectus pacifici Salomonis.* 764. *Manere in carne morsilli est.* 765. *solutus exilium suum studio laboreq; animalium lucrandarum.* 766. *Per amorem sponso inuisibili insingitur.* ibid. *Speculator sub diuina claritate, unde refota proficiat,* inquit D. Gregorius. 806. *In raptu sine ecstasi quomodo se habeat.* 810. *Est mortali corpori consistet ut forma.* ibid. *Non utitur in rapto sensibus corporis aut imaginazione.* 810. *Infirma adhuc & iners sedere non valet, mendicare erubescit.* 813. *Ostenditur ei fossa humus ubi lateat donec corualescat,* id est, *Iesus crucifixus.* 813. *Quomodo sibi canare posset foramina petra, per que ingrediatur ad interiora verbi.* ibid. *Est præcipuum & principale speculum ad videndum Deum.* 814. *Est imago Dei.* 814. *Spiritus est,* ibid. *Liberè vult & amat.* ibid. *Corpus administrat.* ibid. *Donis supernaturalibus à Deo exornatur.* ibid. *Speculum est quod verus Joseph tenere, tergere & indesinenter inspicere debet.* ibid. *In contemplatione ascendit ad congressum colloquiumq; cum Deo.* 819. *Qualenā sit hoc eius cū Deo colloquiu.* 819. *Eius lingua, deuotionis fervor, Deilingua, fanordignationis eius.* ibi. *Anima iusti est sposa verbi.* 825. *In ea sunt eminentiora hominis bona, dignitas, sciētia, virtus.* 828. *A Deo habet nō solum esse sed pulchrū esse.* ibid. *Dū Christum crucifixum cogitat, gladio amoris transuerberatur.* 829. *Electa et preelecta à Deo, quanta gratia.* ibid.

HH b 3

& re-

I N D E X

& requiescens. 37. Quomodo dormiat inter medios cleros. ibi. Eius salus Christus. 40. A peccatis liber. & expurgata qua. 45. Quam periculose ei securitatis frena laxentur. 52. Sedes sapientiae. 61. Eius solum bonum Deus. 62. In peccatum lapsa quam sit misera. 86 Quomodo preparetur Deo. 126. Föderatur peccatis etiam venialibus. 231. Sensim ac paulatim perit. 232. Eius adhuc imperfectae virtus que. 240. Eius tres partes, rationalis, irascibilis & concupisibilis. 242. Eius alimonia ieunium. 246. Hilarescit infelix qua in re. 250. Eius subiicienda caro. 271. Eius porta sensus. 272. Eius esca spiritualia exercitia. 291. Eius macies & sterilitas que. 294. Comparatur nani contra ictum fluminis condescendentis. 300 Ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. 300. Tepida qualis. 302. Torpescit otio defletur per Prophetam. 305. Eius purgationis vis. 312. Quomodo impinguetur ex D. Gregorio. 312. Comparatur vinea. 316. Quomodo agravetur corruptibili corpore. 337. Inde punita est, unde delectata. 337. Quo pulchrior es descende, inquit Ezechiel, qui explicatur. 380. Eius tres virtutes, intellectus, memoria, voluntas. 349. Eius partes infirmiores que sint. 368. Eius frigus quodnam, & quam pericolosum. 372. Cauendum ne minima ad eam rimula diabolo pateat. 381. Quomodo à diabolo illudatur. ibid. Comparatur vinea. 375. Tantò grauius ruitura, quantò sibi videtur euecta sublimis. 385. Otio distenta innuditur à diabolo. 386. Elicit ex ea diabolus vo-

luptates quomodo. 387. Eius sterilitas triplices. 406. Feda atq; deformis reditut peccato veniali. 410. Nihil ei potest equiparari, ne uniuersus quidem mundus. 450. Si ei exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. 463. Comparatur arbori & fonti. 464. Eius desiderium vox est & quidem valida. 478. Optimarum virtutum exercitatione excolenda. 482. Quomodo liquefacta dilecto locuto. 494. Eius simplicitas est imago divinae simplicitatis. 495. Eius à Deo permota signum quod. 499. Non omnis easdem vires et propensiones habet. 525. Eius virtus iudicativa corrigat phantasiam. 545. Eius dignitas etiam cœlestis corpus excedit. 543. Eius varia morborum genera. 575. Fortissime desiderat veritatem. 602. Quomodo perdenda ut inueniatur. 626. Eius desiderium qua re expleri posít. 638. Quantum Dei donū sit. 657. Filia vaga qua dicatur. 702. Adipe ieunij pinguescit. 709. Facillimè se conformat externis moribus. 720.

Antiochus rex superbissimus. 726. Animo abiecto, cum res bellicae non succederent ex sententia. 726.

Antonius vir sanctus à Deo solitus edoceri. 3. Eius primum & commune mandatum. 111. Eius morientis testamentum. ibid. Eius vita audita, exarbitur D. Augustinus ad amplectendam continentiam. 467.

Apollo Abbas monachum adolescētem desperabundū mirabiliter recreavit. 12. A Deo obtinuit, ut quidam experiretur ad tempus tentatoris iacula, qua alteri exprobrarat. 370.

Apo-

C O P I O S I S S I M V S.

Apostoli voverunt paupertatē teste xerunt. 593. Eorū amor, reverentia & obsequiū in Christum. 593. Sal terra, lux mundi, filii sponsi, filii tonitruī. 626. Cur permiserit Christus illos aliquādō labi. 629. Illorum ambitio vel inuidia quomodo nobis profuerit. 629.

Attentio vehemens & constans omnium viriū animi ac mentis requiriunt ad contemplationem. 816. In oratione quam necessaria. 641.

Avaritia cur idolorū seruitus ab Apostolo dicatur. 277. Cum heresi comparatur. 278. Eius detestatio ex D. Chrysost. 278. eius tentatio duplex. ibi. Quomodo monachi vel religiosi ab ea tententur. 279. Eius effectus. ibid. Est superfluus amor habendi dñitias. ibid. In duobus excedit. ibid. Principiū & causa aliorū peccatorum. 280. Unde oriatur. 281. Eius exempla ex sacrificiis. ibid. Eius remedia. 280. De ea summa victoria. 282. Cur concupiscentia oculorum ab Apostolo nominetur. 283. Generalis que sit. 350. Specialis idē quod amor pecunia. ibid. Eius caput superbia. ibid. Propria hominum que. ibid. Et contraria charitas. ibid. Fugienda tanquā labes quedam que virtutem effeminat. 682.

August. Episcop. & Ecclesie Doctor, quā feruēs fuerit in oratione. 759. Eius ferventis & flagratis orationis exemplū ex libris Confessionū. 759. Omnis, inquit, mibi copia, qua Deus meus nō est, egestas est. 760. Ex consideratione rerū cretarū ascendit ad Deū. 814. Per ipsam animā suam ascēdit ad Deū. ibid. Eius dictum ad Deum: si ego Deus essem & tu Augustinus esses, vellem Augusti-

I N D E X

gustinus esse ut tu Deus es. 821. *A-*
lind eius dictum: Moriar ne moriar.
823. Nō possum (inquit) metiri ut scīā
quantum desit mibi amoris ad id quod
satis est. 826. Gratia Dei deputat que-
cunq_z nō fecit mala. 830. Audit Deū
sibi loquentem: Cibus sum grandium,
cresce & māducabis me. 839. Minus,
inquit, te Domine amat, qui tecum a-
liquid amat, quod propter te non amat
840. In cōtemplatione diuinam lucera
vidit, diuinam vocē audituit. 843. Ex-
pertus est principium futurae eterne q_z
beatitudinis. 845. Ad eius gustū quo-
modo cum matre peruererit. ibid. Cu-
piditatem miraculorū quomodo coēr-
cuerit. 860. Duplici modo cōuersus. 16
Adolescens granem peccati tyrannidē
in se expertus. 19. Suspirabat ferrea
sua voluntate ligatus. 20. orabat: Do-
mine da quod iubes, & iube quod vis.
23. Maius opus esse putat ex impiō piñ
facere, quām mundum condidisse. 25.
Cur in libris Confessionum peccata sua
commemoret. 53. Dicere solitus, Chri-
stianos & sacerdotes siue pœnitēcia ex-
ire de corpore non debere. 53. Filius tot
lachrymarum perire non potuit. 66.
Scrupulis olim conflictatus. 74. Non
immunditiam obsonij timuit, sed im-
munditiam cupiditatis. 74. Oratio ei
familiaris. 87. Eius voces, ô ire, ô sibi
perire, ô ad Deum peruenire. 126. O-
mne mendacium etiam officiosum pec-
catum esse, cum Ecclesia docuit. 239.
Non timuit immunditiam obsonij, sed
immunditiam cupiditatis. 249. Certa-
uit quotidie aduersus gulam. 249.
Quemadmodum medicamenta, sic ali-

menta sumpturus acceſſit. 250. Suo nos
 exemplo instituit aduersus gulam pu-
 gnare. 250. Eius ad Deum preces pro
 continentia. 251. Eius admirandum
 ingenij & spiritus acumen. 277. Cum
 me amplius cantus, inquit, quām res
 qua canitur, mouet, penaliter me pec-
 care confiteor. 277. Reficit seductioni-
 bus oculorum. 277. Qualis homo. 310.
 Eius spes in misericordia Dei. 315. Hu-
 manam linguam dixit esse quotidianā
 nostram fornacem. 328. Laudans cō-
 tristabatur. 328. Exarſit ad imitandū
 Victorini exemplum. 466. Ligatus nō
 ferro, sed sua ferrea voluntate. 466. E-
 ius due voluntates inter se cōfligentes.
 466. Melius est, inquit, ô Deus, tua
 charitati me dedere, quām mea cupi-
 ditati cedere. 466. Exemplis D. Anto-
 nij & aliorum commotus est ad ample-
 tēndam castitatem. 467. Decennium
 & amplius deliberauit de castitate ser-
 uanda. 467. Surgunt, inquit, indocti,
 & cōclum rapiunt, & nos cum nostris
 doctrinis volutamur in carne & san-
 guine. 468. Plus loquebantur animis
 eius frons, gena, oculi, color, modus vo-
 cis, quām verba que promebat. 468.
 Insaniebat salubriter, & moriebatur
 vitaliter. 468. Eius lucte inter carnem
 & spiritum graphica & nervosa de-
 scriptio. 468. Casta continentia digni-
 tas ei mirabiliter representata. 469.
 Sub arbore fico stratus, dimisit habe-
 nas lachrymis. 469. Audit vocem cum
 cantu: Tolle lege, tolle lege. ibid. Pia
 lectione subito mirabiliter illustratus.
 469. Seipsum Deo in holocaustum ob-
 tulit. 470. Eius humilitas cordis. 527.

A popu-

C O P I O S I S S I M V S.

A populo sibi commisso veniam è su-
periore loco petuit. 528. Eius insignes a-
nimi erga Deum affectus in libris con-
fessionum expressi. 632. Exemplis a-
*liorum seipsum excitauit. 700. De pra-
 ceptis Christiana religionis interrogatu-*
quis, quid responſurus. 724.

Augustus Cæsar quantum bonos
confiliarios desiderarit. 517. Eius edi-
ctum quomodo inseruierit ortui Chri-
sti Domini. 604.

B.

Baptismus Sacramentum quo va-
safortis diripiuntur. 17. Eius figura
Moyses in aqua veniens. ibi. In eo pœ-
na omnis condonatur. 41. Peccata per
eum dimissi plorat Apostolus. 52. Re-
ligioni comparatus. 59. Eo dimittun-
tur peccata, non autem praece affectio-
nes. 241. Eo sumus expiati à peccato,
& liberati à servitute diaboli. 354. Eo
aperitur ianna Ecclesie. 579. Eius de-
cem honores siue privilegia. 580. Suffi-
cit continuo transitus. 580. Sacra-
mētum regenerationis cur institutum.
602.

Basilius Episcopus monachis sui tē-
poris leges sanctissimas prescripsit. 253.
Medicina scientiam valde commen-
dat. 253. Eius dictum in religiosum a-
narum ex senatore factum. 282.

Beatitudo eterna, maxima homi-
nis perfectio. 751. Non habitibus sed a-
etibus debita. 758. Caret omnibus ma-
lis. 812. Omnibus bonis abundat. 812.
Eius partes quae sint ex D. Anselmo.
ibid. Duplex est, corporis & anime i-
bid. In hac vita qualis esse posit. 841.

Eius principium expertus est D. Au-
gustinus. 845. Ad eius gustum quomo-
do cum matre peruererit. ibid. Eius
quasi participes sunt contemplatores.
ibid. Miras serenitas, plena suauitas, a-
terna securitas. 847. Non in hac vita,
sed in futura querenda. 439. Ad eam
obtinēdam quae sunt necessaria vel uti-
lia. 440. Primus ad eam gradus fi-
des. 601.

Benedictus Pererius Soc. Ie. magi-
ster Auctoris. 362. Scalam Iacob quo-
modo explicarit. 362.

Beneficentia quid. 674. Eius gra-
dus & incitamenta. 675. Nihil tam
diuinum homo habet. 675. Adeam à
natura mouemur. 677. Eius actus he-
roici. 678. Promptitudine & celerita-
te congreginatur. 679. Tribuit gaudiū
capitq; tribuendo. 679.

Beneficia diuina tria maximē per
creaturas in nos deriuat Deus. panem,
solem & aërem. 827. Gradus sunt ad
amorem diuinum. ibid. Varia descri-
buntur. ibid. Eorum consideratio di-
uinum in nobis amorem excitat. 21.

Iis Deus peccatorem mulcere solet ut
respiscat. 25. Una ex diuinis pœniten-
tionibus sunt. 25. A Deo dantur, non
venduntur. 36. Sine pœnitentia sunt.
36. Eorum meditatio consistit intri-
bus. 493. Plurima enumerantur ex
sacris literis. 554. Corporea eleganter
ex Seneca describuntur. 656. Spiritua-
lia que & quanta. 657. Infinita sunt
materia diuina laudis & gratiarum
actionis. 657. Quo affectu a Deo profi-
ciscantur. 657. Cur à Deo immerenti
bus collata. 658. Eorum maximacu-

I N D E X

Pro gratitudo. 658. *Augenda sunt consideratione & verbis.* 660.

Beniamin monachus in abstinentia seruanda pertinax, ad seculum tandem redit. 43.

Bernardus Abbas vir sanctus senibilis esse reputat. 24. *Plantatorem & rigatorem se vocat.* ibid. *Aspirando a Deo praeuentus ut alios de salute sua moneret.* ibid. *Elegans eius parabola de Christo & peccatore.* 30. *Eius praxis.* 33. *Pauet gehennam & extremum iudicium.* ibid. *Eius lamenta ex persona damnati homicis.* 34. *Minus laudavit Humbertum propter nimium suam abstinentiam.* 43. *Eius ad sacerdotem scrupulosum verba: Vade fili, & in fide mea celebres.* 77. *Eius dictum ad Eugenium Pontificem, inter seculares nuga, in ore sacerdotis blasphemie.* 235. *Cisterciensium maximus amplificator.* 253. *Monachis agrotis omnibus medicinis interdicit.* ibid. *Septem in se misericordias Domini celebrat.* 439. *Divinam visitationem in se sepe expertus.* 477. *Ex motu cordis Spiritus sancti presentiam sepe cognovit.* 512.

Bona temporalia triplicia, bonorum exterrorum, corporis, & propria voluntatis. 738. *Sunt abiicienda ei qui perfectus esse cupit.* ibid. *Eorum cupiditas coercenda, id est paupertate.* 739. *Patriarcha haberunt quia tamen perfecti fuerunt.* ibid. *Habent Episcopi quorum status est perfectionis.* 740. *Inter bona externa numerantur etiam honores.* 743. *Iis obiectis vel subtractis quid agendum contemplati-*

uo. 816. *Nen propter ea beneficium.* 114. *Eorum peruerso desiderio qui teneatur.* 304. *Eorum amor diabolo viam preparat.* 379. *Eorum sollicitudo maior quam pars in religiosis.* 374. *Euaneunt ut veris flores.* 669. *Eorum dispensatores non Domini, dinites.* 677. *Quantum distent ab aeternis.* 688.

Bonaventura pius author stimuli divini amoris. 124. *Eius dictum, o Domine quando te diligam? quam sit efficax.* 638.

C.

Calestinus summum Pontificatum resiguit. 747.

Cœlestis gloria caret omnibus malis. 812. *Omnibus bonis abundat.* ibidem. *Eius contemplationis quatuor gradus.* ibid. *Eius amor qualis.* 35. *Eius recordatio prava desideria ut cuneus cuneum expellit.* 350. *Eius quædam pragustatio est divina in hac vita consolatio.* 399. *Eius principium quadam & pignus in hac vita.* 403. *Quomodo contemplanda.* 537. *Eius cōtempplanda duplex ratio ex D. Bernardo.* 538. *Tribus modis animo representanda.* 547. *Nec cogitari quidem potest.* 688.

Cesar Baronius doctissimus Cardinalis. 343. *Enagrum damnat.* ibid.

Caleb ad unicum suspirium filia sua Axe dedit, que illa rogauerat. 856. *Figura Patris cœlestis.* 856.

Caro castiganda quomodo. 42. *Eius dolor cum cordis dolore collatus.*

63. In

C O P I O S I S S I M V S.

63. In eam animus quibus verbis insuehat, ex D. Bernardo. 70. *A spiritu infernitatem redigenda.* 70. *Eius macerationes ne sunt immodica.* 71. *Eius nimia excruciatio diaboli est tentatio.* ibid. *In ea castiganda standum est iudicio magistri spiritualis.* ibid. *Eius inueterata delectatio quam periculosa.* 82. *Eius & spiritus lucta.* ibid. *Est laqueus diaboli & inferni rudens.* 84. *Indomita castigari renuit.* 87. *Quomodo non proficit quamquam.* 122. *Eius nomine mundi gloria comprehenditur.* ibid. *Eius illecebri quomodo eludenda.* 247. *Non eam, sed eius vitia esse mactanda.* 249. *Eius castigationem fides Catholica probat.* 252. *Animæ subiicienda.*

271. Ei subiicitur qui se Deo prius subiecerit. 272. *Eius lex & motus.* 273. *Eius motus simplex quis.* ibid. *Eius varia desideria.* 274. *Eius motus tollinon posse.* 275. *Secundum eam sapere quid.* 310. *Eius nomine in Scripturis aliquando homo intelligitur.* 336. *Eius corruptio qualis.* ibid. *Non sunt ei tribuenda omnia vitia.* ibid. *Eius nomine aliquando fomes concupiscentie intelligitur.* ibid. *Accipitur aliquando pro corpore subiecto viribus anima sentientis.* 338. *Eius corruptela mors ab Apostolo dicta.* ibid. *Humanæ à quibusdam barbaris barbara immanitate comeditur.* 340. *Paniamento comparatur.* 345. *Eius voluntates qua dicantur.* 357. *Eius cum diabolo foedus contra nos initum.* 363. *Quod eam facit vinere, super eam est.*

415. Eius incendiua quomodo extinguantur. 426. *Eius opus, secta.* 437. *Eius prudentia qualis sit.* 454. *Dum plus iusto restringitur, ab exercitacione boni operis enervatur.* 458. *Eius spiritus satelles diaboli.* 483. *Eius spiritus quomodo dignoscendus.* ibidem. *Eius amor sepe latet sub nomine spiritualis amoris.* 670. *Eius patrocinium arripit diabolus, ne ieunare cogatur.* 707. *Comparatur iumento ferocienti & fame domando.* ibidem.

Carolomannus Caroli Martelli Francorum regis filius. 474. *Regno fratri demandato, monachum induxit.* ibidem.

Castitas perfecta corporis & animali colenda. 742. *Eius expertes antiqui philosophi.* 119. *Primus eam docuit Christus.* ibidem. *Duplex.* 251. *Eius perfectio.* ibid. *Ei contrariuntiam necessarius natura appetitus.* 252. *Perfecta que.* 273. *Eius gradus ex Casiano.* 275. *Eius imperium quodnam.* 276. *Eius consummatio secundum Casianum.* ibidem. *Eius fervens zelus.* 277. *Quid sit, & an à pudicitia differat.* 710. *Eius lege qui teneantur.* ibidem. *Eius gradus & incitamenta.* ibidem. *Non obscurum indicium predestinationis.* 711. *Ad eam perpetuò seruandam incitamenta.* ibidem. *Vita Angelorum.* 712. *A plurimis malis liberat, innumeris bonis auget.* ibidem. *Confert robur corporis & animi.* ibidem. *Sacrificium, quo-*

lib. 2 nihil

I N D E X

nihil Deogratius, nihil ad eum conciliandum aptius. *ibid.* Eam qui sectantur, nomen Christo & B. Virgini dant, Sanctos commilitones habent. 712. Eius iudicia & gradus ex Cassiano. 714. Eius regenda bonus comes pudor. 720.

Ceremonia ad quid instituta. 750. Diligentissime seruanda & obeunda. 750. Maximè qua ad sacrosanctū Misericordiā spectat. *ibid.* *Incinerationis initio Quadragesima origo.* 48. Circa eas varie demonū tentationes. 374.

Charitas cur dicatur vinculum perfectionis. 735. Perfecta que sit. *ibid.* In hac vita haberri potest dupliciter. 735. A quo veraciter & perfectè habetur. 736. Ad eam quomodo pertingemus. 737. Eius administrā sunt virtutes. 737. Venenum charitatis est cupiditas rerum temporalium. 738. Eius augmentum, cupiditatis diminutio. 738. Eius perfectio, nulla cupiditas. *ibid.* Ad eā virtutes omnes ut ad finem referuntur. 748. Quaratione roboretur & crescat. 748. Quo vehementior charitas eō maior perfectio. 751. Augetur virtutib. acquisitis. 751. Per eam anima fit unus cum Deo spiritus. 751. Donū Dei est. 759. Quatuor eius gradus in Canticis Cantorum describuntur. 763. Quem implet, incendit. 800. Affluere consuevit, non effluere. 801. Eius necessitas negotium iustū suscipit. 802. Est virtus coīungens nos Deo, qua ipsū diligimus. 820. Extentam Dei manum neferiat continet. 826. Violenta est. 832. Quatuor gradus habet. vulnerat, ligat, languidum facit, & in defeltū adducit. 832. Comparatur febri. 833. Est quodammodo tyrannis. 833. Concipit Christo filios eidemq; parturit. 834. Nihil ea optabilius. 836. Nata nutritur, roboratur, perficitur. 1. Eius solarium in afflitti hominis animo. 12. Ea ferculū Salomonis quomodo constratum. 37. Eius feruor omnem pœnam peccatis debitam absorbuit. 58. Latronis in cruce quanta. 58. Vrget nos. 111. Quomodo distinguatur à puritate cordis. 125. Minuitur peccatis venialibus. 232. Eius cum inani gloria cōparatio. 325. Avaritia contraria. 359. Quomodo non querat que sua sunt. 359. Comparatur cum amore sui. 359. Constituit cinitatem iustorum. 359. Eius delicie que. 399. Cui à Deo donetur. 400. Duplex. *ibid.* Suauitas & bonitas quanta. *ibid.* Comparatur ingenti flamme. ibi. Non querens que sua sunt, qualis sit. 402. Eius comes diuina consolatio. *ibid.* Ab ea pendet virtutum progressus. 421. Eam comitantur dona Spiritus sancti. 423. Quam vehementer affectus in Sanctis excitari. 431. Virtus Theologica maxima. 443. Arx virtutum à D. Augustino appellata. *ibid.* Copiosè & eleganter describitur à D. Prospero. *ibid.* Bonos & Dei amicos nos facit. *ibid.* Nibile est ea excellentius. *ibid.* Duplex est, Dei & proximi. 444. Eius definitio ex D. Augustino. *ibid.* Salus morum, finis celestium præceptorum. 443. Mors criminum, vita virtutum. *ibid.* Virtus pugnantum, palma victorum. *ibid.* Ignis inextinguibilis. 445. Comparatur cum morte à contrario. 445. Est

C O P I O S I S S I M U S.

Est mors quadā spiritualis. 446. Eius sōstomū quomodo. 234. Prana statim argumentum zelus animarum. 449. Eius feruor sine discretione iacet. 458. Est oculus dexter quem Nas volebat eruere Iabitū. 491. Quomodo edificet. 492. Signū est præsentia Spiritus sancti. 509. Eam sōlam diabolus imitari non potest. *ibid.* Præsidem propriè Patrem efficit. 530. Comparatur vino. 531. Gaudi parens & causa. 584. Condescensionis Christi causa. 585. Germana qualis. 673. Equalis ab omnibus tenenda aduersus cunctos. *ibid.* Ad eius fastigium quomodo perueniendū. 725.

Charitas erga proximum, est eadē virtus cum charitate Dei. 446. Quomodo non emuletur, non agat perpetram, non sit ambitiosa. 447. Eius ordo quis. *ibid.* Eius gradus qui. *ibid.* Non est mercenaria, nunquam tamen vacua. *ibid.* Eius finis Deus. *ibid.* Eius actiones. *ibid.* Omnia suffert animo, omnia sustinet corpore. 448. Oleo comparatur in Euangelio, & quare. *ibid.* Clemēs successor Apostoli Petri scripsit epistolas ad Virgines. 741.

Cogitatio est imprudentis animi obtutus ad enagationem pronus. 804. Secundum D. Augustinum, est omnis actualis operatio intellectus. *ibid.* Non solum iniusta & turpis, sed etiam inutilis mortificanda est. 795. Referenda ad magistrum spiritualem. 6. Qua sit que Domino diem festum agat, ex D. Augustino. 58. Qua & quomodo rei scienda. 86. Diabolitillatio & colubr que. *ibid.* Fonti comparatur. 115. Suspēdēda in equuleo secundū D. Chrysostom. 34. *et alii* S. Bernardo pudor appellatur.

INDEX

sur. 35. Firmum emendationis proposi-
tum requirit. 37. Compunctionis ficta &
simulata qua. 38. Quam sollicitudinem
operetur. ibid. Ad eam exercitia spiri-
tualia qua iuuent. ibidem. Eius sensum
xollit peccatum. 40. Eius vis conterens
maies Tharsis, explicatur. 70. Compa-
ratur à Iob tenebroso turbini. ibid. E-
ius vis quanta. 80. Eius indicium cer-
tum, subtrahit occasio. 98. Vulgato
nomine deuotio appellatur. 542.

Concupiscentia nobis causa multa-
rum tentationum. 96. Domesticus ho-
stis. ibi. Quia in re nobis insidietur. 250.
Meretrici comparatur. 268. Potest
minui, non potest consumi, secundum
D. Augustinum. 274. Virtute & fre-
quenti abnegationis usū frāgitur. ibid.
Eius stimuli & incitamenta an omni-
no possint extingui. 275. Peccatum di-
citur ab Apostolo. 336. Eius Prima
motio tentatio dicitur. ibid. Est peccati
effectus, pena & fons. ibid. Non est i-
dem quod desiderium. ibid. Redundat
etiam in appetitum rationis. ibid. An-
tecedit omnes prauos habitus & passio-
nes. ibid. Quid propriè. 338. Eius pro-
prietates. ibid. Non vincitur in hac vi-
ta. 343. Quotidie minuitur in profici-
tibus & continentibus. 344. Ut eam
compescas contine. ibid. Eius motioni-
bus resistendum. ibid. Relicta est ad
certamen. ibid. Eius vires. 345. Eius
radices non conselluntur omnino dum
xiuimus. 346. Eius motus primò pri-
mi, & primitantum. ibidem. Nobis est
innata. 385. Eius titillationibus obuiā
eundum. ibid.

Concupiscentie fomes quid. 335. Ge-
nerat vitiosas passiones. ibid. Etia post

baptismum in regeneratis manet. ibid.
Inclinat hominem ad peccatum. ibid.
Nunquā tollitur in hac vita. 339. In-
tos etiam viros quasi compedibus ir-
retitos tenet. ibid. Ex eius corruptela
inest nobis peccāti quadam necessitas.
ibid. Non extinguitur nisi morte. 345.
Eius vires quomodo sedētur. 346. Eius
reliquia cur relinquuntur in homine. i-
bid. Ieiunio coērcendus. 708.

Confessio sacramentalis altera post
nausfragium tabula. 38. Facienda est
humiliter, pure, fideliter. ibid. Sit sim-
plex. 39. Sit & fidelis in spe. ibid. Eius
auctor & institutor Christus. ibid. Eius
signū in afflictione pānitentie. 40. Vn-
de vim habeat. 41. Nō fit Deo ut igna-
ro. 47. Gracis ex homologesis est. ibid.
Prosternendi & humiliandi homi-
nis disciplina, ex Tertulliano. ibid. Cū
accusat hominē, excusat, cūm condem-
nat, absolvit. 48. Eius insignis descrip-
tio & commendatio ex Tertulliano.
47. Eam qui sufficiunt vel differunt,
cum erubescientia sua pereunt. 48. Per
eam peccata teguntur. 65. Est frequen-
tanda & quare. 86. Ante omnem de re
gravi consultationem instituēda. 63.
Eius frequens usus, certum salutis in-
strumentū. 505. Generalis cur & quo-
modo instituenda. 635.

Confirmatio sacramentum quale.
437. Cur a Christo institutum. ibid.
Eius vis & efficacia. ibid. Confirmat
& roborat ad pugnam. 580. Necesaria
victuris. ibid. Eius cum baptismo com-
paratio. ibid.

Conscientia peccatorū excutitur &
concurrit à Deo mirabiliter. 25. Exa-
minanda est quotidie. 816. Inter spem
& timorem fluctuās. 37. Eius tenebras

COPIOSISSIMVS.

Christus quomodo disficiat. 39. Quo-
nam terreat & crucies. 67. Eintran-
quillitas à Deo expectanda. ibid. Eius
tranquillitas signum gratia. ibid. Ad
Deum conuersos nō nimis crucies. 74.
Perplexa redditur scrupulis. 77. Erro-
ne aqua & unde. 79. Obscuratur pec-
catis venialibus. 232. Codici compara-
tur. 233. Eius indicium in cibo sumen-
do. 260. Vel ministro numero polluitur.
282. Eius angustia unde. 309. Eintran-
quillitas qua mala, & flagellum Dei.
316. Eius dissipatio, superstitionis absti-
nentia. 378. Eius gloria qua. 399. Eius
oculus fides. 433. Eius munditia quam
sit necessaria & quomodo acquirenda.
462. Comparatur curiae. 514. In ea
Deus cōnat. ibidem. Fidelis & deuota
terra bone comparatur. 605. In ea spes
sua cuiq; est. 625. Eius candor quam
necessarius. 638. Amica veritatis sum-
marum voluptatem parit. 666.

Consideratio à D. Bernardo pietas
appellatur. 515. Ei nullam operam da-
re, est vitam perdere. ibid. Eius virili-
tates ex D. Bernardo. ibid. Potissima
omnium que. ibid. Triplex. ibid. Que
sit maximè oportuna secessione spiritu-
ali. 516. Eius materia subiecta, ibid. In
rebus subitis esse nulla potest. 686.

Consiliarius eligendus fidelis & be-
nevolus. 518. Eligendus vir bonus &
timens Deum. 519. Eius graphica de-
scriptio. ibid. Consultorem suum simi-
liter bonum reddat. ibid. Bonus facile
innenitur à consultore bono. ibid. Sit
prudens & peritus rei de qua consule-
ans est. 520. Cuicunque sit credi-

dum. ibid. Sint seniores. ibid. Eius pro-
prietates, qui principibus præsertim Ec-
clesiasticis assit. ibid.
Consilium cui necessarium. 517. Ca-
piendum aliquando ex historia. 521.
Donum Spiritus sancti quale. 523.
Consolatio divina, merces est labo-
rum. 399. Pragustatio est celestis vo-
luptatis. ibid. Est centuplum illud E-
uangelicum. ibid. Est regnum Dei in-
trans nos. ibid. Comparatur igni. ibid. Est
virtus ex alto. ibid. Maximum in ea
momentum ad victoriam temptationū.
ibid. Quanti estimeretur à sanctis Patri-
bus. 400. Preziosissimum Dei donum.
ibid. Suanitas spiritus. ibid. Duplex.
401. Comparatur cythara & cantus.
402. Eius proprietates. ibid. Est chari-
tatis comes. ibid. Animastim non ex-
tinguit. 403. Est principium quoddam
& pignus felicitatis eterna. ibid. Rapit
aliquando mentem extra se in Deum.
ibid. Delicata est, nec datur admitten-
tibus alienam. 404. Comparatur cum
carnali ut ignis & aqua. ibidem. Plus
neruorum ac roboris habet quam vo-
luptatis. ibid. Eius praesentia in anima
indicia que. ibid. Etiam peccatoribus
communicatur. 475. Comparatur adi-
piſumenti & melli. ibid. Donum Dei
est cui hominē cooperari oportet. 483.
Sub eius specie multi decepti. 486. Ex
spirituali secessu quanta. 514.

Consolations an afflictiones magis
nobis expediāt. 754. Donum Dei sunt.
756. Quaratione à viro perfecto expe-
tenda sunt. 757. Quomodo nos Deo cō-
iungant. ibid. Quomodo non coniun-
gant.

I N D E X

gant, ne dicam ab alienent. 756. Propter illas Deo seruire, monstruosum quiddam est. 757. Promptiorem efficiunt hominem ad Deo seruendum. ibid. Iis adhibenda qui pusillanimes sunt. 314. Ex sacris literis deprompta. ibid. Omni armorum genere valentiores. 398. In martyribus quanta. ibid. Vim ignis exuperant. ibid. Primitus spiritus, delicia charitatis. 399. An sint desideranda cum absunt. ibid. Non consistit in eis vis virtutis. ibid. Cum non habentur, in fastidio sunt, cum habentur, in desiderio. 403. Comparantur cum corporalibus deliciis. ibid. Comparantur lacti nutrictis. 501.

Contemplatio maximum perfectio-
nis adminiculum. 759. Est attenta co-
sideratio rerum spiritualium tam di-
uinorum quam humanarum. 760. Huic
qui vacat, magnos in virtutibus pro-
gressus faciet. ibid. Donum est gratui-
tum dissimilis misericordia. ibid. Indu-
stria quoque nostram requirit. ibidem.
Cum oratione miscenda et temperan-
da est. 761. Eius summa cum oratione
et amore Dei colligatio. ibid. Quibus
gradibus ad eam anima consendat.
762. Quietis sine somni nomine in scri-
pturis significatur. 763. Per eam ani-
ma in amore Dei suauissime conquie-
scit. 764. In ea mens diu stare non va-
let secundum D. Gregorium. 796. Me-
ritis prestat actioni. 797. Premium est
actionis. ibid. Non semper eam querere-
zibus aut procuratis datur. ibidem.
Ad eam aspirant aliqui non domitis
terrenis affectibus. ibid. Est sanctum
etiam. ibid. Est bonorum operum et

virtutum fructus. ibidem. Eius gustus
non debetur nisi obedientia mandato-
rum. ibid. Ad eam nonnulli natura
inepti. ibid. Ab ea arcendi. ibid. In qua
non sine erroris periculo versari possunt.
ibid. Ea possumus carere. ibid. Non est
ad salutem necessaria. ibid. Est in no-
stra voluntate. ibid. Est ex dono gratiae.
ibid. Quis ad eam aptus. 798. Inter-
mittenda est, quando proximi spiri-
tualis necessitas id requirit. 800. Eius
usus antiquissimus in scripturis. 801.
Christus huic vacavit noctibus, teste
D. Gregorio. 803. Libero volatu quo-
cunque eam fert impetus, mira agilitate
circumfertur. 804. Est perspicax et
liber animi contutus, in res perspicien-
tas usquequaque diffusus. ibid. Pertinet
ad simplicem intuitum veritatis. ibid.
Est Dei donum. 805. Presentem habet
Dei gratiam. ibid. In finum connuolat
eterna veritatis. ibid. A D. Bernar-
do mors angelorum dicitur. ibid. Se-
cundum statum presentis vita non po-
test esse absque phantasmatibus. 806. Tria
sunt contemplationis genera. Perfecto-
rum, Proficientium et Incipientium.
807. Versatur circa diuinam maiesta-
tem duplice ratione. 809. Comparatur
animus volatu. ibid. Est quadruplex.
810. Requirit corpus purgatum. 809. Per
aliquas morulas stupore et ecclasi su-
spicium tenet admirantem. ibid. Erugas
vitia, fundat virtutes. ibid. Initiat ad
sapientiam. ibid. Supremus eius gra-
dus in hac vita quis sit. 810. Eius quin-
que genera. 811. Impeditur diuabus re-
bus, vehementia scilicet passionum, et
tumultu occupationum. 815. Ad eam

C O P I O S I S S I M V S.

quarequirantur. ibid. Precedit illam
amor Dei. 817. Quenam eam comite-
tur. ibid. Est actus intellectus. ibid. Est
a Deo. 818. Est precipua veritatis iu-
cunda admiratio. ibid. A diuina in-
spiratione inflammatur ut illam dili-
gat. ibid. Eius excessus duplex. unus in
intellectu, alter in affectu. ibid. Fit ex
condectione Dei ad hominem, et
exaltatione hominis ad Deum. ibid.
Incredibilis quedam et diuina volu-
ptas ex ea percipitur. ibid. Efficit amo-
rem Dei, mortificationem passionum
et zelum animarum. 819. Compara-
tur torrenti qui transiri nequit. 426.
Subleuat, quos conuallis humilitatis
continet. 634. Eius quatuor impedi-
menta. 639. Adeam inepiti qui. ibid.
Comparatur oculo qui tribus rebus im-
pediri potest. 640. Eius impedimenta
quomodo tollenda. ibid. Comparatur
pani, ut actio cineri. ibidem. Eius sum-
mum genus quodnam sit. 641.

Contemplativa vita posterior est a-
eterna. 795. Per Mariam Magdale-
nam ad pedes Christi sedentem signifi-
catur. 796. Senario numero in scriptu-
ris denotatur. ibid. Minor tempore
quam aeterna. ibid. Merito maior a-
eterna. 797. Eius gaudia ex fine conua-
lescent. ibid. Ad hanc aliquo modo
pertinet studium tradenda doctrina sa-
cra populo. 799. A Rachele in veteri
testamento figurata. 803. A Maria
Magdalena in Euangeliō designata.
ibid. Unde dicatur contemplativa. ibi-
dem. Magna est in ea mentis conten-
tio. 816. Transgredi nititur omne quod
corporaliter videtur. ibid. Angustat

se et dilatet. ibid. Proprium eius est,
ut calcatis curis omnibus, ad videnda
faciem sui creatoris inardecat. 817.
Amabilis valde dulcedo est. 818. A-
nimam super semetipsum rapit. 819. E-
brietati sobriissime et placidissimo som-
no in scripturis comparatur. ibid. Me-
tem accedit. 820. Ab ea animus ad
attinac reflectatur. ibid.

Contemplativi contemplatione sua
intermittere debent, quando proximi
spiritualis necessitas postulat. 800. Ty-
pum illorum gestit Adam, Isaac et Da-
uid. 803. Talis Christus et Apostoli fu-
ere. ibid. Qui contemplationis arcem
tenere desiderant, prius se in campo o-
peris per exercitium probent. 805. Ne-
quaquam secum rerum temporalium
umbrae trahunt vel fortasse tractas ma-
nu discretionis abigunt. ibid. Vincunt
quod sunt. ibid. Contemplatur Deum
ut per contemplationem afficiantur a
Deo. 809. A creaturis ad Deum asce-
dunt, idque variis rationibus. 814. Ad
quam normam se discutere debeant.
816. Nulla mala irrogant, irrogata e-
quanimiter portat. ibid. Obiectis tem-
poralibus bonis latitia non solvantur,
subtractis meroe nimio non affligun-
tur. ibid. Mutabilitati plane mortui,
in secreto veri luminis occultantur. i-
bid. In examinanda propria conscienc-
ia perdurat usque ad mortem. 817. In-
herent Deo. 818. Incredibilem et diu-
nam voluptatem ex contemplatione per-
cipiunt. ibid. Amoris pastum de pabu-
lo cōtemplata veritatis accipiunt. 819.
Participes quasi cuiusdam beatitudi-
nis sunt. 845. Satius illis esset secula-
res

KKk

res

re esse, quam alios scandalizare. 628.
Contentio quale vitium. 255. Fugienda. ibid. An cum hereticis sit ineunda. 265.

Continētia quid sit. 344. Quid eius nomine D. Augustinus intellexerit. ibid. Quomodo ad finem usq; vita reiñeri posit. 390. Eius ars qualis, & quis eam teneat. 458. Immoderata perniciōsus quam saturitas remissa supplat. 459. Eius casta dignitas D. Augustino mirabiliter representata. 469. Extendens pias manus ad amplectēdum plena gregibus bonorum exemplorum. ibid. Aristotelii non tam virtus quam via ad virtutem. 710. Perpetua magnum Dei donum. 725. Comparatur cum humilitate. ibid.

Conuersio ad Deum varia. 16. Deo ascribēda. 20. De peccato ad gratiam. 16. De gratia & virtute ad virtutem. 24. Maius opus est peccatorem conuertere quam mundū condere. 26. Secreum est soli Deo plane cognitum. ibid. Ad eam duo plurimū iuvant. ibid. Atimore Dei seruili inchoanda. 33. Perfecta qua sit. 37. Que ad eam necessariō requirantur. 40. Signum vera conuersio. ibid. Coniectura eiusdem plures. 45. Eam plurimum iuvat conuersatio cum edificatione. 452. Ab hypocrita profecta non est stabilis. 502.

Corinthi laudabiliter tristes. 38. Ab Apostolo Paulo commendati. ibid.

Cornelius Centurio eleemosynis & orationibus promeruit venire ad fidē. 22. A S. Petro inuentus. ibid. Prudentia à Domino. ibid.

Creature gloriam Dei predicanter.

814. In earum consideratione vana & peritura curiositas exerceri potest. ibid. Ex iis ad immortalia & semper manentia gradus faciendus est. ibid. Prestantissima ratio ab iis ad Deum ascendi. ibid. Conditori comparata nec pulchra sunt, nec bona sunt, nec sunt. ibid. Speculum sunt in quo Deum in tueamur. 824. Propter nos conditae sunt. 827. Tria maximē per eas beneficia in nos derinat Deus. panem. sōlem, & aērem. ibid. Diligenda sunt ut Dei dona, ut subiecta, ut famulātes, ut arrha sponsi. ibid. Non propter se sed propter Deum diligenda, nec cum illo, sed per istas & super istas ille diligendus. 828. Non sunt pares creatori. 836. Conformare se debent & cōcordare auctori. 840. Quamvis finita, Deo tamē infinito plene. 844. Instar spongiae finitae in infinito mari. 843. Earum despiciētia qualis sit virtus. 861. Contremiscēt omnes in extremo iudicio. 32. Eas Deus testes aduersus peccatores instaurabit. 36. Quomodo sint odium & miscipula pedibus insipientium. 97. Ex ipsis homines ut aranea ex floribus venenum sugunt. ibid. Cur creata. 113. Non sunt finis hominis. ibid. Iis utendum, non fruendum. ibid. Ab earum amore animus auertendus. 334. Ex eis honesta voluptas percipi potest. ibid. Prūs quam fieret, erant in notitia facientis, quomodo. 600. A Deo conservantur. ibid. Omnes in usum humanum à Deo condita, ex Seneca eleganter descripta. 656.

Crux Christi balista spiritualis. 854. Ad eam denota anima suspiria.

853. Christi in ea pēdantis contemplatio. 854. Clamat amorem. 855. In periculis ante oculos ponenda. 857. Per cytharam Davidis figurata. ibid. Eius virtute & gratia ubiq; coruscante, retusa est nequitia dæmonum. 373. Nihil taliis & armis profliganda sit. 435. Cyprienus Episcopus in epistolis affectata oratione usus. 262. 729.

Cupiditas rerum temporalium est impedimentum perfectionis. 738. Est venenum charitatis. ibid. Eius diminutio est charitatis augmentum. ibid. Triplex est. ibid. Domanda est aspiranti ad perfectionem. ibid. Eius victoria gradus quatuor. 741. Tenet cor capitum. 278. Licitum suaderet esse malum quod imperat. ibid. Ab ea quid nos auocet. 280. Quicquid ei demis, utilitati accedit. 331. Ea amputetur, ut virtus roboretur. ibidem. Nullum sibi modum ponit. 354. Aperit ianuam suggestioni diaboli. 388. Excacat mentem. 464. Castiganda instar pueri, ex Aristotelis sententia. 708.

Cupiditates plerūq; effrenata, indomita, furiosa, precipites. 704. Earum Victoria longē maximē. 714.

Curiositas ex superbia oritur. 859. Succiditur abnegatione sui & amoris proprii. 860. In ipso eius exortu, confessus citissimē cohendens est. ibid. Culpa non vacat. 44. Impedit ne peccata nostra notemus. 316. Quam sit detestanda. 350. Instigat ad experientiā noscendiq; libidinem. ibid. Spectaculorum horrenda. 351. Que mala ex illa oriantur. ibid. Nostra quotidie in minutissimis rebus tentatur. ibid. Res secunda tanquam multorum criminū

seminarium. ibid. Eius curationis rationes qua. ibid. Pascit hædos, id est, oculos & aures. ibid. Egregie à D. Chrysostomo castigatur. ibid. Quibus quasi telis & armis profliganda sit. 435. Cyprienus Episcopus in epistolis affectata oratione usus. 262.

D.

Daniel Propheta adhuc puer à Deo impulsus ad innocētis Susanna defensionem. 465. Inter frementes bestias expulabatur. 681.

David typus contemplatiōrum. 803. Vnam petiit à Domino ut contemplaretur delectationem Domini, ut legit D. Augustinus. ibid. Penas columbinas sibi exoptat ut volet & requiescat. quid hec significant. 809. Eius fedelitas in fernandis aliis, Christi typus. 857. Eius cythara crucis Christi figura, ibidem. Donum discretionis spirituum habuit. 10. Eius cicatrices patentes quid significant. 19. Quid per benedictionem dulcedinis intellexerit in Psalmis. 23. Quid per memoriam abandonia suavitatis Dei insinuare voluerit.

24. Deum post lapsū duabus rebus ad miserationem commouit. 27. Verus, penitens. 38. Quomodo iurarit custodiē iudicia iustitia Dei. ibid. Que signa in se habuerit gratia Dei. 45. Eius mirabilis misericordia erga peccatores. ibid. Eius continua penitentia. 52. Illustre penitentie exemplar. 60. Animæ sua interitum septem Psalmis deploravit. ibidem. Eius quinquagesimi, Psalmi paraphrasis affectibus plena. ibid, Quomodo similius factus pellicano.

I N D E X

61. *Quantum timuerit extremum iudicij diem.* 63. *Eius rugitus qualis.* ibid. *Eius spes, amor & propositum.* 64. *Mauule occidi quam vinci.* 65. *Eius confessio & satisfactio.* ibid. *Eius cor contritum & humilitatum quale.* ibid. *Eius pseueratia in oratione.* 66. *A Deo percuti maluit, quam ab hominibus.* 93. *A Bersabee tentatus.* 97. *Eius sitis spiritualis.* 102. *Eius adolescentia spiritualis.* ibid. *Typos proficientium.* 103. *Propter aqua desiderium seipsum reprehendit.* 249. *Quid a Deo petierit cum viuificari petiit.* 345. *Quid in eius Psalmis per corruptas cicatrices intelligentium.* 371. *Eius ludus qualis, & cuius rei figura.* 377. *Cupit a Deo desolari, non tamen usquequam.* 409. *Vita radio affectus quomodo & quare.* 431. *Duplex ab hoste vulnus acceperat.* 472. *Oportuna plagi medicamenta imposuit, lachrymas, preces, peccatorum confessionem.* ibid. *Salomonis vitia obumbravit.* ibid. *Amore sui robore fessus.* 493. *Eius oratio, cum se furentem finxit coram Achimelech.* 524. *Illustrissimum exemplar penitentie.* 632. *Eius Psalmus certesimus vigesimus nonus explicatus.* ibid. *Affectum in Deum psallendo duobus modis excitabat.* 636. *Eius affectum variorum in Psalmis exempla.* 637. *Quomodo inuenerit consumum ut oraret.* 641. *Mansuetus erga Saulem.* 716.
- Demetrias virgo de virginitate seruanda deliberat.* 473. *Inflammatur ad virginitatem seruandam exemplis scriptura.* ibid. *Timet ne auiam matremq; offendat.* ibid. *Quid nocte nuptiis proxima egerit.* ibid. *Quibus stimulis inflammata mundum preuererit.* 474.
- Demosthenes primas, secundas & tertias in eloquentia tribuit pronuntiationi.* 724.
- Desolatio ex quibus causis oriatur in anima.* 405. *Cur ita dicatur.* 404. *Describitur accurate a D. Bernardo.* 405. *Eius cause.* 406. *A Deo immittitur quas ob causas.* 408. *Sine ea virtutes ferè non comparantur.* ibid. *Eius utilitates & fructus.* 409.
- Denotio unde.* 818. *Nihil eam excitat melius, quarit suauius, & auges amplius, atque mors Christi.* 831. *Eius mensura que.* 122. *Erga carnem Christi qualis.* ibid. *Fulcit omnem veram religionem.* 375. *Quomodo accedita.* 483. *Eius fervor feruido conatu comparandum.* 495. *Quid eo nomine intelligatur.* 542. *Mentem hominis sublenat ad res spirituales percipientias.* ibid. *Compendium ad eius habitum comparandum quod.* 638. *Eius habitus virtutum usui seruat.* 639.
- Didacus Perez in observationibus suis spiritualibus excellens.* 315.
- Dilectio maxima que.* 736. *Est principium & finis virtutis.* 737. *Est radix, materia, & vertex eiusdem.* ibid. *Ei nihil potest adequare.* ibid. *Duplex est.* *Concupiscentia & Benevolentia.* 820. *Quod per dilectionem acceptimus, non melius quam per dilectionem rependi potest.* 828. *Frangitur nunquam, quiescit nunquam, donec mortalium vitas sibi subegerit.* 416. *Eius perfectio duplex.* 736. *Eius effectus quis.* ibid.

Dilectio

C O P I O S I S S I M Y S.

- Dilectio inimicorum est perfectorum filiorum Dei.* 736. *Ad secundum charitatis proximi gradū spectat.* 448. *qualis esse debeat, ex D. Augustino.* ibid. *Eius aetus.* ibid. *Indicium spiritus divini.* 500. *Quomodo congerat carbones ignis super capita eorum.* 625. *Eius vis & effectus.* 716. *Perfectissima humilitatis argumentum.* 732.
- Dionysius Areopagita Theologiam mysticam a D. Paulo magistro suo sibi traditam literis mandauit.* 825.
- Discretio omni virtuti ordinem ponit.* 453. *Auriga virtutum, ordinatrix affectuum, & morum doctrix.* 454. *Divina tantum largitate confertur.* ibid. *Quid sit proprietas.* 457. *Eius copiosa descriptio ex Alberto Magno.* ibid. *Est magistra omnium virtutum.* 458. *Eius necessitas & utilitas maxima.* ibid. *Omnium virtutum generatrix, custos, & moderatrix est.* ibid. *Magnum Dei donum.* ibid. *Difficillima eius adeptio.* ibid. *Eius precepta.* ibid. *Absq; charitata, feroce iacet.* ibid. *Lumini comparatur.* 459. *Mater est virtutum & consummatio perfectionis.* ibid. *Rara auis in terris.* ibid. *Eam supplet virtus obedientia.* ibid. *Comparatur oculo.* 516. *Eius caliginis causa due.* ibid.
- Discretio spirituum magistro spirituali necessaria.* 10. *Abstrusas animi laterbras non retegit.* 11. *Gratia gratis data.* 475. *Etiam in peccatoribus reperitur.* ibid. *Plerumq; in Sanctis tantum inuenitur, non tam in omnib.* ibid. *Prudentia quadam spiritualis est.* ibi. *Instituta, ad explicantia cordium occulta.* ibid. *Difficilima est.* 476. *Discernit spiritus, id est, voluntates hominum bonas à malis.* ibid. *Quorum spirituum sit.* ibid. *Que circa eam consideranda.* ibid. *Eius regula.* 498. *Cur necessaria.* 508. *Quam difficilis sit.* 512.
- Divitiae abiicienda perfecto futuro.* 739. *Spinae sunt pungentes animū.* ibid. *Totum amorem diuitiis in se conuertit.* ibid. *Quasi membra præciduntur a posidente.* 739. *Laquei sunt & tentationes.* 280. *Religiosorum vera qua sint.* 283.
- Dominicus vir sanctus, quanto martyrij desiderio flagrabit.* 851. *Omnia sua membra concidi optabat.* ibid.

E.

- Ecclesia columba non opprimitur, quia non scrutatrix maiestatis est.* 807. *Iudeus siue Paganus nunquam talibus alicuius incitatur amorū, qualibus illa.* 828. *Christo sponsa est.* 852. *Quibus quasi super cœlestibus quibusdam planetis regatur.* 855. *Eius consuetudo & praxis.* 4. *Quomodo electa ante mundi constitutionem.* 21. *Eius claves quam sint certae.* 46. *Ei se humiliare, quam sit honestus, facile, utile.* ibid. *Multum remisit de publica penitentia severitate.* 50. *Eius definitio de remissa culpa & pena restante temporaria.* 51. *Quomodo progreditur quasi aurora, luna & sol.* 107. *Eius caput Christus.* 118. *Eius pestis auaritia.* 278. *Comparatur ouili.* ibid. *Eius puritatem qui macularint.* 343. *Militans & triumphans.* 398. *Eius suffragia prospicuanda cordium occulta.* ibid. *Difficiliter tentatis.* ibid. *Rationem status, tyrannicam politiam appellat.* 454. *Eius*

varia

I N D E X

parte quasi etates. 504. In ea donum inuenitur discretionis spirituum. 510. Eius doctores Euangelici serui. 514. In ea Deus certis temporib. & causis Concilia voluit indici. 518. Fundata à Christo actionibus quibusdam praelarissimis. 579. Eius vocatio quotuplex. ibid. Verbo Dei & septem Sacramentis à Christo instrueta. 581. Eius fabrica à Christo construeta. ibid. Eius hierarchia celesti similis. 582. Consilii Euangelicis adornata. 582. In ea administranda vicitur Deus Angelorum opera. 604. Eius hierarchica actiones qua. 604. Cur in Ecclesiastico officio verba quedam sapius repeatat. 637.

Eleazarus Iudeus nobilis. 663. Quam fuerit detestatus simulationem. ibid. Eius fortitudo cum alacritate coniuncta. 683.

Electio prudentia proles. 461. Sine prudentia, nulla est. ibid. Est actionis humana anima. ibid. Libera est. ibid. Recte sancte, exercenda. ibid. Eam ex insituto tractauit B. P. Ignatius. 462. Requirit secessum ad tempus sub disciplina alicuius Patris spiritualis. 463. Ad eam maximè necessarius animus ab omni perturbatione liber. 464. Eius materia subiecta duplex. ibid. Eius duplex ratio seu modus. ibid. Eius illustre exemplum in D. Augustino. 466.

Eleemosyna duplex, corporali & spiritualis. 749. Spirituali exercuit etiam Tobias. ibid. Eius cum oratione & ieiunio coniuncta vi & prestantia. ibid. Opus bonum & satisfactorium. 42. Remedium auaritia. 281. Spiritualis corporali prestantor. 451. Eroganda etiam pro defundis. 659. Non est dare opes,

sed cum misericordia dare. 673. Eam facere, est misericordiam facere. ibid. Eius artem nosse melius est quam regem esse. ibid. Ad Augustino secundus Baptismus, & sacrificium Christiani appellatur. ibid. Pius & sanctis viris distributa quam vim habeat. 676. Magnum donum & magnum bonum. ibid. Animam sapientem & altam reddit. 677. Danda de eo quod superest. ibid. Eam Christus creberimè inculcauit. ibid. Animam ut adamatum corpus quoddam obfirmat. 678. Eius consuetudo laboriosa. ibid. Non in pecuniarum multitudine, sed in dantum promptitudine spectatur. 679.

Elias nescit morte, commoratur Angelis, conuiuit Deo, ex S. Chrysologo. 749. Cibo carnis reficitur. 249. Ab Angelo prius excitatar, deinde pascitur. 488. Ab Heliso consultus. 520.

Emanuel Sa, Soc. Ie. in commentariis in Euangelia excellens. 623. Historicum sensum cum obseruatione linguarum tractauit. ibid.

Ephraim typus proficientium. 103. Ephrem adhuc iuuenis de extremo iudicio cogitans, mundum reliquit. 474.

Episcopatus delatus amore Christi repudiatus. 747. Iam suscepimus, magno animo & novo exemplo depositus. ibid. An & quando sit de necessitate salutis eum suscipere ibid. Votum de eo non suscipiendo an & quatenus licitum sit. 748. An praecepti Episcopatum in se suscire, repugnandum sit. ibid.

Episcopi statum perfectionis iam considerunt. 740. Dispensatores Ecclesiasticorum honorum à Deo constituti. ibid.

Eorum

C O R I O S I S S I M U S.

Eorum status perfectionis est, tametsi sint opulenti. ibid. Ab iis damnati Origenista. 341. Ab iis in rebus grauibus consultus Romanus Pontifex. 518.

Esaïa lenticule concupiscentia deceptus. 249.

Eua serpentis suasione delectata carnem significat. 28. Tentata à pomo. 97. eius imitator curiosus. 351. Per eam Adam tentatus est. 368. Non simpliter obediens. 652.

Euagrius impeccantiam afferuit. 129. Insignis propagator erroris Origenis. 341. Eius discipuli Palladius & Rufinus. ibid. A Ioanne Climaco reprehensus. 343. Impassibilitatem alacritatem sensus appellat. ibid. A Caſare Baronio damnatus. ibidem.

Eucharistia pretiosissimum vas. 86. Frequentanda. ibid. Eius usus & effectus. ibid. Vinum est germinans virginis. 87. Ea sola sancti quidam vitam sustentarunt. 256. Ea qui indigni. 304. Eius frequens usus quam vim habeat. 345. Deum certissimo in ea contineri professus est moribundus S. Ludovicus. 436. Eius frequens usus, salutis instrumentum. 505. Sacrosanctum mysterium, continens Sanctum Sanctorum, Salvatorem mundi. 544.

Eusebius monachus leue peccatum in se quam seuerè punierit. 235. Origenista. 341.

Entrapelia, quandoq; virtut; quamdoq; virtutis nomen. 722. Virtus qualis, & unde dicta. ibid. Vitium idem quod scurrilitas. ibid.

Examen conscientiae sit quotidiano, & si fieri posse continuum. 816. Sit proprium cogitationum. ibid. An uocando animum etiam à ludicris & inutilibus imaginibus. ibid. Sit exquisitum. ibid. Sit seuerum. ibid. Sit indefessum ad mortem usque. 817. Tunc non frustra factum est, si rursum opus esse aduenterimus. ibid. Vide eleganter eius descriptionem ex D. Bernardo. ibid. Sit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor, ex D. Augustino. 34. Ad omnia vitia conuella singulare remedium. 233.

Quorum etiam peccatorum facienda. 234. Quotidie necessaria. ibid. Coparatur labori exaurie dæsentia. ibid. De peccatis venialibus exquisitū. 410. Exemplum humilitatis ex Caſiano. 744. Sanctorum qui Ecclesiasticas dignitates fugerunt, vel iam adeptus deposuerunt. 747. Vigilantia cuiusdam presbyteri ex D. Gregorio. 861. Patrum spiritualium in sanandis sacerdotum discipulorum animis prudentia. 12. Occulti peccati detecti, ex Caſiano. 14. Abstinentia immodica & pertinacia, ex eodem. 43. Pœnitentium mirabilis ex Climacho. 49. Sanctorum qui continuam pœnitentiam egerunt. 52. Mirabilis pœnitentia & reuelationis dimissi peccati ex S. Gregorio. 68. Monachi à scrupulis uno patris spiritualis, verbo post 20. annorum cruciamenta liberati. 77. Leue peccatum seuerissima, pœnitentia expiantis. 235. Gula multiplex. 244. Monachorum & Egyptiorum, abstinentia. 253. Sanctorum corpora sua acerimè castigantium. 256.

Auari-

I N D E X

Avaricie diuinitus punita. 281. *Hominis perplexi triplex.* 309. *Inuidicis iusdam monachi.* 318. *Senis monachi passionum extirpationē docentis.* 330. *Tentati senis, ut disceret compati infirmoribus.* 370. *Cuiusdam scholastici qui de inuenta pecunia retinere nihil voluit.* 429. *Sanctimonialium à diabolo illusarum.* 502. *Cuiusdam per S. Stephani intercessionem mirabiliter sanati, ex D. Augustino.* 508. *Obedientia studio conatus ingens saxum loco mouere.* 648. *Monachi de Abbatis mandato puerum in flumen proiecti, non imitandum.* 649. *Excellentium obedientie cultorum.* 654. *Cuiusdam puella à cœlestibus nuptiis ob levitatem morum aliquandiu suspensa.* 720.

Ezechiel Propheta fodere parietem iussus quid significet. 11. *Eius visio de viro flumen dimetiente explicatur.* 426.

F.

Fervor spiritus nutritius & comes conuersioris. 6. *Fraetus & debilitas, quomodo iuuandus.* 6. *Quamdiu in religiosis familiis olim viguerit.* 8. *Quomodo conseruandus.* ibid. *Quantum ei indulgendum.* 70. *Quomodo excitandus.* 293. *Eius graphica descrip̄io ex D. Bernardo.* 294. *Eum languentem & sopitum reddit tepiditas & superbia.* 303. *Eum exuscitat abnegatio sui & humilitas.* ibid. *Est algor carnis & sensus.* 333. *Quidam eo rapi se sinunt ad ea quæ vires eorum exceedunt.* 377. *Quomodo moderandus.* ibid. *Perpetuò fouendus.* 497.

Ad eam in animis hominum gignendam

Fides Dei donum. 5. *Ex auditu prædicationis percipitur.* 5. *Ea tanquā fundamento nititur doctrina Christiana perfectionis.* ibid. *Eius vis contra tentationes diaboli.* 95. *In primis à diabolo oppugnatur.* 390. *Deum inuenit.* 421. *In exordiis suis & nutat, & solida est.* 425. *Certis gradibus proficit.* ibid. *Virtus Theologica.* 432. *Primū Dei donum anima infusum.* ibid. *Eius definitio ex Apostolo.* ibid. *Eius motiva quæ.* ibid. *Eius laudes & encomia ex Sanct. Patribus.* 433. *Est bonorum omnium fundamentum.* ibid. *Est occlus illuminans conscientiam.* ibid. *Est ianua & via in vitam.* ibid. *Quomodo nobis infundatur.* 433. *Iter homini ad Deum per hominem Deum.* ibid. *Eius causa efficiens, meritoria, finalis, exemplar & regula.* ibid. *An in Christo fuerit.* 434. *Duplex, informis & formata.* ibid. *Eius progressus & gradus.* ibid. *Eius tres actiones.* ibid. *An & qualis sit in hereticis.* ibid. *Non est estimatio, sed certitudo.* 435. *Quomodo superanda tentationes contra eam insurgentes.* ibid. *Non habet meritum, cui humana ratio prebet experimentum.* ibid. *Eius fortitudo duplice ratione acquiritur.* 436. *Angetur à Deo duobus item modis.* ibid. *Eius confessio necessaria etiam cum vita discrimine.* ibid. *Eius plenitudo quæ.* 437. *Eius actiones heroicæ.* ibid. *Eius signa fervor operis & puritas intentionis.* 438. *Quomodo distinguatur à spe.* ibidem. *Quo quis altius credit, inquit S. Chrysologus, eo etiam altius dubitat.* 506.

C O P I O S I S S I M V S.

dā miracula fecit Christus. 579. *Fundamentum æternae vite.* 596. *Quanto magis in ea proficimus, tanto magis vivere tendimus.* ibid. *Peream Christiani sunt filii lucis.* 601. *Fundamentum & primus gradus ad beatitudinem.* ibid.

Finis hominis Deus est. 735. *Non est idem cum scopo.* 124. *In eo ne corrumpanus.* 418. *Nobilissimus vita æterna.* 422. *Praeclarissimus & omnium optabilissimus, maior Dei gloria.* 462. *Observandus maximè in inspirationibus.* 487. *Actionum & passionum Christi duplex.* 561.

Fortitudo nostra à Deo. 857. *Per patientiam declaratur.* 288. *Duplex.* 393. *Necessaria nobis.* ibid. *Vnde, & quomodo conseruanda.* 408. *Virtus, donum Spiritus sancti, & beatitudo, quomodo inter se differant.* 427. *Si imprudentia fuerit, sāpe in casum ruit.* 461.

In pietate & obseruantia exercenda duplex. 643. *Quid propriè, qualisq; virtus sit.* 680. *Eius officia, gradus, incitamenta.* ibid. *Virtutum Cardinalium tertia.* ibid. *Eius plurima exempla in Christo paciente.* 681. *Virtus communis omnibus virtutibus.* 681. *Virtutum omnium fortissima.* ibid. *Sola defendit ornamenta virtutum omnium.* 681. *Eius partes quæ.* ibidem. *Vni Deo innittiur.* 682. *Quis vere ea præditus censemus.* 682. *Tam desperationis ignaciam excutit, quam iactantia contrahit.* ibid. *Eius duas partes, sustinere & aggredi.* ibid. *In primis armat hominē aduersus timore mortis.* 683. *Comparatur fluminī paradisi,*

quod alluit Ethiopia. ibid. *Est amor secundum D. Augustinum, omnia propter Deum perferens.* ibid. *Eius delectatio qualis.* ibid. *Eius indicia.* 684. *Ad imminentia mala se preparat.* 685. *In repentinis periculis maximè appareat.* 686.

Franciscus vir sanctus, aiebat; nomine me sanctum appellare, quia possum adhuc filios procreare. 861. *Discretor spirituū.* 490. *Seraphim è celo descendens, ei stigmata passionis Domini nica imprestit.* 547.

Fraus simplicitati contraria. 661. *Omnis turpis, etiā in rebus vilib.* 664.

G.

Gabriel Archangelus ex his est, qui summa nunciant. 558. *Fortitudo Dei dicitur.* ibid. *Purgat Zachariam, cum incredulitatis eius penam exigit.* 603.

Greca lingua primum Euangelia conscripta, excepto Euangeliō D. Matthei. 620. *Eius cognitio maxime iuuat intelligentiam scripturarum.* ibid. *Eius voces ὑπορεῖται, θαῦμα, ἐννοῶ, ἐπάριστας, ταύτας & θεόμβοι.* Explicantur. 621. *Articulus in ea magnam habet emphasis.* ibid. *Eius idiotismi cum hebraismis in scripturis coniuncti.* 622. *Quid propriè sit ἀγάπη & διάθεσις.* 672.

Gratia Dei comparatur lumini. 2. *Quid in incipientibus, proficientibus, perfectis operetur.* ibid. *Maius bonum est, quam bonum naturæ totius vniuersitatis creata.* 18. *Est benedictio dulcedinis.* 21. *Preuenit paenitentem.* 22.

I N D E X

Duplex, praeueniens & subsequens. 22.

Eius decor amittitur per peccatum. ibid.

Animam erigit, illuminat & Deo subiicit. 23.

Omnibus iustificationibus principaliter praeminet. 25.

Non trahit ignorantem, sed intelligentem sequentemque praeedit. 26.

Comparatur rori. 31.

Eam nobis Christus promeruit. 39.

An in aliquo verè insit, incertum esse cur Deus voluerit. 44

Eius signa quadam & conjecturae. 45.

Vnicuique quomodo detur ad mensurā. 59.

Eius probabile signum conscientia tranquillitas. 67.

Certam nobis de diabolo victoria pollicetur. 94.

Eius filius quis. 103.

Comparatur luci solis. 197.

Dat animis calorem, facunditatem & lumen. ibid.

Comparatur aurora. ibid.

Naturam longè excellit. ibid.

Non cogit voluntatem. 108.

Cur hic plus, ille minus ab ea adiunetur. 127.

Eius mensura à Deo temperatur. ibid.

Ea destituitur tepidus. 305.

Eius vires. 345.

Eius opus maximum, abnegatio propriei voluntatis. 353.

Quomodo attingat a fine ad finem fortiter & suauiter. ibid.

Eius auxilio quid posse proficiens. 385.

Eius est inter illusiones atque reuelationes posse discernere. 389.

Ad eam acquirendam & conservandam maximè efficax timor. 405.

Eius priuatio, argumentum est superbia. ibid.

Aliquando se viliter subtrahit. 408.

Non est per se actuosa, sed per virtutes. 428.

Crescit & augetur ad virtutum exercitationem. ibidem.

Erga ingratum & parui pendentem quanta. 439.

Necessaria & utilis ad beatitudinem obtinendam. 440.

Bonum tempus pro alio ponunt. i-

nos & amicos Dei efficit. 443.

Ad eam que preparatio nostra necessaria. 463.

Qui ei non respondet, ad cumulum damnationis eam sibi vertit. 475.

Comparatur vino. 486.

Eius motus quomodo differat à motu natura. 491.

Eius conatus quo tendat. 492.

Eius verba que. 573.

Gratiarum actio in conspectu diuina maiestatis adhibenda. 540.

Ad eam commoueat difficultas redemptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. 610.

In aduersis & calamitatibus maximè exhibenda. 659.

Pro ipsa gehenna etiam adhibenda. ibid.

Cur & pro quibus maximè beneficis debita. 661.

Eorum etiam, qui aliis beneficiunt. 679.

Gratitudo Latinis gratia dicitur. 655.

Quid & quotplex. ibid.

Eius gradus & incitamenta. ibid.

Etiam feris inesse videtur. ibid.

Est maxima hominis utilitas. 658.

Est maxima cunctos beneficiorum. 658.

Que ad eam inducunt. ibid.

Eius fortitudo. ibidem.

Eius vis & efficacitas. 659.

Superstitionum erga vita functos, qualis. ibidem.

Eius delectatio. ibid.

Eius leges. 660.

Eius indicia. ibidem.

Gregorius de Valentia Societ. Iesu peccatum negligentia in officio diuinio accurate ad normam scholasticam ex Patribus etiam explicat. 641.

Tomo suo tertio multa de virtutibus sapienter tractat. ibidem.

Gregorius Nazianzenus Episcopatus Constantinopolitanus resignauit. 747.

Cur eum resignarit. ibidem.

Iuliani

C O P I O S I S S I M V S.

Juliani Apostate Imperatoris exiti-
um ex morum leuitate diuinavit.
721.

Gregorius Papa nobili fœmina de certitudine gratiae querenti quid responderit. 44.

Tres annos pœnitentiae

constituentes condemnat. 52.

Eius expositio Psalmorum pœnitentialium af-

flectibus plena. 60.

Eius celebre dictum:

Bonarum mentium est culpam time-

re ubi culpa non est. 74.

Explicatur eius sententia de licto peccato veniali

ad declinandum mortale. 313.

An singulis hominibus, ut bonus Angelus, ita etiam malus deputatus sit, eius sen-

tentia. 367.

Optimum consiliarium se

offert Venantio Italie Cancellario.

519.

Gula: alio nomine gastrimargia.

243. Ante alia vitia debellanda. 243.

Innumera vitiorum agmina produ-

cit. 244.

Eius compressio quantum bo-

nnum. ibidem.

Eius natura & vis. ibi.

Quinque nos modis tentat. ibid.

Eius ex sacris literis exempla. ibid.

Eius effectus, sine filie. 245.

In quo pro-

priè constat. ibid.

Eius remedia. 246.

Fons est aliorum vitiorum. 246.

Eius tentationi qui succumbant. 247.

Per abstinentiam frangitur. ibid.

Quo-

modo differat ab aliis vitiis. 248.

Eius abnegationis indica.

249.

Ex ea que

vitia prodeant. 251.

Quomodo refrin-

genda. ibidem.

bid. Pro agnomine ponunt filium cuius nomine patrū. ibi.

Carnem ponunt pro homine, animam pro vita, veritatem pro iustitia. 622.

Dicunt filium gehenna, mortis, hominis, pacis, sapientia, sponsi. ibid.

Illorum varij modi loquendi, ibid.

Illorum nomina quadam propria interpretata. 623.

Heliseus Propheta non nisi ad psal-

terij concentum suscitatus quid signifi-

cet. 631.

Hieremias Propheta constitutus à

Deo ut euellat & plantet quid. 127.

Hieronymus Ecclesia Doctor deli-

berauit quo in loco vitam religiosam

traduceret. 464.

Honor duplex. 743.

An & quis perfectioni sit impedimento. ibid.

Cui nam abrenuncient religiosi, hoc ipso

quod religiosi sunt. ibid.

Quis sit bonor virtutis. ibid.

Quis mundi sine sa-

cule. ibid.

Nec desideratur nec queri-

tur sine superbia. 746.

Non nisi aten-

nus à perfecto appetitur. ibid.

Obiecta eius specie mentis acies ne prostrin-

atur caendum. 747.

Vnicuique separa-

tim pro cuiusq; decoro habendum. 673.

An & quomodo contemnendus. 686.

Æternorum quis. 687.

Non nisi nece-

sitate cogente admittendus. 692.

Sub eo quasi sub onere gemendum. 693.

Luci comparatur. ibid.

Verus quis. ibidem.

Humbertus monachus ob nimiam

abstinentiam minus à S. Bernardo lau-

datus. 43.

Humilis ultimū appetit inter homi-

nes locū tenere. 745.

Tanto excelsior in

gloria, quanto humilior in hac vita. ibi.

Per denotionē holocaustum fit. ibid.

I N D E X

Verè sapiens. 104. Intelligit miseratio-
nes Domini. ibid. Comparatur ranun-
cule. 538. Obritus corde. 543. Vires
frangit diaboli tentantis. 726. Quo mi-
nus de sua, ed amplius de diuina virtute
confidit. ibid. Non ignarus honorū suo-
rum. 727. Non vult laudari. 730. Lau-
datus ab aliis quid cogites. 731. Sese ad
emendationem culpæ pro qua arguitur,
offert. ibid. Quomodo quis talis euadat.
ibidem.

Humilitas à Christo tradita & pra-
cepta. 743. Religiose maximè necessa-
ria. 744. Maximè necessaria nouitio.
ibid. Sordidissima queq; ministeria non
recusat. ibidem. Christi exemplo com-
mendatur. 745. Quam verecundiam
excludat. 744. Inconfusibilem se Deo
operarium exhibet. ibid. Christi humili-
tas vera nobilitas. ibid. Per obedi-
entiae gratiam obtinetur. ibid. Eius exem-
plum ex Cæsiano. ibid. Fundatur in
perfecta abrenunciatione & obedientia.
ibid. Ut in ea nos contineamus quidli-
bet faciendum est. 748. Ante Dei ocu-
los vera que sit. ibid. Non est pertinax.
ibid. Procreatur à nuditate & abre-
nuntiatione omnium rerum. 753. Parit
mortificationem voluntatum. ibid. In-
discreta est, cum verbum bonum, quod
posset prodeesse multis, damnabili ligat si-
tento. 800. Quomodo conseruetur. 2.
Signum est gratia Spiritus sancti. 3.
Quanti apud Deum meriti sit. 7. Com-
memoratione antiquorum peccatorum
conseruata. 57. Vera que sit. 65. Eius
testimonia que. ibid. Philosophis nec
de nomine quidem cognita. 119. Pri-
mus eam docuit Christus. ibid. Sine ea
nullius vitij poterit triumphus acquiri.
270. Parit cognitionem maximè salu-
tarem. ibid. Exsuscitat feruorem spiri-
tus. 303. Ea prosternitur occulta super-
bia. 312. Scrupuloſo necessaria. ibidem.
Curat superbiam. 316. Eam vt doce-
ret, maximus factus est minimus. 323.
Signum est electionis diuina. ibidem.
Eius officia exercenda & accersenda.
327. Incitamentum est abneganda pro-
pria voluntatis. 356. Eius signa in
tempore à proficiente exhibenda qua.
376. Eius etiam externa exercitatio
quanti astimanda. 377. Quasi amissa.
solidius recipitur. 409. Nobile est ea ex-
celſius. 473. Omnibus rebus domina-
tur. ibid. In earequiescit Deus. ibidem.
Nimia que. 503. Quam dubitationem
in animam inducat. 506. Signum est
presentia Spiritus sancti. 509. Quid à
nobis requirat. 518. Eius prima proba-
tio. 522. Reliquarum virtutum funda-
mentum necessarium. 526. In prepositis
qualis esse debeat. 527. Prodit se &
ostendit dictis & factis. 528. Commu-
nes eius limites supergressus est Christus.
599. Eius definitio, essentia, regula &
radix. 722. Eius propria actio que. 723
Per eam nos etiā hominibus subiicimus,
& quomodo. ibid. Eius gradus & inci-
tamēta. ibid. Est virtus Christi & Chri-
stianorum propria. 723. A Philosophis
nec recepta nec agnita. ibid. Eius primus
Doctor, magister & propagator Christus.
724. Penè tota disciplina Christiana est.
ibid. Quo loco inter præcepta Christianæ
religionis ponenda. ibid. Deo gratissima.
ibid. Sacrificium maximum. ibid. Om-
nem vitiorum turbam fugat. 725.
Fundati-

C O R I O S I S S I M U S.

Fundamentum, mater, radix, altrix,
fulcimentum & vinculum omnium bo-
norū. 725. Sine ea virtutes alie citò
diffiunt. ibid. Nihil ei conferendum.
ibid. Est tuiſimus virtutum omnium
thesaurus. ibid. Virginitate magis ne-
cessaria. ibidem. Sine ea nec virginitas
Marie Deo placuisse. 726. Nihil ea
potentius. ibid. Fortior est petra, ſoli-
dior adamante. ibid. Est non parua
victoria ſui. 727. Summam demiffo-
rem eandemq; voluntariam exigit ab
homine. ibidem. Eius ſeptem gradus ex
D. Anſelmo. ibid. Eius difficultas. ibid.
Supremus eius gradus quis. 728. Ca-
put atque fulgium totius philosophia
Christianæ. ibid. Experit ignominiam
propter Christum & aeternam gloriam.
730. Eius indicia ex sanctis Patribus.
ibid. Mansuetudinis ſoror collætanea.
ibid. Sancta infantia & sancta simili-
citas. 731. Obedientia comes. ibid. Ma-
gna & rara virtus. ibid. Ipsiſ virtuti-
bus mirabilior. ibid. Humilibus exer-
citionibus acquiritur, conſeruatur
& cognoscitur. 732. Perfectissima que.
ibid.

I.

Jacob Patriarcha angelum videns,
quomodo ſe Deū vidiffe fateatur. 811.
Contemplator coeleſis lucis. 847. Se-
ptem anni pauci dies ei viſi ſunt pra a-
moris magnitudine. 852. Tempore fa-
mis descendens in Ægyptum quid ſig-
nificet. 17. Typus proficienſium. 103.
Eius ſcala quid ſignificet. 107. Deum
vidit ſcale ionixum. 112. Eius primo-
genitus Ruben appetitum carnalem ſi-
gnificat. 350. Eius ſcale quinq; gradus
ſpirituales. 362. In quo imitandus, ut
benedictionem consequamur. 634.
Mansuetus erga Esau. 716.

Ieiunium bonū opus ab angelo Ra-
phaele commendatum. 42. Eius cum
oratione & eleemosyna coniuncti viſe
prætantia. 749. Opus paenitentie &
ſatisfactionis. 42. Eius forma non po-
teſt omnibus eadem preſcribi. 43. In
eius obſervatione traditionibus ſenio-
rum acquiescendum. ibidem. Superbo-
rum Deo minimè acceptum. 71. Est
angelorum imitatio, ſchola precum, a-
limonia anime, frenū oris. 246. Quo-
modo differat à temperantia. ibid. Eius
encomium & deſcriptio ex D. Chryſo-
ſtomo. ibid. Sanctum. 252. De eonon
poteſt uniformis regula conſtitui. 254.
Quomodo differat à ceteris virtuti-
bus. ibid. Quia in eo regula ſeruanda.
260. Non tam perfecſio quam instru-
mentum perfectionis. ibid. Superſtitio-
sum & omnibus moleſtum quodnam.
378. Ei antecellit obediēta. 650. Quid
& quotuplex. 706. Naturale & Eccle-
ſiasticum quid unumquodq;. ibid. Eius
gradus & incitamenta. ibid. Eius effe-
ctus. 707. Vita est angelorum. ibid. E-
ius insignia epitheta & encomia ex D.
Ambroſio. ibid. Remedium ſalutis, ra-
dix gracie, fundamentum caſtitatis. i-
bid. Refectio anima, cibus mentis. ibid.
Contra id qua diabolus obiiciat, &
quomodo respondendum ex D. Augu-
ſtino. ibid. Eo corpora roborantur va-
lidius. 708. Sanitatis mater. ibid. Pe-
ccatum enecat, anima viscera purgat.
ibid. Eo roboramur ut oleo athleta. i-
bid.

INDEX

- ibid.* Murus inexpugnabilis diabolo. *tatis. ibid.* Eius abnegationis indicia. 327.
ibid. Comparatur cajtri. *ibid.* Comparatur pharmaco vermes enecanti. *ibid.* Ex eo nascitur sanitas, & sanitatis diu-
 turitas. 709. *Eo alienamur, ut crapula
 a granamur.* *ibid.* Eius adipe pingue-
 scit anima. *ibid.* Eius indicia. *ibid.*
 Iesus mel in ore, in aure melos, in
 corde iubilis. 551. *Est & medicina.* *ibi-
 dem.* Nomen vita. 552. Nomen virtu-
 tis. *ibid.* Nomen adiutorij. *ibid.* Vascul-
 dum salutiferi eleetuary. *ibid.* Eius con-
 sideratio ex scripturis. 555. Eius fru-
 etus & utilitas. *ibid.*
 Ignatius Loiola Societatis Iesu pa-
 rents. 7. De electione ex instituto tra-
 Etauit. 462. Eius conuersio conversioni
 dini Augustini ex parte similis. 470.
 Quid communi nomine consolationis
 & desolationis intellexerit. 477.
 Ignatius martyr leonibus discerp-
 endus obiectus, *Iam, inquit, incipio Chri-
 sti discipulus esse.* 685.
 Inanus gloria quid sit. 324. Eius na-
 tura, vis, & proprietates. *ibid.* Vndeq[ue] bellatori & victori occurrit. *ibid.* Cepa & bulbis comparatur. 325. Quomodo differat a reliquis vitiis. *ibid.* Deiecta acris resurgit. *ibidem.* Non est dimicat quomodo. *ibid.* In externis actionibus virtutes ipsas imitatur & refert. *ibid.* Facit paria charitati quomodo. *ibid.* Eius diuisio. *ibid.* Eius effectus & finis. *ibid.* Dulcis spiritualium operum ex-
 poliatricx, blandissima honorum nostorum degradatrix. 326. Eius remedia. *ibid.* Eius damna. *ibid.* Impedit Deum ne influat in animam, eamque donis suis quumulet. *ibid.* Præcipua causa tepidi-
- tatis. ibid.* Eius abnegationis indicia. 327.
 Inconstantia magnum & graue vi-
 tum. 699. Exterior interioris signum. 720.
 Infernus peccato debitus. 20. Gra-
 phice describitur. 32. Eius comparatione omnia qua patimur delicia sunt. 88.
 Eius recordatio custos est rationis. 350.
 Non erit, si cesset propria voluntas. 354.
 Comparatur profundo maris. 628.
 Ingratitudo quale vitium. 237. No-
 uem leprosum Euagelicorum repre-
 henditur. 238. Pessimum & odiosissimum
 vitium. 610. Magnum peccatum. 658.
 Indeos perdidit. *ibid.* Eius indicium quodnam. 660.
 Ingratus quis sit. 658. Conqueritur de diuinis beneficiis. 661.
 Instinctus quadruplex. 487. Diu-
 nus & angelicus quibus signis digno-
 scantur. *ibid.* Diabolicus a diuino quo-
 modo discernatur. 488. Diabolicus quomodo differat ab Angelico. 489.
 Comparatur rosa pungens. *ibid.* Dia-
 bolicus in fide humilitatis fieri potest angelicus. 490. Diabolicus compara-
 tur terrestreitati florum. *ibid.* Compa-
 ratur veneno. 491. Naturalis quomodo distinguitur ab aliis. *ibid.* Naturalis quomodo defatigetur & debilitetur. 493. Diuinus quid suggerat. *ibid.* Diuinus maximè attendendus & se-
 quendus. 494. Comparatur calculo-
 nō in Apocalypsi. 495. Naturalis depravat meditationes nostras. 497.
 Eorum regula sacra scriptura. 499.
 Quomodo probadi an ex Deo sint. 510.
 Gnomes qualis. 524.

Intel-

COPIOSISSIMVS.

- Intellectus fons est perperus infinitarum cogitationum. 349. Abne-
 gandus quomodo & quare. 352. Eius illus-
 tratio quam suavis. 354. Abnegetur
 prior, ut & voluntas abnegetur. 356.
 A Christo etiam fuit abnegatus. 357.
 Quomodo ei tenebras obducat diabo-
 lus. 385. Eum non semper sequitur vo-
 luntas. 401. Quid & quomodo volun-
 tati imperare debeat. 460. Quid facie-
 dum si moderari se nesciat. 461. Eius
 illuminatio duplex. 481.
 Intentio mentis oculus. 112. Eius
 splendorem quae maculent. 114. Eius
 pestis inanis gloria. 115. Capiti compa-
 ratur. *ibi.* Pura integrum duobus mo-
 dis seruatur. 116. Eius perfectio in quo
 consistat. *ibid.* Quomodo in Deum ferri
 debeat. *ibid.* Duplex. 121. Inquinatur
 & pervertitur ab amore proprio. 360.
 Recta & nitida argumentum est sancti
 Spiritus. 507. Ad quam actiones nostras
 omnes referri velit Deus. 605. Oranti
 plurimum necessaria. 633. In oratione
 nec obtundenda, nec rumpenda. *ibid.*
 Inuidia latens tranquillitatem in-
 dicij maculat. 11. Quid sit & que eius
 proprietates. 317. Difficillime curabilis
 quam ob causam. *ibid.* Fecundum malum.
ibid. Eius descriptio. 318. Etiam spiri-
 tuales viros aliquando conficit. *ibid.*
 Comparatur vulturi & musca. *ibid.*
 Virtutem ex vicinitate vity calumni-
 atur. *ibid.* Non inest demoni aduersus
 alium demonem. *ibid.* Eius effectus. *ibid.*
 Eius principium, medium & ter-
 minus. 319. Eius remedia. *ibid.* Cui do-
 minari non posse. *ibid.* Quæ mala ex
 ea tanquam ex fonte præmanent. *ibid.*
- Eius exempla ex sacris literis depro-
 pta. *ibid.* Difficilius quam catena vita
 curatur. 320. Comparatur lui & ser-
 pētibus. *ibid.* Secus ac alia vita, crescit
 virtutibus aliorum. *ibid.* Eius curatio-
 nis indicium. *ibid.* Eius plena mors est
 perfectus amor eternitatis. *ibid.* Eius
 soboles detracatio. *ibid.*
- Ioannes Apostolus & Euangelista
 scriptit ad parvulos, ad iuuenes, & ad
 patres, quo sensu. 2. Perfectionis gradus
 elegantibus translationibus illustrat.
ibid. Ei similes sunt qui mundo corde
 sunt. 638. Ei similes maxime à Deo a-
 mantur. *ibid.*
- Ioannes Asila celeberrimus in Hi-
 spania concionator. 848. Sanctitate vi-
 ta conspicuus. *ibid.*
- Ioannes Baptista angelus in carne,
 caelis in terra. 749. Magistrum ha-
 buisse non legitur. 3. Male conuersos
 Iudeos increpat. 40. Animalia, id est,
 locustas comedit. 249. Quantis sancti-
 tatis nominibus sit illustris. 558. Com-
 mouet animum ad magna. *ibid.*
- Ioannes Cassianus sine vita puritate
 sacrarum scripturarum intelligētiam
 haberi posse negat. 796. Eius de pecca-
 torum expiatorum recordatione senten-
 tia. 55. Eius de officioso mendacio licito
 sententia ab Ecclesia reiecta. 239. Eius
 sententia de mortibus carnis pie expli-
 catur. 275. Suader aquam temperatè
 bibendam. 276. Eius frigidus ignis. *ibi-
 dem.* Eius sententia de bono & malo
 angelo singulis deputato discutitur.
 367.
- Ioannes Chrysostomus Episcopus ma-
 gnus Desamator. 232. Curiositatem e-
 gregie

INDEX

gregie castigat. 351. Theodorum monachum lapsum sanitati & monastica exercitationi restituit. 470. Epistolam planè diuinam ad Theodorum lapsum conscripsit. 471. Neminem scripsit à damone ledi posse nisi per mærorum. 490. Reprehensoris suos laudauit, illis que gratias egit. 521.

Ioannes Climacus videt mirabilem quendam pœnitential locum, eumq; de- scriptis. 49. Perpetuum & continuam pœnitentiam probat. 53. Euagrium ob impassibilitatem reprehendit. 343.

Ioannes Gerson sensit aliquando nō tam meritorium esse credere, quā velle credere. 79. nobilis Theologus. 510.

Ioannes Maldonatus Societas Ie- su, in commentariis in Euangelia ex- cellens. 623. Historicum sensum cum linguarum observatione tractauit, ibi- dem.

Iob afflictionibus à Deo pulsatus, ut eius eluceres patientia. 858. Eius mens sibi bene per tranquillitatem subdita. ibid. Eius desperatio quomodo intelligenda. 335. Per uxorem tentatus. 368. Figura eorum qui in animo tentantur à diabolo. 381. Eius iniicta tolerantia. 393. Eius tentatio à D. Chrysostomo e- leganter descripta. 485. Eius uxori à diabolo subornata, ibid. Adamante fortior. ibid. Magno animo stabiliq; persistit, acceptis acerbissimis nuntiis. 726. Eius humilitas quanta, ibid. Su- perbū hostem humilitate percusit, cru- dele patientia stravit. ibid.

Iosaphat regis Indorum filius. 474. Mortis necessitate valde commotus, ibid. A S. Barlaam monacho ad fidem

conuersus. ibidem. Rege patre regnog; contempto, in eremo sanctissimè vixit. ibidem.

Ioseph Patriarcha in Ægypto ven- ditus. 558. Ab hera tentatus. 97. Figu- ra illius Ioseph qui sponsus fuit B. Vir- ginis. 558. Ex carcere ad regnum eue- ctus. 695. Mansuetus erga fratres. 716.

Ioseph sponsus B. Virginis cur vo- luerit occulè dimittere eam. 557. Pa- ter Dei dictus & creditus. 558. Eius nomen augmentum significat. ibidem. Comparatur cum Ioseph Patriarcha. ibid. Seruus bonus, fidelis & prudens. ibid. Magni consili coadiutor fidissi- mus. ibid. Nobilis genere, mente nobi- lior. 559. Comparatur cū rege David. ibid. Filius David quomodo. ibid. Vir- go corpore & mente fuit. ibid. Ei quam- diu vixit, Christus subiectus. 594. Il- luminatus ab angelo in somnis. 603.

Iosue cur tam facile fidem prestite- rit Gabaonitis. 666.

Ira præcepis iudicium perturbat. 11. Eius natura & proprietates. 284. Dif- fert ab indignatione quomodo. ibidem. Exuie hominem similitudine Dei. ibi- dem. Dilaniat mentem. ibid. Eius gra- phica descriptio ex D. Gregorio. ibid. Ea percitus homo abruptius compara- tur. 285. Eius quatuor genera. ibidem. Semper est cum imagine saltē ratio- nis coniuncta. ibid. Initium insania. ibid. Eius tentatio. ibid. Eius effectus. ibid. Tripliciter potest considerari. ibid. Eius remedia. 286. Eius victoria indi- cia. 287. Eius turpis species aueranda animo. ibid. Lenis est animi atq; infir- mi.

COPIOSISSIMVS.

mi. ibid. Alteri occasio philosophia & meritorum. 288. Vnde ortum habeat. ibid. Eius vittoria. ibid. Non omnis re- pudianda. ibid. Equo iugali compara- tur. ibid. Ut miles duci, sic illa rationi adiutrix est contra peccatum. ibidem. Duplex est. ibid. Melior est risu que. 289. Comparatur collyrio & nubi. ibid. Ancillarationis. ibid. Duplex, per vi- tium & per zelum. 584. Ea virtutur vir- fortis ut instrumento, & quasi manci- pio. 684. Ad eam tardi esse quomodo debeamus. 685. Mentis oculum per- turbat. 716. Quomodo sananda. ibid. Eius turpitudo quanta. ibid. Plusquā ferox est bellua. 717. Comparatur tristi hyemi. ibid. Comparatur tortori, ignito telo, furori, ebrietati, demoni. ibidem. Duobus modis mansuetudine frangi- tur. ibid.

Isaac egressus in agrum ad meditā- dum, figura fuit contemplatiuorū. 803. Typus proficientium. 103. Eius occiso patri demandata, an fuisse mala. 488. Eius obedientia quanta. 650.

Isaias Propheta contemplator cœle- stis lucis. 847.

Iudea anima figura. 115.

Iudei male conuersi à S. Ioāne Ba- pista increpati. 40. Eorum equalis ser- uitus Baalim & Chusaraton quid si- gnificet. 53. Eorum inconstancia & in- andita barbaries. 83. Corde redeentes in Ægyptum qui sint. 84. In eremo cur aduersus Deum murmurarint. 249. Canibus venaticis comparati. 273. Quanta inuidia Christum sint profe- cuti. 319. Cur sint aspernati māna. 416. Cur illis Deus legem cum terrore de-

derit. 509. Eorum vitta que. 559. Eo- rum summa inconstancia & scelus, in- Christo condemnādo. 560. Symbolum sunt peccatorum. ibid. Eorum Princi- pes quales. ibid. Cur Ioānem Baptistam maluerint habere magistrum, quām Christum. 604. Os Christi quomodo oppresserint, ut inquit diuus Lucas. 611. Eorum conuersatio Christo gra- uior ipso crucis patibulo. ibid. Cur ge- nimina viperarum dicti. 642. Eos ni- bil aquæ perdidit atque ingratitudo. 658. Christum in passione etiam crepi- dis in faciem ceciderunt, ut ex contex- tu greco elici potest. 621.

Iudas Iscarioth à Christo cur tam- diu toleratus. 15. A Christo monitus ut resipiscat. ibid. Eius peccatum aposto- sia quibus timendum. 84. Tentatus à loculis quos portabat. 97. Ex avaritia prodiidit Christum. 280. Quomodo à diabolo tentatus. 490. Quām pruden- ter & amanter à Christo in cœna mo- nitus & correttus fuerit. 567. Pecu- nias pauperum in loculis suis portabat. 613. Eius pedes sūma humilitate Chri- stus lauit eo tempore quo proditionem, animo agitabat. 732.

Indicium extremū formidable & intolerabile describitur. 32. Affidū ad mentem reuocandum. ibidem. Pauen- dum & tremendum etiam Sanctis. 33.

Italianus Apostata Imperator qui- bus moribus fuerit prædictus. 721. Eius exitalem interitum, vnde diuinari d. Gregorius Nazianzenus. 720.

Institia innitat Deū ad inhabitan- dum animum. 543. Eius auctor quomo- do crescat. 402.

L.

Laurentius martyr quanto desiderio martyri flagrarit. 685.

Lectio pia commendatur. 842. *Quatum in ea momentum sit.* ibid. *Plurimum valet ad conuerzionem peccatorum.* 27. *Scrupulosis cautè adhibenda.*

79. *Plurimum iuuat ad cognitionem nostri.* 394. *Per eam D. Augustinus quantum subito fuerit commotus & illustratus.* 469. *Multò efficacior quam profana.* 493. *Quorum librorum esse debeat.* 521. *Per eam Deus nobis loquitur.* 536. *Instruit nos ad orationem & operationem, attuam & contemplatinam vitam.* ibid. *Valde est necessaria.* ibid.

Leo Papa Episcopos Campanie ob publicata quedam peccata reprehendit. 50.

*Lia fæcunda significat vitam acti-
mam.* 763. *Non est negligenda.* 797.

Liberalitas quid & quotplex. 674. *Eius gradus & incitamēta.* 675. *Eius fortitudo adamantina.* 677. *Aduersus experimenta pertinax.* 678. *Bene facit etiam ingratia.* ibid. *Eius indicia.* 679. *Salua est in animi promptitudine.* ibidem. *Maxima est, nihil sibi, exemplo Christi, retinuisse.* ibid.

Ludouicus rex moribundus Deum sub sacramento Eucharistia certissimò contineri professus est. 436.

Luxuria per Amalech significata. 267. *Aduersus eam graue & diuturnum certamēta incundum.* ibid. *Eius natura à D. Gregorio descripta.* ibid.

Exemplo Amalechitarum funditus extirpanda. 268. *Ignis est ad perditionem deuorans & omnia eradicans genimina.* 269. *Eius effectus siue filia.* 269. *In vino est.* 270. *Eius remedia.* ibid. *De corde tanquam de fonte procedit.* 271. *quos morbos generet.* 708.

M.

Macarius eremita monachum qui solus diaboli poculum degustarat, mirabiliter curauit. 12.

Magister spiritualis perfectionis homo. 4. *Ei aperienda omnia qua intus in nobis sunt.* 5. *Referenda ad illum universa mentis cogitationes.* 6. *Necessaria eius cura ad precauendas satanas insidias.* ibid. *Eius doctrina & prudencia maximè necessaria.* 7. *Eius cogitationibus Deus adest.* ibid. *Eum qui audit Deum audit.* 8. *Eum egregie descripsit D. Basilius.* ibid. *Ornatus virtutibus sit.* 9. *Divinarum literarum scientiam habeat.* ibid. *Natura sit propensus ad docendum.* ibid. *Eius officium.* ibid. *Comparatur medico.* ibid. *Quomodo discipulorum suorum propensiones inuestigabit.* 10. *Petat à Domino cor docile.* ibid. *Inharet vestigiis sanctorum Patrum.* ibid. *Imitetur Deum cuius adiutor est.* ibid. *Intermeniente correctione, ex minimis maiora cognoscat.* 11. *Acutis inquisitionibus auritiam cordis aperiat.* ibid. *Versatus sit in dignoscendis cogitationum initios & feminibus.* ibidem. *Sciatur certum discrimen inter tentationes & vicia.* ibidem. *Aduerbeat remedia accommodata ad cuius-*

cuiusq; naturam. ibid. *Praestoletur curationis opportunitatem.* 12. *Bonarum virtutum exemplo alumnū suū sibi conciliat.* ibid. *Viscera matris induat.* ibid. *Tribus maximè modic pietatem erga alumnos suos exercere poterit.* ibid. *Nihil sic probat spiritualē virum,* inquit D. Augustinus, *quam peccati alieni tractatio.* 13. *Sanctæ charitatis zelo & spirituali prudentia præditus sit.* ibid. *Cum Deo maximè coniunctus viuat.* ibid. *Quomodo se gerat cum desperatis.* 14. *Quod arguendo non vales, orando conetur obtinere.* 15. *Eo inscio quod fit, furtum ac sacrilegium reputandum.* ibid. *Comparatur à diuino Basilio excantatori serpētum.* ibidem. *Quo loco apud nos esse debeat, ex diuino Bernardo.* 24. *Quando consulendus.* 43. *Quid ab eo potissimum considerandum.* ibid. *Eius disciplina incipientibus maximè necessaria.* 71. *Eius iudicio standum in castigatione carnis.* ibidem. *Eius consilio parendum in scrupulis.* 77. *Quomodo suos tyrones debeat exercere.* 99. *Eius cura quibus in primis necessaria.* 238. *In suscipienda ieunii vel vigiliis cōsulendus.* 256. *Spiritualis medicus.* 303. *Spiritualis pater.* ibid. *Mansuetus cordis medicus.* 314. *Eius consilium generale aduersus scrupulos remedium.* 316. *Secundum Deum, vita nostra spiritualis auctor.* 645. *Pro filiis suis spiritualibus mori paratus, & illi viciissim pro illo.* ibidem. *Spiritualis pastor ouium.* 645.

Magnanimitas Christiana in quo

propriè consistat. 686. *Quomodo differ-*

rat ab ea quam Aristoteles tradidit. ibid. *Quomodo veretur circa honores.* ibid. *Quomodo à sanctis Patribus describatur.* 687. *Eius gradus & incitamēta.* 688. *In iurias & calamitates imminentes expectat.* 691. *Eius indicia que.* 692. *Vnde oriatur.* 717. *Non eam terret rugitus leonis.* ibid.

Magnanimus verè quis sit. 687. *In articulo mortis à diabolo parum infestatur.* 688. *In purgatorio non diu detinetur.* ibid. *A magno Deo magna beneficia recipit.* 689. *Suam despicit quietem, & curat alienam.* 691. *Eius magna cum Deo familiaritas, ut nimirum quibusdam videri possit.* ibid. *Inducitur in apothecas sapientia.* ibidem. *Magna audet, & qua audet obtinet.* ibid. *Quo animo contumelias ferre debeat,* ex Seneca. 692. *Eius gaudium quodnam.* ibid.

Malachias Episcopus confuerit ad tempus secedere ad cœnobia monachorum, sese colligendi gratia. 376. *Disciplinam quam aliis imponebat,* magis ipse portabat. ibid. *In ordine viciis sue coquina ministerio inferuebat.* ibid.

Mansuetudo quomodo conservanda. 287. *Iram mitigat.* ibid. *Eius desinitio, gradus, & incitamēta.* 714. *Eam natura communis docet.* ibid. *Pacem animo conciliat.* ibid. *Omnī diadema te & gloria conducibilior.* ibidem. *Deo gravior ipsa virginitate, ieunio, contemptu diuiniarum, elemosynis.* 715. *Eius vis quanta.* ibid. *Comparatur colori infirmis oculis grato.* 716. *Inter omnes Christi virtutes eminet.* ibidem.

Duobus modis exercetur. 717. Vnde oriatur. ibid. Non nocet ei flatus draconis. ibid. Quomodo in naturam vertatur. 718. Inimica perturbationis, pacis conciliatrix. ibid. Fructus spiritus, qualis. ibid. Eius indicia. ibid. Virtutes ei affines que. ibid. Humilitatis soror collactanea. 730.

Marcus Euangelista ut Ecclesia sticam dignitatē subterfugeres, membrum sibi præcidiſſe dicitur. 747. Exemplum nō tam imitandum quād admirandum. ibid.

Mardochæus induitus vestibus regiis equo regio infidens. 497. Typus veri proficiens. ibid.

Maria Magdalena ad pedes Christi residens, vitam contemplatiuam significat. 796. Laudatur à Christo pra Martha. 797. Eius pars nunquam auferetur, quomodo. ibid. Eius ingens dilectio omnem pœnam peccatis debitam absorbuit. 58. Triginta annorū vitam seuerissima pœnitentia transfigit. 59. Cum hemorrhœa Euangelica comparatur. 67. Proposuerat in corde suo à peccatis deinceps abstinere. ibid. Piè impudens, & frontosior ad salutem quā fuerat ad peccatum. 70. Condonata illi cum culpa omnis temporaria pœna. 80. Posthabito mundana nobilitatis splendore, pedibus Christi affixa, se totam dedicauit. 559. Christi emula singulairis. ibidem. Non solum saucia, sed ebria Christi Domini amore sanctissimo atq; castissimo. 593.

Maria mater Dei votum virginitatis emisit testibus sanctis Patribus. 742. Crucis aſſtens Christum filium

induit. 745. Pretulit Virginitatem opprobrio sterilitatis. ibid. Vnctio eam docebat de omnibus. 746. Non indignè tulit, cùm dimitteretur à Ioseph. ibidem. Christo confixa est craci. 745. Plurimum preſtat omnium angelorū ordinibus. 813. Diuina attributa in ea contemplandi ratio. ibidem. Quomodo inuenta fuerit in utero habens. 22. Aduocata peccatorum ab Ecclesia & sanctis Patribus appellatur. 66. Spes viri ca peccatorum vocatur à D. Augustino. ibid. Eius fomes, aut nullus, aut ita Dei gratia sopitus, ac si nullus. 343. Eius animi corpori, dolor proxime accessit ad ipsius Christi crucifixi dolore. 431. Eius verba illa, refexit humilitatem ancille sue, non plorantis aut trepidantis sunt, sed gaudentis. 479. In meditatione ad cœlum introducit. 537. De ea quid cogitare debeamus orando. 556. Virgo nō solum corpore, sed etiam mente. 557. Loquendi parcior, legendi studiosior. ibid. Eius sanctitas in facie reucebat. ibid. Eius aspectus ad amorem castitatis incitanit. ibid. Mater Dei, mea, nostra. ibid. Que miracula in illa Deus ediderit. 588. Quomodo cum illa Dominus. ibid. Eius salutatio nis mysterium explicatum. ibid. Ancillam se dicit Domini, que mater eligitur. ibid. Sola in cubiculo ab Angelo inuenta. ibid. Eius imperio Christus infans & puer, adolescentis etiam & inuenis, subiectus. 594. Ipsa Christum filium ipsamq; Christus ut matrem, ardentissimè ſemper constantissimeq; dilexit. ibid. In eius utero Christus no uem mensibus delituit. 595. Suis uberibus

bus virginis Christum lactauit. 595. rum exempla quedam. 399. Eorum summa charitas & nobilissima omnia actionum. 446. In tormentis affirmabant se nunquam lautius epulatos esse. ibid. Quibusdam non tam turpe fuit, Christum negasse, quam postmodum pro eodem mortem subiisse gloriosum. 471. Innocentes ab Herode trucidati multa millia. 608. In tormentis divisa voluptate afflentes, ut ea nec senserint quidem. 683. Tripudiant & triumphant toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro. 684. Vnde oritur in illis spirituale gaudium. ibid. Ad eorum solatia submittuntur aliquando Angeli. ibidem.

Martyrium omnium actionum qua à fortitudine promanant princeps.

685. Eius votum ipsum est martyri. ibid. Eius ingens desiderium in quibusdam Sanctis. ibidem.

Matthæus Apostolus & Euangelista divina virtute ad Christum imitandum impulsus. 464. Eius Euangeliū ab ipso hebraicè scriptum, gracius versum quād latine. 620.

Meditatio est studioſa mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter inſiſtens. 804. Per ardua ſape & aſpera ad directionis finem nititur. ibid. Eſt prouidus animi obtutus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. ibid. Pertinet ad processum rationis. ibid. Quomodo differat à cōſideratione. ibid. Longanimitatem aſlit, & perſuerantie datur vigorem. 810. Eſt occulta veritatis studioſa inuestigatione. 818. Hanc diuina illuminat relatione, ut veritatem cognoscat. ibid.

I N D E X

Comparatur exercitu mētem tanquam regem circumstanti. 483. Ferculum est quia pascit mentem. ibid. Docet quid desit, oratione quid desit obtinet. 544. Eius cum oratione comparatio. ibidem. Exercet memoriam, intelligentiam & voluntatem. 545. In ea ordo seruandus. ibid. Eius materia ad certa capita & puncta reducenda. ibid. Eius ordo duplex. ibidem. Eius fructus in quo potissimum consistat. 546. Intellectus exercitationem requirit. 548. Est necessaria, si desit diuina revelatio. 549. Eius materia est Scriptura sacra. ibid. Tres affectus in ea commouendi. 555. Eius potissima materia est historia Christi. 561. Conditioni vita meditantis conueniat. 629. Eius proprius scopus quis. 630. Ad eam hominis quoq; industria necessaria. 631. Quam diurna esse debeat. 633. Eius clausula colloquium quale. 634. Tota eius vis consistit in prudenti exercitatione affectus. ibi. Eius scopus coniunctio cū Deo. 638. Mendacium duplex. 662. Quodnam sit argumentum eterna reprobationis. ibid. Illud amant & faciunt qui politici vocantur. 663. Christiano viro indignum. ibid. Officium sum aut ioco sum pro quacung, aliorum utilitate nunquam licitum. 664. Si celi ruinam fulcire posset, non tamen committendum. ibidem.

Meritum apud Deum in quo consistat. 754. Eius pernicies latitans sub promptitudine animi ex consolatiōibus diuinis. 758. Contemplationis maius quam actionis. 797. Proposte-
rus ordo ante meritum exigere pre-

mium. ibid. Consistit in tribus. In odio prateritorum malorum, contemplatio presentium, & desiderio futurorum. 830. Christi & nostrum quantam vim iuncta habeant. 856. Quantia apud Deum sit submissio & humilitas. 7. A Deo non innenitur sed preuenitur. 24. Maius est velle dolere de peccatis & non posse, quam actus de his dolere secundum Geronem. 79. Sanguinis Christi quantum. 345. Sanctorum de deuictis demonibus quantum. 373. Quomodo crescat. 391. Corruptitur admittance peccati: etiam venialis. 419. Necessarium & utile ad beatitudinem obtainendam. 440. Obedientia quantum. 646.

Michael Paphlago Constantopolitanus Imperator, monachus factus. 474.

Miracula sine prodigia qua videntur. 813. Quae sit illorum ratio & causa. ibid. Eorum cupiditatem quomodo coercuerit D. Augustinus. 860. Exhibitentur in spectaculis. 351. Cum flagitantur solius experientia causa. Deus tentatur. 351. Curiis Deus vatur. 432. Motiva sunt fidei. ibid. Duplicita. 502. Eum a quo eduntur, Deo charum esse aliquando significant. 502. Quadam non subiiciuntur oculis, sed in animis patrantur. ibid. Que Christus corporaliter faciebat, & spirituualiter volebat intelligi. 574. Cur Christus tam multa fecerit. ibid. Quād multa fecerit. ibid. Quomodo meditanda. 575. Inter se quadam compara-ta. 584. In B. Virginē a Deo edita. 588. Quō earetulerit Christus q̄ fecit. 597.

Mis-

C O P I O S I S S I M V S.

Misericordia quid & quotuplex. severa, animum postular fibi planè dominantem. 722. Eius indicium quod. 722. Monica S. Augustini bis mater. 66. Ingentem lachrymarum vim profili sui salute profudit. ibidem. Discrēvit inter Deum reuelantem & animam suam somniantem. 510.

Mors pro Christo subeunda. si opus fuerit. 90. Adeius portas approxinquare qui dicuntur. 291. Eius umbra que. 302. Eius meditatio remedium tepiditatis. 306. Euangelica qualis. 310. Subeunda potius quam committatur peccatum mortale. 313. Utiuicatrix qualis. 335. Eius nomine quid intelligat Apostolus ad Romanos. 338. In quo casu pro veritate subeunda. 664. Eius timore nullus veke-mentior. 683.

Mortificatio bona mors est, que vitam non auferit, sed transfert in melius. 819. De ea D. Augustini dictum Moriar ne moriar. 823. Tremendum eius spectaculum in antiquis pœnitentiibus. 48. Cum corporis viribus est commetienda. 258. Gradus ad virtutes & ad perfectionem. 260. Eius ratio varia & multiplex. ibid. In Scripturis mirifice commendatur. ibidem. In oratione qualis adhibenda. ibidem. Dives apud Deum, & portio Dei. ibid. Christi & B. Virginis quanta. ibid. Ei repugnant immanes cachinni & saltus. 720. Christiana severior est quam gentilis. 721. An admittat iocos, fabulas & risum. ibidem. In voce que seruanda. ibid. Grauius, matura,

Modestia quid sit & à temperantia quomodo differat. 718. Eius partes & gradus. ibid. Ad eam amplectendum incitamenta. 719. Eius neglectus in Scripturis damnatur. ibid. In Scripturis mirifice commendatur. ibidem. In quotidie proficiendum. 317. Morti comparatur. 693.

Mortui dimittendi sepelire mortuos suos, qui & quos. 626. Eorum anima quibus modis iunari possint. 659.

Moyes orationis, ieunij & eleemosyna suffragio factus Deo similis. 749. Quid petierit, cum faciem Dei sibi ostendi petuit. 809. Contemplator cale-

INDEX

cœlestis lucis. 847. *In eremo edoctus quomodo internoscendus.* ibid. *Com-*
mandatum ab Angelo didicit. 3. *In paratur rotæ & mole asinaria.* 628.
aqua veniens figura Christi & Baptis- Totus ex fraudibus compositus. 665.
matis. 17. *Eius serpens Christi typus.* *Eius sapientia & profatio que.* ibidē.
Olim imperfectus. 240. *Cur con- Terret nos larvis, auerit exemplis.* 700.
tra Amalech non solis armis, sed etiam precibus pugnarit. 267. *Eius fidei a- Exuendus sua pompa & satellitio.*
etiones heroicæ. 437. *Quid eius fre- 700.*

N.

Nathanael à S. Philippo innuentus quomodo. 22.

Natura redit ad ingenium. 6. *Eius mira varietas.* 11. *Eius bonum à pec- cato corrumpitur.* 23. *A gratia longè superatur.* 107. *Sequitur motionem & ductum gratia.* ibid. *Eius necessitas ci- bum potum quod à nobis exigit.* 248. *Eius etiam necessarius appetitus calcadus.* 252. *Paucis contenta est.* 280. *Eius corruptionem sequuntur inclinationes ad peccatum.* 340. *Eius secreta scrutari curiosorum est.* 351. *Animalcu- lorum quorundam admirabilis & ho- minibus signata.* 352. *Humana quam fragilis & depravata sit.* 400. *Comparatur Samsoni.* ibid. *Continenter ad malum proclivis.* 416. *Eius exterminium affectio indiscreta.* 454. *Eius mo- tus quomodo discernatur à motu gra- tia.* 491. *Ad quam cognitionem insti- get.* 492. *Quomodo ab ea impugnetur qui proficit in gratia.* 493. *Nihil vult pati aut quam minimum.* 497. *Sine Dei virtute concideret.* 600. *Nihil ea violentius, neque decem millia quidem tyrannicidarum.* 649. *Prostrata ab Abrahamo filium immolaturo.* 650. *Ad misericordiam & beneficentiam nos mouet.* 677. *Locus ab eanobis as- gnatus.*

Mundus antequam fieret, preter Deum nihil erat. 808. *Eius & eorum que in illo sunt contemplatio.* 814. *Eum Deus quare condiderit, conservet & gubernet.* 831. *Eum condidisse, minus opus est, quam ex impio pium facere.* 26. *Propria voluntati non sufficit.* 354. *Theatrum est, spectator Deus.* 430. *Eius quedam quasi etates.* 504. *Ma- rem magnum eiusque varijs pescatores.* 607.

Mundus D. Paulus crucifixus quo- modo. 744. *Ei renunciadum ut Christum sequaris.* ibid. *Ei mortuus est religiosus.* ibid. *Eius vanitas.* 36. *Eius moribus quam fuerit contraries Christus.* 720. *Eum perfecte qui nō de- ferant.* 304. *Eius cum diabolo fædus ad oppugnandum nos.* 363. *Eius spiri- tus satelles diaboli.* 483. *Eius spiritus*

COPIOSISSIMVS.

gnatus, tuendus. 692. *Nos cognatos e- didit.* 714. *Ex illius constitutione mi- serius est nocere, quam ledi, inquit Se- neca.* ibid. *Eius vis quanta.* ibidem.

Negligentia filia acedie. 293. *Eius mater est securitas.* 44. *Exterioris dis- ciplina cauenda.* 375. *Quæ mala per eam incurramus.* 419. *Illi tria ma- gna mala.* 496. *Diabolicum vitium.* 497. *Auget peccatum, & diuinam i- ram concitat.* 587.

Noë vineam plantans & inde ine- briatus figura Christi crucifixi. 852. *Derisus a filii suis, Christum in cruce derisum significauit.* ibid. *Omne ge- nus carnium manducavit.* 249. *Sa- crificia Deo sponte in gratiarum atti- onem obtulit.* 655.

O.

Obediens sine discussione perficit imperata. 744. *Credit ea sacrosancta & diuinitatem promulgata.* ibid. *Inspi- entem se iudicat ac stultum.* ibidem. *Nulla in eo viuit voluntas propria.* ibid. *In cœlesti regno & abstinentibus & flentibus excellit.* 646. *Lapsis per obedientiam Angelis dominatur.* 647. *Facile superat vitium libidinis.* ibid. *Conatur, etiam si impossibile quid iu- beatur.* 648. *Si dubitet an peccatum sit quod iubetur, quid facere debeat.* 649. *Semper secum reputat se à supe- riore tentari.* ibid. *Rationem & men- tem suam et si repugnantem in superio- ris sententiam traducat.* 651. *Su- periorum sententiam non diuidicat, nec curiosus perscrutatur.* ibid. *Nescit*

indicare, quisquis perfecte didicit obe- dire. 652. *Adeptus securum por- tum, tutam navigationem, confectum dormiendo iter.* 653. *Parat aures au- ditui, manus operi, pedes itineri.* 654. *Interioris obedientiam externo li- lentio declarat.* ibidem. *Comparatur corpori exanimi.* ibid. *Comparatur instrumentis artificum.* ibidem. *Nihil quod suum est ad obedientium adfert.* ibid. *Connititia imperantium habet in deliciis.* ibidem.

Obedientia coercet propriam vo- luntatem. 742. *Eius quatuor gradus.* ibid. *Eius votum ex D. Augustino & D. Basilio.* 742. *Per eius gratiam ve- ran nobilitas obtinetur.* 744. *Eius ex- exemplum ex Cæstiano.* ibid. *Ad eam qua requirantur.* ibidem. *Ei repugnat pertinacia.* 748. *Ei debetur gustus contemplationis.* 797. *Tutissimum est religiosi hominis perfungium.* 802. *Eam subiectis non imperet, qui Prelatis non nouit exhibere.* 3. *Eius via est viare- gia.* 5. *Homines inoffenso pede ducit ad summum.* 5. *Quanti apud Deum me- ritist.* 7. *Melior est quam abstinentia contumacium.* 71. *Insulta que.* 114. *Paupertatis comes.* 282. *Supplet vir- tudem discretionis in incipientibus & religiosis.* 459. *Eam in primis amat spiritus Dei.* 503. *Regula est diuina voluntatis extra Scripturas reuelata, intelligende.* ibidem. *Quomodo cum prudentia coniungenda.* 522. *Eius sin- gulare exemplum economicum in Christo.* 606. *Eam Christus per totos triginta annos professus.* ibid. *Quomo- do & qualis à nobis prestanda.* 628.

Eius

NNN

I N D E X

Eius definitio. 646. Quotuplex. ibid. Consilium Christi & perfectionis cumulus. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eius meritum quantum. 646. Prastantissima virtus. 647. Comparatur victimis. ibid. Tuta est & recta ad virtutem via. ibidem. Sola virtus est qua ceteras virtutes menti inserit, insertasq; custodit. ibid. Mater omnium custosq; virtutum. ibid. Ceteris virtutibus demones impugnamus, per hanc vincimus. ibidem. Ne Christus eam perderet, vitam perdit. ibid. Martyrum constantiam praefferat. 648. Eius difficultates. ibid. Prastant etiam in his que sanitati videntur aduersari. ibid. Optimus eius modus est, ut semper ita tecum reputes, tentat te pater. 649. Eius violentia quanta. 650. Ieiuniis & abstinentia prastat. 650. Per eam propria voluntas mactatur. ibid. Eius votum pricipuum inter tria religionis vota. ibid. Est perfecta anima abnegatio, mors spontanea, sepulchrum voluntatis. 651. Nec prepositorum intentiōnem discit, nec precepta discernit. 652. Caca que. ibid. Indiscreta que. ibid. Eius simplicitas à D. Paulolo ladata. ibid. Eius tres partes. 653. Eius votum immobilitat animum, ne possit retrogredi. ibi. Eius septem gradus, ex D. Bernar. ibid. Apostolica que, ex D. Basilio. ibi. Perfecta legē nescit, terminis nō arctatur. ibi. Eius indicia. 654. Observatia qd sit. 642. Eius gradus & incitamenta. ibid. Exhibenda maxime Princip. & Dom. Ecclesiast. 643. Exhibenda etiam senioribus. ibidem.

Obstinati in propria sententia leprosis comparantur. 456. A D. Bernardo suis coloribus depinguntur. ibid. Ariolis & idololatris comparantur. ibid. Deo quam detestabiles. 584. Opera bona tria maxime. 42. Ab Angelo Raphaele commendata. ibid. In his sita est in hac vita hominis iustitia. ibid. His stat fides, deuotio & virtus. ibid. An ea ab omnibus eodem modo subeunda sint. 43. Eadiabolus tribus modis insequitur. 115. Propter laudem facta vana sunt. 116. Variis modis fiunt. 291. Moritura qua. 300. Sape non sunt talia in oculis Dei qualia videntur hominibus. 327. Ea comitatur vel sequitur gloria & aliquando ignominia. 328. Orans intrare debet in curiam cœlestem & quomodo. 538. Quam tremebundus, supplex, & humilis Deo assistere debeat. ibid. Cogit se tanquam presentatum Domino maiestatis. ibid. Quomodo presentiam Dei sibi representare posse. ibid. Deum sibi presentem maxima reverentia & humilitate prosequatur. 544. Comparatur Angelis & Archangelis, Cherubin & Seraphin. 545. Talis sit ante orationem, qualis in ipsa oratione vult inneniri. 640. Vana cogitans, cum orat, grauis ter peccat. 641.

Oratio quantum inuenit externis gestibus & actionibus. 750. Eius cum ieiunio & elemosyna coniuncta vis & prestantia. 749. Maximum perfectionis adminiculum. 759. Maximē necessaria proficieni. ibidem. Fervens sit exemplo D. Augustini. ibid. Neces-

saria est ad impetrandum Dei auxilium. 760. Eius summa cum contemplatione & amore Dei colligatio. 761. Non qualecum eius studium ad perfectionem obtainendam satis esse. 799. Unicum est in dubiis remedium & refugium. 802. Qua in ea bonorum copia donetur. 818. Quando maxime requiratur. 14. D. Augustini: Domine da quod iubes & iube quod vis. 23. Sanctorū assidua plurimum valeat ad conversionem peccatorum. 26. Pecatoris ipsius constans & deuota plurimum valet. ibid. Opus bonum & satisfactionum. 42. Paenitentis qualis esse debeat. 59. In ea perseverandum. 66. Ab obsecratione quomodo differat. 67. Est oris ratio. ibid. Eius tres modi. 69. D. Augustino familiaris. 87. Presidium contra tentationes. 93. Ad profectum spiritus impetrandum necessaria. 103. Eius non postrema pars gratiarum actio. 104. Holocausto comparatur. 121. Astat in ea oranti sacra Christi imago. 122. Prædicatori necessaria. 265. Plus potest quam oratorum facultas. ibid. Remedium acedia. 292. Eius firma ex D. Bernardo. ibidem. Humilis & fervens quantum valeat. 345. Minutissimis rebus sepe interrumpitur atque turbatur. 351. Eius praefidio sancti demones profligarunt. 373. Non vincitur diabolus melius quam per eam. 392. Adhibenda est ad omnia. ibid. Inexpugnabilis murus, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clypeus. 393. Piorum pro afflictis placat diuinūnum. 398. Dei donum est. 414. Par-

tas virtutes tuetur. 416. Innat ad virtutum omnium incrementū. 424. Qualis esse debeat, ex D. Hieronymo. 438. Fundenda pro iis qui ope nostra spirituali indigent. 451. Comparatur a S. Dionysio aurea catena. 494. Est mentis in Deum eleuatio. ibid. In spirituali secessu maxime exercenda. 516. Vim & robur adfert exemplo. 524. Maior est verbo & exēplo. ibidē. Quibus maxime actionibus adhibēda a preside. ibid. Adeā preparatio duplex, p̄xima & remota. 534. Etiā quae super cœlos sunt penetrat. 535. Nullo vitiorū pondere p̄grauata, ad Deum ascendit. ibi. Ad eā mens euagationibus vacua adferenda. ibi. Ad eā necessaria solitudo cordis. ibi. Eius proxima p̄paratio duplex. 536. Eius intentio cor nostrū serenat. 537. Eius desiderij quāta sit utilitas. ibi. Eius initio quid cogitandū. 538. Cur olim facta Orientem versus. 543. Mētalis que. 544. Partes eius duc. ibi. A meditatione quomodo differat. ibi. In ea ordo seruādus. 545. Eius ordo duplex. ibid. Est inquisitio supernorū, secundū D. August. 548. In quem finem à Deo tradita. 571. Nob̄e faciēda, exemplo Christi. 573. Proprius eius scopus quis. 630. Eius varia definitiones ex S. Patribus. ibid. Cur necessaria. ibi. Quomodo purget, illustret & perficiat cor. ibi. Lögāne an brenis landabilior. 633. Ēgyptiorū crebra, sed brenissima, & raptim quodāmodo iaculata. ibid. Absit ab ea multa locutio, sed non deſit multa precatio. 634. Quomodo differt à precatione. ibidem. Eius scopus coniunctio cum Deo. 638.

I N D E X

Eius quatuor impedimenta. 639. *Eius tempore non refricanda memoria peccatorum.* 640. *Quomodo ab ea excludēda importuna phantasmata.* 641. *Negligenter facta Deum maximē offendit.* ibid. *Fundenda etiam pro defunctis.* 659. *In ea qua modestia necesarīa.* 719.

Origenes impeccantiam malē affravit. 129. *Maledicta etiam animo non maledico prolata, rectē detestatus est.* 239. *Afferuit virum sanctum nec cogitatione quidem aliqua titillari.* 341. *Eius erroris propagatores qui.* ibidem.

Otium vitandum. 293. *Eius parrens acedia.* ibid. *Eo discentam animam inuidit diabolus.* 386. *Ei non minus quam ipsi Sathanus bellum indicunt sancti.* ibid. *Vitandum, & quibus occupationibus.* ibid. *In ipso otio caendum.* 516. *Mater nugarum, nouerca virtutum.* ibidem.

P.

Parabola est longior & continua metaphorā. 626. *Familiaris Syris & Palestinis.* ibid. *Dupliciter ad aliquā probandum assumitur.* ibid. *De villico iniquitatis laudato explicatur.* 627. *In ea non omnia necessaria, nihil tamen mysterio vacat.* ibidem.

Parentes cur & quando in honore habendi. 595. *Eorum cura non sollicitet nimium conuersos ad Dominum.* ibid. *Quantum iis debeat religiosi.* ibid. *Cum spiritualia impediunt, ne cognoscendi quidem sunt.* ibid. *Iis nec appellatis possunt filij viam perfectionis*

sequi liberrimē. 606. *Quomodo odio habendi à discipulis Christi.* 626. *Eorum incommoda siue vitia pie tolerāda.* 643. *Eos quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo nescire debemus.* 644.

Passiones animi vehementes impediunt contemplationem. 815. *Per eas abstrahitur intentio animae ab intelligibilibus, ad sensibilia.* 815. *Earum mortificatio effectus etiam contemplationis.* 819. *Difficilis mortificantur, quā virtutes acquirantur.* 129. *Earum irritamenta comparantur stolidiis.* 301. *Earum exigua aut nulla mortificatio, causa scrupulorū.* 316. *Affigunt animū nobis minus cogitantibus.* 316. *Radices pranorum habitū.* 329. *Cur passiones dicta.* ibid. *An sint natura sua laudabiles an vituperatione dignae.* ibi. *Numerantur à Philosophis undecim.* 329. *Earum quatuor fontes & principes.* ibi. *Immoderatae & corroborate in vita abeunt.* ibi. *Magno studio a proficiente coērcenda.* 330. *Statim in initio facilis extirpantur.* ibid. *Amputandi earū rami.* 331. *In iis totum cor est.* 332. *Quomodo purganda primū, deinde ordinande sint.* ibid. *Ordinate, virtutes sunt, inordinate vitia.* ibid. *Quomodo corrigenda & bone efficiēda.* 333. *Mēti subiiciuntur moderanda & regenda.* ibid. *In iis curandis gradus quidā.* 334. *Praueniunt aliquādo subitaneo suo moturationē hominis.* 338. *Cum rectā rationem sequuntur, non sunt vitiōse.* 341. *Vitiōse in hac vita non omnino extinguntur.* 343. *Magis magis, minuntur proficientibus ad meliora.* 344.

Disceden-

C O P I O S I S S I M V S.

Discedente anima peribunt, surgente corpore non redibunt. ibid. *Supercedit earum ignis, & non viderunt homines solem.* 464. *Viris fortis ministre.* 684. *In nature corrupta gremio educata.* 720. *Quanta ab iis mala deriuētur in universem hominū vitam.* 720.

Pater cœlestis intuēdo Christi vulnera parcit nobis. 855. *Eius aspectus comparatur aspectui supra cœlestis alicuius planetae.* 856. *Eius cum patre terrestri comparatio.* 35. *Eius quanta bonitas erga tam ingratos filios.* 36. *Est in cœlis, id est, in sanctis & iustis.* 542. *Dicitur sanctus, iustus, noster, meus & tuus, & quare.* 550. *Eius nomine mysterium Trinitatis continetur.* 598. *Omnia illi Christus accepta fert.* ibidem. *Christum viciōm honorat.* 599. *Quomodo trahat nos ad se.* 602.

Patientia quando maximē necessaria. 14. *Affluit rebus difficultibus.* 89. *In temptationibus inuita.* 93. *Eius Symbolum iumentum.* 94. *Insula qua.* 114. *Ea tanquam thorace munimur ad aduersa ferenda.* 286. *Quomodo seruāda.* 287. *Iram superat.* 288. *Eam quis veraciter seruet.* 300. *Eius bonum in quiete perit, in perturbatione custoditur.* ibidē. *Proficienti necessaria.* 393. *Quare necessaria.* 407. *Præsidii Euangelico etiam necessaria.* 529. *Eius in Christo admirandum exemplum.* 611. *Eius definitio ex D. Augustino & Cicero.* 693. *Eius materia, gradus, & incitamenta.* 694. *Nobis cum Deo virtus communis.* ibid. *Eius illustissimum exemplar Christus patiens.* ibid. *Via ad perfectionē & magna præmia.* 695.

Facit hominem suip̄sus Dominum ac regem. ibid. *Scutum inexpugnabile, turris firma.* ibid. *Comparatur petra, turri, adamanti.* 696. *Martyrium est in occulta cogitatione.* ibid. *Tristitiam longè expellit.* ibid. *Emula fortitudinis.* ibid. *Beatitudo qualis.* 697. *De ea Ethnicorum Philosophorum sententia.* ibid. *Eius indicia.* ibid. *Per eam perfēctē aduersarius vincitur.* ibid. *Vera est ea, que & ipsum amat quem portat.* ibid. *Perfecta qua.* 698.

Patres de contemplatione ea scripsērunt qua ipsi experti sunt. 817. *Amici sponsi sunt.* 827. *Eorum de statu perfectionis in Ecclesia consensus.* 1. *Eorum de tribus perfectionis gradibus sententia.* ibidem. *Quinam maximē de Christiana perfectione scriperunt.* 2. *Eorum de via perfectionis consensus.* 4. *E vita Christi admiranda virtutē exempla deducunt.* 120. *Cur iis tam disimiles simus.* 237. *Quanti estimarint diuinam consolationem.* 400. *Quibus rationibus probent spiritus si ex Deo sint.* 510. *Quam rationem in meditationibus suis sint secuti.* 637.

Patriarchæ tamen si diuites, spiritu tamen & affectu pauperes fuerūt. 739. *Sicut & habitu continentis.* ibid.

Paulinus Episcopus vendi se voluit pro filio vidua redimendo. 453. *Perpetua seruituti se pro amicis captiuis tradidit.* 672.

Paulus Apostolus Christi imitator qualis. 744. *Nihil vile existimat quod cum animarum salute Christiq̄ gloria coniunctum sit.* ibid. *Mundo crucifixus est & mundus illi quomodo.* ibid.

Non tam predictor quam contemplator. 803. Raptum se commemorat ut ansum excuset. 807. An in raptu diuinam essentiam attigerit. 810. In raptu quomodo se habuerit. ibid. Supremum gradum contemplationis attigit qui in hac vita haberit potuit. ibid. Excessu diuino amore flagravit. 823. Theologiam mysticam discipulo suo diuino Dionysio tradidit. 825. Eius violenta charitas. 834. Contemplator cœlestis lucis. 847. Quanto martyrij desiderio flagravit. 851. Ipsas etiam inferorum penas ob Dei honorem hominumq; salutem pati exspectavit. 861. A Deo tentata eius humilitas. 858. Divina eum iudicia clausa non stimularunt, aperta non inflarunt. ibid. Post ascensum tertij cœli, adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. ibidem. Quam legem viderit in membris suis repugnare legi mentis sue. 859. Cur eum conuersum Deus ad Anaviam miserit. 4. Dei iussus ascendit Hierosolymam ad Apostolos. ibidem. Duobus modis conuersus. 16. Ab Anania inuentus. 22. Praeuentus à Domino & preparatus. ibid. Corinthiorum tristitiam landauit. 38. Interium cœlum & paradisum ductus. 44. Timet peccatum. ibidem. Eius praeceptum de mortificandis membris quale. 45. Eius mirabilis misericordia aduersus peccatores. ibidem. Peccata per Baptismum dimissa continuè plorat. 52. Peccata sua priora curtam sepe commemores. ibid. Culpa presente carens, praterita luxit. 54. Exemplum proponitur pœnitentibus. ibidem.

Paulus Eremita dimidium panem in vistum quotidianum à Deo accepit. 256.

Paupertas voluntaria fundamentum primum primusque gradus perfectionis.

Eius humillima confessio. 57. Diuina infinclusum integrum vigilat in oratione sine cibo & potu. 70. Frequenter pro suis in Christo filiis orat. 103. Lucta spiritualis eximius Agonistes. 106. Eius de se diffidentia. 236. Eius ante conuersionem vitia. 240. Vni imperium, alteri patientiam precipit. 264. Cur se infelicem nominet. 311. Rogatus tacuit quod ad rem erat, sed non quod ad causam. 313. Cur Casarem appellavit. 314. Cum haberet donum linguarum, eo tamen non est usus. 327. Per virtus fermentum expurgandum quid intellexerit. 340. Eius affectiones. 342. Romanos sepius ire prohibitus, non tam men destitit, quoad efficit quod statuit. 393. Stimulos carnis sustinebat inuisitus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur. 406. Curgans in laboribus. 416. Vita radio affectus quomodo & quare. 431. Divina vi & impulsu subito conuersus. 464. A' Deo impulsus ad Hierosolymam cum periculo vita aedundam, & Casarem appelladum. 465. Consilij gratia Petru & Iacobum Hierosolymam usq; adiit. 518. A iunioribus consultus. 520. Arripuit quamcunq; occasionem predicandi Euagely. 526. Eius amor erga suos in Christo filios maior quam naturalis patris. 645. Vt alii bene esset, sibi ipse exitium impetratus. ibid.

Etionis. 738. Accingit hominem ad culmen perfectionis. 739. Eius quatuor gradus. ibidem. Eiusdem voto se se obstrinxerunt Apostoli, & pleriq; Apostolorum primi discipuli. ibid. Via est ad perfectionem, nō ipsa perfectio. 740. Eā non abiiciuntur honores. 743. Eius metus non erit in cœlesti gloria. 812. Vera qua. 279. Reges cœli facit. ibidem. Eam quidam sic diligunt, ut nullum inopiam patientur. ibid. Nititur spe & Dei prouidentia. 281. Eius comes obedientia. 282. Eius exemplum in Christo. ibidem. Christi recens nati quanta. 608. Christi Euangelizantis quanta. 419.

Pelagius hereticus impeccantiam afferuit. 129. Origenis errorem de impossibilitate deteriorum reddidit. 341. Heresiarcha. ibid.

Perfectio hominis est Deo coniungit. 735. Posita est in charitate. ibidem. In hac vita an haberit possit. ibidem. Qua sit de necessitate salutis. 736. Delictio dulplex. ibidem. An in sola charitate consistat. 737. Qua sit propriæ perfectio. ibidem. Eius administrâ sunt virtutes. ibidem. In quibus potissimum virtutibus consistat. ibidem. Eius summa. ibidem. Eius impedimenta duplicita. 738. Ad eam tendunt religiosi. 743. Ei repugnat honor mundanus. ibidem. Consistit in imitatione & similitudine Christi. 745. Ei maxime repugnat superbia. 746. Non ei repugnat honorem virtutis debitum suscipere, sed cum appetere. ibid. Ad eam consequendam qua actiones maxime conferant.

I N D E X

749. Ad eamque preparatio commo-
dissima. *ibid.* Ad eam quantum con-
ferant oratio, ieiunium & eleemosyna.
ibid. Maxima hominis perfectio que.
751. Eo maior perfectio, quo vehemen-
tior charitas. *ibid.* Ad eam dirigimur
afflictione plus quam consolacione. 754.
Eius maxima duo adminicula Oratio
& Contemplatio. 759. Ad eam obti-
nendam non est satis qualemque ora-
tionis studium. 799. Eius studiosi hu-
manas etiam opiniones proterere &
concilcare deberent. 861. Eius adeptus si-
gnum amor sanctorum filiorum proprius.
862. Eius status in Ecclesia militante
institutus a Christo. 1. Eius tres gradus.
ibid. Per sex hominis interioris etates
metienda. *ibid.* De ea qui sancti Patres
maxime scripsierunt. 2. Eius via quos-
nam lateat. 4. Eam nemo aggrediatur
sine magistro. *ibid.* Eius disciplina est
inuisibilis & occulta. 5. Ad eam quo-
modo perueniatur. 106. Comparatur
meridie. 107. Est inuenisse, se non esse
perfectum. 111. Est sciencia Sanctorum.
ibid. Eius idea Christus. 118. Eam om-
nino ignorarunt philosophi. 119. Eius
author & magister Christus. 120. Qui-
bus rebus acquiratur. 126. Neglectu-
lares ab ea excluduntur. 128. Ad eius
culmen qui perueniant. 251. Eius in-
strumenta qua. 260. Duplex. 274. E-
ius fastigium citius attingit carnalis
quam monachus tepidus. 301. Eius co-
summatio, vera discretio. 459. Via ad
eam patientia. 695. Eius fundamenta
& gradus. 738. Eius propria principia.
2. Eius disciplina eget doctore. 5. E-
ius initia & quasi incunabula que. 15.

Perfectus vir quis. 736. Debet res
temporales abiicere. 738. Non potest a-
lium honorem appetere, quam aeternum.
746. Deo seruit esiam cum interna
repugnantia & difficultate. 757. Men-
te & animo in Deum eiusq; maiestatem
summa cum reverentia intuetur. 809.
In Deo conquiescit per se, nihil prae-
rea querens. *ibid.* Rimari ac penetrare
arcana sapientia & puritate conscienc-
iae audet, & intelligentia acumine po-
test. 812. Prius in virtutibus mentem
exerceat, atq; hanc postmodum in hor-
reum quiescere condat. 815. Is est, qui a-
lios in temptationibus inuuat ne deficiant.
858. Etiam ipse suo modo tetari potest. *ib.*
Quomodo se in temptationibus habeat.
ibid. Precibus inuestigat latentem Dei
voluntatem. 859. Non solum calamiti-
tibus sed vitiis etiam tentatur. *ibid.*
Ne extollatur superbia. *ibid.* Denicitis
omnibus vitiis potest pulsari superbia.
ibidem. Semper stet in vigilia sui. 860.
Nullum sibi suspectiorem putet quam
seipsum sibi. *ibid.* Non solum res sed o-
piniones etiam humanas proterat atq;
concilces. 861. In eo etiam semper est
aliquid quod expietur. 2. Quid sit illi
proprium. *ibid.* Caelo comparatur, ut
imperfectus terra. 104. Qui studet per-
fectioni. 111. Eius peccata graviora. 234.
Lenia peccata quasi grauiissima luget.
235. Cuiusmodi peccata sint in qua non
nunquam labitur. 236. Simplices mo-
tus carnis contra voluntatem sustinet.
274. Quomodo se habeat in aduersis.
500. Erga imperfectionem proximi im-
patiens non est. 697.

Perfecti pauci. 494. Cur sine tam
pauci

C O P I O S I S S I M V S.

panci. 496. Eorum affectus qui. 631. fernor intempestivus a Christo retun-
ditur. 567. Zelo salutis Christi perci-
tus. *ibid.* Apostoloru princeps, & Chri-
sti in terris Vicarius. 582. Eius verba,
Domine ad quem ibimus? explicatur.
592. Quasi fideiubet pro omnibus di-
scipulis, cum de Christi amore agitur.
ibid. In omnibus locis ardenter & fi-
dei inuenitur vitio. 382. Proficiens
necessaria. 393. A Deo probatur quo-
modo. 407. Duplex. 698. Eius defini-
cio & natura. *ibid.* Eius gradus & in-
citamenta. *ibid.* Vigor virium, virtutum
consummatio. 699. Soror patientia,
constantie filia, amica pacis. *ibid.*
Amicitiarum nodus, unanimitatis
vinculum, propugnaculum sanitatis.
ibid. Eius laudes ex D. Bernardo. *ibid.*
Dei donum. 700. Eius indicium. 701.

Pertinacia sine magna obedientia
iniuria non incurritur. 748. Vera castitatis
expertes. *ibid.* Perfectionem ignorarunt.
ibid. Patriarche hereticorum. 343. Ec-
clesie puritatem peruersa maculanere
doctrina. *ibid.* Viri boni qui & quales.
421. Tam a vera virtute, quam a vera
religione alieni. 422. Eorum de sensu
doloris falsa opinio. 431. Spem veram
non agnoverunt. 438. Eorum errores
in inuestigando summo bono. *ibidem.*
Summum bonum in hac vita frustra
queuerunt. 439. Eorum scientia qua-
rum differat a scientia Sanctorum. 492.
Quo spiritu impulsilibros suos scripse-
rint. *ibid.* Eorum de patientia sententia
& apophthegmata. 697. Humilitatis
Christianae virtutem nec receperunt nec
agnoverunt. 723.

Petrus Apostolus Cornelium Cen-
turionem quomodo innenerit. 22. Ab
Andrea fratre quomodo inuictus. *ibid.*
Eius oculi iam senescentis sanguinere
spersi vihi ob assiduum ploratum. 53.
Orat in caelo pro nobis. 67. Auocare
Christum a cogitatione mortis nec quic-
quam conatus. 106. Olim imperfectus.
240. Reverentia causa recusavit sibi a
Magistro lauari pedes. 529. Eius cor
acutissimo amoris telo sauisatum,
in lachrymas resolutum. 564. Eius

000   Quasi

quasi amissa plenius amatur. *ibid.* Sine ea timor Dei nullus est. 460. Per inordinatum misericordiam sepe errat. *ibid.* Inordinata qua & quam periculosa sit. *ibid.* Vera & ordinata qua. 461. Eius excolenda regula qua. 561. Eius definitiones. 542. Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Innata nobis, & ipsis bellinis. *ibid.* Ciconiarum qualis. *ibid.* Eius utilitas & premium. *ibid.* Eius exemplū insigne in duobus filiis Noë. 643. Necesitudini generis anteferenda. 644. Eius vis & efficacia. *ibid.* Erga patres spirituales quanta esse debeat. 645. Eius indicium maximum quodnam. *ibid.* In ea consistit summa disciplina Christiana. 676.

Poenitentes à Deo praueniuntur. 22. quas affectiones illis Dei immittat. 26. Eorum verba & lamenta ex D. Bernardo. 36. In eorum cordibus quid operetur Christus. 40. Oportet eos poenitentia quibus diuina iustitia satisficiant. 41. Comparantur iis qui Imperatori offendit supplicant. 46. Eorum status in Ecclesia veteri. 47. Olim in foribus Ecclesie cilicio induiti cinere conspergebantur. 48. Arcebantur olim ab omni genere honeste voluptatis, in modo etiam ab ipsis sacramentis. *ibid.* Viri primo die ieiuniorum tondebantur. *ibid.* Carnem ieiuniis, ciliciis, & orationibus affligeant. *ibid.* Totis noctibus sub diu stantes pernigiles. 49. Faciem genibus operientes, frontem in terram collidentes spectora iugiter tundentes. *ibid.* Flentes, gementes, rugientes, velut insensibiles. *ibid.* Quām felices indicio Climaci. *ibid.* Eorum domicilia

qua. 53. Cilicio accingātur, cubent vel dormiant in sacco. *ibid.* Tantundem temporis penitentiam agant, quanto in peccato perseverarunt. *ibid.* Alicitis & concessis etiam abstineant, & quare. 54. Imitentur Zacheum quomodo. *ibid.* Imitentur Apostolum Paulum quomodo. *ibid.* Eorum oratio ad Deum qualis esse debeat. 59. Eorum gemitus & lamēta graphicè descripta. 62. Adhibeant deprecatores Sanctos, maxime B. Virginem. 66. Temerari & imprudentes qui. 70. Relapsi proditoribus comparantur. 83. Timidi quomodo inuandi. 89. Cur in proposito aliquando non perseverent. 97. Debent amare flere. 628. Proponant sibi exemplar David regis ad imitandum. 632.

Poenitentia nulla sine Dei auxilio. 22. Per eam reparantur virtutes. 829. Peccata à Deo libenter condonantur. 832. Per eam peccatores emergunt. 22. Signum est predestinationis. 23. De ea nemo securus peccet. 37. Firmum propositum emendationis omnino requirit. *ibid.* Poenitentia facta & simulata qua. 38. Corinthiorū qualis. *ibid.* Eius causa & tanquam parens. *ibid.* Et fructu cognoscenda est. 41. Eius fructus quis. *ibid.* Per eam culpam remittitur, pena in temporaneam commutatur. *ibid.* Unde vim habeat. 42. Quae vim maiorem habeat. *ibid.* Eius graphicā descriptio, ex D. Ambroso. *ibid.* An ea sit ab omnibus eodem modo subeunda. 43. Ea Deus mitigatur. 47. Publica & solennis qua & quare desierit. 50. Eam age, difficile est quam innocentiam seruire. 51. Isidē finibus quibus vita terminatur.

minatur. *ibid.* Quotidiana esse deberet & quare. *ibid.* Eius digni fructus requiruntur. 52. Quomodo possit esse perperua, ex D. Augustino. *ibid.* Magna virtus si sit continua. *ibid.* Ad eam a-gendam cur in monasteria quidam cōsificantur. 53. Eius agende modus varius. *ibid.* Eius digni fructus qui sunt, ex D. Hieronymo. *ibid.* Eius schola Religiosus status. 59. Eius insignis exemplar rex David. 60. Eius immoderatus feroꝝ. 70. Eius spiritus conterit naues Tharsis quomodo. *ibid.* Quis modus ei adhibendus. *ibid.* Quis eam utiliter & tuto aggressus sit. 72. Ea contra nos abutitur diabolus. 82. Peccatorū saepe repetitorum difficultis fereq; impossibilis. 84. Comparatur diluculo. 107. Sanat peccati vulnus. 372. Nullus ei locus post hanc vitam. 473. Eam ut agamus clamat stabulum, præsepe, lacryme & vagitus Christi nati. 609. Comparatur carbonibus ignis. 626. Eius gemitus urunt & sanant. 716. Pontifex summus Christi vicarius, pastorum princeps. 510. De granibus rebus consultus ab Episcopum Gratianum Latinis, totoq; orbe. 518. Diui Petri successor. 582.

Potitianus commemorando exempla Sanctorum D. Augustinum quantum commouerit. 467.

Prædestinat̄ vasa honoris in scripturis appellantur. 711.

Prædestinatio electorum etiam beatissimis spiritibus ignota. 21. Tempore suo reuelanda. *ibid.* Non inquirendā & nobis. 23. Eius signum est poenitentia. *ibid.* Temptationes de ea quomodo depel-lende. 390. Eius firma opinio unde cōcipienda. 441.

Prædicatio ea commendatur a diuo Thoma que ex plenitudine cōtemplationis derivatur. 801. Eius studio intermittendum nonnunq; otium contemplationis. 820. actio est hierarchia. 514.

Prædictor perfectus quis sit. 799. Propter contemplationis studium operanda non negligit. *ibid.* Propter operationis instantiam contemplanda non postponit. *ibid.* Huius typū gesit Abramā coniugem suam in spelunca duplice sepeliens. *ibid.* Quietus contemplās forbeat, q; occupatus erga proximos loquēs refundat. 800. Prinus ad Deum leuit animā sitiētem ut bibat, q; eructet. *ibid.* Vitiis scatens, vita atque salute q; aliquid, seipsum fraudat. *ibid.* Concham se exhibeat, nō canalem. *ibid.* Impleatur prius, & sic cures effundere. 801. Eius officium suscipit, quisq; ad sacerdotiū accedit. 802. Per vigiles in Canticis Canticorū significatur. 21. Oratione otioꝝ q; utatur. 262. Intelligenter, libenter & obediēter audiatur. 265. Sit orator anteq; dictor. *ibid.* Logitur in eo Spiritus sanctus. *ibid.* Malit rebus placere q; verbis. *ibid.* Seruo arati aut paſcenti in Euangelio comparatur. 514. Seceſſione spirituali maxime indiges. *ibid.* Comparatur boui tritiranti. 620.

Præses Euangelicus qualis esse debeat. 522. Consilio & iudicio excellat. *ibid.* Orationi deditus sit. 523. Additius studii doctrina, sed maxime cura anime sue. *ibid.* Vt illi lectio, mīla eruditio, sed magis necessaria uictus. *ibid.* Cur illi maxime necessaria oratio.

524. Exemplo & verbo prædicationis pascat animas subiectas. ibid. Pascat & oratione oves suas. ibid. Quas maxime ad res adhibenda sit illi oratio. ibid. Ad officia deligat viros probatos, non probandos. 525. Ut vorus ac legitimus Pater, & què in cunctis benevolus. ibid. Iudicio quomodo uti debeat. ibid. Quomodo omnia omnibus fieri debeat. 526. Quomodo se comparet ad benè præcipendum. ibid. Neglectis propriis inuentis, Patrum decretis inharet. 527. Sit humilis corde quomodo. ibid. Non tam ipse regit alios, quam Deus per ipsum. 528. Forti animo toleret vitia sibi subiectorum. 529. In quantum grauatur, instantum lusratur. ibid. Charitate propriè Pater efficitur. 530. Comparatur capiti ad spinam calcaneo infixam enuellendam inclinato. ibid. Eius in corrigendo lenitas paterna siue materna. ibid. Mater souendo, pater corripiendo. ibid. Obiurgans siue reprehendens libenter audiendus. 531. Quid facere debeat, si qui reprehenditur non corrigatur. ibidem. Comparatur matris filium mortuum deplorati. ibidem. Charitatem cum discretione coniungat. ibid. Usque ad contemptum sui se abiicit, ut aliis proficit. ibid. A Spiritu sancto artem regendi animas edocendus. ibid. Quomodo irrrumper iniquitatem. 532. Imperet sibi metipsi, & quo modo. ibid.

Praesumptio quam periculosa. 3. Eius exemplum malum. ibid. Quomodo ex animo enuellenda. 72. Ingratitudinis arguitur. 238.

Propheta quidam decepti, putantes se à Spiritu sancto loqui. 486. Veri, quales. 508. Quomodo à Deo impellantur. ibid. Quomodo falsi à sanctis discernantur. ibid.

Prudentia in diiudicandis cogitationibus necessaria. 271. Proficiunt necessaria qualis. 393. Cum Christiana simplicitate coniuncta sit. ibid. Eius duas præcipue partes. ibid. Efficaciter voluntati imperat deligere media ad finem propositum necessaria. 395. Eius pars prouidentia quid sit. ibidem. Omnium virtutum est imperatrix. 422. Dinitio auxilio ascribenda. ibid. Duplex, carnis & spiritus. 454. Carnis siue carinalis, qualis. ibid. Comparatur prudētia serpentis, & æconomi Euangelici. ibid. Ratio status à quibusdam dicitur. ibid. Eius finis mors quomodo. ibidem. Eius proles electio. 461. Eius syllogismus, principia & conclusio. ibid. Magis propria eorum qui præsunt, quam eorum qui sub sunt. 517. Eius actiones tres, Consilium, Iudicium, & Praeceptum. ibid. Etiam ad subditos pertinet. 522. Eius vis in quo consistat. ibid.

Prudentia spiritualis quid sit. 453. Maxima virtus est. ibid. Aliarum virtutum norma. ibid. Triplex. 454. Politica duplex. 455. Eius gradus tres & qui. ibid. Est virtus principalis bene præceptiva. 460. Eius prima actio munus, præcipuum. ibid. Sine bona electione nulla est. 461. Regula est diuinæ voluntatis extra scripturas inuestiganda. 503. Eius aſidua comes docilitas, & qualis. 521.

Puritas

Turitas cordis quid. 730. In ea perfectio consistit. ibid. Virtutibus acquiritur. 753. Ea qui sunt prediti, donum Spiritus sancti quod intellectus dicitur aſsequuntur. 796. Scopus est proficiunt. 125. Sanctificatio ab Apostolo nomenatur. ibid. Quomodo distinguatur à charitate. ibid. Quibus partibus constet. 128. A Deo donata, ab eodem reprobata. 407. Sine ea non obtinetur sapientia. 523. Reddit homines D. Ioanni Euāgelista similes. 638

Fusillanimitas timor est animum morore deiiciens. 80. Longanimitati contraria. ibidem. Eius curatio quare difficultis. ibid. Eius finis desperatio. 81. Scala ad interitum. ibid. Causa & effectus scrupulorum. ibid. Effectus acedie. 308. Impedit profectum spiritus. ibid. Contraria magnitudini animi. ibid. Eius effectus varij. 309. Ex ea oriuntur angustia conscientia. 309. Eius pericula. 310. Parit varia scrupulorum genera. 311. Eius remedia. ibid. Magno animo ei repugnandum. ibidem. Duplex ex eius tentatione utilitas. 312. Radix scrupulorum. 314.

R.

Rachel secum simul idola paterna in terram promissionis transportauit. 757. Propter idola varie vexata. ibid. Eum hoc facto denotat quis consolationū tantum causa Deo seruit. ibid. Infœcunda contemplationem significat. 763. Nimum delicati est, solis eius amplexibus oblectari. 797. (dauit. 42.

Raphael Angelus bona opera commen-
tari. 743. Raptus siue ecstasis quid sit. 806.

Fit aliquando per imagines. 806. Ali quando accidit hominibus à sensibus simulachrum corporeis penitus abstractum. ibidem. In eo anima non visitur corporis sensibus aut imaginatione. 810. In eo potest homo pertingere ad visionem divinae essentia. ibid. In eo D. Paulus medio modo se habuit inter statum presentis vita & futurae. ibid. Est supremus gratus contemplationis, qui in hac vita haberi potest. ibid. Quando soleat continere. 819. In Deo quodammodo præ amoris magnitudine fuit. 824.

Religio laudatur à sanctis Patribus. 4. Earum fundatores plurimi à Deo edociti. 3. Earum sapientissimum institutum de cogitationibus superiori aperiendis. 7. Quare maximè labefactata cōciderit. 8. Quare maximè in pristinum statum restituenda. ibid. Eius ingressus tanquam alter Baptismus. 59. Quoddam martyris genus est & schola penitentia. ibid. In ea Sancti quam vitam egerint. ibid. Eius leges siue regula diligenter obseruanda. 253. Non eadem omnibus conuenit. ibid. Alia alii sanctissimi institutis & regulis vitur. 254. Ab ea turpisimus saltus in apostasiam. 305. Fulcitur deuotione. 375. Comparatur cuiusdam ludo. 377. Eius regule & disciplina diligenter seruanda, & quare. ibid. Eius disciplina duplex, interior & exterior. ibid. Dei donum est. 414. Vera non est, ubi vera virtus non est. ibid. Ab ea desciscere quasm graue flagitium. 471. Est instar rupis excelsa. 473. Eius magna pars oratio. 642.

Religiosi ad perfectionem virtutum tendunt. 743. Sacularem vitam relinquent. 000 3

I N D E X

quunt. 743. *Quibus honoribus renuncient.* ibid. *Eorum vitare remotissima ab omni mundana pompa.* 744. *Eis maxime necessaria humilitas.* ibid. *Mundo sunt mortui.* ibidem. *Tutissimum eorum perfugium est obedientia.* 802. *Item maiorum suorum consilium in rebus dubiis.* ibid. *Vestitu tantum qui tales sint.* 38. *Eorum monasteria domicilia sunt pœnitentiis.* 53. *Olim ascete dicti ab exercitatione.* 105. *Secularibus hominibus aliquando imperfectiores, qui.* 128. *Eorum peccata grauiora, & quare.* 234. *Regulas sui Ordinis diligenter obseruent.* 253. *In Egypto quanta abstinentia viriant.* ibid. *An conueniat illis medicinis uti.* ibid. *Aliorum alia instituta circa ieiunia & castigationem carnis.* 254. *Ne latum quidem unguem à suis institutis recedere debent.* 255. *A singularitate sibi caueant.* ibidem. *Non est illis permittendum ut pro libito ieinvent vel vigilent.* ibidem. *Ab auaritia quomodo tententur.* 279. *Monstrosi qui.* 282. *Eorum vera dicitio que.* 283. *Eorum vitium proprium acedia.* 291. *Tepidi secularibus deteriores.* 301. *Nimium solliciti de bonis temporalibus qui.* 374. *Eorum externa modestia ex D. Basilio describitur & commendatur.* 376. *Ioculatoribus & saltatoribus quibusdam comparantur.* 377. *Comparantur athletis, militibus, & nautis.* 471. *Lapsi animantur ut resipiscant.* ibidem. *Qui in seculo Imperatores, Reges, Duces & Comites fuerint.* 474. *Iis caro & sanguis non nisi terrena suggesterit.*

594. *Carnalis quorundam affectio, domesticum malum, delectabile deitatem.* 670.

Renunciatio bonorum temporali- um necessaria ad perfectionem. 738. *Item affectionum erga sanguine iunctos.* 740. *Voluptatum item corporis.* 741. *Propriæ voluntatis.* 742. *Preterea honorum mundanorum.* 743. *Eius quinque gradus tanquam scala Iacob.* 362.

Ruffinus impeccatiā afferuit. 129. *Discipulus Euagri Pontici.* 341. *Ori- genista.* ibidem.

S.

Sacerdos gestans iudicium filiorum Israel in pectore suo quid significet. 10. *Portans rationale iudicij quid significet.* 11. *Illoru olim erat indicare quae peccata publicanda essent.* 50. *Pœnitentibus paenam ex officio imponit.* 51. *Seculares nuga, in eius ore blasphemia.* 235. *Consecravit os suum Euangelio.* ibidem. *Avarus reprehenditur.* 278. *Ad eum parvulos oportet tanquam ad sinum recurrere matris.* 530.

Salomon rex figura Christi. 852. *Petit à Domino cor docile, & quare.* 10. *Eius ferculum media charitate constratum.* 37. *Continentiam à Deo expetiit.* 270. *Divinitus omnem sapientiam edocet.* 518. *Prudentes viros in consilium semper adhibuit.* ibidem. *Ad Psalmum quendam illius insu- cantatum,* Deum templo illius fuisse presentem. 638.

Samaritanis sunt patius quam Israe- litas.

C O P I O S I S S I M V S.

lite, qui Deo propter consolationes seruunt. 757. *Fauerunt magis Christo quam Iudei.* 605.

Samsū fortissimus importunitate viuis, framine vietus naturam humam significat. 400. *A Deo inspiratus occidit se cum Philisteis.* 425.

Samuel typus proficiens. 103.

Sanguis Christi non nisi sanguine compensandus. 853. *Sanguine veteris testamenti super altare & super populum diffuso significatus.* ibidem. *Balsamo comparatus.* 30. *Clamat contra peccatores.* 36. *Ex eo vim habet confessio & satisfactio nostra.* 41. *A peccatore concilcatur.* 62. *Eius meritum.* 345.

Sapientia divina vera & germana amicitia invenitrix & conciliatrix.

832. *Eius dulcedo.* 403. *Vnde quasi amittitur, inde certius possidetur.* 408.

Ab ea derivantur in nos quatuor virtutes Cardinales. 414. *Bonorum operum magistra.* 426. *Quomodo in nobis augeatur.* ibidem. *Carnis incentua extinguit.* ibid. *Maturè disponit,* quod acutè intellectus innuit. 461.

Quomodo pudica & pacifica sit. 509. *Non obtinetur sine puritate cordis.* 523. *Secundum artem continet omnia.* 600.

Satisfactio cur ad pœnitentiam ne-

cessaria. 41. *Cur non etiam necessaria ad Baptismum.* 41. *Unde vim habeat.* 41. *Propriacuius non sufficit.* 41.

Quomodo ritè fiat. 42. *Eius opera duobus modis excentur.* ibidem. *An ab omnibus eodem modo subeunda.* 43.

Ksg ad ultimū quadrante debita. 52.

Saul à diabolo Deo permittente ex- agitatus. 92.

Scandalum fieri Christus prohibi- buit, aliquando verò contempst. 590.

Utilius nasci permittitur, quam veritas relinquatur. ibid. *Propter illud, oculus eruendus, id est, affectus propinquorum.* 626. *Expedit ei a quo venit;* ut suspendatur molæ afnaria in collo eius, quomodo intelligendum.

Scriptura sine actuosa affectuum compressione intelligi nequeunt aucto- re Casiano. 796. *Dictata à Deo.* 832.

Quomodo iis utendum aduersus tentationes. 390. *Iis tanquam excanta- mentis quibusdā abigitur demon.* ibi.

Regule sunt divinorum instinctuum, non contrà. 499. *Iis qua consona sunt,* vera, & à Deo sunt. 510. *In iis duo co- sideranda.* Res, & signa, sine verba.

549. *In iis verba propria & translata.* 620. *Earum intelligentiam plurimum innat Græca lingua cognitio.* ibidem.

In iis etiam aduerbia, pronomina & epitheta consideranda. 624. *Earum studio maxime necessaria oratio.* 625

In earum explicacione que precepta obsernanda. ibidem. *De iis quomo- do intelligendum, literam occidere, spiritum vivificare.* ibidem. *In eius verbis maxime attendenda loquentis voluntas.* 627. *Ad mouendum cor ho- minis per se apta.* 630. *Earum verba deliciosa ad saporem, solida ad nutri- mentum, efficacia ad medicinam.* 631.

Incompositas actiones ac mores tan- quam peccata damnant. 719.

Scripturarum interpretatio qua- druplex.

druplex. 618. Historica tropologica, & allegorica, & anagogica, qua & quālis. ibid. Huius vocis (aqua) quam varia, & multiplex. ibid. Huius sententiae (Fiat voluntas tua sicut in cælo & terra) quam varia. 619. Allegorica & anagogica proficientium sunt & perfectiorum. ibid. Historica & tropologica propria sunt meditantis. 620. Tropologica, ea que dicuntur, ad animæ emolumenta convertit. ibid. Historica in Evangelii quomodo indaganda. 627. Tropologica duobus modis inuestigatur. ibid. Quando queq; adhibenda. 628. Historica cum tropologica comparatur. 629. Ab ea remouendi omnes soci. 722.

Scrupuli unde in incipientibus oriuntur. 73. Circa confessionem periculosi. ibid. Ius antiqui etiam olim pulsati. 74. Duplicis generis. ibid. Viiles incipientibus & quare. ibid. Quando pernicioſi. 75. Eorum remedia. ibid. Eorum causa metus extremi iudicii. ibid. A diabolo immittuntur quo consilio. 74. In iis recurrentum ad consilium magistri spiritualis. 77. Perplexam reddunt conscientiam. ibid. Eorum altera causa superbia. 78. Eorum seges & materia confessiones non necessaria. ibid. Sape ab ignorantia & pusillanimitate profiscuntur. 79. Iis maxime obnoxii pusillanimis. 80. Iis fortiter resistendum. 81. Ante extingue di quam exoriantur. ibid. Eorum causa & effectus idem. ibid. Eorum varia genera recensentur. 311. Humilitate pelluntur. 312. Quibus regulis dignoscendi. ibid. Plerumq; videtur po-

tius quam sint peccata. 313. De iis cōfusurandi spirituales medici. 314. Ex superbia orti qui. ibid. Eorum radix pusillanimitas. ibid. Eorum altera radix moror & rancor. ibid. Fortiter sine mora repellendi. 315. Quid sint, & a dubitatione quomodo differant. ibid. Eorum finis quis. ibid. Indicium future salutis quomodo. ibid. Ius qui non affligantur. 316. Eorum causa efficiētes. ibid. Eorum causis quomodo occurrendum. ibid. Eorum generale remedium. ibid. Acerrimi stimuli ad excolandam animæ vineam. ibidem. Dei beneficium quomodo. ibid. Quanum ex causa orientur in nobis. 317. Pericula & tentationes. ibid. Suspiciones peccatorum à diabolo generata. 383. Quis, & cur iis agitetur. 302.

Secessus spiritualis quibus & quādo necessarius. 513. Eius necessitas etiā ex profanis scriptoribus comprobatur. 514. Diuina consolatione redundat. ibid. Spirituales delicia. 515. Comparatur monti. ibid. Commodus ad explorandam diuinam voluntatem. ibid. Eius utilitates ex D. Bernardo. ibid. In eo maximè exercenda oratio. 516.

Seneca Philosophus de virtutibus multa ignoravit. 119. Optat Lucilio facultatem sui. 514. Non audiendus cum docet ut Stoicus, omnes affectiones morbos esse. 684. Misserum indicat eum qui miser nunquam fuisse. 697. Eius praeceptum, ne miser sis ante tempus. 700.

Sensus carnales mentem eneruant nisi referentur. 860. Intelliguntur per porcos quos pauit filius prodigus. 17.

Quomo-

Quomodo & quare per paenitentiam dicitur, & cur.

ibidem.

Cruciandi, ex S. Ambroſio. 42. Eorum custodia cur necessaria. 272. Comparantur quinque virginibus. ibidem. Eorum incuria quam periculosa. ibid. Porta anime. ibid. In eorum abnegatione quantum momenti sit positum. ibid. De eis Sanctorum victoria. 274. Eorum abnegationis indicia. 273. Eorum diligentissima custodia. 227. Eorum tum externorum tum internorum abnegatio quam necessaria. 351. Quomodo per eos diabolus in animum irrepatur. 384. Minus diligenter custodi patent diabolo. 387. Quomodo enerventur. ibid. Eorum applicatio in meditatione maximè commendatur. 546. Varij modi eos in meditatione applicandi. 547.

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis & egregius concionator. 498. Italice scriptis de discernendis spiritibus. ibidem.

Serapion monachus postquam peccatum suum occultum detexit, ex eius sinu flamma prodiit. 14.

Sermo qualis esse debeat. 264. Que & quot in eo consideranda sint. ibid. Utilis quis, & eius indicia. 265. In eo quanta cautio adhibenda. 503. Pro qualitate audientium formandus. 525. Decoro maximè consentaneus, & ab omni inuidia remotus quis. 667. In eo quāmodestia adhibenda. 721.

Simeon Stilites in columna pedibus innixus vitam egit. 256.

Simplex Latinis dicitur homo candidus. 662. Non est in eo dolus sine cor duplex. ibid. A Christo verè Israelita

ibidem.

Simplicitas quomodo differat a vereitate. 661. Eius contraria vitia que. ibid. Puritas cordis & sinceras appellatur. ibid. Apud hypocritas in crimen est. 665. A sapientibus huius mundi fatuitas creditur. ibid. Iustum qualis. ibid. Eius est res non amplificare verbis. 666.

Simulatio veritati contraria. 661.

Deo & hominibus detestabilis. 663.

Etiam venialis Christiano homine indigna. ibid. Quantū ab ea abhoruerit Eleazarus nonagenarius. ibi. Eius artificio instructus egregie mundus. 665.

Sobrietas quid. 706. Eius gradus & incitamenta. ibid. Sobria ebrietas que. 709. Eius indicia. ibidem.

Spes aeterna vita consistit in charitate adoptionis, veritate promissionis, & potestate redditionis. 830. Eius dilata & afflagentis descriptio ex D. Bernardo. 847. Vnde vim suā sumat, & quo nitatur fundamento. 855. Gradus est ad charitatem. 737. Eius exicitamenta. 856. Amorem comitatur vel anteit. 36. Eius vis & efficacia. ibid. In ea singulariter constitutus quis sit. 37. Intentatione praefidum. 93. De diuina prouidentia quanta. 311. Incitamentū & solatium certaminis. 345. Quomodo alatur & augeatur. 391. Deum querit. 421. Virtus Theologica. 438. Quomodo distinguatur à fide. ibid. Eius pricipualans. ibid. Si qua beatitudo in hac vita esse potest, ea est. ibid. Eam non agnoverunt antiqui Philosophi. ibid. Duplex est, informis & formata. 439. Eius gradus. ibidem.

I N D E X

Eius primum actum que antecedant. 440. Quibus adminiculis ad eam extitandum opus sit. ibid. Eius actiones varie. ibid. Quomodo conseruanda. 441. Eius fortitudo comparatur galea & anchora. 442. In tribus consistit. ibidem. Comparatur funiculo triplici. ibid. Eius alacritas quam dulcis & efficax. ibid. Maxime innat proficentem ad perseverandum. ibidem. Laborantibus & defatigatis unicum solatium. 701.

Spiritus divinus a sanctis Patribus appellatur inspiratio & visitatio. 477. Est locutio Dei interna cum affectione. ibid. Eius internoscendire regula. ibid. Eius presentia signa & effectus. 478. Quomodo nobis presentibus transeat. ibid. Prateriens teneri vult, abiens renocari. ibidem. Quomodo renocetur. ibidem. Eius duplex visitatio, quia duplex animorum preparatio. 479. Proprium illius est consolari, terrere autem per accidens. 480. Que signa illum antecedant. ibi. Eius presentia signa ex D. Bernardo. 481. Quomodo differat ab Angelico. 482. Omnibus votis expetendus. ibid. Clandestinus & furtivus aduent. ibid. Verecundus amator. ibid. Quomodo retinendus. ibid. Eius indicium quod. 499. Eius effectus. ibidem.

Spiritus sanctus nonnullos intrinsecus tantum docet. 3. Eius dona non nisi hominibus sanctis Dei, amicis dari. 796. Eius dona legibus non constringi. 3. De eius presentia quis ferat testimonium. ibid. Eius gracie que sint signa propria. ibid. Ab eo dirigimur in viam veritatis. 5. Eius suavitatis. 23. Per eum quid nobis donatum sit. 39. Quos & quomodo irradie. 67. In eum blasphemia que. 230. Contristatur verbis otiosis. 263. Loquitur in predicatoribus. 265. Est in eis temperies. 345. Eius charismata fluminibus aquae viue comparantur. ibid. Eius visitatio centuplum Euangelicum. 399. Quanto nostro malo eius instinctum non sequamur. 420. Eius dona semper charitatem comitantur. 423. Eius dona non constringuntur legibus. 425. Eius dona quomodo a virtutibus & beatitudinibus distinguuntur. 427. Eius fructus alacritas in fide. 437. Eius donum consilium quale. 455. Eius consilii regula que. ibi. Eius donis quomodo innetur proficiens. 460. Unicus & multiplex quomodo. 479. Quales homines eligat ad res magnas. 498. Cur in die Pentecostes cum sonitu aduenerit. 509. Eius presentia signa que. ibid. Libenter se adiungit humilibus. 511. Eius fructus gaudiū quale. 583. Est ineffabilis quadam Patris Filij communio. 598. Que & quanta ei tribuat Christus. 599. Eius dona septem. 704.

Superbia maxime repugnat perfectioni. 746. Sine ea nec desideratur nec queritur honor. ibid. Ea etiam perfecti deuictis omnibus vitiis pulsari possunt. 859. Nulla tentatio perfectis facilis imminet. ibid. Ex recte factis oritur. ibidem. Virtutum & ipsius etiam charitatis emula est. ibid. Ei medetur Deus infirmitatibus mentis & corporis. ibid. Ex ea nascitur curiositas. ibid. Ex ea item promanat inanis fiducia.

C O P I O S I S S I M V S.

dicia. 866. Triplex eius genus. 861. Temperantia quid, eiusq; manus. 701. Eius gradus & incitamenta. 702. Admirabiles eius fructus. 703. Menter ab omni vitiorum tempestate defendit, inquit S. Prosper. ibid. Comparatur circumcisioni à D. Hieronymo. 704. Voluptatis iugulū quasi gladio petit. ibid. Aliis virtutibus innata. ibid. Eius pulchritudo qualis. 705. Est ornatus vita, cui maxime decorū & honestum inest. ibid. Eius indicium externatum interna. ibid. Passionum restinxit ardorem. ibid. Eius partes, abstinentia & sobrietas. ibidē. Omnia que nos moderatos ac sobrios faciunt, libenter obseruat. 722. Tempus quam pretiosum. 264. Quare nobis à Deo concessum. ibidem. Eius diurnitas adversarius noster. 699. Tentatio renunciantium. 745. Eius remedium ex D. Gregorio. ibid. Sape nobis expedit. 754. Est aliquando consolatione potior. ibid. Permittitur interdum à Deo grauior, & quare. 756. Qua per timorem nocturnum in Psalmis significetur. 87. Spinis & tribulis vinas & ficus ferentibus comparata. 88. Maximus eius fructus. 90. Via est Sanctorum. ibid. Exploratio est amicitiae cum Deo inita. ibid. Eius semina in nobis sunt, & quando se prodant. 91. Spinis cardui comparatur. 91. A Deo temperata erudit nos. 93. Ad probandum non ad seducendum, qua. ibid. Que redimat inferni cruciatus. ibid. Suave pōdus, sarcina salutaris. 94. Chamo & freno comparatur. 94. Nō est causa lapsus & ruine. 96. Sine ea nemovinit. 98. Humana apud Apostolū qua dicatur. 244.

T.

Comparatur hyemi. 301. Eius effectus. Earum varij effectus. 485. Earum ordo naturalis quis. 612.

Tepiditas quomodo differat ab aedia vel à torpore. 294. Èà capitaliorem hostem non habet proficiens. ibid. Duplex est. ibid. Comparatur somno. ibid. Penuria spiritus, macies & sterilitas animæ. ibid. Eius proprietates. ibid. Eius graphicæ descriptio ex D. Bernardo. 295. Eius origo. 297. Eius indicia. ibid. Malitiosa. 299. Eius remedia. 300. Eius pericula. ibid. Comparatur gurgiti. 301. Quæ semel absorbit, retinet semper. ibid. Eius status periculosissimus. 302. Perniciosa abiencia. ibid. Deo vomitum provocat. ibid. Molestissima, inferno proxima & umbra mortis. ibid. Languentem & sopitum reddit fernore spiritus. 303. Quedam est frigiditas. ibid. Comparatur austro. ibid. Eius descriptio ex D. Bernardo alia. 304. Eius remedia. 305. Vnde oritur. 306. De ea exæpla scripture. 307. Omnibus displaceat. ibid. Eius precipua & propria causa inanis gloria. 326. Eam fœne propria voluntas. 356. Quorundam quanta. 374. Causa anaritiae. 281.

Fraudulenta, qua diabolus vtitur aduersus homines pios. ibid. Granis & periculosa que. 635.

Tentationes etiam perfectis accidunt ad utilitatem maioremq; perfectionem illorum. 858. Incipientium que. 69. Eas Deus quomodo moderetur. ibid. Earum fontes qui. 91. Earum principia periculosa. 92. Earum causa uniuersaliores quatuor. ibid. Eas cur Deus permittat. ibid. Earum utilitates. ibid. A Deo mirabiliter dispensantur. 98. Pauci nunc sunt qui grauiissimis urgetur, & quare. 373. Voluptuaria que, & quotuplices. 389. De predestinatione quomodo depellenda. 390. Faciunt nos fortiores. 392. In iis ad Deum, ut pueri ad matrem, configiamus. ibid. Earum imperus quomodo retardadus. 396. Adeas animus quomodo preparandus. ibid. Earum victoria in quo potissimum consistat. 399. Earum septem genera. 484. Comparantur timori nocturno & sagitta volanti. ibid.

Theodorus monachus lapsus S. Chrysostomo hortatore, sanitati & monastica exercitationi restitutus. 470. Scriptura sacra peritus, Orator & Philosophus. ibid. Veterum exemplis instructus, & varia lectionis. 471. In matrimonio contrahendo occupatus. ibid. Nuptiis abdicatis ad religiosam vitam regressus. ibid. Eius lapsus comparatur morsui serpentis. ibid. Admirabilium signa virtutum initio sua

sue conuersonis ediderat. 472. Comparatur leoni leui vulnera efferato. ibid. Comparatur mercatori à piratis spoliato. ibid. Magnam in eloquentia & studiis laudem consecutus, ibidem. Claustrum repetit in quo religiosè & sanctè vixit. 473. Tandem Mopsuestia in Cilicia Episcopus creatus. ibid.

Theonas Abbas exhortatione sua mouit Serapionem ut occultum suum peccatum detegeret. 14.

Timor gradus est ad charitatem. 737. Brachium est quo Deum anima stringit & amplectitur. 808. Eius gradus excellentior, quem amoris generat magnitudo. 862. Comparatur camino. 88. Nocturnus in Psalmis quis. ibid. Quomodo excutiendus. ibidem. Seruilius quis sit. 114. Maxime efficax ad acquirendam & retinendam gratiam Dei. 405. Triplex. ibidem. Nocturnus quis. 501. Acrius pugnat contra rationem quæm voluptas. 680. Eo vir fortis an & quomodo utatur. 684. Quibus rationibus pellendum. 700. Infirmi & imbecillis animi est. ibid.

Timor Dei principium nostra salutis. 753. Parit compunctionem salutarem. ibid. Filiorum Dei proprius. 818. Contemplationi & amori divino intermedius. ibid. Quibus cogitationibus soueatur. 23. Eius fons quis. 31. Eius ortus & incrementa. 32. Comparatur freno. ibid. A Deo per fidem docetur. ibid. Triplex est. ibid. Seruilius qualis, & vnde exciteatur. 33. Regem David extimulauit. 63. Indicium humilitatis. 324. Sine pietate nullus est. 460.

Tobias perfectus vir fuit. 749. Eleemosyna corporali & spirituali maxime insignis. ibid. Externis virtutum actionibus ad perfectionem consecdit. ibid. Eius bona opera commendauit Angelus Raphael. 42.

Trinitatis mysterium in Euangelio continetur. 596. Sacramentum Euangelicum à S. Hilario appellatur. ibid. Prompta & explicata fide credendum. ibid. A Christo manifestatum. 597. Est Sacramentum cœlestis, quia in cœlis nobis aperiendum. ibid. Sacramentum paternum, item Nativitatis & exitionis à S. Hilario dicitur. ibid. Quaratione à Christo traditum. 598.

V.

Verba otiosa gulæ sboles. 261. Fons omnium lingua malorum. ibid. Quæ talia sint & dicantur à sanctis Patribus. ibid. Quomodo differant à criminosis. ibid. Eorum effectus. 262. Duplex eorum peccatum. ibid. Quæm periculosa. ibid. Quot ex iis mala proueniant. 263. Contristant Spiritum sanctum. ibidem.

Verbum Dei cum desiderio auditur. 842. Quantum in eius auditione momentum sit. ibid. Plurimum valet ad conuersiōnē peccatorum. 27. Non est inani sermone eleuandum. 265. Eo quomodo utendum aduersus tentationes. 390. Quomodo ei aditus vel ianua aperiatur. 452. Quomodo viuum sit. 492. Comparatur cum verbis secularibus. ibidem. Figuris communibus & usitatis abundat. 572.

Pp 3 A.D. Pe-

A D. Petro lumen admirabile nominatur. 581. *Quomodo tractandum.* 587. *Eius meditatio quomodo nobis reddenda familiaris.* 618. *Niter quidem in cortice, sed dulciss est in medulla.* ibid. *Nux est frangenda, ut nucleus fructus spiritualis eruatur.* ibid. *Animi aures ab affectionibus inanibus liberas requirit.* 702.

Veritas luci comparatur. 464. *Oculis capre comparatur.* 482. *Amara est sine condimento gratia.* ibid. *Eenibil absconditum.* ibid. *Absq ea insolens deuotio.* ibid. *Fortissime desideratur ab anima.* 602. *Eius definitio.* 661. *Idem est cum simplicitate.* ibid. *Eius contraria vita qua.* ibid. *Affinis ei humana fides.* ibid. *Puritas cordis & sinceritas appellatur.* ibid. *Eius gradus & incitamenta.* 662. *Ita Deo placet, ut ab ea denominetur.* ibid. *Quando pro et amors subeundast.* 664. *Ex ea nascitur voluptas spiritualis.* 666. *Amica sanctis.* ibid. *Eius indicium, facile aliis credere.* ibid. *Eius cupidi, vanitatis non consci.* 691.

Victorinus monachus paenitentiam mirabilem egit. 68. *Furtivas orationes quas sicut.* ibid. *Lux super eum calitus emissum cum voce: Dimissum est peccatum tuum.* ibid.

Virginitas commendatur. 741. *Tempulum est purissimum.* ibid. *Offert se holocaustum Domino.* ibid. *Grandis fidei est grandiss virtutis.* ibid. *Eius votum commendatur.* 742. *Eius votum emissum a B. Virgine, testibus sanctis Patribus.* ibid. *Quomodo fernanda.* 272. *Quomodo corruptatur.* ibid.

A Christo sua sa. 273. *Eius auctor, commendator, & singulare exemplum Christus.* ibid. *Eius votum quam Deo gratum.* 588. *Eius definitio ex D. Augustino.* 710. *Ad eius propositum incitamenta.* 711. *Eius præstantia.* ibid. *Plurimi vitam propriam ei post posuerunt.* ibid. *Generis immortalitati præposta, etiam à regibus, & Imperatoriis.* ibid. *Martyrio comparatur à sanctis Patribus.* 713. *Martyres facit, quomodo.* ibid. *Est longum diuturnumq; martyrium.* ibid. *Holocausto comparatur.* ibid. *Eius premium singularare in cælis.* ibid. *Eius laudes ex D. Hieronymo.* ibid. *Comparatur cura humilitate.* 725.

Visiones aliquando fieri possunt per imagines. 806. *Aliquando accidunt hominibus à sensibus simulacrisq; corporeis penitus abstractis.* ibid. *Earum tria genera.* ibid. *Quid circa illas maxime canendum.* 386. *Quando à Deo vel diabolo profiscantur, varia indica.* 502. *Eas precedere solent horrores quidam & examinationes.* 508. *Quomodo probande an ex Deo sint.* 510. *Earum testes Moysés & Elias, Lex & Prophetæ.* 511. *In iis duplex cautela adhibenda.* 512. *Quing modis diuidicantur instar monetæ aureæ.* ibid. *Antequam appareant, timor pelli solet.* 604.

Voluntas propria Deo aduersa. 742. *Eius victoria ad perfectionis culmen ascendit.* ibid. *Necessario est refrannda.* ibid. *Coeretur obedientia.* ibid. *In obedientie nulla est.* 744. *Eius mortificatio salutaris.* 753. *In unius Dei voluntatis*

buntatis deditonem redigenda. 754. *Eius regenda dux Deus.* ibid. *Quibus modis à Deo dirigatur ad perfectionem.* ibid. *Afflictione ad Deum trahitur potius quam consolatione.* ibid. *Quicquid ex ea fit, alienum est à cultu pie tatis, teste D. Basilio.* 255. *Eius descriptio ex D. Bernardo.* 353. *Eius remedium oportunitissimum.* ibid. *Eius abnegatio mirabilis.* ibid. *Contra seipsum insurget, cum seipsum abnegat.* ibid. *Eius status qualis.* 354. *Deum proprio furore impugnat.* ibid. *Mundus uniuersus ei non sufficit.* ibid. *Deum, quantum in ipsa est, perimit.* ibid. *Si cesset, infernus non erit.* ibid. *In servitatem diaboli nos denuò sola abducit.* ibid. *Sola diabolus intra nos admittit.* ibid. *Divinam voluntatem ad suam defletere conatur.* 355. *Cor prauum in scripturis appellatur.* ibid. *Eius soboles peruvicacia & contumacia.* ibid. *Etiam in religiosis aliquando reperitur.* ibid. *Cor durum appellatur.* ibid. *Graphice describitur.* ibid. *Maxima abnegatione indiget.* 356. *Omnium scelerum mater & sentina.* ibid. *Fouca cupiditatem, gignit desperationem, creat apostasiam.* ibid. *Christi exemplo abneganda.* ibid. *Seminarium est & fons omnium perturbationum.* 505. *Eius indicium, facile de aliis obloqui.* ibid. *Nihil ea maius homo Deo dare potest.* 646. *Per obedientiam maestatur.* 647. *Quantum bonum sit.* 650.

Voluptates corporis etiam legitima hominē de arce mentis deiiciunt. 741. *Refrenanda sunt etiam legitima sine nuptiales.* ibid. *Escarum presentium*

quomodo refrenanda. 252. *Earum incendia vinum, & adolescentia.* 270. *Quid earum nomine intelligatur.* 387. *Per eas insinuat se diabolus.* ibid. *Ex anima eliciantur dupliciter.* ibid. *Uitia comitatur, unaquaq; suum.* 388. *Quomodo refrenanda.* 459. *Sua quemque trahunt.* 602. *Omnium maxima quisit.* 666. *Male que, & quae bona impediant.* 702. *Nihil ius deestabilis, etiam ethnicis auctoribus.* ibid. *Omnis animalis lumen extinguit.* ibid. *Earum natura & vanitas.* ibid. *Fessas eas poenitentiaq; plenas animis nostris natura subiecit, inquit Aristoteles.* 703. *Bladissima Domina.* ibid. *Indigne Christiano homine.* ibid. *Earum tyrannis.* 704. *Velut immane bellua.* ibid. *Earum impetus quibus armis sustinendi & frangendi.* ibid. *Quos morbos generant.* 708. *Eas viciisse, maxima voluntas est.* 714.

Votum paupertatis fecerunt Apostoli teste D. Augustino, & pleriq; ex primis illis Apostolorū discipulis. 739. *Votum castitatis vovit B. Virgo testibus sanctis Patribus.* 742. *Votum Obedientia ex S. Augustino & S. Basilio.* ibid. *Non recipiendi Ecclesiasticas dignitates nisi ex obedientia, an sit licitum.* 747.

Wilhelmus de Vrimaria librum scriptis de instinctibus. 487.

Z.

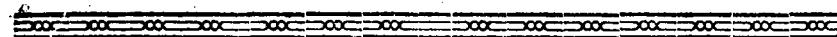
Zacharias Propheta quomodo describat peccatum. 29.

Zachaeus excepit plumbum paenitentium, peccata contraria factis compensauit.

INDEX COPIOS.

54. *Eis vtero hospitem obtulit Christus, & quare 576.*
- Zelus animarum unde. 819. Per utilis Ecclesia Deo gratissimus. ibid. Discretione regendus. ibid. Indicium est charitatis. 449. Effectus est charitatis. ibid. Duplex est. ibid. Eo maxime flagrare debet proficiens. ibid. Nihil ita gratum & cura est Deo. ibid. Propria nostra salutis argumentum est & occasio. 450. Christi exemplo in nobis excitandus. ibid. Omnibus aliis vietate curis anteferendus. ibidem. Nullum tam gratum Deo sacrificium. ibidem. Eius gradus. 451. Eius actiones. ibid. Absque scientia plerumq; perniciosus. 452. Quo est ille feruidior ac vehementior, eò vigilantiori scientia opus est. ibid. Eius fortitudo & constantia qualis. ibid. Quid sit eo comedii. ibid.*

F I N I S.

Errata.

In Admonit. ad Lest. lin. 15. pro. arcana, lege, arcana. In Proem. fol. 1. lin. 20. & rilitatem haber, lege, maiuritatem haber. f. 15. l. 24. nisi ad te, lege, ne si ad te. f. 40. l. an se penult. lege, afflictionis auferitatem. f. 60. l. 8. ad innundam. f. 64. l. 6. post, peccatum tuum, distingue. f. 65. l. 6. Et perseverer. f. 236. l. 6. Vita claritate. f. 244. l. 1. agone. f. 254. l. 3. Et iis. f. 282. l. 13. perfectione. f. 324. l. 28. & tribunt. f. 334. l. 31. Voluntas. f. 373. l. 11. Neque enim latrones. f. 395. l. 26. tripiant. f. 445. l. 23. mandatorum diuinorum. f. 475. l. 25. Sistio Dei à Christo. f. 475. l. 14. affectu. f. 584. lin. 6. Indigne etiam. f. 628. l. 13. amare sttere. 634. l. 9. ab affectu. f. 635. l. 25. coniunctus. f. 704. l. 17. que, pro, qui.

